
3 1761 07459316 1

Henrik Wergelands

Samlede Skrifter.

Efter det norske Studentersamfunds Foranstaltning

udgivne

af

Hartvig Lassen.

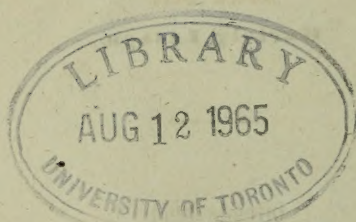
Ottende Bind.

Christiania.

Chr. Tönsbergs Forlag.

Trykt af H. J. Sörum.

1857.

LIBRARY
AUG 12 1965
UNIVERSITY OF TORONTO

Prosaiske Skrifter.

Anden Deel.

Indhold.

I. Biografier.

	Side.
Ole Haagenstad (1842)	3
Ole Bull (1843)	56
Jonas Collett (1843)	108
Johan Chr. Dahl (1844)	119
Ludvig Mariboe (1844)	126
Thomas Fearnley (1845)	139

II. Om Christian Lofthuus (1842) . . . 151

III. Skisser.

Sortkridttegninger (1833)

1. *Huusmanden paa Manglefjeld*	315
2. *Fjeldpræsten*	319
3. *Exekution — Auktion — Exekution — Auktion*	322
4. *Gamle Jomfruer*	328
5. *Kopisten*	332
6. *Vinkelskriveren*	335
7. *De store Börn*	342
Sognefjorden (1842)	345

Figurer (1837)

1. *Lutherske Lands-Pabster*	350
2. *En By-Pabst*	353
3. *Smör-Kaptejner*	356
4. *Blodsugeren*	360
5. *Nok en Blodsuger*	364
6. *En Pöbelkonge*	366
7. *Nok en Blodsuger*	368
8. *Skolemesteren*	374
9. *Zobolam*	378

IV. Eventyr.

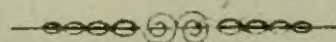
Annalina (1839)	415
Ævantyr om Ringeikji (1842)	417
Mine to sorte Katt (1843)	421
Röde og graa Dompaper (1843)	429
Piletræerne og Skjæren (1843)	432

V. Jødesagen i det norske Storthing (1842) . . . 435

VI. Hasselnødder (1845)

1. *De sammenvoxne Træer*	497
2. *Den græske Profil*	501
3. *Kjærlighed paa Distance*	504
4. *Et Helvedes Jevndögn*	508
5. *En stor Daarskab*	513

6. $^{99}/_{100}$ *Galskab* $^{1}/_{100}$ *Fornuft* 515
7. *Endelig slaar ogsaa min Klokke* 518
8. *Fortale, hvor Fortale aldrig för har staaet* 525
9. *Barndoms-Erindringer* 530
10. *Fra Slyngelaarene* 532
11. *Dies iræ* 535
12. *Portviin og Vrede ere To om een Mand og altsaa formeget* . . . 539
13. *Min Ven Kandidatens Forsög i Skissen* 542
14 *Syttende-Majs Bekjendelser* 545
15. *Min Studenteruniforms Historie og sidste Endeligt* 550
16. *Dödens personlige Skjönhed* 552
17. *Faar Fanden fat i et Haar saa tager han hele Kroppen* 553
18. *Jeg giver mine Sager i gode Hænder og rejser* 557
19. *Nationaliteter* 558
20. *To smaa Genre-Modstykker* 565
21. *Et herligt Öjeblik* 566
22. *Visit hos Peter Andreas Heiberg* 567
23. *Guldgruben* 568
24. *De egentlige Ophavsmænd til Forslaget om Jödernes Emancipation* . . 570
25. *Med i Legen, med af Stegen* 573
26. *Den forlorne Söns Dinéer* 576
27. *En Explosion* 578
28. *Virkelig Scene af Paris's Mysterier* 580
29. *Scene à la Molière* 583
30. *Scene à la Peder Paars* 584
31. *Jeg giver Beviis paa at jeg ikke duer til Diplomat* 585
32. *Afskedsvisit hos Heiberg* 587
33. *Fortvivlelsens Inspiration* 589
34. *Le Poète national* 590
35. *Jeg viser mig som en ægte Tourist* 590
36. *Le drapeau blanc* 595
37. *Tilfældenes Betydning* 596
38. *Eventyr i Vandet* 598
39. *Hadelandsrejsen* 602
40. *Jeg prostituerer mig som Jæger* 606
41. *Mit stolteste Öjeblik* 610
42. *Revanche* 612
43. *Mystifikationer* 614
44. *Karl Johan* 616
45. *Kapellaniet forvandles til en vakker röd Sky* 622
46. *Jeg bliver Fædrelandsforræder* 625
47. *Saa nær var det* 627
48. *Jeg dör* 628
49. *Et frænologiskt Foredrag ovenpaa* 629

Biografier.

Storthingsmanden, Gudbrandsdölen

Ole Haagenstad.

1842.

Forord.

Skulde det være blot de aldeles overordnede Talenter, genimæssige Fortjenester af Menneskeheden eller Forbrydelser mod den, monstrøs Lykke eller Ulykke, eller den vidunderlige Skjæbne, som skulde have Eneretten til i særegne Levnetsbeskrivelser at opstilles i Historiens Gallerier? Vi kunne gjerne indrømme disse Egenskaber baade denne Ære og Paginaerne i alle Verdens Konversationslexikoner, om vi end forbeholde en ringere Grad af Mærkværdighed, naar den dog er *national*, en Plads i Landsmænds Erindring. Og det maa gjælde selv om en Personlighed i levende Live, naar Vedkommende blot har levet nok for virkelig at fortjene en Nekrolog eller et Mindeskrift, om han var død. Denne Ære faa nutildags selv yderst ubetydelige Personer i de forskjellige Tidsskrifter, naar de blot tilhøre en bestemt Stand, for hvem Tidsskrivtet udgives, saasom Doktor *N. N.* i medicinske, Pastor *N. N.* i et gejstligt, o. s. v. Den er bleven ligesaa hyppig som Steentrykportræterne, og som nu de daguerreotyperede og atter igjen aftrykte ville blive. Men hvorfor forarges herover? Venskabet og Bekjendtskabet har sine Kabinetstykker som Historiens Gallerier sine store Tavler. Kommunerne have jo ogsaa en liden Historie med dens egne store Mænd, og selv om disse forevigedes inden dem paa Prent, hvad var det saa meer end fortjent? Uden-

for strækker denne Fejring sig ikke; og desuden er det en Fejltagelse, om man tror, at alt Trykt gaar lige løs paa Udødeligheden, og naar denne. Skrifter forsvinde, sporløst forsvinde, i samme Forhold som de strømme ud fra Presserne. Det er forøvrigt med Personer, der blot have en national Mærkelighed, som med et Lands Bjerghøjder: de have sin Betydning i Forhold til dette, ikke til andre Jordens Strøg. Skakastølens Højde nedkues ikke af Alpernes, Chimborasso er Perus, det lave Himmelbjerg Danmarks Stolthed, og Erindringen om de engelske, svenske, franske eller nordamerikanske Nationalforsamlingers store Navne kan ikke betage vore egne, om end mindre berømte, *deres* nationale Værd og Klang. Inden Landets Grændser er deres Verden. Udenfor unævnte, kunne de have Udødeligheden *her*. Er det ikke Tilfælde med de videnskabelige, saa er det dog med de politiske, reent nationale Navne; og kun i Forhold til de andre af vore egne, er det Adkomsten til at fremhæves paa nogen Maade medrette skal afgjøres.

Ole Haagenstad, den ellevte Gange Storthingsmand, det fortræffelige Exemplar af det norske Folks sunde, skarpsindige Fornuft, Gudbrandsdalens mest anseede Bonde, en Slags vore Dages Høvding, og dertilmed i historisk Henseende interessant som Repræsentant for to af de gamle norske Adelsætter, som med stærkest Kraft have vedligeholdt sig under de gamle Tiders Tryk — denne ikke blot i sin Dal, men i sit Folk, saa navnkundige gamle Døl, er en saadan Personlighed. Hans Fødsel som Bonde forhøjer snarere hans Mærkværdighed ved de Kundskaber og den Dannelse ved Siden af al Dølens simple Naturlighed, som han ikke destomindre i sin afsondrede Dal har vidst at erhverve sig. Til næsten hvert Thing har han været fremkaldt deraf, og han er kommen saaledes som man nu seer ham og er vant til at tænke sig ham efter eget Syn eller efter andre Afbildninger end den, som ledsager disse Linjer — han er kommen i sin Vadmelskjole, den mægtige Døl, med sit ærværdige, skaldede, højthvælvede Hoved, med sit sunde, rødledte, tænksomme Ansigt, uforandret fra Thing til Thing, paa de første synendes ældre end han var, formedelst den tidlige

Flejnskalle og hans Ansigts ejendommelige Udtryk af urokkelig Ro, Dybden af hans Tænksomhed, hans uudgrundelige Indsluttethed i sig selv, og den vægtige Langsomhed af hans Tale; paa de sidste synendes yngre end han er bleven, fordi vi aldrig har seet ham anderledes, aldrig hørt hans Tale strømme hurtigere i det norddølske Maal, i det, hvori *Edvard Storm*, hans Sambygding, skrev sine Viser. *Saaledes*, med de vel overvejede Tanker, faamælte, men med velbelagte, vægtige Ord i det rene, malmklingende Normannamaal, ærværdige af Udseende, med det nationale Præg i hver Mine, med brede hvælvede Pander, hvorimod fremmede Viljer maatte bryde sig som Vindene imod Fjeldet — *saaledes* maa de gamle Lagmænd have rejst sig paa Thingene, saaledes *Thorlejf* og *Medalhuus Asbjörn*, naar de røstede, lænende sig til Langbilen, saaledes maa det gamle norske Demokrati have seet ud. *)

Intet giver ogsaa et sandere og trøstfuldere Begreb om, at vort Folk endnu er friskt og ægte norskt i sin Kjerne, end naar saadanne Mænd fremtræde af dets inderste Midte. Intet glimrende Talent af de højere Stænder giver Selvstændigheden bedre Garantier. Maa ikke Normanden eller endog den Fremmede, naar han fra Mjøsens havlige Flade seer Hedemarkens og Totens frugtbare Vidder udbrede sig indtil Østerdalens og Hadelands blaanende Fjerner, eller naar han fra Faabergs herlige Indgang, eller fra det grønne terrassedannede Forbjerg, hvor Gusdal bøjer sig ind, seer Gudbrandsdalen at aabne sin dybe Favn mellem de vidtstrakte Aaser, eller naar han med Øjet følger disse Floder, der vælte sig, mægtige som de ame-

---

*) Lignende Indtryk har *Ole Haagenstad* gjort paa *Jakob Aall*. „Naar jeg — siger han i sin „Nutid og Fortid," 1ste Binds tredie Hefte — hörte en *Ole Haagenstads* Tale, fremsat i det gamle nordiske Tungemaal, beriget med Sprogvendinger og Sprogböjninger, som nu ikke mere findes i vort Sprogs Grammatik, og, fuld af sunde, klare Begreber og overbevisende Grunde, foredragne med langsom Forsigtighed, da flöttede jeg mig i Tankerne hen paa de Gamles Thingvold, og hörte den lovforstandige og ordsnilde *Nial's* Tale, der saa ofte vejledede Althinget i dets Beslutninger, sine Frænder og Naboer i deres Stridigheder om Lov og Ret."

rikanske, igjennem Raumarikes gamle, i Bakker udbrustne, Sjøbund: — maa da ikke Normandens eller den Fremmedes uvilkaarlige Tanke være, at dette Land dog bærer Stemplet af et Kongerige, som kan have slige Provindser, saa forskjellige i sit Præg, saa store i sine Omrids? Sandelig, Mænd som *Ole Haagenstad* og flere af vore Bønder paathinge, maa da ogsaa indgive Tanken: det er et Folk, et sandt Folk, som har saadanne Mænd, et Folk af Individualitet og Karakteer, et Folk, som maa have og fortjene en Historie, stemplet til Frihed og Selvstændighed, til at bevare og forsvare den indtil de inderste Dale, og ikke til at være noget fremmed underdanigt, eller til at udslettes af Folkenes Række. Skulde vi tænke os, at dette dog skede, at sklaviske Folkestrømme underkuede Gotherne, fortrængende dem, som disse have gjort med de celtiske Jothuner, bedækkende, bortskyllende dem som senere Aldres Leermasser belægge et tidligere Olds Lag af sandsmuldret Granit: da ville de sidste Repræsentanter for vor Folkeslægt, de sidste Kjæmpere for dens Tilværelse, de sidste Lignelser af vore Fædres Aasyn og Gestalter vise sig i de samme inderste Dale af vort Land, hvor Menneskenes Veje standse, og hvor Elvenes og Vindenes kun have eet Løb udad imod Landets Vidder, der hvor ogsaa de sidste Jothuner viste sig i Dovres Tverdale, og forsvandt for stedse, som om den mærkværdige portdannede Buefigur i Thingsvaberget i Vaage, „Jutuldøren,“ havde lukket sig efter den sidste Ætling af det ulykkelige Folk.

Ligeoverfor det Sted staar gamle *Haagenstads* Gaard. Naar han staar hjemme paa Svalen og seer til sine Folk, seer han den forvitrede, rustrøde Port i det graa Fjeld, og naar han drager paa sin Ganger over Jettafjeld paa Besøg til sin Broder *Paul Tofte* paa Dovre, drager han ogsaa igjennem de Afdale, over den Fjeldside, hvor man veed at fortælle, at Jetten *Dovre*, som navngav Fjeldet og fostrede *Harald* hiin *Haarfagre*, havde sit fredløse Bo. Tiden har ikke der forandret saa meget. *Der* lever endnu Sagnet om Jothunerne, somom det ikke var saa længe siden de forlode disse sine sidste Tomter for den Slægt, som nu sidder der: som om det vel ikke var i Bedstefars Tid, men kun noget lidt længer op i Æten at

det skede. Og denne sejrende Slægt færdes der i oprindelig Friskhed. Eller er Forskjellen saa stor mellem gamle *Ole*, seende til sine Folk i sin blaa Vadmelskjortel med de blanke Knapper, og gamle *Sigurd Sir* — ærværdig Ihukommelse — saaledes som Sagaerne skildre ham paa sit Jorde? Et langt Liv forestaar da endnu vort Folk, naar Sagaerne endnu ere saa friske, Ætlingerne Fædrene saa lige, Trækkene saa uforandrede, naar det i Minde og i Reproduktionens Styrke og Ægthed endnu staar sin egen Oltid saa nær.

Jeg besøgte engang *Ole Haagenstad*. *Snorre* laa der. Intetsteds forekom han mig mere hjemme, intetsteds saa ny i sine Sagaer. Det gamle Skindbind var der ligesaa naturligt som et moderntTidsskrift paa en literær Byherres Bord. Men hvorfor fæstede endelig Tankerne sig paa *Dale-Gudbrand* og *Thorer af Stejg*, naar Øjet hvilede paa min Vært? Og da Klokkerne ringede til Kirke nede i Dalen en Søndagsmorgen, hvorfor stod St. Olaf for Øje, som om det var til hans Ottesang de lød, som om han just var kommen over Fjeldet, og somom nu den røde Jetteport maatte aabne sig ligeoverfor? Jo alt var saa antikt, det Gamle saa uforandret overgaaet i det Nærværende, og alt Dette grupperede sig ligesaameget om *Ole Haagenstad*, som gav det Virkelighed og Sandhed, som om Stedets Natur, den gamle Gaard og Kirken og den hele Almue i sine hvide, lange, gammeldags Skjødkofter. Han gav det Virkelighed og Sandhed. Det var en Høvding, der kom, da Hvidkofterne veg tilside paa Kirkevolden og gav „*Haagensta'en*“ Plads. Der var Oldtid og Middelalder i de Øjeblikke. Men saadanne Personligheder indgyde Livskraft i det Nærværende, og love Folket en lang Fremtid. De ere dets Nerveknuder. Det har da en Marv at tære paa i sin egen Nationalitet. Jorden vil først gaa tilgrunde, naar dens Klipper opløses. Norge idetmindste ikke før det er forbi med *Tolstadætten*, der befolker Gudbrandsdalens ypperste Gaarde, og hvortil *Ole Haagenstad* ogsaa hører. Det var Mænd af den, som grov Graven ved *Kringen*. *Ole* har sat en Støtte der; men han har selv været en Støtte for Norges Nutid. Hans Urokkelighed har endnu bredere Skuldre end han selv, og den har meer end eengang støt-

tet under det Klenodie, for hvem hele Norge vil blive et Kringen, saalænge det lader sig sige, at den Kraftfuldhed, Tænksomhed, Fædrelandskjærlighed og ægte Nationalitet i Følelser, Tænkemaade og Sæder, som *Ole Haagenstad* besidder, kun er et udmærket Aftryk af det norske Folks, og navnligen dets Bondestands, egen almindelige Karakteer. At den skal erindre det og ikke vanslægte — derfor disse Omrids.

Grotten ved Kristiania, den 24de Juli 1842.

Henr. Wergeland.

Ole Paulsen Haagenstad

er fød den 17de Oktober 1775 paa *Harildstad*, en betydelig Gaard i Kvikne Annex til Froens Præstegjæld i Gudbrandsdalen, der i flere Ætled havde været ejet af hans Forfædre i lige Linje. Hans Fader var *Paul Thjöstelsen* (Thjostolfsen) af den gamle norske Adelsfamilje *Gjesling*, Moderen *Guri Thorsdatter* Bjølstad*) af Familjen *Bratt*, ligeledes gammel norsk Adel.**) Altsaa er Ole af god Byrd, som man plejer at sige, ja, da disse Slægter, af en Stolthed, som ikke lader sig rose, men som vel har sin fornemste Rod i Omsorgen for at bevare sin Formue, have Ord for, med Strenghed at overholde, at der kun stiftes Ægteskaber dem imellem eller kun med Folk, som de anse for Jevnbaarne, har han vel ogsaa Ahner — et Fortrin vi Normænd, der tro allesammen at have ærlige Forældre og at være af jevngod Oprindelse, gjerne overlade Udlændingen at sætte Priis paa. Det gjør idetmindste ikke *Ole Haagenstad* selv, at slutte af en Ytring i følgende Brev, som vi maa anføre, fordi det ikke er uden historisk Interesse og kaster noget Lys over hans Dannelse og fordomsfri Tænkemaade i et Punkt, hvori meer end een ellers sundttænkende Mand hemmelig eller aabenbare har været en Daare. Det er en Svarskrivelse fra *Ole Haagenstad* af 2den Novbr. f. A. til daværende Sognepræst i Vaage, Provst *Krag*, der med stor Flid har indsamlet Sagn og historiske Efterretninger i Gudbrandsdalen.

„Ifølge Deres Begjæring om at erholde Oplysning om,

---

*) I Hedalens Annex til Vaage. *Bratternes* Sæde.

**) I Nordre Gudbrandsdalen er det Tilfælde med flere Gaarde, at Beboerne skulle have været og tildeels endnu være af Adel. Saaledes Valberg og Sandbo, Elgjarnernes Sæder, Ellingbö og Herringstad i Vaage og Blaker i Lomb.

hvor langt tilbage i Tiden jeg har Kundskab om mine Forfædre, skal jeg herved meddele, at den længsttilbageværende, som jeg med nogenslags Vished kan opgive, er en *Gunner Iversen Sandbo* her paa Vaage. Denne *Gunner Sandbo* har af Kristian den 1ste faaet et Stadfæstelsesbrev paa Hjemdals Fiskevand, dateret paa et Skib „Balgen" paa Oslofjorden 1478, hvilket Vand af Kong Sverre 1178 var givet til gamle *Iver Gjesling* paa *Sandbo.* *) Om *Sandbo* i disse 300 Aar har været ejet af Familjen *Gjesling*, er der ingen Vished for, endskjønt de tildeels har benyttet dette Familje-Navn, men efter 1478 haves Kundskab om, at Familjen er den samme, som endnu bor paa denne Gaard, hvilken fra 1500 af har været deelt i to Dele. **) Et Thingsvidne, optaget 1626 paa *Öyer* Thingstue, viser, at bemeldte *Gunner* havde 2 Sønner, *Amund* og *Iver*, og disse delede Sandbo Aar 1500. Denne *Iver Gunnersen* var Bedstefader til den *Iver Sandbo*, som i 1626 lod optage hiint Thingsvidne, altsaa den 4de af denne Familje fra Gunner at regne. Denne *Iver Sandbo* var Fader til en *Paul Harildstad*, dennes Søn hed *Thjöstel*, og siden har der paa *Harildstad* været *Paul* og *Thjöstel.* Min Fader var den tredie af Navnet *Paul*, og min Broder den 3die af Navnet *Tjöstel*; jeg bliver altsaa den 10de i denne Linje. Ommeldte

---

*) Der er et endnu ældre, fra 1336, nemlig et Thingsvidne fra Magnus Smeks 17de Regjeringsaar, som beviser, at man lod læse Kong Sverres Brev, at han gav *„Iværn gamlæ Gisling,"* som ejede Sundbu (Gaardens egentlige Navn) og alle hans Eftermænd „det Vatn Hemdalen," samt Kong Hakon den Gamles og Kong Magnus's Stadfæstelse derpaa.

**) Schöning beretter i sin Rejse i Gudbrandsdalen 1775, at Sandbo gik over fra Gjeslingerne til Elgjarnerne, og at de senere Beboere stamme ned fra en Sidelinje af *Knut Elgjarn*, Sön af Ridder *Sigurd Erlandssön Elgjarn*, der var Broder af den berömte *Alf Erlingssön* (Erlandssön) og *Björn* paa *Bjarkö*, og som först fik Sandbo ind i Familjen. Denne *Knut* var gift med en *Gjesling*, og Gaarden kom til en Sidelinje, da alle hans syv uregjerlige Sönner fik en Udöd. Den fromme Moder tog sig dette saa nær, at hun flyttede op til Skaarvangen i Vaage, tilbragte sit Liv i Bön for deres Frelse, og begavede Vaage Kirke til Sjelebod for dem.

Breve ligge paa Sandbo.*) Om mine Forfædre paa Harildstad i nogen nedstigende Linje var i Slægtskab med Familjen *Bratt* paa Bjølstad, har jeg ingen Kundskab. At dette saaledes var anført nylig i Bladet Granskeren kommer maaske deraf, at min Moder var fra Bjølstad af den Familje, som forhen kaldtes *Bratt.* **) At omrørte Familje i længere Tid har ejet bemeldte Gaard, bestyrkes af en Deel Pergamentsbreve, som ved Opgjørelsen med Danmark kom tilbage, hvoriblandt et som viser, at *Paul Iversen Sandbo* 1434 solgte (?) Øresbol Jord i Røssum; som sædvanlig opkaldtes den ældste Søn efter Mandens Fader; og altsaa sandsynlig, at dennes Søn blev kaldet *Iver*, og efter Tiden kan det passe, at denne var Fader til ommeldte *Gunner Iversen.* Videre kunde det være troligt, at denne *Paul Iversen*, som 1434 boede paa Sandbo, var en Søn af Hustru *Gjertrud Paulsdatter*, som efter et andet Brevs Udvisende levede 1428 og da testamenterede 2 Gaarde til en *Haldor Sigurdson.* Dette Testamente var ventelig denne godgjørende Dames Svanesang. Jeg finder ikke, eller, saa vidt jeg kan erindre, har jeg ikke seet noget yngre Dokument fra hende, thi 1432 var hun død, som kan sees af tvende Laugretsmænds Vidnesbyrd, dateret Ullersø paa Woge 1432, som godtgjør, at hun 15 Aar før sin Død forærede begge Markabolene Rolstadum paa Froen til *Hakon Sigurdsen*, maaske omtrent paa samme Tid som hun gav Sunde og Sandbo til Præsten og Kirken paa Vaage.

Disse Oplysninger høre ikke egentlig til hvad De har forlangt, men jeg finder det mere interessant, at der kunde findes Oplysning om at samme Familje har ejet og boet paa Sandbo i 663 Aar, end det, at jeg nedstammer fra denne Fa-

---

*) Ligesaa findes der en paa det nærmeste fuldstændig Rustning, Kyrads, Hjelm, Sværd og Daggert.

**) Denne Familjes Vaaben var en Lilje. Ogsaa: i blaat Felt en fra Venstre skraaliggende Træbul med tre afstumpede Grene paa hver Side; foran tre forenede Liljer og een skraastaaende. *Hjorthöj* siger i sin Beskrivelse over Gudbrandsdalen, at Familjen var kommen fra Bergen.

milje.*) Min Stamtavle er jeg vis om, gaar langt længere tilbage i Tiden; men hvem de har været og hvad Navn de har haft, er mig aldeles ligegyldigt, thi der er sjelden længe imellem hver Gang, at der findes en Skvæt i hver Æt, som Thorberg Arnesøn sagde. Der torde maaske ikke findes mange Ejendomme i Landet, for hvilke der findes saa stærke Beviis, at de i saa lang Tid har været ejet af samme Familje. Der skulde være rettet noget paa den af Historie- eller Romanskriveren forvanskede Tradition om Stridighederne mellem *Iver Gjesling* og en *Ridder i Valders*. Præsten *Mörk* anfører den saaledes, at Valdersen var over og brændte Sandbo, medens *Iver Gjesling* var fraværende paa et Ledingstog; han siger, at efter Torfæi Vidnesbyrd, 10de Bogs Kap. 14, Deel 3die Pagina 529, kommanderede *Iver Gjesling* en Orlogsflaade i Mjøsen *1178* mod Birkebenerne, og at Hjemdals Fiskevand blev ham af Kong Sverre givet som en Erstatning for den paa hans Gaard forøvede Mordbrand. Man kan formode, at Tvisten har været om Hjemdals Fiskevand,*) og at dersteds har forefaldet nogle alvorlige Stridigheder, thi for omtrent 70 Aar siden fandtes ved Hjemdalsvandet adskillige Jernsager, som nok viste, at der har været holdt en Hildurs Leeg, blandt Andet et Slagsværd, som Justitsraad Schøning fik for 65 a 66 Aar siden af min Morbroder *Iver Haagenstad*."

Her er ellers en Tavle over *Ole Haagenstads* Nedstammen fra Gjeslingerne.

---

*) De adelige Familjer gik ved Giftermaal indbyrdes over i hinanden, saa Brevskriveren alligevel kan have Ret.

**) Vaage Kaldsbog indeholder herom fölgende Nedskrift fra 1732: „Angaaende gamle mærkværdige Ting, da findes her i Vaage paa söndre Sandbo gamle Pergamentbreve, af Kong Magno og Kong Hagen udgivne, paa et Fiskevand og Vejdested, som kaldes Hjemdalen, der udi gamle Tider har hört til Valders. Aarsagen hvorfor dette Fiskevand med Vejdested var kommet fra Valders, skal være denne: Der var en Ridder i Valders, som havde nogen Tvistighed med den Ridder paa Sandbo, hvis adelige Navn var Gjesling, hvorfor den Ridder af Valders tog sin Lejlighed iagt, da Sandboridderen ikke var hjemme, gik han med sine Folk over Fjeldet og afbrændte Sandbo. Den Ridder paa Sandbo kom strax derefter hjem, samlede sine Folk og ihast sögte efter den Ridder af Valders, som

Hustru *Gjertrud Paulsdatter* Gjesling til Sandbo, gift med Ridder *Halvard Alfssön* († 1428—32.)

*Paul Ivarsen**) († 1441.)

Ivar Paulsen.

Gunnar Ivarsen († 1500.)

Ivar og *Amund* (1514.) 40 Aar derefter boede en *Audun* paa Sandbo. (Fra Amund Gunnarsen nedstammer den *Amund Gjesling* som ligger begravet paa Vaage Kirkegaard. († 1695.)

Synneve

Ivar († 1634.) (Fra denne *Ivars* Tid haves et Dokument, hvori der nævnes, at Gaarden Sundbu har været ejet af denne Familje i meget lang Tid.)

Ole Sandbo og *Paul* Harildstad (Kom til Harildstad 1652.)

Fra denne *Ole* nedstamme de nærværende Beboere af Sandbo.

Thjöstel Harildstad.

Paul Harildstad.

Thjöstel Harildstad.

Paul Harildstad.

Thjöstel (Harildstad f. 1770 †) *Thor* (Højstad i Ringebo †.) **Ole Haagenstad.** *Paul* (Tofte i Dovre Annex til Lessja) *Iver* (Isum i Froen.)

---

havde om Natten taget sit Logemente paa en Sæter, som kaldtes Fugel-Sæter, 3 Miie hen i Fjeldet, og sat sine Vagter ud. Sandbo-

*) Schöning nævner som *Gjertruds* Afkom en *Alf* og som dennes

Men et Adelskab, som Alle sætte Priis paa, nemlig at være brave Forældres Barn, Forfædrene være nu som de ville, og dertilmed gode Kaar, var uomtvistet faldet i Oles Lod, og i sin Morbroder, Dannebrogsmand ***Iver Thorsen Haagen-***

---

ridderen marscherede med sine Folk Natten igjennem, og mod Dagningen blev Disse de udsatte Vagter vaer, hvorfor han brugte dette Krigspuds, at han lod alle sine Folk hugge smaa Birketræer af, og förte dem for paa deres Heste. Vagterne, som saa dette, tænkte i Förstningen, at det var en Birkeskov, de saa. Men da de fornam at Birkeskoven kom dem nærmere og rörte sig, gav de deres Herre en saadan Rapport, at de saa en Skov, som kom nærmere og nærmere. Valdersridderen, som strax mærkede, at der var Fare paafærde, skyndte sig og samlede sine Folk sammen og tog Flugten. Ridderen paa Sandbo fulgte ham og nedhuggede alle hans Folk, indtil de kom til en stridlöbende Aa, som löb mellem tvende höje Klipper, hvor der vel er 20 Favne ned mellem Klipperne, hvor den stride Aa löber. Der resolverede han at springe over, at han ikke skulde falde i sine Forfölgeres Hænder, hvilket og lykkedes hannem. Men hans Vaabendrager, som ene var tilbage af hans Folk, vovede og at springe efter sin Herre, men faldt ned mellem Klipperne i den stride Aa og blev borte. Og kaldes det Sted endnu Ridderspranget. Og blev Hjemdalen med Fiskeri og Vejdested, som den Tid meest bestod af Grave, hvorudi de fangede baade Rens- og Elsdyr, af Kongen tildömt Sandboridderen til Repressalier for den Skade, Valdersridderen havde gjort ham, hvilke Kongebreve siden af efterfölgende Konger ere blevne konfirmerede indtil Kong Kristian d. *V.* Fornemmelig var her paa de Tider i Vaage Sogn 2 adelige Familjer, DHrr. ***Gjeslinger*** paa Sandbo og ***Ildjern*** paa Valdbjerg, hvis Afkom endnu bebor de samme Gaarde.“ — Se ellers herom Schöning i Budstikken for 1821. Sandboridderen har været en Elgjarn (Ildjern,) maaske Knut; og det er sandsynligt, at en Slutning, at Aarsagen til Tvisten var Overgangen til den nye Familje af Sandbo og alt dets Gods og derimellem Hemdalen, er rigtig.

Sön en ***Halvard,*** hvis Sön da var en ***Paul.*** Denne ***Alf*** förte som Skjoldmærke en med en Piil gjennemboret Elgsfod og tre Pile ovenover Skjoldet, hvorimod ***Halvard,*** som udtrykkelig nævnes ***Gjesling,*** förte denne Familjes tre brændende Fakler over Hjelmen. Adelslexikonet beretter ellers, at Gjeslingerne desforuden förte et blaat Svinelaar, gjennemboret af en gylden Piil. Men det skal formodentlig være et Elgslaar, som vel har været Elgjarnernes egentlige Mærke, der er bleven fælles ved de mange Familjeforbindelser.

stad, hos hvem han opfostredes *) og af hvem han fik Gaarden med fuld Besætning tilskjænk, havde han en af sin Bygd højst fortjent Mand at slægte paa. Han har ogsaa gjort det paa den rette Maade for Bygden, som nedenfor skal blive berettet. Den Æt, han hører til, kaldes ellers *Tolstadæten* af Gaarden Tolstad **) i Vaage, hvorfra den har udgrenet sig ved Svoger- og Frændskaber i flere Familjer i og udenfor Gudbrandsdalen og Dalens Bønder. Den vidløftige Stenersenske hører saaledes dertil. *Ole Haagenstad* fik ogsaa sin Hustru deraf, da han i 1804 giftede sig med sit Søskendebarn *Kari Thorsdatter* Bjølstad, en Viv indtil de sidste Aar dygtig til al sin Dont og Moder til hans Børn: et Par senere afdøde Tvillinger, Sønnen *Thorsten* og Døtrene *Guri*, *Ragnhild* og *Mari*.

Hvilken Norskhed ligger der ikke i disse og i den hele Slægts blotte Navne? Det forekommer mig som om *Ole Haagenstads* Børn hverken burde eller kunde bære andre. Hvorledes vilde vel fremmede Romannavne som f. Ex. Emil, Amalie, Hortensia o. s. v. tage sig ud? Som at ville kalde en Løveunge „Kis, Puus, Minette, Joli“ eller med andre Kattens og Skjødehundens Kjælenavne, eller som at ville fløjte og sige „Pipi“ til en Ørn som til en Kanarifugl. I Sverige seer man ogsaa, at de gamle svenske Familjer, som sætte en Stolthed i, fra Fædrenes Tid at være velkjendte af Nationen, og fremdeles ønske at være vedkjendte af den som dens ægte Børn, bruge nationale Almuenavne. Lad dette være en Uvæsentlighed i Sammenligning med andet; den har ialfald sin agtværdige Oprindelse i Gamledages Simpelhed. Det er en fiin Krog, men den hefter i Nationens Hjerte og — der hefter Sympathier ved.

---

*) *Haagenstad* blev ikke, som her angivet, opfostret hos Morbroderen, men hjemme. Han kom först til Denne omtrent ved en Snees Aars Alder, efter at have drevet Kvæg- og Hestehandel en Tid. Havde nogen Forbindelse mellem H. og Forf. fundet Sted i Anledning af dette Arbejde, skulde denne, ellers ikke saa væsentlige, Fejl ikke være indlöben. (Senere Anm. af Forf.)

**) Tolftastad. 1463 kjöbte Hr. Alf Knutsön Gaarden med tilliggende Gods af en *Botolf Endridsön*, som havde arvet den efter Fru Kristine Torvaldsdatter Kane.

Den sædvanlige Almueunderviisning var for knap for *Ole*, hvis tænksomme Hoved vidste at skaffe sig Næring ved allehaande, men især fædrelandshistorisk, Læsning, og paa denne Aandsretning har vel Bevidstheden om hans Herkomst fra en Æt, hvis Rødder tabe sig i de gamle Kongers Old, ikke været ganske uden Indflydelse, skjønt han er af den Art, at han nok var bleven saa hjemme i Sagaerne, som han er, om det end kunde have været sømmeligt for en gudbrandsdalsk Odelsbonde, end sige for en „Gjesling," at være ubevandret deri. Han blev en Selvlærling som vore øvrige udmærkede Thingbønder, og i denne paa eengang krænkende og Selvfølelsen vækkende Omstændighed, at de skylde sig selv alt, Staten saagodtsom intet i Henseende til Oplysning, ligger Nøgelen til mangen Ytring og Handling af Demokratiet inden Thinget. Med Historien sysselsatte han ellers en Hukommelse, der besidder en ualmindelig Grad af Fastholdenhed og Styrke, men for sin naturlige Skarpsindighed søgte han Næring i allehaande mekaniske Spekulationer, hvortil han er særdeles oplagt uden egentlig boglig Vejledning deri, skjønt jeg vil tro, at hans Boghylde ikke er ganske blottet for den Slags Læsning. Det er denne Stige, som har ført ham ivejret. Og jeg vil haabe mine Læsere af Almuen lægger Mærke dertil. Det er den, som mere end Bratternes og Gjeslingernes Arvegods har opløftet hans skaldede Hoved over Dalens øvrige. Ja man kan vel gjerne sige at det er for en stor Deel hans Boghyldes Indhold, som har udviklet dets Organer saa paafaldende, at om hans Hjerneskal engang skulde opkastes af Graven (som vi ville haabe vil blive forhindret ved en Bauta) vil en senere Slægt med Sikkerhed kunne sige, at den har tilhørt en oplyst og skarpsindig Mand og været en sjelden Tænkekrafts Værksted. Man skylder saaledes hans mekaniske Hoved en Forbedring ved den Slags Saamaskiner, som er i Brug i Egnen, ligesom han ogsaa oftere har givet Prøver paa hvor opfindsomt hans Hoved er i denne Retning.

Det har ogsaa været i Virksomhed ved et Par betydelige Vejarbejder, som *Ole Haagenstad* har istandbragt til stor og evindelig Nytte for sin Hjembygd og de Distrikter, hvormed den ved dem er sat i Forbindelse. Ikke ethvert Hoved baner

sig frem over Rustens *) Højde eller de 3 Mile over Fjeldet fra Vaage til Lessja, uden Hjælp af Ingeniør. Men *Ole Haagenstads* Konstitution som Lensmand i Aarene 1820—22 er betegnet med begge disse Foretagender. Landeveje er Norges vigtigste indre Krav, og især i saa indstængte Strøg som Vaagedalen er. Men ved *Haagenstads* Virksomhed gaar der nu en velbanet Kjørevej fra *Laurgaard* i Gudbrandsdalens Hoveddalstrøg over Rustens Skraaninger til *Sveen* i Vaages Kirkebygd, og ligeledes en over Slaadalsfjeldet 3 Mile til Lessja, hvorved den vigtige Forbindelse er aabnet med Romsdalen og Havet baade for Vaage og Lomb, hvilken sidste Bygd, som bekjendt, ender uden Udgang som en Sæk. Slaadalsvejen var et betydeligt Foretagende, som bekostedes af Overskudet af et i sin Tid, især af Morbroderen *Iver Haagenstad*, oprettet Kornmagasin, hvilket Overskud var bestemt at anvendes til et eller andet for Bygden nyttigt Foretagende. Og til noget nyttigere kunde det vel ikke anvendes? *Ole Haagenstad* har derved tillige oprettet et Minde for sin saa fortjente Morbroder; men Vejen vil med bedst Ret kunne kaldes et over begge disse Frænder, der i en saa vakker Forening have gjort Haagenstadnavnet æret og kjært i Hjembygden.

Af kommunale Ombud, som *Ole Haagenstad* har beklædt, kan det, at han i længere Tid har været deels 1ste og deels 2den Forligelseskommissær, ogsaa nævnes her, og som 2den Forligelseskommissær har hans Anseelse, Dømmekraft og nøje Kjendskab til hans Sambygdinger ikke ladet ham blive et saadant Nul, som denne almindeligviis er. Hans Indflydelse paa alle Kommunens Anliggender har altid været større end nogen Andens, hans Raad æret af Embeds- og Almuesmænd, hans Hjælp søgt af Sambygding og Udbygding. Og han har været Mange en Tilflugt, og kunnet være det, da en Forstand og Orden, som hans, maatte føre til Formue. Foruden det betydelige, velopdyrkede Haagenstad og Gaardene Rottem og Mittre Raastad, samt et Par mindre Brug i Vaage, hvorpaa

*) Saa kaldes denne Strækning, hvorimod den, der fra Laurgaard förer nordover mod Dovre, udtales „Rosten." Begge ere Defileer af militær Betydenhed.

alt han intet skylder, besidder han en kontant udestaaende Formue af vel over et halvt Snees tusinde Daler, og er saaledes efter Tidernes Omstændighed udentvivl Gudbrandsdalens rigeste Mand. Og efter vore gamle Sagaskildringer hører det til, for at være ret anseet, at være riig, ligesom det ogsaa efter vore Tiders Anskuelse idetmindste ikke tager noget fra.

Men hverken hans gode Kaar eller Rigdom, om man vil, eller hans Anseelse mellem alle Klasser har forandret hans Levemaade og hans Huses simple Skik. Der skinner Velstand, ingen Overdaadighed igjennem. Besøger du ham, træffer du Fattige ved hans Dørtærskel, Venner, Klienter, Bygdefolk, som have Forretninger med ham, i hans Stue. Han drikker dig Velkommen til af en gammel Sølvkande med Nadder i og Løve over; og saa bør det være. Han beder dig og saa Mange, der ere tilstede, at sidde ned og spise ved Familjens Bord, og, naar Tiden er der, siger han eller hans Hustru dig, at dit Natteleje er redet ovenpaa — alt med det ubedragelige Præg af den naturlige gammeldags norske Gjestfrihed, som ikke kjender til Prunk, og som trives bedst i de Huse, hvor der ikke er noget synderlig andet Nyt paa Væggen, end Grundloven i Glas og Ramme. Og den mangler da heller ikke i *Ole Haagenstads* Stue. Han har havt formeget at bestille med den dertil.

Lader os da se ham paathinge!

I. Paa 1ste overordentlige Storthing. 1814.

Vi træffe *Ole Haagenstad* førstegang som Odelsthingsmedlem paa det første overordentlige Storthing i 1814, det vigtige, som underhandlede med de svenske Kommissærer, modtog *Kristian Frederiks* Frasigelse, valgte *Carl* den 13de af Sverige til Norges Konge, og saaledes besluttede og istandbragte Foreningen med dette Rige, efterat have omredigeret Grundloven i de Punkter, den gjorde nødvendige. Da var han altsaa i Mandens kraftigste Alder, 39 Aar. Vi træffe hans Navn først

imellem de 25 Deputerede, som den 10de Oktober paa Ladegaardsøen imodtog og underskrev Kristian Frederiks Frasigelsesakt. Ved det nye Kongevalg, den 4de Novbr., lød hans Votum saaledes:

„De fordoblede Forsvarskræfter, samt de gjensidige Fordele, Sverige og Norge formedelst sin geografiske Beliggenhed ville kunne erholde, og som give Haab om Skandinaviens Fremtids Held, er Grunden for mit Samtykke til Rigernes Forening, og hvorfor jeg herved vælger Sveriges Konge Carl den 13de til Norges konstitutionelle Konge".

Imellem alle de afgivne Vota findes der vel længere, men intet bedre motiveret. Samme Dags Formiddag var der bleven voteret over de svenske Kommissærers Forslag, at Littr. *c.* i § 83 i Grundloven af 17de Maj, der lægger Naturalisationsretten alene i Storthingets Hænder, skulde udgaa, og da havde *Haagenstad* givet sit Nej. Derimod havde han først mundtligt, og siden i Mødet den 2den November, ved et skriftligt Forslag understøttet deres Motion om at Værnepligten for Linjetropperne skulde indskrænkes til det 25de Aar, idet han nemlig foreslog, at denne allerede omdebatterede og udsatte Sag skulde komme under ny Overvejelse: men ved en Pluralitet af 47 Stemmer fastsattes, at den ikke skulde foretages mere paa det Storthing. *Haagenstads* Grunde vare ellers patriotiske nok, og hans Forslag havde skaffet Norge Beskyttelsen af almindelig Værnepligt, som man endnu beklager Savnet af. Kommissærerne havde nemlig foreslaaet denne Bestemmelse, samt at almindelig Værnepligt skulde være indskrænket til det 25de Aar, indtaget i Grundloven, og *Haagenstad* fandt nu, at da Storthinget ved sin foregaaende Beslutning, at opsætte Kvæstionen, havde givet Kongen friere Disposition over Tropperne, burde Kommissærernes Forslag antages som Grundlovbestemmelse, og, til Nationens Beroligelse, bekjendtgjøres ligesaa hastig som Rigernes Forening. „Thi," ytrede han, „sætter man for Exempel, at Krig kunde bryde ud før næste ordentlige Storthing, saa blev Følgen, at vore gamle Soldater, der længe nok har troppet frem og tilbage, atter maatte gribe til Vaaben, og maaske marschere ud over Norges Grændser; og hvorledes kunde vi da forsvare os mod den billige Bebrej-

delse, at vi have ligesom frastødt os de Tilbud, som Stemmen for Nationen ønsker?" *Haagenstad* har havt Ret. Norge har Grund til at angre, at det ikke lyttede til Kommissærernes Forslag. Klagerne over dets Forsvarløshed og synkende Krigsdygtighed, skulde ikke været saa ofte hørte, Sporene af Standsforskjel ikke have ladet sig saa mærke. Friheden skulde intet have tabt ved Ligheden under Musketten eller Fanen. Under disse var det den franske republikanske Frihed fejrede sin kortvarige Forbindelse med sin smukke, men yderst lunefulde, flygtige og sygelige Søster, Ligheden, som kan dø af et forandret Lufttræk, ventelig fordi den enten er vant til en højere Verdens Æther eller til Gravenes Stilhed. Men som sagt, under Fanens friske Luftning synes den endda nogenlunde at trives, og den, som saa mangen anden Skrantning, kommer sig ved at hærdes under Legemsøvelser. Og hvilke ere bedre end Exerceer- eller Turnpladsens, *NB.* uden Stokken?

Haagenstad selv, den Søn af rige Forældre, har ikke været Soldat. Fordommen, Lysten til at undgaa hvad der ikke var bleven en Hæder og Lyst ved at være Alles Byrde uden Undtagelse, var den Gang ikke mindre end nu. Huusmandens Søn for Gaardmandens — det var gammel Gang, og det gaar vel endnu. Dog det er sandt — Bandolæderet skulde ogsaa have hængt over Haagenstads Skuldre; han skulde nemlig have været Sergeant ved Egnens Landstorm eller Mandhusinger i 1814. Dog kom det ikke til „Man ur Huset;" men var det kommet dertil, tør man nok gaa god for *Ole*, at Mønstringen ikke var bleven holdt paa „Raadsbakken," hvor Lombværingerne i 1612 snakkede *pro* og *contra*, mens de Andre sloges, eller rettere sagt blot dræbte, i Kringen.

Den 14 Novbr. besluttede dog Storthinget, at Præsidenten skulde udnævne en Deputation af 5 Medlemmer, der skulde afgaa til Kronprindsen med Forespørgsel, om han paa Hs. Maj. Kongens Vegne og til Landalmuens Beroligelse vilde give Løfte om, at ingen Værnepligtig over 25 Aars Alder skulde blive udkommanderet inden næste ordentlige Storthing. *Haagenstad*, hvis Indflydelse paa denne Beslutning er øjensynlig, var i Deputationen, som Dagen efter overbragte Hs. Kgl. Høj-

heds bestemte Løfte i Kongens Navn. Ligeledes var *Haagenstad* med i Deputationen, der skulde forespørge sig angaaende de svenske Troppers Rømning af Frederikstad og Frederikshald. Den 10de November var det at Kronprindsen overleverede den nye Konges konstitutionelle Eed, og aflagde sin egen til Forfatningen. Paa Præsidentens Opfordring svor dernæst alle Thingmændene i følgende Udtryk: „Jeg lover og sværger, at vise Konstitutionen og Kongen Troskab og Lydighed, saasandt hjælpe mig Gud og hans hellige Ord.“ Og da *Haagenstad* saaledes har svoret engang, og det vel paa den højtideligste Maade og i egentligste Mening „tilthinge,“ har han senere ikke været at bevæge til at sværge nok engang ved sit Hjemthing, saaledes at han ved en senere Lejlighed, formedelst Skrupler hos Vedkommende efter Valgloven af 1828, endog engang er bleven udstrøget af Distriktets Stemmeberettigede.

II. Paa 1ste ordentlige Storthing. Juli 1815 til Juli 1816.

Saa alvorligt en Folkerepræsentants Kald er, har det dog meget tilfælles med Skuespillerens. Han har ogsaa sin Debut eller Optrædelsesrolle, som afgjør hans sednere Forhold til Publikum, og denne Prøve havde *Haagenstad* bestaaet saa vel, at Vestoplandenes Amt strax var paa det Rene med sig selv, at det i ham havde en fast Repræsentant. Og dengang, da langt færre Bønder valgtes, maatte det være en større Tilfredsstillelse end nu for et Valgdistrikt paa Landet, dog at have En af Almuens Midte, der kunde fortjene at vælges fast. *Haagenstad* fik heller ikke mange Maaneders Frist hjemme før han atter maatte sta, og han fik da sit forrige Sæde i Odelsthinget samt Plads i Finantskommitteen.

Pengesagen var, som bekjendt, den vigtigste paa dette saakaldte „lange“ Storthing, og *Haagenstad* hævdede sin Plads i Kommitteen ved flere vidtløftige og grundige Foredrag, der baade lagde for Dagen hans Indsigter i Materien og hans ejendommelige Forsigtighed, der altid har villet skride langsomt

frem og paa en bred Grundvold. Deri har han lignet de gode Schakspillere, som vel trække seent, men aldrig tabe en Brikke; og hans Taktik har stedse havt noget Lignende med de fordums systematiske Belejreres, der nærmede sig Fæstningerne ved en langsom, men velberegnet Fremskyden af de underjordiske Linjer og ved en Skilpaddemarsch under Stormtage.

I sit Foredrag i Odelsthinget den 1ste Novbr. 1815, hvori han dissenterede for Kommitteen, ytrede han sig derfor for en gradviis Inddragning af Rigsbanksedlerne, nemlig af 8 Millioner indtil og med Aaret 1818, hvilket Aars Storthing da skulde overlades at tage Forholdsregler med Hensyn til den resterende Masse, og i sit Votum i Storthinget, den 22de Januar 1816, forsvarede han Overholdelsen af den Garanti, Rigsforsamlingen paa Ejdsvold havde dekreteret for alle disse ufunderede 14 Millioner. Det første af disse Vota har ikke fundet Plads i Storthingsforhandlingerne. Derfor, uagtet det er tørt som Materien, og fordi det kaster et Lys over *Haagenstads* Anskuelser og Dygtighed til at ytre sig, indtages det her. *Haagenstad* ytrede efter et, „den 24 Oktober 1815“ dateret, Haandskrivt følgende:

„Ved at antage Finants-Kommitteens Beslutning angaaende Rigsbankpengenes Indlösning, tror jeg, at mange Mennesker styrtes i Ulykke; jeg holder det derfor for min Pligt som Repræsentant ialmindelighed, og især deleshed som Medlem af Finants-Kommitteen, at tilkjendegive mine Tanker, for derved at kunne godtgjöre for mine Kommittenter hvori min Mening har været fravigende fra Kommitteens Pluralitets, saavelsom hvorledes jeg i denne Begivenhed har voteret i Odelsthinget. Det er meget muligt, at jeg fejler; mine Indsigter ere ringe og ofte fejlende i mindre indviklede Anliggender. Det er ogsaa langt fra, at jeg tror herved at udvikle mine Tanker saaledes at Sagen derved skulde faa et afvigende Udfald. Ej heller er det hverken Ærgjerrighed eller Dadlesyge, der leder min Pen, og ligesaalidt er det Egennytte; — denne har aldrig havt Andeel i mine Handlinger, naar det gjaldt Andres Ve og Vel. Og hvor utilgiveligt skulde det ikke være, om jeg nu ved Bihensigter skulde svige mine Kommittenters Tillid og Forventning? Jeg tror at skylde baade disse og mig selv, at tilkjendegive de Grunde, der gjöre mit Votum afvigende, forhaabende enhver retsindig Mands Overbærelse, om jeg endog fejler.

Jeg er enig med Finants-Kommitteen deri, at endeel af de cirkulerende Rigsbanksedler aarlig inddrages og sættes ud af Cirkulation; kuns tror jeg imidlertid, at man bör handle yderst forsigtig deri, om man ikke vil

fremkalde mange Menneskers Ulykke og Undergang. Ved at tilintetgjöre alt for store Masser af Sedlerne paa eengang, vil en voldsom Forandring finde Sted; Pengemangel vil da træde istedetfor Overflod. Ihændehaverne af Seddelmassen ville da komme til i en Hast at faa den mangedobbelt betalt, medens det for mange Tusinder Debitorer vil blive en plat Umulighed at betale sin Gjæld. Jeg er overbeviist om, at dette har langt större Indflydelse paa Pengenes Falden og Stigen, end Ejdsvolds-Garantien; og man bör derfor gaa tilværks saa langsomt som muligt, thi hvor mange have ikke fejlet deri, at de, ved at raffinere paa en Fejl, have begaaet en större og gaaet over fra en Yderlighed til en anden? — Her maa man saameget mere handle forsigtigt, da flere Tusinders Velfærd beror herpaa. Jeg kan ikke andet end tilstaa, at Indlösningen af 6,000,000 Rbdlr. det förste, og 3,000,000 Rbdlr. det andet Aar er noget for svært; om disse Summer derimod havde været indskrænket til det Halve, da kunde jeg med temmelig Overbeviisning antage, at Priserne paa alle Nödvendighedsartikler derved vilde falde saa betydelig, at maaske Rigsbanksedlerne inden næste Storthing erholdt fuldkommen det Værd hvorefter de ere garanterede. — Denne Indlösning er Alt, hvad Storthinget, efter min Anskuelse, nu for Tiden bör indlade sig paa; thi Ingen kan med nogen Sandsynlighed negte, at jo næste Storthing, efter Pengenes daværende Forhold, ogsaa bedre kan bedömme, hvad Midler der behöves til den fremtidige Sikkerhed. Ingen levende Sjel kan forud bestemme, hvilken Pengemasse der behöves til Cirkulation, naar Pengene skulle have sin virkelige paalydende Valuta, thi Mangel eller Mængde bestemmer Pengenes Over- eller Underballance. Der bliver altsaa mindre at resikere ved at Indlösningen af Rigsbanksedlerne kunde blive noget mindre, end ved at den bliver for stor.

At bestemme paa dette Storthing Indlösningen for den hele Rigsbankseddel-Massa, er meget betænkeligt, og jeg kan heller ikke indse den absolute Nödvendighed deraf. Er det maaske fordi vi have mindre Tillid til den kommende Repræsentation? Jeg tror det var bedre at overlade til denne Fuldförelsen af en paabegyndt Forbedring i Pengevæsenet, end at sætte den i den Stilling, at det blev nödvendigt at tilintetgjöre de Beslutninger dette Storthing har fattet, hvilket vistnok vil blive Tilfældet, saafremt den indstillede Bestemmelse bliver antaget.

Ved at indlöse den hele Masse af Sedler, sætte vi Landet i en unödvendig Udgift. De sidste 12 Millioner, der skulle indlöses med rentebærende Obligationer, ere vist nödvendige til Cirkulationen. Efter Indstillingen skal disse 12 Millioner forrentes; denne Rente belöber sig til 8,160,000. Altsaa er det en Udgift af over 20,000,000, som vi uden mindste Nödvendighed paaföre Nationen. Regner man saa Rentersrenter, foruden hvad Bekostning vi sætte Landet i ved alle de foreslaaede Lignings-Forretninger; — thi foruden dette og næste Storthing skulle 10 andre Storthing sysselsættes med den foreslaaede Ligning, der vistnok i det Hele vil opholde Storthingene 6 Maaneder, og desforuden 10 Amtsligninger i ethvert af Norges Amter og Valgdistrikter med Skyds og Diæt

for alle saadanne Ligningsmænd — regner man nu alt Dette, saa kan man med Vished antage, at denne unödvendige Kontribution, vi foranledige Nationen, gaar fuldkommen op mod al den nu for Tiden cirkulerende Seddelmasse. Lægger man saa til 28 Lignings-Forretninger i hvert Præstegjeld og ligesaa mange Valgforretninger, med al den Misfornöjelse, Kiv og Uenighed, som over det Hele flyder af alle disse Lignings-Forretninger — betænker man alt dette nöje, saa tror jeg næsten, man skal være enig med mig deri, at man bör handle forsigtig, heller overlade Fuldförelsen til næste Storthing, og Vi kuns bestemme hvor mange Millioner Rigsbanksedler aarlig skal indfries i de næste 2 a 3 Aar, samt desforuden sætte Banken under saa nöje og sikker Bestyrelse som muligt.

Man vil svare mig, at Rigsbanken maa tilintetgjöres, fordi den aldrig kan være sikker som Nationalbank; men jeg er aldrig istand til at overbevises om, at nogle Privatmænd skulle være sikrere end en heel Nation; og denne skal vi paaföre 24 a 25 Millioners Udgift blot for at bringe Banken i nogle Privatmænds Hænder, til hvem Nationen siden aarlig maa kontribuere omtrent en halv Million norske Daler? Denne Indtægt kunde man forskaffe Statskassen uden at beskatte Landet med en eneste Skilling mere end som anslaaet er, og endda faa et ligesaa sikkert og solidt Pengevæsen.

Dette vil det efterkommende Storthing indse, og altsaa tilintetgjöre en Beslutning, der strider mod Rigets og Nationens Interesse. For endvidere at vise, at den foreslaaede Indlösning er uanvendelig, og at Cirkulationsmidlerne ere utilstrækkelige, skal jeg anföre, at efter Finants-Kommitteens fremlagte Beregning — Litr. *A* i Rigsdags-Forhandlingernes 5te Hefte, Pag. 5 — belöb Statens Indtægt sig i Aaret 1805 til 2,224,528 Rdlr. Courant, fölgelig over 3½ Million Rbdlr. S. V. eller norske Daler. Det er vel ingen af Medlemmerne af denne Forsamling ubekjendt, at Udgifterne til Staten ikke udgjöre den halve Deel af de Skatter og Kontingenter, den Skatteydende aarligen er paalagt at betale. Idetmindste er det Tilfældet i vor Egn, at Skatter til Fattige, til Skoler, til Kirker, til Vejarbejde, med alle de Udgifter, som aarlig reparteres paa Amtet etc., langt overstige hvad man betaler til Statskassen; men om man end antager det for en lige Sum, saa bliver det dog sammenlagt over 7 Millioner. Hertil kommer Renter og Kapitalafdrag af de 12 Millioner, som skal indfries med Statsobligationer, hvilket ogsaa udgjör aarlig 120,000 norske Daler, og regner man dertil Renter til den private Bank, saa bliver Norges Udgift omtrent firegange saameget som Finants-Kommitteen har foreslaaet, at Bankens förste Fonds skulle bestaa af. Om nu Bankens Ejere sætte dobbelt saa mange Sedler i Omlöb, som den Valuta, der ligger i Banken, saa er det endda ikke mere end Halvparten af den Udgift, Statens Undersaatter aarlig maa betale.

Om nu den nye Banks Pengesum var dobbelt mod hvad anslaaet er, saa vilde det være særdeles heldigt, om disse kom til at blive fordeelte saaledes at enhver Skatteydende blev Ejer af hvad han aarlig skal betale i Skatter.

Naar da denne var betalt, saa maatte ikke en eneste Mand i Landet være i Besiddelse af en Skilling til andre Fornödenheder, förend Pengene kom tilbage fra dem, der lönnedes af Staten. Ingen Handlende kunde imidlertid være i Besiddelse af nogen Pengesum. Dersom dette blev Tilfælde, standsede al Handel, saavidt dertil skulde bruges Penge, og alt vilde gaa over til Tuskhandel. Hvilken Forvirring skal dette da ikke forvolde? Jeg tror ikke, at Nogen i denne Forsamling önsker at danne dette Handelssystem; men at dette blev en uundgaaelig Fölge af hiin Beslutning, viser ovenanförte Beregning. Det er mig ikke uventet, at möde den Indvending, at min Beregning er grundet paa Indtægten i Aaret 1805, hvilke langt oversteg Udgifterne, men saa maa man ogsaa betænke, at nærværende Regjering og de flere Autoriteter, vi nu har i Norge, koster betydeligt, saa at jeg anseer os for heldige, om de sædvanlige Indtægter kunne dække Nutidens Udgifter, og hvis saa er, bliver Beregningen rigtig. Jeg tror saaledes at have godtgjort, at den foreslaaede nye Bank er utilstrækkelig; thi om dens Fonds bleve dobbelt saa store, kunde Pengemangel ikke afhjælpes.

Jeg har tilforn sagt, at Ingen med nogen Vished kan bedömme Störrelsen af den cirkulerende Pengemasse; men med Vished kan man nok antage, at den maa være större, end hvad Landets Skatter belöbe sig til.

For mig synes det at være indlysende, at den nye Banks Fonds idetmindste maatte være 3 Gange saa store som de foreslaaede; men da det er uvist, om denne Sum engang bliver at erholde, saa vil det ikke være passeligt at foreslaa den tredobbelte. Iövrigt vilde vist den Mand ansees for en Daare, der opbrændte sit Huus förend han var sikker paa at erholde Materialier til en ny Bygning.

At bestemme, at hele Massen af Rigsbanksedlerne skal tilintetgjöres förend vi veed med Sikkerhed, hvad der skal sættes istedet, er et lignende Arbejde, der forekommer mig at være Galmands Værk, og hvorfor vi med Billighed kan vente Nationens Bebrejdelse.

For ikke at fatte en Beslutning, der vilde have saa skrækkelige Fölger og foraarsage flere Tusinders totale Undergang, saa lader os handle forsigtig og bestemme Indlösningen noget mindre. Jeg vover at foreslaa, at man i Aaret 1816 bör indlöse 4 Millioner og 1817 og 1818 2 Millioner hvert Aar, overladende saa til næste Storthing at bestemme hvad Tid de övrige Rigsbanksedler skal indlöses.

Jeg voterer derfor, at i de förste 3 Aar indfries i det höjeste 8 Millioner Rigsbanksedler Navneværdi. Hvilket mit Votum jeg skal bede tilföjet Protokollen."

Han protesterede ogsaa i skriftligt Votum mod at Pengesagen skulde afgjøres ved simpel Pluralitet; mod at Forskrivelser i Navneværdi ikke, ligesom de i Sølv, skulde erholde en højere Omskrivning, hvilket blot vilde falde de mindre formuende Kreditorer til Last; mod at Landskattens Fordeling

skulde ske efter Lejlændingstaxten og efter den til Jordafgiftens Svarelse foretagne Skattetaxation, samt mod at Lejlændingslandskyld skulde betales med 3 Procent af Gaardens Taxationssum. Ligesaa fremsatte han Forslag betræffende Tiendens Ydelse, og om at alt offentligt og beneficeret Gods skulde snarest muligt sælges ved fri Auktion, og Kjøbesummen anvendes deels efter Grundlovens § 106, deels til at indløse en Deel af den cirkulerende Seddelmassa. At det beneficerede Gods skulde overgaa til fri Ejendom, forsvarede han ogsaa i et særskilt skriftligt Votum, ligesom han ogsaa ytrede sig om Saugvæsenet, og protesterede imod at Værnepligtsspørgsmaalet skulde afgjøres ved simpel Pluralitet.

Om en Repræsentant, der med saamegen Styrke og altid i een, i Folkeinteressens, Retning har grebet ind i de vigtigste materielle Spørgsmaal, vil det være overflødigt at omnævne de forskjellige Lejligheder under dette og de øvrige Thing, hvorved han har figureret med i Deputationer. Han har ogsaa der hævdet sin Stands Ære. Det var Gudbrandsdalen der kom.

III. Paa andet ordentlige Storthing. 1818.

Fremdeles Odelsthingsmedlem og ivrigt sysselsat med Pengevæsenet, om det Ord „ivrig“ kan bruges om en saa rolig Karakteer, om en Sjel, hvis betænkte, lidenskabsløse Virken foregaar som Klippens langsomme regelmæssige Anskyden af sine Krystallisationer. Han fremsatte Forslag om Udbetaling af et lige Beløb Sedler mod Sølv, samt at de med Indskud Resterende skulde nyde Kredit af Banken mod 5 Procent Renter. Ligeledes fegtede han paa dette Thing for sin Mening med Hensyn til Landskattens Fordeling, ytrede sig imod Gagetillæg for Amtmændene, og indleverede protesterende Votum mod en Storthingsbeslutning, som efter hans Formening gik ud paa en udvidende Fortolkning af Grundlovens § 75 Littr. *i*, navnlig af Ordene „midlertidige Gager og Pensioner.“ Ingen er strengere konservativ med Hensyn til Grund-

loven end *Ole Haagenstad*. Ingen taaler mindre, at der røres ved den. Jeg tror, at selv dens Mangler ere ham hellige, og frygter, at han paa nærværende Thing vil give Gjenstanden for sin Dyrken et fornyet Beviis paa sin heftige, eensidige Kjærlighed. Som den eensomtliggende, himmelfaldne, eller fra et Chaos henrullede, Steen paa Marken, synkende under sin egen Tyngde, fæstner sig for Evigheden i denne, vil han, at Grundloven ved streng Uforandrethed og Tidernes Hævd skal vinde sit urokkelige Stade i Landet. Ingen Mejsel for at borthugge en Udkant, ingen Løftestang under, for at bringe Alteret for hans fanatisk-oprigtige Dyrken i en endnu bedre Stilling, end det vil komme i under Aarhundredernes Tryk! Det vilde i hans Mening være at forvandle til en juttulagtig Rullesteen, hvormed Dvergene kunde drive sin Leég, den altarformede, i den elskede Bund himmelfaldne, Steen, hvor han, med Hakon Hladejarls religiøse Overtro, ofrer alle Hensyn, alle Tidskrav, ja vel endog hvad der ellers er hans velvillige Hjerte kjært, som den unge Erland var Hakon. Dette er politiskt Afguderi, og til et saadant Hakonsoffer af hvad han ellers maa elske er *Haagenstad* istand. Men uagtet jeg frygter dette, at Toleranceforslaget paa nærværende Thing skal blive den blødende Erland — hvem kan denne Grumhed vel være naturligere eller sømmeligere eller anstaa mindre ilde end den gamle stride Døl? Hans Blik er lyst, men magnetisk tryllebundet til Grundloven saaledes som den er bleven den nærværende Æt og Fremtiden overantvordet af de nærmeste Fædre. Det leder først efter det Nyttige og efter Beviserne derfor, og selv dette er han istand til at renoncere paa og opofre, for ikke at give Slip paa hiin Grundlovens urørlige Uforandrethed, der er bleven ham hellig og til Religion — ja dette lige indtil fanatisk Vedhængen.

IV. Paa fjerde ordentlige Storthing. 1824.

Men paa det mærkelige 1821 Aars Thing, hvor var *Ole Haagenstad* da henne? Han, som til forrige Thing var valgt af sit Amt med de fleste Stemmer? Er han ikke paa Thin-

get, saa er han hjemme, og saa var han da. To Gange har han benyttet sig af Grundlovens Tilladelse til at undslaa sig for Storthingsvalg. Første Gang til Storthinget 1821, idet han, da Valgtiden nærmede sig Høsten forud, tilskrev Amtmanden i de beskedneste Udtryk, at han troede, betimeligen, for at ikke Stemmer skulde bortkastes, at burde tilkjendegive sin Hensigt at undslaa sig for et nyt Valg, som muligens kunde blive Tilfælde, da han forrige Gang var valgt med fleste Stemmer. Men i 1824 tog Amtet ham igjen, og han maatte sta igjen til sin gamle Bænk. Som Odelsthingsmedlem fremsatte han et Forslag om Bemyndigelse for Regjeringen til at udlaane til Banken af Statskassens Beholdning 100,000 Spd. mod 4 pCt. Renter. Det gik vel ikke igjennem; men senere Storthing have sørget for Iværksættelsen af denne Operation. Ellers har *Haagenstad* været en yderst forsigtig General, som man siger, med Hensyn til at forøge Pengemassen og at lette Adgangen til Laan. Man har villet søge Grunden hertil i hans egen Formuenhed og Besiddelsen af Bankaktier, men man har isaahenseende ikke behøvet at gaa udenfor hans forsigtige Karakteer, om man end ikke vil lægge nogen Vægt paa hans Erfaring og Kjendskab til Laaneletsindigheden. Denne bliver dog altid at frygte, om man end ikke, med Udlandets Exempler for Øje, kan holde let Adgang til Laan for skadelig. Bankens Kredit maatte befæstes; den var ham hellig næst Grundlovens Urørlighed, som en af dennes Hovedhjørnestene. Ogsaa i dette Punkt var han som sagt konservativ; men netop af dette Skrig over Pengemangel og Vanskelighed for Laan, hvoraf ogsaa hans Amt ideligen har gjenlydt, faar man det bedste Begreb om den overordentlige Anseelse, han nød, siden han ikke destomindre valgtes og valgtes paany, uagtet man vel nok vidste, at *Haagenstad* var i det Punkt imod den almindelige Mening, og at han ikke forandrede sin.

V. Paa 5te ordentlige Storthing. 1827.

Atter valgt med de fleste Stemmer og Medlem af Kommitteen for Bank- og Pengevæsenet. Uforandret naturligviis i sine Anskuelser om de Sager; men da de gjengives bedre med hans egne Ord, end om jeg vilde give mig til at ræsonnere derover, anføres her et Votum af ham i Odelsthinget, betræffende Kommitteeindstillingen, som tillige vidner om en ikke ringe Grad af Evne til med Klarhed at fremsætte sin Mening.

„Som Medlem af Kommitteen for Bank- og Pengevæsenet har jeg i Kommitteen samtykket i, at et Reservefond for Banken oprettes, endskjönt jeg dengang ikke indsaa nogen Nödvendighed derfor, og som jeg ved nærmere Eftertanke heller ikke er istand til at indse. Skulde Odelsthinget imidlertid finde for godt at fatte Bestemmelse til en Lov om et Reservefonds Oprettelse, da Banken er i Besiddelse af nogle smaa Summer, anförte i Kommittee-Indstillingen under Littr. *c*, *d*, *e* og *f* *). Om disse Summer er, saavidt jeg veed, ingen lovbestemt Anvendelse foreskrevet, hvorfor der heller ikke kan være saa megen Betænkelighed ved, at bestemme samme til det paatænkte Brug. Men at man ved denne Lov skulde gjöre noget Indgreb i de Summer, hvorfor tildeels er indkjöbt smaa Bank-Indskud, og deels haves i Behold til saadant Indkjöb, og hvis Udbytte, ifölge Lov af 13de August 1818, er bestemt at deles mellem de övrige Aktieejere — det har aldrig været min Tanke. Jeg anseer Ejendomsretten saa hellig, at den under ingensomhelst Omstændighed maa angribes. Grundloven har ogsaa tilstaaet Erstatning for den, hvis rörlige eller urörlige Ejendom Statens Tarv fordrer; saa meget mindre maa man i dette Tilfælde gjöre et saadant Indgreb, da aldeles ingen Nödvendighed dertil er forhaanden.

Skjönt de övrige Summer vel ogsaa ere Bankens Ejendom, saa er der ingen Lov for deres fremtidige Brug. Med Billighed bör vel heller ikke fordres mere af de nuværende Aktieejere, da saa mange Apparater og Indretninger, Indfordringer, Sedlers Forfærdigelse og Transporter, ere foranstaltede paa deres Bekostning. Et Banklokale i Throndhjem er indkjöbt; det skal nu udvides, og en Bankbygning i Kristiania skal opföres. Disse Bekostninger falde ogsaa paa nærværende Aktieejere: men Indretningens Nytte kommer ligesaavel de fremtidige Interessenter tilgode. Det bör ogsaa bemærkes, at endnu ere mange af Aktieejerne de virkelige Indskydere eller deres Arvinger. For de fleste af disse er Indskudet saa kostbart, at de neppe have 2½ pCt. af den Summa, som dertil er anvendt,

*) Disse vare: *c*) Overskudet af den Banken, efter Lov af 13de Aug. 1818, annekterede Bankindretning, *d*) Overskudet af Sammensmeltningen af det som Bankindskud indleverede Sölv, *e*) Gevindsten af Vexling af fremmede Myntsorter, og *f*) Overskudet af Bankindskuds Indbetaling med Sedler og af Sölvindkjöb i det udvexlede Sölvs Sted.

ej at tale om, at nogle Aar svandt hen inden noget Udbytte erholdtes. At man nu skulde fatte en Beslutning, hvorved disse skulde tabe betydeligt i det forventede og belovede Udbytte, kan jeg ikke stemme for, og det bliver Tilfældet, saafremt Kommitteens Indstilling bliver til Lov; dette Tab vil efter min Formening blive det Dobbelte mod hvad Kommitteen har anfört, og som jeg skal söge at oplyse ved fölgende Beregning.

Banken har indkjöbt Bankindskud . . .	86,882 Spd. 83 ß.
Til videre Indkjöb haves i Behold . . .	69,403 — 115 —
Da Bankaktier nu kan kjöbes under *pari*, saa antager jeg, at Banken meget snart ejer Indskud af . .	156286 Spd. „ ß.
Der gives 6 pCt. Udbytte eller Rente, der gjör	9377 — „ —
Lægges dertil det aarlige Overskud af Laaneindretningen, saadant som i afvigte Aar, nemlig	9654 — „ —
saa bliver dette tilsammen	19031 Spd. „ ß.

naar disse fordeles paa det övrige Bankindskud, saa bliver samme 590 Spd. over 1 pCt. aarlig.

Muligens vil Overskudet ved Laaneindretningen nu blive mindre, saasnart Renten nedsættes fra 3 til 2 pCt.; men det er og sandsynligt, at Indretningen bliver saa meget meer benyttet, at Overskudet endog kan blive större. Det kunde vel ogsaa blive nogen Fordeel for Aktieejerne, saafremt Bankbestyrerne benyttede Tilladelsen, at sætte en lige Summa Sedler i Cirkulation mod det Sölv, hvori Reservefondet bestaar; men deels er denne Bestemmelse foreslaaet blot som tilladende, og deels vil derpaa de Summer, som til Reservefond ere kalkulerede, formindskes en 36 a 40000 Spd. ved Omsætning i Sölv, saa at det höjeste, som derpaa kunde ventes i Udbytte, vil i en lang Række af Aar aldrig overstige $^1/_3$ pCt. aarlig. Saaledes tror jeg det tydelig vil indsees, at Procenten af Bankindskud sandsynlig bliver 1 pCt. mindre end forhen, og det uden at beröre Tabet af de mindre Summer, som i Kommitteens Indstilling er paapeget. Kommitteen har ogsaa ytret, at Aktiernes Priis vilde stige, fordi Banken erholdt denne Reservefond. Her tillades det mig at være af den modsatte Formening, saalænge en saadan Fond ej kan tilvejebringes, uden ved at betage Interessenterne en Deel af den aarlige Gevindst. Det forekommer mig höjst besynderligt, at en Ejendom skulde stige i Værdi, naar man bestemte, at en Deel af dens Produkt skulde oplægges for de fremtidige Ejere.

Bankaktiers, som andre Statspapirers, Priis bestemmes efter de Procenter, de give. Dette viser den daglige Erfaring; kun Debitors Suffisance gjör heraf Undtagelse. Om Norges Bank har jeg i denne Henseende ikke hört nogen Tvivl være ytret.

Det maa heller ikke tabes af Sigte, at den Sum, Banken har havt til Bankindskuds Indkjöb, har bidraget meget til at holde disse i Værd. Tilintetgjöres denne Indretning, og Banken igjen begynder at sælge de indkjöbte Aktier, da vil begge Dele falde i Priis til langt under *pari*, hvor-

ved Haabet om Bankens Forögelse ved frivilligt Indskud ganske tilintetgjöres, og Bankaktiers Salg til Udlændingen vil blive hyppigere, og det endog til en lavere Priis, end forhen er skeet.

Bank-Indretningens fremtidige Bestyrelse vil tabe sin Tiltro, saasnart Interessenternes Rettighed krænkes, og allermindst maa man uden Nödvendighed give en Lov, derhar tilbagevirkende Kraft. At Bank-Repræsentanterne have havt de samme, og maaskee mange flere Grunde for Tilbageviselsen af tvende lignende Forslag, formoder jeg. Deres Karakteer-Fasthed er noksom bekjendt og anpriist; hvorfor skulde Storthinget vise en modsat Fremgangsmaade? Paa anförte Grunde er det da min Formening, at Forslaget maa rettest henlægges, men i al Fald, at de under Litr. *a* og *b* benævnte Summer ikke til Reservefond maa blive anvendte, og at af den Sum, som under Litr. *c* er anfört, maa tilfalde Banken en passende Godtgjörelse for Bestyrelse og Resiko. Da Bankadministrations-Omkostningerne udgjöre over $1^1/_2$ pCt. aarlig af det hele Bankindskud, saa anseer jeg det ikke billigt, at Banken skal bære alle Omkostninger for hiin Indretning uden noget Vederlag.

At jeg, paa Grunde, som ovenfor ere anförte og i Thinget oplæste, har stemt imod, at de Summer, som under Litr. *a* og *b* *) i Kommittee-Indstillingen ere ommeldte, skulde henlægges til Reservefond for Banken; hvorfor dette, som mit skriftlige Votum, maa bedes Protokollen vedlagt.

Storthingets Odelsthing, den 30te Juni 1827.

Ole Haagenstad.

1827 Aars Storthing bevilgede, som man vil erindre, Intet til Fortsættelse af Slotsbygningsarbejdet. Eenstemmig gik Kommitteeindstillingens første Post igjennem, at nemlig den kongelige Proposition om at lade udfærdige for Statskassens Regning 5 pCt. rentebærende Statsobligationer til et Beløb af 280,000 Spd. til Arbejdets Fortsættelse i de kommende tre Aar ikke skulde bifaldes. Men Indstillingens anden Post, at der for Tiden Intet kunde bevilges, gik kun igjennem med 42 mod 36 Stemmer, af hvilke sidste 27 fremlagde skriftligt Votum til Vidnesbyrd om at de havde stemmet imod en saa streng Forholdsregel. Kun Repræsentanterne ***Bukjer*** af Agershuus Amt og ***Haagenstad*** gjorde det Samme af Majoriteten — den Sidste i et veludviklet, til Beregninger støttet, Foredrag, hvori han søgte at bevise, at, om man i et Tidsrum af 10 Aar be-

*) Disse vare: *a*) Rentebelöbet af resterende Bankindskud, og *b*) Overskudet ved Anskaffelsen af Sölv for de Bankindskud, som vare erlagte med Rigsbanksedler.

hjalp sig som før, og gjorde den forlangte Kapital frugtbringende, vilde ved Indvinding af Renterne den fornødne Sum tilvejebringes. Det har ogsaa siden viist sig, at *Haagenstad* spaaede sandt dengang med Hensyn til flere af de Udvidelser, Planen senere har faaet, saasom ved Indkjøb af tilgrændsende Strækninger m. m. *Haagenstad* saa Bunden af Statskassen, men hans Indbildningskraft var blind for det vordende Slotsperspektiv. Paa ham virke ingen andre Argumenter i Bevillingssager end den strenge Nødvendigheds. Bondens Tilstand, saaledes som den ufordulgt har viist sig for ham, er Basis og Norm, Grundlov og Regel for hans Thingfærd. Sætte Tæring efter Næring, er hans tørre Statsøkonomi, hans uforanderlige Grundsætning. Om hans Følelse for Nationalæren tør man ikke tvivle, men ogsaa dens Krav underordner han denne sin Grundsætning, og jeg betvivler højligen, at man, ved at overfamle paa det nøjagtigste og med Frænologens Blik hans veludviklede, nøgne, skinnende Hoved, vilde opdage et eneste Organ, som kunde give Haab om, at han nogensinde skulde lade sig henrive af en Sands for det Skjønne til at indrømme dette noget Krav paa Understøttelse af det Offentlige eller Ret til at tælles imellem Statens Behov. Paa Mange, som ellers ikke fandt Udvej til Pengene, kunde Arkitektens Tegninger gjøre et behageligt, æsthetisk, men formedelst det nødtvungne Afslag smerteblandet, Indtryk; men jeg garanterer for *Haagenstad*. Han slog i Tankerne en Streg over de optrukne Standere og Søjler, og saa da i dem kun en endeløs Række af kolossale Plustegn. Arkitraverne og de øvrige horizontale Linjer bleve for ham kun en fortløbende Række af Minusser, og Vindueafridserne og Mezzaninens *oeils-de-boeuf* kun Raden af Millionens Nuller.

VI. Paa 3die overordentlige Storthing — 1828 —

befandt *Haagenstad* sig sammen med sin Broder *Paul Tofte*, der mødte som Suppleant for Amtmand Weidemann. Han fik Sæde i den Kommittee, som skulde tage den Kongl. Pro-

position angaaende Seddelmassens Forøgelse under Behandling, og var med i den Deputation, der overbragte Hs. Majestæt Kongen, som opholdt sig i Kristiania, Storthingets Adresse i Anledning af den 17de Majs Festligholdelse og navnligen af Storthinget i næstforegaaende Aar. Finantspropositionen, der gik ud paa at et Laan af en Million skulde optages mod Sikkerhed i Toldintraderne, indstilledes kun og vandt kun Bifald for et Beløb af 300,000 Spdlr. Det var godt at mærke, at gamle *Ole* havde været med at dividere.

VII. Paa 7de ordentlige Storthing. 1833.

Paany har *Haagenstad* benyttet sin Ret til at undslaa sig for Valget, siden han savnes paa Thinget i 1830. Han havde atter tilmeldt Amtmanden denne sin Beslutning, og *Haagenstad* kunde, som sagt, gjøre saadant. Ham kan da den Bebrejdelse (ligesaa lumpen som Gevinsten, den peger paa) som man har gjort Bønderne, og det ikke blot de Valgte, men Vælgerne af Forkjærlighed for Vadmelet, at kabalere sig til at besætte Storthinget for de rundelige Diæters Skyld, ikke ramme. Hvis det ikke hedte, at Meget vilde have meer, skulde man fristes til at tillægge Formuen det positive Gode, at fritages for saadan Mistanke, og Verden den Godhjertighed at tro det; men den mumler paa dette ondskabsfulde Mundheld, som den vil have ophøjet til Erfaringssætning, og man nødes til at lede efter andre Garantier for en Mands Uegennyttighed eller idetmindste for hans Ligegyldighed for at komme paa Storthinget. Saadanne har *Haagenstad* afgivet. Paa den, ifølge Valgloven af 1828, bekjendtgjorte Liste over de Stemmeberettigede for Vaage Præstegjeld fandtes ikke Navnet *Ole Paulsen Haagenstad*, og ved Valgforsamlingen kasserede Bestyrelsen, efter adskillige Debatter, en Stemmeseddel paa ham til Valgmand, fordi han ikke havde aflagt Eed til Konstitutionen tilthinge i den Forstand, hvori man vilde tyde Valgloven, nemlig paa Hjemthinget. *Ole* smaalo. „Jeg har engang svoret, og paa et større Thing, og min Eed gjentager jeg ikke“

— ytrede han. — „Bliver jeg valgt til Repræsentant, frygter jeg ikke for ej at blive antaget af Storthinget.“ Imidlertid besluttede han sig dog til at undslaa sig forud, som ovenmeldt, for at vælges til Thinget i 1830, og inden de nye Valg til 1833 skede, var Navnet kommet paa sin Plads i Mandtallet efter et Spørgsmaal derom i Morgenbladet. Af Fogdens havde det imidlertid ikke været udslettet, men kun af Præstens, hvis Karakteer, uden at nævne hans venskabelige Forhold til *Haagenstad*, forøvrigt sikrer for, at han handlede strengt efter den Fortolkning, han i en god Mening gav Loven. Der blev ogsaa i den Tid skrevet saa meget for og imod denne strenge Udtydning „tilthinge,“ at det nok lod sig tænke, at Dissents om det Rette kunde opstaa mellem Foged og Præst, og at denne Sidste kunde bestemme sig for den, som vel var den mest pedantiske, men derfor maaske kunde synes at være den sikreste. Maaske, siger jeg; thi Pedanteriet har faaet et ufortjent Ord for ofte at være fornuftigere end det seer ud til.

Paa dette Thing raadede *Haagenstads* Sparsomhedsaand mere end nogensinde. Han var der som en mangehovedet Jette: samme Ekkoets mangfoldige Røster, samme Bryst, udstødende sine skarpe Nej'er gjennem de mangfoldige Munde. Allerede i 1830 vare Tendentserne i Landdistrikterne til at se sig stærkere repræsenterede komne til Bevidsthed, og paa dette Thing drev de det til næsten at faa det besat med Halvparten Bønder, nemlig til 44 af 95. Kristians Amt gav Tegnet ved at sende 4 Bønder, og mellem dem for anden Gang Thotningen Peder Jensen Fauchald, en Mand, hvis lyse Hoved og opklarede Anskuelser kan bringe flere glandsløse Valg i denne Retning i Forglemmelse. Gamle *Haagenstad* var dog dette Demokratis Kjerne, uagtet det var synligt af de færre Stemmer, hvormed han var valgt (12, mens *Fauchald* havde 35), at hans Popularitet var i Aftagende, og det alene fordi man vidste, at man ikke havde nogen Mand i ham, der vilde udvide Bankfondet eller laane det almindelige Raab paa flere Penge Gehør — en Uafhængighed, som naturligviis, med al Fejl i Meningen, geraader ham til Ære. Men hans Besparelsessystem var forøvrigt kjendt og vedtaget før man drog hjemmefra. Om ham grupperede sig disse Budgettets Guillotinist-

er; og Embedsmændsenkerne og de øvrige Knæfaldende for Nationens Ædelmodighed saa en terroristisk Alder imøde. Om ham grupperede de sig ligesom vor Fjeldørkens eensfarvede sortgraa stigende Højder om det kolossale Mugnafjeld, om hvilket man aner, at det skal være dens Jothunhjerte og Centrum. Senere er Fauchald og et Par Andre stegne selvstændige i Vejret; han og Ueland meldte sig strax som saadanne Tindenaturer.

Haagenstad var paa dette Thing Medlem af Protokolkommitteen, men desuden stukken ind i to specielle Kommitteer, nemlig i den for Anvendelsen af Statskassens Overskud og i Kommitteen betræffende Kongeboligen, hvortil der nu var fremkommet detaljeret Overslag. Især i denne sidste vilde Bønderne nok have ham som en Stopper, men ikke i den for Bank- og Pengevæsenet; og han stoppede imod alt hvad han kunde. Kommitteen besluttede Arbejdets Gjenoptagelse med en Bevilgning af 30,000 Spd. aarlig i Budgetterminen, der ogsaa vedtoges mod 36 Stemmer; men *Haagenstad*, der kun havde stemmet for Bevilgelsen under Betingelse af, at Sikkerhed stilledes for Arbejdets Fuldførelse, eller at det paabegyndte Arbejde blev opgivet, og en Kongebolig i mindre Stiil opført, om muligt ved Licitation, paa en af nedre Agershuus Fæstnings Tomter, indleverede atter et vidløftigt protesterende Votum, hvori han var bitter imod Vedkommende, der, efter hans Mening, havde gravet saamange Penge ned i Grunden og minet saamange i Luften. Det Samme gjorde Fauchald og Ueland, der ikke havde faaet sine Forslag om Sikkerheds Stillelse og Bortliciteren drevne igjennem.

Mod et af Drammens-Repræsentanten Kjøbmand Thorne fremsat Forslag om Trælasttoldens Nedsættelse, hvilket heller ikke billigedes af Kommittee og Storthing, ytrede *Haagenstad* sig ligeledes vidløftigen i et skriftligt Votum, hvori han paastod, at, om Statskassen kunde taale en saadan Nedsættelse, burde heller Skatterne nedsættes, som han fandt over 150,000 Spdlr. højere end i Slutningen af foregaaende Aarhundrede. Dette er ellers ikke den eneste Gang *Haagenstad* har opløftet hiin Tid, da Benyttelsen af Omstændighederne i Udlandet, men ikke et bedre Regimente indenlands, satte Handel og Vandel

igang, med større Ros for de nærværende Dages Aasyn, end den fortjener.

Vor Lovgivnings største Misfoster er upaatvivlelig Loven om Handelsrettigheder i Kristiania. Et Par Marketenterborgere havde faaet en anseet Repræsentant for Byen til at antage sig et paa forrige Thing fremsat Forslag, som, i Henseende til det Minutiøse, Indskrænkende og Afsondrende i Klasser, ikke vilde have gjort den berømte Børstenbinderklub, under Præsidium af den værdige dybsindige von Bremenfeld, nogen Skam. Og det gik igjennem. *Haagenstad* saa hvad Følgen vilde blive og blev, nemlig en stor Forvirring mellem de ældre og nyere Kjøbmænd formedelst den forskjellige Handel, de skulde kunne drive efter det nye Makværk, og hvorved Handelen især for Bønderne vilde besværes. Han foreslog da, at det skulde blive som det var med Grosserernes og Kjøbmændenes Handelsrettigheder; men da dette Forslag faldt mod 2 Stemmers Pluralitet, vedlagde han Protokollen et skriftligt Votum, der ender med følgende Erklæring:

„Jeg har intet imod, at man udvider Marketenternes Rettigheder til, under Navn af Høkere, at kunne handle i Detalj; det stemmer saa aldeles overeens med min Tænkemaade, at man gradviis løsner de Baand, der hvile paa Næringsfriheden. Men aldrig bør eller skal jeg give min Stemme til nogen unødvendig Indskrænkning."

Godt sagt af En, der saa nødig forkaster det Gamle, naar det kun er nogenlunde brugbart. Og at han ikke altid lukkede Øre for hvad Godt af det Nye, der kunde komme paabane, viser hans Forslag, om at sætte et Andragende om en Bevilling af 500 Spdlr. til Kirke- og Folkesangens Forbedring i første Klasse. Det gik ikke gjennem, saa meget dette end maatte synes at være i Landalmuens Interesse, og et Forslag fra ham til Forandringer i Brændeviinsloven af 1827 henviistes, som alle de mangfoldige andre om denne Sag, til Kommitteen. Han bevirkede derimod Henlæggelse af den kgl. Proposition angaaende Tienden m. m. i Finmarken, og bidrog væsentlig til at Afbetaling paa Statsgjelden besluttedes, men var den Gamle med Hensyn til Pengemassens Forøgelse.

Haagenstads vidtdrevne Sparsommelighed viste sig ellers

især ved et Par Lejligheder paa Thinget, som skulde have været uberørte, om det var en Lovtale, som her blev nedskrevet. Bevillingerne til Pastor Stockfleth, Finmarkens Apostel, der ved at lade unge Finner opdrage i Kristiania vilde gjøre disse til Ledere for Civilisationen ind i deres eget Folks Midte, vilde han have indskrænket, og hverken for Agerdyrkningsseminarier eller for det Foreløbige ved en polyteknisk Underviisningsanstalts Oprettelse fandt han at Staten for Tiden havde noget tilovers. Men at han — som der er bleven paastaaet i trykt Skrift — skulde under den sidste Sags Afgjørelse have ytret, at man udsatte sig for Nationens Misnøje ved at bevilge noget til en saadan Skole, siden Storthinget havde viist saa liden Interesse for Agerbrugets Opkomst, at det intet vilde bevilge til Agerdyrkningsseminariers Oprettelse, og det uagtet det netop var ham selv, der havde talt herimod og væsentligst bidraget til, at Næringskommittens Indstilling angaaende denne Gjenstand blev forkastet — det er en Dobbelthed, som man vel har seet Skimt af inden Thinget, og hvorfor især Bønder have været beskyldte i Bevillingssager; men jeg vil ligesaa gjerne tro paa, at *Ole Haagenstad* kan staa hjemme paa Bakken i samme Stund han rejser sig her fra Thingbænken, som at han kan have tilladt sig samme. Det vilde være at forløbe sig, og det kan *Ole Haagenstad* ikke — den gamle Ulysses!

Et Skudsmaal for at han hører til dem, der gaa rakt fram, uden at se til Højre eller Venstre, agtværdige selv i sine Vildfarelser, erholdt han ellers, med Undtagelse af den skumlende Slutning, i den Mønstring, Bladet Statsborgeren afholdt over 1833 Aars Storthingsmænd. Han karakteriseres der saaledes: — — „har været Medlem af Norges fleste Storthing, og stedse lagt en Skarpsindighed for Dagen, som man endnu ikke blandt Repræsentanterne for Bondestanden har fundet Mage til. Dog har han altid været tilbageholden, og ved sin Stemmegivning hældet til det aristokratiske Parti. Paa sidste Storthing ytrede han mere Frihedssind end nogensinde før, men stemte alligevel imod de liberaleste Bestemmelser i Storthingsbeslutningen angaaende Formandskaber paa Landet. Ogsaa har man bebrejdet ham, at han piltede paa

Døren, da (Byfoged) Kristensens Forslag angaaende bestemt Porto af Aviser og trykte Sager var under Behandling.“ Dette for Oplysningens Udbredelse saa vigtige Forslag, der gik ud paa, at Tidender og periodiske Skrifter skulde kunne sendes med Posterne mod $\frac{1}{8}$ af deres Kostende, faldt rigtignok ved 1 Stemme; men at Sagen stod saaledes, kunde han ikke vide da han, af Grunde, det ikke vil være let med Bestemthed at angive, forlod sin Plads. For min Person er jeg, paa Grund af den Omhyggelighed, hvormed *Haagenstad* værner om Landalmuens Interesse, tilbøjelig til at tro, at han vilde stemmet for Propositionen, og at han troede den vunden. Man savnede ham imidlertid, og hans Bortevære blev benyttet af en lillehammersk Intrige til, om muligt, at faa hans Plads ledig til næste Thing.

VII. Paa 8de ordentlige Storthing. 1836.

Men *Ole* sad der.

> Dovre var tilthinge dragen
> endnu eengang i sin Döl.

Skaldepanden lyste paa sin gamle Plads — denne Gang mellem 43 Bønder og svanger med en Finantsplan, som førte til en af dette Things gavnligste Beslutninger.

I Forbindelse med sin Medrepræsentant og Sambygding, Lensmand og Gaardbruger Ole Johannessen Staff, fremsatte han nemlig i Storthinget den 29de Februar motiveret Forslag om at der paa Statslaanet af 1834, optaget hos Hambro & Søn i Kjøbenhavn til Indfrielse af det store Statslaan af 1822, hastigst muligt skulde foranstaltes opsagt og afbetalt af Statskassens Beholdning $\frac{1}{2}$ Million i Sølv, eller saa meget mere, som denne kunde afse. Da denne — hedte det i Forslaget, som rimeligviis er undfanget under den kongl. Meddelelse den 14de s. M. om Laanet af 1834 og Anvendelsen af Statskassens Overskud — for Tiden beløb sig til 500,000 Spdlr. Sølv og 200,000 Sedler, og da det ej kunde antages, at daværende Storthing besluttede Foretagender, der ej kunde bestrides af

Statskassens aarlige Indtægter, saa at der var Sandsynlighed for, at denne Beholdning vilde blive anvendt til Afbetaling paa Statsgjelden, burde en Beslutning, som den foreslaaede, jo før jo heller fattes, for at Beholdningen kunde blive frugtbringende, hvilket paa den Maade vilde ske mindst ½ Aar tidligere, end om Foranstaltningerne til Afbetalingen først foregik efterat Storthinget var bleven færdigt med Budgettet. Den 19de Marts indstilledes Forslaget til saadan Beslutning, at den hele tilbagestaaende Deel af det Hambroske Statslaan af 1825 skulde inden 1ste Maj paa kontraktmæssig Maade opsiges til Tilbagebetaling ved Terminen af 1ste August. Paa Grund af de stedfindende Stipulationer for Afbetalingen, havde nemlig Kommitteen fundet, at Forslaget ikke lod sig iværksætte til saadan Tid eller med saa stor Fordeel, som angivet i dets Beregninger, og Proponenterne havde derfor billiget den Modifikation, som det undergik, og i hvilken Form det dog var deres Ide, som Storthinget iværksatte ved en næsten eenstemmig Beslutning af 24de Marts.

Et Forslag af *Haagenstad* til Lov om Bankindskud, for hvilke Aktiebrev ikke er udstedt, tilstilledes vedkommende Kommittee, som dog ikke sees at have meddeelt sig derover. Han ytrede sig forøvrigt i Landalmuens Interesser i følgende tre Sager: mod Liggedagene, mod Indskrænkninger for Haandværksdriften paa Landet og mod tvungen Udskiftning. Betræffende det andet Punkt, viste han, at de forældede Tvangslove, hvis Hensigt foregaves at være at beskytte Landalmuerne mod Løsgjængeri, vare befundne saa aldeles uhensigtsmæssige, at de næsten i Mandsminde ikke havde været anvendte i hans Egn. Skulde de foreslaaede Bestemmelser blive noget mere end en Lov paa Papiret, vilde de i den Grad blive trykkende, at Følgerne maatte blive de meest fordærvelige. Og mod tvungen Udskiftning anførte han i Odelsthinget, at den vilde være stridende mod Ejendomsretten, og at det kunde være Staten ligegyldigt, om flere Ejere besad sin Jord i Fællesskab. Hans Mening — den Gang neppe den rette — vandt dog kun forsaavidt, at Terminen for Udskiftningen blev udsat til Begyndelsen af Aaret 1840.

Det er bekjendt, at Meningerne om dette Storthings par-

lamentariske Værd og Karakteer vare særdeles, og det lidenskabeligen, delte. Der viste sig Karakteristiker og Brochurer med Partiskrivternes sædvanlige og maaske uundgaaelige Mærker. Bare nogle af disse sine Fødeflekker til Skue paa Panden i Form af en rød Hue eller et Par korslagte Øxer, saa kunde andre bære Mærket af en Krone eller af et Skolemesterriis enten ligesaa aabenlyst eller paa mere skjulte Steder. Der disputeredes *pro & contra* Storthinget i det Hele, og da navnlig om Bønderne, af hvis demokratiske Aand man paastod det smittet og domineret som af et Slags „Bjerg," ligesom i det franske Konvent. ***Ole Haagenstad*** var ikke en af dette Bjergs Tinder, men dets mærkeligste Kolle. Han undgik saaledes ikke denne Kritik. Den ytrede sig om Ingen saaledes som om Ham. „Ingen nulevende Normand — siger Hr. Fougstad i sit Skrivt om dette Storthing — har bivaanet saa mange Storthing, som ***Ole Haagenstad***, og ingen Repræsentant af Bondestanden har indtil de to sidste Storthing staaet i saa stor Anseelse i Opinionen. ***Ole Haagentad*** er ikke den Samme som den Jernværksejer ***Aall***, under Samvirken paa vore første Storthing, lærte at kjende, og hvem han har givet et saa skjønt Vidnesbyrd i sit fortjenstfulde Værk „Nutid og Fortid" *). Hvad er Grunden til denne Forvandling? ***Haagenstad*** er en klog Mand, der har vidst at skjule Tendentser, som hos de tidligere Storthing, paa Grund af deres Sammensætning, ingen Sympathi kunde finde. Hvis Jernværksejer Aall havde hørt enhver af ***Ole Haagenstads*** Ytringer, og nøje iagttaget hans Stemmegivning i Aaret 1836, vilde han enten rive hiint Blad ud af sin Bog, eller tilføje en Efterskrivt, saa alvorlig, som det for en Pen, saa mild som hans, er muligt." Den nærmeste Anledning til dette haarde Omdømme sees vel at være en Ytring af ***Haagenstad*** under Armeebudgettets Behandling, som røbede mere Trang for et Argument for en Besparelse, om det saa skulde hentes fra Luften, end det sædvanlige Overlæg; men forøvrigt er det et Udtryk ikke blot af Forfatterens Anskuelse af ***Haagenstads*** Storthingsfærd i det Hele i Aarene 1833 og 36, men ogsaa

*) Anført foran i dette Skrivt.

af den Deel af Publikums Opinion, som fandt, at Storthingets pludselige Opløsning var et Grib-ind i rette Tid, og som betragtede *Haagenstad* som et forhadt Bonderegimentes forslagne Chef. „Han er den fuleste af dem Alle“, hedte det. „Ueland, Fauchald, Neergaard ere blot Tungerne i dette skaldede Jutulhoved“. Saa hedte det. Men ikke af Alle; kun af Mange; ikke af de Fleste. Fleerheden var forbauset over Bondevældets Udvikling, og beundrede de Enkelte, som gav det denne. Jeg kunde ogsaa have mine egne Tanker, og det kunde vel stundom falde mig ind, at *Ole Haagenstad* vilde imellem Nordamerikas Indianere maaske faa det hæderlige Høvdingnavn „Stor-Slange“ eller „Gammel-Gaupe“; men ved Siden af al sin Forslagenhed, uden hvilken han ikke var nogen fuldstændig national Karakteer, har han overalt lagt en Konsekvents og stolt Uafhængighed selv af sit Distrikts Ønsker for Dagen, som, fordi den er Redelighedens ubedragelige Mærke, maa sikre ham Modopinionens, ja selv den Rojalismes Agtelse, som er meer rojalistisk end Kongen selv. Sin Anseelse har han vundet uden at bejle dertil, og han har brugt den i Folkets store Fleerheds, i Landalmuens, Interesse — eensidigt, saa paastaa Nogle; ikke nok eensidigt, mene vel ogsaa Nogle, skjønt det tør vel blive det retteste at sige, at han netop har brugt den saaledes, som man maatte vente, ikke altid ønske det af Bonden, af Dølen.

Hiin Argumentation, som har bragt ovennævnte Forfatter til at opgive sine gode Tanker om *Haagenstad*, og som bestod i, at han negtede et Rejsestipendium af 600 Spdlr. til to Artilleriofficerer, der skulde besøge de svenske Kanonstøberier, fordi — meente han — man da skulde gaa Glip af Erstatning, om de af dem antagne Kanoner sprang, holder vel ikke Stik, da de efter Kontrakten afleveres efterat være prøvede. Men hverken ytrede han dette alene, eller at de Menneskeliv, som maatte tilintetgjøres ved en Sprængning, skulde kunne erstattes, og heller ikke er han det eneste parlamentariske Exempel hverken i Storthinget eller i andre Landes debatterende Forsamlinger paa at man i Heden for en Sag har brugt Argumenter, som ikke taale en altfor nøje Undersøgelse, omendskjønt det nok tør være det eneste Exempel

hos *Haagenstad* paa at han har ladet noget saadant slippe sig af Munden. Øjensynligt skinner ogsaa en national Uvilje over at Norge maa forsynes af Fremmede med saa vigtige Forsvarsmidler, medens det tilforn forsynede baade sig Selv og Andre dermed, igjennem; og den maa man holde noget tilgode. *Haagenstad* er ellers saa lidet som nogen Dødelig udsat forat lade sig henrive af Følelsen. Det er paa engang en Fejl (for Storthingsmanden) og en Dyd (for Mennesket), som han mangler.

VIII. Paa fjerde overordentlige Storthing. 15/20 Okt. 1836 — 24de Januar 1837.

Som Medlem af Odelsthinget havde *Haagenstad*, efter Storthingets Opløsning den 8de Juli, faaet Tid til et tre Maaneders Besøg hjemme indtil han atter maatte indfinde sig. Sammen med Amtmand Weidemann, Embedsmændenes *Haagenstad*, ytrede han sig imod Bevillingen til Landværnets nye Organisation, som han mente kunde opfylde sin Bestemmelse saaledes som det var. „Det vilde være at danne en ny Krigsmagt, hvis Officerer dog vilde overantvordes en ødelæggende Lediggang ved at drages fra den aktive Tjeneste". Men Foss, Øvergaard og Castberg vandt Slaget med 50 Stemmer. Det var tre Kapitainer, men de talte som Borgere. De fremstillede Landeværnet som en Nationalgarde og som Landets sikreste Værn, skjønt *Haagenstads* Forsikring om at Bonden, i paakommende Tilfælde, vilde vide i Masse at værne Landet, var al Ære værd, og bør være skrevet enhver Nordmand bag Øret. Selv har han engang, som anført, i 1814 skullet havt Bandolæderet over Skulderen som Landstorms-Sergeant, og til den sildigste Alder er han nok Mand for i paakommende Tilfælde at indløse sine stolte Ord. Ingen Nordmand skulde kunne rejse fleer. I den Henseende ligner han en skotsk Højlænderhøvding. De Bønder af Vaage, Lessja og Lomb vilde være hans Clan.

Altid kjæmpende for hver Tommemon af Landalmuens

Interesse, fremsatte han, under Behandlingen af Loven om Brændeviinsbrænden, Forslag om, at de mindre Kjedler (under 100 Potter) skulde kunne benyttes saalænge de kunde bruges. Det blev dog ved, at de skulde kunne benyttes i 10 Aar. *Haagenstad* stemte imidlertid for et Ophør med Brændingen i de fire Sommermaaneder.

At han var imellem de En og Sexti, som den 21de Januar 1837 besluttede de direkte Skatters Ophævelse, kan man vel begribe, ligesom og, at han var imellem de Tre og Femti, som negtede den forlangte overordentlige Bevilling af 35,000 Spd. til Depot og Arsenalvæsenet, hovedsagelig af den Grund, at det ellers maaske ikke lod sig gjøre at faa Land- og Kjøbstadskatten ophævet, hvilket maatte ansees at være af overvejende Vigtighed. Under denne Debat hørte man atter frejdige Ord om hvad Folkemassen selv vilde udrette i Krigstilfælde, medens det om Ophævelsen af de direkte Skatter medrette hedte, at dette Foretagende vilde have den vigtige og velgjørende politiske Følge, praktisk at lære Folkets Masse Forfatningens Fortrin. Der kan heller ikke være at frygte for, at et patriotisk Folk skulde være uvilligt til atter at paatage sig Skattebyrden, naar Fædrenelandets Behov maatte kræve det.

Af skrivtlige Vota paa dette Thing har man af *Haagenstad* kun eet, nemlig en vidløftig Protest imod at Bopælforandringen inden samme Amt og Bortrejse i Handelsanliggender skulde være gyldigt Forfald for en Repræsentant.

IX. Paa 9de ordentlige Storthing. 1839.

Medlem af Odelsthinget og af Bank-Kommitteen. Sammen med Repræsentanterne Staff og Sæter fremsatte han Andragende om at der af Statskassen skulde bevilges til hver af de 4 Fjeldstuer paa Dovre og til de to paa Filefjeld 150 Spd. aarlig istedetfor den Korntold, som svaredes af de tilgrændsende Bygder. Det sattes af Budgetkommitteen i 2den Klasse, med den Bemærkning, at, forsaavidt man maatte komme til

det Resultat, at det ikke burde afgjøres paa dette Thing, men at det dog var af den Vigtighed, at det kunde oversendes Regjeringen, skulde det oprykkes i 1ste Klasse. Mod en Indstilling, der gik ud paa, at Regjeringen skulde anmodes om at foranledige næste Storthing forelagt et Forslag til fast opførte Godtgjørelser for de Forretninger, hvorfor Sjøofficerer nu erholde $\frac{1}{4}$ af Gagen i Tillæg, ytrede ***Haagenstad***, at Storthinget ikke uden trængende Nødvendighed skulde indlade sig paa saadanne Anmodninger til Regjeringen, og fremsatte Forslag om at Indstillingsposten skulde udgaa, hvilket ogsaa bifaldtes med 67 Stemmer. Under Odelsthingets Behandling af Loven om Brændeviinsbrænden fremsattes Forslag om, at de mindste Kjedler, som skulde kunne bruges paa Landet, skulde holde 250 Potter. ***Haagenstad*** fandt fremdeles dette Maal for stort for de smaa Jordbrug. Han troede sig overbeviist om, at der havde hersket større Fylderi før Brændeviinsbrændingen blev given fri, end sednere, og forsvarede Nytten af Drankfodringen. Antog man Forslaget, frygtede han for, at Almuen vilde sige, det var godt at se, at der havde siddet formuende Folk paa Thinget, som ikke toge Hensyn til de Fattigere med de smaa Jordbrug. Forholdsviis — meente Gamlen — var Brændingen ligesaa vigtig for dem, som for de større; men efter Forslaget vilde de indskrænkes i at benytte sine Produkter. Forslaget blev dog bifaldt mod 31 Stemmer.

Sine Anskuelser af Bank- og Pengeforholdene havde ***Haagenstad*** endnu ikke forandret. Han voterede skriftligen imod en Filialbanks Oprettelse i Tromsø, og foreslog, at alle de forskjellige paa dette Thing fremsatte Forslag om Udvidelse af Bankfondet skulde henlægges, og derimellem ogsaa et af Repræsentanten, Artillerikapitain ***Foss***, om Henlæggelse af Kommitteeindstillingen, der blot gik ud paa at kun vor egen Sølvmynt og den senere end 1778 skulde antages som grov Kurant, samt at den ældste Skillemynt skulde indløses, men at Regjeringen skulde anmodes om at foranledige næste Storthing forelagt en Proposition betræffende Forandring i Loven om Pengevæsenet af 14de Juni 1816. Blot Kommitteeindstillingen vilde ***Haagenstad*** skulde beholdes, og saa blev det med

37 mod 34 Stemmer, med Forbeholdenhed af senere Afgjørelse om Henlæggelsen ogsaa skulde gjælde Forslagene om Fordeling af Bankens til Udlaan bestemte Summer og Sølvfond samt om Udvexling paa flere Steder end ved Bankens Hovedsæde. Det første blev henlagt, det sidste tilbagesendt til Kommitteen, og gamle *Ole* kunde saaledes le i Skjægget i tre Aar til.

X. Paa tiende ordentlige Storthing. 1842.

Da gav han Kjøb. Han lagde da, som Medlem af Bankkommitteen, ingen Hindring ivejen for Beslutningen om Forøgelse af Seddelmassen. Han maa være bleven overtydet om det almindelige Behov af denne og de øvrige Finantsbeslutninger, der fattedes i sidstledne Junimaaned, og som modtoges af Folket som Midsommerregnen af den tørstige hedebrustne Jordbund; thi for andet end sin egen Overbeviisning viger *Haagenstad* ikke. Og da er det som om en Steen flytter paa sig. Det som hundrede Arme anstrænge sig forgjæves for med den, synes at være skeet i een Nat. Men mange Aarrækker have i Stilhed arbejdet derpaa. Der kan synes at være Fornuft og Bevidsthed i en saadan Bevægelse, saa uvilkaarlig den end er, somom der virkelig indeni boede en Alf eller Tomtgubbe, der igjennem Stenens smaa isprængte Glimmerflader havde iagttaget den rette Tid til at flytte paa sin Bolig, for at den ikke længer skulde ligge ivejen. Men med Hensyn til Grundloven er *Haagenstad* bleven den samme Urokkelige, selv hvor det meer end synes, at en Nødvendighed paakræver Rettelse af dens Fejl. Der stemmer han Ryg og Hærde imod. Da er der ingen iagttagende belivende Gejst i Stenen. Den ligger der somom der for den hverken havde været en Fortid eller var en Nutid eller Fremtid. Mod denne vender den uforandret sin trodsige Pande. Saaledes var da *Haagenstad* en af de 4 Stemmer, som modsatte sig Ophævelsen af Bestemmelsen i Grundlovens § 59 om at Repræsentanternes Antal i det Hele ikke bør være mindre end 75 og

ikke større end 100, og dersom ikke et Opklarelsens Mirakel foregaar ligesaa stort som om Solstraalen trængte ind i Graniten og forvandlede den til Krystal, kan man som før berørt, være temmelig vis paa, at selv den afskyelige Udvæxt i Grundlovens § 2, sidste Passus, saa fremmed- og ugrundlovartet den er, ikke af ham har noget at befrygte. „Den sidder der engang, det er nok!" er vel et aandløst Argument, men netop formedelst sin Graasteensagtighed er det ikke af de lette. Det er i Korthed vor Konservatismes Grundlov. Det lader sig ikke kuldkaste; det hører til de Modgrunde mod Tidsaandens Fremskridt, som denne maa lade ligge og gaa rundtom som Stormen om Fjeldvæggen. De fleste maadelige Hoveder redde sig bag det, og faa ovenikjøbet for let Priis Navn af kloge Folk; *Haagenstad* derimod, som forlængst har besiddet dette, vil, om han ytrer sig, forsmaa at holde sig udelukkende dertil. Det vil ikke mangle ham paa andre, omendskjønt hiin Grundlovens Urørlighed i Ondt som i Godt er den Troesbekjendelse, han vil paabinde den nærværende Generation. „Vi have vogtet den", vil han, at denne skal kunne sige om sig selv og til de kommende Slægter. „Tager den nu hen, og gjører dermed hvad I ville!" Og hvad er ikke ærværdigt i den Gamles Mund? Selv Pedanteriet bliver det, og Ængstelighedens Overdrivelser har Viisdommens Udseende. Men heller ikke mere. Det er af sine Mænd, ikke af sine Gubber eller Ynglinge, Tiden kræver sine Udviklinger og Fremskridt. De have det skarpeste Syn til at se hvad der kan voves, og bør ikke mangle Modet til at vove det, til at flytte Foden frem og sige: „saa langt for denne Gang! En anden Gang maaske mere, indtil Konstitutionerne omsider opfylde ikke blot en egoistisk Fornufts, et indskrænket Nationalbehovs, men Religionens, Filosofiens, Moralens, Menneskehjertets ideale Krav."

Reformer var derimod *Haagenstad* under Forhandlingerne i Anledning af Forordningen af 13de Januar 1741 om gudelige Forsamlinger, til hvis endelige Ophævelse i Kraft af Grundlovens § 79 han gav sin Stemme, uden at han nogensinde har været den Sekterisme hengiven, som det især har været om at drive denne Sag igjennem, og som ikke mangler Venner

paa Thingbænkene. I denne Henseende hersker der en Kulde og Klarhed i hans Hoved som i den blaa Luft over Lombseggen eller Jetta, de to Dalens Yderpunkter, der maale hinandens Højde, dens Fjeldes uhyre forstenede Gaukathorer og Asarfaste, stirrende over paa hinanden, afbildende i sine kolossale Masser disse to Jevningers trodsige Tro paa sig selv.

Men jeg mærker at jeg har ladet mig henrive af Erindringen om disse Fjelde i *Ole Haagenstads* Hjembygd, af Indtrykket de have gjort paa mig disse Jothunformer, som indpræge Strofen i Wolffes Sang til Norge:

„Om Kloden rokkes end, dets Fjelde
skal Stormen dog ej kunne fælde;"

ikke som en digterisk Overdrivelse, men som en prosaisk Sandhed, synlig for Øjet og næsten hørlig for Øret, som om Ordene ikke kunne være anderledes til Stormvindenes Brusen om de rædselvækkende Tinder. Jeg har ladet mig henrive til en Lignelse eller til et Henspil, som kunde lade sig misforstaa om *Haagenstads* Religiøsitet, somom hans Forstandskulde ogsaa strakte sit isnende Vælde over hans Hjerte og Tro, over den Bund i Sjelen, hvor paradisisk Varme endnu skal og kan herske og fremdrive den samme Flor under Mandens tankefulde Pande og Gubbens Sne som i Konfirmandens, i Tempelbarnets Bryst. Det er ikke saa. Han var aldrig smittet af den Asarfaste- og Gaukathorer-Tro, der, som bekjendt, engang gav nogle Hoveder paa Oplandene en indbildt Styrke.

Men ligesaalidet har religiøst Sværmeri kunnet trænge ind i hans rolige Hoved. Mere lader sig ikke sige. Han er dyb som en Brønd. Men da jeg saa ham i Kirken vikle sin sorte sølvbeslagne Psalmebog ud og sætte sig hen i sin Stol, og jeg hørte hans Røst vibrerende imellem Menighedens, da saa jeg de samme Stjerner at spejle sig i hans Væsens Dybhed, hvorpaa denne i Troens Enfoldighed fæster sine Øjne, og Ligheden forsvandt mellem den tænksomme Gubbes rolige Over-

beviisning i Troessager og det Billede paa en trodsig Vantro undtagen paa sig selv, som jeg fingerede mig udtrykt i hine Fjelde. Kun naar han engang imellem under Prædikenen slog de klare Øjne op, stod hiin kolde tindrende Klarhed over Fjeldene for mit Sind, og jeg syntes at have seet ind i en Sjel, som var paa det Rene med en Tro, der mere var hans egen lutrede end Almuens omkring ham. Det er ialfald bedst for en Landspræst, at gjøre sig nogen Umage med Prækenen naar *Haagensta'en* er til Kirke, og hans Bygd har ogsaa havt det Held, i en Række af Aar at have havt Præster, der ikke hjalp sig med blot at give Gudsordet puurt og reent, som man siger. Sal. Fietzentz og Krag, de Oplysningens Venner og Befordrere i Ord, Skrivt og Daad, vare Præster baade for de ærlige Hvidkofter og for *Haagenstad*, som ogsaa i disse Ting staar over dem.

Haagenstad har i deres Kreds, paa Gaarden Svee, den gamle mærkelige Thingplads *), den 17de Maj 1834 holdt en Tale, hvis politiske Indhold er gjennemvarmet af den sandeste og frommeste Religiøsitet. Den gyder endogsaa Forsoning over den forrige Regjering i saa skaansomme Udtryk, at jeg tror han blev dadlet derfor i det Blad, hvori Talen først stod at læse, som om de kunde have passet sig bedre i en Kreds af hvide Nathuer end i en af Dølernes røde og blaa. Det var i „Statsborgeren," men kort efter optog Morgenbladets Redaktion den, fordi den syntes, at den fortjente en større Offentlighed, end denne vilde kunne erholde i hiint Blad, som just dengang var bleven berøvet sin Portofrihed.

Vi bør heller ikke forlade *Haagenstad* uden at have hørt den. Saa talte han mellem sine Gudbrandsdøler:

„Det er idag 20 Aar siden, at Rigsforsamlingen paa Ejdsvold undertegnede den Konstitution, der ligger til Grund for vor nærværende Statsforfatning. Formedelst denne Begivenhed er det, at den 17de Maj hos os er bleven höjtideligholdt som en Nationalfest; i hvilken Anledning vi her ere forsamlede, og ville vi desaarsag anstille nogle Betragtninger over de sidst forbigangne Decennier.

---

*) Der sees endnu Mærker efter denne. 12 oprejste Stene have indringet en Plads af 80 Fods Tversnit.

Det er ikke ved Glassenes Klinken, eller ved et skraalende Hurra, at denne Dag værdigen höjtideligholdes. I flere Aarhundrede var Norge forenet med Danmark, og i den senere Tid under de danske Kongers Enevælde; men desuagtet under en saa liberal Regjering, at vi aldrig fölede Frihedens Tab, og vi kunde regne os for den lykkeligste Nation i Europa, helst i den sidste Tid. De övrige Lande herjedes af Krigens Ulykker; den dansk-norske Stat havde den Lykke at forblive neutral og nyde Fredens velgjörende Frugter, der især virkede heldigt paa den norske Handel og Skibsfart. Norges Indvaanere vare blevne fortrolige med den danske Regjeringsform, den var ligesom indsuget med Modermelken; det var ikke nogen Nordmands *) Önske, langt mindre deres Brödres, at Foreningsbaandet mellem Danmark og Norge blev oplöst.

Den franske Kejsers sejrrige Vaaben blev en Skræk for hele Europa, de övrige store Magters Regenter opböde alt for at standse hans Fremgang, og for at opnaa deres Önsker og Hensigter, vare de ikke samvittighedsfulde i Valget af de Midler, der kunde fremme deres Öjemed. Den dansk-norske skjönne og kostbare Orlogsflaade skulde erobres eller tilintetgjöres, om endog Danmarks Hovedstad derved forvandledes til en Askehob; Sverig skulde drages ind i de store Magters Politik, og Norges Forening med Sverig blev garanteret dette Riges Konge med samme Ret, som den hvormed Paven skjænkede Kongen af Spanien alle de Lande, han kunde erobre i den nye Verden.

Vi ville paa denne Glædens Höjtidsfest ikke lade vore Tanker dvæle ved disse for Menneskeheden oprörende Begivenheder, men glæde os over de Fölger, hine voldsomme Handlinger havde for vort Fædreneland, og sige, som Joseph sagde til sine Brödre, der havde solgt ham til Ismaelitiske Kjöbmænd: *„I tænkte ondt imod mig, men Gud tænkte det godt.“* Forsynets Veje ere urandsagelige, vi kunne med Rette sige: Gud har gjort det vel Altsammen.

Da Efterretningen om at Kongen af Danmark nödtvungen havde maattet afstaa Norge, var indlöben hertil; havde dette Land den Lykke, at en ædel Fyrste stod i Spidsen for dets Regjering. Denne foretog strax en Rejse gjennem en vigtig Deel af Landet for at erfare Folkets Mening, og da han fandt denne saadan, som man efter en saa krænket National-Fölelse kunde formode, lod han en Rigsforsamling af valgte Mænd træde sammen paa Ejdsvold. Hele Nationen var ligesom elektriseret og vilde heller vove en Friheds-Kamp, end overgive sig som svenske Undersaatter, og den Enthusiasme, der besjelede Rigsforsamlingen, er det vi for en stor Deel have at takke, at vi erholdt en Konstitution, der efter mine Tanker er den bedste, den frieste af alle europæiske Statsforfatninger, en Grundlov, som det til enhver anden Tid, og under andre Omstændigheder ikke havde været os muligt at erholde. Som et Beviis herfor tror jeg at kunne anföre, at selv den Mand, som havde den væsentligste Deel

*) ? ? ?

i denne herlige Bygnings Opförelse, gjorde siden et afmægtigt Forsög paa at omstyrte eller idetmindste at undergrave en Deel af dens vigtigste Stötter. Men skulde der være Haab om, at den paaatænkte Friheds-Kamp kunde lykkes, da maatte ingen Individers Interesser tilsidesættes, Alle være lige deelagtige i Lovgivningen, og i Beskatningsretten, ingen Adel og ingen Stands-Forretligheder skulde for Eftertiden finde Sted. Paa disse Hovedgrunde byggede Rigsforsamlingen den Forfatning, som blev dateret den 17de Maj 1814, der först af Rigsforsamlingen og siden af Nationen blev beediget, og til hvis *Minde* vi med glad Erindring ville höjtideligholde denne Dag. Lykkedes det end ikke hiin ædle Fyrste, der blev valgt til at staa i Spidsen for den norske Nation, at böje de sejrende Herskeres Politik, saa var han dog et Redskab i Forsynets Haand, til at befordre vor Lykke, vor Frihed. Et ikke mindre Held var det for Norge, at en ligesaa ædel Fyrste stod ved Roret i Naboriget, en Mand, der selv i en Række af Aar havde kjæmpet for Friheden, og som saaledes ogsaa agtede og ærede Andres Frihedsfölelser, og hvis ædle liberale Grundsætninger bidrog til at vi beholdt den besvorne Grundlov med saa liden Forandring, som Rigernes Forening kunde tillade. Men selv denne ædle Fyrste med hans bedste Vilje havde det vanskeligt, formedelst den svenske Adels mægtige Indflydelse, været muligt at skjænke os en saa fri og saa liberal Forfatning, som den, der nu, formedelst Ejdsvolds Grundloven af 17de Maj, blev os tilstaaet. Havde denne ikke existeret, da er det tvivlsomt, om vi ikke mildest vare blevne indlemmede under Sverig og sammensmeltede med dette Rige, ja maaske aldeles udelukkede fra de Rettigheder, der ere tilstaaede de svenske Stænder. Maaske var Norge anseet som en erobret Provinds, over hvilken Sverig har villet skalte og valte efter Behag. Man har villet bebrejde Danmarks Regjering, at den behandlede Norge stedmoderlig, at det, som Principalstat, trak de vigtigste Indretninger didhen, at de störste Embeder i Norge bleve besatte med danske Adelsmænd. Disse Fakta kunne ikke afbevises, men det kan være tvivlsomt, hvorvidt saadant kan lægges den danske Regjering til Last. Indretninger, der vare til fælles Gavn, kunde med mere Ökonomi bestyres under Eet, og de danske Embedsmænd, friere med Hensyn til Familjeforhold eller nærme Bekjendtskaber, havde bedre for at hæmme de underordnede Embedsmænds Uorden og Vilkaarligheder *). Mulig de, der overförte Klager, vare mere foranledigede af Mænd, der troede sig eller Beslægtede tilsidesatte, end at der var nogen Grund til at anke over hines Ansættelse, eller deres Embedsförelse; desuden bleve norskfödte Embedsmænd ansatte i indbringende vigtige Embeder i Danmark.

Men er der nogen Föje i disse Bebrejdelser mod den danske Regjering, saa var der ikke mindre Grund til at frygte lignende Behandling af Sverig, og en lang Række af Aar havde villet hengaa inden den norske Nation var bleven fortrolig med de svenske Embedsmænd, det svenske

*) ? ? ?

Sprog, den svenske Lovgivning, det svenske Pengevæsen. Det er ikke muligt for nogen Dödelig at beregne, hvor store og mange Goder, der blev Norge til Deel formedelst Grundloven af 17de Maj; hvem veed, om ikke Norges Sönner vilde, i Tilfælde af Krig, blevet dem, som havde maattet allerförst marschere i Feldten? Dette er nu ved Grundloven forebygget. Vel har Norge, siden Foreningen med Sverig, maattet gjöre mange og store Opofrelser; men disse ere for det meste en Fölge af vor Forening med Danmark. Den Krig, hvori dette Rige blev indviklet, forvoldte store Udtællinger for at undgaa större Skattepaalæg, og der blev desaarsag udstedt en Masse Dansk-Kurant-Sedler, hvis Værdi sank til næsten Intet. Dette var endda ikke nok. Danmark blev nödsaget til at gjöre betydelig Gjæld. Ved Skilsmissen maatte Norge tage en Andeel i denne Gjælds Afbetaling. Dansk-Kurant-Sedlerne bleve ved Rigsbankforordningen betydelig reducerede, men der var endda en uhyre Masse af dem, som ikke vare funderede uden paa den Hæftelse, der skulde, efter Enevældets Bud, hvile paa al Jordejendom i Danmark og Norge. Den Andeel af disse Sedler, som skulde falde paa Norge, blev af Rigsforsamlingen paa Ejdsvold garanteret. Denne Garanti blev i Storthinget 1816 forkastet, og en ny Bank skulde funderes. Dette havde det trykkende Bankindskud og 10 Aars Næringsskat til Fölge; det var muligt, at en anden Fremgangsmaade havde været mindre trykkende. Men vare disse Byrder end store, er det derfor ikke afgjort, om de vare blevne mindre, hvis Foreningen med Danmark var vedvaret fremdeles. Rigsbankhæftelsen, Indkomstskatten, Mobilieskatten, og de mange flere Skattebenævnelser, der i den sidst forlöbne Forenings Periode bleve paalagte af den danske Regjering, vare ikke nogle videre gode Aspekter. Og for de danske Undersaatter, hvis Skatter senere bleve paabudne i rede Sölv, vare Pengenes og de udtömte Kassers Organisering ikke mindre trykkende. Da nu de store Paalæg, som udfordredes til Pengevæsenets Istandbringelse, for det meste ere forsvundne; mange for vor nye Stat nödvendige Indretninger tilvejebragte, Statsgjælden begynder at formindskes, og Skatterne ere nedsatte til snart mindre end hvad de vare under den danske Regjering: saa have vi den störste Aarsag til at være tilfredse med vor Forfatning.

Vel ere Kommune-Udgifterne i den senere Tid stegne til det Mangedobbelte. Hertil har Friskydsens Ophævelse meget bidraget; men derved er denne Byrde ligeligere fordeelt paa det hele Land. Amtssygehusene, Jordemödres Lönninger, Vakcinations-Regninger, samt Steenbroers Opförelse, bidrager alt til, at de Summer, som reparteres ved Amtet, ere blevne saa betydelig forögede. Der kan være Haab om, at ogsaa en Deel af disse Byrder med Tiden kan formindskes.

Det meest Betænkelige i vor nærværende Stilling er maaske de mange offentlige Laane-Indretninger, hvorved de fleste faste Ejendomme ere blevne betyngede med Renters Svarelse. Vel fordeles Renterne for störste Delen igjen paa norske Individer; men som oftest er det kun paa

4 *

indirekte Veje, at disse komme tilbage til de Skatteydende; og det er med disse Laane-Indretninger, som med enhver anden god Indretning, at de kunne misbruges. Det var nödvendigt, at Laan fra offentlige Indretninger kunne erholdes, om ikke Ejendommenes Værd altfor pludselig, til mange Familjers Ruin, skulde falde; thi de Privates Formue var ved Pengenes Forandring næsten tilintetgjort, saa at hos disse var der intet Laan at erholde. Vel staar det til Enhver om de ville söge disse Laan, men Ordsproget „at Lejlighed giver Tyve" er ogsaa her anvendeligt.

Men da Skatterne nu ere saa meget formindskede, saa ville vi ogsaa haabe, at fordums Velstand, lidt efter lidt, ved Nationens Vindskibelighed og Flid skal vende tilbage. Lader det være vort faste Forsæt, vore ivrige Bestræbelser, at gjöre os saa frie og uafhængige af andre Lande, som mulig! Lader os nöjes med Brugen og Nydelsen af Landets egne Produkter! Lader os kaste velfortjent Foragt paa de Spjaak, der söge at udmærke sig ved udenlands Stads og Pragt! Lader Fred og Eendrægtighed og ædel Daad udmærke vor Kommune; da ville vi og vore Efterkommere vorde lykkelige, da kunne vi sige, som hiin ædle Fyrste, der bidrog saa meget til denne Dags Udmærkelse, engang ved Betragtningen af tvende Dödninge-Hoveder og et udrundet Timeglas sagde:

Fred i Hjertet, Fred med Gud!
Döden vente vi fortrolig.
Dette Viisdoms store Bud
gjör Livet let og Sövnen rolig. — !!!

Idet vi nu med inderlig Glæde höjtideligholde denne for den norske Historie saa vigtige Dag, der stedse vil blive os og vore Efterkommere kjær, ville vi ikke undlade med rörte Hjerter, at opsende vor Tak til Algodhedens og Viisdommens Gud, der uden Krig og uden Blodsudgydelse tildeelte os dette uskatteerlige Gode; dernæst ville vi taknemmelig erindre vor store, vor vise, vor gode Konge, der, næst det alvise Forsyn, har bidraget saa meget til vort Held, til vor Lykke; denne Fyrste, der kronede det herlige Værk, Skandinaviens Forening, hvilket efter al Sandsynlighed vil være til begge Rigers uberegnelige Gode. Denne Fyrste, hvis höjeste Önske, höjeste Belönning er ***Folkets Kjærlighed,*** vil i Historiens Aarböger erholde en Udmærkelse, der kan sættes ved Siden af ***Sverigs*** store ***Gustavs*** og Danmarks *fjerde* ***Kristians***, og over ham ville vi nedbede Himmelens Velsignelse, og over det kongelige Huus. Vi bör ligeledes med Taknemmelighed erindre den norske Regjering, der med utrættelig Flid, Nöjagtighed og Sindighed har rygtet sit möjsommelige og ansvarsfulde Hverv. Vi maa ikke lade os blænde af dem, der ved idelig Dadel söge at more den mindre oplyste Deel af Publikum. Naar det ikke er muligt at bestyre aldeles fejlfrit en lille Huusholdning, saa maa man ikke fordre Ufejlbarhed hos de Mænd, der bestyre den store Statshuusholdning. Ikke mindre Tak skylde vi de mange udmærkede Mænd, der med beundringsværdige Aandsevner have ledet Storthingene med Orden gjennem de uvante konstitutionelle Former. Gid deres Fædrenelands-Sind

maa besjele de Mænd, der hædres med dette vigtige Hverv! Gid Liberalitet, Orden og Klogskab altid maatte udmærke de norske Storthing, at deres Beslutninger maa lede til Norges, til de forenede Rigers Held!

Idet vi slutte disse Betragtninger, ville vi gjentagende udraabe:

Held for Konstitutionen!
Held for de forenede Riger!
Held for vor elskede Konge
og det kongelige Huus!
Held for den norske Regjering!
Held for det kommende Storthing!
Held for enhver Normand, der virker til Fædrenelandets Hæder og Held!"

Dette er en Troesbekjendelse, et Spejl, hvori *Haagenstad* staar heel og holden — hans politiske som hans moralske Karakteer. Eller skulde Nogen endnu kunne tage fejl af denne Patriotisme uden Stolthed, dette ordnende Overblik over Begivenhederne, denne Mildhed i Omdømmet over Personerne? Disse Egenskaber ere dog uomtvisteligen fremskinnende af hvert hans Ord; den Nøgel disse give til hans politiske Vandel kan ikke være falsk, om det end er saa, at Iis over Vand ikke mistroes mere i Verden end maadeholdende Udgydelser af en indflydelsesrig Personlighed og af en Karakteer, som man veed er energisk og dyb.

En trofast Folkets Mand, dets Interessers Tjener har han været, og viist Oprigtigheden heraf netop ved den Fasthed, hvormed han er vedbleven sin egen Overbeviisning selv imod Mængdens Raab. Derfor har han været priisgiven Partiomdømmet: fra dennes Side vel uden Bitterhed, fordi han i alle andre Henseender maatte være Folket saa kjær, og da kun i Form af Beklagelser over at gamle *Ole* skulde være saa stiv i sine Anskuelser af Pengeforholdene, men fra andre Kanter med des større over „den gamle Ræv," over „Ham, ja Ham, som fører vakre moderate Ord paa Tungen, men er den Værste af dem allesammen." Til at knibe nemlig. Der slipper det ud, saa Meningen er ikke værre. Men der maa Stoppere til paa Vognen, skjønt de ikke maa gribe til i Utide, hvor enten Retfærdighed mod den Enkelte, Menneskelighed (saasom ved Spørgsmaalet om Bevilling til et Bodsfængsel, hvilket *Haagenstad* stemte imod paa dette Thing) offentligt

Behov eller Nationens Ære kræver, at denne aabner Haanden og at Vognen gaar hvorhen Styrerne ville.

Ogsaa fra Disses Side har *Haagenstad* erholdt et Beviis paa Agtelse og Tiltro, idet han nemlig i 1825 udnævntes, sammen med Sorenskriverne Thaulow og Rambech, til Medlem af den Kommission, der skulde undersøge og fælde Dom i Anledning af de af Sværmeren Ingebrigt Belle og Hans Korsvold forøvede Attentater mod Øvrigheden.

Førstnævnte havde forrykket endeel Hoveder i Nordre Gudbrandsdalen ved at slaa op Plakater, der forkyndte de nærværende Embedsmænd Undergang og en ny Tingenes Orden under hans eget Statholderskab, hvortil han af Johannes's og egen Aabenbaring godtgjorde, at han guddommeligen var kaldet. Man søgte at erholde Beviis for at han var forrykt, men idetssted producerede han et, af mange Bønder undertegnet, Vidnesbyrd om at han var klogere end andre Folk, og at Verden vilde være bedre at leve i, naar der var Mange som Ingebrigt Belle. Kort, denne norske St. Simonisme eller Kartisme havde slaaet Rod, hvortil vel virkelige stedfindende juridiske Udsugelser vare en endnu virksommere Aarsag, end Troen paa Ingebrigts Aabenbaringer. En Soldat, Jørgen Endresen Haga, og Hans Korsvold vare Dennes ivrigste Apostler. Den første forelagde Sorenskriver og Foged et, af Belle forfattet, af Mange underskrevet, Mandat, hvori der erklæredes, at samtlige Undertegnede havde forbundet sig til med Liv og Blod at modstaa Embedsmændenes Udsugelser, og den Sidste bragte dette forsaavidt nær sin Udførelse, at han ved en Exekution fik et Sammenløb istand, der modsatte sig den, og Selv lagde han Haand paa Fogden, som havde troet at burde møde personlig og i Uniform, og maatte bruge sin Sabel. Et Opløb ligt det Lofthuusiske i Nedenæs i 1786 og 87 var nært sit Udbrud, og man holdt alt militær Magt i Beredskab. Imidlertid fik man dog Angjældende sat fast og en overordentlig Kommission nedsat, hvoraf da *Haagenstad* blev valgt til Medlem. Man behøvede nemlig deri, til Almuens Beroligelse, forat den skulde tro, at den vilde ske Ret, en Bonde, som besad dens Tillid. Og paa hvem Bedre kunde da Valget falde, end paa *Ole Haagenstad*? Kommissionsdommen

faldt eenstemmig ud, lydende paa Slaveri i visse Aar for Belle og Korsvold og nogle Ugers eensomt Fængsel for Soldaten; men den skjærpedes af Højesteret.

Han maatte dømme saa for Lovens Majestæts Skyld, men hans Hjerte har blødt over de Vildfarende og over deres Lidelser, baade dem, der forvoldte at de hengav sig til Vildfarelsen, og over dem, der fulgte af denne. Thi han elsker sine Hjemdale, og kjender Mand for Mand af deres troskyldige Beboere. Han elsker dem saa, at han neppe forlader dem mere for et tolvte Thingkald. Og han har Ret til at hvile. Men 12 er et vakkert rundt Tal, og bedre antaget end baade 11 og 13. Da vilde han være sytti Aar, og med hans endnu usløvede Sandser og Kjernestyrke, næret af det ordentligste Liv, er der al Sandsynlighed for, at han endnu engang vil kunne hævde sin velbekjendte Thingplads til Ære for sig selv og de Oplande, som sende ham. Man vil søge efter Gubben paa næste Thing — efter ham, om hvem der er sagt ud af vel de Flestes Tanker, som have seet vore Storthing.

„Se der sidder Gudbrandsdalen
i en gammel Gubbe graa.
Naar han rejser sig i Salen,
höre alle Fylker paa."

Man vil savne ham, om han ikke findes, og synes som om Thinget fattes noget. Ja, det er noget af dets Ærværdighed. Det er *Haagenstads* skaldede Hoved. Fred over det! Aarene glide uden Mærker henover dets Glathed! Men naar han er borte, naar han hviler der hvor han alt forlængst har udseet sin Plads udenfor den gamle Rejskirke, nær Gjeslingens Steen, da ville Gudbrandsdølerne erindre, at mellem den Ære, han har erhvervet sin Dal, hører ogsaa, at han har oprejst en Mindestøtte ved Kringen, da det gamle Trækors var nedraadnet . . . „Han har rejst os og vore Fædre en Bauta til Ære" — ville de sige — „kom! vi skylde ham en."

Men det bør ikke være en modern, firkantet, tilhuggen af Sandsteen, gesimset og korskronet, med gyldne Bogstaver, men en af Graasteen, høj og spids, en af dem vi finde paa Kjæmpehøjene; thi han lignede dem, som hvile derunder.

Ole Bornemann Bull,

Efter Opgivelser af ham selv biografisk skildret.

(1843.)

Ingen Normand har ved sin egen Navnkundighed saameget udbredt Fædrenelandets Navn som denne vor berømte Landsmand; og i denne Stund, da vi gribe Pennen for at give et Omrids af hans viden omtumlede Liv, staar han i Begreb med at overføre det til Amerika og elliptisk at forsvinde en Tid, for ogsaa at gjøre det hørt og kjendt i den nye Verden. Og for et Land i Norges Stilling er det ingen uvæsentlig Fortjeneste, eller rettere sagt, ingen uvigtig Følge af den personlige Berømmelse en Landsmand kan erhverve sig. Norge trænger til, i Europa at være anderledes bekjendt end som et Hjem for „Vilde," som den franske Kritiker Jules Janin kalder selve Bull i sin Bedømmelse af ham i Slutningen af Aaret 1835, og til i Amerika kun at kjendes af bortløbne Søfolk og lasede Emigranter; og det lod sig vel bevisende gjennemføre, at ikke en blot Nationalforfængelighed, men selve Nationalselvstændigheden vinder Næring og har fine, men virksomme, Sugenerver i den Deel Landet erholder af sine Sønners Navnkundighed. Men om end Bulls Violin aldrig havde lydt udenfor Fædrenelandet, vilde han have vundet sig en Plads i nærværende Værk, saafremt vi ikke vilde bryde Staven over vor egen Skjønsomhed; thi Bull var Bull allerede før sin første Udflugt, og han er altfor ejendommelig paa sit Instrument til, siden han forlod sine første Lærere, at skylde Andre end sig selv hvad han er bleven derpaa.

Ole Bornemann Bull er født i Bergen den 5te Februar 1810 og er af 9 Sødskende ældste Søn af Apotheker Johan

Storm Bull og Anna Dorthea Bull, født Geelmuyden. Faderen, der selv var en særdeles oplyst Mand, bestemte Ole til Studeringer, og indsatte ham derfor i Byens Latinskole. Men gamle Konrektor Windings pudseerlige Tiltale til ham efter en maadelig lært Lexe: „Tag du fat paa Fela di for Alvor, Gut, og spild ikke Tiden her!" betegner klart nok hvad Retning Bull allerede tidligen havde taget. Begge hans Forældre og Flere af Familjen paa Mødreneside, men især Jens Geelmuyden, vare musikalske. Ofte dannede der sig smaa Koncerter i Fædrenehuset, hvortil Ole var det opmærksomste Øre; men især var han lykkelig naar han fik være med til Kvartetterne hos Onkel Jens, som var den Mand, der endog spenderede betydeligt i Musikalier og Instrumenter paa sin ædle Lidenskab. Og disse Kvartetter, baade af Mozart, Krummer og Haydn, gik ofte — indtil 3 Gange om Ugen — paa, og endte, efter gammel Skik, med stundom bakkanaliske Aftenlag. Imidlertid sad Ole og saa paa de hensatte Instrumenter og stjal sig til at tage nogle Strøg. Men denne Ære, at komme med til Onkel Jens'es Kvartetter, fik han først da han var bleven en gammel Karl paa 7 til 8 Aar, da han allerede kunde tage første Violin i en af hine store Komponisters Kvartetter. Mens han var endnu yngre maatte han lade sig nøje med at nynne for sig selv Moderens Melodier og hvad han ellers hørte hjemme, gnidende det efter med en Fliis paa et Træstykke, hvilke da skulde forestille Bue og Violin. Saaledes fandt Onkel Jens ham i en Krog, og af sit Nürnberger-Varelager af Instrumenter, hvormed han ogsaa handlede, tog han da en Barneviolin og forærede sin lille Neveu. Denne var da Bulls første Violin. Han var 4—5 Aar, da han fik den ihænde, og det varede ikke længe før han efterspillede paa den baade hvad Moderen kunde synge og meget af hvad Sværere han hørte. I denne tidlige Alder lærte Onkel Jens ham ogsaa Noderne, og nu laa Tonernes Verden for ham med aabnede Porte.

Egentlig fast Information paa Violin har Bull aldrig havt. Faderen tillod ham nogle Timers Underviisning hos en Stadsmusikantsvend Eriksen, og da Bierfidleren var forladt, øvede Bull sig af sig selv i Duetter med en Dilettant, der var saa

maadelig, at det er en Skaansel ikke at nævne ham. Faderen tillod Ole dog kun at sysle med Musiken i sine Fritimer, og selv i disse arbejdede han sig aldrig vedholdende frem; men altid kun afbrudt og som legende. Ole gik sin egen Gang, tog Stok for *hic hæc hoc* baade hjemme og paa Skolen, og — som det heder i Visen — i den Vej „var og blev en Sinke.“ Kommen over Sinkelektierne ved en Slags Aarenes fremdrivende Kraft, var dog ingen hans Overmand i Mythologi — en Green af Disciplinerne, som ogsaa maatte tiltale et fantasirigt, drømmende Gemyt. Violinen var og blev dog Nr. Een, saa Skolelærdommen aldrig kunde komme højere end til Nr. To, og hermed var Faderen ilde tilfreds nok; men i Onkel Jens havde Ole og Violinen en Patron, især efter at han paa sit ottende Aars Fødselsdag ved et Tilfælde havde overrasket ham og Tilstedeværende med et Beviis paa hvor vidt han var kommen med sine hemmelige Kunster. Der var Mandsselskab og Kvartet hos Onkel, hvori Orchesteranfører i den musikalske Forening, Harmonien, Kammermusikus Poulsen, som sædvanlig, var første Violin. Denne ret flinke Musikus var en Ven af Flasken, og nedlod sig endog af og til i Stadsmusikantsvendens Hybel, forat snapse. Der havde han da truffet Ole, og da Oles Fader ligeledes gjerne undte ham en Dram, ranglede han senere indom Døren hos ham, og spillede da med Ole saalænge der var noget paa Karaflen, der blinkede paa Bordet. Regelmæssigere var ikke den Underviisning Ole erholdt af denne sin anden Lærer. Men hvad hænder nu hiin Oles Geburtsdagsaften? Bakkus og hans Fauner blandede sig som sædvanlig mellem Muserne hos Onkel Jens, og da man vel var kommen fra Bordet, var første Violin i den Grad bleven uefterrettelig, at han laa hen etsteds i Værelset som en Violinkasse eller Vraget af en Bass. „Nu, Ole, skal du spille for Poulsen“, sagde den oprømte Onkel Jens med et løst Indfald ved det sørgelige Syn, og trykte ham Kammermusikussens Violin i Haanden. „Frisk min Gut, skal du faa et Stykke Sukker.“

Og Ole spillede virkelig det svære Stykke — det var et af Spohr, som han ogsaa tilfældigviis forud kjendte til — og, til Alles Forbauselse og Onkel Jens'es glade Overraskelse,

han ikke alene spillede, men pauserte — kort, han gav Stykket som en komplet Orchesteranfører. Han fik Sukkerstykket og — en ordentlig Violin, som blev kjøbt af Poulsen. Saaledes erobrede han sin første; og denne gav igjen Anledning til den ejendommelige Maade, hvorpaa han behandler og holder sit Instrument og er bleven dets absolute Herre.

Ole var nemlig endnu for liden for sin nye Violin. Det gjorde ham ondt i Fingre og Hals, naar han satte den til Skulderen; og han applicerede den da saa langt indunder Hagen, altsaa saa forkortet som muligt. Fingrene fik derved et større Spillerum og Øret blev lagt nærmere til, og denne Maneer er bleven Bull til Vane, saa man senere ofte har bemærket, at han ligesom kjæler for sin Violin. Den nye Violin var Ole en kostelig, men ogsaa kostbar, Gave. Thi den kostede ham adskillig Lusing, da han ikke kunde holde sig fra at sidde oppe om Natten og spille, saa Husets Folk ikke kunde faa sove. „Det var da Fanden til Laat!“ hedte det. „Er nu Ole oppe igjen og spiller?“ Og saa fik Vedkommende ham da i Kardusen. Et Tegn paa, at Faderen dog mere og mere gav efter for Erkjendelsen af sin Søns Determination for Musiken, var dog, at han paa hans 9de Aars Fødselsdag forærede ham Fiorillos Kapricer, som han i det Øjemed havde ladet komme fra Kjøbenhavn. Samme Aar besøgte Violinisten Waldemar Thrane Bergen, og da spillede vesle Ole Fiorillo for ham.

Der hengik nu et Par Aar, hvori Bull ganske var Autodidakt. Stadsmusikantsvenden og Kammermusikussen vare lagte agter som et Par Sko, man er voxet fra, og hans Mester var ikke at finde i Bergen. Men naar vi sige, at Bull har naaet sit Mesterskab ved egne Kræfter, at han paa egne mægtige Vinger har oversvævet det umaadelige Dyb, der er imellem den flinke Instrumentist og den sande Virtuos, mene vi ikke, at han ikke skylder Lærere noget. I 1822 nedsatte en dygtig Violonist, Hr. Lundholm, en Svenske og Elev af Baillot, sig i Bergen, og af ham erholdt han Information. Det varede dog ikke længe, da der snart udviklede sig et koldt Forhold mellem dem. Lundholm kunde ikke faa sin Elev til at holde Violinen anderledes, og han var en af disse strenge

Skolemænd, som ikke taale Afvigelser i det Formelle, og ikke kjende andet Geni end Flidens Udholdenhed. Der var da en Aften atter Kvartet hos Onkel Jens. Lundholm spillede Baillots Kaprizzi. Bull hørte til med Mishag over den Skolestrenghed og det Flegma, hvormed han gjengav disse lidenskabelige Satser. Man gav en Kvartet af Spohr, og Ole tillod sig at kige i Lundholms Noder medens man sad tilbords i Sideværelset. Lundholms Iversyge over Bull stak da frem i, at han fandt sig stødt herover, og endnu mere i Udbruddet, da Bull, paa hans halvspodske Opfordring, spillede Spohr: „Aa ja, nu kan *jeg* gjerne pakke ind, naar Gutten alt kan hvad jeg længe har arbejdet for at kunne klare. Nu kan han vel ogsaa spille Paganinis Kaprizzi?"

„Aa ja!" mente Ole. Faderen havde kjøbt dem til ham. Han spillede dem, og fra den Stund blev Lundholm hefligere imod ham saalænge han forblev i Bergen, og behandlede ham som En, der vel med Tiden kunde blive ligesaa god som han selv.

Bull var allerede, ved den Originalitet og det selvstændige Herredømme, han havde vundet over Instrumentet, over Dillettantismen, og Rygtet om ham gik forud til Kristiania, hvorhen han begav sig i Aaret 1828 for i August at tage *examen artium*. I de sidste tre Aar havde han nydt privat Underviisning af en Student hjemme, istedetfor paa Skolen; og da Informatoren ikke tillod ham at spille paa Violin saa ofte han vilde, opfandt han at plystre og synge paa eengang; og dette blev hans Harmonilære. Han plystrede og sang og spillede dertil paa to Strenge, og undfangede da Ideen om at spille paa fire Strenge. Senere er det endog ved en Kombination bleven ham muligt at udføre sex forskjellige Motiver paa eengang.

Men vor Ole fik ingen Examen. Han dumpede, som man siger, i latinsk Stiil; men Gud veed, om denne Dumpen ikke var en Stigen til det han er bleven, et af Nornernes mægtige Fingertræk, en himmelsk Admonition om at han skulde blive ved sin egen Læst. En Oldtidens Græker vilde kalde dette Uheld en Streg, Polyhymnia havde spillet Athene for at befri sin viede Yndling.

I Kristiania var imidlertid et offentligt Theater, sligt som det nu var, bleven opført, og Waldemar Thrane havde gjort sig berømt ved sin geniale Komposition af Fjeldeventyret. Han var nu Orchesteranfører ved Theatret; men hans tiltagende fysiske Svaghed gjorde, at Bull snart maatte optræde for ham. I Examenstiden optraadte han for første Gang ved en Benefice paa det dramatiske Theater med Kvartetten af Spohr i Es, der — som en kompetent Dommer udtrykker sig — „gjorde et mægtigt Indtryk;“ men som han senere aldrig har været at bevæge til at spille. Hovedstadens, dengang mere end nu musikalske, Publikum havde beundret Ynglingen med den kraftige og paa eengang henrivende bløde Bue, og i det daværende musikalske Lyceum, samt i engere selskabelige Kredse, forbausede han et kompetent Auditorium ved sine fantasirige, følelsesfulde Extemporationer. Denne musikalske Omgang og Disses Raad bestemte nu Bull til ganske at opofre sig Musiken. Paa denne Tid lærte ogsaa Nedskriveren heraf personligen at kjende ham, og han mindes endnu med Interesse, hvorledes Bull mundtlig søgte at udtrykke Ideer til store Kompositioner, altid fantasifulde, om end imellem kun fantastiske, altid storartet romantiske, om end stundom overspændte, fulde af Maleri og Effekt, — kort ganske som man kunde vente dem af Bull med hans Individualitet og den Dannelse, han havde erhvervet sig omtrent som en Vandrer, der gaar i egne Tanker, og nu og da plukker noget af paa Vejen. Det blev ogsaa kun ved ubetydelige lejlighedsvise Kompositioner, fulde af Glimt og — Røg. Men ogsaa i den aandige Verden er en kaotisk Tilstand Forbudet paa herlige Aabenbarelser; og man paastaar jo, at det var i en saadan Periode Schiller skrev sine „Røvere?“ Det kan Nedskriveren ligeledes bevidne fra hine Dage, at Bull ogsaa deri lignede de fleste store Genier, at han, med et melankolskt, men ikke destomindre let bevægeligt, Temperament, besad det barnligste og trohjertigste Gemyt, og fra de senere, at han har det forud for mange af dem, at han har beholdt det fremdeles. Det er især i slige Gemytter en vis ret elskværdig Fremfusenhed findes; den tilhører dem som naturligt Skum det gode og stærke Øl, og Bull har altid havt en Portion deraf, som har været

stor nok til hist og her at skade ham, udsætte ham for Misdømme og at give ham Skyggen af en Egoisme, som ikke taaler Kritik eller Modsigelse, og endog af Mangel paa Dømmekraft. I Samtalen forlader han gjerne Musikens Verden, hvori han er en Fyrste, og da er han forloren i Folks Omdømme, som „mærke Ord“ og forlange for meget, nemlig, at alle Radier skulle være lige glimrende i en Sjæl, hvor der dog er en heel Diameter af Lynets Straalestyrke. Jeg har været tilbøjeligere til at falde ham om Halsen, naar han saaledes paa Politikens eller andre fremmede Territorier har været paaveje til at snuble. . . Men hvad kommer dette Ole Bull, den sande Ole Bull, ved? eller Ole Bull saaledes som han kom ifra Bergen? Det er ingen detaljeret Kritik, som skal skrives; og *da* var han det beskedneste, fordringsløseste Menneske, ikke opfyldt med Triumferindringer, men kun med Ønsker og Forhaabninger, ikke smigret af Andre end af sin ensomme Violins Stakkatoer, Pizzikatoer og klagende Flageoletter. Det er meget, ja overmaade meget, at han, efter et saadant Liv, som det han har ført, er forbleven sig selv i alle sit barnlige og troskyldige Hjertes Grundtræk. I legemlig Henseende saa han dengang noget forvoxen og sygelig ud; det aabne Ansigt var blegt, blegere end nu, de store klare Øjne laa dybt, og med den allerede da paafaldende udviklede Nervositet i Overkroppen og Armene, var han dog forøvrigt i høj Grad nervesvag, og Irritabiliteten havde den afgjorte Overvægt i hans System.

Han fandt sig ikke vel i Kristiania. Hans Sind var i en urolig Gjæring. Han lignede Ballonen, der slider og rykker i sine Touge for at slippe bort og at kunne stige. Han følte, at han maatte ud for at kunne blive til noget, og da først og fremst til Violinens Ypperstepræst, til Louis Spohr i Kassel. Spohr maatte høre ham spille hans egne Mesterstykker. ***Han*** maatte sige ham hvad han duede til, og i ***Hans*** Bifald vilde han hente en Indvielse og en Velsignelse. Og endelig 18de Mai 1829 kom han afsted ved at optage et Laan paa 100 Spd. i Sparebanken, hvortil en ædelttænkende Kjøbmand fra Kristiania, som han traf i Hamburg, endnu lagde et Laan af 200. Men da han vel var rejst, opdager hans Ven-

ner, at han har glemt — sin Violin. Den laa i Fredriksværn, og dens Herre var alt over Kattegatlet. En Officeer kunde før fremstille sig for sin Chef i fuld Uniform, men uden Kaarde, end Bull kunde slippe ud i Verden uden sin Violin. Over Hals og Hoved blev den da sendt efter ham af hans Venner. Og af dem havde Bull sande, der ikke blot beundrede, men elskede ham. Den Modtagelse Bull fik ved sit første Besøg hos Spohr var ham ellers for kold. „Ich bin über 100 Meilen gefahren, um Sie zu hören“ sagde han galant, hvortil Spohr svarede gelassent: „Ei, so müssen Sie auch nach Nordhausen fahren, wo ich einem Musikfeste beiwohnen soll“. Og saa for han da did med, sammen med den danske Stipendiat Musikeren Frølich. Der hørte han en Kvadrupelkoncert af Maurer udført af Komponisten selv, Spohr, Wiele og den ældste af Brødrene Müller; men han fandt en saa kold Stiil i Foredraget saavel deraf som af et Oratorium af Schneider, at han forlod Festen med den sønderknusende Tanke, at han vel ikke maatte have det rette Kald siden disse Mestere udførte sine Sager saa ganske anderledes, end han vilde have gjort det. Han besluttede at tage fat paa Studeringerne igjen, men ikke hjemme, og Sammentræffet med nogle lystige Gøttingerstudenter, der vendte tilbage fra en Harztuur, bestemte ham til, i saadant Øjemed at tage til Gøttingen. Der blev nu i et Par Maaneder et lystigt Leben omkring Bulls Violin; thi naturligviis det var kun et løst Indfald med den Studering. Borgermesteren i den lille Naboby Münden havde hørt tale om en fremmed Student, som skulde spille saa ypperligt Violin, og bedet en Bekjendt at tage ham og nogle musikalske Venner med derud, forat give en Koncert for de Fattige. En vakker Morgen drog da 8 lystige Fættere afsted „um in Münden zu kommerciren“: Fire paa en Vogn, spillende paa forskjellige Instrumenter hele Vejen, Fire syngende paa den anden. Saaledes holdt man da endelig udenfor Borgermesterens Dør, hvor han ganske rigtig skrabende og bukkende modtog dem i egen Person og førte dem lige tilbords. Bull, hvis første Koncert i Udlandet nu skulde gives, bemærkede med Fortvivlelse, at hans Orchester, inden man vidste Ord deraf, var bleven plakat. Og ingen Prøve

var bleven holdt. Den skulde holdes efter Bordet, hedte det, og dermed havde det endnu ingen Hast. „Es lebe der Herr Bürgermeister, seine Frau, die Töchterlein, das gute Städtchen Münden!“ u. s. w. hedte det. Og da man nu endelig rejste sig fra Bordet, var der vaklende Knæer, Omfavnelser, Graad og Kyssen om hinanden, saa Bull ikke vidste sit arme Raad. Som sidste Nummer skulde „das Gewitter“, Uvejret, en Improvisation af Bull gives, hvori han skulde lade Lynene knitre og ziske paa Violinen, medens En af Studenterne skulde gjøre Tordenen med Albuen paa Pianoet. Men han var nu reent overstadig.

„Aber Bruder, wie kannst du doch . . ?“ gik Bull og halede ham i Kjolekraven. Han hører ikke. „Bruder, Bruder, wie kannst du doch . ?“ — Halt's Maul mit dem Koncert! Schmollis! *Apage!* .“ — Was? Bist du doch toll? Dummer Junge! .“

„Dummer Junge? Potz Tausend!“ Det er *Stik*ordet. Nu var der Duel. Uundgaaeligt. Koncerten gik dog som den kunde, Borgermesteren var prostitueret, Bull akcepterede Kartel, lærte at hugge med sine stærke lange Arme i 8 Dage, benyttede Vinket at trætte sin Modstander med Pareren, og saa sin Kands til at give ham en let „Streich“ over Kravebenet. Nu var naturligviis alt godt og „das Gewitter“ over. Omfavnelse og „Comment.“ Aber der Polizeydirektor lod Sejrherren citere paa Raadstuen og meddele et venskabeligt *concilium abeundi.*

Bull gjorde som Mollberg: Han „Lärdomssätet skydde“ og stod i Septbr. paa Anførerskamlen igjen i Orchestret i Kristiania, hvor Tøstie imidlertid havde remplaceret ham. I Maj 1830 rejste han til Throndhjem, hvor han gav en Koncert, men uden synderlig Fordeel, og derfra til Bergen, hvor han tog Anførselen i „Harmonien,“ gav Fjeldeventyret første Gang, og to Koncerter, som skaffede ham en 500 Spd., hvormed han endelig i August 1831 ved Skibslejlighed over Ostende kunde iværksætte sin længe paatænkte Rejse til Paris. Den blev eventyrlig. Først efter 7 Aar saa Fædrenelandet ham igjen som den verdensberømte Ole Bull, som den eneste Dødelige, der har arvet Paganinis Virtuositet og Navnkundighed.

Til Paris, til Konservatoriet, til Beriot, Baillot og Berlioz, til den store Opera maatte Bull. At optræde paa denne, eller dog at vinde Ansættelse der, var den Tanke, som opfyldte ham hjemme paa hans Kammer, naar han sad der, som saa ofte, med Haanden under Kinden og med sin lille Rotte af en Hund paa Skjødet, eller mellem lystige Kammerader, eller paa Anførerskammelen i den Fjellebod, som Vulcanus endelig ofrede Muserne.

Men i Paris gik det ham ikke efter Forventning. Hans Anbefalinger hjemmefra aabnede ham ingen Adgang did han vilde, og Ingen lyttede til dem, der talte fra hans Violin, uden de tause Vægge i hans ensomme Kammer, der gjengav hans bedrøvede Hjerte dens spildte klagende Toner. En Forbigaaende kunde standse udenfor med Spørgsmaalet: *„Qui demeure ici? Il joue bien.“* En Grisette kunde ligeoverfor aabne sit Tagkammervindu og lytte til *„le pauvre jeune homme là“*, og en eller anden erhvervet, ligesaa tungsindig, Bekjendt imellem de tydske Musikere, hvoraf Paris vrimler, kunde sidde hos ham og yde ham sin hjælpløse Hyldest. Det var Anerkjendelsen for det første. Men den truede med at ville holde sig længe paa saa lavt et Standpunkt. Baillot negtede at give ham Underviisning i det han attraaede; *„le Violon norwégien“* blev stødt væk overalt; ingen Ansættelse i Operaen, medens det nagede ham, at se en Svensk, som senere aldrig har svaret til hvad der fra højere Steder anvendtes paa ham, at vinde Plads der; Pengene gik — kort Bull befandt sig i den i Paris saa uhyggelige Høst ulykkeligere der end hjemme. Han angrede alt, at være rejst did. Dog havde han endnu hos en Bankier saamange Penge, at han kummerligen kunde slaa sig igjennem til Foraaret, da Skibsfarten atter aabnedes. Da raadede en Skurk, som boede i samme Huus, ham med en faderlig Mine til at tage sine Penge til sig fra Bankieren, som om Denne, under en daværende Fluktuation i Handelsverdenen, ikke var saa ganske sikker; og — en Morgen, efterat Bull var kommen oprømt hjem fra at have hørt Mad. Malibran, finder han, ved at se sig om i Værelset, først sin Violin og sine Klæder borte, og dernæst sine Penge, indtil den sidste Sou.

Paa en Stolryg hang kun hans gamle Klæder fra Rejsen tilbage. Raadgiveren, den faderlige Ven, var fløjten med Alt.

Det var ikke saa frit for, at Seinens graa Vande fik noget indbydende i vor ulykkelige Vens Øjne, at han hørte behageligere Røster i dens Murmlen under Broerne, end i Parises livsglade Tummel.

Under disse fortrykte Omstændigheder, Fortvivlelsen nær, skaffer en Tydsker, ved Navn Wirth, Lærer ved en Hr. Chorons musikalske Institut, ham paa Kredit Logis i Dennes Huus indtil Hjælp maatte indløbe fra Hjemmet. Mad. Choron holdt nemlig et Knaptæringsherberge for Lemmerne og Eleverne af dette Institut, der bestod af Tydskere og dannede et Slags „Verein", omendskjønt det førte det stolte Navn af et Konservatorium, og det af et for Kirkemusiken. Efterat være naadigen gjennemmønstret fra Top til Taa af den lille spidsvinklede Dame med rynkede Abekjæver, Turban, store udstaaende Hummerøjne og blodrøde Hænder og Arme — kort en ægte Pariser-Rappenskralle — fik da Bull, paa Wirths Kaution, for 60 Francs om Maaneden, Tag over Hovedet, Bønner og sort Brød til Frokost og henimod Aften en Middag af et Par Stykker Kjød og en Suppe af samme Kvalitet, som den, hvorom Skibsdrengen sagde, at den var god, da han „nu nyssens havde fundet een Ert." Men fra Hjemmet kom der Intet. Suppen forblev lige tynd, Frokostbønnerne lige haarde, men Madamens Øjekast bleve længere og mistænkeligere, Kastet med Nakken foragteligere, og Wirth, som begyndte at frygte for sin Kaution, koldere og mere tilbageholden. Han ønskede kun, at faa ham vel udaf Huset igjen før Regningen trak sig formeget i Længden.

Men Fanden, eller hvem det nu var, hjalp. En Morgen finder Bull ved Hr. Wirths partikulære Frokostbord, der for ham som Lærer var noget bedre, en Fremmed, som strax tiltrak sig hans Opmærksomhed. Sorte stride Haar bedækkede hans Hoved, Ansigtsfarven var hvad Franskmanden kalder *olivâtre*, d. e. olivenbruunguul, Øjnene sorte, store, af stikkende Blik, Ansigtstrækkene spodske og aandrige, hans Diskurs kold ironisk, Figuren slank og udlevet — kort der var noget yderst sydligt-udbrændt, verdensmandsmæssigt, eller, om man

vil, noget mefistofelesagtigt i hans hele Ydre. Han gjorde ogsaa et næsten rædselblandet Indtryk paa Bull, især da Wirth havde ymtet om, at denne Person, der af og til kom i Huset for en vis Dames Skyld, som Wirth ogsaa gjorde Hanebeen til, var en Politispion. Det undslap Bull, at han nærede denne Mistanke. Personen, iførstningen opbragt med hele sin bruungule Naturs Heftighed, synes pludselig at betragte Bull med velvillig Interesse, som om han i ham havde fundet Lykkens Yndling, den troskyldige Aladdin.

„Behag at følge mig, min Herre! Jeg har noget at tale med Dem om. Herhenne i *Rue Vaugirard* er en Estaminet, hvor vi kunne det uforstyrrede.“

Det var en af disse Knejper, hvor der maa brændes Lys hele Dagen, og hvor unge Mennesker, der ikke syntes at have sovet om Natten, omsværmede Billarden i Skjorteærmerne, med Kridpiber i Munden og *L'Eaudevie*-Glassene og Ølflaskerne i Vinduerne og paa Kaminen.

„Hør!“ sagde den Fremmede, (som Bull aldrig har vidst Navnet paa) „jeg kjender Deres Stilling; men følg nu mit Raad. De skal spille. *Mais voilà ma bourse!* Der er ikke fem Francs, og fem Francs behøves. Dem maa De skaffe. Gaa saa iaften mellem Klokken 10 og 11 — ikke før — til Enden af Boulevard Montmartre. Der er Frascatis Spillehuus, Fortunas Tempel. Gaa dristig ind, opad Trapperne, ring paa og giv den elegante Tjener, der vil aabne Døren, med en kjæk Mine Deres Hat. Gaa saa ind i Salen, hen til Bordet, sæt Deres 5 Francs paa Rødt, og lad Indsatsen bestandig staa!“

Bull iler hjem, rejser de 5 Francs ved at sælge et Klædningsstykke, og er paa Pletten til bestemt Tid. Han trænger sig frem til det store grønne Bord, hvor Louisdorer og Femfrancs laa i Dynger, og hvor baade Damer og Herrer deeltoge i *Trente & Quarante*-Spillet. De 5 Francs sattes paa Rødt, men rullede ved Spillerens Ubehændighed over paa Sort og — *Perdus!* Der stod Bull som lynslaaet uden en Sou. Han vækkes af Raabet fra en af Bankørens Medhjælpere: „*Messieurs, faites votre jeu!*“ Bull mumler: „*Cinq francs! Rouge!*“ men i sin fremmede Udtale saaledes, at det klinger for Franskmanden som „*Cent francs.*“ Bankøren slaar op.

100 Francs, i 5 Louisdorer, skydes hen til Bull. En Dame tror, at de ere vundne af hende, og slaar sin Haand saa ivrig over dem, at man skulde tro der var Kløer istedetfor Fingre i Glacé-Handskerne. Bull, der ikke kunde forklare sig sin Lykke, hvorledes han nemlig havde faaet 100 (*cent*) Francs, paa sine opgivne 5 (*cinq*) Francs, var i Øjeblikket saa fortumlet, at kun Bankøren, ved at raabe nedover til Bordenden: „*Madame, l'argent appartient à Monsieur*“ skaffede ham den uforskyldte Gevindst. Bull lod den blive staaende, og mod Morgenen listede han sig hjem med 800 Francs, som han anvendte til at betale sit Logis, til en Klædning og til — Spil. Mefistofeles traf han nok paa Dagen efter og vel ogsaa enkelte Gange siden; men han forsvandt dog, da han vel havde faaet sat Bull i Gang. Men Lykken var ham ikke altfor tro. Mangen Nat vandrede han pengeløs fra Boulevarden gjennem Parises øde Gader, gjennem den cholerastinkende Natluft, hørte de Døendes Stønnen i Husene og løb gysende til sit Logis.

Ministergesandten, Grev Løvenhjelm, som interesserede sig for at skaffe en vis Rohart, som boede ved *Champs Elysées*, Norske og Svenske i Logis, havde sendt Bud til Bull og faaet ham did. Men Cholera trængte ind i Huset, og Bull søgte sig et andet Logis — for anden Gang uden en Skilling i Lommen. Thi Lykken havde ganske vendt ham Ryggen hos Frascati, uagtet han i lang Tid havde indskrænket sig til aldrig at vove mere end 10 Francs. Som han saaledes en Dag slentrede om og gloede paa Lejeplakaterne paa Husene og Gadehjørnene, standsede han udenfor No. 19, *Rue des Martyres.* Han var træt og vilde ikke gaa videre. Der stod jo ogsaa, at der var Logis at finde. Imidlertid benegtede Portneren, at saa var. Bull blev staaende, som om Noget sagde ham, at her skulde være et Asyl for ham; og da det endelig kom ud af Portneren, at der i første Etage boede en Enke, som alligevel muligens kunde have et Værelse, siden hendes Søn nylig var død, steg Bull op. Han traf en gammel, pyntelig, men simpel klædt, Kone, som modtog ham venlig, men dog ikke lod til at have tænkt paa nogen Logerende. Imidlertid har hun opdaget, at Bull har nogen Lighed med hendes afdøde

Søn; hun udbryder i Forundring, og dette Tilfælde lægger hende i Munden: „Nuvel, kom da imorgen Middag, Msr., naar saa da skal være.“ „Idag, *à douze heures*“, svarer Bull med en glad Gesvindthed, som om han ved et Greb havde fanget en gylden Kugle i Luften.

En skraldende Latter lader sig høre fra en Krog i Værelset, hvorfra et overordentlig smukt lidet Pigeansigt stikker sig frem. Det var Alexandrine Felicité Villeminot, Datterdatteren, som levede hos sin Bedstemoder, og siden er bleven Bulls Kone. Faderen havde været en Slags *Commis de guerre;* Onkelen faldt i Garden ved Waterloo.

Kl. 12 samme Dag var den nye Logerende der med sit lille Habengut, hvorimellem der dog nu var en Violinkasse. Men neppe var han kommen før han faldt i en svær Sygdom, Nervefeber eller Hjernebetændelse, hvorfra en menneskekjærlig Doktor Dufour og Familiens omhyggelige Pleje reddede ham. Da han kom til Besindelse, sad den gamle Kone ved hans Leje, holdende hans Haand i sin, og de første Ord han hørte af hende var, at han bare skulde fatte friskt Mod og ikke bryde sig om Betalingen. Der var god Medicin i de Ord for En, som havde lagt og fantaseret om Seinen. Han fik det ogsaa nu i Alt som en Søn, og lille Alexandrine begyndte med at være hans Søster.

Ved denne Tid var det ellers, at Bull skrev et Brev til en Ven i Kristiania om sin fortrykte Stilling, som bevirkede, at endeel Medlemmer af det musikalske Lyceum subskriberede og sendte ham igjennem Legationen omtrent 2000 Francs. Af Klogskabs Grunde lod man Ministeren, Grev Løvenhjelm, være Mellemmand. Han ytrede ogsaa i en Skrivelse til Kristiania, at der nødvendigviis maatte sørges for Bulls Antræk, dersom det nogensinde skulde lykkes at faa ham paa hans rette Sted, og han var beredvillig til at sørge for, at Hjælpen hjemmefra kom ham til saa stor Nytte som muligt.

Mellem de underordnede Musikere, Bull hidtil havde omgaaets, var ogsaa en italiensk Guitarist, og ham vilde nu Skjæbnen han skulde træffe, da han begyndte at „rangle ude“ forat tage Rekonvalescent-Solskinsbad paa Kajerne og andre Steder, hvor Pariserne have tilladt Solen at skinne i deres By.

I *Rue des Martyres* var det kun slet bevendt dermed. Guitaristen fortalte da Bull, at en gammel Violin-Amatør, Msr. Lacour, havde ønsket at gjøre hans, Bulls, Bekjendtskab, og han foreslog ham nu at gjøre et Besøg hos ham. Lacour gjorde sig store Forventninger af en Opfindelse han havde gjort til Forbedring af Violinen. Han fabrikerede nemlig slige og bestrøg dem med en dejgagtig Substants (en „*pâte*“), der skulde give dem en høj Grad af Blødhed og Præg af at være fuldkommen indspillede. Bull fandt virkelig hans Violiner særdeles bløde, og, gnidende sig af Glæde i Hænderne, troede nu gamle Lacour at have fundet den rette Mand til at bringe hans Violiner i Kredit („*Pour faire valoir mes violons*“). I en Soiree hos en af Lacours Kunder og Bekjendte, Duc de Riario, en italiensk Chargé des Affaires, skulde Bull spille paa en af de Lacourske Violiner. Der traf Bull elegant Selskab, Duc de Montebello, dennes Svigermoder o. s. v. Han sætter Violinen an; men mærker til sin Ærgrelse, at en eller flere af Ingredientserne i Lacours Indbejtsning udbreder en afskyelig Stank. Han blev forlegen, men drives af sin Forvirring til at spille i en Extase, som ganske henriver Selskabet for ham. Han omringes af Damer og Herrer. Især havde han gjort Indtryk paa Montebello og hans Svigermoder; og nu hedte det i Munden paa hinanden: „Hvor længe har De været i Paris? Min Gud hvorledes er det muligt, at De har kunnet være saa ubekjendt? De maa gjøres bekjendt, De maa give en Koncert, De maa have en god Violin: De maa gjøres bekjendt med Chopin o. s. v.“ Montebello inviterede Bull til Frokost følgende Dag, og der gjentoges det Samme. Men Montebello, Neys Søn, gjorde Alvor af Sagen. Bulls Puppetilstand var forbi; Sommerfuglevingerne skulde til at udfolde sig. Glimt af den varmeste Sol, Menneskehjerters Deeltagelse, vare faldne derpaa. Inden kort — det var den 18de April 1832 — saa Bull sig istand til at give sin første Koncert i en Tydskers, Hr. Stoeppels, Sal, *Rue neuve Augustins*, og det med Assistence af Ernst og flere betydende Kunstnere og en reen Indtægt af 1400 Francs, saa han betalte sin Gjæld og havde 700 tilovers. Til Operaen var der dog endnu ingen Adgang; altsaa en Kunstrejse! Og nu gaar det af sig selv;

nu voxer Bulls Rygte som Lavinen, der engang er sat i Fart. I Lausanne gav han sin første ordentlige Koncert i Udlandet, og med stort Bifald. Før han forlod Egnen ved Genferseen, assisterede han ogsaa ved en stor religiøs Festivitet i Morges, og gik derpaa til Italien, hvor han i Mailand gav Koncert paa det berømte Theater Della Scala og i Venedig i det filarmoniske Selskab, der har valgt ham til Æresmedlem, ligesom de filarmoniske Selskaber i Bologna, Rom o. fl. Steder have gjort.

I Triest gjorde Bull især Opsigt ved sine Improvisationer, og han fandt der i en Doktor Jell en Kritiker, som, ved i høje Udtryk at omhandle i et Wienerblad hans Fremtræden i Triest, for første Gang udvidede Bulls Berømmelse udenfor de Byer, hvor han lod sig høre. Imidlertid tilfredsstillede han ikke dennegang Wienernes Nysgjerrighed. Han besluttede nemlig at tage nedigjennem Italien, og kom saaledes til Bologna, hvor et af disse Tilfælde, der ere mærkværdigere og vidunderligere end Eventyrenes opdigtede, og som fylde Sjelen med Ærefrygt, som for en Guds synlige Nærværelse, indtraf og gjorde, at han fra dette Sted kan datere sin Berømmelse. Fra Bologna af hørte Vi herhjemme første Gang noget Glædeligt om vor Landsmand; fra nu af blev hans Bane for lysende til at kunne tabes afsigte.

Den Jellske Kritik var efemerisk, som saa mange andre, der endnu ødslere have udtømt Sprogenes Lovord over Hoveder, som ikke destomindre ere forblevne navnløse; den var hendunstende som Overspræugningen af et Eau de Rose eller de Cologne. Men om den Kjendsgjerning, at erstatte et filarmonisk Selskab af den Betydenhed som Bolognas og et Publikum af den musikalske Skjønsomhed, som denne Byes, en Beriot og en Malibran, lader sig ikke dette sige. Og fra dette Prøvestykke er Bulls Berømmelse udgangen. Dette Turteldue-par af Kunstnere havde ladet sig engagere for Saisonen til Bologna, og en Koncert, i Forening med alle de Kræfter, hiin Forening tilbød, var annonceret. Men Begge fandt sig misholdne med det betingede Honorar, og kun Beriot indfandt sig, men forat melde Sygdomsforfald for Malibran, og at han

heller ikke kunde optræde formedelst en Skade i Haanden, som det hedte.

Det filarmoniske Selskabs Direktør, Marchese de Zampieri, befandt sig saaledes i den største Forlegenhed. Da hænder det en Dag mod Aften, at den bekjendte Sangerinde Mad. Colbran (siden gift med Rossini) ved at gaa forbi *Casa Soldati*, et Værtshuus af lav Rang, en Knejpe for Soldater, Vetturinoer og Muulæseldrivere, hører fra et aabent Vindu i Huset nogle vidunderlige Satser udførte paa et Instrument, som hun ikke tror at kjende. Det var Bull. Paa sin kalkede Hybel i det elendige Værtshuus, hvor han havde taget ind paa Grund af en, ved en Laantagers Uefterrettelighed indtraadt, Ebbe i Kassen, og nu i et Par Uger havde opholdt sig, havde han, medens hele Byen kun talte om Beriot, Malibran og Colbran, skrevet sin første betydelige Komposition, Concerto i A Dur, og ubekjendt med den kunstmæssige Maade at nedskrive sine Tanker paa med Hensyn til Udsætningen, sad han nu der ved det aabne Vindu og gjennemspillede sine Satser. Sangerinden stod længe lyttende.

„Det maa være en Violin; men en guddommelig. Den erstatter Malibran og Beriot. Afsted til Zampieri!"

Om Aftenen henved 10, da Bull, sulten og syg, alt i et Par Timer laa i sin Seng, bankede det paa Døren. „*Cospetto di Bacco* for Trapper!" Det er Zampieri selv, den mest musikalske af alle Italiens Nobili, videnberømt fra Mont Cenis til Kap Spartivento. Bull maa op og improvisere. Han var Manden! Lad Malibran have sin Migræne og Gud veed hvad. Ja han maatte ikke alene op, men strax afsted med Zampieri til Theatret, hvor han traf en glimrende Forsamling, selve Storhertugen af Toskana og Beriot med sin Haand omviklet paaskrømt med et Tørklæde. Bull henrev strax Forsamlingen. Han skjød Hjertet i Livet og bad Damerne om Themaer. Prinds Carlo Poniatowskys Gemalinde gav ham et af Norma, to andre Damer et af Korinths Belejring og et af Capuletti & Montecchi. Da han endte faldt en Blomsterregn over ham fra de henrykte Damer; Zampieri, Beriot og hele Forsamlingen komplimenterede ham. Det var et Fund. Han skulde faa hele Foreningens Assistence til en egen Koncert, hvis han

vilde træde op ved en allerede annonceret; Selskabet vilde selv tegne sig for 60 Billetter. En Schweitzer, Emilio Loup, som ejede et stort Theater, tilbød ham baade dette og frit Orchester, ja en enkelt Privatmand tog endog 100 Billetter. *Ah ça ira!* Nu var Fortunas Hjul kommet paa Glid. Parcen syntes at afhaspe sine sorte Traade og at begynde at udspinde nye glimrende. Han spillede paa Selskabets Koncert og gav en egen hos Loup. Efter den sidste hilsedes han af et Fakkeltog og udnævntes til Æresmedlem af det filarmoniske Selskabs første Klasse*). *Ça ira!* Dette var kun en Begyndelse; Dette var Bulls egentlige Begyndelse.

Mellem de mange Fremmede, som vare komne til Bologna for Koncertens Skyld, var ogsaa hiin Poniatowsky, en Brodersøn af den berømte, saa to af den senere Histories Æresnavne (Montebello, Neys Søn, og Poniatowsky) saaledes har Fortjenester af vor Bull. Han indbyder Bull til Florentz, hvor han selv opholdt sig, og der tilbydes ham at give en Koncert paa *Theatro del Cocomero*, hvorpaa hans Komposition fra Bologna gjorde en ligesaa overordentlig Lykke som der. Dette var den 2den Maj 1834. Vi notere det, fordi Bull siger, at han fra denne Tid af fik nogen Tillid til sig selv. Ørnene vilde nok, om de kunde, mærke sig den Dag, da de først følte, at de kunde stole paa sine Vinger, og lade dem bære sig over Afgrunden. Han gav endnu 2 Koncerter til paa *Theatro del Cocomero*, assisteret af duelige Kunstnere, som Duprez og Madame Ronzi de Begnis, samt komponerede sin *Adagio religioso* for Dominikanerklosteret Sta. Maria Novella i Florentz.

14 Miglier fra Florentz, midtimellem Apenninerne, ligger en liden Landsby, *Pierra a Sieve*, omgivet af flere Klostere. Did trak Bull sig tilbage i 2 Maaneder, udarbejdede til eget Brug en Slags *Grammaire de Violon*, hvori han søgte at

*) Denne Episode af Bulls Liv er af den danske Digter H. C. Andersen fortalt i Kjöbenhavns-Journalen Portefeuillen for 1839 „efter Kunstnerens egen mundtlige Meddelelse". Da Forfatteren heraf har samme Autoritet for sig, har han ikke villet rette sig efter Andersen, hvor denne er noget afvigende. Det er ikke i nogen betydelig Henseende.

klassificere og simplificere alle Instrumentets mysteriøse Vanskeligheder, og komponerede en Trio for Violin. Kompositionen af *Adagio religioso* havde bragt ham i Kridhuset hos Munkene i Omegnen, saa de ofte besøgte ham; og stundom trak de da frem af sine Kutter en egen Sort Likør, de vare berømte for at kunne fabrikere. Engang spillede han ogsaa Adagioen for dem, med Akkompagnement af Orgel, og paa Orgel Themaet og endeel af „*Polacca Guerriera*", som han dog først senere, under Opholdet i Rom, fik færdig.

I Pisa og i Lucca under Badesaisonen traadte Bull atter frem. Han traf der atter Poniatowsky og Pianisten Døhler, og blev af Enkedronningen af Neapel anmodet om at besøge Neapel. Gik saa did over Livorno; men kom ikke til at træde op i de første Maaneder, da Beriot & Malibran ventedes. Efter Disses Triumf fulgte nu en for Bull paa store San Carlo, hvorefter Malibran omfavnede ham for Publikums Øjne i Logen, og Beriot, efterat have hørt hans under Opholdet i Neapel komponerede *Quartetto a Violino solo,* udbrød under Bifaldsjubelen og Blomsterregnen: „Hvad Djævelskab der dog maa til forat kunne elektrisere Neapolitanerne med Violin!" Sangen er nemlig deres Favoritnydelse, og Malibrans Triller vibrerede dem endnu i Ørene. Bull fik nu Tilbud om flere Koncerter paa San Carlo, naar han kun vilde træde op imellem Stykkerne en Aften udenfor Abonnementet. Men Enkedronningen havde anmodet Bull om netop at spille paa en saadan Aften, saa Kongen, der af Sparsommelighedsgrunde, som det hedte, kun besøgte Theatret paa Abonnementsaftener, kunde faa høre ham. Kongens Broder, Prindsen af Salerno, havde ogsaa ladet sig forlyde med, at en Gratifikation da ikke vilde udeblive, ligesom han da ganske sikkert vilde erholde Tilladelse til at optræde ved Hoffet for Kongen, som Enkedronningen, ved saaledes ligesom tilfældigviis at lade ham høre Bull, vilde indgive nogen mere Kjærlighed for Violinen, end han ellers nærede. Men om disse Grunde til ikke at føje Theaterdirektionen, som ved Bull vilde skaffe sig fuldt Huus, maatte Bull ikke ymte noget. Det kom til Disput, og med et „*Mais, vous êtes fou, Monsieur*" fra En af Vedkommende efter sig, forlod Bull Neapel paa Natten til sin Fødselsdag den

5te Februar 1835, og tog til Rom, hvor han opholdt sig i 3 Maaneder, komponerede *Polacca*'en færdig, og gav den i Hotellet *Casa Lepre* med stormende Bifald. Han boede der sammen med vor udmærkede Landskabsmaler Thomas Fearnley, den prægtigste Kammerad, som „Klæder kunde trækkes paa,“ saa de 3 Maaneder med baade Karnaval og Paaske henglede saa karnavalsk og paaskeægbroget for Bull som noget Afsnit af hans omtumlede Liv.

Bull begav sig nu lige til Paris, hvor den store Opera nu aabnede sig for ham. Fra hans anden Optrædelse der daterer Stor-Skvadronøren Jules Janins bekjendte Kritik sig, som er bleven Programet til de senere Triumfakter i Bulls Liv, og som først ret overtydede hans Landsmænd om hvad de i ham besad. Den blev læst herhjemme med saa levende Glæde endnu samme Aar den havde staaet i *Journal des Debats*, at den nok taaler her at læses op igjen, især da den, formedelst sin Forfatters kritiske *Ipse-dixit-* Berømthed og Indflydelse paa hele den dannede Verdens Dom, er et vigtigt Aktstykke til Bulls Levnet. Saa skrev Jules Janin, da han var kommen hjem fra at have hørt Bull i den store Opera.

"O. B. Bull."

„Denne unge Vilde, der i forrige Aar kom ned til os fra Norges Iis med sin Stradivarius i Haanden, har anden Gang ladet sig höre i Operaen forgangen Mandag. Han er fuldkommen den store Kunstner, som jeg for et halvt Aar siden forudsagde. Der er saamegen Vemod, saamegen Melankoli i dette ædle Instrument! Der er saamegen Energi og Kraft og saamegen Grace under denne Jernbue! Den synger, den græder, den sværmer; snart hæver den Tonen over Horn og Trompeter, snart sukker den sagte som en Æolsharpe! Han er en Kunstner, der aldrig har havt sin Mester; han förer en Violin, som ikke tilhörer nogen Skole — der er noget Naivt, Inspireret i den, begavet med en ufattelig Kraft. Man har talt meget om Paganini og hans G-Streng; de have Begge ladet sig udbasunere med alle Lovtalens Stemmer. — De kom — G-Strengen var umaadelig overstemt, og han, der skulde spille paa den, saa slet redet, som den, der fremstiller sig saaledes med Flid, kan være. Nu! jeg veed ikke, om ej Bulls, Nordmandens, Lykke vilde været lige saa stor, som Italienerens og hans G-Strengs, dersom han havde været saa forsigtig at omgive sig med sin Kunstbroders effektfulde Charlataneri. Men se! Norge er en brav Pige, fordringsfri og beskeden, der ikke bruger Sminke. Hun fremtræder ganske ligefrem og udgyder — naturlig og utvungen — hele sin Sjæl og sit Hjerte!“

„O. B. Bull er en af hine Kunstnere, fulde af Uskyld, Naivetet og Trohjertighed, som ikke fordre mere, end at kunne overlade sig til sin egen gode Natur den hele Dag, med hele deres Væsen og i deres fulde Frihed. Han er en beskeden ung Mand, uden Charlataneri, der ikke kjender den store italienske Kunst, længe iforvejen at berede sig Lykke og Fordeel. Siden den förste Dag jeg hörte ham i Operaen, lod — med al min Beundring fortæller jeg det — Tilfældet mig ofte höre ham, hist og her, paa alle Landeveje og paa alle Provindsialtheatre, og altid har jeg gjenfundet det samme Talent, den samme begejstrede Inspiration og den samme naive og hjertelige Enthusiasme. I et Auberge i ***Rouen*** blev jeg en Dag vækket af en melankolsk og smægtende ***Adagio*** — det var Olé Bulls Violin. En anden Gang, i er Værtshuus ved Postvejen, overraskedes jeg, siddende udenfor Dören under Kroskildtet, af en klagende Andante — det var en Andante af min Favoritviolin. Den har ganske fortryllet mig. I det kjedsommelige Dieppe, opfyldt med kjedsommelige Englændere og engelske Kammerpiger, indhyllede i grönne Slör, tröstede Ole Bull mig ved Dieppes Hav, dette skrækkelige Hav, der gjör sunde Folk syge. Ja! jeg seer ham endnu, akkompagneret paa saa burlesk en Maade af den saakaldte filharmoniske Forening i denne velsignede By — her, hvor Meyerbeer, som var her og ikke længer kunde udholde det barbariske Akkompagnement, vilde styrte sig i Havet med begge Hænder for sine Ören."

„Jeg har da opbevaret et svagt Minde om denne store Kunstner, som saaledes har truffet mig paa min Vej forat bortjage min Kjedsomhed. Det er ikke ham, der lukkede sig inde, som en Tyv, paa sit Kammer, forat aflokke sin Violin de skjönneste Akkorder — tvertimod! han udströede sine Tanker for hvem der vilde höre dem, som man kaster Smaapenge til Betlere paa Gaden. Det er ikke ham, der satte Gjerrighedens Dæmper paa sin Violin; — tvertimod! han var aldrig mere fornöjet, end naar han havde en Skare om sig forat höre ham, applaudere ham og græde — gratis; saaledes har han overalt paa sin Rejse samlet, om ikke Pengedynger, idetmindste hædrende Sympathi. De engelske Vagabonder besögte ikke hans Koncert, men de Unge kom der og de Fattigste — thi den fattige Musikus aabnede selv Dören og sagde: „Træder ind!" uden at de skulde kjöbe en Billet ved Indgangen. Se! saaledes maa en stor Kunstner være — se! saaledes maa man vedligeholde det Instruments Værdighed, man har fralokket Himlen. Man maa vide, at give hine egoistiske Provindsialstæder, der ikke vide, at det er deres Pligt at opmuntre en rejsende Kunstner, nogle Lærdomme i Höjmodighed. Man maa vide at give de ædle Fölelser for Intet, som Mængden ikke har Forstand til at kjöbe sig; — man bliver fattig, det er sandt, ved disse Rejser, men hvad siger det, naar man bliver hædret og hæderværdig. Man har ikke Paganinis Indkomster og syv Millioner; men hvad siger det? Baillot rækker dig ved din Tilbagekomst Haanden og kalder dig: „Broder!" Og er det da Intet, at have Ret til at vende tilbage til Paris og der stedse finde

Operaen aaben og at have hiint beundringsværdige Habenechs Orchester til sin Disposition og at komme der uden at bukke altfor dybt og at kunne indsamle eenstemmige Bevidnelser af Agtelse og Beundring."

„Se der! Er det ikke hvad jeg har sagt? Er det ikke hvad jeg har spaaet om Bull? Der har vi Jules Janins egne Ord!" sagde Folk i Norge til hinanden, da de læste dette — Folk, som enten havde sagt eller tænkt noget lignende, eller ogsaa ikke gjort det. Men for hans sande Vurderere i Kristiania, for dem, som tillige havde været hans Venner i Nøden, var Jules Janins Besegling paa deres egen Dom ligesom et Broderkys de gave hinanden til Tegn paa at deres Forventninger vare opfyldte, deres Ængstelse forstedse over, — ligesom det, hvormed de Græsk-Katholske hilse hinanden paa Paaskemorgen, sigende: „Jesus er opstanden! Jesus er opstanden!" Men Ingen kunde holde sig fra at le over Parisernes Benævnelse af Bull „den unge Vilde"; det var kosteligt, især om en Nordmand, som har faaet det Hverv, at lære Verden, at Nordmændene dog ikke ere saa ganske Eskimoer eller cimmeriske Barbarer eller Europas Indianere endda. Men noget hændte dog med Bull ved hans Fremtræden i Operaen, som maaske har givet Jules Janin samme Tanker om Bull, som vore egne faareaglige Løver og Løvinder upaatvivlelig ville nære om den stakkels Yngling eller Pige fra Landet, som skulde være saa uheldig paa et af deres Honette-Ambitions-Baller at snuble over Dørtærskelen eller at begaa nogen lignende Buk. „Den Bondeknold!" vilde det hede. „Den Budeje!" Og da det netop hændte Bull ved hans første Fremtrædelse paa Operaen, at han, snublende over et nedladt Bagteppe, kom frem paa Scenen med et yderst barokt Hop, som det af Latteren lod til, at det glimrende Publikum antog for en Kompliment *a la Norvégienne,* samt da han stod der forvirret, med langt nedhængende Haar om det dødblege Ansigt, dødbleg især siden 3dje Streng sprang, og han desuagtet vedblev med en overnaturlig Anstrengelse: saa er det nok muligt, at det personlige Indtryk, Bull ved denne pudserlige Debut gjorde paa Jules Janin, har ligesaameget Deel i, at han kaldte ham en ung Vild, som hans Nordmandskab og den franske Uvidenheds forfærdelige Begreber om *le haut Nord.* At Bull

er født der, i det gamle Thule, ikke langt fra der hvor Nordpolen staar op som Spidsen af en Paraply, har ogsaa forøget Interessen for ham. Han var ikke „*Allemand.*" Mærkværdigt! Ikke „*Danois.*" Mærkværdigt. Ikke „*Suedois.*" Endnu mærkværdigere! Ikke „*Russe* eller *Polonais.*" Hvor Pokkeren kan da det Land ligge? „*Ah, Thule? Oui, j'ai oui de ça.*" — Bulls Ligefremhed og Naturlighed bidrog naturligviis ogsaa til at give ham *un peu de Barbare.*

Efter en Kunstrejse gjennem Normandi, Pikardi og fransk Flandern, vendte Bull tilbage til Paris, hvor han to Gange optraadte i Operaen under Duponchel. Og efter den første af disse skriver den Janinske Kritik sig. Paa en Afstikker til Lyon, hvor han gav 6 Koncerter og komponerede fire, siden som Motiver benyttede, Solonummere, blev han farlig syg. En Hjernebetændelse truede i et Par Uger hans Liv. Han stod imidlertid over og ilede atter til Paris forat give en Koncert i den italienske Opera. Thalberg havde dog bedre Protektioner, og han fik Theatret. Bulls Kaar vare ellers nu omtrent ved den Status, at han havde 7000 Francs tilbedste, og kunde spendere 1600 paa at kjøbe sig en Guarneri istedetfor den gamle Santo Serafino (*Il Stradivario di Venezia*) til 400 Francs, han hidtil havde brugt. Han boede dengang i *Rue Taitbout* tæt ved den berømte Kafé Tortoni, og var forlovet med sin lille Alexandrine, som imidlertid var bleven en Jomfru af sjelden Skjønhed, ægte parisisk i Ansigtets Ovals og Trækkenes, især Næsens, Fiinhed, og med en funklende Glands i hendes store Øjne, som røbede hendes Moders spanske Blod.

Man behøvede imidlertid noget mere forat gifte sig; og Bull besluttede nu at tage over til Guineernes Land, hvor han ønskede først at træde op i London paa den italienske Opera, nu Queens-Theatret, der dirigeredes af en Mr. Laporte. En forhenværende Provinds-Skuespiller, St. Germain, var med Bull som en Slags Sekretær, uagtet han heller ikke kunde et engelsk Ord; og det lod just ikke til, at Bull for øvrigt skulde have nogen Nytte af ham. Imidlertid hænder det en vakker Dag, at St. Germain opdager i et Vindu lige overfor det *Boarding-House* hvori de boede, i Laportes Mætresse en Skue-

spillerinde, han før havde kjendt særdeles nøje. „Vi har Laporte!“ udbrød han. „Imorgen kunne vi gjerne skrive Konditionerne.“ Og virkelig det lykkedes ogsaa her ad Skjørtevejen. Bull skulde faa Queenstheatret og Assistence af Orchestret under en Hr. Costas Anførsel. Dette vakte Nid og Nag hos Mori, første Violin, en ondskabsfuld Italiener fra Top til Taa. Han sværtede ham hos Costa, og løb omkring til Journalisterne for at stemme dem mod Bull som en charlatanmæssig Efterligner af Paganini. Til Kl. 2 var Bull tilsagt til Prøve ved en Billet fra Costa, medens Orchestret var tilsagt til Kl. 12, for at idetmindste saamange skulde blive utaalmodige og gaa sin Vej, at Prøven blev til intet. Bull anede imidlertid Uraad, tog endeel Visitkort og en Vogn og ilede om til samtlige Herrer vedkommende Journalister med Invitation til dem og Familje om at overvære Prøven til Kl. 2. Et temmelig talrigt Publikum kom ogsaa sammen. Damer og Herrer vare at skimte i det dunkle Parterre; en rejsende Nordmand var ogsaa tilstede; men ganske rigtig — det halve Orchester var gaaet sin Vej, Costa væk, Laporte væk, kun Bull gik der med sin Billet fra Costa, hvori der udtrykkelig stod „Kl. 2“, i Haanden. Det var at blive rasende over. Hvor er Laporte? I Kassererværelset. Altsaa did, med Blodet kogende i Aarerne og Koldsveden perlende paa Panden!

„Læs! Monsieur, læs!“ Og med sine nervøse Arme, dér ere ligesom flettede af Staalfjedre, ryster han den forfærdede Direktør og tvinger ham ud af Kassererlukafet og op paa Theatret for at bevidne, at Costa egenhændig havde tilsagt Bull til Kl. 2, men Orchestret til Kl. 12. En dump Mishagsmumlen gik igjennem det forsamlede Publikum; men af det Orchesterpersonale, som endnu var tilstede, lod sig dog ikke udbringe noget.

„Enten — udbrød Bull — tro De, MHrr., at jeg ikke behøver noget Akkompagnement, eller erkjende De dem selv ikke istand til at akkompagnere; men i hvad saa Tilfælde er, er det en Kompliment, jeg kun kan udtrykke Takken for i vort fælles Sprog: i Tonernes.“ Og dermed tager Bull Violinen og spiller sin *Quartetto a Violino solo* med et Udtryk i den overspændte Stemning, han befandt sig i, som hen-

rev samtlige Tilstedeværende til stormende Applaus. Han spillede *God save the king* fiirstemmig. Det halvmørke Huus gjenlyder af Bifald. Det trænger ud paa Gaden, saa flere Forbigaaende, og derimellem Moscheles og en Lord Burgersh, komme til. „Det er første Gang, jeg har skammet mig ved at være Engelskmand", siger Mr. Nicholson, første Flauto i Orchestret, „og det er sidste Gang man skal se mig i dette Orchester, dersom vi ikke øjeblikkelig akkompagnere." Anden Anfører, Mr. Tolbecque, forsøger at lede et Akkompagnement; men allerede i Midten af Tuttiet gik det istaa. Da opfordrer Lord Burgersh Moscheles til at akkompagnere paa Pianoet; han undslog sig for Costas Skyld, men halvt trukket ned i Orchestret, anførte han Introduktionen til Koncerten i A Dur. Rasende, liigbleg, kommer Costa fremfra Kulisserne: „De kunde have ventet med at supplere mig til jeg enten var død eller afsat," overfuser han Moscheles. „De, De" — hører man Bulls Røst, skimtende Omridset af en truende Figur — „De burde takke Hr. Moscheles paa Deres Knæ. Han har reddet hvad der lod sig redde af Deres Ære. Vil De, skal De faa hurtig Befordring fra Pladsen." Costa forsvandt; men frem kom Laporte: „Min Herre, min bedste Herre, lad det være nok. De er altfor angrebet. De maa gaa hjem. Erklær, at hvad der er hændt, har bragt Dem i en saadan Exstase, at De maa gaa hjem. Men en Guldgrube skal dette blive. Det er noget Pikant. De har at befale over Theatret. Tre Prøver skal De faa. Journal til Disposition. Stol paa mig for Eftertiden!" Jeg synes at se Mr. Laporte gnide Hænderne af Glæde ved de Ord „Guldgrube" og „Pikant." Bull blev alligevel endnu ved paa Violinen. Han spillede virkelig i Exstase. I ingen Stad gjælder det saameget om at give sin første Optræden Eclat, som i London. Intet Folk tager heftigere Parti for den uretfærdigen Behandlede end Engelskmændene. Og endnu samme Aften stod Scenen paa den italienske Opera og Bulls Triumf over Kabalen i Aviserne. Hele Orchestret mødte paa næste Prøve, hvor Polacca'en og Koncerto'en indøvedes. Men Mori hvilede ikke. Sangerinden Grisi skulde have Parti paa Koncerten; men paa selve Aftenen indløber en Billet fra hende, hvori

hun i uforskammede Udtryk undslaar sig. Sangerne Lablache og Rubini stode hos.

„Hvad læser De? Jeg kjender Skriften — siger Lablache — Lad se! Infamt. Men gaa De ind, spil som paa Prøven, og De vil se, at Publikum glemmer os Andre.“ Det gik saa. Theatret var overfyldt. Blomster regnede ned fra Logerne og Lovtaler i Aviserne. Mori skar Tænder bag Kulisserne eller i en Krog i Orchestret, Laporte gned sig i Hænderne og St. Germain kroede sig over Bekjendtskabet til Mademoisellen i Vinduet og over den Tjeneste han havde gjort sin Principal.

Paa Queens-Theatret gav Bull tre Koncerter og engageredes to Gange af Laporte mod $\frac{1}{3}$ af Netto-Indtægten. Han blev imidlertid, som næsten Alle, der havde at gjøre med Hr. Laporte, taget ved Næsen, og gav nu flere Koncerter paa Drurylanes og Coventgardens Theatre.

I Juli d. A. gjorde Bull et Intermezzo-Besøg over til Paris for at gifte sig; men kom snart over igjen til England med sin Kone.

I September skulde der gives store musikalske „*Festivals*“ i Byerne York, Manchester, Birmingham og Liverpool. Man vilde engagere Bull, men fandt et Honorar af 800 Pund Sterling for meget. Imidlertid engagerede Bull et eget Selskab sammen med Harpenisten Bochsa, for dermed at gjennemrejse de tre Riger. Festivals-Entreprenøren var gaaen til Malibran og Grisi, som forlangte 2000 Pund, og kom nu til Bull: men een Dag for seent. Malibran maatte da engageres, og det blev hendes Død. Hun befandt sig ikke vel, men skulde dog i Manchester synge en Duet af Mercadante med Mad. Caradori Allan (*Soprano Sfogato*). Malibrans Stemme var *Contre-Alto*; men ved anstrenget Øvelse og Solfaggioer kunde hun drive sin Stemme til det høje tostrøgne *D*. I Duetten forekommer en Trille paa *H*, som Caradori holdt noget ganske overordentlig længe og blev stærkt applauderet for. Det skjærer Malibran i Hjertet. Hun tager to Toner højere paa det tostrøgne *D*, og det saa stærkt og vedholdende, at der gik en Gysen over Forsamlingen. Hvad man maatte befrygte, skete. Med Udraabet „Nu er det forbi

med mig!" synker hun om. Men Festivals maatte ikke standse for det. Entreprenøren gjorde hende en Visit, og meente, at hun nok kom sig saavidt, at hun atter kunde optræde, hvortil hun med bitter Foragt havde svaret: „Tror I, jeg er som en af jere engelske Boxere, der kan hidses til at boxe igjen, naar han igjen kommer paa Benene? *Bête!*" To Dage derefter var hun død; den store Malibran-Beriot var død som en Kanarifugl eller Nattergal, der sprænger sig af Iversyge og Ærgjerrighed. Men Festivals maatte ikke standse for det. Det Værste var kun, at Grisi alt var borte, hiinsides Kanalen. Men hvor er Bull? I Halifax, siger man. Ingen Anden kan remplacere Malibran. Altsaa Expresse did efter ham. Han *maa* komme. 800 Pund Sterling for at spille i Liverpool een Aften. Saa kom Bull da. Men som om Malibran manglede en musikalsk Kavaleer til at ledsage hende over Styx, havde han nær fristet hendes Skjebne. Koncertlokalet var af en slet Resonance og Orchesterakkompagnementet saa stærkt, at hans Violin næsten ikke kunde høres uden *fortissimo.* Han improviserede over opgivne Themaer og gav Polaccaen med en saadan Anstrengelse, at Ærmerne maatte opsprættes, og at han om Natten fik et Slags Anfald af Blodstyrtning. Dog kunde han den følgende Dag modtage en Indbydelse fra Hertugen af Devonshire til at besøge ham paa det yndige Chatworth, hvor han opholdt sig i 8 Dage som Gjæst, men uden at spille. Hertugen forærede ham et prægtigt Uhr til Amindelse, men som Bull mistede ved at glemme det efter sig i et Hotel. Bull udførte nu sin Plan, at gjennemrejse de tre Riger. Det varede i 16 Maaneder, hvori han gav ikke færre end 274 Koncerter, og lagde en god Grundvold til sin nuværende, ret betydelige, Formue. Under denne Rejse komponerede han i 1837 i Edinburg et *„Homage to Scotland"* og samme Aar i Dublin sin *Cantabile doloroso e Rondo giocoso,* Fantasi over irske Nationalmotiver, samt et *Farewell to Ireland.*

Bull vilde nu besøge Tydskland; og ved at tage over Paris, traf han til at gjøre Paganinis Bekjendtskab paa en Repetition til en stor Koncert, han skulde give i Casa Paganini. Paganini fik høre, at Bull var der; han omfavnede ham og rystede venlig hans Haand. „Jeg priser mig lykkelig — sagde

Bull — „med intet andet at have taget af Mesteren end hans Haand“, hvortil Paganini svarede med Fremhviskningen af et Ønske om at høre ham. Deraf blev dog intet, da Bull allerede den følgende Dag tiltraadte sin Rejse over Brüssel og Courtray. Intetsteds er han bleven saa feteret som i den sidste By. Musikalsk Liebhaberi gaaer oftere end noget andet over i det extravagant-Enthusiastiske; og der fandtes en Saadan i Courtray, for hvem Budskabet om Bulls Ankomst klang som en Fanfare af Englenes Basuner. Her maatte noget Extra findes paa. Han er en Fyrste i den musikalske Verden; hans Modtagelse maa være kongemæssig. Og hvorfor ikke det? Som tænkt saa gjort. En Kavalkade af agtbare Borgere modtager Bull udenfor deres By; han føres i Triumf til Logis i hiin sin ivrige Beundrers Huus. Bull spillede i det lykkelige Courtray. Han kunde fodret sin Gardes Heste med de Blomster, Byens Døtre overstrøede ham med. Og saa en Banket hos den salige Vært, en over de andre Banketter, en hvorefter man kan antage, at Bull bekvemméde sig til at overlade ham for Indkjøbspriis sin Guarneri, skjønt Sagen egentlig var, at han maatte have sig en, der bedre kunde taale Trykket. Violinkjenderen Taresco i Paris skaffede ham ogsaa en saadan.

I Hamburg gav Bull 7 Koncerter, i Kiel, Lübeck og Schwerin 2, i Slesvig 1. 300 Louisdorer og umaadeligt Bifald var Udbyttet i gamle Lübeck. Længer kom han ikke imod Nord. Over Schwerin gik han til Berlin; men kun for at ryste Støvet af Fodsaalerne. De derværende Musikere vare ikke glade i hans Ankomst, og af en Grev Rädern, som han havde at gjøre med i Anledning af sit Ønske at spille for Kongen, leed han en Behandling, som snart drev ham væk. Storhertuginden af Mechlenburg-Schwerin, Kongens Datter, ønskede, at han skulde spille en Adagio for Kongen; men Rädern forlangte, at han først skulde træde op paa Theatret. Dette vilde ikke Bull. „Hvorfor er De da kommen hid?“ spurgte Hofmanden. „For at gjøre Hs. M. min Opvartning.“ Med spodsk Mine meente Greven, at en Audients neppe var at erholde. „Saa kan jeg rejse videre.“ „Skal dog forhøre mig.“ Men næste Dag hedte det dog, at der ikke kunde blive nogen Audients, hvorimod Rädern anmodede Bull

om at møde med sin Violin i Operahusets Foyer næste Formiddag.

„Men hvor er Deres Violin, Hr. Bull?“ Greven vilde have, at han skulde spille for *ham*.

„I Kassen.“

„Og Kassen?“

„I Hotellet.“

„Men sagde jeg ikke, De skulde have Deres Instrument med?“

„Det troede jeg blot var Hr. Grevens behagelige Spøg. En Kunstner spiller enten for Æren eller for Penge; og her kunde der ikke være Spørgsmaal om nogen af Delene. Hr. Greven maatte finde sig i, at *han* fandt sig fornøjet med hans egen Kongedatters Anbefaling.“

Bull forlod Berlin, medhavende et Brev fra Rädern til Fyrst Wolchonsky i Petersborg, som han, da det ikke angav, hvilken af Fyrsterne Wolchonsky der var meent, leverede til den yngre Fyrste, en Neveu af Räderns Bekjendt, og fik saaledes at vide, at det indeholdt det Modsatte af en Anbefaling. Paa Vejen gav Bull fire Koncerter i Kønigsberg i 4 Dage efter hinanden, og i Riga 4 Koncerter i 5 Dage. I Petersborg gjorde Bull et brillant Marked med 3 Koncerter paa det store Theater til firedobbelte Priser. Han spillede ogsaa for Kejserinden, som forærede ham et prægtigt Smykke, bestaaende af 140 Diamanter omkring en stor Smaragd, men hvilket senere er blevet ham frastjaalet. Indbuden til Moskva, gav han 5 Koncerter der, og imellem Nummerne sine der komponerede *Variazioni di Bravura*. Af den rige Noblesse fik han flere Presenter (alle, selv Prindsesse Galizins Ring, udmærkede ved en barbarisk Plumphed); og der havde nok været mere at gjøre i Moskva, dersom ikke Budskabet om Faderens Død havde kaldet ham hjem.

Over Finland, hvor han gav Koncerter i Viborg, Helsingfors og Åbo, nærmede nu Bull sig det længsel- og forventningsfulde Fædreland. I Stockholm opholdt han sig dog til han fik givet 5 Koncerter, de 4 i Operahuset og een i Ladugårdslandskirken, hvilken sidste kastede ikke mindre end 12000 Daler Banko af sig. Han spillede ogsaa to Gange ved

Hoffet, erholdt kostbare og særdeles smagfulde Presenter af Dronningen, Kronprindsen og Kronprindsessen, samt af Kongen efter en særdeles naadig Audients Vasaordenen i Brillanter. Især gjorde Polaccaen Indtryk paa den gamle Helt, som fandt den i høj Grad malerisk, og specielt ytrede sin Beundring over denne Komposition. — Man regnede Timerne i Kristiania til Bulls Ankomst. Endelig var han der. Themaet for Samtalen; „Idag kommer Bull" forandredes til „Bull er kommen. Har Du seet ham?" Og dette den tredje Dag til: „*Han* spiller alt i Overmorgen." Det nye Theater var overfyldt til dobbelte Priser; Orchestret maatte give Pladser. Han modtoges med stormende Jubel. Beskedenheden i hans Fremtræden, Hjemligheden i hans Manerer vandt ham Hjerterne; Spillet Alles Beundring. Damerne havde belavet sig paa Buketter, siden man havde læst om, at han var vant til sligt i Udlandet, og da han nu endte, og fremkaldtes, regnede de ned, og da han nu takkede med nogle Improvisationer over Nationalmelodier, og man hørte, at han ikke havde glemt disse, men gjemt dem i et trofast Hjerte, da begyndte Jubelen igjen, Damerne plukkede sig endnu engang, og Glædestummelen syntes ikke at vilde ende. O lykkelige smukke Haand, som har knyttet den Nellik og den Rose sammen! Det var den, Bull endelig stak ind paa Brystet og ilede ind bag Kulissen med. Nej, han tog tre eller fire. „Han tog min, han tog min! Den faldt ham lige paa Næsen." O lykkelige Tre eller Fire! O Lykkelige, hvis Buket faldt ham lige paa Næsen! Men det var godt meent.

Kristiania-Publikummet, som ikke besad musikalske Kræfter og musikalsk Interesse nok til, i en By med 25,000 Indbyggere, at holde et musikalsk Lyceum vedlige, som havde været dens Prydelse, da Byen kun talte 10,000, var medeet blevet musikalsk og ivrigt for at tilegne sig og at vurdere Bull. Det befandt sig, efter første Gang paany at have hørt Bull, omtrent som en Dame, der tror at være bleven ubegribelig klog efter sin Bryllupsnat, og giver sig strax al den ældre Giftes Air. Eller ogsaa som Jeppe, da han første og sidste Gang i sit Liv havde smagt Karnalisekt, d. e. noget ustød, men ganske overordentlig tilfreds med sig selv, lyksalig og opfyldt med en ædel Stolthed. Kort, det var ganske

kommet udaf Ligevægten, om man kan sige, at det mindst selvstændige og mest modebevægede og partisplittede Publikum i hele Verden nogensinde har befundet sig deri. Lykkelige Begejstringens Dage! Fra Bulls Violin klang Nationalsangen ikke smagløst, og man fandt endogsaa Genialitet i Hallingerne. Men det var Bull, som havde gjennemtriumferet Europa, og kom nu med en Brillant fra Petersborg i Brystet og fra Stockholm med Vasaordenen i Diamanter om Halsen. Var han kommen listende med Violinkassen under Armen? . . Nu ja, ere ikke vi ogsaa Mennesker? Spiller en saadan En Hallinger, er det Skik, som man veed, at putte Skillingerne indeni Violinen, og der gives dem, som paastaa, at den klinger bedre derefter. Men nu var der kun faa — men de gaves — som Morgenen efter fandt, at de havde givet ½ Daler for meget ud, og at det var yderlig gjerrigt af Bull, at han havde fordoblet Entreen. Men hvad gjorde Bull? Det smertede ham, at det gamle Lycee var gaaet ind, og han skjænkede Udbyttet af den ene af de sex Koncerter, han gav i Kristiania, en Sum af 500 Spd., til Oprettelsen af et Konservatorium for Musiken — man skulde tro i Maanen, i Skandinavien, eller i et andet luftigt Rige; thi i Kristiania er der ikke blevet mere deraf, end at nogle Hoboister erholdt sin Underviisning derfor.

Men en Koncert, som han gav for et lidet Auditorium af Dødelige, men maaske for et større af andre og bedre Væsener, maa ikke glemmes. Døden selv var idetmindste tilstede bag et Sengegardin. Det var da Bull kort efter sin Ankomst tog sin Violin og gik op til sin gamle Lærer Poulsen, der laa paa en Hybel paa sit Sidste, og spillede saa for ham. Den Gamle græd af Glæde; de Taarer lod Bull rinde, men Deres, som græd af Sorg og Armodens Elendighed omkring Faderens og Mandens Leje, aftørrede han med hjælpsom Haand. Til Saadant raabe Englene Bravo og klappe med Vingerne.

Bull glædede flere af sine Landsmænd end Kristianienserne med at lade sig høre. Han gav Koncerter i Arendal, Kristianssand og Stavanger før han ankom til Bergen, som alt havde indtaget ham i Listen over sine Mærkværdigheder.

I Oktober tiltraadte Bull en ny Udflugt, hvorunder han

udbredte Interesse for Norge ved at lade Verden høre sin i Kristiania udførte Komposition „Norges Fjelde,“ eller „Fjeldenes Ekko.“ Han gav 2 Koncerter i Gotenborg, i Helsingøer, og i Kjøbenhavn 5, hvoraf en til Grundlæggelse af en Pensionskasse for Theatrets Korpersonale. En yderst prægtig Gulddaase bevidnede ham Frederik VIs Tilfredshed. Over Odense, Flensburg, Slesvig og Kiel, hvor han gav Koncerter, ankom han til Hamburg, hvor han paany gav 3; og derfra gik han over Bremen, Oldenburg og Braunschweig, paa Indbydelse fra Spohr, til Cassel, hvor han gav to Koncerter. I Anledning af dette Bulls andet Besøg hos Spohr heder det i en Anmeldelse fra Cassel i Leipziger Allgemeine musikalische Zeitung: „Ryglet har bekræftet sig og tillige vederlagt det forrige, som for nogle Aar siden havde udbredt sig fra Hamburg af i en biografisk Brochure om Ole Bull, om at denne udmærkede Violinvirtuos havde fundet en kold Modtagelse ved et Besøg hos Spohr. Imod noget Saadant vidner den af alle Kunstvenner forønskede Indbydelse fra Spohrs Side og den yderst humane og forekommende Modtagelse, hvormed han udmærkede den berømte Violinspiller. Koncerten selv fandt Sted den 22de Januar. Hoftheatret var, uagtet de forhøjede Priser, stopfuldt, Enthusiasmen almindelig. Virtuosen blev, hvergang han traadte frem, modtagen paa det livligste, og henrykkede Publikum ikke mindre ved sit Spils overordentlige Kunst end ved sin højst beskedne Personlighed. Mozarts Ouverture til Titus indledede denne sande Sjelenydelse, hvorpaa Ole Bull gav i tre Afdelinger en af ham komponeret Violinkoncert: ***Allegro maëstoso***, ***Adagio sentimentale*** og ***Rondo pastorale***, en ***Adagio religioso*** og et ***Recitativo***, ***Adagio amoroso con Polacca guerriera***. Det vilde klinge anmassende, om vi vilde tillade os nogen Dom over B's Kunstspil, over hans fuldendte Mekanisme, som har overvundet de utroligste Vanskeligheder paa et saa delikat Instrument, som Violinen er, eller overhovedet over hans begrundede og almindeligen udbredte Berømmelse, at være Paganinis heldigste Efterfølger; men saameget bliver upaatvivlelig vist, at denne moderne Maneer med gammel-italienske Anklange, navnlig hvad Flageolettonerne betræffer, stedse vil forblive faa Begavedes beundrings-

værdige Ejendom. Men om noget Nyttigt for Behandlingen og de forædlende Fremskridt for dette Instrument vil udgaa deraf, er endnu et Spørgsmaal. Ligesom Paganini vil ogsaa Ole Bull fortleve hos os i den gladeste Erindring.“ Over Hannover (hvor han traf paa Tordneren i „das Gewitter“ fra Münden), Celle (hvor Anmeldelsen fra Cassel siger han vilde besøge sine gamle Universitetsvenner fra *Georgia Augusta*) og Lüneburg ankom han til Berlin, hvor han paa den store Koncertsal, i Hoffets Nærværelse, gav to Koncerter. Han havde dog ogsaa denne Gang Ubehageligheder her. Man havde taget det ilde op, at han ikke paa Prøven, i flere Nysgjerriges og fornemme Uvedkommendes Nærværelse, havde villet spille reent ud, og nogle Piber lod sig høre da han kom frem. Efter Kóncerten, hvori især Concertoen i A Dur havde henrevet Publikum, blev han dog fremkaldt; men han vilde ikke vise sig. Kongen lod ham gjennem Rädern vide, at han ønskede; han vilde lade sig høre i Operahuset paa samme Betingelser, som Demoiselle Sonntag og Paganini havde havt, nemlig det Halve af Indtægten. Bull, der besidder meget liden royal Devotion og lader Tungen løbe i Fienders som Venners Nærvære, sagde, at han ikke havde troet, at Kongen skulde ville gjøre nogen „*coup de Commerce;*“ og han fik ogsaa Operahuset mod at afgive $\frac{1}{3}$ af Indtægten, som for hans Part ansloges til over 1000 Thlr. Juveelskrinet forøgedes ogsaa her med 2 Brillantringe fra Kongen.

Men Torne strøedes ogsaa paa Bulls Vej. Det manglede ikke paa Kritiker, som brøde Staven over ham som Komponist. Hans Kompositioner skulde hverken røbe Geni eller Smag; ja selv hans Exekution lide af Charlatanerier. Han skulde udstryges af Musikverdenens Stjerner og henflyttes mellem dens Kometer. Det var alt hvad man fra visse Kanter vilde indrømme. I Stockholm og i Kjøbenhavn havde saadanne Røster faaet Lyd; paa sidste Sted ogsaa ifra en svensk Dilettant, som havde været saa uheldig at faa en slet Plads paa en af Bulls Koncerter, men dog indladt sig paa at kritisere hvad han ikke havde hørt — en Person som ogsaa senere har villet spille Skorpionen i Herkulesses Hæl. Men i Berlin fik Bull en farligere Fiende i en Professor Fink, Redaktør af

Leipziger musikalische Zeitung. Denne Mand, der før, som vi skulle se, havde nedrevet og ladet nedrive Bull i sit Blad, opholdt sig just i Berlin, og lod Bull bede om at spille for ham hjemme hos ham, da han var upasselig; og Bull, godmodig eller bange for Cerberussen, ikke alene spillede for ham et Par Timers Tid, men meddelte ham ogsaa Forklaring over flere af sine selvopfundne Kunster paa Violinen, over hvorfor han havde gjort Buen sværere m. m. Den eensomme Tilhører syntes, efter hvad Bull vil have bemærket, henrykt og bevæget; men allerede samme Aften fik han i et Selskab hos Steffens Vink om at han her havde været altfor artig. Maaske vidste virkelig ikke Bull hvad der for en Maaned tilbage havde staaet „aus Deutschland und Dänemark,“ med Reflektioner af Redaktionen selv, i hans Blad. Men neppe var Bull ankommen til Breslau før han finder Zeitungens Arena opfyldt med forskjellige formummede Partisaner, der huggede løs paa ham *in effigie*, og Hr. Fink selv paa Dommerstolen, svingende sin Stav, rækkende dem Krandse og strøende Blade, der skulde lades som at være tagne af Bulls, om i Luften. Til denne Finkske „letzte Urtheil“ er det Bulls senere Modstandere især have holdt sig, anførende Zeitungen, d. e. Hr. Fink og hans „Korrespondenter“ som en endnu højere Autoritet i den musikalske Verden end alle dennes Øren. Men hvilke Vidner ere villigere, hvilke mere i Miskredit end et Blads, og det et Smagsblads, Korrespondenter? hvilke ligere Fingre paa samme Haand? Det er som i Komedien: „Er det ikke sandt, Rasmus, Jesper, Mikkel?“ hvorpaa Tutti svarer med oprakte Fingre: „Jo Herre, det er altsammen baade vist og sandt i alle Maader.“ Og fra Kulisserne gjentages det, ligesom forestillende Aandernes bekræftende Røster. Desuagtet er der, som sagt, intet man har hørt saa ofte anføre til Bestyrkelse for Stavbrydninger over Bull, som dette Hørensagen: „Jamen den samme Dom, som jeg nu fælder, skal have staaet i Leipziger Allgemeine musikalische Zeitung — i Leipziger Allgemeine musikalische Zeitung.“ Det er omtrent som, naar En er i Betryk for et Bibelsted, uden videre at anføre „Korinthierne,“ f. Ex. 2det Korinthiernes 13de, 14de (hvilket ikke existerer).

Ikke faa af Mathematikens og Mekanikens Grundregler og Læresætninger synes at gjentage sig i den aandelige Verden og i Menneskenes Liv. Bull (og han er ikke den eneste) er saaledes bleven for en stor Deel fremadskudt til sin Berømthed ved Verdens stridige Domme om ham, ifølge Regelen om Bevægelsen efter Diagonalen af de modsatte Kræfters Paralellogram. Vi have hørt den Jules-Janinske Kritik, og bør da vel ogsaa hidflytte dens Modstykke, den Finkske, forat vi dog kunne erfare, hvorledes Verdens Domme have været deelte om vor kjære, og, som vi paastaa, ogsaa derved berømtere blevne, Landsmand. Vi have jo ogsaa forstørstedelen selv hørt Bull, saa Verden jo for os kan snakke som den vil. Idetmindste ville vi kunne høre begge Parter roligere end Bull, ved hvis Karakteristik en høj Grad af Pirrelighed for ufordeelagtig Kritik ikke lader sig fordølge.

For Fink selv ytrede sig, havde følgende Note fundet Plads i hans Blad, overskreven:

"Ole Bull."

„Man veed, hvor forskjellige i forskjellige Blade Efterretningerne lyde om denne Mand og hans Kunst. Paafaldende er det ogsaa, at ikke en Eneste af vore talrige Herrer Korrespondenter have istemmet i den höje Ros, som andetstedsfra bliver udtalt om ham. Men just nu erholde vi to Bedømmelser over ham af en tydsk og en dansk Kunster, og det af almeent anerkjendte dygtige Mænd, hvis Ytringer vi da her meddele. Vor Landsmand skriver: „Ole Bull, som jeg hörte og talte med, er intet videre end en mat Kopi af Paganini, med hvem man kun kan jevnföre ham i Fejlene. Paganini gjör ti Gange flere vanskelige Kunststykker, og derhos, hvad der fejler Denne, fuldendt. Det Bedste ved Bull er hans Stakkato med Springbue og hans Piano i Adagio'et, men hvilket dog mangler Varme. Saa er det ogsaa med hans Kompositioner; de ere formede efter Paganini, men uden hans Gejst og Fantasi. Paganini præsterer paa een Streng mere og skjönnere end B. paa alle fire. Hans Kvartet er i enhver musikalsk Henseende et Nul. Dog finder han sit Publikum; thi han forstaar at strö Folk Sand i Öjnene. Intet er rigtigere end hvad der er bleven sagt om ham: han er Virtuos; men ingen Kunstner". Og fra Danmark: „Endnu et Ord om Vidundermanden Ole Bull, en Titel, der omtrent kommer saaledes ud som *Lucus a non lucendo;* thi efter min Mening maa man, istedetfor at beundre ham saa excentrisk som en stor Deel af Europa, meget mere undre sig over den forunderlige Verden, som stiller ham saa höjt. Selv som Virtuos er han ingen „Robert eller Manden som han skal være", thi han spiller ofte upræcist og — hvad endnu er værre — ureent. Men

Kunsten at tjene Penge, forstaar han imidlertid; i Kjöbenhavn har han til dobbelte Priser givet flere Koncerter med overfyldt Huus".

„Disse Domme ere saameget mærkværdigere — vedbliver Hr. Fink — som der ikke i nogen Maade kan være Tale om nogen Nid eller Misundelse.(! ?) Det er sande Kunstneres rene Overbeviisning, som staa, store nok i sig selv, paa egne Veje. Og dog — gives der vel Een, som ikke med egne Ören vil höre den höjt Lovpriste? Saa meget hjælper trykte Undere! hvorved vi dog maa erindre et gammelt Ordsprog: Ve det Land hvor Undere ske! Kommer Ole Bull hid, höre vi ham selv, og underholde os vist".

Berlinerkritiken, som Fink umiddelbart forudskikkede sin egen Bedømmelse, erklærede vel, at „Tilhørernes spændte Forventning vel blev tilfredsstillet hvad den mest udmærkede Teknik i Ole Bulls Spill betræffer; men dog paafaldt Paginis efterlignede Originalitet den upartiske Tilhører, saavel i de, for en Deel meget effektfulde, men dog ofte barokke og sønderrevne Kompositioner, som i det forsætlig Outrerte og i det karikerte Foredrag af den selvsatte Koncert, og den det meste Bifald findende Polacca. *Adagio religioso* viste, at den berømte Virtuos ogsaa i det følelsesfulde, sangrige Spil kan præstere alt, hvad han alvorlig vil. Ole Bulls Tone er ikke stærk, formedelst den for svage Strengebesætning, men dog blød og fordetmeste reen. Stakkatoet op- og nedad synes ganske fuldkomment, men mindre det saakaldte fiirstemmige eller Kvartetto-Solospil, som meget begunstiges ved den flade Stol og den slappe Bue. Hyppigst, ofte meget til Utide, benytter B. Flageoletten: af Pizzikatosteder med venstre Haand hørte jeg ingen. I det Hele maatte Resultatet af en Dom over denne Violinkunstner (*sic!*) vel udfalde didhen: at betydende Talent er forenet med sjelden Flid, men at Korrektheden og den sande gode Smag er gaaet tabt i en Stræben efter Originalitet og en Syge efter at vække Opsigt, forat naa saameget som muligt de pekuniære Øjemed. Skade for den forkeerte Anvendelse af saa udmærkede Naturgaver! Hvad der hos Paganini er virkelig originalt endog naar det paa hans Viis syntes bizart, bliver hos hans Kopi hyppig til et Vrængebillede" o. s. v.

Og nu kom da Finken selv med saamegen ærbar Mine af en gammel Mands og Professors Upartiskhed, som han kunde give sig

"*Ole Bull*".

„Den 18de Februar hörte vi, i Operahuset i Berlin, denne meget omtalte Violinvirtuos og Ridder af Wasa-Ordenen, i hans anden og sidste Koncert der paa Stedet, hvilken af Indenlandske og Fremmede var saa overordentlig besögt, at Mangen önskede sig til Lykke, naar han kunde faa en Billet til den dobbelte, allerede til 1 Thlr. 8 Gr. (106 Sp. β.) forhöjede Priis til Loger af förste Rang. Han spillede lutter Stykker af sin egen Komposition, hvilket var os saa meget mere forönsket, jo forskjelligere Meningerne have udtalt sig om Mandens musikalske Digtningstalent. 1) ***Preghiera dolente e Rondo ridente*** — altsaa Modekontraster, Graad og Latter; 2) ***Qvartetto a Violino solo***, og 3) paa Forlangende den ofte hörte og særdeles yndede ***Polacca guerriera***, gaves til Bedste. Ligesom Paganini har han betrukket sin fortræffelige Violin med tynde Strenge, hvilket er gavnligt med Hensyn til mange Vanskeligheder; men ikke for den fulde Tone. Hans Tone er derfor intet mindre end fyldig, heller ikke til Hjertet gaaende. Reent spiller han derimod; undtage vi blot nogle vaklende Toner, saa vilde der dennegang Intet være at dadle med Hensyn til hans Spil, der var af den störste Reenhed. Ogsaa hans Flageolettoner, ja især disse, vare stedse fulde, rene og skjönne. Derhos maa dog bemærkes, at vi i Flageoletspillet, som han rigtignok benytter altfor ofte, ikke hörte ham udföre nogen egentlige Vanskeligheder; Alt, hvad han gjör i en Rhytmus, frembringes ved een Fingersætning. Især maa den Maade roses, paa hvilken han förer sin Bue, samt hans Stakkato, der ogsaa frembringer den störste Virkning. Færdigheder besidder han rigtignok, han kunde ellers ikke imponere selve Mængden; men saa store ere de ikke, at man, som skeet er, kunde sammenligne ham med Paganini og fremstille ham som kjæmpende med denne om Palmen. Har han aabenbart valgt Paganini til sit Forbillede, saa har han dog kuns naaet ham i enkelte, ydre Ting, men ikke i det Væsentlige. I hans Kompositioner fandt vi ligesaalidt Mesterstykker af den ægte Kunst; de ere saa forunderligt sammenplukkede, som det sömmer sig paa den moderne Maade, hvortil der som bekjendt hörer en Jagen efter Effekt, der ikke sjelden bliver komisk, naar den giver sig Mine af at være alvorlig. Kalde end de nymodens Mestere dette mangfoldigt og fantasirigt, indtil Forbauselse gjennemlöbende alle Fölelsens (?) Trin: saa kunne vi dog ikke sige, at vi bleve forbausede eller fölsomme derover; selv ***Polacca guerriera***, der dog efter Andre skulde erstatte et heelt Billedgalleri, har ikke bragt os til Forundring. Alene hans Kvartet for Violinen er aldeles ikke nogen egentlig Kvartet, Lidet undtaget. Den störste Deel af Samme optages af en eenstemmig Flageoletmellemsats, der springer over i de besynderligste Tonerækker. Ved al Forandring af det Tre- og Tostemmige med de fulde Akkorder er det dog altid mere end Nul; der forekommer ret effektfulde og vanskelige Steder, men som rigtignok meget modificeres ved den særegent tilskaarne Stol. Man vil nu spörge: „Men hvorfor virker da Manden saa meget, eller hvorfor gjör han saa megen Opsigt? hvorfor langt mere, end

de fleste Violinister, som I kalde store?“ Der er intet saameget at forundres over, som at man endnu ikke veed dette. Han kjender sin Tid og sine Folk, og tager ej i Betænkning at benytte dette Kjendskab. Han karrikerer sit Spil saameget muligt, forøger det virkelig Gode hos sig ved alleslags Snurrepiberier, som tildeels slet ikke höre til Sagen, men hvilke pudseerligt frappere og amusere den barnlige, skuelystne Mængde; han mystificerer den, og det er ganske tilpas for de Folk, saa at vi kuns vilde le derover, hvis ikke Kunsten selv blev dragen for langt ned i det Lave derved. Hvilke Ting have da de Folk meest applauderet, og det saaledes, at det rungede i Huset? Vi ville fortælle nogle af dem. Orchesteret tier; da lader han paa Kvinten falde et Par höje Flageolettoner af Septimen, og efter en halv Takts Pause hvirvler den store Tromme igjennem 1½ Takt en knaldende Solo; han gjentager sin Flageolet paa Terzen og den næste Akkords Grundtone samt den store Tromme svarer ham med medfödt Klarhed, og beskjæmmet forstummede den strax for den henrykte Mængdes uhyre Bravos, og den Feterede bukkede sig. Efter en anden Solo lod han, kraftigere end Paganini, Gulvets Brædder, hvilke betyde Verden, dröne under Fodens mægtige Stampen, og Husets Verden gav et hundrede Gange stærkere Ekko igjen i Knaldet af de höjt klappende Hænder. Og paany brusede Bifaldets uendelige Torden igjennem den vide Hal; thi et arpeggierende Strög fra Spidsen af Buen op til Froschen havde hævet det med Haar betrukne Stykke Træ i Vejret, hvor det i gratiös Holdning stod stille i nogle Sekunder, beskuet af Mesterens Blikke. Og atter paanyt ordnede sig til en bölgende, i Hurtighed voxende, god, men dog ikke uhört, Slutningssolo et drillende (neckischer) Anhang af den siirlige Flageolet; umiddelbart derefter Bukning — Aftrædelse — uhyre Brusen af Henrykkelse. Og alligevel blev denne Genialitet, hvilken vi, selv som en nyttig, maatte smile over, overtruffen af en anden, hvilken Ingen vil negte Fiinhed, som ogsaa af den Grund forekom to Gange, uden at forfejle sin Virkning. Virtuosen lod nemlig efter Stykkernes Slutning den zarteste Flageoletoktav, meget langsomt strögen fra Froschen af, hviske *piano* og *morendo,* indtil den, efter nogle Sekunder, i den sagteste, hendöende Tone ganske unddrog sig det lyttende Öre, saa at der Intet mere blev tilovers, end et indtil Buens Ende fortsat Strög, der ufejlbart med magisk Kraft maatte gjentone i Hörernes dybeste Sjel; thi det Uhörte i hiint Toneliigs reneste Aandekvalitet (?) fremkaldte pludselig af Intet en Jublen, som om man vilde forsöge, hvad et menneskeligt Öre kunde udholde. Med Forbauselse fornam vi Underværket af et umaadeligt Bifald, og fandt det begribeligt, at man ved Virtuosens fortrinligste Præstationer aldeles ikke forsögte paa at overbyde denne Jubel af den meest oprörte Kraftudtömmelse; man fölte Umuligheden og taug. Veed man nu, hvorfor Virtuosen gjör saadant Noget? Disse Midler ligge dog ganske aabne for Öje og Öre; deri er intet Skjult, intet sniger omkring i det Skjulte.

Desuagtet vilde det staa slemt til, hvis Manden ikke havde noget Bedre, end det nu netop Fremstillede; han har anvendt Flid, fortræffelig

lært Mangt og Meget, ikke alene Kunststykker, men tillige Sang. Han er en Anden, naar han staar offentlig, end naar han staar foran Kunstneren; han veed at vurdere den ægte Kunst, og skjælver, som det synes, imellem den og Koncertspil. Har han, hvad der tilhörer Verden og Mennesket, da vil han vel ogsaa give, hvad der er Kunstnerens. Dette giver han snart, for at Verden ikke bliver hans anden Natur i Forvænnelse. Det vilde være et Tab for ham og Kunsten, dersom han lod sig skuffe af det korte Skin. Ved Koncertens Ende flöj tre grönne Krandse hen til ham, tillige regnede der Digte, af hvilke intet behagede at flagre ind i vor Loge. Gid Sandhedens Gudinde til hans Fred maa have tilsmilet ham fra en af disse Krandse, saa at der ligesaa godt er sörget for Fremtid, som for Nutid. Vi hörte, at han denne Aften ej skulde have været ganske vel, derfor önske vi ham fuld Sundhed og enhver god Kraft, som Kunstneren især og fremfor Mange har nödig. Han tænker at rejse over Breslau til Wien, Pesth, München o. s. v., saa at han kan være i Leipzig til Messen. Vi vente ham her med Fornöjelse og ville glæde os meget, hvis vi se hans Mod og Sands vandre frit og let i de Regioner, der ere Kunstnerens Hjem". —

Bull gav et faktisk Svar paa denne forskruede og de andre Kritiker, nemlig i at den berømte Violinist Lipinski, som netop gjorde en Kunstrejse paa samme Tid og ad samme Vej som Bull, vitterligen gjorde mindre Lykke, end han, hvor de havde Anledning til at maale sig med hinanden. Han leed Nederlag, som det vilde hede i det bombastiske Sprog, Kritiken har tilegnet sig. Berliner- og Leipzigerkritikerne synes ikke at have lagt Bull mange Stene ivejen. I Breslau gav han 5 Koncerter og i Wien paa dette og et følgende Besøg ikke færre end 15 eller 16, hvoraf 4 i den store Redoutesal. Efter en af disse blev han bragt besvimet hjem. Mangfoldige af de Fornemste indfandt sig tilvogns forat høre til hans Befindende, og mellem dem ogsaa Prindsen af Wasa. Han blev modtaget med en Høflighed, som Legationen i Wien skal have fundet det passende at bebrejde ham i saadanne Udtryk, at Bulls hele Heftighed brød løs. Leipziger Zeitungen var dog altid som en oversvævende Glente eller Mundingen af en Luftbøsse over og efter Bull. Ogsaa over hans første Koncert i den store Redoutesal viste der sig en fiendsk Rapport, som dog, med Sidehug til hans høje Entreepriser af 2, 3 og 4 Sølvgylden, mere gik udover hans Kompositioner end over hans Spil. Thi dette indrømmedes „den højeste Fuldendthed i Mekanismen, en Reenhed, Sikkerhed og Hurtighed i de længste Spring, i Stakkatoer, Spikkatoer og Arpeggioer, i Oktave- og Decime-Pas-

sager, en henrykkende Flageolet, et Pianissimo, som svinder hen i det Uhørbare, en harmonisk Akkordrække i fuldstemmig *a quattro*, som grændser til det Eventyrlige og maa henrive til Beundring". Fem ordentlige Violonister, endog af dem som rejse, kunne dele denne Ros imellem sig, og endda have nok hver; og dog var Kritiken i det Hele af den Art, at Bull maaske gjerne havde givet en af sine diamantfunklende Konge- eller Prindsesse-Ringe for at have den uskrevet.

Men i Wien traf Bull paa noget for ham Kostbarere, end disse Klenodier, nemlig paa et Vidunder af en Violin, som kort efter for en Priis af henved 2000 Spd. ogsaa kom i hans Hænder. Englehovedet paa Halsen m. m. heder det er skulpteret af den berømte Benvenuto Cellini; forøvrigt staar der en Brescianers, Gaspar da Salos, Mærke indeni. Af Kardinal Aldobrandini skal den i sin Tid være kjøbt for 3000 Dukati og foræret til Skatkammeret i Inspruck, hvorfra den i 1809 blev af Franskmændene ført til Wien. Der befandt den sig nu i Hænderne paa en Violinsamler, en Hr. Reatschek; og med ham traf da Bull den Aftale, at ingen Anden end han skulde faa kjøbt Violinen efter Besidderens Død. Denne indtraf ogsaa medens Bull gjorde en Afstikker („von Ungarns Haupt- und Komitatstädten zu Kunstproduktionen eingeladen") til Ungarn, hvor han i Pesth og Raab gav en Koncert, samt i Presburg, under Landdagen, fire. Ogsaa i Pesth tilkjøbte Bull sig et *Non plus ultra* af en Violin for 4000 Fr. Leipziger Allgemeine musikalische Zeitung for 14 Aug. 1839 beretter dette med Tillæg: at den tidligere havde været i Hr. Kovats Besiddelse. Den er den eneste, hvorpaa Forfærdigeren har anbragt Forsiringer i Ibenholt og Elfenbeen. Indeni staar: *Antonius Stradivarius cremonensis faciebat*, *anno* 1637". Om denne Violin fortæller Ejeren, at den har tilhørt Kong Carl IV af Spanien. Bulls Violiner ere dyre, som man hører; men han har dog gjort Ret i at kjøbe dem. Uden en Violin af første Rang skulde Bull ikke være bleven hvad han er. Heller ikke Paganini.

Kommen tilbage fra Ungarn, gav han endnn 5 Koncerter paa Josefstädter-Theater, og erholdt Oprejsning i en rosende Anmeldelse, som ogsaa fandt Plads i Allg. musikalische Zeitung. Paa en af de forrige Koncerter i Redoutesalen, havde

„Norges Fjelde“ („Norwegers Traum und Heimweh“) samt Udførelsen af Mozarts D-Moll-Kvartet og hans Klarinet-Adagio, „forsonet det lille Antal af haardnakkede Modstandere og forenet alle Stemmer til hans Ros“. „Hos en Virtuos af Bulls karakteristiske Ejendommelighed, heder det videre, overraskede hiin ægte poetiske Retfærdighed, som han med opofrende Selvfornegtelse lod komme disse Toneskabninger tildeel, idet han, uden mindste Tilsætning, en eneste ganske tilfældig Oktavefordobling uberegnet, gjengav Mesteren ganske uforandret, og derved bekræftede Rygtet, ogsaa at excellere som Kvártettist af første Rang, og tillige radikalt omvendte hine Vantro, som endnu tvivlede om Ole Bull vel ogsaa kunde synge, naar han ellers bare vilde“. Paa sin første Koncert ved dette andet Besøg i Wien heder det, at det idelig gjentagende jublende Bifald især over hans fri Improvisation over opgivne Themata modsagde den ugunstige Mening, at den sjeldne Kunstner skulde have paatrængt sig for hyppig og fast mere end sømmeligt var.

Slige Ytringer kunde Bull tage sig let, da Publikum, ved altid at strømme til, paatog sig Forsvaret; men mod den anden fiendske Kritik paastod man i en Tidende, at han førte med sig som Skjolddrager en bekjendt Redaktør og Literat. Og om saa var, naar hans Funktion ikke var Basunblæserens? Bull er ingen Stilist, og han havde ogsaa været gal, om han havde spildt Tid paa at værge sig med Pennen. Dog kløede stundom Fingrene; men tillykke han greb — Buen. Og ved den har han sejret.

Over Linz tog nu Bull til Salzburg, til Mozarts Hjem, hvor han gav en Koncert for Oprettelsen af et „Mozarts Fond“, hvorved den Uopnaaeliges Enke var tilstede. Engageret til Paris, for i Januar 1839 at give Koncert paa den store Opera, paa Betingelse, at dele Indtægten efter Fradrag af 4000 Francs, ilede han did over München, Baden-Baden og Strasburg, paa hvilke to første Steder han ogsaa traadte op. Men i Sommeren 1839 gik han tilbage til Tydskland, gav 1 Koncert i Carlsruhe og 2 i Stuttgart, hvor Kongen af Würtemberg beærede ham med en Brillantring, samt derpaa 2 i München, hvor han især vandt Enkedronningens Bifald. Han spillede baade hos

hende privat og hun fik tilbagekaldt Forbudet mod en tredje Koncert, hvilket skulde skrive sig fra, at Kongen fandt sig stødt ved at Bull paa en af de første ikke havde viist ham sømmelig Ærbødighed nok ved sin Fremtræden. Mod Enden af Juni befandt Bull sig atter i Cassel; og heder det om ham, at „Bull, over hvem de kritiske Akter nu synes at være afsluttede, havde paa sin første Koncert henrykt Publikum saa overordentligt, at han paa Opfordring gav en anden, der, omendskjønt mindre tiltalende, dog var meget besøgt“. I Augsburg og paany i Stuttgard gav Bull to Koncerter, i Nürnberg 1, Frankfurt 3, Mainz 2 og i Bonn, Manheim, Speier, Landau, Karlsruhe og Heidelberg 1, hvorpaa han atter mod Høsten begav sig til Paris.

Bulls Hensigt, at træde op paa Operaen, blev dog tilintetgjort ved en Intrigue af Schlesinger, Udgiveren af *La Revue musicale*, hvorfor han indlod sig med *Theatre de la Renaissance.* Snydt for sit Honorar, ubarmhjertig recenseret, paa en fiendsk Fod med Schlesinger, Berlioz og mange Andre af Stadens større Musikere, gik han i Foraaret 1840 over til London, med en Harpenist Morandi, som han havde kjendt i Bologna, som Sekretær. Denne Person indviklede Bull i et besynderligt Eventyr. Kommen undervejrs med, at han var en Skurk, vil Bull uden videre skille sig ved ham endog med Tabet af en Sum forskudte Penge. Men en Dag som han var hos Liszt for at spille over med ham til en Koncert i det filharmoniske Selskab, og just gik og ventede paa sin Violin, hvorefter der var sendt Bud til Hotellet, indfinder Verten sig i egen Person med den Efterretning, at et Par Retsbetjente havde nu i et Par Timers Tid laveret op og ned udenfor Hotellets Porte forat arrestere ham paa Rekvisition fra Morandi. Aarsagen vidste han dog ikke. Selv holdt Personen sig ved et Gadehjørne for at have den Glæde at se Bull ført bort af Konstablerne og saaledes ogsaa hindret fra at træde op. Klokken var nu 3; men Bull holdt det for raadeligst at opholde sig hos Liszt til Klokken 12, Midnat, da han listede sig hjem. Den følgende Dag tog Bull hen til Gesandten Grev Bjørnstjerna forat søge Beskyttelse, og denne gik ham strax paa det beredvilligste tilhaande. Bud blev sendt efter Morandis

Advokat, en af de ægte Temples „Hidspaafanter og Vriompeiser„ (som den norske Bonde kalder Prokuratorerne af en vis, hos os, som vel overalt, temmelig almindelig, Sort) og af ham fik man da at vide, at Morandi krævede 60 Pund Sterling som Godtgjørelse for Ophævelsen af Kontrakten. Han havde 2 Vidner (formodentlig af de saakaldte „Apostles“ agtværdige Forening af villige Vidner i enhver Sag) og da Bull snart kunde rejse, maatte han undskylde, at man havde grebet til saa strenge Forholdsregler. Bjørnstjernas Hotel laa ved en Square; fra Vinduerne kunde man se Konstablerne luske om for at fakke Bull, naar han kom fra Gesandten. En Kabriolet blev kjørt op foran Portalet, og medens en af Bjørnstjernas Tjenere, hyllet i Bulls Kappe, jog derfra i skarpt Trav, og strax blev forfulgt af Gripomenusserne, kjørte Bull i Grevens Ekvipage til St. James, hvor han skulde spille for Dronning Victoria. Følgende Dag fortsattes Belejringen, hvorfor Bull kapitulerede paa 20 Pund, hvorhos han maatte slaa en Streg over tilgodehavende 1200 Francs.

Bull spillede nu med Liszt i det filharmoniske Selskab (*Grand Sonate* af *Beethoven*), og blev kritiseret fra een Kant med, at Beethoven, om han havde hørt det, vilde have vendt sig i sin Grav, og fra en anden med, at man maatte unde Beethoven at komme op derfra forat høre den. Filharmonisterne selv kondenserede derimod sin Kritik i en prægtig Sølvkaffeekande med Inskription.

Over Antwerpen og flere af Rhinstæderne, hvor han gav Koncerter, iblandt andre i Heidelberg til Fordeel for en gammel Musiker, returnerede han til Paris, hvorfra han snart atter foretog en Udflugt langs Rhinen og til Stæderne i den gamle schwabiske Kreds. Paa Rejsen til Berlin traf han i Baireuth flere af sine Gøttinger-Venner igjen, og de ville i hans Væsen og Ydre neppe have opdaget synderlig Forskjel. Han er i disse Henseender overordentlig ungdommelig, og skulde vel endnu knapt slaa Vrag paa en Rullade som den til Münden, til den gode Borgermester med Viinkjælder under Huset.

I Berlin foregik den nuværende Konges Kroning med al middelalderlig og moderne Pomp. Bull anmodedes af de bran-

denburgske Stænder om at forherlige deres Fest med sin Violin, hvorfor han fik i Æresgave et overordentlig brillant Signet. Staden var fuld af Herskaber, saa Bull kunde give 6 gode Koncerter. Det samme Antal gav han i Leipzig, hvorhen han kom over Potsdam og Frankfurt. Af det derværende musikalske Selskab, „der Tunnel“ erholdt han en Sølvpokal med en liden Apollo med Lyraen paa Laaget og en Inskription med Datoen da han spillede i Selskabet, nemlig 5te Decbr. 1840. Efterat have besøgt flere af Mellem-Tydsklands Byer, gik han over Dresden, hvor han gav 2 Koncerter, til Prag, denne prægtigste og meest musikalske af alle Tydsklands Stæder. Han komponerede ogsaa der i Begyndelsen af 1841 en Concerto i E-Moll samt sin ***Largo posato e Rondo capriccioso*** (ogsaa kaldet „Gruss aus der Ferne“) og gav desforuden 12 Koncerter. Over Breslau ilede han til Warschau, lod i Bedrøvelsens Stad sin ***Preghiera dolente*** klage fra Violinen og gaa over til ***Rondo ridente*** i Mangel af Polaccaen, som det nok ikke for hans store Velynder Paskewitsch var raadeligt at spille paa det Sted. Over Wilna, hvor han gav to Koncerter, ankom han til Petersborg, hvor en heftig Sygdom alene forhindrede ham fra at lade sig høre fleer end to Gange. Da han var kommen sig, besluttede han at slaa sig tilro en Tid, og det paa den ensomtliggende Gaard Valstrand, et Par Miil fra Bergen, hvor Moderen boede. Paa Didrejsen kom han over Kjøbenhavn, hvor der ogsaa var en Kroning paafærde. Han gav der en Koncert, men undslog sig, paa Grund af det Akkompagnement han vilde faa af Knive og Gafler, for at spille ved det Hovedgjæstebud, som i den Anledning blev givet. Man fik da Prüme til at delikatere Ørene medens Postejerne gled igjennem Struberne.

Paa en Slup eller Jagt, i flyvende Storm, satte Bull i Efteraaret 1841 nu over til Norge, og tog Ophold paa Valstrand, der er hans Ejendom. Han hyggede sig dog ikke der, og det hele Udbytte af den omtrent et halvt Aars Retirade did blev kun nogle Skizzer. I Sommeren 1842 tog han derfor med sin Kone til Kristiania, hvor han ligeledes valgte Ophold paa et Landsted i Omegnen indtil Efteraaret drev ham ind til Byen. I Løbet af Vinteren gav han der tre Koncerter, hvoraf en til

Fordeel for Theatrets Pensionsfond; men saasnart Søen blev aaben, begyndte det igjen at lufte ham under Vingerne til Flugt, og ledsaget af en af sine Brødre tog han over Gøthaborg og Kjøbenhavn til Amsterdam, hvor han gav 6 Koncerter. Over Leiden buede han ned til Münster og Osnabrück, hvorpaa han over Hamburg og Kjøbenhavn kom hjem igjen mod Høsten. To Koncerter og to mindre betydelige Kompositioner („*Fantasia e Notturno*“ eller „Til Hende“, en Slags Serenade, og „Vildspil i Lio“, som han døbte disse vilde Børn, hans Genies Bastarder, hiin Søsteren, denne Broderen) vare Frugterne af det sidste Efteraar, han opholdt sig i Kristiania.

Paa samme Tid befandt Harpenisten Prattè, en Svensker, udmærket paa sit Instrument og som Musikkyndig, sig i Kristiania, uden dog at være kommen i anden Berørelse med Bull, end at de gjensidigen havde besøgt hinandens Koncerter. Bull havde ydet Pratté Applaus, men Pratté kom misfornöjet hjem fra Bulls første Koncert i Efteraaret 1842. Det var første og eneste Gang han havde hørt ham: men dette afholdt ham dog ikke fra at nedskrive en Kritik, der var affattet i saadanne Udtryk om Bull som Kunstner og Komponist, at hverken Morgenbladet eller den Konstitutionelle vilde optage den. Den var anonym, men heller ikke med Forfatterens Navn kunde den blive optagen. Dette kunde nu saa være, skjønt Prattés Kompetents burde give ham Plads, saameget mere som han var Udlænding, for en Artikel, han var villig til at svare med sit Navn for, og som han selv vilde komme til at lide for, saafremt den maatte være utilbørlig. At finde dette og at forhindre den fra at krænke Bull og at oprøre hans Landsmænds Følelse, havde Redaktionerne Adgang og Ret til; men den Konstitutionelle tillod sig den Lavhed, underhaanden at meddele Angjældende, direkte eller indirekte, Indholdet paa samme Tid Optagelsen negtedes. Nogle Linjer i det foragtelige Blad underrettede endog Publikum om, at Pratté havde skrevet en saadan Kritik. Forsvaret var her skammeligere end Angrebet. Bull trængte ikke til paa saadan Maade at forsvares. Pratté blev naturligviis opbragt over en saadan Behandling af en Redaktion, og beslutter sig til at ud-

give sin hadske Recension særskilt. Den naaede Bull i Stockholm, og den saavelsom et Brev fra Pratté til hiin Hælkrebs (en Rosén), hvori Bull sværtedes som Den, der skulde have talt foragteligt om Svenskerne, bidrog ikke lidet til at ulejlige Bull i Stockholm, og navnlig til at Kapellet dersteds ikke var at bevæge til at assistere ham.

Lige under Juul tiltraadte Bull, ledsaget af den yngre Skuespiller Rosenkilde som Sekretær, sin, med Triumfer og Ærgrelser markerede, Rejse til Sverige.

Et Omen, der syntes at maatte varsle godt, mødte ham paa Vejen den første Aften: et improviseret Slæde-Fakkeltog, hvormed Finmutterne fra Oudalen og Vinger drog ham imøde. Man drejede af til Oudalens Jernværk, hvor Bull da fik sin Violinkasse fra Vognen og takkede de gode Oudøler med Variationer over Nationalmelodier og andet, som nok kunde fortjene det Hurra, hvormed de fore afgaarde. I dette Møde laa der dog nok ikke andet end et velmeent Lykke paa Rejsen; men herved blev det nu saa imse, skjønt ogsaa her det Gamle sandedes, at Intet er saa galt, at der jo kan komme noget godt ud deraf. Thi hvad skulde ikke hændes? Efterat have koncerteret i Carlstad og Ørebro ankom Bull i sin svære Rejsevogn til Upsala Kl. 1 Natten til den 12te Januar d. A. Alt var stille. Ingen at se, som kunde underrette om hvor man kunde finde Herberge, og hverken Bulls norske Tjener paa Bukken eller den svenske Skytsbonde bagpaa vidste det. Da lyder munter Tummel opover Gaden. Det var en Sværm Studenter med Julehoveder paa, som strax i den mørke Vogn, der holdt midt paa den besneede Gade, fandt noget at fæste Opmærksomheden ved. Vognen omringedes, og inden Bull og hans Følgesvend i Vognen vidste Ord deraf, udspandt der sig et Mundhuggeri mellem Natteranglerne og dem udenpaa Vognen. Rosenkilde vil stige ud; men da han aabner Munden til en liden Tiltale, der nedtysses af Bull, og hans Organ røber ham som Dansk, falder der Ytringer fra Svenskerne, som just ikke røbede synderligt af det Skandinavsind, som nogle Maaneder efter satte alt paa Ende i gamle Upsala.

„En Dansker? Hoho, Gossar! Ta mig Tusan en Jute!“

o. s. v. En meente ogsaa iblandt andet, at en Dansker validerede i Gehalt med Fjerdedelen af en Svensk.

„End en Nordmand da?“ spurgte Bull. Jo, det kunde saa omtrent være en ¾ Deel af en Svensk, meente Personen, som selv var paa en Trekvart. Ranglefanterne havde endog den Uforskammethed, at spørge Bull, om han vel kunde have noget imod, at man gav hans Kudsk en Tøraf, fordi han skulde have været grov, og han fik Tilladelse dertil, mod at erholde to Ørefigen for hvert et, om han vovede. Paa Spørgsmaalet om hvem der var i Vognen, var der bleven svaret „Ole Bull“ og repliceret „Det er Løgn;“ men da En af Upsalienserne virkelig tilraabte Bull, da man endelig kom fra hverandre: „Vi råkas på Koncerten“, synes idetmindste denne Person at have troet det, uden at der dog skete andet til Oprejsning, end at Vejen til et Herberge endelig blev viist de Rejsende. Bull følte sig fornærmet og forlod Upsala strax om Morgenen, istedetfor, som paatænkt, at regalere Studenterne med en Koncert. Sagen blev fra Upsala selv af fremstillet i Aviserne værre end den var, saa Bull fandt sig opfordret til i Stockholm at afgive en Forklaring derover i Aftonbladet saaledes som Sagen her er fortalt. Forsaavidt som den formildede dennes Omstændigheder, nedstemte den Uviljen i Norge; men en Beklagelse, som den indeholdt over at være stødt paa Tværhed og Modvilje i Stockholm, som en Følge af den „Pratté-Rosénske Koalition“, var derimod mindre egnet dertil. Der faldt meer end een Ytring i Norge, som klang mere fra de første end fra de senere Foreningsaar, om ikke som fra 1808, ba Jægerhornene hylede i Grændseskovene, og Pratté gik ikke fri for Tegn paa en Uvilje, som ikke fandt den Omstændighed ganske ligegyldig, at han var svensk, eller den undskyldende, at en norsk Kritiker, der lod til at forstaa sin Sag, i endeel Punkter, betræffende de Bullske Kompositioners Gehalt, omtrent kom til samme Resultat i sit Omdømme som Pratté. Først den 4de Februar lykkedes det Bull, med Bistand af det Lindebergske Theaterorchester, at faa givet en Koncert i Ridderhusets store Sal, som, uagtet den høje Entree (3 Daler Bco.) og de vakte Antipathier, dog baade var godt besøgt og blev stærkt applauderet. Kunstneren modtoges endogsaa med

Klap og Bravoer. Dagen efter var det Kongens 25 Aars Thronbestigelsesdag, som Bull fejrede med en musikalsk Soiree for de i Stockholm værende Nordmænd. Da sprang Champagneren ovenpaa; men mon der ikke var Nogen imellem Gjæsterne, hvem, idet han holdt det funklende Glas imod Lyset, Ligheden faldt ind imellem Bulls Spil og Champagner? Virkelig, Bulls Spil er imellem de øvrige Virtuosers hvad Champagneren er imellem Vinene. Det har Klarheden i sine Toner, den flygtige Gejst, det har de trillende Perler, det flyvende Skum og det har — forrykket mangfoldige Hoveder. Maaske endeel af Kompositionerne ogsaa have den Egenskab, at de maa nydes strax, de taale ikke at staa; de dovne under Undersøgelsen.

Gjengjeldelsens Gudinde er jo Nemesis, og fremstilles streng som Gorgonen? Men naar Gjengjeldelsen kommer som Erstatning, leende, kyssende, straffende Fornærmeren kun med Riis af de samme Blomster, hvormed den overstrør den Fornærmede, hvad heder hun saa? Justitia? Justitia er for alvorlig. Der er intet Smiil paa Ansigtet, ingen Kjærlighed i Brystet, kun et Skræddermaal og et Par Lodder i Lommen. Lad gaa! Men i den allerelskeligste, allerfuldstændigste, allermeststudentikoseste og lattermildeste Form kom Oprejsningen for Historien i Upsala. Man havde bebrejdet Bull, at han i Hidsighed var rejst ifra Upsala uden at lade sig høre, og han havde forsvaret sig i ovennævnte Deklaration med sin Dispositionsret over egen Person og med et naturligt slet Humør Morgenen efter. Men nu indløb en Indbydelsesskrivelse fra Professor Geijer, et Brev saaledes som Geijer kan skrive det. Det var at gjøre Vognen istand. Det indeholdt Smørelse for den og Balsam for Sjelesaarene.

Et Par Dage efter, om Middagen, vrimler hele Upsala opad og over Skraaningen fra det højtbeliggende akademiske Bibliothek (*Carolina rediviva*). Studenter og Damer, Professorer og Borgermænd ile opad den høje massive Trap, der udgjør ligesom en en egen Fløj. Det er Ole Bull, som giver Studenterne en musikalsk Dejeuner. Det var et Gjæstebud. Hurra! Bravo! Hurra! Ligner ikke Bulls Spil Champagner?

Og da han saa i sin Pelts gik tilbage nedover den høje Trap og Skraaningen, fulgtes han af et Sangerchor af flere hundrede Studenter gjennem de mylrende Gader til sin Bolig, hvor de endnu til Afsked hilsede ham med et tredobbelt Hurra, drønende og præcist som Kanonskud. „En vakkrare Ynglingachör än den i Upsala, hör man ej", har Geijer sagt om disse sine „Gossar," og om det ej var bleven sagt før, maatte det være bleven sagt paa denne Dag. Bull var forbauset over den musikalske Dannelse, Upsalastudenterne her viste. Men om Aftenen kom deres egentlige Koncert — en „Sexa," som „sagde sex" —, hvormed de vilde gjentraktere Bull for Frokosten. De spillede der med Glasser og Karafler. Et Slags chinesisk Klokkespil. Da lyste det ud paa Sneen ifra „Gildets stora Salon," og da det leed paa Natten, kunde man udenfra se hvorledes to Menneskefigurer bleve løftede op under Taget og under tordnende Jubel baarne omkring i Salen. Det var Ole Bull og Erik Geijer, som bleve baarne „paa Guldstol." Mange prægtige Skaaler for Gjæsterne, for Norge og Sverige vare blevne drukne; men om Skandinavien hørte man ikke meer, end om det skulde have ligget i Maanen. Og jeg har en Slags Mistanke. Dog jo! Bull fik jo i Kommission, at bringe Studenterne i Kjøbenhavn en broderlig Hilsen; men det var *som* Studenter, og imellem dem existerer der et frimureragtigt Broderskab over hele Verden. Og han er derved (ligesom Oehlenschläger *nolens volens* er bleven det) siden bleven gjort af „Skandinaverne" til en Choragos for en Idee, som hans norske Hjerte kun har lidet tilovers for.

Efterat have den 19de Februar givet en anden Koncert, hvorefter Erkebiskoppen og Geijer traadte frem og takkede, og hvorom det heder, at Forsamlingen efter „Norges Fjelde," brød ud i triumferende Jubel, kom Bull den 21de tilbage til Stockholm, for strax at tiltræde Rejsen til Danmark u. s. w. fra denne Europas eller Tydsklands grønne Dørmatte.

I Norrkøping gav han en Koncert fuld af Triumf. Ligesaa Koncerter i Linkøping og Jønkøping, i hvilken sidste By han traf sin gamle Lærer Lundholm, der kom kjørende ham imøde. I Kjøbenhavn underrettede Bull strax Studenterfore-

ningen om at han havde en Hilsen at bringe den i Toner fra Upsala; og om Aftenen blev der da et Lag, hvortil Bull kom med sin Violin, og røgtede Ærind.

„Der klang fra Strengen saa mild en Röst
med Vennebud fra Uplands Sale. —“

blev der i den Anledning skrevet af en af de Bedre blandt Dusindigterne dernede, og i selve Studenterforeningen hilsedes han med en drapastilet

„Tak for til Frihed
Du Aanderne frelste!
Tak for din Hilsen
fra Sigtunagaard!
Spænd kun din Bue,
slyng dine Pile!
Brystet ej blöder
ved blidere Saar.“

Ogsaa her blev han fulgt hjem af Studenterne og hilset med tre Gange Hurra; og det — o herlige danske Frihed! som „Berlingske“ stundom udbryder, naar der ikke er nogen politisk Knald i Lommeknepsene dernede — netop ligefor Hovedvagtens Kanoner.

Understøttet af et 65 Mand stærkt militært Musikkorps gav han i Ridehuset 3 Koncerter for flere tusinde Tilhørere, samt spillede for Kongen, der forærede ham en prægtig Brillantring. I Kjøbenhavn befandt sig netop paa samme Tid Violinisten Ernst og Pianisten Døhler. Bull boede i samme Hotel som de, og der herskede den bedste Forstaaelse imellem Kunstnerne. Man maa ogsaa tilstaa, at det lykkedes Kritiken i de Kjøbenhavnerblade, der er nogen Anseelse ved, at bedømme Bull og Ernst saaledes ved Siden af hinanden, at Ingen af dem kunde have noget at beklage sig over Jevnførelsen. I Kiel gav Bull 2 Koncerter, i Hamburg 1, i Bremen 2 og i Oldenburg 1. Herfra vendte Bull tilbage til Hamburg, hvor han blev mødt af en Kritik, der skrev sig ifra Kjøbenhavn, og som gik ud paa at ophøje Ernst paa Bulls Bekostning. Den bar saa stærkt Præg af Intrigue, af at være en langt under Jorden ledet Hovedmine imod Bull, for at sprænge hans Renommée i Luften, at hans Ledsager støvede forud til Kjøbenhavn, hvor han ogsaa fik Oplysning om, at Døhlers

Sekretær var Ophavsmanden. Men baade hans Principal og Ernst ærgrede sig herover. Det hele Lapperi og at der snart viste sig en Gjendrivelse skulde dog ikke være værd en Linje, dersom Angrebet, forsaavidt det gik ud paa hans Kompositioner, ikke havde bevæget Bull til endelig at indlade sig paa at udgive endeel af dem. Oftere havde Musikforlæggere isaahenseende været ifærd med ham og gjort ham, f. Ex. for hans Polacca, de anseeligste Tilbud; men først nu kan man vente fra Schubert i Hamburg at se udgivet hans *Variazioni di Bravura*, *Adagio religioso*, *il Notturno* og hans under denne Rejse komponerede *Siciliano e Tarantella*. Dette Arbejde gav han første Gang ved Tilbagekomsten til Kjøbenhavn, hvor det vakte en overordentlig Enthusiasme. To Digte viste sig med Overskrivten: *Siciliano e Tarantella*. To Digte? Hvad er to Digte for Bull, som skulde have et ret vakkert Bind af dem, der ere skrevne til ham, om han havde gjemt paa dem. Men de ere visnede som de Blomster, der ere kastede til ham fra alle Europas Loger. Med dem skulde han kunne fodre sin lille muusgraa Borrik af en Søndfjordings-Fjeldhest Vinteren over, om han havde samlet paa dem.

I Juli var Bull i Kristiania igjen, hvor hans Hustru rakte ham et tredje Barn imøde. Han gav strax en Koncert og da naturligviis Tarantellaen. Pratté var der. Publikum saa med Forundring hans store Hænder ideligen at løfte sig til Klap, og med endnu større Forundring en Bedømmelse af ham over Tarantellaen og Koncerten i det Hele, hvori han med agtværdig Oprigtighed beklager, at have bedømt Bull tilforn efter kun een Gang at have hørt ham, og indrømmer hans seneste Komposition alt hvad man kunde forlange.

. . . Mærkværdigt! Meget mærkværdigt! Mærkeligt, Forbausende! Netop som min Pen, ilende mod Punktum, snirklede Ordene „agtværdig Oprigtighed“ ned — disse Ord, som kunne bære Forbrydelser paa sine smaa Typers Skuldre og bedække Syndernes Mangfoldighed, underretter et Blad om, at Pratté anstrenger sig i en Stockholmer-Tidende forat tage sine sidste Ord om Bull i sig igjen. De blive naturligviis siddende i Halsen og stikke sig dybere ind. Og om Kritiker

fra den Kant vil Verden for Eftertiden kun sige: „nu skriger den gamle Fløj igjen."

Hos Bull er det et elskværdigt Træk, at han gjerne glæder Mennesker med sit Spil, uden at tage Hensyn til nogen kontant Belønning. Om Paganini er det derimod fortalt, at han satte Dæmpere paa Strengene, forat ikke en ubetalt Tone skulde komme udigjennem Væggen. Bull derimod spillede paa den Rejse, han nu foretog til Throndhjem og Bergen, efter eget gode Tilbud, for Patienterne og de Omkringboende ved Eidsvolls Bad, og oftere tog han sin Violin frem og spillede for Bønderne. Saaledes gik han ind i den mærkværdige Borgunds Kirke i Leirdal, fulgt af den Mængde Mennesker, som arbejdede paa Vindhelle-Vejen under en Kapitains Kommando, lod Kirken lukke og spillede saa. De Bønder, som kom for seent, stode da udenfore med Ørene til enhver Sprække og Nøglehul forat opfange nogle af hans Toner. Ved en anden Lejlighed udbrød pludselig en Bonde, rivende sig i Haaret og slagen af Rædsel over en Ørenfortryllelse, just da Bull havde spillet ud: „Det er Løgn!" Han afbrød dermed en Taushed, hvorunder man havde hørt Uhrets „Tiktik" i en anden Bondes Lomme, som var kommen længst frem. Bønderne gjorde ogsaa overalt Ære af ham; paa flere Steder mødte de endog frem i Søndagsklæder.

I Throndhjem gav Bull 4 Koncerter, og efter ligeledes at have ladet sig høre i Kristianssund, Molde og Bergen, indtraf han atter i Kristiania medio August, forat berede sig til Udførelsen af en i længere Tid paatænkt Rejse til Amerika, først til Nordamerika og maaske videre ned ad det uhyre Kontinent, d. e. fra Dollarernes til Pjastrenes og St. Johannes'ernes Hjemsteder. Den 11te Septbr. gav Bull sin Afskedskoncert for et Publikum af over 900 Mennesker. Salen gjenlød af Bravoraab og Farveller, da han endte med sin Tarantella. Han spillede den op igjen, og da han derpaa fremkaldtes til det sidste Farvel, improviserede han paa det Genialeste en Række af Nationalmelodier og Hallinger, som endte med Nationalsangen og en langsomt hendøende Efterligning i Flageolettoner af en Sæterjentes Kauen. Det var det Sidste af Bull. Den 17de Septbr. forlod han Norge med Hustru og

Børn, for at lade disse forblive i Paris og selv at tage over Atlanterhavet — en Plan, som i økonomisk Henseende (hvori Bull, efter norsk Maalestok, forøvrigt, som sagt, er ret vel hjulpen) vel ganske vist er god, at slutte efter *Antecedentia* med andre ringere Kunstnere og Kunstnerinder; men som — —

Men? Bull taaler intet „Men“. Nej, jeg veed det desværre. Men jeg meente bare, at den lader Bull maaske rejse endnu længer fra sig selv, at Bulls Berømmelse behøver ingen svimlende Tilsatser til, men, eftersom den er voxet i Højden, et desto videre, omfangsrigere og solidere Fundament af Kompositioner. Bull vil selv være, og er, mere end blot Exekutør, blot Violinspiller; og han har jo viist, at han kan komponere paa selve Rejsen. Naar nu denne er fuldendt, vil han maaske slaa sig til Rolighed i sit Fædreneland, trække sig tilbage i en af dets Dale og der lade sin Sjels Fylde udstrømme i beundringsværdige Tonedigtninger. (?)

Nu, da hans Landsmænd læse dette, har han enten gjennemilet England fra London til Liverpool eller har allerede fra Hamburg taget Havet fat, og han befinder sig enten paa dette eller allerede hisset over. Endnu, da dette skrives, er han ialfald neppe kommen over Nordsjøen, skjønt det allerede har staaet i en tydsk Avis, at „Ole Bull har ikke gjort den Lykke i Amerika, som man havde tænkt.“ Jo, han vil upaatvivlelig gjøre Lykke der, hvad enten Misundelsens Slanger nu følge ham over Oceanet og krybe op med ham paa det grønnende Long-Island, eller ikke. Hans Navn er allerede foran ham derover, og hans Lands Lykønskninger følge ham i det ømmeste Farvel! Farvel, min Søn! Vi sees igjen!

Jonas Collett.

Statsraad.

(1843.)

Man har ikke saa sjelden, med Hovedet fuldt af franske og engelske Forhold, gjort vore Statsraader i Almindelighed den Bebrejdelse, at de ikke vare Ministre og „Statsmænd“ i hiin fremmede Forstand: at saaledes den norske Kirkedepartementschef ikke var en Guizot, vor Armeedepartementschef ikke en Soult, Cheferne for Finantserne og Justitsen ikke en — Gud veed hvad nu disse Tidsmeteorer hede i England og Frankrig, som, med al sin Storhed, dog ikke staa *over* Partierne, men ere kun sit Parties fremskudte Medlemmer, en enkelt temporær Opinions ikke Herrer og Skabere, men lydige Tjenere og Repræsentanter. Det kan nu engang ikke være anderledes her i Norge, især siden Storthinget er lukt for Regjeringens Medlemmer, og vore politiske Jeandefrancer og Frants Knivsmeder faa give sig tiltaals med, at Fædrelandet, naar det har behøvets, f. Ex. i Aarene 1814, 1821 og 1824, dog ikke har manglet parlamentære Statsmænd, der pludselig have viist sig som den veludrustede Tandgar hos den tamme sovende Løve, naar den engang bringes til at gabe, og at der ogsaa imellem vore Statsraader have været Mænd, som for Talentets Skyld gjerne kunde have siddet i et af hine fremmede Konseljer. Ingen Nordmand bør f. Ex. være uvidende om den diplomatiske Dygtighed, hvormed nærværende Statsraad Holst røgtede Fædrenelandets Tarv ved Opgjøret med Danmark; om Grev Wedel Jarlsbergs Adkomst til Statsmandsnavnet nære selv Hine, der maale med fransk eller engelsk Alen, ingen Tvivl; og, at den Æresmand, hvis

Navn disse Blade bære, fortjener det, vil et Omrids af hans Levnet vise. Eller er det interessante Stillinger i Livet, man forlanger for dette Navn? afvexlende Skjebner? Stigen og Synken paa Konge- og Folkegunstens Bølger? Nær Berørelse med berømte historiske Personligheder? Navnets Anknytning til mærkelige Begivenheder, dets Opdukken i Revolutioners Hvirvler, dets Gjenfinden paa den fædrenelandske Histories mærkeligste Paginaer? Nu vel! ogsaa i disse Henseender er Collett en Statsmand. Vi ville finde hans Navn konstelleret med Kristian Augusts, med Kristian Frederiks og med Karl Johans; vi ville finde ham paa Ejdsvoll, paa Moss, i Stockholm og i Kristiania, og paa det sidste Sted en Tid som Nationens første Mand. Ja engang — vi ville finde ham stillet paa Nationens tarpejiske Klippe, stillet for Skranken som en Konstitutionens modvillige Foragter, og atter hyldet igjen som dens Velgjerningers klogeste Huusholder, som en Mand, der vovede sig selv, forat Fædrenelandet skulde vinde, og nu som en Olding, hvem det har sat en Glæde i at gjøre Hvilen saa sød og hæderfuld som det har staaet i dets Magt.

Forhenværende Statsraad, Ridder og Kommandør af Hs. Maj.s Ordener, ***Jonas Collett***, er Søn af Johan Collett, Kammerraad og Kommitteret i Kommercekollegiet i Kjøbenhavn, og Elisabeth Ramus, Begge af norsk Familje, og er fød paa Faderens Ejendom Rønnebeksholm i det sydlige Sjelland. *) Af 11 Sødskende fremlevede kun 3 Brødre, Peter Collett, Assessor i danske Hof- og Stadsret, og senere død i Vestin-

*) Familjen Collett er af gammel normannisk Herkomst. Fra Normandiet kom den, efter Thiers, allerede med Vilhelm Erobreren over til England, og skrev sig da „Colet." I *The British Plutarch* anföres en John Colet under Henrik VIII som en udmærket Gejstlig, der stod sig godt med Kongen og var höjt anseet af den lærde Erasmus. Til Norge kom, i 1683, en Green af Familjen med en James Collett, der döde som Kjöbmand og Kommerceraad i Kristiania i 1727. Hans Sön Peter var ligeledes Kjöbmand sammesteds, og Dennes Sön Johan er ovennævnte Statsraadens Fader.

dien, vor Jonas Collett og Johan Collett, død som Amtmand i Buskeruds Amt.

Kun 15 Aar gammel tog Collett, efter privat Underviisning, første akademiske Examen med saadan Udmærkelse, at han blev Nr. 1 af de Indkaldte; Aaret efter anden Examen med bedste Karakteer, og i 1790 ligeledes den latinsk-juridiske med *Laudabilis*. Efter at have arbejdet i Rentekammeret, blev han i 1795 udnævnt til Foged i Nummedal og Sandsvær, i hvilken Stilling han ogsaa fungerede som Medlem af Overbergamtet paa Kongsberg. I Trangsaarene 1807 og 1808 udviste Collett, ligesom hans Frænde John Collett paa Ullevold, en patriotisk, menneskekjærlig Virksomhed for sit Distrikts og andre Egnes Forsyning, der paaskjønnedes af den daværende interimistiske Regjeringskommission med en Takkeskrivelse af 1ste Juni 1808 og en Indberetning til Kongen, hvorefter han erholdt Dannebrogsordenen. Bladet Budstikken fra den Tid beretter ogsaa, at Collett, efterat have sørget for sit eget Distrikt, i Forsommeren 1808 afsendte en Transport af 16 Heste med Sædekorn, under Anførsel af en paalidelig Mand, der skulde sørge for Folks og Hestes Providering paa hele Rejsen og faa udsaaet det Medbragte i Egne af Romerige, som havde lidt af fiendtlige Indfald. En yderligere Belønning for disse Fortjenester, i Forbindelse med den nidkjæreste Embedsvirksomhed, skulde Kammerraadstitelen være, som han, paa Indberetning fra Prinds Kristian August, erholdt som Forløber for Buskeruds Amtmandskab, hvortil han udnævntes i 1813.

Det foreløbige Møde paa Ejdsvoll Jernværk, 16de Februar 1814, kan ikke, siden Konstitutionens Historie er bleven beskreven af flere Hænder, være ubekjendt. Collett var En af de norske Notabler, som paa den daværende Statholders, Kristian Frederiks, Anmodning, deeltog deri. Ogsaa hans Hoved var mellem de sørgmodige nedbøjede før Prindsen havde opgivet sine suveræne Ideer, og mellem de gladeligen oprejste, da det var bleven bestemt, at Folkets Suverænitet skulde anerkjendes, dets Skjæbne lægges i dets egne Hænder. Den paafølgende 2den Marts ansattes Collett af Prindsregenten som Medlem af det for Riget anordnede Regjerings-

raad og som Chef for Departementet for det Indre; og i denne Stilling afsluttede han, i Forening med Statsraad Aall, Konventionen til Moss af 14de August 1814, hvorved man vil paastaa, at de paa Norges Vegne Kontraherende, med Hensyn til de Bestemmelser, der bleve tagne med Armeen, af formentlig Ubekjendtskab til denne, blottede Landet for meget i Tilfælde af fornyet Udbrud af Krigen. Dennes Resultat i bedste Tilfælde, Anerkjendelse af Selvstændigheden og Ejdsvoller-Konstitutionen, var dog anticiperet og reddet ved denne Overeenskomst.

Efter Konventionens Afslutning var Collett Medlem af Interims-Regjeringen indtil Foreningen med Sverige, da han indtraadte i det nye Statsraad som Departementschef for det Indre. Dette Departement sammensmeltedes siden med Finantsdepartementet, til hvis Chef Collet udnævnedes i 1822 ved Grev Wedels Fratrædelse. 1818 var han bleven Kommandør af Nordstjernen, og fungerede samme Aar, som Bærer af Scepteret, ved Kong Karl Johans Kroning i Throndhjem.

Collett befandt sig i Stockholm i 1821, da den berygtede Bodøsag forhandledes der; men baade han og hans Kolleger protesterede forgjæves imod de engelske Fordringer. Magtens Sprog sejrede. Røgtelsen af Norges udenlandske Anliggender viste sig at være Unionsforholdets svageste Side. Stemningen opirredes imod de Statsraader, der ikke havde mægtet at give Retfærdighedens og Nationalærens Røster Eftertryk nok. Man fordrede, at de heller skulde have taget Afsked. Efter lange Mellemrum blussede Forbitrelsen over den nationale Tort idelig og altid i Vejret; og man skreg endnu 6 Aar efter i og udenfor Storthinget paa Rigsret over Statsraaderne Collett og Fasting; men Odelsthinget i 1827 fandt dog Konstitutionens Forskrivter iagttagne, og altsaa ingen Grund til Tiltale i den Anledning. Men derimod fandtes der anden Anledning til at skaffe Uviljen en Udladning. Regjeringen var i det Hele i disse Aar, deels formedelst denne Sag, deels formedelst de gjentagne Propositioner til Forandring i Grundloven, Spændingen i Anledning af Konstitutionsfesten, ikke afholdte svenske Statholdere o. s. v., ikke meget populær, og Collett fik et Beviis paa, at han fortrinsviis delte Skjebne med sine Kolleger, idet nys-

nævnte Odelsthing, ved Dekret af 1ste August, beordrede Tiltale imod ham, 1) for at have ved sine Indstillinger bevirket tre (Toldvæsenet angaaende) provisoriske Anordninger formeentlig grundlovstridigen udgivne; 2) for ej at have udbetalt nogle af 4de ordentlige Storthing bevilgede Pensioner som Følge af dettes Beslutning, og at have forelagt de af samme Storthing reviderede Gage- og Pensionslister til kongelig Approbation; samt 3) for at have foretaget forskjellige Udbetalinger dels imod dels udenfor Storthingets Beslutninger, nemlig imod Storthingets Reduktion i 1818 af Statholder- og Statsministergagerne i Vakance-Tilfælde i de 3 Aar fra 1824 til 1827 — 24000 Spd., og udenfor dets Beslutninger hovedsageligen omtrent 100,000 Spd. til Anskaffelsen af to Dampfartøjer, og omtrent 130,000 til forskjellige offentlige Bygninger, hvorimellem ogsaa til Udvidelse og Forbedring af det saakaldte Palæ i Kristiania. Tiltalen, der gik ud paa Embedsfortabelse, og Forsvaret, der krævede Afviisning og Frifindelse, førtes af vore to ypperste Talenter for Skranken: hint af daværende Højesteretsadvokat Sørenssen, dette af hans Kollega, nuværende Statsraad Petersen. Og den 29de Oktober 1827 faldt saadan Dom: „Forsaavidt angaar Aktions-Dekretets 3die Post, afvises Sagen, som fortidlig anlagt forinden de Statsregnskaber, der indeholde de paaankede Udbetalinger, ere reviderede og deciderede. Iøvrigt bør Chefen for den kgl. norske Regjerings Finants-, Handels- og Told-Departement, Statsraad Jonas Collett, R. og K. af Hs. Mts O. og R. D. O., hvis under 1ste Post paaklagede Forhold maa ansees foranlediget ved en efter Omstændighederne undskyldelig Misforstaaelse af Grundlovens § 17, og som under 2den Post tiltales for Handlinger, der ikke skjønnes at staa i aabenbar Strid med Grundlovens Forskrivter, for Aktors Tiltale i denne Sag fri at være. De af Sagen lovligen flydende Omkostninger udbetales af Statskassen“ o. s. v.

Det var den tarpejiske Klippe. Collett havde været ved dens Rand. Mange skrege endnu nedenunder „Ned med ham!“ og Rigsretsinstitutionen blev af den utilfredsstillede Lidenskab snarere fremstillet som en gammel Kjærring med et Træsværd, end som Justitia i sin højeste Majestæt; men Gavnligheden af

Dampbaadenes Anskaffelse var imidlertid øjensynlig, og desuden alt afgjort paa Papiret i de forløbne Aars Udbytte. Handelsstanden, den literære Verden og Befolkningen i Byerne havde ogsaa strax fra Begyndelsen erkjendt den, og Sejren i den øvrige Opinion var i dette Punkt let at forudse. Oplændingerne paa Dale-Gudbrands Tid dyrkede ikke Thorstøtten paa Hundorp ivrigere og med mere Begejstring end de nu dyrke sin egen Dampbaad „Jernbarden", Vidundersnekken. De ere ganske og aldeles „*Steamer*'e", eller *Steam-Totaller*'e (just ikke det Samme som *Tea-Totallers*). Colletts Skaal er bleven fleer end een Gang drukket ombord der som vore „Dampbaades Fader."

Ikke længe efter fik ogsaa Collett Anledning til at erhverve det Offentlige en betydelig Vinding af den Slags, som kan gribes og tages paa. I 1825 var han, ved Udnævnelse til Serafimer-Ridder, designeret som den mest udmærkede af vore Statsraader, og da han i 1829 efter den sidste svenske Statholder, Grev Platens, Død, var bleven tillagt Forsæde i Statsraadet, fulgte deraf i de syv Aar, han beklædte denne Stilling, Besparelsen af den betydelige Statholdergage. Var dette nu end mere en Følge af en personlig kongelig Foranstaltning, indlagde Collett sig dog en ubestridelig Selvfortjeneste ved, igjennem Finantsdepartementets Indstilling og Foranstaltntng, at bevare for Nationen Kongsberg Sølvværk, som Storthinget havde besluttet skulde sælges for en Sum, hvortil der ikke kunde mangle, og heller ikke manglede, Anbydere.

Det varede heller ikke længe før Collett var saa populær en Mand, som En i hans Stilling og under den da stedfundne raske Udvikling af Demokratismen kunde være. En Biografi af Collett, der findes i „Conversationslexikon der Gegenwart" (1838), og hvori Navnet af Statsmand er indrømmet ham tilligemed alle Privatmandens Dyder, har ogsaa Ret i, at han, ved at lempe sig efter denne Udvikling og den oplyste Nationalvilje, vidste at holde sig i den almene Agtelse og Velvilje, hvorimod det ikke er let at opdage, hvori den Nepotisme skulde bestaa, som deri siges at være bleven Collett bebrejdet. Kun to unge Mennesker af hans Nærmere sees nemlig at være blevne befordrede til underordnede Embedsposter i den Tid

Collett stod i Regjeringens Spidse, og dennes Indstillinger have aldrig viist sig modvirkede fra hans Side, saa den hele Anklage bærer alt Mærke af det bekjendte, ikke blot for en Tidsaand som hiin særegne, skrøbelige, skuldertrækkende: „Ja — men Noget maa man dog have at sige.“

Aar for Aar viste ogsaa Statsregnskaberne i hvilke duelige Hænder Finantserne befandt sig. Der var heller ikke delte Meninger om Colletts Fortjenester isaahenseende, og Konjunkturerne medførte ogsaa, at de Aar, Collett stod i Spidsen for deres Forvaltning og var Folkets første Mand, vare de lykkeligste for dette. I det mindste de, hvori det følte sig lykkeligst og — om man vil forstaa dette Udtryk om Aarene nogle og 30 — fuldblodigst. I den behagelige Følelse deraf og efter et glædeligt Overblik paa det Statsregnskab, Collett kunde fremlægge i 1836, var det ogsaa, at dette Storthing besluttede Landskattens Ophævelse, Restitutionen i den gamle Odelsfriheds Forholde, Harald Haarfager rykkede Fædrene ud af, og som disse igjen tvang sig ind i af Hakon Athelstansfostre. Collett havde gjort dette muligt. Det lod sig ikke dølge, at de indirekte Afgifter nu kunde bære det Hele, og Bønderne benyttede Øjeblikket til at sætte en Knap for Lommen, og Oppositionens oplyste Ledere til at give Massen og Udenverdenen et faktisk Propagationsbeviis paa en politisk Friheds reelle og ogsaa kontante Værd.

„Hvilken Mand have vi ikke i Collett? Uden Collett skulde ikke dette og meget Andet have været muligt“, var den almindelige Mening, som Storthinget gav et vægtigt Udtryk ved først at tilvotere ham, paa Forslag af en Bonde, som et Erkjendelsesbeviis, en af foregaaende Storthing til Ansvar ført Sum af 3000 Spd., og siden, da han ikke vilde modtage dette, ved at eftergive den. Han stod paa sin Højde. Den Første i Regjeringen, var han tillige den Populæreste. Han er nedstegen fra sin Stilling, men ikke ifra den Kongens og Nationens Agtelse, som han vidste at forene. Da kom Storthingets Opløsningsbudskab af 2den Juli 1836, før Budgettet endog var blevet forelagt. Forgjæves havde de protesterende Statsraader i Stockholm foreslaaet, at Thinget dog maatte forelægges en bestemt Tid til at faa dette færdigt. Det kongelige

Prærogativ gjorde sig gjældende, og Statsraad Collett var Den, som skulde overbringe Budskabet. Ordren maatte naturligviis efterleves: men om at komme aldeles pludselig, ganske som Lynet fra den blaa Himmel, indeholdt den intet. Dette havde aldrig været Tilfælde og Brug, og Collett, Finantsministeren, hvem en budgetløs Mellemtid og Kostbarheden af et extraordinært Storthing paa den ene Side og Muligheden for Storthinget, i de Par mellemliggende Dage dog at faa et Slags Budget og endeel andre paahvilende finantsielle Sager affærdigede, paa den anden Side stod for Hovedet, besluttede at give Storthinget Anledning til saaledes at benytte sine sidste Timer, og underrettede derfor Præsidenten strax efter Kurerens Ankomst om den forestaaende Opløsning. Storthinget benyttede, som bekjendt, Underretningen til at afæske Collett den fra Stockholm komne Protokol, og, ifølge et udførligt Foredrag fra Justitsdepartementet om dets Kompetents dertil samt Statsraadets eenstemmige Beslutning nogle Timer før Opløsningen skulde foregaa, efterkom han Anmodningen. De Følger, dette havde, vare ikke lette at forudse eller at afværge. Den første var, som bekjendt, Rigsret og Domfældelse til Mulkt over det ene Medlem af Statsraadsafdelingen i Stockholm, som ikke havde protesteret, daværende Statsminister Løvenskiold; den anden Grev Wedels Udnævnelse til Statholder, og den tredie Statsraad Colletts Afsked paa et Vink om Ansøgning, den han erholdt med fuld Gage. I en Aaret efter, paa Grund af svækket Helbred, ansøgt og erholdt Tilladelse til at tage til Badet i Tøplitz, og i 1838 i et personligt Besøg af Hs. Maj. modtog imidlertid Collett hæderfulde Vidnesbyrd om sin elskede Konges usvækkede Agtelse og Velvilje. Og hvor agtet og afholdt han var af Folket, fik han først ret Overtydelse om ved Afskeden. Den var ligesom et Tegn til et Udbrud af disse dets Hjerters Følelser. Det gjorde alt forat gjøre Hvilen behagelig for den Gamle; det ligesom redede ham Sædet af Blommer, og bøjede Egegrene om ham til en Skygge. Det paany forsamlede Storthing, Hovedstadens Handelsstand, Studentersamfundet og flere Korporationer samt mange af Landets ypperste Mænd bevidnede ham ved Deputationer, Adresser, Besøg og Skrivelser sin Agtelse og Deel-

tagelse. I Vers og Prosa hyldedes Oldingen af de forskjelligtfarvede Tidender, og, som til en Parodi paa den Rigsretsaktion, Collett for omtrent et Tiaar siden havde været udsat for i Anledning af Dampbaadene, opkaldte Drammenserne et Par Aar efter sin Dampbaad efter den hædrede Medborger. Man vidste nok, og kunde se det, at Collett var en gammel Mand, og at Gigten bøjede stærkt paa hans spinkle Figur, men det hvide Haar sad endnu fast og krøllet paa Hovedet, og Liv var der endnu i de kloge Øjne, og man tænkte sig, at han gjerne endnu havde staaet der han stod. Agtelsen blev Deeltagelse, og denne udlagde i sin varmhjertede Iver Colletts Tilbagetræden som et Fald og misfortolkede den som en Unaade; og efter alle hine sympathiske Ytringer af Deeltagelse, kan man nok sige, at det er af Almeenhedens Bryst, ikke blot af den Enes, som skrev dem, at disse Linjer dengang bleve tagne:

„Nu, hjertesyg og smerteböjd,
velkommen hjem fra Naadens Höjd!

— —

Velkommen til din Moders Gaard
med Sjel saa reen som hvidt dit Haar!

— —

Hvor steg du höjt, min kjække Sön!
Det frydede din Mo'r ilön.

— —

I Stormens Töjle greb din Haand.
Den lagde vilden Sky i Baand.

Nu er den mat, men den er prövt;
dit Öje viist, men kummerslövt.

Men mit skal vaage om din Fred.
Stol paa en Moders Kjærlighed!

— —

Saalangt som hendes Arme naa,
der, Sön, dit Rige skal du faa!

Der slaar et Hjerte indenfor.
Et större findes ej i Nord.

Derinden, som det Riges Flod,
gaar Strömmen af Nationens Blod.

Der byder jeg dig Magt og Stand
i Kjærligheds og Mindets Land.

Der vil jeg, naar du blir for træt,
en Grav dig rede luun og tæt.

Paa den jeg pegende til Hver
vil sige: Naadens Tind *se der!*"

Sagt af en Oppositionstidende og af En, som i 1827 havde løbet med Strømmen og skreget med nedenunder Klippen, kunde dette, som oprigtigt, nok lade sig høre mellem de øvrige Akklamationer, da Gubben endelig satte sig ved sin Arne; men den nationale Sanktion paa alle disse Hyldelser satte endelig Storthinget i 1839 ved at votere Collett fuld Statsraadsgage som Pension. Det var at gjøre ham til Nationens Prytaneist.

Collett, allerede forlængst Medlem af Videnskabernes Selskaber i Throndhjem og Stockholm, tilbringer nu sin Hvile med Literaturen, om Vinteren i Kristiania, om Sommeren paa et beskedent Landsted. Selv har han i sine tidligere Embedsaar nydt den Lykke for en Søn, af hans indtil Blødhed følsomme Gemyt, at hans Fader, der var kommen i trange Kaar, henlevede sine sidste Aar i hans Huus; og nu times ham den Gjengjeldelse, at henleve sit Livs Aftentimer endnu ved sin Hustrus Side,*) i sine Børns Nærhed, elsket af Alle, der kjende hans Personlighed, og som mindes hvor gjerne han, med Oppebørslernes Ansvar paa sig, parrede Skaansel med Retfærdighed og Omhu for Statens Tarv, og æret af Alle, som vide, at Navnet Jonas Collett findes, med Borgerens, Embeds- og Statsmandens Hæder, paa de fleste mærkelige Paginaer i Norges Befrielses- og Friheds Historie fra 1808's blod- og taarebesprængte og 1814's gaadefulde til de lysere Udviklingens, hvorpaa vore Tiders Øjne hvile.

---

*) Maren Kirstine Collett, föd 1777, Datter af Farbroderen Peter Collett til Buskerud Gaard, og gift 1798.

Johan Christian Dahl,

Landskabsmaler.

(1844.)

„Han har i Kjæmpers Födeland
først fattet Nordens Mening.
Han saa i Fjeld og Skov og Strand
en dybere Forening.
Hans Genius har Norges Aand
omhviftet med sin Vinge."
(Sang til Dahl 1839.)

Denne store Landskabsmaler er født den 24de Februar 1788 i Bergen, hvorhen Faderen var taget fra Ættens Hjembygd *Evindvik Præstegjeld* ved Sognefjordens Udløb. Der ligger i et lidet afsondret Dalstrøg et Gaardelag, bestaaende af flere Gaarde, Rui, Handtvedt, m. fl., som for længere Tid tilbage ere blevne udstykkede af en gammel Gaard, Udal, og af denne Dal, hvor endnu Frænder leve, har vor Maler faaet Navn. I Bergen ernærede Faderen sig en Tid som Søfarende og siden ved en liden Fiskehandel og som Færgemand, saa det var knapt nok for Familjen. Ved Flytningen til Bergen var nu vel Johan Christian bleven født i en for Talentet noget fordeelagtigere Jordbund end om han skulde have seet Lyset i den ensomme Udal i det skaldede Evindvik; men hvad skulde der vel blive af Drengen, som allerede røbede hvad der boede i ham ved alskens Tegninger med Pen og Blæk? Han syntes bestemt til at voxe vildt op paa Almindingerne med de andre Almues-Børn, da en gammel studeret ugift Klokker, Kjerrumgaard, tog ham til sig og underviste ham i de første Grunde, i den Hensigt engang at se ham deponere, og ved Siden heraf føjede han ogsaa Drengen i at lade ham tage nogle Maaneders Underviisning i Tegning hos en svensk

Hr. Pourruth, der holdt et Slags praktisk Institut. Det varede ikke længe før Kjerrumgaard døde; men allerede før dette Uheld var Dahl gaaen i Malerlære hos en Møller, der malte for Byens Theater Dekorationer og deslige udenfor det simplere Væggesmøreri, saa Dahl lærte noget af Perspektivet og at føre noget friere Redskaber end Kosten. I 7 Aar arbejdede Dahl hos Malermesteren under en Behandling, som ikke var den bedste efter gamle Kjerrumgaards Død. Møllers flinke Dreng havde imidlertid faaet et Ry i Byen. Snart cirkulerede der et illumineret tegnet Prospekt af Bergen, snart et lidet Landskab i Olje. Hans Rullegardiner og Staaltraadjalusier gjorde ham især bekjendt ved de smukke Landskabsperspektiver, hvormed han dekorerede dem. Hans Mester stolede ogsaa saameget paa sin Drengs Geni, at han ofte, naar der var bestilt Dørstykker og Dekorationer hos ham, sagde til ham: „gaa Du derhen, Johan Christian, og find selv paa noget.“ Og han var aldrig renonce. Engang da han fik en saadan pludselig Ordre til et Par Dørstykker, gik han hen og malede over den ene Dør en riig Mands pompøse Liigfærd, mens man over den anden saa en Fattig bæres ud af et Par Stodderkonger. Efter fuldendt Læretid arbejdede han Portræter saavel i Olje som i Miniatur, Landskaber og smaa Genrestykker af det daglige Liv. Bergenserne elske deres Egne mere end de øvrige Normænd; deres Selvkjærlighed udstrækker sig til Alt hvad der heder Bergensk. Dahl havde under Bejlingen til sin Muse, ved de første syv Aars Arbejde, kun naaet til en Lea, til et halvtlignende Ideal. Han maatte til Akademiet i Kjøbenhavn for i andre syv Aar at vinde sin Rachel, sit Ideal, Kunsten saaledes som han vilde være i Besiddelse deraf og følte Kræfter til at blive det.

„Det er Synd paa Manden, som gaar her hjemme, hvor han ingenting kan lære meer“, sagde de gode Medlemmer af Selskabet „Vennekredsen“, for hvem han for en Slik havde malet nogle Transparenter i Anledning af Fredsslutningen 1809, saa længe til hinanden, indtil det blev besluttet at skaffe ham Rejsepenge ned til Akademiet. Ved et Cirkulære fra *Sagen* kom dette istand. Senere gjengjeldte Dahl dette ved at forære Selskabet et større Maleri, som nu er i det bergenske Mu-

sæum. I 1809 var Kontrakten med Møller ude og i 1811 kom Dahl til Akademiet, hvor han vandt 2 Medaljer for Tegning.

I Bergen havde Dahl i den sidste Tid været et Factotum i sin Kunst fra Dekorationsmaleriet til Portrætmaleriet; paa Akademiet bestemte han sig udelukkende for Landskabet, især for det storartede eller saakaldte heroiske. Nogle af sine første Malerier sendte han til Bergen for at blive solgte til Understøttelse for hans Brødre. Dahl vakte Opmærksomhed paa Udstillingerne i 1814 og 1815. Disse Sujetter af den høje nordiske Natur eller fra de vilde Kyster havde endnu Ingen valgt sig, eller ogsaa havde de brudt Halsen derpaa. Men paa Dahls Malerier tordnede Fossen og Støvregnet syntes at fare væk og at komme igjen i de samme skyagtige Former, og den grønne fraadende Elv syntes at ile imod En. Og hans Malerier af den øde Kyst, det oprørte Hav og Skibet imellem Brændingerne — Alt var Natur og røbede i højeste Grad Malergeniets Hovedevne, en Fantasi, der opfatter og gjengiver Naturen tro som i et Spejl. Den yderste Nøjagtighed i Tegningen og Fiinhed i Udførelsen, samt, hvor Anledning gaves, Rigdom i Forgrunden, gav ogsaa tidligen de Dahlske Malerier en Egenskab, de altid have beholdt, nemlig den, at de vække den samme Beundring nærved som fjernere fra betragtede, den samme Beundring for Malerens Studium og Opfattelse af Naturens Følelser som for hans Geni og Opfattelse af dens Storheder og majestætiske Skjønheder.

I 1818 rejste Dahl over Berlin til Dresden, hvor han i 1819 udstillede sit første Maleri af nogen betydelig Størrelse, nemlig en norsk Vandfaldegn. Paa sin Gjennemrejse til Italien kjøbte den nærværende danske Konge det. To Malerier fra samme Aar kom til Norge.

Italien, ikke Dresden, var Dahls Formaal; men en Forelskelse i en Baron Blochs Datter forlængede først Opholdet og gjorde ham siden, da han i 1820 ægtede sin Emilie, fast for Livstid i Dresden. I dette Aar udnævntes han ogsaa til Medlem af Akademiet, og der tilbødes ham fast Engagement derved; men da Kronprindsen af Danmark havde ladet ham sige, at et bedre var at vente i Kjøbenhavn, afslog han Tilbudet, og rejste sammen med Prindsen over Tyrol til Italien.

Her tilbragte han syv Maaneder i Neapel, hvor han blandt andet malte det Landsæde, denne beboede. Prindsen overrakte Kongen af Neapel dette Maleri. I Rom opholdt han sig sex Maaneder, hvor det ikke manglede paa Bestillinger, saasom fra Thorvaldsen. Imidlertid fik han vide, at Løftet fra Danmark var gaaet i Røgen, hvorpaa han gjennem Tyrol tog tilbage til Dresden i Sommeren 1821, hvor han fik Ansættelse ved Akademiet med Titel af Professor.

I Aarene nogle og 20 var Dahls Berømmelse i et overordentligt Stigende. Hans Elev Normanden Thomas Fearnley udbredte sin Mesters og sin egen Berømmelse til München, hvorhen han gik fra Dahls Atelier, for ligeledes der at overraske Verden med Fremstillinger af det ubekjendte Norges herlige Natur. Man længtes efter at se Dahl i Norge — allermeest i Bergen naturligviis; men isandhed ogsaa overalt var Dahl folkekjær som en Mand, der gjorde Norge, hvorom Udenverdenen dengang havde underlige Begreber, bekjendt ved sin Kunst og sit Navn.

I 1826 saa man endelig Dahl i Norge. Han ilede til Bergen, hvor Jubelen var almindelig ved Besøget. Han lovede oftere at komme igjen, og hans Kjærlighed til Norge har ladet ham opfylde Løftet tre Gange siden, nemlig i 1834, 1839 og 1844, ligesom hans, med betydelig Bekostning udgivne, Plancheværk om Bygningsstilen ved enkelte ældre norske Trækirker — „Denkmale einer sehr ausgebildeten Holzbaukunst aus den früheren Jahrhunderten in den innern Landschaften Norwegens“ — 3 Hefter i Folio, Dresden 1837, samt hans Henvendelse til sine Landsmænd om den gamle Kongehal paa Bergenhuus Fæstning, viser, at Fædrelandet aldrig er ude af hans Tanker.

Dahls Malerier ere særdeles talrige og adspredte. Af de større befinder Labrofossen og Fortundalen sig i Mr. Porters Besiddelse; i Kristiansborg en Komposition ved Randsfjorden samt et Vinterstykke forestillende en dansk Egn med en Kjæmpegrav samt en Stranding paa den norske Kyst; og i Dresden er, mellem en Mængde derfra Egnen, italienske og Tyrolerlandskaber og egne Kompositioner, ligeledes en Strandingsscene ved den norske Kyst, samt, som Modstykke, Havet ved

Kronborg i Rolighed ved Maanelys. Mellem hans Kompositioner har man anmærket en Klippeegn med et Vandfald, i hvis Midte Ruinerne af et Bjergslot befinde sig, Søstykker, Maaneskinsstykker fulde af den rigeste Fantasi.

I 1827 mistede Dahl i Barselseng sin første Kone, med hvem han havde 4 Børn, hvoraf de 2 leve; og i 1829 giftede han sig igjen med Amalie v. Bassewitz, en Niece af den berømte General Grev Gneisenau; men kun for efter et Aar at miste hende, ligeledes i Barselseng. Det efterladte Barn levede kun til sit 5te Aar — Ulykker, som have bidraget til at forøge det Pirrelige i Dahls, endnu i hans Alder højst livlige, Gemyt.

Dahl er Medlem af Akademierne i Berlin, Kjøbenhavn og Stockholm, Ridder af Vasa og Dannebrogen, og hans Biografi indtoges i det Brockhausiske Konversationslexikon paa en Tid da det var sparsommere paa sine Optagelser. En fransk Skribentinde har ligeledes udgivet noget Særskilt om Dahl. Men hvad er dette mod den Navnkundighed, som udstraaler fra ethvert af de Malerier, som ere udgangne og udgaa fra hans Haand? Endnu vil den forøges ved nye; thi Gubben er endnu saa rask og rørig, som i de bedre Aar. Med livlig Deeltagelse følger han fra sit fjerne Hjem Kunstens og de Sagers Gang her i Norge, som dermed staa i Forbindelse; men især er det Opbevarelsen af Oldtidens arkitektoniske Minder, som han ringer for de altfor ligegyldige Landsmænds Øren med.

Dahl har erhvervet sig nogen Formue. Enhver Normand er velkommen i hans gjæstfrie Huus i Dresden, og ingen gjennemrejsende Landsmand, han være Maler eller ikke, undlader at hilse paa den gamle Mester. Da er det om Norge og atter om Norge, at han taler og spørger, at hans Hjerte flyder over om, medens han selv ifylder sin Landsmands Glas. Hans Geni har tilegnet sig dets Natur fra dens Største til dens Mindste; for dets Hæder og Vel slaar hans Hjerte usvækket, som da han for 33 Aar siden forlod det for at blive hvad han er bleven: to Nationers Stolthed.

Dahl er atter et af Exemplerne paa, at det kun er ved et Tilfælde, at Genier, som fødes i den store fattige Masse, reddes fra at synke tilbage i denne og sporløst at forgaa. Man tænke sig ham opvoxen til Manddomsalder i den Afdal i det uskjønne Evindvik, hvor hans Fædrenehytte staar, og hvor der ingen Natur er til at vække Geniet! Og dog vilde dette have viist sig inden det snevre Omraade. Han vilde havt Ulyst baade til Søen og Ageren og være bleven betragtet af Forældre og Andre som et Drog, der bare gik og klinede Kirker, Ansigter og Træer af paa Væggene. Tilsidst havde det da, naar Forældrene ikke vilde vide meer af ham, endt med at blive Bygdemaler, og upaatvivlelig skulde han da have bemalt Bøndernes Skabe, Uhrkasser og Kister med saadanne, af egen Fantasi og seete Brudstykker sammensatte, Prospekter og Blomsterstykker, at der vilde gaaet Ord af ham fra Viig til Sognefæst.

Med hvor bitre Følelser dvæler man ikke ved denne Skjebne, hvis Sandsynlighed kun er altfor stor! Og det Haar, hvori hans bedre Skjebne hang, det befandt sig jo ganske udenfor hans Selvbestemmelse eller for hans Forældres Vilkaar? Men hvor mærkeligt, netop af deres Fattigdom — at de maatte søge et bedre Erhverv i Bergen — kom denne haarfine, endnu for Mennesker usynlige, Parcetraad, som var stærk nok til at bære en kummerlig Ungdoms Byrder og at lede Geniet frem til Lyset og Anerkjendelse.

Ak, naar man tænker sig seende udover Folkemassens Hav af Hoveder — hvor mange Genier i alle Retninger mon der ikke fødes derunder for aldrig at blive til hvad de skulde for Verden og for sig selv? Der lod sig anføre flere Exempler, hvor kun det blinde Tilfælde har hævet dem frem. Men lad Naturen være ødsel i sine andre Riger — i velordnede Stater burde der sørges for, at Ødselheden med at lade Genier fødes, for uudviklede at forgaa, blev vanskeliggjort. De burde, naar de fødtes i de fattige Klasser, være Statens Børn og opdrages paa dens Bekostning. Man tænke sig dette gjennemført i alle Europas Stater — hvilke Fremskridt i Videnskab og Kunst maatte ikke deraf blive de nødvendige Føl-

ger? Det er jo kun Genierne, som skyde Verden frem, ikke Fleerheden af disse Kastefødte, som nu udelukkende faa en videnskabelig Opdragelse og besætte Posterne, fordi Fædrene ere ved Magt nok til at lade de tungnemmede Sønner slæbe sig Skole og Universitet igjennem.

Ludvig Mariboe.

(1844.)

Dette varme Hjerte slog sit første Slag den 12te Oktober 1783 i Kjøbenhavn, hvor Mariboes Fader var Chef for et temmelig anseeligt Handelshuus. Saavel Denne som Moderen, en Datter af Hofjuveleer Henriques, vare af mosaisk Tro, men Begge bekjendte sig allerede tidligt til den kristelige Religion, og lode Børnene opdrage i denne paa Præsten Christianis bekjendte Institut. Af Hensyn til gamle Henriques, som var en i og udenfor sin Menighed særdeles anseet og af Familjen afgjort Mand, undlode de imidlertid at lade sig og deres Børn døbe saalænge han var ilive. Hans Død indtraf først da Ludvig, den ældste Søn, allerede var en Snees Aar og opholdt sig i Livorno; men paa Efterretningen herom lod han sig strax døbe ombord paa en dansk Fregat, ligesom den hele Familje gjorde hjemme. Forøvrigt blond som en Gothe, skyldte Mariboe sandsynligviis denne sin Oprindelse de fine aandrige Træk, som gjorde hans Aasyn saa udmærket. Familjen bestod foruden Ludvig af 3 Brødre, som alle i forskjellige Kaar ere blevne anseede Mænd, og af en Datter *). Faderen anvendte al Omsorg paa sine Børns Opdragelse; men det stemmede ikke med hans Hensigter med Ludvig at lade ham studere, som han dog havde Lyst og Evne til. Disse vare nemlig blevne vildledede af en slet Informator, som han i de første Aar holdt til sine Børn; hans Behandling oprørte Lud-

*) Disse Södskende, der alle ere ilive, ere: Etatsraad Steenfeldt, Borgermester i Helsingöer, Proprietær P. Mariboe, en anseet Landmand paa Sjælland, Professor C. Mariboe (Halvbroder) og Fru Sonnleithner i Wien, Enke efter Hofagent og Regjeringsraad Sonnleithner i Wien.

vig, saa han intet vilde lære, og Informatoren bibragte nu Faderen den Mening, at Ludvig ikke duede til Studeringer. Han blev nu sat en Tid til en Optiker og lærte at slibe Glas, og siden til en Drejer, ligesom det overhovedet hørte til den Opdragelse, gamle Mariboe gav sine Børn, at gjøre dem bekjendte med det praktiske Liv. Men hvad Ludvig havde mindst Lyst til af Alt, nemlig Handelsstanden, blev nu hans endelige Bestemmelse; og hvilken Indflydelse har ikke dette Indgreb af den faderlige Magt havt paa hans hele Skjebne? Den, at hans Indre, hele hans Liv har befundet sig i en Kamp med de ydre Forhold, hvori han var indtvungen, og som han vel, saalænge al Tidens Ulykke ikke paa eengang styrtede ind paa ham, forstod at gjøre sig underdanige og at afvinde gode Kaar og et anseet Navn i den hans egentlige Natur altid fremmede Handelsverden, men hvori dog en Sjel, der var skabt for en aandigere Virkekreds, aldrig fandt sig vel, og omsider gik tilgrunde. Selv den glimrende Fremgang Ludvig gjorde, da han kom i det Christianiske Institut, hvor den fortræffelige Lærer især vakte Elevernes Æresfølelse, kunde ikke ombestemme Faderen. Forgjæves løb han, ved Siden af den næstældste Broder *), op til at blive Institutets bedste Elev — Ludvig skulde nu ligesaa vist blive Kjøbmand som Broderen skulde studere; og han tog sig det nær.

For at faa ham paa andre Tanker, fik han i sit 15de Aar Tilladelse til at gjøre en Rejse til Norge, hvor Faderen havde Handelsforbindelser, og han kom til Kristiania første Gang i 1799 sammen med en af sine Lærere fra Institutet, nuværende Professor Rasmussen. Han opholdt sig i Norge Sommeren over, besøgte Bergen og flere Landdistrikter, og fattede allerede da den Kjærlighed til sit tilkommende Fædreland, som han siden har givet saamange udmærkede Beviser paa. Skulde Faderen sætte sin Vilje igjennem — besluttede Ynglingen allerede dengang — da maatte Norge være det Land, hvori han vilde bosætte sig. Men det tegnede sig anderledes ved Hjemkomsten; — hans Fader befalede ham nemlig at rejse til Italien, hvor han i Livorno skulde anbringes som Volontør paa et

*) Etatsraad Steenfeldt.

Handelshuus, hvormed Faderen stod i Forbindelse. I sit 17de Aar kom han did, og Faderen gav ham aabent Kreditiv, i den rigtige Tro, at den Tillid, han herved viste ham, vilde være den bedste Sikkerhed for ej at blive misbrugt. Ynglingen viste ogsaa den Nøjsomhed med Hensyn til Udgivter for sin egen Person, som siden fulgte ham i hele hans Liv, og gjorde Mariboe ligesaa tarvelig i hans bedste som i hans sletteste Kaar. Han sparede dog ikke paa at rejse i Kunsternes Fædreneland, og han erhvervede sig en Samling af Malerier og Billedhuggerarbejder, som han siden bragte med sig til Kjøbenhavn. Hans Ophold i Livorno var fordeelagtigt for Faderen, og *nolens volens* blev dog Ludvig hvad Denne havde villet, nemlig en dygtig Handelsmand, sprogkyndig, en Bogholder paa sin Hals, og en klog og foretagende Spekulant. I Livorno havde han allerede havt de fordeelagtigste Tilbud; men efter fem Aars Ophold der skrev Faderen ham til, at han maatte vende tilbage for at blive hans egen Kompagnon. Det var et Tordenskrald for Ludvig; thi den samme Ulyst til virkelig for hele sit Liv at maatte blive Handelsmand besjelede ham endnu og fulgte ham paa hans hyppige Rejser i det dejlige Toskana, til Florents, Rom o. s. v. Syg paa Legeme som paa Sjel (thi paa Hjemrejsen havde han ved en Væltning brukket sit Been, og, hvad der var værre, lagt i 3 Maaneder under en Landsbybarbeers Hænder) kom han tilbage til Kjøbenhavn, fast besluttet paa ikke at tage imod Faderens Tilbud, men idetmindste at kjæmpe for Realisationen af den med ny Styrke fremtraadte Idee, under alle Omstændigheder, som Handelsmand, at vælge Norge til Skuepladsen for sin Virksomhed. Forholdet blev spændt mellem Fader og Søn. Ludvig flyttede ud af Huset; men blev dog ved daglig fra Kontoret at besørge den udenlandske Korrespondence. Han talte og skrev ogsaa Fransk, Engelsk, Tydsk og Italiensk. Det varede imidlertid ikke længe før han kom i Forbindelse med den store norske Handelsmand, Kammerherre Bernt Anker, og fra ham modtog han Tilbud at tage til Kristiania for at forestaa det Ankerske Fideikommisses udenlandske Korrespondence. Gagen var betydelig, saa han nu kunde, hvad han

ogsaa maatte, naar han skilte sig fra Faderen, ganske stole paa sig selv.

Mariboe havde ikke været længe i Norge før han i Fællesskab med Kammerherre, senere Statsraad, Rosenkrands etablerede en betydelig Kornhandel for at bringe denne vigtige Handelsgreen paa en fastere Fod; men dette gik over Stadens Kornpugeres Horizont, og man miskjendte Hensigten med dette Foretagende. Fideikommisset fandt sig endog, paa Grund af Mariboes Forhold til det, beføjet til at bekjendtgjøre, at det ingen Deel havde deri. Imidlertid var Etablissementet af stor offentlig Nytte, da Kornforsyningen blev vanskelig efter Krigens Udbrud i 1807. Under denne udmærkede Mariboe sig ved Virksomhed for at oprette Frikorpser, og han blev endogsaa udnævnt til Chef for et lidet Feldtbatteri. Han udkastede ogsaa Planer til et Uldmanufaktur, der skulde forsyne Armeen, og sendtes i den Anledning af Kristian August til Kjøbenhavn; men det endelige Udfald blev, at Mariboes Plan blev optaget af det Offentlige, hvorefter det da gik som sædvanligt, hvor dette vil gribe ind i den private Industri. Mariboe benyttede Opholdet i Kjøbenhavn til at forelægge Premierministeren Grev Schimmelmann et Udkast til en særskilt Bank for Norge, og han blev paalagt at tilstille den daværende kgl. interimistiske Regjeringskommission samme, hvilket ogsaa skede. Ved Tilbagekomsten fortsatte han Provideringsforetagenderne sammen med Rosenkrands, og næst Grev Wedel og maaske Jacob Aall har han de største Fortjenester af Landets Forsyning. Farerne for enkelt Mand tiltoge imidlertid eftersom Blokaden skjærpedes, hvorfor Mariboe først udkastede en Plan til et Provideringsselskab for Agershuus Stift, og siden oprettede et Kornselskab for Kristiania By og dens Opland, hvis Virksomhed vedvarede ligetil Freden sluttedes.

I 1810 foreslog Mariboe for Regjeringskommissionen, for nogenlunde at kunne regulere Kursen, og forat erhverve et Fond til en vordende Bank, at indkjøbe Sølv for offentlig Regning. Regjeringskommissionen gav gode Løfter om at dette Foretagende vilde blive understøttet af Regjeringen; men dette blev ikke Tilfælde. Mariboe stod nu alene med stort Udlæg

af Penge, men ogsaa med en god Deel gamle Sølvkander, Stob, Mynter o. s. v., og blev nu udsat for et Skrig fra alle Kanter over at han vilde udføre alt Sølv fra Landet. Da hans Fader besøgte ham i Anledning af hans Giftermaal, som fandt Sted i Sommeren 1809, hedte det endog, at Sønnen var hans, den gamle Jødes, Agent, hvorfor Mariboe omsider fandt det værd, at udtale sig offentlig om det sande Sammenhæng med denne Handel, hvorom Regjeringskommissionen var underrettet. Da Regjeringen i Kjøbenhavn ikke engang vilde indlade sig paa Mariboes Tilbud at aflevere Sølvet til Kongsberg mod Godtgjørelse for sit Udlæg, solgte han det for egen Regning i Kjøbenhavn med en Profit af over 11,000 Rdlr. D. K.; men da der intet var blevet af Bankens Oprettelse, i hvilket Øjemed Indkjøbet af Sølv var skeet, og dette dog var kommet fra Landet selv, tilbød han Direktionen for det kgl. Selskab for Norges Vel hele Beløbet for at anvendes til Landhuusholdningens Fremme. Samme Aar, 1810, oprettede Mariboe ogsaa en Forsørgelsesanstalt for 12 fattige Pigebørn af Agers Sogn, og i det følgende gav han 4000 Rd. til et Universitet, samt udkastede Planen til en Tegneskole for Haandværkere, til hvis Oprettelse han først ydede 500 Rdlr., og siden 50 Rdlr. aarlig, og af hvilken den nærværende store Indretning kan siges at være udgaaen. En saadan Mand maatte være Medlem af Direktionen i Selskabet for Norges Vel, og som Saadan fungerede han ogsaa i flere Aar. Efter den ulykkelige Høst i 1812 rejste Mariboe til Kjøbenhavn forat udvirke Udvexling af Licencer, saaledes at der skulde indføres ligesaa mange engelske Ladninger, som man erholdt Licencer til Kornladningers Indførsel i Norge; men det vigtigste Resultat af Rejsen blev, at Mariboe anskaffede sig Maskinerier og Personale til en Klædefabrik, medens den offentlige paa Kongsberg endnu ikke var kommet i Drift. Under de uheldigste Tidsomstændigheder udviklede Mariboe den overordentligste Virksomhed og stedse i den Retning, at bringe Landet til at forsyne sig selv nu da det var overladt til sig selv. Samtidig med Klædefabrikken anlagde han nemlig en Kaartfabrik, et Glasværk og en Papiirmølle, hvorved tilsammen henved 400 Mennesker havde Levebrød.

Da Statholderen, Prinds Kristian Frederik, i 1813 forsamlede Landets betydeligste Ejendoms- og Handelsmænd i Kristiania forat oprette en Slags Laanebank, var Mariboe derimellem; men uagtet Prindsen indledede Subskriptionen med de opfordrende Ord: „Hvo som føler varmt for Norges Vel, følge mit Exempel og tegne sig“, var der dog Grunde i Udkastet, som lod Mariboe, til Prindsens Fortrydelse, holde sig tilbage. Dagen efter tilskrev han imidlertid H. H., at det var saa langt fra, at han vilde unddrage sig af egoistiske Grunde, at han forbandt sig til at betale i ti paa hinanden følgende Aar 1000 Rdlr. S. V. som Bidrag til de Kornmagaziners Anlæg, som skulde sættes i Forbindelse med Laaneindretningen. Sin aabne Karakteer viste ogsaa Mariboe kort efter, ved i Prindsens Nærværelse at erklære sig imod Nødvendigheden af at Dennes Valg til Præses i det kgl. Selskab for Norges Vel skulde sanktioneres af Kongen. Det paadrog ham Spørgsmaalet af Prindsen, om han da ansaa det under sin Værdighed at tilskrive sin Konge i den Anledning. Mariboe var bleven sin Ungdoms Beslutning tro: han var ganske bleven Norsk, og han forstod Selskabets emanciperende Tendents. Imidlertid foreslog dog Prindsen Mariboe til en af Direktørerne for det Provideringsselskab, der oprettedes i 1813, hvorfor han dog undslog sig.

I Januar 1813 var Mariboe bleven ansat som Kapitain *à la suite* i Armeen, og da Krigen i 1814 syntes at maatte udbryde med Sverige, meldte han sig til Tjeneste. Han ansattes imidlertid ikke; men viste sig særdeles virksom ved at overtage Opsynet med Armeens besværlige Transportvæsen. Han gjorde ogsaa Generalkrigskommissariatet opmærksom paa den Dumhed, det havde gjort sig Skyld i, ved at lade Bøndernes Heste fra Vestsiden af Kristianiafjorden slæbe rundt om denne og heelt nede fra Grevskaberne møde frem i Kristiania for at skydse Krigsmateriale ned i Smaalehnene, medens alle Fjordens større Baade, hvoraf enkelte kunde rumme indtil 70 Hestelæs, laa ubrugte.

Norge har ikke faaet Friheden saa ganske givendes, som man stundom vil indbilde det. Ødelæggelse af al Fabrikindustri og to voldsomme Pengerevolutioner (i 1813 og 1815)

høre til de Lidelser, hvorfor det har kjøbt Friheden og dens Ære. Ingen kunde Tidsomstændighederne ramme tungere end Mariboe. Hans merkantile Dygtighed fik en Erkjendelse i Valget til første Repræsentant for den midlertidige Laane- og Diskontoindretning af 1816; men her hjalp ingen Dygtighed, intet af de Klatlaan, Landet dengang kunde yde. Omsider vare heller ikke disse at faa, saa Mariboe, der endnu holdt sin talrige Arbejdsstok i Virksomhed uagtet den næsten standsede Afsætning, besluttede personlig i Stockholm at ansøge daværende Kronprinds Karl Johan om et Laan paa sine betydelige faste, og forholdsviis kun lidet behæftede, Ejendomme. Mariboe fik ogsaa i Foraaret 1816 og 17 ialt laant 10,000 N. Spd. samt af en privat norsk Mand i Stockholm 2000 Spd. Men fra denne og en senere Stockholmsfart i Foraaret 1817 daterer alle Mariboes Viderværdigheder sig. Han fik nemlig et Tilsagn om at blive Adjudant hos H. M. Kongen eller dog hos Kronprindsen samt Foredragende af de norske militære Sager, og til Adjudant hos Kong Karl den 13de blev han virkelig ogsaa udnævnt. Dette bragte Mariboe, der siden 1807 havde været gift og alt havde flere Børn, til i September 1817 at flytte sin Huusholdning fra Gaarden Økern ved Kristiania til Stockholm. Men af Ansættelsen som Militærreferent blev der intet, — som det hedte, fordi Mariboe havde ikke været taus nok om dette Tilsagn; og da den betydeligste Deel af Gjælden til H. M. blev opsagt til Likvid i Glasvarer, uden at dog Aflysning blev besørget af vedkommende Agenter saa betimelig, som Mariboe fordrede forat kunne redde sine fleste Ejendomme fra et udenlandsk Pantekrav, realiseredes dette, og Mariboe tabte igjennem alle Instantser en Proces mod vedkommende kgl. Agent. Ved sidste Instants faldt Dommen i 1825 — halvandet Aar efterat Mariboe atter havde taget Bopæl i Norge, paa Ejdsgodset i Høland. I 1822 havde han ogsaa, i Naade og efter Ansøgning, erholdt Afsked fra Armeen.

Medens Dampskibsfarten var ganske ubekjendt i Norge, var den, især ved en Hr. Owens Virksomhed, i fuld Gang i Sverige. Mariboe satte sig da allerede i 1823 i Forbindelse med Hr. Owen om at erholde et Dampfartøj, og sendte en

Subskriptionsplan til Norge for at rejse Aktier til Istandbringelsen af en Dampfart fra Kristiania til Kristianssand og Bergen. Der tegnedes imidlertid ikke nok Aktier. Et Forslag fra Mariboe om en Normal-Industriskole for Fruentimmer af alle Klasser blev der heller ikke videre af, af Mangel paa kraftig Bistand. I Begyndelsen af 1824 begyndte Mariboe, der opholdt sig paa Ejdsgodset, at udgive fra Drammen den politiske Tidende „Patrouillen“, i $2\frac{3}{4}$ Aar anonymt; men senere fra eget Bogtrykkeri i Kristiania. I alt fortsatte han dette Blad i 10 Aar, og det hævdede i al den Tid den første Rang imellem Datidens oppositionelle Blade. Som Redaktør deraf boede han i Kristiania, og blev valgt til Repræsentant for denne By paa Storthinget i 1830, hvor han strax angav sin parlamentariske Karakteer ved at foreslaa, at selve Forhandlingerne om Fuldmagterne skulde holdes for aabne Døre, og udviklede en overordentlig Virksomhed, men som stundom udartede til Rethaveri og Megettaleri. Ved Siden deraf redigerede han Debatterne i større Detalj i Patrouillen end de ellers meddeeltes med *).

I det følgende Aar bosatte han sig paa Gaarden Økern ved Kristiania, som han før havde ejet; og saaledes kom han fra Agershuus Amt paa Storthinget i 1833. Men allerede i Begyndelsen af dette Storthing faldt han i en særdeles heftig Nervesygdom, hvoraf han kun med Nød blev reddet. Ikke destomindre indfandt han sig dog paa sin Plads før dets Slutning, og sparede sine svage Kræfter kun altfor lidt. Ikke færre end 33 Vota og Forslag, hvorimellem det gjenoptagne om Debatternes Offentlighed strax fra Storthingets Sammen-

*) Mariboes vigtigste Idrætter paa dette Storthing var, at han foreslog Erhvervelsen af Dokumenter angaaende Erstatningen for Smaalehnenes Amt; ligeledes umiddelbar Korrespondentse fra Regjeringen til Storthinget og dets Afdelinger; om Erhvervelse af Gjenpart af den nöjagtigere redigerede Grundlov; om Portoens Bestemmelse af Storthinget; om Afskaffelse af Civilembedsmænds Uniformer; om Afgivelse af Statskassens Sölvoverskud til Banken; mod Forandring i Grl. § 14; mod Bidraget til Ministerkassen; om Adresse angaaende Indskrænkning af Landmilitærbudgettet; mod Kongsberg Sölvværks Salg o. s. v. — alle Forslag og Vota i den samme patriotiske Aand.

trædelse, udvise Registrene. Der er liden Tvivl om, at denne Nervesygdom og den liden Ro, han gav sig derefter, paaførte ham den ulykkelige Sindssygdom, som dog først flere Aar efter brød løs. Hans Nervesystem var ødelagt, saa den mindste Aandsanstrængelse satte ham i en Febertilstand, og saavel i som udenfor Storthinget manglede det ham heller ikke paa Ærgrelser. En Badekuur i Kjøbenhavn rettede kun for en Tid paa hans uden- og indenfra nedbrudte Helbred; Hovedgigt slog sig til og sløvede hans Aandskræfter, medens hans overinciterede Nervesystem ikkedestomindre holdt dem i en affektfuld Virksomhed. Nogle politiske Breve, som han under disse ulykkelige Forhold alligevel udgav, viste at Mørket allerede dæmrede om denne lyse Aand. Hans rastløse Virksomhedsdrift var nu sygelig, og den drev ham til, uanseet hans Kraftesløshed, at ansøge Regjeringen om at maatte overtage Befordringen af den udenrigske Post ved et Dampfartøj, der skulde anskaffes ved Aktier i Hamburg og i England, og tidlig sættes i Fart, og da denne ikke vilde indlade sig paa denne ganske vist rigtige, for alle sociale Forbindelser nyttige Plan, hvorfra nu end Dampskibet kom, besluttede han, under en Forbedring i hans Helbredstilstand i Sommeren 1836, personlig at tage over til England for at drive sin Plan igjennem til alle Nordmænds Forbauselse. Siden han havde udkastet den, og arbejdet derfor, holdt han Udførelsen for en Æressag, og da en ubetænksom Opfordring og et Udfald mod ham viste sig i Aviserne, kunde selv ikke de kjærlige Familjebaand, hvorunder Mariboe altid levede, holde ham tilbage.

Den vigtigste Bevæggrund til Rejsen var dog et endnu højere patriotisk Formaal, nemlig det, ved direkte Henvendelse til den britiske Regjering og Parliament, at skaffe Norge Fyldestgjørelse for den skjændige Forurettelse det havde lidt i Bodøsagen ved en Dumdristighed af engelske Privatmænd, som dets egen Regjering ikke alene havde taalt, men endog betalt i dyre Domme. En Englænder, Mr. Stead, havde af og til viist sig i de senere Aar, og navnlig i 1836, i Kristiania med Anbud til Storthing og Regjering, at han for Penge vilde kunne sætte Norge i Besiddelse af Dokumenter, hvorefter det ufejlbarligen maatte komme til sin Ret. Denne Spe-

kulant havde Mariboe søgt at føle paa Tænderne, og under dette undfanget Ideen, under sit Ophold i London at virke for Norges Interesse i den Sag. Den 1ste August 1836 rejste han over med Brystet fuldere af Forventninger end det spændte Sejl over hans Hoved med gunstig Vind; men den 20de August 1837 var han her tilbage igjen med uforrettet Sag. Og dog havde han været rastløs under sin aarelange Fraværelse. Han havde i London udgivet en energisk, nøjagtig og dokumenteret Fremstilling af Sagen, og ladet samme uddele til ethvert Parliamentsmedlem; han havde idelige Samtaler med flere af de vigtigste af disse, hvorimellem med Brougham og Warburton, hvilken Sidste gav ham bestemt Løfte om at faa Sagen indbragt for Parliamentet. I Tillid hertil rejste Mariboe da endelig tilbage; men da han ikke strax fornam noget til dets Opfyldelse, rejste han atter over i Oktober s. A., og fortsatte sine Bearbejdelser til han endelig med knækket Haab i August 1838 begav sig tilbage over Kjøbenhavn, hvor han blev liggende syg paa Legeme og Sjel. Neppe kommen paa Benene iler han til Hamburg for dog at se sin Dampfarts-Plan realiseret, samt forat udføre nogle Forretninger, der vare ham overdragne af et engelsk Jernbaneselskab; men kom did heftig syg, saa der ikke var at tænke paa Forretninger. Han tog ingen Læge; men da den heftigste Feber var over, rejste han endelig hjem igjen i Mai 1839. Han kom hjem meget svag; men et roligt Liv hele Sommeren over gav ham endog paany Kræfter til i September at rejse til Stockholm for at søge Konsulatet i Hamburg. Det daværende Storthing havde frataget ham den Post som Statsrevisor, som han havde indehavt siden 1833, og Konsulatposten var ikke til at erholde. „Intet vil lykkes mig mere“ var allerede længe den Tanke, som brændte i Mariboes Hjerne, susede for hans Øren og stod skrevet hvor han vendte Øjnene hen. Og kort efter hans Tilbagekomst efter den 3 Ugers Stockholmsrejse i det skrækkeligste Vejr og Føre, udviklede den Sygdom, han lige siden 1833 havde befundet sig i Kamp med, sig i hurtige Overgange til aldeles Sindssvaghed. Allerede ved sin Tilbagekomst i Foraaret havde han betroet sin Kone og Søn, at han i de tre sidste Maaneder af den afvigte

Vinter ikke altid havde kunnet raade sine Tanker; men at han dog havde vidst det og forstaaet at benytte de lyse Øjeblikke til at tilskrive dem de kjærlige Breve, hvoraf intet Ondt eller saa Skrækkeligt lod sig ane. Men nu! . . *denne* Sindssvaghed, som nedsank den trofaste Viv og de kjærligste Børn i Forfærdelse og vakte det hele Folks vemodigste Deeltagelse, havde intet saa lyst Øjeblik, at han kunde skjule den. Morgenbladet for 17de November 1840 indeholdt følgende Smertesudbrud af denne Skizzes Forfatter ved den sørgelige Efterretning:

„Ludvig Mariboe.

Nu tom er Haanden, træt og tom,
der skjænkte Norges Fattigdom
meer Guld end nogensinde dette,
om det har Hjerte, kan forgjette.

Hvor famler den i vildsom Leeg
omkring hans Pande höj og bleg!
Den efter Borgerkrandsen leder,
som, Nordmænd, han jo fik af Eder?

Nu har Han ikke mere Guld,
nu vil Han samle Haanden fuld
af Egebladene — det Sidste
at give Norrige, Han vidste.

Dem vil Han over Norge strö.
Först da Han synes, han kan dö,
naar Landet han sin vundne Ære
kan segnende igjenforære.

Hvor smiler Han! hvor glad og stolt,
somom han Rigdomshornet holdt,
og kunde drysse ned som Gave
i Norges Skjöd Aladdins Have!

Hvor smiler Han idet han strör!
Ak, stakkels Gamle, hvad du gjör!
Det er dit Haar, af Kummer blegnet,
ej gyldne Blade, ned du regned.

Thi Folket gav dig ingen Krands.
Det har en kort Erindringssands.

Det kommer först med den paa Baaren,
og tror at sone alt med Taaren.

Men Jeg vil med taknemlig Aand
dig kysse, magre, blege Haand,
som Norrige, min Moder, skjænkte
vel meer end eengang, da hun trængte.

Og jeg ærbödig se vil i
hans vilde Feberfantasi
en Blomst, som, da han har ej Andet,
hans Aand har skudt for Fædrelandet.

Thi hör hvor tit han nævner det!
Og hvergang rödmer Læben let.
O, skjönne Tankeblomme, glöde
du vil paa Læben, om Han döde."

†

I Mai 1840 rejste hans Søn med ham ned til det bekjendte Hospital i Slesvig, og i September var han allerede saa restitueret, at han, efter Lægernes Raad, bestemte sig til at tage hjem. Vognen stod alt for Døren; men da Mariboe ikke kom ud, søgte man ham i hans Værelse, og fandt ham der liggende paaklædt paa Sengen under et stærkt Slagtilfælde. Hans Hjerte har, ved Tanken om at gjense Norge, slaaet for voldsomt. Et Par Maaneders Bevidstløshed fulgte herpaa; men mod Høsten, da hans Datter kom til ham forat pleje ham, vendte Samlingen tilbage. I Juni 1841 var han endog kommen sig saavidt igjen, at hans Søn og Svigersøn rejste til ham for at ledsage ham hjem; men, ligesom om Gud ikke vilde, at han skulde gjense det Folk, for hvis Vel og Anerkjendelse af hans Stræben han havde overanspændt Aands-, Legems- og Formues-Kræfter, blev han, to Dage efter deres Ankomst, rørt af et nyt Slagflod, som efter 18 Timer endte hans Liv den 19de Juni 1841. Paa Slesvigs Kirkegaard ligger Ludvig Mariboe begravet.

Mariboes Skrifter ere følgende:

1) Anmærkninger ved Gjennemlæsningen af Prof. Pihls Plan til en, for hvert Præstegjeld og hver Stand anvendelig, udvidet Fabrikation af Klædesvarer, Værkener og linnede Töjer. Kristiania 1808.

2) Nogle Ord om almindelig Værnepligt og et Forslag til paa den mindst bekostelige og mindst byrdefulde Maade at underholde et Land- og Söværn i Norge. Kristiania 1815. 8.

3) Nogle Ord om Rigsforsamlingens Beslutninger ang. Statens Pengevæsen. Kristiania 1815. 8.

4) Extrakt af Ideer om Pengevæsenet, tilegnet Storthinget. Kristiania 1815. 8. (Anonymt.)

5) Forslag til det norske Pengevæsens Forbedring. Kristiania 1815. 8.

6) Oplysninger og Tillæg til hans Forslag om Pengevæsenet. Kristiania 1815. 8.

7) Om Statsraadets Laaneprojekt. Kristiania 1819. 8.

8) Om Norges statsökonomiske Forfatning samt Forslag angaaende Norges Bank m. m. Kristiania 1821.

9) Om Formue- og Næringsskattens Ophævelse. Kristiania 1821.

10) Tillæg til Patrouillen, indeholdende Tillæg til hans statsborgerlige Liv. Kristiania 1826. 8.

11) Bemærkninger ved den provisoriske Anordning af 24de Mai 1825. Kristiania 1827.

12) Om Oprettelse af Tegneskoler i större Kjöbstæder — indfört i Budstikkens 3die Deel, Tillæg S. 3.

Hertil kan man lægge, foruden ovennævnte mindre heldige Breve, næsten hele Patrouillens Indhold, hvori mangfoldige fortræffelige Artikler.

Med Thomas Fearnleys Portræt.

(1845.)

I.

— — Jo det er der Hagehullet paa salig Thomas — det ubedragelige Tegn, naar det ikke er fiirkantet, paa et godt Gemyt — og Smiiltrækkene om Munden; men hvor er Ansigtets uforlignelige sangvinske Rundhed og „*Fulgor*“, hvor de leende Øjne og denne buttede skjelmske Næse, der alene var saa god som et Ansigt? Det maa sidde igjen paa Stenen; og man faar hjælpe sig med at tænke, at Fearnley sidder her med sin Pibe spekulerende over, at der ingen Rejse blev af en Sommer, over et Brev af uventet magert Indhold, over Dumheder, begaaede her hjemme i Norge i en eller anden Kunstindretning o. s. v. Nok er det, Fearnley havde et Ansigt, der paa det allerfuldkomneste gjengav en trohjertig, vennesalig, livslysten Karakteer, saaledes som Menneskene maa være for at elskes af Alle for deres blotte Personers Skyld. En undersat, men rask og bevægelig Figur, forstyrrede ikke Ansigtets Indtryk. Heller ikke de blonde Knebelsbarter og det purrede blonde Haar.

Men hvad kommer alt dette os ved? spørger et Publikum. Nu, nu! Det er kun en Silhuette til at hjælpe sig med siden Portrættet ikke just er lykkets, og Fearnleys Venner, som gjerne vilde se hans glade Træk gjenvakte, om kun i Fantasien, udgjøre ogsaa et ikke saa lidet Publikum. Det var en Selle at tømme en Flaske Viin med; det var en Ven at komme til i Nøden; det var en Mand, der vilde have forstaaet at bestrø sin og sin Vivs Livsbane med Roser og Vedbende i en længere Strækning fra Kirken end de ellers pleje at række. Ofte kun til Hvedebrødene ere fortærede i den anden Kurv. Saa er ogsaa Blomsterkurven tom, og Vejen bliver graa, som ellers, bag de Vandrende.

II.

1.

S. T. Hr. *Henr. Wergeland.*

Jeg er forbauset over den Begyndelse til en Biografi af Thomas Fearnley, som De har ladet mig læse. Ikke fordi De synes at finde Portrættet mindre heldigt, eller fordi jeg mener, at alle Biografier bør, i Maaden at være affattede paa, være som Kugler fra samme Form; nej! men De synes at ville etablere, at en Biografis Stiil bør være et Slags Portræt af Heltens Karakteer. Man tror nemlig at opdage en vis Nonchalance i bemeldte Begyndelse til Fearnleys Biografi; men da denne Maneer er særdeles vovelig, saa at Mange endog turde være tilbøjelige til at foretrække den saakaldte Bedemandsstiil, hvori ogsaa Biografier almindeligviis affattes, gjør De sikkert rettest i at fortælle Biografien simpelthen, begyndende med Fødsels- og endende med Døds-Aaret.

Kristiania 1ste Januar 1845. Ærbödigst

N. N.

2.

Min Herre!

At skrive Thomas Fearnleys Biografi i Bedemandsstiil gaar umuligt an. Naar Klokker N. N., der har lært Menigheden at kalde ham „Deres Værdighed", uden at han dog har antastet Præstens Velærværdighed, engang skal biograferes, skal jeg ellers med Fornøjelse forsøge mig i den. Forøvrigt tror jeg, at den oversendte Biografi giver Læseren dog et nogenlunde Begreb om hans Karakteer og moralske Konstitution, om hvilke vigtige Ting man ellers plejer at lades i den dybeste Uvidenhed, saa de beskrevne Personer i den Henseende ligne afklippede Stykker Papiir af samme rene hvide Ark.

Jeg har ellers i Vedlagte den Ære at fortælle Dem, hvorledes jeg fik vide Adskilligt om Thomas Fearnley og kom til en Slags Biografi saa let som til min Hat fuld af Vand, om jeg havde sat den ud i et Regnskyl.

Kristiania 3die Januar 1845. Ærbödigst

Henr. Wergeland.

III.

Nationalgalleriets herlige Lokale for Maleriudstillinger. Jeg i en Vinduesfordybning, bladende i Katalogen (da jeg nemlig paa de fire förste Sider har fundet 199 — hundrede og ni og nitti — Trykfejl, havde jeg faaet Lyst til at undersøge *summam summarum*). Andre Besøg ere 0.

Da indtriner —

en højvæxt overordentlig velskabt og forøvrigt tækkelig ung Dame, som jeg hørte var dansk, ledsaget af en af vor Byes meest dannede Mænd.

„Ah — Dahl! Dahl!“ raaber Damen idet hun iler hen til et Skovstykke, et med et guddommelig malet, af vajende Sumpplanter omgivet, Kjern i Forgrunden. Paa hiin Side Kjernet en Jæger, saa det kanske skulde hede et Jagtstykke, om Skoven ikke var saa aldeles dominerende. Men man vil nok erindre det baade fra Kunstforeningen og Nationalgalleriet, hvor Alle vel nu have været for Skams Skyld, siden man begyndte fra saamange Kanter at blæse til Ilden paa Kunstens Altar herhjemme, at man har blæst hinanden respektive Øjne og Ansigt fulde af Aske.

„Nej, Jomfru — sagde Ledsageren — det er af Fearnley“.

„Ah, af Fearnley! Men her er da Dahl“, meente Damen igjen, idet hun drejede sig mod Grindelwaldergletscheren.

„Ogsaa af Fearnley“.

„Men dette herlige — oh! her maa vi sætte os foran, men i passende Afstand, for sandelig jeg synes, at dette Vandfald (man erindre Damen er dansk), som jeg synes at høre, maa overøse mig . . Dette herlige Maleri er da af Dahl?“

„Fearnley“ — mumlede Manden ligesom halvt misfornøjet. „Det er Labrofossen.“

„Ah, har Norge ogsaa frembragt en saadan Mester til, foruden Dahl?“ sagde Damen.

„Ja i Thomas Fearnley. Dahl og han ligne hinanden i Meget, i Sujettets Dristighed, i Forgrundens Nøjagtighed, i de tydelige Mærker paa at det er selve Naturen i dens Storhed som i dens Detaljer, de have studeret o. s. v. men Dahls Malerier vise et skarpere profileret, et selvstændigere Geni.“

„Af Dahl har jeg seet noget nede i Danmark; men tilgiv

mig, om den anden af Deres Fædrelands smukke Prydelser var mig ubekjendt. Midt inde i Jylland . . ."

„Oh, Jomfru! der er vist meget Lidet af Fearnley i Danmark, hvor han kun opholdt sig et Aarstid paa Akademiet, nemlig fra 1821 til 1823. I 1822 blev nemlig vor nuværende Konge opmærksom paa den tyveaarige Kunstner, og bestilte af ham et stort Prospekt af Kjøbenhavn. Da Maleriet var færdigt, sendtes det til Stockholm; Fearnley fulgte efter og tog der sit Ophold alt til i 1827, da han tiltraadte en længe paatænkt Rejse til Tydskland og videre. Vinteren 1828 blev han imidlertid liggende syg over i Kjøbenhavn, maatte til Norge af økonomiske Grunde, og kom saaledes først sydover i Høsten 28. Norge havde han imidlertid togange besøgt fra Stockholm, og da drev alt Folk, som saa hvad der kunde blive af ham, baade med Raad og Daad paa Udenlandsrejsen. Men det er sandt — det falder mig ind — der er jo Stykker af Dahl i Danmark, saasom hos Etatsraad Treschow i Kjøbenhavn, de prægtige Sidestykker af Syden og Norden: Neapels Sorrento og vort Sogns Gudvangen. Desuden tæller det thorvaldsenske Musæum en norsk Egn af Fearnley, et af hans første Arbejder, hvoraf hans rige Talent glimrede frem, og et af hans herligste Schweitzerlandskaber er i Etatsraad Donners Besiddelse i Altona. Men det er jo i Schleswig-Holstein . . ."

„Min Herre!" — afbrød den smukke Jydinde med komisk Alvorlighed, idet hun syntes et Par Tommer højere, da hun rejste sig op.

„Pardon! Pardon, min Heltinde!" lo Ledsageren.

„Ja, hvis De fortæller mig meer om Mesteren for dette vidunderlige Stykke. Vi have endnu ikke kvæget os nok ved Støvregnen fra hans Vandfald. Hans Navn er engelsk?"

„Hans Bedstefader var ogsaa en Englænder, der havde taget Bopæl paa Frederikshald, hvor Familjen endnu bor. Der fødtes Thomas — om jeg ikke fejler meget — den 27de December 1802. Altsaa et Julebarn, og sandelig hele Julens Munterhed og barnlige Gemytlighed blev lagt i hans Hjerte, og af den største Mester ogsaa i Maleri udpræget i hvert Træk i hans Aasyn, hver Runding af hans Person."

„Ah, har De hans Portræt?"

„Ja — en af ham Selv gjort Skizze, men De vil deraf se nok til at synes godt om ham."

„Nu — det var ikke rigt med Faderen. Thomas kom som femaarig Gut —"

„Gut? Hvad behager? . ."

„Dreng, bedste Jomfru, betyder det . . Han kom i den Alder til en Onkel i Kristiania, en Karrikatur af en datids Isenkræmmer. Da Thomas var voxet noget til, var han nok ogsaa voxet fra Planen at blive Isenkræmmer; vist er det, at han i sin første Ynglingsalder var Kadet i flere Aar, hvorpaa han pludselig i sit 16de Aar atter gaar bag Disken, som det hedte, med den alvorlige Beslutning at gaa i Onkels Fodspor (maaske dog den alvorligste var at arve Onkel?). Men bag Disken sloges han med sin Kollega, paa Krigsskolen havde han faaet Smag for Tegning, og da der 1819 oprettedes en „Kunst- og Tegneskole" fandtes Fearnley snart øverst i dens Rækker. Han tog dens Præmier og rejste saa til Kjøbenhavn.

„Paa sin første Udenlandsrejse opholdt han sig 1½ Aar i Dresden, hvor han især studerede Dahl. Men han fordøjede hvad han tog til sig. Man kan maaske ikke stille Fearnley ved Siden af Dahl, men han er ikke heller i nogen Maade en afledet Kopi. To Aar tilbragte han i München, i en heldig Periode, da Kunsten der endnu var i sin Opblomstren; og der skulde Fearnley forblevet, baade fordi Kong Ludvig havde skjænket ham sin Opmærksomhed og især for at holde Skridt med de Kunstnere, som dengang begyndte at vinde sig et Navn fra München af. Da han efter tvende fleeraarige Fraværelser igjen kom til München for Alvor, havde Forholdene forandret sig; Andre vare voxede ham over Hovedet; den gamle Plads var borte, hvorfra under det to Aars Ophold Stormænd fra Tydskland, England og Italien hentede Billeder, især af Norge, til sine Gallerier. Saaledes har Fyrsten af Thurn og Taxis et Prospekt fra Thelemarken, Lord Pembroke Justedalsbræen og en Grev Arco et mesterligt Andejagtsstykke ved den bayerske Königssee."

„Men hvorfor forlod Fearnley da München just da han stod i sin Zenith?"

„Ah, min Dame — bemærkede hendes Ledsager — Landskabsmalernes Kunst fordrer at de rejse, hver Sommer om muligt. Men de kunne lukke sin Dør ilaas blot til Høsten. Rejse, rejse maa de. Enhver liden Spadseretuur maa være en liden Rejse med Blyanten i Haanden, og af hvad de nu naturtro faa ned i sine Mapper, danne Mesterne sine Forgrunde: af Træbuller, af bemosede og forvitrede Stene, menneskelige Figurer og Vaaninger, Planter, Træer og Dyr. Se f. Ex. der, hvad Virkning gjør ikke denne ganske naturtro Fiskeørn her i Forgrunden af Stykket. Man kan se af Halsens Bøjning, at den fra sin Stok har opdaget en Lax; og at den saaledes overlader sig til sin Jagt, gjør Stedets Vildhed og Eensomhed paa det klareste anskueligt. Men videre til Forsvar for at Fearnley forlod München, da gjaldt nu Rejsen for det Første Italien, som ingen Maler af Rang kan undlade at have seet idetmindste Luften af, og for det Andet, saa var Fearnley i høj Grad livs- og rejselysten. Vinteren $\frac{1832}{1833}$ befandt han sig i Rom, hvor især nogle udmærkede Landskaber fra det bayerske Tyrol vakte Opmærksomhed og fandt hurtig Afsætning. Flere Stykker kom til England fra Rom og Neapel, hvor han opholdt sig indtil Vaaren 1835. Sicilien gjennemrejstes i 1833 sammen med Deres berømte Landsmænd, Medaljør Kristensen og Arkitekt Hansen, og det følgende Aar havde han ret Anledning til at se Vesuv i Kulør. Man har ogsaa flere Skizzer af ham, der fremstille Bjergets Udbrud seete fra forskjellige Punkter. Et endnu dristigere Attentat paa Naturen er dog hans udførte Billede af den blaa Grotte paa Capri. Om dets Sandhed kan naturligviis Den kun dømme, der har været saa lykkelig at være der . . ."

„Ak!" lød et dybt Suk frem fra Vinduesfordybningen. (Det kom fra mig.)

„Ah, Hr. Wergeland" — sagde Damens Ledsager, præsenterende os for hinanden (hendes Navn ellers af mig fortiet) —

„Om Forladelse", stammede jeg, „jeg hørte De nævnte Capri, saa tænkte jeg paa Capri, Ischia, Sorrent og saa suk-

kede jeg af Længsel, uden at betænke at jeg kunde afbryde Herr . . .

„Oh jeg har Traaden . . . Denne Dame vilde jeg straffe med et Foredrag over vor Fearnley, fordi hun ikke kjendte vor, idetmindste i det hellige romerske Rige ret velbekjendte, Landsmand; men se! hun vil have hans Biografi til Enden, saa har Labrofossen slaaet min Veninde. Men hvordan er det — jeg har Pokker ikke Traaden: men maaske De kan hjelpe mig lidt, Herr W.?"

„Ja jeg maa med Skam tilstaa, at jeg har den, for jeg har paa en Maade lyttet. Fearnley var min personlige Ven og han var af mine Folk, saa det ret har glædet mig at høre Dem fortælle om ham. Sommeren 1835 var han i Schweitz, hvor han indstuderede sin rædselfulde Grindelwaldergletscher, som han malte om Høsten i Paris, og hvoraf han senere tog en noget formildet Kopi . ."

„Nu ja, nu har jeg ham" — vedblev min vakre gamle Velynder — „Fra Paris tog han endelig i Forsommeren 36 hjem til Norge over Belgien og London. Det var nu 8 Aar siden man havde seet hans velsignede glade Ansigt. Det vakte ogsaa Glæde, om end ikke den Opstuss med Gjæstebud og Sang som man — paa nær sidste Gang — har seet ved Dahls Besøg."

„Jeg gad ogsaa seet Fearnley — bemærkede jeg — naar han skulde have Æressædet i en ret prunkende Banket. Ingen vilde være mere forknyt end han, indtil Æresskaalen var vel over, og han — som han vilde synes — ikke betød meer i Laget end enhver Anden."

„Det tror jeg med — sagde min pyntelige Gamle. — Thomas Fearnley var det beskedneste og fordringsfrieste Menneske paa Jorden. Han var omringet af Venner, der idelig smigrede ham; men det syntes ikke at bide paa hans Gemyt, omendskjønt der gives æsthetiske Gribbeøjne for Kunsten, som ville paastaa, at han under dette Leben lod sin Pensel fare skjødesløsere over Lærredet. Sommeren var ellers bleven godt benyttet til at hente Skizzer fra Romsdalen. Med en god Mappe tog han samme Høst over til London, besøgte de berømte cumberlandske Sjøer, og opholdt sig i det Hele i Eng-

land i 1½ Aar. Skizzer af hans norske Udkast vare meget søgte . . .“

„Han malte ogsaa i den Tid“ — tillod jeg mig at bemærke — „et af hans skjønneste Schweitzerprospekter, samt ganske vist Romsdalshornet og de Stykker National-Galleriet har af Fearnley.“

„Ganske vist“, sagde den Gamle. „Sommeren 38 morede han sig blot paa en Rejse i Tydskland og Schweitz sammen med sin Patron, en Hr. Heftye fra Kristiania, der har afkjøbt Fearnley en Mængde Malerier. Fra Høsten 1838 opholdt han sig i Norge i 2 Aar, rejste i Landet om Sommeren — saaledes i 1839 med de berømte tydske Malere Achenbach og Breslauer til det maleriske Bergens Stift — og malte om Vinteren. Kong Karl Johan tog et af disse norske Stykker, Grev Wedel et andet. Flere andre ere desuden i kongeligt Eje, ligesom Kunstvennen Statsminister Due besidder flere Stykker af Fearnley. Men nu kan De fortælle Resten“, sagde den gamle Kavaleer.

„Ja hvad er der vel nu at fortælle“, sagde jeg, „uden den sørgelige Ende paa et Liv, der kunde ydet saameget — dobbelt sørgelig ved de Scener af Livets højeste Glæder, som gik saa nylig forud? Der er kun at berette, at Fearnley blev forelsket i en tækkelig og formuende Kjøbmandspige her af Staden, giftede sig i Juli 1840, og tog over til Amsterdam for der at prøve Lykken. Han malte vel Adskilligt for de dukatbeslagne Mynheerer, men hans meste Arbejde var dog Bestillinger hjemmefra, saasom hans Haugsfoss og Prospektet af Castellamare — —“

„De sukkede igjen“ bemærkede Damen.

Jeg tilstod det og vedblev: „Beriget med en Søn, drog han i Septbr. 1841 til München, som han medrette havde Forkjærlighed for, og hvor han nu for Alvor vilde nedsætte sig og tjene Brødet til Kone og Barn. Men han var neppe kommen i sin huuslige Hygge før en Nervefeber efter 2 Maaneders Sygeleje dræber ham . . .“

„Kom lad os gaa — hviskede den pyntelige Gentleman, pegende paa Damen, der var stærkt bevæget — og følg med hjem, skal vi erindre vor prægtige Thomas ved et godt Glas Viin.“

Paa Vejen talte vi om den almindelige Sorg ved Budskabet om hans Død, og om hvorledes man, vel mere af Interesse for den Afdøde end just altid af Sands for Tingens Værdi, reves om hans hidsendte Skizzer paa Auktionen derover. Min Hr. Vært ytrede ogsaa, at sal. Fearnley vilde have i Tydskland faaet udgivet et Pragtværk af norske Naturscener.

Ved Bordet kom Fearnleys Portræt ned. Den fremmede Dame kyssede det, fordi hun sagde det røbede saamegen Hjertensgodhed, og jeg opdagede, at man, ved at holde Portrætet imod det hvælvede Sauterneglas, fremkaldte et bitte lidet, men næsten levende naturligt Billede af Fearnley.

Vore Snærper tælle saa lumsk hvor mange Glas Viin Herrerne drikke til Maden. Slige vare nu ej vore Damer; men alligevel sagde dog Verlinden, da det trak ud med mig og hendes Mand: „Ja nu gaar Sofie og jeg; men bliv dere siddende. Der har dere Fearnley hos dere i min Plads i Skjorteærmerne, saa godt jeg har kunnet gjøre det."

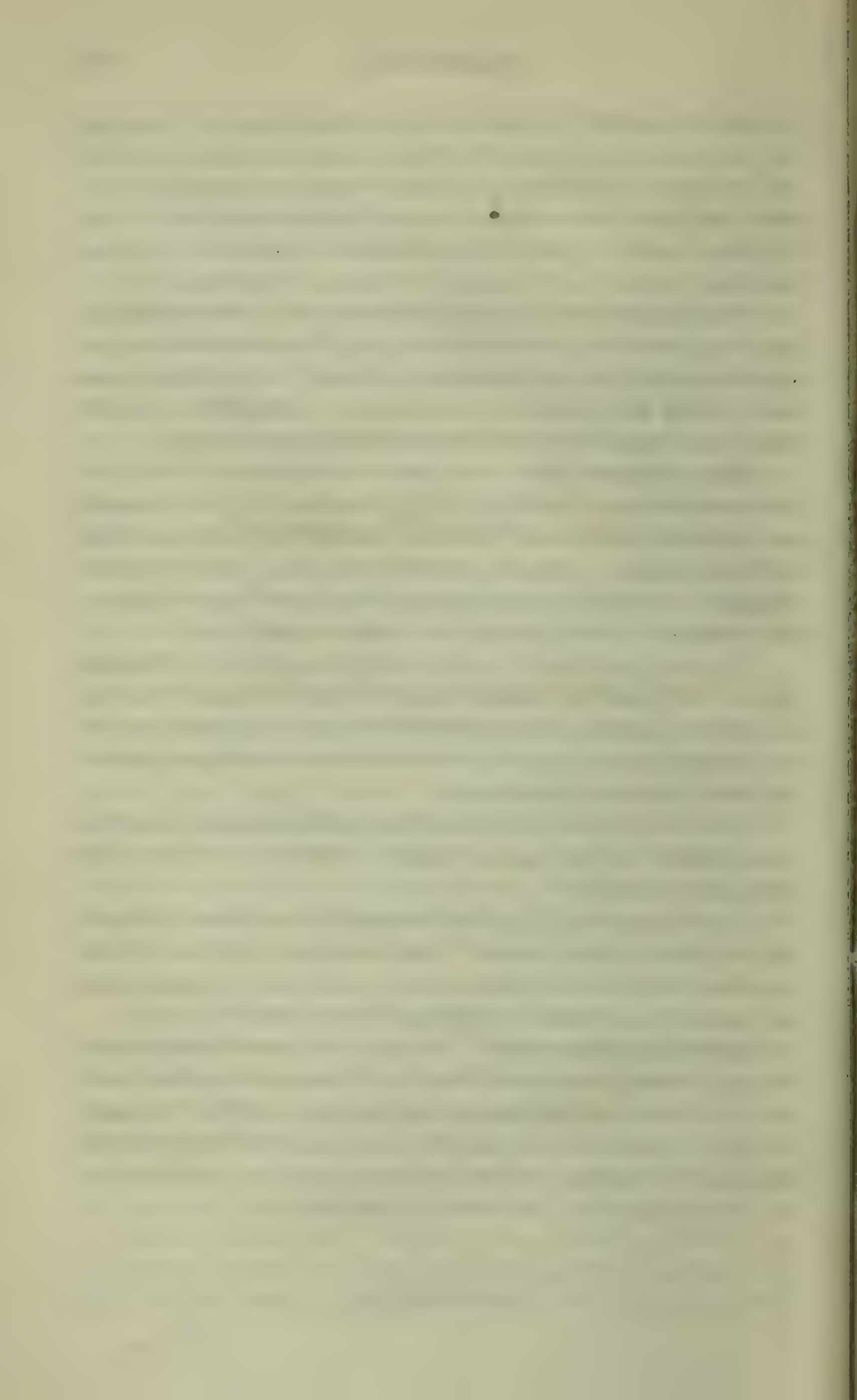
„Nej se paa Mor!" lo den vakre Gentleman. „Prægtigt gjort!" Og med det samme bankede han tre Gange i Gulvet. Hun havde med sin Serviet stillet Portrætet saaledes, at det saa ret livagtigt ud som om et Par sammenslagne Arme i Skjorten lænede sig ud derfra.

„Nu Ole er du der? En Flaske Hochheimer, Dom Dechant, 1834, og tre grønne Glas!" befalede min Vært den indtraadte Tjener.

„Ak", sagde jeg, „salig Thomas ved en Flaske Rhinskviin og et Par gode Venner! Da var han ret i sit Es, da sprudlede han over af Munterhed, og den ene Anekdot, hvori han havde været Helten, fortrængte den anden."

Det var en Rhinskviin! Vi drak paa norsk Gemytlighed, vi drak Thomas Fearnleys Skaal som Menneske og som Kunstner. „Ja ved et Glas Rhinskviin var han i sit Es" — gjentog jeg; „men hvor var han det ikke, naar han med den korte Rejsepibe i Munden, en liden naragtig Hue paa tre Haar og i sin fillede Malerfrak sad foran sit Staffeli!"

Almuestalsmanden

Christian Jensen Lofthuus

saint

Almue-Urolighederne i 1786 og 87 i Nedenæs Amt.

Christian Jensen Lofthuus*).

„Den hedeste Flamme i Normandens Indre,
Er Had mod Tyranner, de store og mindre.

Den fyrige Dyd, han af Fædrene lærte,
O, den er den glödende Marv i hans Hjerte!"

Forord.

Allerede for fire Aar siden har Undertegnede, i et saakaldet „Flyveblad for Menigmand", søgt at gyde Liv i Almuestalsmanden Christian Jensen Lofthuus's henblegnende Minde. Idet jeg bruger dette Udtryk om den eneste Belønning, det laa i hans Skjæbne, han kunde vinde af sine Landsmænd, vil jeg dog ikke have gjort Disse i de Distrikter, han handlede og leed for, den Uret at mene, at hans Minde i nogen anden Henseende skulde være henblegnet, end at de Begivenheder, hvori han var Sjælen, ere blevne utydeligere og mere forvirrede. Det har suget for mange Taarer i sig til at der ikke endnu, efter kun faa Aar over et halvt Aarhundrede, skulde være Liv deri. Kun hine Begivenheder selv ere hensmuldrede i sin Følgerække som hans Beenrad, opløste i sine Forbindelser som hans forvitrede Ledemod under Mulden i Forbryderes Krog paa Kristkirkegaarden ved Udkanten af Kristiania; hans Navn, veed jeg, lever endnu i hine Egne med ufordunklet Klarhed og Friskhed, som om Aanden af sit eget Udødelighedselement idelig kunde meddele de efterlevende Slægters Erindring nye Kræfter. Ofte nævnes det der for den Forbirejsende; Fjeldbonden omtaler det ved sin Arne for den Fremmede eller i sine egne Samkvem, Lodsen taler ofte om Lofthuus og synger en Stump af en af de gamle Spotviser paa hans Forfølgere, — kort, hans Navn lever endnu og kommer

*) Christianssandsposten, 1842, No. 82—142.

frem i Samtalen med en Yppighed og Friskhed, som et idelig afpudset Arvestykke fra Bedsteforældrenes Tid, der ikke ofte nok kan fremvises. Det kan altsaa kun være min Hensigt at yde Folkeerindringen nogen Hjælp til at fastholde selve Begivenhedernes Ring om hiint Navn, hiint Samtalernes Klenodie, der i sig selv intet har tabt i sin friske Tindren. Hiint kortfattede Mindeskrift var kun et Program for dette vidtløftigere, som jeg nu forsøger, da den Opfordring til bedre Underrettede, som der laa i Gjenvækkelsen af Mindet om en mærkelig Landsmand til at forevige dette i et fuldstændigere Skrivt, ikke er bleven fulgt.

Jeg gaar dog, idet jeg betragter de mangelfulde halvfortærede Dokumenter, som skulle være mine Kilder, til dette Arbejde med Ængstelighed for dog ikke at kunne levere det saa fuldstændigt som ønskeligt kunde være, hvor en Begivenhed skal afhandles, der vilde være mærkelig, om vort Lands indre Historie under Dansketiden end var mindre fattig, end den er, paa Kraftytringer af det undertrykte Folk. Rigsarkivet har vel afgivet nogle mølædte Bunker, og Universitetsbiblitheket en liden Pakke med Notater og Breve; men særdeles vigtige Dokumenter, f. Ex. Lofthuus's Klage og Stiftamtmandens første Indberetning findes tidligen at være forsvundne — sandsynligviis i det danske Gehejmearkiv, og det er omtrent det samme som i Graven. Selv den i Kristianssand nedsatte Kommission bemærker, at hiin Indberetning ikke er kommet den tilhænde. Hvor det beror har vel ogsaa den endnu vigtigere Protokol for Undersøgelseskommissionen i Kristiania fnndet sin Hvile, saa, hvad der havdes, desværre ligner en Masse, uden Hoved og Hale, eller en Bundt af afbrudte Traade, som med varsomt Valg maa sammenknyttes forat afgive nogen Ledning. Dog haaber jeg at kunne lægge de smuldrede Led nogenlunde sammen, og i Folkets Haand en Bog, som vil lære det, med et sundt og taknemmeligt Hjerte at skjelne imellem forrige og nærværende Tiders Kaar (skjønt, oprigtigt sagt, at slutte af de mange Udvandringer fra Gaard og Grund til Amerika, disses Lyssider mere bestaa i et politiskt Glimmerstøv end i et virkeligt Velvære) og vinde den Mand Udødeligheden i dets Erindring, som meer end nogen anden Nor-

mand bragte det danske Despoti til angstfuld Eftertanke over dets Regjeringssystem i Norge. De Bevægelser, Lofthuus styrede, vare et af de Jordskjælv i Gemytterne, som bebudede dette Systems anstundende Ende, ja man vil i dem ikke mangle Antydninger om, at de vare mere forberedede, end man skulde tro, paa den nye politiske Forening, som knyttede sig til Norges Befrielse. At Fædrelandets Historie under den forrige Forening ikke er gjennemvævet med de stærke politiske Bevægelser, som andre Folk have at opvise, at ingen anden Engelbrichtson end Bisp Olaf i Throndhjem, ingen anden Tell eller Fitzgerald end Lofthuus, ingen andre *white boys* eller *hearts of oak* („hvide Gutter“ og „Egehjerter“, som de irske Opstandsmænd kaldtes) end de Skarer af Fjeld- og Kystbønder, som ledsagede denne deres Talsmand, har gjort vor Historie interessant og Aaget mindre vanærende, — dette Særsyn hos et modigt og kraftfuldt Fjeldfolk har sin Forklaring i Despotiets særegne, fra Tyranniets forskjellige, Karakteer, der lader Trykket hvile ligeligen paa Alle; og ikke med større Tyngde paa den Enkelte. De Embedsmænd, som ved Forurettelser havde givet Anledning til de Uroligheder, som Lofthuus gav et Navn, bleve da, ikke for de forbryderske Aarsagers, men for disse Følgers Skyld, ilde anseet af det danske Kancelli, der frygtede det slumrende Folks Senetrækninger, fordi det kunde vaagne deraf. Det var ikke saa nøje med det, om man fik Blodet af det, men det var farligt at irritere det med for dybe Knappenaalsstik. Folkets overdrevne Begreber om den Ømhed Kongen, eller dengang egentlig Kronprindsen, som Regjeringens Hoved, nærede for det, hvorom man heller ikke undlod at give idelige Forsikringer, de vrange Tanker, det var vant til at have om det svenske Folks Kaar, Nationalhadet imod denne Nabo, Roligheden i de mellemliggende Grændseprovindser, og vel ikke mindst den Omstændighed, at Kong Gustav den 3die netop i Aaret 1786 havde nok at bestille med en gjenstridig Rigsdag, — alt dette hindrede Indblandingen i de Almueopløb, som fandt Sted i Nedenæs og tilgrændsende Distrikter i Aarene 1786 og 87, af et for det Bestaaende farligt politiskt Brændstof. Deres Høvding beskyldtes vel for at have anlagt samme i Planen, at ville underlægge disse Distrik-

ter Sverigs Krone, hvis Vasal han da skulde være; men idet denne Beskyldning, som saa mange andre imod ham, blot synes at være udrundet af Embedsmændenes Had mod ham, er der vel i nysforegaaende Bemærkning lagt den Betydning deri, som rigtig kan være. Nemlig, at den kun antydede Muligheden af, at det undertrykte Folk kunde omsider falde paa saaledes at søge sin Frelse. Og blot den udtalte Mistanke, den vakte Tanke om Muligheden af en Adskillelse, er, under Norges daværende Forhold, og netop fordi Almuen protesterede saa ivrig derimod, nok til at paastaa, at Gemytterne forberededes paa, at en saadan Begivenhed dog kunde ske. Da endelig Tidsomstændighederne medførte ikke blot en Adskillelse fra Danmark, men en Forbindelse med Sverige, fandt disse Forandringer langtfra den meste Modstand hos Vestlændingerne, mellem hvem og om hvem ialfald Muligheden deraf først blev udtalt, om end i Form af en Bagvaskelse.

Men skjønt det, af Lofthuus's heftige og livlige Sindsbeskaffenhed at dømme, ikke synes urimeligt, at hans Grublen over Fædrelandets Ulykke, i Kummerens og Mistvivlens Vildraadighed, har ført hans Indbildningskraft over Rigsgrændsen mod Øst, maa vor Fremstilling dog give Slip paa at blive overlagt med et politiskt Farveskjær, hvori den Tid, som nu lyser over Norge, skulde have forudforkyndt sig som Dagen i de violette Strøg, der gaa forud for dens egentlige Fremgryen over Horizonten. Skulde dog ikke Fremstillingen, som Bidrag til vort Folks indre Historie og til en Deel af dets Beboeres Karakteristik, og af en Almuesmand, som vakte Regjeringens Ængstlighed til de overordentligste Forholdsregler, satte Byerne videnom i en Slags Belejringsstand, og som kun Listen kunde faa Bugt med, da Magten var frugtesløs, have Interesse nok for det hele Folk, da faar den søge samme i de Egne, hvor det vemodige Minde om deres Talsmands sørgelige Skjæbne endnu lever hos Ætlingerne af de Bønder, som bevæbnede omgave ham, ja, hvor vel endnu Mange leve, som have selv baaret en gammel Klinge, den langskaftede Øxe eller Holksvøben til hans Forsvar. For det øvrige Folk, som med et koldere Blik vil læse denne Beretning, vil dens Værd især bestaa i Indprægningen af den Lærdom, at en Statsfor-

fatning, god eller slet, har intet bedre Sammenbindingsmiddel end Embedsmændenes Retskaffenhed imod Almuen, og i Henpegningen paa den Viisdom i Styrelsen af Menneskehedens Fremskridt, at Forglemmelsen heraf fra en Regjerings Side mere end noget andet bringer Magten og Kontrollen over i Folkets Hænder. Vor Tids klogeste Despotier ere derfor de strengeste i at paase sine Embedsmænds Færd. De have indseet, at dette Bevaringsmiddel overgaar langt Armeernes i Styrke, og de pege med Triumf paa den ubøjelige Strenghed, hvormed enhver Udskejelse udenfor det Lovlige, enhver Anledning fra Embedsmændenes Side til Misfornøjelse hos Folket bliver straffet. De pege paa Massens Tilfredshed, paa Statsmaskinens rolige Gang, og have virkelig i flere af Naturen velsignede Riger ved denne kloge Politik naaet den Sikkerhed for sin Bestaaen, at de vove at appellere de dannede Mellemklassers Krav til den tilfredse Almue. Men af denne rekruteres disse bestandig, til dem hører Embedsmændene, hvis Dannelse hine Despotier frygte, mens de nødes til at betjene sig af dem. Saadanne Regjeringers højeste Klogskab bestaar derfor i at bringe den store Almuesmasse til at tro, at den og Regjeringen ere naturligen forbundne, et sympathisk Eet, og at de dannede Klasser kun ere nogle mindre gode Børn, som have unddraget sig den faderlige Kjærlighed, og som man derfor maa ave og ikke have for god Tro til. I Preussen, Østerrig og Danmark iværksættes dette System, hvis eneste gode Side er hiin Strenghed imod de Embedsmænd, som paa nogen Maade kommer Almuen for nær, eller som vove at knappenaalstikke denne frygtede Løve, som det kun kommer an paa ved fortsat Kløen og Strygen at holde i Søvn. Men har denne kloge, ikke af Hjertet udrundne, Retfærdighed været mægtig nok til at give saa slette Forfatninger ny Livskraft, deres fortærede Indre en ny glindsende Skal, — skulde da de Bedre være ukloge nok til at foragte den? skulde de konstitutionelle Stater ved at være forsømmelige i det Punkt, virkeligen fortjene Bebrejdelsen, at de ere Embedsaristokratiernes sande Hjemstavne, Juristeriets Mistbænke og Blodigledamme? skulde de forglemme, at Almuesmanden i sit politiske Ræsonnement altid gaar ud fra sin

egen og sin Nabos Hytte, og slutter sig til Statens Glimmer efter de mange eller faa nye røde Tage og lyse Lader, som han i Aarets Løb seer at vise sig i Hjembygden? Normændene have meer end mange andre Folk Grund til at tænke herover. Det ligger dem paa Hjertet, at bevare den nærværende politiske Frihed og Ære, og de kunne anse den sikret og garanteret i samme Forhold, som de, ved at sætte sig tilbage i Dansketiden, i de Dage, da Lofthuus gav Agdesidens Suk Ord og Mæle, oprigtigen finde, at de nærværende mangle Aarsagerne til en saadan Begivenhed, som den, der i de følgende Blade vil blive fremstillet.

Kristiania i Juni 1842. *Henr. Wergeland.*

Første Afsnit.

Skuepladsen. Aarsager i Distriktets egne Forhold.

Uroligheder mellem den norske Landalmue vare ikke sjeldne under Foreningen med Danmark. Idetmindste vare de hyppige nok til at gjøre Paastanden om den Lykke, Folket skulde nyde under den, og den Tilfredshed, der skulde besjæle det, til en Usandhed. Men til Oprørets eller den politiske Opstands Karakteer hævede disse Bevægelser sig ikke. De vare Opløb, havde altid lokale og specielle Aarsager og sin Begrændsning af Fjeldryggene, der saa skarpt afsondre Norges Provindser. Indenfor disse kunde Gjæringen syde; men over dem løftede den sig ikke for at oversvømme Landet med flammende Bølger. Strileopløbet („Strilekrigen", som den kaldes) i Bergen i Aaret 1765, der gik ligetil legemlig Mishandling af Stiftamtmanden, havde vel i Extraskatten en for det hele Land almindelig Grund, og Lejrdølernes Rejsninger i Aarene 1801 og 1802 i Anledning af Udskrivningen, vare vel rettede imod selve Regjeringen; men de øvrige Almuebevægelser havde enten sin Aarsag i Embedsmændenes Udsugelser eller i Trangen for Korn og den Maade, hvorpaa Handelen blev dreven med denne Vare. Og hvor den sidste Aarsag fandt Sted, havde altid Almuebevægelserne Elvenes og Dalstrøgenes Retning indimod Byerne. „Fjeldmændene

komme", hedte det da fra Huus til Huus, og mangen hvid- og blaarandet Nathue og Messingparyk paa vore gammeldags Kjøbmænd blev flittigen drejet om i Angest for Pakhuus og for Ryggen.

Men de Uroligheder i Nedenæs Amt i Aarene 1786 og 87, som Bonden Christian Jensen Lofthuus af Vestre Molands Præstegjeld har givet sit Navn, havde sin Aarsag i begge hine Onder forenede. Der kom vel flere for Dagen; men mod Misfornøjelsen med Embedsmændene vare de kun som Græs omkring en Stamme, og denne skjød saa frodigen sine vilde Torne ivejret, fordi dens Rod fugtedes af den fortvivlede Nøds Taarer, og var næret af Distriktets egne uheldige Forhold.

Men hvor betydelige og betydningsfulde for Regjeringen saavel denne som de andre Uroligheder imellem den norske Landalmue end vare, viser dog deres Indskrænkelse inden visse Strøg Dybden af Folkets politiske Søvn, og at de, med al den Betuttelse de vakte i det danske Kancelli, ikke vare andet end Senetrækninger snart i et, snart i et andet af en sovende Samsons Ledemod, uden at derfor Hjernen kom til Vaagnen og Bevidsthed, og rejste det hele Legeme. Distrikternes Afsondrethed og tynde Befolkning maa have været en Hovedaarsag til at det aldrig kom videre; thi af mange Dokumenter fra hiin Tid fremlyser det, at det ikke har manglet over det hele Land paa det bedste Tønder for almindelig Misfornøjelse, nemlig paa Armod. „Vi fattige Almue", heder det i alle de Andragender og Klager, som viste sig efter ethvert Uaar, og Erklæringerne derpaa saavel fra Statholderskabet og Stiftsbefalingsmændene som fra de underordnede Embedsmænd godtgjøre, at Forfatningen over det Hele har været misligere, end man nu i de Distrikter, hvor Agerdyrkningen har havt Fremgang, vil have let for at gjøre sig et Begreb om. Det var derfor Unionspolitik efter Uaar at skaffe Korn op fra Danmark til Udlaan af de offentlige Magaziner.

I Nedenæs Amt eller Lehn, som det kaldtes, før Benævnelsen af Amter blev paabuden efter Suverænitetens Indførelse, har Landalmuen oftere end i nogen anden Provinds maattet forene sig til Klage og Modstand imod Embedsmændenes Udsugelser. Saaledes under Kong Frederik II, — henimod Slut-

ningen af det 16de Aarhundrede imod Lehnsherren Erich Munk, hvis forhadte Minde endnu lever der i Egnen, og to Gange i forrige Aarhundrede før de Uroligheder i dets næstsidste Tiaar, hvis Skildring udgjør Øjemedet for disse Blade.

Men Trangen paa Korn og Kjøbmændenes Udsugelser ved en monopolistisk Handel med denne Vare imængede ikke de mindst drivende Grunde imellem de øvrige Ulykker, som bragte Almuen paa Benene i dette Distrikt; og at Urolighederne havde denne blandede Karakteer forklares let af dets naturlige Beskaffenhed. Dette Amt er nemlig i sine vidtløftigste Strækninger, uagtet sin sydlige Beliggenhed, overordentlig lidet gunstigt for Agerdyrkningen. Norge har intet udyrkbarere og folketommere Distrikt end den Masse af Fjelde, Hejer og Dale paa kryds og kvær, som udgjør *Raabygdelagets* Fogderi; og i Amtets andet Fogderi, Kyststrækningen Nedenæs, stod Agerdyrkningen, af Grunde, der laa i Befolkningens Næringsmaade, selv i Strøg, der i enhver Henseende vare bekvemme derfor, paa et ikke synderligt højere Trin. Nærmest Kysten skulde Alle høre Søen til, og derfra hente Udkommet; fjernere trak Skovdrift til Byerne og Bergværkerne Kræfter og Opmærksomhed fra Jorden, og i Raabygdelaget, især i dets østre Deel, taalte denne af Værkernes Privilegier kuede og af Kjøbmændenes ublue Kornpriser udsugede Næringsvej neppe engang Distriktets naturlige, Kvægavlen, ved Siden. I selve Nedenæs skulde Alle tilsøs eller til Kulmilen, og i Raabygdelaget skulde Alle handle med Tømmer. I begge Distrikter vare Gaardene ogsaa særdeles udstykkede; i de østre især til Folk, som blot vare Lejlændinger, hvis Tid og Kræfter anvendtes til Pligtarbejde for Værkerne. Potatosavlingen var den Tid næsten ubekjendt, og den bekvemme og levende Fart mellem Kyststederne og Danmark lod det aldrig mangle paa Korn derfra, saa man var vant til kun lidet at tænke paa at forsyne sig selv. Men om Kornet var i Landet, var det dog endnu ikke paa Staburene i Ombli, Vegaardshejen, Aaserald, Gjævedal og de andre af Amtets Fjeldbygder. Det laa paa Arendal- og Østerriisør-Kjøbmændenes Pakhuse, og kun ved nye Leverancer af de allerede altfor medtagne Skove,

men til vilkaarlige Underpriser, kunde de gjeldbundne Bønder rejse ny Kredit.

Disse ødelæggende Forhold mellem Bonde og Kjøbmand havde længe før Urolighederne i 1786 fundet Sted, og især været byrdefulde for de højere Fjeldegne, hvorfra Misfornøjelsen herover nu med Fortvivlelsens Styrke, ligesom rivende Strømme, der brød frem af de dybeste Dale, blandede sig med den over Embedsmændenes Tryk, der egentlig bragte Nedenæs Fogderi i Bevægelse. En kongelig Ordonnance af 13de November 1776 til Stiftsbefalingsmanden i Agershuus Stift, i Anledning af de „saa ofte indløbende Klager fra Almuen paa Landet i vort Rige Norge, at de ofte ikke uden lang Tryglen og Ophold samt adskillige Udflugter og Indvendinger af Kjøbmændene kan erholde deres Betaling for leveret Tømmer, efter den med Kjøbmændenes Tømmermærkere sluttede Forening, hvorudover Almuen ogsaa sættes udaf Stand til at betale vore Skatter“, tilsigtede vel at raade Bod paa Ondet ved at indskjærpe Reglerne for Mærkningen og Prioritetskravet efter Tømmersedlerne; men til Kristianssands Stift synes dens Virksomhed ikke at have rækket, at slutte af et Andragende af 1784 fra Nissedals og Torridals Thinglag samt endeel af Raabygdelagets Almuer om Nedsættelsen af en Kommission til at undersøge „de Fornærmelser, som dem i deres Handel ved Arendal af Kjøbmændene tilføjes.“ Den i Anledning af de Lofthusiske Uroligheder nedsatte Kommission fik ogsaa dette Hverv, og den skildrer i sin specielle Indstilling i Anledning af dette Andragende i de stærkeste Udtryk den Uret Bonden leed. Hans Ødelæggelse, siger den, maatte være en uundgaaelig Følge af et saadant Forhold mellem Borger og Bonde og efter de erhvervede Oplysninger finder den det unødvendigt yderligere at vise enten „den arendalske Handels ulyksalige og landsfordærvelige Indflydelse paa Handelsdistriktets næsten fortvivlede Tilstand, eller Fornødenheden af at se den, paa hvad Maade end ske kan, for Eftertiden afværget.“ Bøndernes Kontrabøger med Kjøbmændene lagde for Dagen, til hvilken Grad disse Udsugelser, der bestode i at paatvinge Bonden, for Tilgodehavende paa Trælast, Varer til vilkaarligen overdrevne Priser, kunde gaa; og Kommissionen

anfører i sin Skildring af Forholdene, som den benævner „gyselig“, mærkværdige Exempler paa Ubluheden i denne Henseende.

Flere Distrikter tilskrev ogsaa sine Forhold til Jernværkerne sin fortvivlede Tilstand. Deres Klager gik ud paa, at Gaardene vare udlignede til altfor svære Kulleverancer i Forhold til deres Skove, at Kul- og Kjørselpriser vare for ringe, at Værkernes Kulmaal ikke vare anordningsmæssige, deres Kornpriser for høje, og at Værksejernes Udpantningsret af 1 Mk. i Mulkt for hver manglende Læst var dem en utaalelig Byrde. Kommissionen finder ogsaa dette Privilegium saa odiøst, at den kalder det en „klog“ Foranstaltning af Amtet, at det engang lod indstille en paabegyndt Udpantning, som den erklærer „nær havde kunnet antænde Uorden“, og Ejeren af Frolands Jernværk, Justitsraad Hans Smith, bekvemmede sig ogsaa til at eftergive sin Udpantningsret i 5 Aar og for sin Livstid for de Bønder, der havde over 4 Miils Kjørsel. Denne lange Afstand, som var bleven fastsat ved en Cirkumferenceforretning i 1769, faldt ogsaa Ombli og Gjævedals Almuer saa besværlig, at de erklærede heller at ville betale Mulkten og henlægges under Næs Jernværk, hvor Behandlingen ogsaa i det Hele skulde være bedre.

Men det stærkeste af de Elementer, der laa i Distriktets egne Forhold og Beskaffenhed, til at give de Lofthusiske Uroligheder i Anledning af Embedsmændenes Udsugelser baade Flammens Udbredelse og Glødstyrke, var dog de ødelæggende Kornpriser. De før berørte Misligheder, og navnlig ved Trælasthandelen, vare mindre Aarsager til, end Følger af den skadelige Gang, som dette agerdyrkningsløse Distrikts Kornforsyning engang havde taget. „Vi have, siger Kommissionen i sin med Upartiskhed og Talent affattede Hovedindberetning — ved enhver given Lejlighed frembragt denne Klage for Thronen. Rørte af det skræksomme Maleri, Omblis og Gjævedals betrængte Almuesmænd i deres ukunstlede Sprog forestillede os om deres Tilstand, have vi nedlagt allerunderdanigst Forestilling fra disse Bygder. — — Vi tilstaa intet Middel at øjne imod denne Landets befrygtede Undergang uden i en Norge tilstedet bestandig fri Kornindførsel. Men idet vi

sige dette, føle vi Slibrigheden af vort Arbejde ved at berøre en Streng, som for lang Tid tilbage, i Bøger, i Forestillinger, i Raab fra alle Kanter længe forgjæves er anslaaet. Med Grund frygte vi, ikke at blive heldigere end de Patrioter, der have betraadt denne Bane før os, og intet Nyt levnet os tilbage at andrage, og at vigtige Statsaarsager eller hidtil uovervindelige Vanskeligheder maa tilbageholde dette Redningsmiddels Tilstedelse hos en Monark, der ikke blot ved sit Symbolum *), men ved Handlinger har beviist sig at sætte sin Ære i Kjærlighed til sit Land. Men vort Kald, som gjør os det til Pligt at andrage Almuernes Klager og de Midler vi finde til deres Afhjælpning, byder os tillige, frimodigen at fremføre hvad vor Overbeviisning befaler os at anse for Sandhed. Norge er intet Kornland. Naturen, som forskjelligen har uddelet sine Gaver til alle Klodens Beboere, men gjorde Livet til første Lov, har ogsaa anviist Enhver Middelet til dets Opholdelse. Norge gav den Skove, Bjergværker, vilde Dyr og Fiskerier. — — Men Kornet, som nu er bleven Alles Føde, bestemmer ved sin Priis ethvert Lands Tilstand. Letheden eller Besværligheden ved dets Anskaffelse bestemmer Folkemængden, Fliden, Handelen — kort, Staternes Rigdom eller Armod. At denne skulde drive Mennesker til Virksomhed, til Stræben, er en falsk Tanke. (?) Mennesket er af Naturen ikke arbejdsomt; det stræber ikke uden i Forhold til den Nytte, det høster af sit Arbejde. Vindes ikke denne, tabes Modet, Hænderne lægges i Skjødet og Folket udarter. Alt hvad der arbejdes for, Maalet for al menneskelig Syssel, er Næring og Føde. Den er Maalestokken for ethvert andet Produkt, enhver Vindskibelighedsgreen, den er Middelpunktet, hvori alle Arbejdscirklens Radier koncentrere sig. Forslaar ikke et Lands Jordbund til igjennem Agerdyrkning at skaffe denne, saa maa den erhverves ved andre Produkter, hvilke blive Kornets Repræsentanter, ligesom Penge ere alle Fornødenheders. Holdes Kornet i maadelige Priser, behøves der et mindre Antal repræsenterende Ting til at anskaffe sig det.

*) Kristian VII. Hans Valgsprog var omtrent vor nærværende Konges: „Folkets Kjærlighed min Belönning"

Da spares Landets Produkter, da finder den talrige Arbejdsklasse, som de raa Produkters Frembringelse er anbetroet, sin Føde og sine Fornødenheder igjennem en skaansom Tilvirkning. — — Fødevarernes Dyrhed maa avle de modsatte Virkninger, og Beviset haves især talende i den hele Trakt, der er underlagt den arendalske Handel. Bonden, som ikke faar Føde nok af Jorden, har maattet angribe sine Skove.*) Han har, deels af Fornødenhed, deels fordi han mangler Forsorg for Fremtiden, udhugget dem. Men søge vi den egentlige Grund hertil, ligger den udentvivl i Fødevarernes Dyrhed. Han har udhugget Skovene, fordi han behøvede Mængden af Produkt til at skaffe sig Føde. Han har fundet Debit for sin Hugst, fordi Kjøbmanden behøver stor Udskibning til samme Maal, og han har maattet søge i Kvantiteten, hvad Kvaliteten burde forskaffe. Saaledes ligger Grunden til Uheldet i Savnet af den første Fornødenhedsvare, som bestemmer alle de Øvriges Forhold, og i den første Fornødenhedslov: at der skal leves.

Nu er Uheldet der. Tingen er kommen til det Punkt, hvis Overskridelse bringer Forværrelse til det Yderste. Palliativer kan intet udrette. Sygdommen maa læges i sin Grund. Dette tro vi ikke kan bevirkes, uden ved at skaffe Folket Mulighed til at erhverve sin Føde igjennem Produkttilvirkning for Eftertiden og Lethed i Kornpriserne. Denne kan, i vore Tanker, ikke indfinde sig saalænge Kornhandelen er under Monopolets trykkende Baand. Det er Konkurrencen, som i alt Handelstilfælde avler godt Kjøb, og den synes da saa meget mindre at maatte betages den Handel, som har den første

*) I en Anmærkning i Konceptet til Indstillingen er tilföjet: „Det söndenfjeldske Norge kan paa nogle 100,000 Tdr. Korn nær ikke föde sig selv. Middelet til at erhverve sig disse har det næsten ene i sin Trælast, og da Skovene, ikke som endeel andre Landsprodukter, ikke engang som Fiskerierne nordenfjelds, ere aarligen reproduktive i Forhold til Flid og Arbejde, men just tvertimod, saa har denne Deel af Landet en speciel, i sin Natur grundet, Aarsag til at bygge sin Existences Vedligeholdelse og Varighed paa let og tilgjængelig Föde, uden hvilken dens Kilde, som er Skovene, naar de ödelægges ved for stærk og flittig Hugst, igjennem Aarhundreder er tilstoppet.“

Fornødenhedsvare, som har Livets Ophold til Formaal. Vistnok er det godt, at Danmark og Norge række hinanden Haanden og vexle hinandens Produkter, saalænge deres Fordeel kan bestaa sammen; men bygges det ene Lands Fordeel paa det andets Tab, saa rammer dette hele Statslegemet. Norges Kornhandel med Danmark synes Naturen at have bestemt. Danmarks nærmere Beliggenhed end de andre Steder, hvorfra Korn skulde hentes; Mangel af Produkter til Afsætning for det søndenfjeldske Norge i de østersøiske Steder; Vexelkursen, som til at betale Importen er Norge imod, synes at være ligesaa mange Grunde for Normanden til i Danmark at søge denne Vare, naar han der kan faa den for samme Priis og ligesaa god, som paa andre Steder. Men skeer ikke dette, virker Monopolet, at Priserne stige til en utaalelig og ved Produkternes sande eller relative Værd uproportioneret Højde, som i de senere Aaringer er indtruffet; virker det, at slette Varer paabyrdes den kjøbende Nation, at den for sine Penge faar et Korn, som er usselt til Føde og ofte aldeles udueligt til Udsæd; gjøres herved Jorddyrkernes Existents endog uvis i den tilkommende Tid, saa maa en bestandig Deklination blive de uundgaaelige Følger af en Trang, hvis skadelige Indflydelse Landets Forfatning med blodig Skrift*) bevidner. Kommer hertil, at Danmark ikke alle Aar producerer Korn nok til at kunne forsyne sig og det søndenfjeldske Norge med alle de Sorter, som fordres, saa bliver den Afhængighed, hvori Monopolet satte dette Land, endnu mere unaturlig. — — Om Raabygdelagets Forfatning behøve vi intet mere at sige. Saavidt idetmindste, som den arendalske Handel har strækket sig, er Nøden kommen til det højeste Punkt. Nedenæs er, forsaavidt det ikke grændser til Fjeldbygden eller har staaet i Konnexion med Arendal, i bedre Forfatning. Tildeelt en heldigere Jordbund, forsynet med nogle Kjøbstedsprivilegier, maa det i disse Forholde, forenede med de Anledninger en aaben Kyst byder sammes Udkanter til Fortjeneste ved Sejlads, Lods-

*) Dette Udtryk har forekommet et af Kommissionens Medlemmer for stærkt. I Konceptet er det rettet til: „alt meer og meer uheldigen bevidner.“

væsen og Fiskeri, finde en lettere Adkomst til Næringsveje. Dog er dets Beboeres Forfatning neppe hvad den burde være. Salttolden kvæler Fiskerierne; svenske Hukkerter anløbe, efter hvad der siges, den norske Kyst og fiske under Strandboernes Øjne. Denne vigtige Næringsgreen behøver, som de øvrige, at ophjælpes. Ved Eftergivelse eller Moderation i Salttolden vil maaske en betydelig Hindring mod Fiskeriernes Flor være bortrykket, og kunde, som i det Bergenske og Throndhjemske samt Stavanger Amt, blive en rigere Indtægtskilde for Landet. Alle klage de, at „Brødkurven hænger altfor højt, at Kornpriserne gjøre dem deres Næring besværlig og Kontributionerne højst betyngende.“

Af dette Kommissionens Referat se vi, at ogsaa den, i at undersøge de Lofthusiske Uroligheder i deres Grund, er kommen til Misforhold udenfor Utilfredsheden med Embedsmændene, og særegne for Distriktet, som deels naturlig Beskaffenhed og deels Uvane havde gjort saa afhængigt af Kornforsyningen fra Danmark, og at dette Onde, som saamange andre af Norges Lidelser, skrev sig fra den stedmoderlige, for Danmark partiske, Regjering.

I at opfinde Paalæg af alle Slags Navne var denne altid uudtømmelig. Skattebøgerne havde mange Rubriker, som det, under Omstændigheder som ovenskildrede, faldt Almuesmanden vanskeligt at udfylde. Han klagede over $\frac{1}{4}$ pCt.-Skatten, som vanskeliggjorde Udlaan, da Kreditorerne, der skulde bære denne Afgift, ikke vilde lade sig nøje med de $\frac{3}{4}$ pCt., og derfor opsagde Laanene. Og heri fik han Medhold af Kommissionen, der siger, at det maatte være klart, „at der i et forarmet Land som Raabygdelaget, hvor Tingene til Afsælgning ere faa, følgelig disses Repræsentanters, Pengenes, Omløb lidet, af Naturen er lagt en Hindring ivejen for Udlaan; men forøges denne ved Rentesystemet, maa Mangelen voxe og Blodet standse i den Deel af det politiske Legeme.“ Endvidere var der en Handelsskat, en Konsumtions- og en Løsgjængerskat, der alle kunde falde een og samme Person tillast med et Beløb af 6 Rdlr. Enhver, som drev Kvæghandel, afkrævedes nemlig den første med 2 Rdlr.; var han Haandværker, som Tilfælde kunde være i de Mellemtider han holdt

sig hjemme, maatte han ud med andre 2 Rdlr. i Konsumtion, og som Ugift, uden fast Tjeneste, med samme Beløb for den 3die af disse Skatter. De overdrevne Kornpriser gjorde tillige Svarelsen *in natura* af Landskyld og Tiende altfor byrdefuld for disse Distrikter, hvorfor det ogsaa var et af Almuens Ønsker, at disse Afgifter maatte anslaaes i Penge. I Amtets naturlige Beskaffenhed, der medfører et knapt Hestehold og besværlige Veje, vare ogsaa Klagerne grundede over for svært Vejarbejde, idet 12 Dages Arbejde, uagtet Antallet af Arbejdsdagene efter Anordningen skulde efterhaanden formindskes, fremdeles paa det Strengeste affordredes i Egne, hvor Gaardene kun vare at ligne med Huusmandspladse paa Østlandet, samt over for hyppig Friskyds, medens ikke alene Embedsmændene, men ogsaa Byborgernes Gaarde paa Landet fritoges derfor. Fjeldbygdernes usle og udarmede Tilstand gjorde ligeledes Udsættelse med Skatterestancerne og Eftergivelse af Gjeld for Magazinkorn til Forlangender, som Kommissionen maatte anbefale, og navnligen det sidste, der var understøttet af den folkekjære Foged (i Raabygdelaget) *Weidemann*, i disse Udtryk: „vi forene vore Forbønner med Fogdens, og indstille det trængende Folk til deres Majestæts Naade. Saalænge de kunne, betale de villigen; men Afmagt er ingen Brøde.“ — Udtryk, som især stille Tilstanden i fuldt skrækkeligt Lys, naar de jevnføres med følgende rørende Vidnesbyrd i Indstillingen om Handelsforholdene: „Folket er ialmindeligt sammenholdigt, hjælpsomt og særdeles beredvilligt til at bevise hinanden indbyrdes Tjenester. I denne Tænkemaade finder ofte den Allerfattigste sin sidste Hjælp ved Borgen af mere formuende eller mindre fattige Naboer, Slægtninge og Bygdemænd, som endnu have Kredit.“

Kommissionen, der bestod af gamle højfornemme Jurister, som ellers ikke pleje at indrømme Følelsen Ordet, før Forstanden har talt, og neppe da, henrives ogsaa midti sin Indberetning af sin Medlidenhed med det ulykkelige Folk til at afbryde Opstillingen af de enkelte Poster med følgende Henvendelse til Kongen: „Maleriet, som vi have at forestille Ds. Majestæt, er gyseligt. Vi have alt før andraget, hvorledes Skovene ere aftagne, paa hvad Maade Handelen er bleven for-

valtet, og de Indflydelser, som heraf for en Deel af Raabygdelaget ere opstaaede. Jordkulturen er paa mange Steder i dette Fjelddistrikt ubetydelig. Steenurer, Klipper afcirkle Jorden i smaa Portioner og levne Jorddyrkeren saadanne Adkomster til hans Engestykker, at han ofte maa opsætte sit Foder i Stakke forat kunne bringe det hjem om Vinteren paa Føret. Han er som oftest udsat for at enten en altfor raa Høst hindrer Kornet fra at naa sin Modenhed, eller at en for tidlig Frost ødelægger det. Under disse jevnlige Vanskeligheder synker han hvert Aar dybere og dybere. Hans Armod voxer; han trættes ved ofte gjentagne frugtesløse Forsøg. Trængende til Ophold, til Livets første Nødvendigheder, bliver han uformuende til at udrede Skatter. Stykke for Stykke seer han da sin Velfærd at forsvinde. Først skilles han ved sit Løsøre, og naar han ved den sidste Skjærvs Betaling er sat i Umulighed til længer at kunne arbejde eller drive sit Gaardsbrug, taber han Gaarden selv. Forat indløse den, maa han betale Omkostninger, som opløbe til det Dobbelte af Skatterne, ja — —"

Her har Tidens Tand fortæret Dokumentet; men det kan være nok. Det vil ikke være vanskeligt at sætte til, hvad der mangler, om det behøvedes, forat vide, at Distriktets Tilstand var paa Grund af naturlige og egne Forhold allerede forud saa fortvivlet, at Embedsmænds Uretfærdigheder og Misforhold ikke behøvede at komme til, forat gjøre det ligesaa modtageligt for Lofthuus's Agitationer og Tilskyndelser, som den udtørrede, forbrændte Myr for den henslængte, af Vinden oppustede Gløð. Tilstanden i Amtets Kyststrækninger er skildret som bedre; men det er i denne Henseende at lægge Mærke til, at Ophøret af den nordamerikanske Krig, der havde givet Skibsfarten paa de nordiske Havne betydelig Livlighed, foraarsagede en Slappelse og Næringsløshed i de mange Familjer, den kortvarige, forcerede Virksomhed paa Skibsbyggerierne og i Havnene havde lokket did. Hyreløse Søfolk, Arbejdsmænd uden Arbejde, Skippere med oplagte Skuder, Kystbønder og Smaaborgere satte tilbage fra den livlige Trafik og den Overdaadighed, der følger af en bevæget Tid, hvori det lader sig gjøre at fiske i rørte Vande, til Næringsløshedens Tørkost

og melankolske Spekulationer, vare ikke ilde oplagte til at tage Fjeldmændenes „Parti og blive Venner af Lofthuus. Ledighed er ikke mindre egnet til at gjøre Oprør end Armod.“ Og Lofthuus havde begge disse Allierede.

Andet Afsnit.

Nærmere Aarsager til Urolighederne.

Det er desværre ikke et Særsyn, fordi det oftere har gjentaget sig i vore egne Dage, men en sørgelig Kjendsgjerning, at juridiske Udsugelser og allehaande egennyttige Utilbørligheder af de Embeds- og Ombudsmænd, der have med Inddrivelserne at bestille, synes at trives bedst, hvor Armoden er størst, og at florere i Elendighedens Hjemdale med Snylteplantens Trivelighed i det uddøende Træ. Gjennem dem er det, at Prokuratorernes, Foged- og Sorenskriverfuldmægtigernes, Auktionarernes og Inkassatorernes Karioler med de frygtelige Skindvæsker i rulle flittigst. Der er Antallet af disse Personer hyppigst. Der vise de sig, gamle og nye Ansigter, muntre, travle, pludseligen som disse Larver, hvor Skoven er syg, og som man tror regnede ned fra Skyerne eller komne frem af Jorden efter mange Aars Søvn.

Nedenæs Amt havde, under de ovenskildrede mislige Omstændigheder, været haardeligen hjemsøgt af denne Landeplage. Kommissionens Ytringer, to Sorenskriveres Suspension og mange af de enkelte Klager give Grund til at tro, at dette endog havde været og var Tilfælde ved Urolighedernes Udbrud i højere Grad der, end i andre af Landets Egne, omendskjønt det ikke mangler paa Exempler herifra, som synes at gjøre Visheden af denne Paastand tvivlsom. Det gamle Thingstuderi med sine udspærrede Skiftebreve og øvrige lovlöse og ubestemte Udpresninger var slemt udbredt; men selv fra vore Dage har Forfatteren havt Anledning til at lære Udsugelser at kjende, mod hvilke de, der gik i Svang i Nedenæs paa hiin Tid, vare Kjærlighedsgjerninger. Imidlertid vare de dog der den Steen, som omsider bragte Lastdyret iknæ og pressede Skrig af den stumme Skabning. De forvirrede Gjelds-

forhold gav vel de juridiske Embedsmænd og Betjente meget at bestille, og i sig selv eller under Almuens bedre Omstændigheder vilde de fleste af Amtets juridiske Embeder hørt til Landets mindre godt aflagte; men Distriktets Armod indgav dem ikke den Skaansomhed, at ville fortjene ved at tage hvad Lovligt og Billigt kunde være af de flere Forretninger. Ogsaa da vilde Havesygen tage Meget af de mange; ogsaa da forstod den at forflere dem uden Nødvendighed, uden Hensyn til Bondens Armod og til at selv den lovlige Fremgangsmaade med Inddrivelser var kostbar nok. Og i Norge falde ikke Lovene med lige Byrde paa de forskjellige Egne; naturligviis tyngest paa dem, hvor Erhvervet er knappest og Naturen stedmoderligst, som Tilfælde er i mere end to Trediedele af Nedenæs Amt. „Utilladeligen høje Sportler, hvis Hævelse vel kunde have en hævdet Praxis, men hverken Billighedens eller nogen offentlig Lov til Grund; Retsbetjenternes Indvælten, hvor den kunde undværes, alene forat gjøre sig Sportler af Bøndernes Efterladenskab til ukyndige eller ubeskyttede Arvinger", — i disse Træk karakteriserer hiin Brevskriver Datids juridiske Embedsmænds og Betjenters Færd i Nedenæs. Og Kommissionen erkjender, at „de afhandlede Klager vise, at Uordener hist og her have indsneget sig, og at Sorenskriverne især i Raabygdelaget synes at have handlet mere efter *jus consuetudinarium* (ɔ: Skiks og Brugs Ret), end efter de fastsatte Love. At meget af det Paaklagede kunde været afhjulpet i Stilhed, at Folket kunde, om ikke for adskillige Byrder være bleven sparet, saa dog i mange Ting hjulpet tilrette, forbyder Sandhed os at negte. Vi kunne vel ikke imputere Nogen andre Forseelser, end dem vi, under at gjøre Rede for vor Undersøgelse, have opgivet; men samles Sagen under een Synspunkt, saa synes indgroede Onder at vidne om en fra lang Tid tilbage slappet Bestyrelse. „Frugten heraf er blevet en almindelig Mistillid i de klagende Egne til alle Betjenterne, og dette synes at betage disse den nyttige Indflydelse for Eftertiden, som Ds. Maj.s Tjenestes Befordring kræver, og som en, paa Overbeviisning om at vederfares Ret grundet, Tillid hos Almuen ene kan virke. Klagemaalene have virket Urolighed, Sammenløb; under disse har en vis Anarkiets Aand

indtrængt sig; der er skeet Paastande og Eftergivelser, — disse Gjæringer ere farlige; Urolighedsgrunden, engang bortryddet, maa da ophøre, Orden, Fasthed, Kraftfuldhed i Forretningerne og den offentlige Forvaltning maa igjen indføres. Hertil udfordres Anseelse hos Betjenterne. Sjelden taber Folket sine Fordomme; den, det engang har mistroet, mistror det stedse. Det være sig Uheld eller Brøde, saa vil Almuen (naar vi undtage Foged Weidemann, mod hvem ingen direkte Klage af Betydenhed er ført) neppe nogen Tid skjænke de nuværende Betjente sin Fortrolighed. Ligesaa vist som der i mange Henseender udkræves nye Foranstaltninger, ligesaa vist tro vi da, at de klagende Egne kræve nye Embedsmænd.“ Yderligere Vidnesbyrd om hvor galt det var fat med Embedsmændenes Forhold i Almindelighed i dette Distrikt, end der ligger i dette Forslag, behöves vel neppe.

Over Fogderne havde Almuerne følgende Klager: at de lode sig Skattebøgerne betale for dyrt med 1 til 2 Mark, at disse fornyedes hvergang en ny Ejer tiltraadte en Gaard, og at de da tillige toge Indskrivningspenge forat indføre ham i Matrikulen. Endvidere, at de paastode de originale Adkomsters Foreviisning paa Thingene til Hjemmel for Ejendomsfrihed for Odelsskat, og beregnede sig da fra 2 Mark til 2 Mark og 16 Skilling for at udskrive Vedkommende fra denne Skats Svarelse, hvorhos Bønderne, i Mangel af saadan Foreviisning, maatte løse Extrakter af de i Dokumenterne indeholdende Adkomster, hvilke da betaltes med fra 1 Rdl. til 5 Mk.; at de forat fritage En for at være Lægdsmand fordrede 1 Rdl., samt hvert Aars Sommerthing 2 Skilling af hver Skatteyder i Beregningsgebyhr; at de i Saugskat og Konsumtion oppebare mere end den kgl. Kasse tilkom; at de beregnede sig for meget ved Exekutionerne, og at de undlode behørigen at kommunicere Almuerne de kongl. Anordninger. Skatternes Forøgelse imod hvad de før havde været kom ogsaa paa Fogdernes Kappe, hvortil Aarsagen var, at de undlode at specificere adskillige Smaaudredsler, Delinkventudgifterne, osv.

Klagerne over Sorenskriverne, hvoraf Sorenskriveren i Nedenæs, Finne, ikke synes at være rammet, gik i Almindelighed ud paa ulovlig Sportulering ved Skifter, Thinglæsnin-

ger, osv., hvorhos det var klart, at de ikke havde den offentlige Tillid, som Dommere bør have. I 1777 var bleven nedsat en Kommission til at forfatte et nyt Sportelreglement, og et Reskript udstedt, hvorefter alle Embedsmænd bleve indkaldte til at opgive deres sidst brugte Sportuleringsmaade med Tilsigelse, at de skulde være ansvarsløse og straffri for den forbigangne Tid. Disse havde da troet, at Straffriheden også maatte strække sig til Eftertiden, og at de kunde være trygge for Tiltale, naar de blot fulgte den til Kommissionen opgivne Sportuleringsmaade — et Argument, de senere hen suspenderede og tiltalte to Sorenskrivere i Raabygdelaget, Smith og Brønsdorf, betjente sig af, og som, uagtet al dets skrøbelige Skjævhed, tjente dem til tilstrækkeligt Forsvar, uagtet Kommissionen vedgaar, at „de imod dem paaklagede Sportler bleve befundne temmelig overdrevne og langtfra ikke af Lov eller Anordninger hjemlede.“ *)

Navnlig klagedes over, at Sorenskriverne brugte ofte at tage sine Sportler med en rund Sum paa Akkord, hvorpaa mærkværdige Exempler ved Aastedsforretninger anføres; at de udøvede en ulovlig Indflydelse paa Stervbotaxationerne, og at deres Skiftebreve gjordes mange Gange vidtløftigere end nødvendigt, saa at „Almuen — siger Kommissionen — ikke uden med Skræk hører nævne et Skiftebrev fra den Tid disse begyndte at blive altfor vidtløftige, det de bleve deels ved at udvide og forlænge Skriften, deels ved at indføre Marginalier og Rubriker efter Regnskabs Maade, og deels ved at vidtløftiggjøre Skifteakten med Dokumenter, som Ord til andet med alle sine Paategninger indtoges med omstændelige Beskrivelser af et Boes faste og løse Effekter, og med Anførseler, hvis endog moderne Form og Stiil bidrager sit til Skifteomkostningernes Forøgelse.“

---

*) For et Skiftebrev paa 7 Ark havde saaledes ovennævnte Smith beregnet sig 36 Rdl., medens Kommissionen ved Opsummering kun faar ud 14 Rdl. 3 Mk. 16 Skil., „som er alt hvad vi skjönne han for dette Skiftebrev kunde tilkomme, og lad være, at det nogenledes lovligen kunde have været beregnet til 20 Rdl., er dog derover betalt 16 Rbdl.

Mellem de Ulovligheder, der havde vakt Almuernes Forbitrelse mod Sorenskriverne, hørte ogsaa Beregningen af dobbelte Diætpenge og større Skyds, selv til Auktioner, end Anordningerne, som herfor satte Embedsfortabelse, medførte. Dødsboer bleve paatvungne unødvendige Auktioner, og Skifter sluttede uden Auktion mod en Smørelse af et Snees Daler og derover. Det er ellers ikke let at sige, hvilken af Raabygdelagets to Sorenskrivere der havde drevet det videst i denne „raabygdelagske Praxis,“ som Kommissionen kalder disse lovløse Udsugelser. Den gamle Sorenskriver i Vestre-Raabygdelaget, Christen Tobiesen, var under Tiltale for Embedsforbrydelser, og en Prokurator i Christianssand, Chr. Brønsdorph, konst.; men uagtet dette Forbillede, og uagtet han samtidig, i en Ansøgning om Nedsættelse af Pensionen til Tobiesen, taler i stærke Udtryk om den Samvittighedsfuldhed, hvormed han stræbte at gjøre sig værdig til virkelig at erholde Embedet, gav han dog ingenlunde Sorenskriverne i det østre Distrikt noget efter i denne Henseende. Plejede Smith at beregne sig indtil over det Tredobbelte for sine Forretninger og dobbelt for Beskrivelser, holdt han — som Kommissionen siger — Auktioner over Jordegods „blot til sin egen Fordeel eller af andre skjulte Aarsager, som umuligen kunne have været lovlige, da de i og udenfor Skiftet ere fortiede;“ havde han tilladt sig, „uden nogen synlig eller anden begribelig Aarsag end Omkostningernes Forhøjelse at dele i to Opraab en Gaardpart, der skulde have været solgt ved en Auktion,“ foruden en Mængde andre Udsugelser af havesyg Vilkaarlighed: saa var Prokurator Brønsdorph Mand for at gjøre baade dette efter og mere til. 60 Rdl., 30 Rdl., osv. i Akkord, ikke efter Beregning, for en paa een Dag udført Sag, og 20 Rdl. for en Odelssag, der behandledes i samme Tid paa Thing-, ikke paa Aastedet, ere Exempler, der gjøre flere overflødige, og hvorom Kommissionen siger, at om slig Betaling „end var nogenlunde forsvarlig, maatte fattige Bønder af Raabygdelaget, som nødes til at føre Odels- og Aastedsprocesser, være meget at beklage, da Omkostningerne paa at indtale eller forsvare faa Skind Jord (thi de fleste besidde ikke mere) vilde ofte overstige de omtvistede Ejendommes

Værdi.“ (!) Stærk Regnemester, synes han dog at have været endnu uopnaaeligere i at skrive Skiftebreve. „Ved ordrige, med Anførseler af bekjendte Forordninger opfyldte Beskrivelser, men især ved at gjentage og paa forskjellige Steder at postere de selvsamme Anførseler, saasom, efterat have opført Skifteomkostninger paa 2½ Ark som Regning, strax derpaa at repetere dem som Gjeld og derpaa stykkeviis at gjøre Udlæg med flere Posterings- og Anførselsmaader af lige Art, og ved dobbelte Taxationer, ved to Gange indrykkede Skifteplakater, ved Indtægt og Udgift tvende Gange omstændeligen, ligesom ogsaa Stempletpapirs- og Justitsforordningen, at anføre, med videre, som den Raabygdelagske Praxis medfører,“ forstod denne Mand, som Kommissionen udtrykker sig, at udbringe et „korpulent Skiftebrev.“ Saaledes kunde et saadant Dokument komme paa over 48 Rdl. af et Bo, hvis Masse vel beløb sig til 615 Rdl., men hvis beholdne Formue kun var 194 Rdl., — „et Kunstgreb,“ som Kommissionen kalder det, „der i Mangel af positive Forbud derimod dog ikke saa ligefrem kan gjøres en Sorenskriver til Forbrydelse.“

Men i samme Forhold, som Lovgivningen tilstedede saadanne Misbrug, maatte Almuens Misfornøjelse med sin hele Forfatning tage til, og Embedsmændenes hensynsløse Adfærd efterhaanden opdynge over deres Hoveder en knusende Masse af Had og Foragt, ligesaa let udsat for at briste løs over dem, som den overladede Tordensky eller den hængende Lavine. Raabygdelaget havde dengang ikke engang 10,000 Indbyggere og Nedenæs omtrent 20,000, saa at Embederne, endog om Tilstanden havde været bedre, i Regelen blot kunde være smaa *). Men de Beregninger, vi have seet Prøver paa, forklare, hvorledes Mænd af egen Formue, som begge de oven-

*) Den suspenderede Sorenskriver Tobiesen ansætter dem dog i vestre Raabygdelaget, som er den sletteste, om end vidtlöftigste, Deel, til over 800 Rdl., ifölge „Lov, Praxis og Vedtægter, uden Fornærmelse imod nogen Almuens Mand,“ og angiver, at Brönsdorph i 1786 havde drevet de embedsmæssige Indtægter til over 1900 Rdl., „foruden hvad Auktioner og den Mængde Afkald, han forcerede Almuen med at give beskrevne.“

nævnte Sorenskrivere, dog kunde ville beholde Embeder, som de i sine Forsvar paastode vare altfor knappe uden en saadan Sportuleren.

Mod Sorenskriverne var Misfornøjelsen størst; men da det Særsyn heller ikke her fandt Sted, at de overordnede Embedsmænds Utilbørligheder forbleve uden Efterfølgelse af de Underordnede, var den langtfra indskrænket til Øvrigheden. Datids Prokuratorer vare ikke bedre end senere Tiders. Ogsaa dengang fore de paa Bygden som Inkassatorer, og Skræk og Ødelæggelse med dem. Med al deres Mangel paa juridiske Kundskaber synes de dog vel saa godt at have forstaaet den Kunst at „sy Folk sammen," som man siger; og mellem eenfoldige Fjeldfolk, til hvis Karakteer Paastaaelighed hører, havde Thingstuderiet en vid og villig Mark at udsaa Dragetænder i. Kommissionen fælder følgende Dom om Datids Sagførere: „Om det Uheld Prokuratorerne have stiftet paa Bygden, hvor Lovens 1—9—15 forbyder at bruge dem, i det Hele er gjengjeldet ved den Nytte de have gjort er et Spørgsmaal vi ikke vove at oplyse; men sikkert er det, at dersom mangen en Bonde ved dem er forhjulpen til Ret, som han ellers vanskeligen skulde have erholdt, ere og mange, formedelst Prokuratorers Uvidenhed, Skjødesløshed og Uredelighed, skilte ved Ret, som de ellers neppe skulde have forfejlet, og Mange forledede til at anlægge og forsvare vrange Sager, som de, sig velv overladte, skulde have undgaaet." Og Kommissionsmedlemmet, Etatsraad Falsen, opkaster endogsaa Spørgsmaalet „om det ikke var godt, at Prokutatorerne bleve afskaffede paa Landet, især i de fattige Egne, f. Ex. Raabygdelaget, og at Bonden selv fremførte sin Sag for Sorenskriverne? De ere dog — siger han — et Onde, der har indtrængt sig imod Lovens 1—19—15, og riskerer Bonden ved Uvidenhed iblandt at tabe sin Ret, saa riskerer han nu ofte at tabe den ved Formaliteter, Chikaner og opvigles til Proces." Disse ægte Thingstude vare næsten altid Danske, oftest Ram-Jyder, med den saakaldte Kudske-Examen og Ridefoged - Begreber om, hvorledes Bonden skulde behandles, hvis Sprog de ikke forstod, og som stedse i sine Følelser bleve et Land fremmede, hvor de vel vare komne til Grunker inden kort efterat de

havde betraadt det i en luvslidt Kjole med Bestallingen og en liden Christian Vtes norske Lov i Lommen, men hvor de vidste, at de vare hadede og anseede omtrent med samme Foragt, som Skarpretterne og Andre, til hvis Levevej Fordommen har heftet sin Spe og Modbydelighedens Uvilje.

Ogsaa over sine Lensmænd førte næsten alle Amtets Almuer Klager over Udpresninger. Maa man ved Prokuratorerne erindre den prægtige Karakteer af en gammeldags Prokurator, som Olufsen har skildret i sin Komedie „Gulddaasen,“ føre Nogle af disse Lensmænd — thi mod Alle befandtes ikke Klagerne grundede — der selv vare bondefødte, os „Jeppe paa Bjergets“ og „Jesper Ridefogeds“ udødelige Skygger forbi Øjnene. Det vil være for vidtløftigt at omnævne enkeltviis alle disse trofaste Efterfølgere af deres Herrer og Mestere; men om disse Underordnedes Udpresninger kun gik i skillingeller markeviis, vare de dog des hyppigere formedelst Mængden af Anledninger dertil, saasom, f. Ex. ved Udpantninger, hvoraf man seer, at 20 til 30 stundom bleve foretagne paa samme Dag paa nær ved hinanden liggende Steder, ja endogsaa at særskilt Skyds beregnedes til Opsiddere paa samme Gaard, og ved Modtagelsen paa Thingene af Skatterestancer, hvor et lidet Gebyhr „for Umagen“ beregnedes, som siden i Forsvarene gaves Navn af en godvillig Gave.

Den i Lofthuussagen saa bekjendte Lensmand i Øjestad, Aanon Salvesen, og Lensmanden i Birkenæs synes at have været de værste af disse Myg imellem Blodbremserne. Foruden at den Første drev Udpantningsgebyhrerne højere end Andre, besværede Almuen sig ogsaa over, „at han, som Prokurator og Lovkyndig, var den mere besværlig end nyttig, da han havde Tilfælde at indvikle dem i Proces og til at sætte Splid imellem dem. De ønskede sig derfor, til deres Roligheds Vedligeholdelse, en skikkelig Mand, som tillige var Bonde, til Lensmand, haabende, at de jo før jo heller vilde blive skilte ved ham, hvilket deres inderlige Ønske de bade, saavidt muligt, understøttet.“ Dette er nu vel ytret efterat Salvesen var bleven dødelig forhadt for sin Færd mod Lofthuus; men det viser sig dog, at han iblandt andet benyttede sit Prokuratorskab til at negte Bønderne at forkynde Stevninger,

medmindre de lode samme forfatte ved ham, og da for svære Penge. Klagerne mod Lensmanden i Birkenæs fandt Kommissionen „af Vigtighed,“ saa han indstilledes til Tiltale paa sit Ombud. Saasnart Udpantningsordre var udstedt holdt han sit Gebyhr — og det var altid for højt ansat — for forfaldet, og uden det blev erlagt modtog han ikke Restancen. En Huusmand, der plejede at vandre om for ham paa slige Forretninger, hvoraf ofte over en Snees kunde falde paa een Dag, forklarede ogsaa, at han havde saadan Ordre fra sin Principal, „at han skulde, hvor han kunde faa det (!), for hver Udpantning imodtage 1 Mk. 8 Skil., men, ifald man vægrede det, idetmindste 24 Skil., under Paalæg, ikke at modtage Restancen, naar den ej i rede Penge strax ved Ankomsten til Stedet blev ham anbuden.“

Ogsaa mod Stiftsbefalingsmanden, Kammerherre Adeler, havde nogle af Almuerne en Klage, nemlig at han ved sine hyppige Rejser fra Kristianssand til sit Familjegods Gjemsø Kloster faldt dem for meget til Byrde ved at tage „en Mængde“ Heste i Friskyds. Men det maa have været før Urolighederne; thi under og en Tid efter disse lod denne forknytte Mand nok være at gjennemrejse Distriktet. I hine Tider nøde ellers Stiftsbefalingsmændene en saa overordentlig Respekt, at denne Klage især faar sin Betydning som et Vidnesbyrd om, hvor strid og dristig den Aand var, som var faren i Bønderne.

Heller ikke Præsterne vare uden Deel i at have vakt den. Dog var det kun fra Sætersdalens Sogne Klager fremsattes over dem, og heftigst over Sognepræsten i Evje, Provst Erik Ancher Bruun, en egennyttig og trættekjær Mand, som laa i idelige Processer med sin Almue, uagtet han ikke saa sjelden plejede at give sine Sognebørn Kvittering paa Ryggen. Vallebygdingerne lod det ogsaa dryppe lidt paa Klokkeren, som de lode faa lidt med af Klagerne over Præsten. Men ogsaa disse har kun sin rette Betydning ved at stilles i Modsætning til den næsten patriarkalske Anseelse, som Datids Gejstlighed, især i Fjeldbygderne, var i nedarvet Besiddelse af.

Mellem andre gamle Sæder, som havde sit sikreste og

kjæreste Hjem i Fjelddistrikterne, var ogsaa „Lojsningen,“ — et Ord, som Gudskelov i vore Dage i de allerfleste Egne snart vil behøve en Fortolkning. Imidlertid tør man vel endnu uden denne, ved Hjælp af gamle Erindringer, vide, at dermed forstaaes Bestikkelser for at slippe Soldatudskrivningen, uden at det er godt at sige, paa hvad Maade og ved hvilke Midler den skeer. Det er muligt at tænke sig endnu flere, end Penge, Varer eller Arbejde. Men hvad der saa blev brugt i Raabygdelaget, saa havde man navnligen i Sætersdalen med Misfornøjelse opdaget, at netop de mere formuende Karle „paa adskillige Maader, saasom ved Tjeneste hos fornemme Folk, og deslige, undgik Udskrivningen indtil saadan Alder, at de ikke mere kunde tvinges til Landmilitsen.“ Byglands og Aardals Almuer, som klagede herover, meente da, at siden derved kun de fattige Gaardmænds Sønner kom under Musketten, „syntes baade Billighed og Anordninger at fordre saadan Forandring, at naar et Distrikt havde saa overflødigt Mandskab, at de ikke alle behøvedes til at tjene, burde Befrielsen for Overskuddet blive i Odelsmænds og Gaardbrugeres, saavel de Fattiges som Formuendes ældste Sønners Favør.“

De Aarsager til Misfornøjelse i Nedenæs Amt, som ovenfor ere fremsatte, vare, i større eller mindre Forstand, almindelige, og om de end fremsattes ef en enkelt Bygd, deeltes dog de fleste af andre. Klagerne over Lensmændenes Udsugelser vare saaledes fælles for de fleste Bygder, omendskjønt hver enkelt havde sit Særegne at anke over. Men der var ogsaa en ikke liden Deel af mere specielle, individuelle Klager, og denne personlige Forbitrelse var ikke nogen uvirksom Bestanddeel i den almindelige. Den omgav Lofthuus med hans ivrigste Agenter og Partigjængere. Følelsen af egen lidt Uret blandede de varmeste Gløder med Lofthuus's flammende over Andres, og antog dennes renere Skin. Disse heftige Staldbrødre bleve hans Sendebud, hans Flammeledere midt ind i den døde Masse af Fortvivlelsens Sløvhed, som havde samlet sig i flere Aar, og nu laa som en bristefærdig Sky over Mængden af Gemytterne, og hvortil der troes i det Foregaa-

ende at være opviist meer end nok af Grunde i et umaadeligt Sammenstød af alle de Lidelser, som kunne gjøre et Folk ulykkeligt og vanære dets Bestyrelse.

Tredie Afsnit.

Christian Jensen Lofthuus.

Den bryder en Lænke, som navngi'er en Klage,
Det stönnende Ekko dog bliver tilbage.

Den bryder en Lænke, som ikke vil bære,
At Retfærdens Tjenere Bygden fortære.

Den bryder en Lænke, som strider tilthinge,
Som modigen hjælper forkuede Ringe.

Hans Navn er et Ekko i Norriges Dale.
Han kan deres Tusinder Öxer befale.

Beboerne af de Strøg, hvis lidelsesfulde Forfatning er fremstillet i det Foregaaende, have Ord for at høre til de godmodigste af Norges Beboere. Livlige til at snakke og meddele sig, kunne disse Agdeværinger nok stikke Hovederne sammen og vække Støjen af et Oprør; men til voldsom Handling mener Nedenæssingen det for lidet med sin Vrede, og Fjeldmanden fra Raabygdelaget er træg i Sammenligning med Sogningen, Valdersen, Theleborden eller den koleriske Gudbrandsdøl. Dette og Mangelen paa en Formand, som aabent turde træde frem, har givet de to foregaaende Opløb, som i Løbet af et Aarhundrede, nemlig 1688 og 1752, havde fundet Sted i Arendal og deromkring, Karakteren af Stryflamme eller af Aprililinger, og at Tumulterne i 1786 vare alvorligere, havde ikke blot sin Grund i Lidelsernes og Misfornøjelsens Ophobning, men ogsaa i den Mands Personlighed, der traadte frem som deres Chef og Leder. Det var Christian Jensen, Ejer af Gaarden Lofthuus ved Ladestedet Lillesand i vestre Molands Præstegjeld, en Mand til Sjæl og Legeme og i sin kraftigste Alder, paa engang følelsesfuld og energisk, listig og uforfærdet, indesluttet og med strømmende Tunge, kold i Panden og hed om Hjertet, kort af Naturens Haand udrustet til det Kald, han overtog, med de samme tilsyneladende mod-

stridige, men i sin amalgamiske Forening mægtige Egenskaber, som altid have udmærket Indehaverne af den samme sørgelige Rolle i Historien. Dens Slutscene plejer at være en Henrettelse paa Skafottet eller i Galgen. Lofthuus drev det til, at man ikke vovede det.

Han var en lovløs Elskovs, en Syndens og Forførelsens Frugt, født paa Flugten, fra sin Fødsel allerede i Opposition mod Samfundets Bydende og Regime — kort et uægte Barn, som Kirken kalder de Uskyldige, der faa sin første Daab i Taarer og kun liden Velsignelse at voxe ved. Idetmindste har Lofthuus, at slutte af følgende Døbeattest, ikke faaet Kirkens, uden med en suur Mine: „Ministerialbogen Nr. 2 her ved Østre Riisøers Kirke viser paa Fol. 10de Side 2den, at et Kvindemenneske ved Navn Tarjer Kittelsdatter, som var vestenfra, har den 15de Maj 1750 havt et u-ægte Drengebarn her til Daaben, som blev kaldet Christian, hvis Barne-Fader efter hendes første Tilstaaelse skulle være en Jens Jensson, men da Barnet var kommet i Kirken forat døbes, og min Formand Sl. Hr. Samuel Stub havde Mistanke, at ej den rette Barne-Fader var navngivet, sendte han een af Fadderne, nemlig Torbjørn Eegaas, til den syge Moder forat tilholde hende at gjøre en sandfærdig Bekjendelse, da hun sagde, at een ved Nafn Falk var den rette Barne-Fader. Af dette u-ægte Barns Faddere leve endnu 2de her paa Stedet, nemlig Konen som bar det, heddende Kirstine Dahlen, og Pigen, som stod hos, kaldet Guri Eegaas, som begge vidste nøjagtig at berette mig dette Anførte om Sl. Hr. Stub. De øvrige Faddere ere borte; thi Torbjørn Eegaas er død, Tallach Torjusson Revbaasen, en Vesterlænding, er hjemrejst, og Boel Maria fra Bamble er ligeledes taget hjem efter de her endnu levende Fadderes Forklaring, hvilket og Moderen med sit lille Barn, saasnart Helbreden tillod samme, gjorde, hvilket hermed bevidnes.

Østre-Riisøer den 25de Maj 1787 af

Claus Juell,
Sognepræst til østre Riisøers og
Sønneløvs Menigheder."

Mellem disse tydeligt nok af Embedsmændenes Had

gjennemstukne Linjer og Anmeldelsen om hans Død, finder jeg der er en vis rystende, skjæbnespunden Forbindelse. De danne to korresponderende Yderpunkter for en Tilværelse, som maa have været fuld af Ulykke. Et Liv af Kamp og Lidelse maa have lagt imellem dem. Rækken af dets Blade begynder med hiin Daabseddel, og slutter med denne Dødsanmeldelse, som her gives en anticiperet Plads, fordi de synes at staa i et saadant Forhold af Fatalitet til hinanden, og at være begge den samme Skjæbnerings i hinanden løbende Ender.

„Efter nogle Aars Svaghed blev *Arrestanten* Christian Jensen Lofthuus pludselig anfalden af Blodstyrtning den 13de f. M., hvoraf han i mindre end een Time opgav Aanden. Efter vedfølgende Kopi af Regningen fra Byens Vagtmester Michelsen, blev betalt for Lofthuus's Begravelse 7 Rbd. 3 Mk. 8 Skil. Dette at være saaledes rigtig, bevidner

Kristiania den 10de Juli 1797. *Leedahl*,

konst. Kapt-Vagtmester."

Beregning

over Arrestanten Chr. Jensen Lofthuus's Begravelses-Omkostninger:

Til Præsten for Jords-Paakastelse	- Rbd.	2 Mk.	16 Skil.
For at opkaste Graven . . .	- —	2 —	- —
Til 2de Mænd for at bære Baaren	- —	- —	16 —
Til 12 Bærere a 24 Skil. . . .	3 —	- —	- —
Til sammes Formand	- —	1 —	- —
For min Umage ved Begravelsens Bestyrelse	2 —	- —	- —
Ligkisten	1 —	1 —	- —
Summa	7 Rbd.	3 Mk.	8 Skil.

Kristiania den 20de Juni 1797.

Michelsen.

Det er en Anticipation at have anført dette her, — en Foregribelse i Fortællingens almindelige Orden, saa grov som den Fejl er hos en Historiskriver, at give efter for Indflydelsen af Følelser saa dunkle som denne, der endelig vil sammenstille disse saa langt fra hinanden fjernede Papirer, hans Helts Tilværelses Alfa og Omega, og som det forekommer, at der er nok vemodig Materie alene i disse Lapper til at

digte en borgerlig Tragedie, en spiessisk Roman af. Jeg skal gjøre denne forelobige Flugt fra Vuggen til Graven god igjen siden, ved strengt at følge de virkelige Begivenheder. Tanken er tilbøjelig til at sammenbinde og til, ligesom i et Fugleskue, at dvæle paa engang ved begge disse Punkter, forglemmende alle de mellemliggende Aldre. Idetmindste stod Lofthuus uvilkaarlig for min Tanke som Barn, smilende i en Skjendsel, der ikke kan plette Uskyldigheden, lykkeligt i Pladsen ved Moderens Bryst, medens Kirke og Samfund anviste den Uægte for hans Liv den sidste og laveste Plads imellem Menneskene — som Barn stod han for min Tanke, ikke som Yngling eller Mand, da jeg søgte hans Grav og troede at have fundet Pladsen derfor.

„Her, her maa det være,“ sagde den gamle rystende Kone, som jeg tog til Vejlederske fra Kristkirkegaardens Nabolag. „Her i Krogen,“ sagde hun, idet hun karede i Græsset med sin Stav, men uden at finde nogen Forhøjning, der kunde ligne en Grav. Snarere var der Lignelsen af et Hul. „Her i Slavekrogen, skjønt nu har der vel lagt mange siden. Det var tidlig om Morgenen. Jeg husker det saa vel. Og her stod næste Morgen det røde Bræt, hvorpaa der var skrevet saameget til hans Ros, men som strax kom væk. De Store vare nu saa gale paa ham, men Fattigfolk holdt meget af *Christian.*“

Saa? *der* altsaa? i Forbrydernes Krog? Skulde man ikke næsten kunne vide eller dog spaa det af hiin vagabondagtige Fødsel, af Præstemandens listige Forsøg paa at faa udlokket af den syge Moder hendes uægte Barns virkelige Fader, ligesom man af et theatralsk Stykkes Indledningsmusik kan slutte sig til dets hele Karakteer, til dets sørgelige eller lystige Udgang? Idetmindste kan man af den foragtfulde Døbeseddel, hvorigjennem en Glæde skinner over, at Fødselens Forbandelse nu var gaaen i Opfyldelse, over at det nu var forbi med Lofthuus, slutte sig til en Ismaels Liv, og at han har draget Had og Ulykke nedover sit Hoved.

Man siger ellers om Elskovsbørn (eller Horunger, som sal. Hr. Pastor Stub og Juell vel heller vilde kalde dem) at de ere mere oplagte, end Samfundets lovmæssige Afkom, til

ualmindelige Skjebner. Man tillægger dem endog med et Slags Fortrin, Aandsgaver, Skjønhed, et livligt, til Udskejelser tilbøjeligt, efter Moderens havte Stemning enten koleriskt eller sangvinsk Temperament. Det være som det vil, men det Sande er nok, at de — som ubudne Gjester pleje — oftere end Andre forøge Forstyrrelsen i den Verden, hvori de saa hovedkuls ere komne ind. De ere idetmindste ikke saa destinerede til det rolige Liv, som Menneskene vel have Ret i at kalde det lykkeligste. Deres Skjebne, kunde man sige, ligger i deres egen Haand. De ere anviste Samfundets Askepotpladser med den Betydning: „hjælp dig nu selv, min Gut!" Mere end Andre raade de sin Skjebne, og dog griber det overmenneskelige Fatum tillige synligere ind i deres Livstraade. I Ingens Mund synes Ordene med større Ret at kunne lægges;

> „Mennesket skaber sin Skjebne; Straalen ifra hans modige Blik er den glimrende Stav, som beskriver Skjebnen dens Trin" — —

Men i Ingens synes de hurtigere at blive til Mundsvejr. Lofthuus har ogsaa havt en Kulmination, da han kunde gjøre disse for en Dødelig overmodige Ord til sine egne. Det var da han ved sin Morbroders Gave var kommen i Besiddelse af sin Gaard, da han sad rolig der, med en Viv, hans fyrige Hjerte elskede, i sine Arme, med Børn paa sit Skjød, og da han saa sine Forbedringer paa Gaarden kronede af det throndhjemske Videnskabers Selskab med dets største Præmie. Det var i Aaret 1781. Fem Aar efter var det han gjorde — sig selv fredløs, fredløs for Andres Skyld.

Jeg kan ikke komme til andet, end at Lofthuus handlede i en god Mening, henreven af Medfølelsen og af en retfærdig Uvilje, besjælet af Overbeviisningen om, at det var Pligt for ham at træde frem som Talsmand for sine lidende Medmennesker, og af Haabet om at kunne gavne sit Distrikt. At han af de fleste Embedsmænd, som have erklæret sig om ham, kaldes en „Skurk og slet Karl" osv., kan ikke forrykke et Omdømme, som der skulde være Grund til at fælde, selv efter det blotte Kjendskab til de Vexationer, hvoraf hans Egn leed, men uden videre til ham selv, alene efter den gamle Regel, at man da bør tro det Bedste. Og har han da hand-

let i god Tro, bør man ogsaa antage, at Bevidstheden herom indeholder Erstatning nok for de jordiske Tab, man i en saadan Hensigt tilføjer sig selv. Historien erkjender nok, at den hele moralske Verdensordning hviler paa den Grundlov, at enhver Daarskab straffer sig selv, men dens Moral er for ædel til at den skulde kalde Martyrer Daarer, Selvopofrelse Galskab, naar den har fyldestgjørende Løn i Bevidstheden og velgjørende Følger for det Almindelige. Den dagligdagse Verden gjør det. Den kjender ikke større Daarskab, og, idet den modtager Offeret, er al den Erkjendelse, man faar, et Skuldertræk til de Ord, at Stakkelen er værst imod sig selv. Den ligner de Kammerater, som drikke med den Spendable og opmuntre ham, hemmelig gottende sig over hans Daarlighed, til at sætte overstyr saalænge han har noget, men vende ham saa Ryggen. Det er saa i Almindelighed, det er Verdens Skik og Gang, som man siger; men om end den nuværende Slægt, der ikke lider som Fædrene, er tilbøjelig til at holde den, som vilde lide og leed for disse, for en Daare, vare dog Lofthuus's Medlevende, i Nedenæs Amt og videre om, retfærdigere mod ham. I Modsætning til Embeds- og Bymændenes Had staar en sand Enthusiasme, en blind Tiltro til ham hos Almuen. Og dette bestyrkes endnu med Meningen om, at hans Motiver vare gode. At der var Grund til at En traadte frem, bered til enten at hjælpe eller at dø for Folket, tør forventes erkjendt efter de foregaaende Skildringer af Tilstanden, og den Frygt, hvormed hiint Had var blandet, synes at lægge for Dagen, at Den som paatog sig det ikke var den mindst skikkede dertil.

Mellem Naturens Vuggegaver manglede kun Formue og den pletløse Fødsel; og Moderens Besvangrelse udenfor Ægteskab, og det især af En over hendes Stand, var i de Egne en saadan Skam, at en Paategning af Justitsraad Schythe bagpaa ovenciterede Døbeattest, betitlet „Anmærkninger til Oplysning for Efterslægten om Christian Jensen Lofthuus's Forældre,“ beretter, at hun rejste til Østerriisøer for at gjøre Barsel, da hendes Svangerskab var bleven bekjendt i vestre Molands Sogn, og at Faderen tog over til Holland, hvor han gav sig i Søfarten og døde som Matros. Hun var ældste So-

ster til Bonden Nils Kittelsen paa Lofthuus, der tog Christian til sig efter hendes Død som sit eget Barn, da han selv var barnløs Enkemand. Men før dette skete, har Moderen sandsynligviis maattet slæbe ham om med sig paa Betlerstien, hvorhen det mod saadanne Fejltrin paa Vestlandet grusomt strenge Omdømme forstødte hende. Han er bleven baaret om ved hendes Bryst indtil en yngre, ligeledes syndbaaren, Halvbroder (siden Færgemand John Lofthuus fra Lillesand) jog ham derfra til Haanden eller Ryggen. Faderen Jens Jensen Falch var kun 17—18 Aar gammel, da Ulykkkn hændte, Søn af en Kapitain Falch i Jylland, men opdraget og opholdende sig hos sin Farbroder, Justitsraad og Krigskommissær Christopher Falch i Lillesand. Christian er altsaa, at slutte efter Forældrenes ulige Stilling, før Frugten af en Forførelse, end af en ulykkelig Kjærlighed. Schythe lægger ellers til: „At Jens Falch var Fader til Christian Lofthuus, tvivler Ingen paa, som har kjendt dem begge, da denne Sidste lignede den Første i Højde, Ansigtsbildning, Tænke- og Handlemaade paa en Prik." Og af dette Justitsraadens lille Pennestrøg gjør jeg mig den Ide om Lofthuus, at han har seet godt ud. Folk som have seet ham bekræfte ogsaa, at han var af Middelhøjde og af vakkert, livligt Ansigt. I den Forstand, som Faderen havde afgivet Prøver paa, var han dog ikke, hvad man kalder en „vidtløftig Karl." Justitsraaden forivrer sig her. Fader og Søn havde „Vidtløftigheden," som vel er det, der her menes, hver paa sin Viis. Fællespunktet er kun den raske determinerede Bestemthed i Sindet, der lod Faderen landsforvise sig selv, fordi han ikke kunde taale sin opbragte Farbroders skjerpede Strenghed, og Sønnen opgive den huuslige Lykke, hvoraf han var i Besiddelse, fordi han oprørtes over den Behandling, Andre maatte lide. Personlig har han ikke havt noget at anke over, og heri have vi ligeledes en Ledetraad, der fører os til uegennyttige, ikke til uædle, Motiver paa Bunden af hans Hjerte.

At hans Barndoms og Ungdoms Opførsel har været rosværdig, lader sig ogsaa slutte af, at hans Fosterfader nogen Tid før sin Død testamenterede ham Gaarden og al sin Ejendom med Forbigaaelse af en i Amsterdam levende Broders

Børn, som da vare de rette Odelsbaarne til Gaarden. Men Christian beholdt den, og tog Navn efter den, som norsk Skik er. Imidlertid paastaaes der, men rigtignok af ovennævnte hans bitre Fiende, at han ikke har vidst at forsvare Ejendommen, uagtet han erholdt hiin Præmie for Agerdyrkning, men at han endog maatte pantsætte den, „gjorde Opbud og ejede Intet.“ Saameget er dog vist, at han ikke kom fra Gaarden, men havde sit Hjem der indtil sin Tilfangetagelse. Hans Kone boede der, mens han selv kun gjestede den af og til som Ræven sin Hule, naar den har mærket Jægere ved dens Aabninger. Pantsættelsen kan ogsaa have været iverksat til Beskyttelse imod Sekvestration af Regjeringen, medens han drev sine Agitationer, omendskjønt hans Karakteer, formedelst den Listighed, som er et af dens meest udmærkede Træk, altid bliver fordægtig nok til, at man gjerne kan tro ham istand til at have iverksat den i en mindre undskyldelig Hensigt. Tidens Tryk kan ogsaa have rammet ham, og at han ikke sad saa synderlig varmt inden Vægge, har vel ogsaa havt sin Deel i hans Beredvillighed til at forlade den. Men vist er det, at han i 1781 var en i sit Hjem lykkelig og uafhængig Mand. Justitsraad Schythe, der især synes at tage sig den Tiltro nær, som Lofthuus virkelig var i Besiddelse af hos Almuen, søger endvidere at bestride Tilværet deraf ved at fortælle, at der var overgaaen Lofthuus en siden usvækket Tremarksdom nogle Aar før Urolighederne, og saa at grunde Beviset for, at Lofthuus ingen synderlig Anseelse kunde nyde imellem Almuen, paa dennes Afsky for en saadan Æresstraf. Lofthuus, der sees ogsaa at have benyttet sig af Nedenæs Lehns Privilegier (af 13de Oktbr. 1688), som indrømmede fri direkte Udførsel af Trælast, skal nemlig have beskyldt en Jydeskipper, ved Navn Baltser, for ikke at have betalt endeel i Lillesand af ham bekomne Brædder, og have stevnet ham til Bythings i Kristianssand, hvor han netop laa med Fartøjet. Skipperen skal dog have afbeviist Sigtelsen, og Lofthuus derefter være bleven anseet som anført. Men om disse Forklejnelser, hvoraf ialfald efter Almuens i dette Tilfælde ikke saa fejlagtige Begreber en svigagtig Fallit vilde være den største

og Tremarkstraffen den mindste, ytrer Forf. af et „Brev fra Kr-sands Stift“ sig saaledes:

„Muligt er det, som rigtignok nogle heroppe have fortalt mig, at Lofthuus skal være en tøjleløs halstarrig Mand, hvis Frihedsbegreber erkjende hverken Lov eller Pligt *); at han skal endog være dømt som Tremarksmand. Vished om dette sidste har jeg ikke kunnet opspørge, thi alle Mennesker ere her i Passion enten for eller mod ham; men sandsynligt er det ikke, da han nyder saamegen Agtelse og Fortrolighed af Almuen, der har den umaadelige Afsky for Navnet Tremarksmand og for en æreløs Karl, som er det samme. Men lad det end være sandt, at han er saaledes dømt, at han før har viist sig under hiin Karakteer; jeg tror dog, at en tænkende Mand bør ikke afgjøre endda, uden efter Fakta, Mandens Karakteer, eller uden efter Udfaldet dømme om hans Bevæggrunde til at handle, som han har handlet i denne Sag.“ Hertil kun gjentaget den Bemærkning, at Loven langtfra allesteds i Almuen har opnaaet sin Hensigt at gjøre en Tremarksmand eens i Begreberne med en æreløs Karl. I slige Sager har Almuen sin egen Dom, og falder ikke denne sammen med den juridiske, kommer denne ikke til Exekution, men bliver blot et Spilfegteri. Med en æreløs Karl vil den visselig intet have at skaffe, og til at blive det i den almindelige Mening skal der enten en Forbrydelse eller en Række af slette Træk; men om en Tremarksstraf, der ikke er forud understøttet af det almindelige Omdømme, har den kun Begrebet af et juridisk Uheld, saa Angjældende ikke lider meer end f. Ex. En der vel ved Magt eller Fejltagelse engang har været puttet i et Dolhuus, men om hvem man veed at han mangler ligesaa lidt som Andre, ja vel endog tror, at han er lidt klogere endnu. Dommen maa vel ikke saa ganske have ladet sig juridisk eller moralsk forsvare, siden de forskjellige Øvrighedspersoner, som have erklæret sig i Sagen, med Undtagelse af Schythe, som endog omtaler, at Lofthuus 2de Gange er bleven domfældt „som Forbryder,“ ikke have lagt nogen Vegt

*) Her sætter Schythe den Anmærkning til: „Denne Beretning er saa sandfærdig som den er sagt, og altsaa ikke blot Mulighed.“

derpaa. Dommeren, som fældte den, en Byfoged og Regimentskvarteermester Sørenssen, var heller ikke bekjendt som noget juridisk Lys; og havde man ikke været temmelig enig om, at Lofthuus her ikke var dømt saa ganske retviist, har man ikke let for at forklare sig, at han fik Adgang til selve Thronen, og at Authoriteterne virkelig indlode sig med ham.

Men disse private Omstændigheder have lidet at skaffe med hans offentlige Færd under Urolighederne. Ved disses Udbrud ophørte han at tilhøre og leve for sig selv. Ulykkelige Processer, som hans Fiender tilskrev hans egen Trættekjærhed, og en derved foraarsaget Tilbagegang i Velstand vare gode Incitamenter for en pirrelig Karakteer. Motivet, som, endog før disse personlige Uheld rammede ham, havde henledt Opmærksomheden paa ham som en højrøstet Opponent imod det Uvæsen, som gik isvang, laa i Elendigheden udenfor ham.

Bønderne rose Lofthuus for Uegennyttighed og Rundhaandethed imod Trængende endog over sin Formue, saa det vel ikke har staaet saa daarligt til med denne, som man vil have, for ikke at faa nogen Undtagelse fra Regelen, at Fanterne ere de værste at regjere over. Har han havt at give, laane og bekoste, maa han vel ogsaa have havt noget at tabe. Ingen, der har spillet en lignende Rolle, har heller kunnet undvære disse Egenskaber. „Efter at han var først af Medynk overbeviist om vores Undertrykkelse — sige Bønderne — har han paa egen Bekostning foretaget sig 2 besværlige Rejser til Kjøbenhavn, og der andraget noget af vores Nød for vor dyrebare Kronprinds", ligesom de ogsaa bevidne i et andet Dokument, at Lofthuus udtrykkeligen havde erklæret, at han „for sin Umage og Bekostninger hverken havde modtaget eller vilde modtage ringeste Skillingsværdi, men at hans Umage og Bekostninger alene vare grundede i Kongens Interesse og Fædrelandets Vel." Disse Vidnesbyrd ere rigtignok udfærdigede paa Gaarden Lofthuus og konciperede af ham selv, som var skrivekyndig (hvad den Gang var sjelden for en Almuesmand); men de ere undertegnede af et betydeligt Antal: det sidste af 39 Bønder fra forskjellige Sogne, det første af ikke mindre

end 329 Mand fra Nedenæs og Raabygdelauget. Desuden er det ham selv, som angiver hiint agtværdige Motiv for hans Fremtræden, saa maa vi tro det. Man seer, at han har gjort sig selv Rede derfor, at han, ligesom Drengen, der satte Kirkeklokken i Farum i Bevægelse, da han med from Overtro skulde skrabe Rust af den til sin syge Moder, er bleven forbauset over den Gang Begivenhederne toge, der overvældigen nu syntes at rive ham selv hen, og at han da har reflekteret over sine Bevæggrunde og søgt Beskyttelse i sit eget Hjerte.

Den Udgang, som det sidste Almueopløb i Nedenæs, nemlig det i Arendal den 7de Februar 1752, havde havt, og som endnu maatte være i friskt Minde, samt de bestaaende Lovbestemmelser med Hensyn til alt hvad der kunde henføres til Stempling eller Opløb, maa Lofthuus upaatvivleligen ogsaa have taget med paa Vegtskaalen; og da disse Omstændigheder ikke indeholde nogen Opmuntring til at gjøre sig til Folkets Mand, eller „til at bære Hundemaden frem," som Schythe udtrykker sig om Lofthuus's Idræt, viser unegtelig hans Følsomheds elastiske Styrke sig endnu tydeligere og som forherskende i hans Væsen. Det var nemlig ikke Tilfælde i 1752, som det havde været i 1688, da Almuens, som det kaldes i Resc. af 13de Oktbr. s. A. formastelige, voldsomme Udlosning af et Par danske Kornskuder skaffede Nedenæs Lehn sine Privilegier af bemeldte Dato paa fri Trælastudførsel. Thi for den samme Gjerning bleve ved den sidste Lejlighed 20 Personer, efterat en Inkvisitionskommission havde været nedsat, ved Overhofretsdom af 18de Maj 1756, deels mulkterede over sin Formue, deels straffede med Fæstningsarbejde i flere Aar, forsaavidt de ikke unddroge sig samme ved frivillig Landflygtighed; og en Skjebne, ikke mildere, maatte ganske vist saa nylig efter staa Lofthuus for Øje, da Planen at træde frem som sine lidende Medborgeres Talsmand fødtes i hans Hjerte under alle dets Aarers Slag og overvejedes i hans Hjerne ligeoverfor en sørgmodig Hustru, som anede ilde, og i et Hjem, hvis Fred han havde lært at sætte Priis paa, men som det nu gjaldt. Snart saa hun i de mange halvt hemmelige Besøg af ukjendte Folk langt oppe ifra Bygderne, og hørte af sin Mands heftige Udladelser, hvori Kongens og Kronprindsens Navne

forekom, og af Klagerne, som han førte i Pennen, og mærkede af hans Borteværen fra Tid til anden, og Forsvinden og Hjemkomst om Natten, at Noget var igjære. Men hvilket? Christian var taus. Men „skulde han vilde forlade hende og sin Gaard? udsætte sig for Mændenes Skjebne fra 1752? gjøre sig ulykkelig for disse Fremmedes Skyld? Gid han vilde passe sig selv, og gid han ikke kunde skrive eller havde saa uroligt Gemyt!“ — saa omtrent vare nok hans Hustrus Tanker under alle disse Forbud for det første offentlige Skridt, han foretog sig for den Sag, han havde besluttet at vove noget for. Det var at rejse til Kjøbenhavn for personlig at bringe Almuens Klager for Kronprinds Frederik, siden Frederik *VI*, som forestod Regjeringen i sin Fader Kong Kristian *VII*s Svaghedstilstand; og hvad han vovede, var, hvad han besad af Velvære og Lykke; thi det var Øvrigheden han vilde anklage, Øvrigheden fra øverst til nederst. Forordningen af 5te Februar 1685, som er foranlediget af de brydsomme Nedrejser til Kjøbenhavn af klagende Almuesmænd fra Norge, truede endog for et saadant Skridt hans Frihed og Ære med Bremerholmen eller Slaveri paa Livstid.

Fjerde Afsnit.

Lofthuus i Kjöbenhavn og tilhove.

Hvi dyrker han roligen ikke sin Ager?
Mon Gud ham som Ild gjennem Dalene jager?

Var Loven streng og Faren stor paa Papiret, saa var dog den norske Bondes Tiltro ikke mindre til „han Fa'r,“ d. e. Kongen og til Kronprindsen, som styrede for ham. Nedrejser til Kjøbenhavn, Regjeringens Sæde, af enkelte Bønder, som havde noget at klage, eller af hele Almuens Befuldmægtigede vare derfor, til det danske Kancellis store Ærgrelse, ikke sjeldne, saa det endog lod indhente Stiftamtmanden i Agershuus Stift, Erich Scheels, og Generalprokurørens Erklæring og Forslag til en Skjerpelse af Forordningen af 5te Februar 1685, der forbøde andre Klager end specielle, og

fremsatte ved Øvrighedens egen Bistand af egentlige Vedkommende. Af Stiftamtmand Scheels Erklæring, der anbefaler samme Skjerpelse, uagtet han medgiver, „at det var en unegtelig Sandhed, at Embedsmændene hist og her meget opskruede deres Sportler til altfor stor Byrde for Almuen,“ seer man, at en Foged Hansen i Bradsbergs Amt og en Sorenskriver Nygaard i Gudbrandsdalen, der ogsaa begge bleve afsatte, havde for faa Aar tilbage foraarsaget, at man var bleven ulejliget dernede med slige Klager. I Foraaret 1784 havde Nisse- og Torrisdals Almuer ansøgt om Foranstaltninger til deres Handelsforholds og hele kummerlige Tilstands Undersøgelse. Høsten 1785 indfandt der sig 3 Deputerede i Kjøbenhavn fra de fire Præstegjelde i nedre Tellemarken, Holden, Bø, Førde og Hitterdal, hvilke forsikrede, at de „sandelig ikke vare komne som Deputerede for nogle oprøriske hover (Hoveder? Hobe?) — som Øvrigheden erklærer, — mens som allerunderdanigste Suppliquander for en fortrykt Almue;“ og den følgende Vaar sendte de samme Præstegjelde, paa hvis Vegne 33 Bønder, som havde undertegnet Klagen, paastode at handle, en Hans Hanssen Kolstad til Kjøbenhavn, som erklærede, at han var „nedsendt for at tale Folkets Tarv, for at nedlægge Klagen for Hs. Majestæts Naadethrone og søge at faa de Byrder lettede, som de svage Skuldre ej formaaede at bære, og som omsider vilde bane Vej til total Undergang og Ødelæggelse.“ Efterat have fremsat Klagepunkterne, som især gik ud over Sorenskriver Hans Thomas Lange, og Lensmændene, belægger han dem med følgende kraftige Ord: „Saaledes, allernaadigste Konge, blive Ds. Majestæts allerunderdanigste Undersaatter i bemeldte 4 Sogne behandlede. Saaledes fortrænges og udrives vi, og naar vi klage over slige fornærmende Forurettelser, nævnes vi med de for indfødte Normænd saa skjendige, forhaanende og afskyeligste Navn, Rebellere og Oprørere. Nej, allernaadigste Konge! vore Forfædres Ære har altid bestaaet i at være udmærkede og bekjendte for Troskab og Tapperhed, af Kjærlighed til Kongen og Fædrelandet, og denne ædle Karakteer ville vi efter vor allerunderdanigste Pligt og Skyldighed stræbe at sutenere og helligholde, saalænge deres norske Blod opvarmer vort norske Bryst og med

Fyrighed cirkulerer om vore oprigtige Hjerter. Herren give Landet bestandig Fred! men skulde Fejde indtræffe, saa staa vi som een Mand, og ligesom vore brave Fædre, modige og glade gaa den blanke Klinge og surrende Kugle imode, for enten at dø for Kongen eller vende tilbage med Sejer. Men at Sorenskriveren og hans gjerrige Drenge, Lensmændene, skal ligesom skyldsætte os, være vores Plagefogder, og udpresse ulovlige Afgifter af os — denne Fornærmelse trænger os ind i Sjælen, denne klage vi over, og denne bede vi allerunderdanigst at maatte vorde forskaanede for.“

Der slaar rigtignok „Hans Hanssen Kolstad, Deputeret for Bønderne af Holden osv.“ under, men han har dog nok, efter mange Mærker i Stilen at dømme, havt en norsk Student ved Haanden dernede, endskjønt Bøndernes første, af en Ole Rui skrevne Klage, indeholder en lignende Appel til den nationale Bravur: „Vi fattige Skattebønder — siger de 33 — tro slet ikke, at Kongen har forladt sine norske Folk. For 22 Aaar siden *), da vi rejste igjennem Holsteen og Tydskland, saa vi dig ikke anderledes end mild og blid. Vi stode og troligen paa vor Post, hvor vi bleve befalede; vi tænkte og ikke paa andet end paa vort Vaaben og Værge, at forsvare dit Land og Rige. Vi havde der ingen Nød; men ak! ak! fromme Landsens Fader, mon tro, at det er din Vilje, at Lensmændene og Sorenskriverne skal ødelægge os, og at vi ikke maa komme for dit Ansigt med vore graa Haar? Saa hjælpe os nu Gud af Himmelen!“ De have nemlig i det foregaaende berettet, at den konstituerede Amtmand havde i Manges Paahør betydet dem, at ingen norsk Bondemand maatte komme til Kjøbenhavn med Ansøgning, da han ellers strax vilde blive arresteret, og enten sat paa Holmen eller „afsendt til fremmede Landskaber at gaa i Slaveri i al sin Tid.“ Den sidste skrækkelige Trudsel tilhører nu vel blot deres Fantasi og navnlig de gjængse Almuebegreber om Tyrken; men den første havde sin Grund i Resc. af 17de Juli 1744, der bestemmer Fæstningsstraf i Kjøbenhavns Citadel for den Almuesmand i Norge, og Spindehuset for den Kvinde, som kom til Kjøben-

*) Udrykningen mod Peter *III* af Rusland.

havn med en Ansøgning, der ikke var paategnet af vedkommende Amtmand, hvilket var, paa Grund af Negtelse, Tilfælde med den nedre-tellemarkske. Uagtet dette Reskript og uagtet Anordningen af 1685 ogsaa var indskjerpet under 3die April 1771, ligesom den, formodentlig i Anledning af denne Klagedeputation, blev det under 30te Septbr. 1785, behandledes dog ikke de norske Bønder efter det strenge Bogstav, og dette skyldes nok ikke mindst den Anseelse for Troskab, Trohjertighed og militær Bravhed, hvori Normændene virkelig stode i Danmark. Der laa norske Regimenter i Kjøbenhavn. Der laa den stoute norske Garde *). Holmensmatrosernes berømte faste Stok bestod især af Normænd **). Paa disse og paa Garden hvilede Folkets Øje med større Godhed end paa sine egne Rød- og Blaatrøjer. Disse Deputerede med Skræppen paa Ryggen vare Fædre og Frænder til de høje Skikkelser, som vandrede om med sine Hellebarder i Kristiansborgs Gallerier, og til de djærveste af hine folkekjære Blaatrøjer

*) Fra dette Korpses Opstand i Anledning af Struensees Plan at inddrage det havde man Erfaring om den Selvfölelsens trodsige Kraft, som rörte sig inden dets Geleder. At denne Aand heller ikke forlod dem, at deres Nationalfölelse ingen Grændser kjendte i sin Opbrusen, viste de ved en senere Lejlighed, som jeg her ikke vil undlade at fortælle, da man kan være vis paa, at hvad Garden da turde tillade sig kun var en Ytring af den Aand, som altid havde været den ejendommelig. Korpset stod i Aaret 1809 i Paraden paa Slotspladsen. Kong Frederik paa Balkonen med alle sine Hoffets og Etaternes Fornemste. Beretningen om de Norskes Sejr paa Blaamyren eller ved Trangen i Solöer skulde meddeles den norske Garde, hvorpaa nok et Hurra for Kongen, udbragt af den Kommanderende, kunde lade sig passende höre. Men i det Sted — i samme Öjeblik Efterretningen meddeeltes, brydes Linjerne, vilde Frydeskrig opfylde Luften, Chakoterne gjennemkrydse den, Geværer og Sabler svinges, man omfavner hinanden under Springe- og Hallingdandskast, og over den hele Plads er det stive og strunkne Korps i et Nu udbredt, jublende og dandsende som nordamerikanske Indianere efter en Sejr. Kongen trak sig tilbage ved dette Syn, upaatvivleligen med nogen Blanding af Forfærdelse i den Glæde han maatte föle, og siden bleve slige Proklamationer paa sin Fransk foran Linjen forbudte.

**) De tumultuerede ogsaa, som bekjendt, i Struensees Tid.

nede ved Stranden. Regjeringen endsede dem derfor ikke, men saa bare til at faa dem vel afsted igjen. Noget udrettede de ogsaa, saasom en Cirkulærskrivelse fra Rentekammeret til samtlige Fogder i Norge af 29de Juli 1786 om at Afgifterne nøje skulde specificeres i Skattebøgerne og den endelige Udkomst af et Sportelreglement.

En Mand af Lofthuus's resolute Karakteer behøvede vel hverken Forgjængere eller Erfaring af Andre om at Nedrejserne til Kjøbenhavn dog ikke vare saa farlige endda, for at beslutte sig dertil. Men den traadte Sti gaaes lettere, og hvad Hans Kolstad kunde gjøre, var Lofthuus endnu mere Mand for. Kun vilde han ikke, som hiin, indskrænke sig til at bombardere Kancelliet med skriftlige Andragender, eller spilde Tid med at lade deslige gaa den lovbefalede, sene Vej gjennem Amtet. Selv vilde han overrække Kronprindsen sin Klage, selv mundtligen belægge samme, og meddele ham med Ordets Liv en Skildring af Tilstanden i hans Egne.

Lofthuus's Plan var bleven bekjendt. Flere og flere Klagende opsøgte ham, og han dem, indtil han troede at være vel nok forsynet med Materialier til en summarisk Jeremiade over Distriktets Tilstand. Derpaa rejste han søværts ned, og erholdt Audients hos Kronprinds Frederik den 8de Juni 1786, hvorunder han da overrakte et med 329 Underskrifter forsynet Skrift, der indeholdt Klager over de Undertrykkelser, som fra Embedsmændenes, Lensmændenes og Byborgernes Side gik isvang i Norge, og Bøn om at disse Forhold maatte blive undersøgte af upartiske Mænd; og ikke forsømte Lofthuus da Øjeblikket til mundtligen at udvikle sig. Kronprindsen, som mærkede, at han her havde at gjøre med en norsk Bonde af mere end almindelig aandig Dygtighed, indlod sig ogsaa virkeligen med ham og gjorde ham opmærksom paa, at det ikke var let at foranstalte Undersøgelser efter en summarisk Angivelse, hvorfor han maatte specielt og særskilt affatte sine Klager, samt paa at hans Sendelse som Befuldmægtiget fra alle de Sogne, som han havde nævnet, trængte til bedre Beviser end hans eget blotte Udsagn. Lofthuus gjorde da en kort Tur hjem efter Fuldmagter, holdt et Møde af de 329 den 27de Juni, der afgave en Bekræftelse paa det forrige

Klageskrift, og allerede den 13de Juli overleverede han atter til Kronprindsen personligen saavel denne, som endeel andre Bekræftelser paa sin Sendelse fra Almuen. Han gjorde ikke langt Ophold hjemme, fordi han troede, efter den første huldrige Audients, at alt var i god Gang, og at det kun var en Formalitet den naadige Kronprinds kun vilde have løseligen iagttaget, for hans eget Bedstes og Regjeringsherrernes Skyld. „Lofthuus har været hjemme — hedte det imellem Bønderne — men er alt i Kjøbenhavn igjen hos Kronprindsen, som har sat Lid til ham og nu veed Alt, hvad vore Undertrykkere gjøre imod os, da han taler gjerne og langt mere fortroligt og nedladende med ham, end en af vore Flaaere med en stakkels Bonde. Men nu skal der snart spørges Nyt for dem, naar han kommer hjem igjen — Gud velsigne ham der han er."

Han var ikke længe borte. Den veltænkende Frederik gjentog, at Klageposterne maatte særskilt og bestemt angives i Vedkommendes Navn eller ogsaa i Lofthuus's eget, om han trøstede sig til at bevise samme, hvorefter han gav ham sit fyrstelige Ord paa at Undersøgelse og Ret skulde ske. Saaledes beretter Brevskriveren fra Kristianssands Stift, at Indholdet af Kronprindsens mundtlige Meddelelse har været, hvilket han ogsaa siger at Rygtet angav, og at Lofthuus, der forhen betragtede sig som Almuens Gesandt til Hoffet, efter dette Tilsagn, „nu langt mere stolt betragtede sig som Hs. kgl. Højheds Gesandt til det klagende Folk, som en af begge Parter antagen Negociator." Lofthuus selv siger, at da han „ansaa de medbragte Attesters Antal ikke klækkelige nok mod de mangfoldige Fiender, der allerede meldte sig, resolverede han anden Gang at rejse hjem forat indhente tilstrækkelige Bekræftelser, Alt paa behørigt Stempletpapir, og det af 13 Kirkesognes Almuer." I Begyndelsen af August var han hjemme igjen, og fra nu af traadte han op som Folketribun, begyndende en Færd, som han kaldte kun en Fremskaffen af Beviser, hvortil han ved Kronprindsens Opfordring var bemyndiget, men som Embedsmand og Borger kaldte Stempling og Oprør. I egentligste Forstand var den, hvad man i Tydskland

med saamegen Skræk har kaldet „Umtriebe,“ Ophidselser med Vandringsstaven i Haand.

Femte Afsnit.

Lofthuus's Foretagender i August Maaned 1786.

Det første Lofthuus foretog sig ved sin anden Hjemkomst fra Kjøbenhavn i den første Uge af August, var at tage Afskrifter af de Vidnesbyrd for sin Sendelse, som han havde tilvejebragt under sit Snarærinde hjem i Slutningen af Juni og de første Dage af Juli, forsyne dem med den autoritetsmæssige Paategning; „conform med Originalen testerer Chr. J. Lofthuus“, og at erhverve nye Deklarationer fra Almuerne, hvilke samtlige Dokumenter han da sendte til Kjøbenhavn for at paaskynde den belovede Undersøgelse. Disse ældre bestode: 1) af en udateret Erklæring fra 39 Bønder af Vegusdals, Ivelands, Birkenæs, Landvigs, Høvaags og Vestre-Molands Sogne; 2) en Klage over forrige Foged Justitsraad N. Schythe, undertegnet af 30 Bønder fra Vestre-Moland, og 3) en ligelydende Erklæring med den første, dateret Brislaa i Birkenæs Sogn den 27de Juni 1786, og undertegnet af 49 Bønder fra Høvaags og Birkenæs Sogne. Af det første Dokuments Intimation sees hvilken Vigtighed Almuen tillagde den Audients, Lofthuus havde havt, idet nemlig Undertegnerne erklære, at de ikke havde kunnet negte at give Lofthuus sin skriftlige Tilstaaelse, hvilken de med korporlig Eed skulde bekræfte, naar forlangedes, saasom han offentlig havde deklareret for dem, „at have havt den Naade at tale mundtlig med Ds. kgl. Højhed og senere den 8de Juni havt den Lykke at levere en Supplique eller Klage“ osv. Og Slutningen af dette Skrift, der i sit Indhold er en Gjentagelse af Klagerne over Øvrigheden og Byborgerne, og en Bevidnelse om Lofthuus's Uegennyttighed, viser, at det har været udstedt af Lofthuus som en Slags Budstikke, for hvilken Forseelse imod Lovens Forskrift ogsaa Fogden, Hr. Dahl, søgte at faa ham rammet. Det har nemlig saadan Underskrift og Paategning: „Christian Jensen Lofthuus

i Vestre-Molands Sogn. Bønderne medtage deres Kontrabøger, Skattebøger, Skiftebreve og andre Dokumenter, som angaa disse Betræffenheder.“ Disse tre Deklarationer var det Lofthuus overrakte Kronprindsen den 13de Juli tilligemed følgende Skrivelse, der isandhed ret var skikket til at vinde ham Kronprindsens Opmærksomhed og Interesse ved Ædelheden af de Motiver, den angiver, og ved den Skildring af at være udsat for Forfølgelse, som den indeholder, og som han nu ogsaa indtog i sin Samling af Forsvarsindlæg.

„Deres kgl. Højhed, allernaadigste Kronprinds og Herre! Under 8de Juni d. A. tog jeg mig den allerunderdanigste Frihed at overlevere Ds. kgl. H. mit skriftlige Andragende, hvorledes en Deel af Norges Bønder bliver undertrykkede, samt paa hvad Maade, som jeg her igjentager og hvortil jeg mig refererer. Men da jeg, paa samme Tid jeg havde den høje Naade at tale med Ds. kgl. H., ikke kunde tillige legitimere mit Andragende, resolverede jeg strax at rejse til Norge for at faa de behøvende Attester, som jeg nu herved nedlægger for Ds. kgl. H., og hvoraf allernaadigst vil erfares mit Andragendes Rigtighed. Allernaadigste Prinds og Herre! O, hvor vilde jeg være glad, dersom jeg herudi maatte være saa lykkelig at vinde Ds. kgl. H.s allernaadigste Tillid; ja, intet skulde være mig kjærere for at se mine Medbrødre og Landsmænd reddede end at Ds. kgl. H. hos Hs. kgl. Majestæt, Ds. Hr. Fader, vilde allernaadigst udvirke, at det maatte være tilladt paa egen Bekostning, ved et lovskikket Thingsvidne, at bevise dette mit Andragende, da jeg allerunderdanigst forsikrer, at jeg ikke aleneste tilfulde skal bevise det, men endog meget mere. Men een Ting alene maatte jeg da være vis paa, nemlig min personlige Frihed; og da jeg for hvad som allerede er passeret i denne Sag maa befrygte at Vedkommende i Norge ved deres Venner her i Kjøbenhavn eller ved min Ankomst til Norge straxen gribe til at arrestere mig for at betage mig alle Midler til at forsvare mig: saa er det jeg ene og alene allerunderdanigst beder Ds. kgl. H. allernaadigst at tage mig under Ds. høje Protektion og Beskyttelse, saaledes at mig allernaadigst maatte vorde forundt Hs. Majestæts Protektorium at være befriet for personlig Arrest saalænge denne

Sag undersøges, da jeg derimod, om jeg ikke beviser ved lovlige Dokumenter mit Andragende, vil opofre Ære, Liv og Gods. Hverken Gunst eller Gave, Had eller Avind har bragt mig til at gjøre denne Opdagelse, men alene den blotte Medynk over at se saamange af mine Landsmænd undertrykkede, under saa naadig og mild en Konge og Landets Fader, har drevet mig til at nedlægge samme for Ds. kgl. H.s Throne, hvorfor jeg og lever i det Haab allernaadigst at nyde det forlangte Protektorium. Gud bøje Ds. kgl. Højheds Hjerte til en retfærdig Mildhed og en mild Retfærdighed!“

Foruden disse Dokumenter erhvervede Lofthuus to nye i et talrigt Almuesmøde, som han havde foranstaltet paa sin Gaard den 7de og 8de August. „Jøss! idag er der saamange Folk paa Lofthuus,“ hedte det i Lillesand. Ude mylrer det i Gaarden, mens Christian sidder inde ved Pennen, holdende ligesom et Thing. Jo, han sad der og skrev paa stemplet Papir, og Bønderne ude i Gaarden tittede ind, og kunde ikke se sig mætte paa ham, som saaledes arbejdede for dem med rynket tankefuld Pande og utrættelig Haand. Man vil se, at han ikke glemte sig selv heller under Nedskrivningen, og at han udfærdigede to Deklarationer med hver sine særskilte Underskrifter, rimeligviis for at give dem et Slags Skin af Uafhængighed af hinanden.

I.

„Da vi i mange Aar har sukket under Uretfærdigheds Aag, og det af dem, der ere os foresatte af Kongen til Øvrighed og Embedsmænd, men ikke har fundet en Mand, som har været saa veltænkende at andrage sligt for Landets Fader førend Christian Jensen Lofthuus, som, efterat han var først af Medynk overbeviist om vores Undertrykkelse, har paa egen Bekostning foretaget sig 2de besværlige Rejser til Kjøbenhavn og der andraget noget af vor Nød for vor dyrebare Kronprinds, der har lovet at vigilere for os hos sin Hr. Fader Kong Christian den 7de, at samme vores Foredragende for Ds. kgl. Højhed af 8de passato og 13de hujus, som Chr. J. Lofthuus har havt den Lykke at overlevere til vores dyrebare Kronprinds

med allerunderdanigst Bøn at vores underskrevne edelige Bekræftelser, dat. 27de Juni 1786, angaaende Fogdernes, Sorenskrivernes og Borgernes ubillige Behandling paa det nøjeste af upartiske Mænd maa undersøges, hvis overdrevne Misbrug har saa godt som ruineret, det hele Land: saa i den Anledning ifald vedkommende Kontraparter skulle driste sig at fremkomme med noget om Chr. J. Lofthuus's Forhold, kan vi ikke nægte ham vores sandfærdige Deklaration: 1) at Chr. J. Lofthuus har hjulpet mange Nødlidende og Trængende af sine Landsmænd endog over sin Formue, om hvilken sandfærdig Tildragelse han den 8de Juni har havt den Lykke at overlevere Deres Kongl. Højhed et Thingsvidne, men langt fra ikke havde dette til Øjemed at udsue hine Naboer eller andre Fattige, som endeel af vore fattige Med-Mennesker gjør, thi han har ikke engang faaet det Laante tilbage, end sige at have taget ubillig Renter eller sligt, ja tilligemed ladet sig nøje foruden at søge de Trængende og andre for en stor Deel af hans Ejendom, som nu i disse besværlige Tider aldrig bliver ham betalt, saa hvad han har gjort og vist mod os og den trængende Næste, har aleneste ædelmodigt Hjerte og Medynk over sin Næste drevet ham til, hvorfore og Gud vil velsigne ham; 2) tilstaa vi og herved igjentage paany, at vi har selv egenhændig underskrevet det som er indgivet af Chr. J. Lofthuus til Hs. Kongl. Højhed over vores store Forurettelser saavel af Fogderne, Sorenskriverne og Kjøbmændene. Og leve vi da i det faste Haab, at Kongen, som elsker sine Børn, ikke lader det alene forblive ved Erklæringer, allerhelst da det vil ikke fejle at deres uretfærdige Behandlinger vil blive iklæd Retfærdigheds Klædebond, mens at samme ved en Kommission af retsindige og upartiske Mænd paa det Strængeste vorder undersøgt, thi skeer saadant ikke, vil deres Ondskaber tage en stor Deel mere Overhaand end tilforn, og naar saadant skeer, forsikre vi helligt, at Deres Majestæt vil faa en Deel mere at vide end vi nogensinde i vores Deklaration, given til meer bemeldte Lofthuus, har undertegnet. At dette Altsammen saaledes som i disse 2de Poster af os er anført, er den rene og uforfalskede Sandhed, det bevidnes med

vores Saligheds Eed, saa sandt hjelpe os Gud og hans hellige Ord.

Lofthuus den 7de August 1786.

(Underskrevet af 329 Mand fra Nedenæs og Raabygdelaget.)

At dette er ordlydende med Originalerne testerer Undertegnede.

Lofthuus den 7de Aug. 1786.

Christian Jensen Lofthuus.
Ole Pedersen Næbetrø."

II.

„Til Kongen!

Mere end længe nok har vi allerunderdanigst sukket under Fortrykkelsens Aag, der i vores Tanker for det meeste er os paalagt af Fogder, Sorenskrivere, Kjøbmænd og Lensmænd. Endelig har Gud aabnet en Vej for os som vi længe har sukket efter ved Christian Jensen Lofthuus, samt givet ham Mod og Styrke til at andrage noget af vor Nød for vor kjære Landsens Fader og dyrebare Kron-Prinds, hvilke 2de besværlige Rejser han foruden mindste sin Fortjeneste har gjort, da han for samme ikke hverken har modtaget eller efterdags vil modtage mindste Skillings Værdi. Disse hans Andragender og paa vores allerunderdanigst ham meddelte edelige Bekræftelse, angaaende hans sandfærdige Andragne, har Deres Kongelige Majestæt heller ikke anseet med ligegyldige Øjne, mens allernaadigst befalet en Undersøgelse om samme. Vi opofre derfor Alle som en Mand Deres Kongl. Majestæt vores Liv og Gods til Pant, dersom det ikke i alle Dele forholder sig saaledes som vi allerede har undertegnet og meddelt Chr. Jensen Lofthuus vores edelige Tilstaaelse om Øvrighedens og Kjøbmændenes Behandling, dateret 27de Juni 1786, hvilke han har haft den Naade og Lykke at overlevere vores dyrebare Kron-Prinds ligelydende Kopier af Originalerne, da sukke vi alle til Gud om Deres Kongl. Majestæts Understyttelse saaledes at denne vores Forurettelse ved en Kommission af upartiske og retsindige Mænd maatte vorde undersøgt, hvorfor vi og allerunderdanigst bønfalder D. K. Majestæt om Tilladelse ved samme Kommission for egen Regning at holde

Kontra-Protokol til vores Efterrettelse, da tro og er vi næst Guds Hjelp forsikret at det hele Land, som nu er saa godt som ødelagt vil ved frembragte Opdagelser blive reddet fra den farlige Nød, de fleste Mennesker nu lide, og hs. Maj.s Kassa stor Deel derved forbedres, da vi samtlige allerunderdanigste Undersaatter vil med et glad Hjerte betale den sidste Skilling vi ejer naar vi veed det kommer i Kongens Kasse, thi vi alle som en Mand kan sandfærdig deklarere, at ifald saadan Misbrug skulde vedvare længere, kan vi ikke indse D. K. M. kunde bekomme Halvparten, langt mindre, som Gud allernaadigst forbyde, skulde D. K. M. behøve højere Skat af Landet, kunde der vist ikke faaes 1 Skilling, thi vi forsikre D. Maj. helligt, at Deres tro Undersaattere i Norge er i langt farligere og bedrøveligere Forfatning end Deres Majestæt nogensinde vil tro eller tænke, ja desværre en stor Deel af Landets Indbyggere tror ikke selv hvor farligt det seer ud for os, hvorfor vi allerunderdanigst i den Allerhøjestes Navn anraabe i vores højtrængende Nød, om, som vores Landsfader at redde os fra den piinlige Død, nemlig: Hungerens, og assistere os i forbemeldte utaalelige Undertrykkelse som umulig længere kan udstaaes, ligesom og at D. K. M. vil have den store Naade for os at der maatte blive sendt os Kornvare at vi ej skal krepere, da Borgerne foretager sig nu ej at levere nogen Kornvare til Bonden førend Lasten kommer saa godt som til Byen eller og de kan give Borgerne gode Pant eller Kaution, hvilket for det meeste er umuligt for Bonden at skaffe, da Øvrigheden, Borgerne og Lensmænd i Forvejen har taget dens Ejendom for det meste i Sikkerhed, og om saadant hos nogle kunde anskaffes maa de dog mesten betale dobbelte Priser. Hvad Kornvare til vores Livs Ophold behager at sendes skal vi vist betale saameget som muligt og forresten give D. M. Sikkerhed i vores Lastebrug til samme bliver holdt.

Angaaende de Korn-Vare D. K. M. har haft den store Naade for os at sende os til Hjelp i vor Nød, som vi nu aflægger vores skyldigste Taksigelse for og beder Gud i Naade vil velsigne hans Majestæt for saadan en Godhed, da haaber vi ved vores Øvrighed har aflagt rigtig Regnskab for samme Korn-Vares Beløb, da vi forsikre D. M. helligt, at enhver

som haver havt mindste Formue har betalt og Resten har Øvrigheden efter de strengeste Udpantninger taget hos de Fattige saalænge der har været noget at faa, da vi tror at de fleste af dem ogsaa har betalt, ligesom vi og allerund. bønfalder D. K. M. om Befaling for hvad der skal betales, da vi ellers frygte for at derved skal ske Misbrug som tilforn, hvorfore desværre alt for mange maa hungre og græde med Kone og Børn, da en stor Deel af os undertegnede maa for nærværende Tid finde os i at vores Spise for det meste bestaar i Barke-Brød og Brænde-Næslere og anden ringe Føde, som den herved medfølgende edelige Bekræftelse og Attesten kan oplyse vores sandfærdige Foregivende om. Ligesaa skal ogsaa ved Undersøgelsen eller Kommissionen blive fremlagt Skattebøger, Kontra-Bøger, Skiftebreve, Auktions Forretninger, Exekutions Forretninger og andre beviislige Dokumenter, der tydelig kan vise vores sandfærdige allerunderd. Ansøgnings Grunde.

Nu Gud! som har alle Konger og Fyrsters Hjerte i sin Haand, han vende og voris Kong Christian den 7des Hjerte til at i Naade bønhøre os allerunderdanigst Undertrykte, som med Hjertens ydmygeste Bøn og Begjering nedknæler for D. M. Throne om Hjelp og Assistence paa vores allerunderdanigste Ansøgning og Forlangende.

Lofthuus den 7de Augustii 1786.

(Underskrevet af 143 Bønder af Nedenæs og Raabygdelaget.)

At dette er ordlydende med Originalen testerer vi underskrevne:

Christian Lofthuus. Ole Pedersen Næbetrø.

Ole Gregersen Saugereid. Tore Askuldsen Jomaas.“

Disse Erklæringer vedlagde han en Følgeskrivelse saalydende:

„Deres Kongelige Højhed.

Allernaadigste Kron-Prinds og Herre!

Under 8de Junii tog jeg mig den allerund. Frihed at overlevere D. Kongl. Højhed mit skriftlige Andragende, hvorledes Deres Land Norge og dets Beboere for det meste af Øvrigheden, Borgerne og Lensmændene er bleven undertrykt og ruineret, som og paa hvad Maade samme Undertrykkelse i visse Poster skede som jeg herved igjentager og hvortil jeg mig underd. refererer. Men da jeg paa samme Tid, jeg havde den høje Naade at overlevere Deres Kongl. Højhed samme, ikke kunde

legimitere mit Andragende førend jeg den 13de Juli havde den store Naade at overlevere D. K. Højhed endeel Attester om mit sandfærdige Foregivende og da jeg ansaa ovenmeldte Attesters Antal ikke klækkeligt nok mod de mangfoldige Fiender, der allerund. meldte sig, resolverede jeg anden Gang at rejse hjem for at indhente tilstrækkelige Bekræftelser alt paa behørig Stempp. og det af 13 Kirke-Sognes Almue, der er vedtaget af 329 Mænd der har havt skriftlig Fuldmagt at undertegne paa egne og samtlige Almues Vegne som her indlagt følger rigtig Kopi af Originalerne, hvilke Paategninger om de med den reneste Sandhed afgivne Poster paa adskillige Steder falde mig vanskelig nok at oplyse, af Aarsag at Øvrigheden har paa adskillige Steder dømt mig med Arrest, ja en af mine Folk har de arresteret paa Fladen i Ombli Sogn, allene for de frygtede deres ugudelige Misbrug og Handlinger skulle komme for Dagen, hvilke ere saa ublue at jeg undseer mig og ikke heller drister mig at lægge saadant for Deres Kongl. Højhed førend den forventende Kommission bliver allernaadigst befalet. Da skal der vist fremkomme deres egenhændige udstedte Dokumenter af mange Slags, der tydelig vidner over dem, af hvilke der allerede er en stor Mængde kommen til mig, og desværre jeg frygter der er alt for mange af samme slags tilbage og ligesaa falske som de indleverte, hvorfor jeg skal anvende største Flid for at indsende saadanne Dokumenter. Ligesaa følger og en Præste-Attest om Ombli Sogns Forfatning. Da jeg befrygter at vores allerund. Brev med indlagde Dokumenter skal blive borttaget eller brækket førend det kommer i D. K. Højheds Hænder, har jeg sendt ligelydende med Skibslejlighed, der har lovet at overlevere samme i Deres K. Højheds Hænder for hvilke vores allerund. Andragende, jeg allerydmygst paa samtl. Almues Vegne bønfalder D. K. Højhed at Han vil have den Naade for os at vigilere vores sandfærdige Andragende for sin Hr. Fader Kong Christian den 7de som vores Landsens Fader, at vi undertegnede og den største Deel af hans Undersaattere i hans Rige Norge maa finde Naade for hans Kongl. Ma.s Throne paa vores allerunderd. andragne Poster med mere hvad der kan oplyses til Hans Maj. Kasses store Fordeel og hele Landets Vel. Hvorfore vi som hans

tro Undersaattere forbinde os, at indlægge vores allerunderd. uforglemmelige Taksigelses Tilønskninger som med Guds Hjelp skal vedvare saalænge Landet er til. Nu Gud bøj D. Kongl. Hjerte til en retfærdig Mildhed og en mild Retfærdighed, ja Gud velsigne vores naadige milde Konge og vores dyrebare Kron-Prinds med alt det Gode der i Tid og Evighed ydes. Tre Ord fra Deres Kongelige Højhed vil vist glæde mig og den største Deel af Landets Indbyggere mere end vores Fiender med alt det uretfærdige Gods de den lange Tid har tilvendet sig af hans May.s Kassa og Landets Trængende.

Lofthuus den 8de Augustii 1786. Allerunderd.

Christian Jensen Lofthuus.

Aasuld Torjersen Hemstøel. Rasmus Andersen Huus.

Thore Asuldsen Jomaas."

Stærk i Pennen har han ikke været, som man seer. Men han var det i at forfølge sit Meed, og altid i Datids Almues Øjne ligesaa god Skribent som nogen Prokurator, saa de ikke troede at behøve, som et Par Bønder havde gjort i Lofthuus's Fraværelse, at anmode Prokurator Ussing i Arendal om at skrive Klagerne for dem. Samtlige Skrivelser bleve, uden at gaa igjennem Autoriteterne, nedsendt til Kronprindsen, medens Lofthuus vedblev, deels ved at modtage Klienterne skareviis paa sin Gaard, og deels ved selv at rejse om og ved fortrolige Bud at indhente flere Anker og Beviser til Fremlæggelse for den forventede Kommission. Hermed tilbragtes Resten af August og September Maaned, og lod han sig baade paa disse Rejser og naar han opholdt sig hjemme Dag og Nat omgive af en 5—6 Mand stærk, tuurviis opbuden Sikkerhedsvagt, medens hans Agenter Ole Gregersen Sangereid, Albrekt Pedersen Bjerkestøl, Peder Eriksen Jomaas o. fl. strøjfede enkeltviis om med hans Ærinder. Selv var han allesteds og intetsteds. Pludselig, som Sælhunden paa Havfladen, dukkede han frem i Fjeldbygderne paa et Punkt fjernt fra det, hvor man sidst havde tabt hans Spor; og saa hedte det atter som en Nyhed: „inat laa Christian hjemme paa Lofthuus."

Denne Misforstaaelse af sit Kald kunde ikke gaa hen upaaagtet af Øvrigheden. Fogden i Nedenæs, Dahl, tilskrev derfor den 26de August Lensmanden Christen Larsen Grimenæs i

Vestre-Moland, at „saadan rasende og dumdristig Adfærd“ umuligt kunde være ham ubekjendt, og at han reserverede sig at kræve Rede af ham paa anstundende Høstthing, hvorfor han ikke forlængst havde indberettet, hvad han vidste derom. Forøvrigt skulde Lensmanden ufortøvet stræbe saameget som muligt at faa udført og oplyst: 1) Om Christian Lofthuus havde samlet Almuen ved nogen Slags Budstikke eller Omgangsbrev, eller og, om han havde brugt noget særdeles Sendebud: 2) Hvor disse Samlinger havde været holdte, og hvad Diskurs, Tillokkelser, Løfter eller Bevæggrunde Lofthuus da havde brugt for at overtale de Mødende til at underskrive; samt 3) hvad Grund Lofthuus har til at forlange Vagthold af Almuen, om dette skeer frivillig eller for Betaling, og om det var sandt, at Lofthuus endog skulde føre hos sig skjult en ladt Pistol. Da en Samling skulde været holdt hos Gjæstgiver, Sergeant Andreas Egeland, skulde Lensmanden endvidere indstevne denne med Hustru, og Tyende til et Forhør paa Fogedgaarden Tønnevold den 31te August. Han gjorde ogsaa saa, og lod tillige indkalde Albret Bjerkestøl, som en af de ivrigste ham bekjendte Lofthusianere; men ingen af de Indstevnede mødte, saa Fogden maatte lade sig nøje med Lensmandens Forklaring om, at Lofthuus vel havde været ved Birkenæs Kirke og der afæsket Almuen Underskrifter, Klager og Beviisligheder, men at han derimod ikke vidste om noget saadant Møde ved Vestre-Molands Kirke, eller havde ved gjentagen Visitation paa Lofthuus kunnet finde fremmede Bønder som Vagt eller i Høstarbejde paa Gaarden, som det skulde hede. Lensmanden fik da Ordre til strax at indfinde sig, hvor han fik Nys om at Lofthuus holdt nogen Samling, og til at iagttage og indberette til Stiftet eller Fogderiet, hvad der maatte blive forhandlet. Da han aftraadte fra det magre Forhør, erindrede Lensmanden, at, saasnart han var indkommen med Stevningen til Gjæstgiveren paa Egeland, kom Lofthuus strax efter, og lagde sig myndigen ivejen for Udførelsen af hans Ærinde, og da han kom til Albret Bjerkestøl, var Lofthuus ligesaa allerede der, men sagde dog dengang intet til eller fra. Han var, ligesom Ormen, ikke der, hvor man søgte ham, men ellers tidt nok at træffe, men vanskelig, som Skyggen, at gribe.

Sjette Afsnit.

Foretagender i September Maaned 1786.

Uvejret trækker op. Det „brygger isammen“, som man siger om Uvejrets Modnen. Den, der synes at være Begivenhedernes Styrer, fortrives selv af deres Gang, som han ikke længer kan standse. Det frugtesløse Forhør lagde for Dagen, at Øvrighedens Anseelse var i en saadan Dalen, at Grændserne for, hvad Mængden og en dristig Anfører skulde kunne vové, ikke lode sig saa let paapege, medmindre de skulde findes i Vestlændingens Godmodighed og lidet voldsomme, om end letfængelige, Gemyt.

For Fogden, Krigsraad Dahl, var der efter Omstændighederne intet andet at gjøre, end at indberette Forhøret til Stiftsbefalingsmanden, Kammerherre Georg Frederik Adeler; og heder det i denne Indberetning af 9de Septbr., hvori der ogsaa skeer Anmærkning i Anledning af hiin budstikartede Paategning, at neppe var Hs. Højvelbaarenhed selv sidstl. 21de August afrejst fra Thingstedet paa Lillesand til Kristianssand, og Fogden tilligemed Sorenskriver Finne kommen paa Hjemvejen, før Lofthuus, med en Garde af 8 Mand, hvis Navne og Hjemsteder man ikke kunde komme efter, indfandt sig paa Thingstedet, ladende som om han kom med disse Folk for at andrage noget for Stiftamtmanden, og som om det var ham et ærgerligt Tilfælde, at han ikke havde truffet denne. „Han buldrede og skjendte over denne Mislykke — skriver Fogden — skjønt det skal være ligesaa vist, at han den ganske Morgen havde en Person liggende paa Udkik, der paapassede, naar Afrejsen for Alle var skeet, og siden rapporterede han saadant for Lofthuus, der da først ilede ned til Lillesand for at vise denne usle Chimære.“

At Lofthuus havde sat sig i en saadan falsk Stilling, at han baade maatte ønske at undgaa at træffe sammen med Øvrigheden i Almuens Nærværelse, og kunde finde det nyttigt for sin Anseelse, at give sig Udseende af at han intet hellere ønskede end et saadant Sammentræf, hvor han da ret skulde vise hvad Karl han var og læse selve Stiftamtmanden Texten, er ikke usandsynligt. Han var gaaen for vidt til ikke at være

udsat for Straf; men det var Selvforsvar at gaa endnu videre, og saaledes at forvandle Distriktets hele rejste Befolkning til en Garde for sig, fra hvis Midte han altid kunde akkordere. Men baade var en Duperen, som den Fogden beskylder ham for, temmelig vovelig for hans Indflydelse, og man bør ikke forglemme, at denne ellers ikke uafholdte Embedsmand var bleven anklaget af Lofthuus i Andragendet til Kronprindsen af 8de Juni, og det ikke for mindre end for Bestikkelse. Han skulde nemlig af en Selvmorders Arvinger have ladet sig betale 76 Daler for, ved en afholdt Forretning, at have tilstedet ham en prægtig Begravelse og dem at dele Arven imellem sig — en Beskyldning Lofthuus senere hen i Januar Maaned søgte at bevise med Vidner for Undersøgelseskommissionen, hvilke denne vel ikke fandt i og for sig selv tilstrækkelige, men dog supplerede ved Fogdens egen Tilstaaelse om at have modtaget 7—8 Daler af en af Arvingerne som Rejsegodtgjørelse og Diæt.

Det var nu vel saa, at Lofthuus og Almuerne havde Erfaringer for sig, at der kun var kommet lidet udaf de foregaaende Klager, som alle vedkommende Embedsmænd havde viist sig højst uvillige til at give sig af med, og at man da, under forøvrigt fortvivlede Omstændigheder, kunde fristes til at opgive Haabet om, at der var Gehør og Ret at vinde paa anden Maade, end ved ganske at gaa Øvrigheden forbi, sætte sig i afgjort Opposition til denne hele Klasse, og ved direkte Henvendelser at nøde Regjeringen, selve Kongemagten, til en Mellemkomst. Men da denne var tilsagt, skulde Lofthuus have suspenderet sit Hverv, indtil denne skete ved den belovede Kommission, da det vilde være Tid at fremtræde paany som Folketribun. Men da man ikke strax hørte til nogen Kommission, vilde han fremtvinge samme ved at bringe Distriktet i en saadan Gjæring imod Embedsmændene, at Regjeringen omsider for begge Parters Skyld skulde maatte gjøre Alvor af Kronprindsens Tilsagn. Dette var nedlagt i Lofthuus's Hænder, og gav ham derved i Almuens Øjne en Autoritet og hans Færd et Skin af Lovmæssighed, som indgav den Mod til at være Øvrigheden overhørig paa de Maader, Lofthuus ønskede og antydede for den. Saaledes skete det ogsaa, at Foged Dahl

under 16de Septbr. atter maatte indmelde, at Ingen havde villet møde efter hans Stevning til et andet Undersøgelsesforhør i Anledning af det Klageskrift til Kongen over Arendals Kjøbmænd, som Peder Eriksen Jomaas m. Fl. havde faaet istandbragt ved en Prokurator Ussing der i Byen. Bemeldte Agent for Lofthuus var nemlig paa Thingstedet Fladen bleven anholdt af Foged Weidemann i Raabygdelaget, medens han vandrede om for at samle Underskrifter; et Politiforhør var bleven afholdt, hvorunder En af Undertegnerne havde erklæret, at han var bleven forlokket til at skrive under, og nu vilde da Fogden Dahl, ifølge Ordre fra Stiftet, faa undersøgt, om det samme ikke skulde være Tilfælde med nogle Navne fra Frolands Sogn i hans Fogderi. Men idetssted ankom et Bud til Forhørsstedet med den Erklæring fra de 4 Indstevnte, at de ikke vilde møde, og et aabent Brev, undertegnet af dem og 16 andre Bønder, hvori det heder, at „vi fire Mand herved lader Hr. Krigsraaden vide, at vi ikke have mere med den Sag at gjøre, end samtlige Almue af Frolands Sogn. Thi var ikke Supplikken bleven taget ifra den Mand, førend den blev underskrevet, skulde den nok være bleven dette af Flere. Det var og en dristig Gjerning at tage ifra en Mand hans Dokumenter med Magt og Storm, ligesom han skulde have været en Landstryger. Hvilket vi samtlige Almue underskriver."

Dette har vel adskillig komisk Lighed med Faarenes Trampenimod, men Fogden kunde have Ret i at erklære, at, med al sin Eenfoldighed viste denne Erklæring „en positiv Bestemmelse til Overhørighed, egenraadige offentlige Foretagender og Beskyldninger mod Justitshandlingerne, hvortil jeg som Justitsfører her paa Stedet endnu maa føje denne underdanigste Forestilling, at dersom saadant, hvortil nu blandt den af Christian Lofthuus og Komplot oprørte Almue gjøres Begyndelse, bliver gjængs blandt Almuen, er jeg aldeles usikker om at kunne haandhæve den Orden og Rolighed, mit Embede befaler jeg skal søge at holde vedlige."

Lofthuus fik altsaa, og det vel ikke uden Grund, Skylden for denne Frolændingernes Opsætsighed. Det var ogsaa der han havde holdt Møde med Almuen ved Kirken Søndag den 20de August, for at samle Underskrifter, som sees af en Ind-

beretning af samme Dato som Fogdens fra Prokurator, Lensmand i Øjestan, Aanon Salvesen, stilet direkte til Stiftamtmanden. Det er med denne Rapport den Mand, der siden tog saa virksom Deel i de Lofthusiske Affærer, først optræder, og den afgiver et Træk af den Lyst til at gaa den højere Øvrighed under Øjne, som gjør, at hans Meddelelser af Løst og Fast have sin meste Betydning kun som Bidrag til at skildre den Ængstlighed, Lofthuus's Foretagende havde vakt og fremdeles i stigende Grad vakte hos dem, der troede at have noget at frygte, og just derfor satte Lid til alle de Rygter, der bevægede Gemytterne, og som, især samlede i de Salvesenske Rapporter, satte Kristianssand og den konduitløse Adeler i Skræk.

Efterat have berettet den „naadige Herre“ hiint Kirkemøde og at Lofthuus der havde irettesat en Bonde, som negtede sin Underskrift, beretter Salvesen videre, „at en Gunder Valle i Frolands Sogn har senere mod Betaling rejst omkring for Christian for at samle Underskrifter — at Aasul Jomaas er Christians Inkassator i Froland, og efter Rygtet skal hæve af hver Skattebonde 1 Ort og af hver Huusmand 12 Skil. til hans Udgifters Bestridelse og Betaling til den Vagt, som bevogter hans Person — at Soldat Rasmus Huro og Knud Bomsholmen af Froland har holdt Vagt hos Christian mod 16 Skilling daglig, som Almuen betaler, men at den Sidste blev kasseret efter 2 a 3 Dages Tjeneste, fordi han manglede den Færdighed, Christian fordrede og ellers i andre Maader ikke stod ham an. Mere har jeg ikke kunnet faa oplyst til denne Tid, da Almuen holder Sagen hemmelig; derfor har jeg ved David Natvig, som denne ganske Uge har rejst for mig i Frolands Sogn, ladet udsprede, at jeg ønskede at være med i Klagen og vil underskrive den samt understøtte Almuen i den Deel; thi derved venter jeg at faa fat paa Klageskriftet, som formodentlig endnu er i Sognet, og Oplysning om Christians Forhold og alle dem, der understøtte ham. Fra mere end een Side har jeg Formodning om at Christian kommer til Frolands Kirke imorgen, og derfor rejser jeg didhen i det Forsæt at anholde og forsikre mig hans Person, uagtet jeg ikke dertil har Fogdens Ordre; men jeg haaber, venter og beder Ds. Højvelbaa-

renhed sutinerer mig naar saa skeer, samt naadigst pardonerer, at jeg underdanigst indberetter Forestaaende. Hr. Krigsraad Dahl har jeg ved Expresse ligeledes indberettet det Ovenmeldte.“

Herunder da i passende lang Afstand atter et „underdanigst“ og Kryberens Navn.

Lofthuus gik ellers saa hemmelig tilværks med sine Møder og Rejser, at Øvrigheden hverken kunde komme paa ret Spor efter dem, saa godt et Støverkobbel Salvesen og hans Underlensmand m. Fl. end var, og da endnu mindre standse dem. Rejserne gik i Aalens Krumninger, i Natravnens flyvende lydløse Zikzak; Møderne skete tyst og hemmeligt, som Paddehattenes Fremskud i een Nat og Forsvinden med Duggen. Indberetningerne kom saaledes til at bestaa af Rygter, og disse gave Sagen ubestemte, men forstørrende, Omrids, ligesom Taagen forvandler Bakkerne til Bjerge og synes at løfte Kirketaarnene ivejret — kort, et saadant Udseende af et udbrydende Oprør, at Stiftamtmanden besluttede at anvende militær Magt for at faa Lofthuus fangen og bortført fra Gjæringens Skueplads, besætte Lillesands Thingsted paa anstundende Høstthing den 1ste Oktober med Soldater, og saa i Ly af Bajonetterne selv holde en kraftig Tale til Almuen. Mandskab af Major Wudets Kompagni blev i denne Hensigt opbudet; men Uvejr, og vel ogsaa Ulyst hos Soldaten, hindrede det fra at samles til bestemte Tid og Sted, saa da Fogden, ledsaget af Soldater, Mikelsdag den 29 Septbr. pludselig viste sig paa Gaarden Lofthuus, fandtes Reden tom og Fuglen fløjen. Christian var undvegen til Birkestøl og Egeland, hvis Beboere strax sørgede for Heste, og saa gik det udaf Lenet og op igjennem Raabygdelaget. Men han kom mandstærk tilbage.

Syvende Afsnit.

Förste Oplöb paa Lillesand. Dets Fölger.

— — „Men nu vil den höje og nedrige Stand
hinanden trykke og trænge,
saa Landet beslutter, en Bondemand

for sig til Kongen at sende.
I Freden saa burde man leve.

Saa ruste de Christian Jensen ud
fra Lofthuus. Han vel kunde tale.
Til Oppermand og Sendebud
blev han udkaaret af Alle.
I Freden osv.

Han sig til Rejsen berede lod,
og blev forsynet med Penge.
Beviser og Folk han med sig tog,
sin Övrighed at beskjæmme.
I Freden osv.

Det kom for Kammerherren paastand
hvad Lofthuus han havde isinde.
Han lod befale den menig Mand,
de skulde ham fange og binde.
I Freden osv.

Den rödklædte Stand optænkte et Puds:
de vilde den Sag fuldföre,
at gribe ham i hans eget Huus
forinden tillukte Döre.
I Freden osv.

Saa bröde de Dören, at gribe den Mand,
med Vaaben og Værge ihænde.
Han hastig igjennem Vinduet sprang
og monne ad Skoven rende.
I Freden osv.

Han gav Rapport baade Dag og Nat,
hvorledes han var udi Fare.
Saa fik han Bönder hastig og brat,
ved fire Hundred i Skare.
I Freden saa burde man leve."

Saa mandstærk, siger en af den Tids Folkeviser*), at

*) Forfattet af Hans i Hagen, Klokker i Vennesland. Endnu en Vise er af en Tarald Egeland, En af dem, der fulgte Lofthuus til Kjöbenhavn. I denne siges om Foged Dahls uheldige militære Expedition:

„Han samlede Soldater,
fik Magt at gribe an.
De slog som Pallisader
om Bondens Huus en Rand."

Lofthuus kom tilbage fra sin Flugt for Soldaterne. Andre Beretninger angive det halve Antal fra Nedenæs og Raabygdelaget, i Spidsen af hvilke han pludselig den 3die Oktbr., som var 2den Thingdag, viste sig paa Lillesands Thingsted. Forat tale mod Stiftamtmanden, hedte det, og denne indfandt sig ogsaa samme Dags Eftermiddag, hvor det da kom til en Slags Underhandling mellem ham og Almuen. Eller som Folkevisen udtrykker det:

„Saa kommer der Bud fra Lillesands Thing,
som lode Stiftamtmanden vide,
at Lofthuus havde slaaet sit Folk udi Ring,
og han skulde til dennem ride.
I Freden osv.

Den Kammerherre i samme Stund
lod hen til Folkene fare,
og böd de skulde den Sag i Grund
udsige og forklare.

De stillede sin Anförer frem,
og han lod strax udbryde,
at Övrigheden var nu saa streng,
man kunde den ej adlyde.

Hr. Adeler svarede: Kongens Ret
skal jeg Enhver tilföje,
og hver, som overtræder det,
skal jeg med Straffen böje.

I stille bör eders Sag for mig,
som haver at raade og byde;
men I komme idag, som Folk til Strid;
det maa mig saare fortryde.

Da svarede Lofthuus og hans Mænd:
„vor Konge er værd at prise;
men jeg vil rejse til hannem hen,
vort Klagemaal at bevise.“

Brevskriveren fra Kristianssands Stift siger, at Stiftamtmanden holdt i Almuens Midte en Tale, som med Ærbødighed blev hørt, hvorpaa tvende Bønder, der angives som Almuens Anførere, synes at være traadte frem og i al Rolighed at have udbedet sig, at Lofthuus, som deres Talsmand, maatte vorde

befriet for personlig Arrest, samt at Pas maatte blive udstedte for ham og nogle Andre, der skulde følge ham til Kjøbenhavn for der at andrage Almuens Klager for Thronen. Paa Stiftamtmandens Spørgsmaal, hvori disse bestode, svarede de ved at spørge om Aarsagerne til Skatternes idelige Forhøjelse, til at de afkrævedes den saakaldte Laugmands Indtrædelsestold, før den forrige Laugmand endnu var død, ved at anke over de juridiske Dokumenters umaadelige Kostbarhed, osv. Lofthuus selv nævnes ikke af denne Forfatter som tilstedeværende ved dette Almuens første Møde med Stiftamtmanden. Men dersom det ikke kunde betragtes som en Klogskab, vilde der ikke være stor Sandsynlighed for, at Lofthuus ikke personlig skulde have deeltaget deri. Det trykte Brev siger, at han først den følgende Dag mødte selv paa Thinget, hvor han da, efter Visen, bittert maa have beklaget sig over lidt Overlast ved det Besøg, han nylig havde havt af Fogden og de Gevorbne, samt givet sin Uvilje over Bondens og Embedsmændenes ulige Kaar Luft.

„De love os Ret i Eet og Alt.
Det Ord har intet at sæde.
Forleden de kom med stærk Gevalt
og vilde mig fange og dræbe.

De rövede Huset udi min Gaard;
jeg blev med Mage fordreven.
Men sig, hvor den Befaling staar
i Kongens Lov beskreven?

Jeg er forsikret, du klarlig seer,
hvor Bönderne lide Skade,
at mangen Övrighed tager meer,
end Loven dem tillade.

Naar Bönderne maa arbejde for Bröd
i Skove, i Mark og Hede,
da sidde de ofte hos Vinen söd
og mætte sig med det Fede.

Det skal bevises klart og reent,
og Kongen skal faa det at vide.
Da faa de, som de have fortjent:
Han sætter dem vel tilside.

Jeg haver et Skrift fra Kjöbenhavn,
som I kan se og höre,
at jeg maa rejse i Kongens Navn,
mit Ærinde at fuldföre."

Brevskriveren indskrænker derimod Lofthuus's Debat med Stiftamtmanden til Fremsættelsen af Spørgsmaalet om, hvorfor adskillige af Almuens Anliggender bleve saalænge henliggende uden Resolution, hvisaarsag det var Almuens urokkelige Beslutning at affærdige en Deputation til Kjøbenhavn, og til den Ende var det da nødvendigt, at man erholdt de forlangte Pas. Og han tillægger, at Stiftamtmanden derpaa opfordrede den samtlige Almue til at nævne ét Anliggende, der var bleven saa forsømt, og at Lofthuus og Almuen da blev ham Svaret skyldig. Imidlertid er det vist, at den uvillige Seendrægtighed, hvormed idetmindste Klagen fra Almuesmænd tilbagelagde Vejen gjennem Autoriteterne her i Landet, var en af de Omstændigheder, der havde vist de norske Bønder Vejen til Kjøbenhavn. I Bratsberg Amt og fra flere Kanter var dette en af Klageposterne, og det er ikke rimeligt, at Embedsplejen i denne Henseende har været bedre i Nedenæs, eller at Lofthuus og Almuen paa en saadan Opfordring, og i en Diskussion, hvor Sejren sees at have været paa dens Side, skulde have manglet Exempler at anføre til Beviis for den fremsatte Anke. At slutte af Øvrighedens Umage for at faa fat paa Lofthuus's Klageskrifter, er det dog sandsynligt, at Almuen, fordi man fra før af havde saadanne Exempler for sig paa at dens Andragender bleve henliggende, var af Lofthuus bleven lært, hverken at benytte sig af den i Anledning af de besværlige Bondebesøg i Kjøbenhavn udstedte kongl. Tilladelse til at kunne indsende sine Andragender med Posten direkte til Kongen eller Kancelliet, eller til at gaa til Overøvrigheden dermed. Til ham skulde de gaa. Han havde jo i sin egen Mund og i Almuens Øjne kongl. Autoritet?

Adeler maatte indrømme hvad man forlangte, nemlig at lade Lofthuus uantastet og at udfærdige Pas til ham og hans Følge, hvorimod han og Almuen lovede at forholde sig rolige indtil Rejsen foregik. Visen siger at han ogsaa befalede, at man skulde levere Lofthuus tilbage, hvad han paa-

stod, der var bleven ham berøvet, da Soldaterne gjæstede ham, og at

— „Han loved det ganske Folk, som för,
at de skulde Ret erlange;
men aldrig at gjöre mere Oprör
og komme til ham saamange."

Den 17de Oktober toge Bønderne ogsaa Stiftamtmanden paa Ordet, idet to Bønder fra de fleste Sogne og en ifra nogle, indfandt sig hos ham i Kristianssand og forlangte Pas, som de ogsaa erholdt, efterat han forgjæves havde forelæst dem den kongl. Befaling, at Almuen i Norge ikke skulde sætte sig i nogen Bekostning med Rejser til Kjøbenhavn, men indsende sine Andragender direkte. „De vare — skriver Adeler i sin Indberetning herom — af Lofthuus saa opbragte, at de ikke vilde imodtage nogen Forestilling; Frygt for den Straf, de ved deres ulovlige Samlinger have paadraget sig, kan vel og heri være Aarsag."

Lofthuus selv opholdt sig, ligesom omgivet af en Gesandts Hellighed, men ikke destomindre under Beskyttelse af sin Garde, hjemme paa sin Gaard under dette stilstandagtige Mellemrum, hvorunder man forberedede sig til denne Rejse som man haabede saameget af. Saa ganske rolig maa han dog ikke have holdt sig, om det end syntes at han sad stille, som Kingelen i sin Væv; thi der berettes, at man i Midten af Oktober anholdt to af hans Sendebud, med Budstikker, hvilke Papirer dog, ligesom før havde været Tilfælde, bleve listede ud af de Soldaters Hænder, som havde faaet fat paa dem. „Sagen var, siges der, at de norske Landsoldater, som selv ej havde den fasteste Tillid til, at det, deres Foresatte befalede dem, var Kongens Bud, følte intet Kald til at indlade sig i blodige Voldsomheder mod deres Landsmænd, Brødre og Beslægtede, for at holde paa et Par Mennesker, som efter deres Tykke intet Ondt havde gjort; men som tvertimod havde handlet efter den Mands Foranstaltning, der, bevæbnet just med kongelig Autoritet, indhentede Efterretninger, der skulde tjene til Kongens Hensigt, deres Brødres Lykke og befri dem fra de vexerende Betjente." Indsamlingen af Bidragene til Rejsen for Lofthuus og det talrige Følge, han vilde føre med

sig som Vidner paa Sandheden af hans Skildringer og Udsagn, og de siden Opløbet paa Lillesand tiltagende Besøg af Bønder fra fjernere Egne, som nu søgte Lofthuus for at betro ham sine Klager, gjorde ogsaa, at det ikke var saa roligt, som Lofthuus havde lovet, om han end selv sad stille. Hans Udsendinger vare før blevne afviste i de østligere Egne; nu kom man baade fra Lister og Mandals Amt og fra Bradsberg, hvilket sidste Amt især gjorde fra nu af fælles Sag med ham, saa han i det Klageskrift han nu tog med nævnede otte Bønder som Befuldmægtigede derfra. Dette Skrift er dateret 18de Oktober, og samme Dag brød han op, ledsaget af ikke mindre end 30 Mand, tagende Turen over til Sverrig og landværts derifra til Kjøbenhavn. Rejsen sees at have gaaet langsomt, da vi først den 26de træffe Følget i Strømstad og den 30te i Varberg, saa Regjeringen imidlertid fik Tid til et Par Schaktræk frem og tilbage, nemlig til at beordre en Mand, som var udenfor dens Magt, arresteret, og en Kommission nedsat, hvoraf der intet blev af. Adeler, som fra Lillesand var rejst videre til Arendal, havde derifra under 9de Oktober indberettet til Kongen det paa Lillesand Passerede, som han kalder „et af Christian Jensen Lofthuus foraarsaget særdeles farligt Opløb,“ og var nu, fuld af Ærgrelse og Skræk, og ledsaget af de forfærdeligste Rygter, vendt tilbage til Kristianssand, hvorfra han nu idelig sendte Kancelliet foruroligende Indberetninger, og saaledes da ogsaa om at Rejsen endelig var tiltraadt. Men imidlertid reskriberede det ham under 21de Oktober allerhøjeste Befaling til „paa den varsomste og mest forsigtige Maade at faa Lofthuus anholdt og til sikker Bevaring hensat enten i Kristianssands Fæstning eller paa et andet trygt og sikkert Sted.“ - Politimesteren i Kjøbenhavn var ligeledes tilskreven at lade ham anholde, om han dertil maatte være ankommen, eller skulde ankomme, hvorhos Stiftamtmanden tillige blev paalagt at drage al mulig Omsorg for at faa videre Opløb blandt Almuen forebygget, og blev bemyndiget til at rekvirere militær Assistence fra Garnisonen i Kristianssand eller nærmeste Sted, hvor gevorben Milits fandtes, „dog kuns i Tilfælde, hedte det, at det uomgjængelig skulde udfordres.“

Imidlertid havde Kancelliet faaet Underretning om Lofthuus's mandstærke Anmarsch, og indgik til Kongen med en Forestilling af 27de Oktbr., saalydende:

„I Anledning af den fra Stiftamtmanden Kammerherre Adeler med forrige Post indløbne Beretning, angaaende et af Bonden Christian Lofthuus, der skal være et uroligt og ildesindet Menneske, anstillet Opløb af Almuen ved Lillesands Thingsted, har Kancelliet, paa Deres Majestæts forventede Approbation, tilskreven Stiftamtmanden at han, for det første, maatte se, dog med al mulig Forsigtighed, at bemægtige sig denne Lofthuus's Person og lade ham hensætte til sikker Bevaring, enten i Kristianssands Fæstning eller et andet Sted, hvor han kunde være under nøje Bevaring, saa og, at Stiftamtmanden i fornødne Tilfælde kunde rekvirere militær Assistence af de nærmeste indkvarterede gevorbne Regimenter, hvilket han dog ikke maatte gribe til uden den yderste Nødvendighed det udfordrede. Men, som det derhos vil være fornødent, at der angaaende denne Tildragelse holdes et Forhør for at faa Sammenhængen og Grunden til dette Opløb oplyst: saa indstilles:

„Om Fogden Krigsraad Dahl og Byfogden Regimentskvarteermester Sørensen i Kristianssand maatte befales, i en Kommission at sammentræde, og paa et Sted, hvor det maatte eragtes belejligst, for sig indkalde 3 eller 4 af de fornuftigste i enhver Bygd, af dem som have været samlede, og paa en sagtmodig og overbevisende Maade foreholde dem deres Vildfarelse, ved at lade sig forlede af et saa slet Menneskes urigtige og løgnagtige Foregivende ved Sammenløb at æske Øvrigheden til Regnskab for deres Handlinger, da de derimod, om de formeente sig at have noget at klage, kunne paa en sømmelig Maade andrage det for Kongen og derfra vente at vorde haandthævede i Alt hvad Ret og Billighed medfører; og naar Kommissionen derefter havde undersøgt alle Omstændigheder, og om nogen, foruden Lofthuus, havde især været Ophavsmanden til dette Sammenløb, havde de at indsende det derom holdte Forhør, tilligemed deres Betænkning derover, til nærmere allernaadigst Resolution."

Kommissariet til de Foreslaaede, hvori Lofthuus karakte-

riseres med de samme Ord som i Forestillingen, udfærdigedes ligeledes 27de Oktbr., hvorpaa Forestillingen approberedes af Kongen den 1ste Novbr.

Imidlertid vandrede Lofthuus og hans tredive Skræppemænd gjennem Sverigs Kattegatprovindser, over Hallands-Aas og lynggroede Heder indtil de endelig fra Helsingborg fik Sjelland og Kronborgs Taarne isigte. Men der kom alt Arrestbefalingen til deres Kundskab. Som det heder i den baade i Lister- og Mandals og i Nedenæs Amt i sin Tid berømte Poets, Venneslands-Klokkerens, Vise:

„De ilede hen til den kongelig Stad,
og vidste sig ingen Fare.
Dog bleve de grebne af Hevn og Had,
för de kunde tage sig vare.

Den svenske Vagtmester besaa deres Skrift,
at han skulde gribe og tage,
om Nogen af kristianssandske Stift
henrejste de Veje med Klage.

Deraf blev Lofthuus bangen og vred.
Tilbage saa maatte han vende.
De Andre kom af en Hændelse ned
og gave det Kongen tilkjende.“

Det er udlagt: Lofthuus mærkede Uraad og besluttede at forblive i Helsingborg med et Par af sit Følge, men at sende de Øvrige over Sundet til Kjøbenhavn med Ansøgning om Lejdebrev. Sine Papirer beholdt han hos sig.

Ottende Afsnit.

Forfölgelser. Stemplinger. Skræk i Kristianssand.

Bønderne udrettede Ærinde. Lofthuus's Ophold i Sverige kunde ikke være Kancelliet behageligt. Den nedenæssiske Deputation var mandstærk, og paa samme Tid havde det Klagerne fra Nedre-Tellemarken paa Halsen, hvoraf otte allerede havde paategnet det Klageskrift, Lofthuus nu bragte ned

med sig, og sendte over med Bønderne, mens han beholdt Beviserne og de specielle Klager hos sig. Hele den gamle Agdeside truede saaledes med at gjøre fælles Sag, hvorfor Kancelliet fandt det bedst, at kalde Arrestbefalingen mod Lofthuus tilbage, faa ham over til sig ved et Lejdebrev, ophæve den til at optage Forhør over det Passerede anordnede Kommission og at nedsætte en ny Kommission, bestaaende af tre Medlemmer, udenfor Kristianssands Stift. „Da Omstændighederne have forandret sig siden den kongelige Ordre af 27de næstafvigte — reskriberes Kommissærerne og Adeler under 11te Novbr. — da Lofthuus er undvigt til Sverrig, og Bønderne, hvoraf nogle ere ankomne hertil Staden, føre Klage over Hr. Krigsraaden: saa har man efter Hs. Maj.s Befaling skullet tilkjendegive den, at de hertil har at indsende forberørte til dem ergangne kongl. Befaling tilligemed de dermed fulgte Dokumenter.“ Og under 10de Novbr. blev da et Lejdebrev udfærdiget for Lofthuus, hvorefter han skulde kunne opholde sig i Kjøbenhavn i 6 Uger for det første, for at dokumentere og oplyse Almuens indgivne Klager.

Men Lofthuus benyttede sig ikke deraf, fordi der, netop som han stod paa Overfarten, indløb til ham den urigtige Efterretning, at hans Følgesvende i Kjøbenhavn vare blevne satte i Stokhuset. Og nu besluttede han, med en Overilelse, som ikke gavnede ham i mange Almuesmænds Øjne, fordi den havde Udseende af klejnmodig Mangel paa Tillid til sin egen Indflydelse hos Kronprindsen, og som af hans Modparter fremstilledes som fejgt Forraad af den Sag, hvis Talsmand han havde paataget sig at være, og lovet at lade Liv og Frihed for, om fornødigedes, at vende iilsomt tilbage, som om heller ikke Sverig var et sikkert Opholdssted. Og for Svogerskabets Skyld var nok Gustav den 3dje istand til en saadan liden Tjeneste, som at udlevere en Person, man gjerne vilde have Fingre paa, og som han selv ikke for Øjeblikket kunde have Nytte af.

Pludseligt og hemmeligt selv for sine Folk i Kjøbenhavn, iilsomt, som om han medeet havde opdaget, at Kronborgs Taarne, som han nu i en Uge eller derover havde stirret paa, begyndte at strække sig efter ham som Armene paa en uhyre af Havet højt i den blaa Luft opskudt Polyp, lader han da

dette sit Fortrav istikken, iler hjemad med de tre Følgesvende, han havde hos sig, og viser sig, efter 4½ Uges Fravær, allerede der den 17de Novbr.

Nu blev der, som man siger, „Allarm i Lejren." Amtets Embedsmænd vare i Cirkulære fra Adeler af 9de Novbr., blevne meddelte den kongl. Arrestordre af 21de Oktbr., tilligemed speciel Befaling til at bringe den i Udøvelse, om Lofthuus skulde indfinde sig i et af deres Distrikter; og der gik nu strax Iilbud til Adeler om Ankomsten fra Generalvejmester; Kaptejn Christopher Hammer — en Mand, der ret gjorde det til en Opgave for sig at gjøre sin Lykke ved at faa Lofthuus fangen, ja som endog engang havde den Plan at iværksætte dette i Kirken under Gudstjenesten, hvilket Provst Lassen i Vestre-Moland dog satte sig imod. Hans Iilbud indløb den 19de om Middagen; saa hurtigt som Rekvisitionen kunde skrives forlangte Adeler militær Hjælp af Kommandanten i Kristianssand, Generalmajor Dietrichson, til at paagribe Lofthuus, hvortil han selv ikke saa sig istand, „formedelst den Styrke han havde erholdt blandt Almuen," og allerede Kl. 5 afgik 2 Officerer med 2 Underofficerer og 24 Grenaderer tilvands til Lillesand. Men det blev koldt og haardt Vejr om Aftenen, saa Detaschementet tog ind til Stensøen for at varme sig; og „dette — siger Fogden — gav Anledning til at Expeditionen løb overstyr; thi Ole Gregersen Sangerejd, Aslak Svendsen Haabesland og Christian vare alle den samme Aften paa Lofthuus forsamlede i et Drikkelag, og fik Efterretning om Soldaternes Henkomst, netop saalænge forud, at de kunde salvere sig med Flugten." Det er som der staar i Klokkerens Vise:

„Hr. Dietrichson vredes i Sind og Mod;
han talede strax til Sine:
„Griber ham paa gevorben Fod!
Han skulde til Helvedes Pine."
De Karle, de löbe som Hunde paa Jagt,
og ledte baade ude og inde.
Men det var hannem hemmelig sagt.
De kunde ham da ikke finde."

Lofthuus var godt betjent. Folkene paa Steensøen havde selv underrettet ham, saa han kom væk Kl. 10 med fire Ti-

mers Forsprang fra Soldaterne, der besatte Gaarden Kl. 2 om Natten. Ellers brugte han, siden det første Besøg af Soldater, da han skal have frelst sig ved at springe ud af 2den Etage eller endog fra Loftsgluggen *), over Soldaternes Hoveder, naar han var hjemme, at holde to Mand til Udkik enten fra Loftsgluggen paa sit Huus, eller fra en nærliggende Højde, Varaasen kaldet.

Lofthuus fik saaledes denne Gang kun sove een Nat i sit Huus. Med fire Ledsagere, hvorimellem hine to, hans fornemste Adjutanter, tog han Flugten østerefter i Nedenæs, mens Soldaterne tilbragte et Par Dage med frugtesløse Efterforskninger i Egnen. Ræven var bedre at spore. Den 21de om Aftenen kom Detaschementet tilbage med den Besked, at Lofthuus kun havde opholdt sig een Nat hjemme, saa det ikke havde kunnet røgte Ærinde. Men alt hvad Embeds- og Ombudsmænd hedte kom nu paa Benene. Niels Bonnevie paa Næs i Hejrefos gjorde sig især Umage for at faa ham fat, men med ligesaa liden Lykke. Han sendte strax en Omund Aasen, som Spion, efter Lofthuus, men alt hvad han kunde berette ved Iilbud til Adeler var, at han den 22de Novbr. var rejst fra Bjørvatten i Vegaardshejens Annex, over Torskedals og Hellelands Gaarder i Landvig til henimod Lillesandskanten, hvor man atter havde tabt hans Spor, samt at han paa Bjørvatten og Gaarden Kaaveland skulde have „viist sig for Bønderne meget vel tilmode, men tillige noget distraheret eller

*) En Beretning om dette förste Besög lyder saaledes: „Huset blev omringet af Soldater, Vagt sat ved alle Döre, og nu traadte Nogle ind for at undersöge Huset. Man randsagede Alt meget nöje, lige indtil Sengen, hvor Konen endnu laa efter Barselseng, og da hun ikke kunde eller ikke vilde staa op, undersögte man den med nögne Sabler, hvormed man paa flere Steder gjennemborede Klæderne. Lofthuus's Enke var endnu i Beretterens Tid i Besiddelse af de gjennemstukne Lagener, som hun foreviste hans Kone. Lofthuus selv var imidlertid paa Översteloftet i 3die Etage, saa han, da Undersögerne nærmede sig opad, ikke fandt anden Redning end ved at vove et Spring fra Loftet — en Höjde af 20—24 Fod — ned i Haugen, der var indhegnet med Stakit; og her vovede han da et Spring, löb over Sletten og ind i Varaasskoven. Der blev raabt „Fyr!“ men om det blev iværksat, vides ej.“

forrykket, saa at de lignede ham selv ved en bekjendt omvankende, af Drikfældighed uvittig, Person, der i sin Tale ej iagttager mindste Orden, men snart falder fra et til andet.“ „Han havde, siger Rapporten, undertiden begjært dem at følge sig til Lillesand for at opgjøre Regninger, og hvor endeel Almue ventede ham, undertiden til Kristianssand i en talrig Deputation, som for at beskikke „naadige *Herre*“ *) og Regimentskvarteermester Sørenssen til at entholde sig fra Forhøret, som han vidste af. Tillige havde han sagt, at han for sin Person ikkun kom Kjøbenhavn paa 5 Mile nær, at han skulde hjem for at faa flere Klager underskrevne, og undertiden, at der var kommen tre Mand med ham af hans medhavte Følge, mens han for Andre udlod sig om 10 Mand og at alle de Øvrige snart kom efter; men han meldte intet om hvad de havde udrettet. Saadant Forhold gjorde ham ubegribelig for Bønderne, og bragte ham intet Gehør hos dem. Han gav sig ej lang Tid til Ophold paa noget Sted; men da han Natten til den 23de kom til Bærlie i Landvig Sogn og Bonden der ikke vilde gjøre som han befalede, rejste han derfra uden Ophold. Det synes af alt dette, at hans Koncepter ere forrykkede, og at hans trygge Anlæg ere ligesom hans Sikkerhed, forsvundne.“

Det synes dog ikke at have været saa ilde bevænt med den sidste, efter det uheldige Udfald at dømme, som Sorenskriverens Anstrengelser havde. Forgjæves sendte han sin Spejder afsted med Penge for at faa Hjælp til at gribe Lofthuus, forgjæves „udvandrede“ Sorenskriveriets Lensmænd i samme Hensigt, med Ordre at gaa underfundig tilværks, forgjæves „sparede han ikke paa Løfter om Belønninger,“ men erklærede i Cirkulæren til dem, at „det gjaldt Ære og Belønning for Enhver, som strax kunde opfylde den kongl. Ordre,“ og at det skulde være enhver Almuesmand, de dertil maatte forlange, paalagt at staa dem bi til hans Paagribelse og Transport, under Straf af Fængsel eller Slaveri efter Omstændighederne.

Lofthuus var som Ringen i Legen, der gaar fra Haand til Haand, som Skyggen, der viser sig og forsvinder. Militære

*) Med Fraktur ɔ: Stiftamtmanden.

og civile Embedsmænd og deres Underordnede vare alle paa Benene og agtpaagivende, ligesom i Klapjagtens Kreds. Rapporter indløb hurtigt paa hinanden, som Sporhundene udstøde den bekjendte Lyd, der kan bringe ivrige Jægeres Øren til at rejse sig. Mod hine stod Almuens sammentrængte Masse, der aabnede og sporløst lukkede sig for den Forfulgte, som den bløde Sky for Falkens Vingeslag. Bonnevie løser selv Gaaden, idet han siger i sin Indberetning om denne sin Nidkjærhed, som han beder undskyldt, om den skulde være gaaen udenfor Kompetence, at „man ingen af Almuen kan tro," og at man er saa „allevegne omringet af hans Parti, at det ej gaar vel an at fange ham, uden ved saadanne Folk, som tænke at vinde derved." Saa vidtstrakte hans Foranstaltninger end vare, siger han dog, at han har maattet „indskrænke sig dertil, af Frygt for ej at turde betro sig til flere Personer, undtagen Nogle i Nærheden, som han havde til at adspørge alle Rejsende om Lofthuus, og til at meddele sig ethvert Rygte om ham." „Imidlertid jeg skriver dette — tilføjer han — beretter man mig, at Lofthuus sidst i afvigte Uge *) atter var kommen i Frolands Sogn, gik der med en skarp Kaarde ved sig, og havde mange af Almuen om sig, blandt Andre en Knud Smed eller Loddesøl, samt en Mand fra nedre Blagstad til Vagt. Dette skal være observeret igaar og i Fredags."

Sorenskriveren beretter derpaa, at Lofthuus i Begyndelsen af Ugen havde fra Blagstad i Frolands Sogn afsendt Aslak Haabesland, „Hovedmanden næst Christian," til Gaarden Lofthuus med endeel Mænd, hvorpaa han da selv skulde komme efter, og at de forbleve der Torsdag og Fredag over, uden at han kom, hvorpaa de droge hjem, fortrydelige over at være blevne skuffede. Paa Gjestgivergaarden Lunde havde ligeledes en Samling biet paa Lofthuus, Andre vare rejste vesterefter, „for at assistere ham," og den 22de om Morgenen havde endnu Flere begivet sig paa Vejen. Paa de øvre Gaarde i Øjestad Sogn — beretter Adeler til Kancelliet — var Ingen af Almuen hjemme, men skulde, efter Sigende, være rejst for

*) Indberetningen er skrevet en Söndag.

at møde Lofthuus paa Fjærehaugen eller Bringsværmoen. Kort, et ufølgeligt Siksak, uden Hvilepunkt, har hans Flugt været, og ganske sporløst forsvinder han i et Par Dage, indtil han pludselig den 26de Novbr. træder frem i Hvidesø Præstegjeld i Øvre-Tellemarken, med et Følge af 31 Mand fra Froland, Øjestad og Raabygdelaget, for atter den følgende Dags Middag at trække sydvestover mod sit Hjem, fulgt af flere Nissedøler og af næsten hele Triungen Annexsogns Almue. Efter det Forhør, som Fogden Cloumann lod optage ved Lensmanden, havde han ogsaa der i al Hast sammenkaldt Almuen og søgt at overtale den til „at være sig følgagtig for at true Øvrigheden til at gjøre Ret i Landet, saa at Bonden kunde ske Ret efter Guds og Kongens Lov;" og skildres han deri, som „liden af Statur, men meget dispos, iklædt en blaa Valderskofte, Paryk paa Hovedet, Støvler paa Benene og en Hirschfænger i Haanden."

Af Foged Cloumanns Forhørsordre til Lensmanden i Hvidesø sees, at de samme Forholdsregler til Lofthuus's Paagribelse vare tagne i Bradsberg som i Nedenæs Amt. Han var kommuniceret Arrestordren fra sin Amtmand, Moltke, og han paalagde igjen Lensmanden følgende: 1) at paagribe Forbryderen, Stemplingsmanden Christian Lofthuus, og alle dem, som satte sig imod denne Foranstaltning; 2) skaffe Oplysning om, hvem der godvillig havde huset ham, hvad hans Ærinde var, om han havde sammenkaldt Almuen og i hvad Hensigt, hvem han dertil havde brugt, om Nogen havde mødt, samt om hvad der var bleven forhandlet; 3) skulde han være rejst ud af Fogderiet, skulde Oplysning erhverves om, hvorhen han med sit „sværmende Selskab" havde taget Vejen; og 4) om han blev paagreben, skulde Lensmanden lade ham vel i Jern belægge, underrette Fogden ved Iilbud, og under størst mulige Taushed bringe ham til Spiosodden (?).

Kancelliets Meddelelse om at Lofthuus var givet Lejde, skjønt det lød paa at begive sig til Kjøbenhavn, indeholdt dog en Ophævelse eller Suspension af Arrestordren, som ikke kunde være den prostituerede Adeler behagelig. Han udbad sig derfor, saasnart denne Meddelelse indløb ham, i Skrivelse til Kancelliet af 21de Novbr., nærmere Forholdsregler, „enten

Lofthuus blev grebet eller ikke.“ „Dette maa jeg ellers tillægge — ender han sin Skrivelse med — at ingen Embedsmand kan udrette nogen af sine Pligter, saalænge denne Person maa omvandre frit iblandt Almuen;“ og i en Indberetning af 28de Novbr. paaskynder han den belovede Kommissions Nedsættelse, hvorom han var bleven underrettet, saasom han allerede, saasnart han fornam den paany begyndte Urolighed iblandt Almuen, havde tilkjendegivet Almuen, at en saadan Kommission allernaadigst vilde blive den tilstaaet.“

Denne Underretning skal ogsaa have virket beroligende paa Almuen, saa den ikke udførte sin — om man kan tro Foged Dahls Indberetning — allerede i disse Møder i Novbr. havte Hensigt, at aflægge et Besøg i Kristianssand. Intet mindre end dette skulde have været Lofthuus's Hensigt med disse hans Samlinger under Flugten; og i Kristianssand var man ikke lidet bange for „Fjeldmændenes“ Ankomst. Borgemester Nideros havde allerede som Magasinforvalter rekvireret og erholdt Natskildvagt udenfor sit Huus, og til Bevogtning af Kornmagasinerne, da der var skeet Indbrud paa dem flere Nætter efter hinanden, skjønt Kommandanten hverken kunde finde nogen Betryggelse i denne Vagt „mod Bønderne“, eller troede, at der var noget at befrygte af dem. Men især viste Adeler sig frygtsom, saa Intet bidrog mere til at give Rygterne om det frygtelige Besøg Vægt, end de overordentlige Forholdsregler han tog, hvad enten nu Stiftsbefalingsmand Cicignons Skjebne i Bergen i 62 stod ham for Øje, eller de Budskaber, han erholdt udenfor de officielle, virkelig opfordrede til snarere at gjøre for meget end for lidet. Nok, han gjorde det Første, og svækkede derved sin Anseelse baade i Borgernes og Embedsmændenes Øjne, der kjendte Bønderne, og i disses, der synes netop derved at have faaet Øjnene op for at de kunde tiltvinge sig noget og Lyst til at iværksætte et Indtog i Stiftsstaden. Allerede den 23de indfandt Adeler sig personlig hos Generalmajor Dietrichson og forlangte en stærkere militær Assistence mod „disse Oprørere“, hvorefter ogsaa Garnisonen blev sammenkaldt, de nærmeste Nationale eller „frie Folk“, som de kaldtes, bleve indkaldte, Besætningen paa Citadellet Frederiksholm afløst med disse, og begge Borgerkompagnier

bleve opbudne til Tjeneste. Rimeligviis var det ogsaa allerede da, at han lod Kanoner opplante foran sin Bolig, og anordne Signalskud fra Otterøen, saasnart Lofthuus's Ankomst bemærkedes.

Og hvad hændte ikke en af disse ængstlige Dage, da Gadedrengene holdt sig sammenstimlede foran det befæstede Huus, betragtende med Forbauselse disse frygtelige Instrumenter, som de hujende havde ledsaget, da de paa de røde Lavetter bleve halede op fra Retranchementet, og da alle Byens gamle bekappede og fontangede Jomfru- og Kjærringhoveder havde saa travlt med at kige ud af Vinduerne op og nedad de patruljefyldte Gader? „Lofthuus, hedte det, var bestemt ventendes idag. Naar Skudet gaar fra Otterøen, saa — —".

Og Skudet gik. Alle styrtede udpaa Gaden. Derimellem (har En, hvis Fader var tilstede, berettet Nedskriveren) alle Middagsgjæsterne hos den ifølge af Almuesurolighederne senere anklagede og strafdømte, konst. Sorenskriver, Prokurator Brønstrup — alle Gjæsterne med Servietter under Hagen og Knive og Gafler i Hænderne, tumlende udpaa Trappen af Viin og Forskrækkelse.

Men det var Brandkanonen Adeler havde bestemt til Signalet, og nu var det — en Pibe, som imod Beregningen netop brændte af den samme Dag. Man lo over den hele By; Skrækken lagde sig; og den 25de om Aftenen kom Expresse om at Bønderne vare standsede undervejs, saa Maaneden syntes at ville gaa rolig tilende, uden at de opkjørte Kanoner skulde blive affyrede.

Dog nej! Det var godt de bleve staaende ladte; thi den 30te Novbr. afsendtes fra Niels Bonnevie pr. Expresse følgende skrækindgydende Promemoria til Adeler:

„Ved Expresse bekom jeg i dette Öjeblik den Underretning, at Christian Lofthuus, med 60 Mænd Gjevedøler, Nissedøler (og af Omlie Sogn maaskee Nogle) er avanceret til Gouslaa-Gaard, en ¾ Miil herfra, og agter sig til Kristianssand med sit Mandskab, over hvilket han skal have megen Kommando, og har udladt sig at ville inden kort Tid besøge Kristianssand med 500 Mænd. Videre kan jeg ikke indberette derom; men dette afsendes med ridende Expresse, for saa

betids som mig mulig underdanigst at indberette et saa dristigt Anlæg, som maaske vil udfordre alvorlig Modsætning itide. Her er *p. t.* ingen Mulighed i at tænke paa Christians Heftelse under saadanne Omstændigheder, men jeg haaber, at Almuen i de yderste Sogne er ikke saa lettelig at bekvemme til at følge ham. I dette Øjeblik er Christian Lofthuus i Hr. Kapt. Barnholts Bopæl, som ligesaa lidet vil kunne udrette noget imod ham.

P. S.

Det synes at Lensmændene, som ej betids have sendt Underretning herom, have forholdt sig forsømmelige, hvilket jeg hurtigst mulig skal undersøge.“

Til Foged Dahl, som da opholdt sig paa Lillesand, afgik ligeledes samme Dag Iilbud om at Lofthuus befandt sig i Fjeldbygderne ovenfor Ombli, samlende Folk sammen, „hvormed han troligst agter sig til Kristianssand.“

Og nu syntes det virkelig at ville blive Alvor med Marschen.

Niende Afsnit.

Anrykninger. Skræk i Arendal. Militærets Opbud. Bondemöde paa Lofthuus. Raad i Kristianssand. Forlig.

Den 1ste Decbr. er rig paa Rapporter. Overalt i Lillesands Opland og videre omkring bemærkede Embedsmændene, at talrige Flokke af Bønder, bevæbnede En med en Kaarde eller Sabel, En med et Gevær, En med en Pistol, men Alle med Madskræpper paa Ryggen, trak nedimod dette Sted eller Gaarden Lofthuus. Christian selv befandt sig endnu denne Dag noget højere oppe imellem Gouslaa i Hejrefos og Birkeland i Birkenæs Sogn med Hovedstyrken, der angives ligefra 800 til 2000 Mand talrig, hvoraf dog kun Halvten af det første er rimeligt. Det er alligevel betydeligt nok i disse knaptbefolkede Egne, og synes ikke at bestyrke den Beretning fra forskjellige Embedsmænd, at Mange kun gjorde Følge af Frygt

og Tvang, om det end var Tilfælde med Enkelte. Saadan Taktik paa Papiret er endnu aldrig bleven forsmaaet i nogen Krig. Lofthuus manglede ikke Frivillige, der fulgte hans Spor og Fremfart som Flommen den opskaarne Fure. Men ligesom Havflodens Indtræden forkynder sig først ved fremtrædende Vandsamlinger længer inde paa Fjæren, og anviser det Sted den vil naa, havde allerede flere fjerntfrakomne Folkehobe forsamlet sig paa flere nærmere Punkter, saasom paa Lunde, Birkeland og paa Lofthuus selv. Der, paa Høvdingens Sæde, skulde Samlingsstedet være, og Sammentræfningen ske den 2den Decbr.; didhen trak Skarerne sig i to der sammenstødende Linjer: den ene fra Øst, bestaaende af Fjeldbønder fra de paa Strejftoget til Thellemarken insurgerede eller, som de i Dokumenterne kaldes, „opvakte" Strøg; den anden ormende sig frem fra Vest under Lofthuus's egen Anførsel.

Den 31te Novbr. traf Kapt. Barnholdt ham endnu paa Gouslaa i Spidsen af 36 Mand Torris- Gjæve- og Omblidøler, medens Flere befandt sig øster om Askeland, og en Halvor Boraas af Ombli pressede Folk i Møklands Sogn. 5—600, hedte det, skulde den følgende Dag møde paa Birkeland; Skyds toges med Magt, og i Haanden førte de langskaftede Øxer og svære Sabler. Dagen derpaa skulde Toget, som ventedes 2000 Mand stærkt, rykke mod Kristianssand, hvor Lofthuus da selv med otte Mand vilde besøge Stiftamtmanden. Overdrivelserne ere tydelige. Ellers hedte det ogsaa, at han vilde stevne Stiftamtmanden til sig for at aftvinge ham et fornyet Lejdebrev. „Men — skriver Aanon Salvesen — jeg haaber, denne gode Herre forsikrer sin Person og derimod giver os Andre Ordre, med et samlet Mandskab, saavidt vi i denne Tid kan sætte paa Benene, at rykke bag paa Christian og om muligt (ved et Angreb) at gribe Rebelleren. Nogle af de, som ere rejste over Struebro og har været inde paa Lunde, har Vaaben med sig af Skydegeværer eller andet dræbende Instrument, og at Christians Angreb maa være temmelig alvorligt, kan man slutte deraf, at den som var Anfører for 16 a 20 Mand forbi Lunde, talte Folket baade da disse gik ind og igjen gik ud paa Lunde Gaard, da de gik ind sammesteds for at faa Vederkvægelse. Om det gjælder Arendal eller Kristianssand — tilføjer han —

veed jeg ikke, men det er saa, at Angreb skal ske et Sted.“ Og i en anden Rapport af 1ste Decbr. siger han, at begge disse Byer skulde „bestormes.“ Til Arendal var Efterretning om Anrykningen bleven bragt ved en Bonde, der, under Imaalingen af sin Skjeppe, havde gjort Kjøbmandens Kone forskrækket ved at ymte om, at der nu snart vilde blive godt Kjøb paa Korn for Bonden, saasom Lofthuus nu var i Anmarsch. Hun skikkede strax Bud til sin Mand, der var ude i Byen. Han løb til Byfogden, Nils Berg, og denne lod da strax sammenkalde Byens Repræsentanter til et Slags Krigsraad, og i deres Nærværelse endnu samme Dag, den 1ste Decbr., optage et Forhør over Bonden. Repræsentanterne ansaa det fornødent at overlægge med det øvrige Borgerskab „hvad der kunde være at iagttage til Betryggelse for Overfald,“ og deres Indstilling, som de samme 1ste Decbr. istandbragte og indleverede til Byfogden, gik da ud paa: 1) at lade Enhver, som gav sig af med at herbergere Bønder, ved Politiet eller Trommeslag, under Mulkt, advare mod at tage nogen Almuesmand i Huset før han havde opgivet sit Ærinde og det af Politiet var undersøgt, samt maatte ingen Almuesmand i noget Logi eller Kro, for eller uden Betaling, gives Brændeviin eller anden stærk Drik; 2) „For at give Almuen, som ellers kan forledes af det Uhyre (!) Christian Lofthuus til utilladelige Opløb, lovstridige og voldsomme Foretagender, Frygt for Modværge, i Overlæg med Stadskaptejnen og Byens Officerer, enten at besørge jo før jo heller Borgerkompagniet samlet, for i det Nødvendigste at øves, og anmodes om at holde sig i defensiv Tilstand med gode Geværer, Krudt og Lod, ikke i Tanke at bruge det, men for derved at opvække hos Almuen tilbørlig Frygt for Modværge, om Rygtet ellers skulde intenderes af Almuen efter Christian Lofthuus's Instigation til Udførelse, eller og anordne enhver Borger, saavel som alle Byens øvrige Indvaanere at holde sig i defensiv Tilstand parat, om skulde udfordres; 3) var det at ønske, at enhver formuende Borger vilde holde 1 a 2 duelige og paalidelige Karle i Tjeneste, som, i Mangel af Garnison, i paakommende Tilfælde kunde gjøre Tjeneste, hvilket, naar det blev bekjendtgjort, saameget mere vilde opvække Eftertanke og Frygt hos Almuen til at lade

15*

Enhver her i Byen nyde Fred;“ 4) At ansøge om Garnison til Byens Beskyttelse fandt man unyttigt, da de Nationale holdt Parti med Almuen, hvorimod der foresloges, at Stiftets Bifald skulde erhverves til at foranstalte hastigst muligt samlede de Bønder af de nærmeste Almuer, som ikke havde erklæret sig for Lofthuus's Parti, for paa fredsommelig Maade at møde Lofthusianerne, hvor de fandtes; 5) Paalidelige Mænd skulde antages for Byens Regning til at rejse omkring for at spionere ud den egentlige Hensigt med Opløbene; og endelig skulde 6) „Underfogden, Politiet, Byens Betjente og Vægterne tilholdes aarle og silde at have Opsigt med Krohusene, at ingen utilladelig Samling fandt Sted.“

Byfogden var derimod af den Formening, at Indrykningen af et Kompagni Soldater, endog om det skulde være Nationale i Mangel af Gevorbne, vilde yde større Sikkerhed end de i 3dje Post anbefalede Midler, og erklærer, at der fandt stor Frygt Sted for et voldsomt Besøg af en sammenrottet stor Hob af henved et tusinde Mand, der under Oprøreren Lofthuus's Anförsel nok turde gjæste Byen for med Magt at tiltage sig Kornvarer. Flere af Byens Patriciere have ellers i sin Samvittighed Grund til at frygte noget værre, saa Forslagene om de overordentlige Forholdsregler med Rejsningen i Masse osv., der kunde passe sig for et Numantia, et Calais eller Halden med Carl den 12te udenfor, nok lade sig forklare.

Medens dette foregik paa een Dag i det skrækslagne Arendal, nærmede Lofthuus sig sit Hjem. Han maa den Dag have naaet Birkeland, og holdt sig der en Tid med en mandstærk Skare, uagtet der berettes, at Klokker Nils Gladvig i Holt skulde med den Følge have forudadvaret Almuen, at den ikke forøgedes paa Marschen fra Gauslaa til dette nærmeste Ansamlingssted før han naaede Lofthuus. Samme Dag har han dog sat sig i Bevægelse; thi Lensmand Larsen i vestre Moland mødte ham senere paa Dagen kjørende i Slæde over den saakaldte Præsteskov, og bragte strax Fogden, som siden Aftenen iforvejen befandt sig paa Lillesand, denne Efterretning. Fogden, som ved Ankomsten havde holdt et Raad med Lensmanden og to Medhjælpere, Tellef Froholdt og Albert Birke-

støl, hvori det var bleven besluttet at „patientere en Uges Tid for at se, om ikke Lofthuus imidlertid skulde komme hjem, saa de paa en eller anden Maade kunde faa lokket ham til sig i deres Huse,“ afsendte disse da strax til Gaarden Lofthuus for at oplæse for den derværende Forsamling Fogdens Skrivelse til Lensmanden i Anledning af Stiftets Arrestordre af 28de Novbr. De forefandt der kun 12 Mænd fra Gjæveland, Hvidesø og Vinje siddende i Kjøkkenet, af hvem der hverken var Forklaring om Lofthuus eller engang deres egne Navne at erholde, og ikke klogere bleve de ved at examinere Lofthuus's Kone og Svigermoder, som var der i Besøg. Kort iforvejen var dog en Trop af omtrent 40 bleven seet trækkende ind paa Gaarden med en Bagagekjærre, hvorpaa Nisteskræpperne laa; Landevejene vare opfyldte med vandrende Bønder, saa Expresserne til Kristianssand kun tilvands kunde komme frem; Lofthuus, heder det i en af Rapporterne, „kom frem med megen Vælde,“ som den fraadige Kambølge, drivende Døninger frem foran sig, og den 1ste Decbr. nævnes som Dagen, da Lofthuus selv skulde komme hjem og træffe tilstevnet Møde, saa det synes rimeligt, at Forsamlingen paa Lofthuus allerede denne Dag har været talrigere end Lensmanden har kunnet (og hans Følge maaskee villet) opdage. Det synes ogsaa som om Lofthuus's Svigermoder gjorde sig Umage for at holde disse Gjæster noget skjulte; thi en Møglestu fra Lillesand, der netop samme Dag havde rekvireret Arrestforretning efter Vexel paa Gaarden, blev strax ført ovenpaa af hende og holdt med Snak, og det var kun ved et tilfældigt Øjekast udenfor Vinduet, at han opdagede hine Fyrgetyves Indtog paa Gaarden. Af de Tolv, som Lensmanden traf i Kjøkkenet, indfandt 4 Mand sig den følgende Morgen i Fogdens Logi i Lillesand, som vel ikke vilde give videre Oplysninger om sig, end at de vare fra Treungen og Hejrefos Sogne, men som han giver det Lov, „at de i hele deres Adfærd vare saa høflige, og at en saadan Redelighed fremskinnede i deres Tale, at han ikke noksom kunde forundre sig derover.“ De vare komne, sagde de, for at høre, hvor deres til Kjøbenhavn afsendte Kammerater vare blevne af, og hvorfor Lofthuus ikke havde været der, saa Fogden troede at mærke, „at de vare højst misfornøjede med

Chr. Lofthuus's fejge og forsagte Adfærd i, ikke at følge deres Kammerater,“ ligesom de ogsaa lovede at forestille deres Følge paa Lofthuus Fogdens Opfordring til at paagribe Lofthuus, naar han maatte indfinde sig i deres Midte.

Men ingensteds var han vel sikrere, uagtet Fogden, som havde besluttet, ligesom Sorenskriver Finne, at opholde sig i Nærheden paa Lillesand saalænge Samlingen varede, for at afgive Rapporter og for at tale med Bønderne, om de „skjøttede derom,“ ikke lod det mangle paa Budstikker og Formaninger til at være den kongl. Ordre hørige, og uagtet ikke mindre end 3 Kompagnier i største Hast vare blevne opbudne imod Forsamlingen og til Arendals og Østerriisøers Beskyttelse, i hvilken sidste By ogsaa mangt et Kræmmerhjerte slog i forceret Takt, bange for at faa Raage og blaa Streger paa Ryggen for, hvad der var givet under i Skjeppen og mærket med hvide under Loftet eller med sorte i Kontrabøgerne. Natten til den 1ste Decbr. indløb nemlig de første Efterretninger om at Bønderne begyndte at røre paa sig i Masse til Stiftamtmanden, og Kl. 2 samme Nat blev Generalmajor Dietrichson vækket af sin Fuldmægtig, med Forlangende om 3 Kompagniers øjeblikkelige Opbrud, hvorom Ordre ogsaa strax ved Expresser affærdigedes.

Men Lofthuus kom med over det dobbelte Antal, — livlige Fjeldfolk for en stor Deel, som, uagtet Fortvivlelsen havde drevet dem sammen, Nisten var knap og Vejene lange og tunge, dog havde tilbragt Kveldene paa Hvilestederne med Halling og Springdandse. Søndag Morgen den 3die Decbr. kom Lofthuus hjem i Spidsen for Bønderne, der kom anrykkende To og To, Bagtroppen sluttet af Ole Gregersen Sangerejd, og kunne nu siges at kommandere der et ligesaa stærkt Mandtal, som den opbudne Soldateske. Fogden og Sorenskriveren (Finne) vovede ikke at komme op til Lofthuus's Gaard, hvorimod flere af Bønderne aflagde dem Besøg nede i Lillesand, gjentagende de gamle Klager, især over de arendalske Kjøbmænd, som de udlod sig med megen Bitterhed om. Lofthuus's förste Foretagende var, strax at affærdige to Fjeldmænd til Fogden med et skriftligt Forlangende fra Almuen om at se den kongl. Befaling om Lofthuus's Paagribelse og Hensættelse i Kristians-

sands Fæstning, hvortil Fogden blot kunde svare, at han ikke besad nogen anden Ordre end Stiftsbefalingsmandens, som for to Dage siden i Gjenpart var dem leveret. Hermed vare Bønderne ikke fornøjede, og Forsamlingen affærdigede strax, under Lofthuus's Præsidium, de to Mænd Halvor Jakobsen Thorvold og Knud Bærulfsen Nævestø som Deputerede til Adeler med følgende af Nissedølen Nottof Tarjersen Throntvedt forfattede og af 88 Bønder undertegnede Skrivelse, der ret tilfulde viser, hvorledes Lofthuus havde „fortryllet Almuen," som en af Rapporterne udtrykker sig:

„Højædle og velbaarne Kammerherre Adeler!

„Vi samtlige Undertegnede ere forsamlede paa Gaarden Lofthuus af Aarsag for den Behandling, der blev udøvet mod Christian Jensen Lofthuus sidstleden Søndag fjorten Dage, hvis Behandling vi anse som at være passeret med enhver af os, allerhelst da Ds. Velbaarenhed paa sidste Høstthing gav os Christian Jensen Lofthuus fri for Arrest til Sagens Udfald, imod at vi samtlige Undertegnede ere og skulle være ansvarlige for Christian Jensens Tilstedeblivelse. I samme Ærinde ere vi allerunderdanigst forsamlede for at faa titmeldte Christian Jensen fri, da han slettes ikke er skyldig i noget Oprør blandt Almuen, thi at han har samlet Folk, har alene været til at oplyse og bevise det han for Hs. kongl. Majestæt allerunderdanigst har andraget, og de 2de Gange, vi har mødt her, har alene været Aarsagen af de uhørte Behandlinger med titmeldte Christian Jensen, hvorfor vi allerunderdanigst og allerydmygest bønfalder Ds. Velbaarenhed at spare os den Rejse til Kristianssand, nemlig at give os skriftlig Frihed for Christian Jensen Lofthuus for videre Arrest til Sagens Udfald. I Mangel deraf, at han ej kan blive fri, ønske vi os heller at blive arresteret hver Mand, thi han er ganske uskyldig til Dato; ligesaa bede vi og allerydmygest, at os maatte ved samme Expresse meddeles Kopi af den kgl. Ordre, der er kommen Ds. Velbaarenhed ihænde angaaende den Kommission, der skal holdes i Kristianssand." Skrivelsen gaar dernæst ud paa at udbede sig Stiftsbefalingsmandens Bistand, og ender

saaledes: I Mangel deraf ere vi nødsagede til at rejse *), hvilket vil være for en stor Deel af os meget besværligt, da Nøden er saa stor og Mange ikke eje en Skilling at rejse med."

Af alt dette sees, at Almuen ikke har fæstet ret Tro til den kgl. Arrestordres Tilværelse, og holdt Forfølgelserne mod Lofthuus for hevnfulde Misbrug af Embedsmagten. Lofthuus selv maatte naturligviis vide bedre, at den var traadt i Kraft, siden han ikke havde benyttet sit Lejde, som om det kun var den tynde Iis over Afgrunden, hvori han skulde forsvinde; men Almuen lod han blive i en Tro, som oprørte dens Følelser og skaffede ham Beskyttelse i dens Midte.

De to Deputerede bleve ogsaa i Kristianssand betragtede som et Slags Forposter for en fiendtlig Armee. De kom nemlig af sig selv, og ikke efter en Indbydelse, Adeler samme Dag, som de drog afsted, havde tilstillet Almueforsamlingen gjennem Sognepræsten i Vestre Moland, Rasmus Lassen. I denne heder det: „Naar 3 eller 4 Mand paa en anstændig Maade og med den Ærefrygt de skylde Kongen og det høje Embede, han imellem dem har betroet mig, melde sig her hos mig, kunne de vente, med den Kjærlighed og Sagtmodighed, som mit Hjerte er opfyldt af imod dette Folk, at blive underrettede om, at det ikkun er Kongebudet, som forlanges af dem, at de skulle adlyde, og at Lofthuus intet voldsomt har at vente sig, men i alle Dele efter Landets allerhelligste Love at blive begegnet." Strax ved Afsendingernes Ankomst den 4de Decbr. afholdt Adeler en Forsamling, bestaaende af Generalmajor Dietrichson, Biskop Hagerup, Amtmand i Lister og Mandals Amt Holm samt 11 andre Embedsmænd, for at overveje hvad Svar der skulde gives dem. En ny Rapport fra Foged Dahl af 3die Decbr. om Aftenen havde vel allerede indberettet, at enkelte Bønder alt om Eftermiddagen havde begyndt at forlade Samlingen paa Lofthuus, som han samme Dags Morgen anslaar til 3—400 Mand, og den ene af Gesandterne, Knut Nævestø, siges i Embedsmandsraadet i Kristianssand at have anmeldt, at han kun var et af Nisse- og Triungdølerne tvunget Medlem af Forsamlingen paa Lofthuus; men

*) ɔ: Ind til Krist.sand. Cfr. nedenfor et Citat af Dietrichsons Rapport.

ikke destomindre blev der ved Stemmefleerhed bestemt, at give Afsendingerne saadant Svar med tilbage, at, naar 10—12 af de bedste Bønder vilde kautionere for Lofthuus's Tilstedeblivelse og Rolighed, og for at Enhver skulde gaa til Sit, skulde Arresten ikke iværksættes indtil Resolution var indhentet, og maatte den bestemme hans Arrest, skulde Kautionisterne selv indbringe ham til Kristianssand. Og for denne Eftergivenhed maa de Raadslaaende nok have havt en Grund udenfor de milde Følelser, hvoraf Adeler ovenfor sagde sig opfyldt. Generalmajor Dietrichson, der ikke synes at have været tilbøjelig til at se Spøgelser om Dagen, sætter os paa Spor, idet han i en Rapport af 5te Decbr. beretter, at „Bøndernes Ansøgning om Lofthuus's Befrielse var gelejdet med adskillige Trudsler om at bevirke samme, ifald den blev dem negtet.“

De holdt sig imidlertid rolige paa Lofthuus ligesom Øvrigheden i Lillesand indtil de Afsendtes Tilbagekomst. Kun af og til viste 3—4 Mand sig nede paa Ladestedet, gjørende sig Ærinde af at kjøbe Mad, og da undlod Foged og Sorenskriver ikke at tale til dem om hvor ilde de havde gjort og at raade dem til at gaa hver til sit. Men Enkelte som Samlede bleve de ved sit, at de vilde se den originale kgl. Ordre til Lofthuus's Arrest, og at han først maatte dømmes.

Tirsdag den 5te Decbr. om Morgenen kom Afsendingerne tilbage faa Timer før Major Juells Kompagni rykkede ind i Lillesand for at holde Forsamlingen paa Lofthuus i Ave, medens Major Pfluegs dækkede Arendal og Kapt. Bjørns ligeledes var bragt paa Benene. Øvrigheden lod strax Stiftsbefalingsmandens Svarskrivelse til Almuen oplæse ved Lensmanden med to opnævnte Vidner, hvorpaa den udbad sig Betænkningstid, og kort efter ved et Bud Gjenpart deraf. Efter nogle Timers Forløb krævede Fogden atter Svar, men man var endnu ikke bleven enig. Men om Middagen hørtes den anrykkende Major Juells Trommer, hvorpaa den Lofthusiske Skare, 40 Mand stærk, rykkede frem et lidet Stykke fra Kompagniet, og gav Øvrigheden, som nu gik hen imellem dem, det Svar, at de ingenlunde vilde udlevere Lofthuus, men at de nu vilde indgaa den forlangte Kaution. Da de imidlertid befandtes alle at være af Raabygdelaget og Øvre Tellemarken, gjorde Fogden Van-

skeligheder, forlangende, at idetmindste Nogle af Kautionisterne skulde være af Vestre Molands og de nærmeste Sogne, der kunde have noget Tilsyn med Lofthuus.

„Aa han tage vi med os“, svarede Nottof Throndtvedt, „ellers gjøre vi det ikke.“ „Og jeg har lovet Kautionisterne at skaffe ham frem, naar forlanges“, lagde Gullof Riise af Øjestad til. Men da de selv i Øjeblikket ikke kunde give Forklaring om hvor Lofthuns var, som de ikke vilde have seet siden Dagen iforvejen om Morgenen, bleve Underhandlingerne afbrudte, og de Fyrgetyve begave sig tilbage did, for at faa Lofthuus tilstede inden de skrev under, samt for at skaffe nogle Medkautionister fra Omegnen. Men om Aftenen kom to Bønder fra Øjestad, Torgjus Riise og Lars Furre, ned fra Lofthuus og berettede, at de ikke havde kunnet finde Lofthuus, og at Resten af Forsamlingen vilde opløse sig. Og virkelig om Aftenen trak Fjeldbønderne afsted hjem igjen, rimeligviis fordi Skræppen var tom; og vist er det, at, naar det er Tilfældet, er tusinde Mand mindre farlige end halvhundrede, naar de ikke have besluttet sig til at tage for sig med Magt eller at plyndre. Blot at give Tid, bare en Time eller to efter at den skrækkelige Opdagelse er gjort, og de Tusinde ville adspredes hurtigere end Solen trækker Dug og med Vinden fejer Tidselskjægget henover Markerne. Er Priimostæsken tom og Slut med Lefsen, saa Farvel Ole, Nottof, Tarjer, Knud og Allesammen!

Fogden antog, at der om Aftenen den 5te kun befandt sig omtrent 30 Mand tilbage paa Lofthuus, og da man ikke hørte noget til Bønderne indtil Onsdags Formiddag den 6te, besluttede de to Øvrighedspersoner at tage op til Lofthuus under militær Bedækning, for endelig at bringe Kautionen istand. De forefandt der en Snees Mand, alle af Nedenæs, hvorimellem 4 forekom dem vederheftige nok til at kunne antages og bøde paa de Andre. Men heller ikke denne Gang blev der noget af Underhandlingerne. Fogden forkyndte den fraværende Lofthuus Arrest i Kongens Navn, hvortil Bønderne svarede, at de maatte finde saadan Fremfærd underlig og ulovlig, da de vare underrettede om at Lofthuus var forundt Lejde til Kjøbenhavn. Fogden og Sorenskriveren gik da tilbage til

Lillesand, efter at have lyst Lofthuus fredløs, forkyndt det enhver tro Undersaats Pligt at være behjelpelig med hans Paagribelse, og leveret fra sig et Udkast til Kautionen, saaledes som de vilde tage den god, og de vare alt i Baaden, da Torgjus Riise indhentede dem med Budskab om at 10 Mænd nu vare blevne enige om at undertegne Kautionen imod et Beviis for hvor lang Tid Lofthuus derefter maatte være fri. Øvrighedspersonerne begave sig da strax op i Stedets Herberg, og der skede da i tilkaldte Vidners Nærværelse Udvexlingen af de ti Almuesmænds Kaution og af Øvrighedens Sikkerhedsbrev for Lofthuus, begge saalydende:

I.

„I Anledning af den os fra Hs. Højvelbaarenhed Hr. Kammerherre og Stiftsbefalingsmand d'Adeler under 14de d. M., ved Hr. Krigsraad og Foged Dahl samt Hr. Sorenskriver Finne, paa vor Ansøgning om at Christian Jensen Lofthuus maatte befries for Arrest, meddeelte Resolution saalydende:

„At naar 10 a 12 af de bedste Bønder give DHrr. „Foged Dahl og Sorenskriver Finne deres skriftlige Kaution „for Christian Jensen Lofthuus's Tilstedeblivelse, og at intet „mere Opløb iblandt Almuen skal foretages, samt at enhver i „Stilhed og Rolighed forføjer sig til sit Hjem, maa han, indtil „hans kgl. Majestæts allernaadigste Resolution bliver indhentet, „for Arrest være befriet; og saafremt denne allerhøjeste Reso„lution skulde gaa derhen, at Christian Jensen Lofthuus skal „arresteres, da skal Kautionisterne være forbundne til selv at „indlevere ham her til Kristianssand“

er det vi samtlige Underskrevne, een for Alle og alle for Een, indgaar som Kautionister for Christian Jensen Lofthuus, og forbinder os i alle Dele at opfylde foreskrevne Resolution.

Lillesand den 6te Decbr. 1786.

Torjus Omundsen. Tellef Knudsen.
Rasmus Olsen Riisholth. Thor Andersen. Aanon Jørgensen.
Halvor Jakobsen Thorvolth. Gullof Eriksen. Knud Halvorsen. Halvor Klemetsen. Jørgen Danielsen.

II.

„Da Torjus Omundsen Riise, osv., efter Stiftets Resolution af 4de d. M., have indgaaet skriftlig Kaution af Dags Dato for Christian Jensen Lofthuus's Tilstedeblivelse, og at han intet mere Sammenløb blandt Almuen skal stifte, samt at de skal aflevere ham i Arrest i Kristianssand, saafremt Hs. kgl. Maj. fremdeles resolverer at han skal forvares og fængsles, saa er det vi herved tilstaa, at Christian Lofthuus, indtil saadan højkongelig Resolution ankommer, og saaledes 5 Uger fra Dato skal være fri for Justitiens Paagribelse og Arrest paa sin Person, dog maa han intet ulovligt foretage sig.

Lillesand den 6te Decbr. 1786.

Dahl. Finne.

in fidem Dahl."

Dette var det store lofthusiske Opløb, som satte Kristianssands Stifts Byer i Belejringstilstand. Bønderne droge tilbage i Flokke som de vare komne, og det vakte da ny Skræk i Kristianssand, saa følgende, med umaadelige Typer trykte, Plakat viste sig samme Dag, som de sidste Bønder forlod Lofthuus og Lillesand, slentrende hjemad med Efterretningen om, at de dog havde tiltvunget sin Helt saa lang en Sikkerhedsfrist, at nyt Lejde fra Kjøbenhavn lod sig erhverve.

„Plakat.

Da den Foranstaltning er føjet, at alle og enhver, som ankommer til Kristianssand strax skal anmelde sig til Hovedvagten; saa bliver herved til alle og enhvers Efterretning bekjendtgjort, at ingen maa understaa sig med Baade at anlægge til nogen Side af Byen, forinden de først have meldt sig ved Fæstningen, naar de komme østen fra, og de som anlægge paa den vestre Side af Byen, melde sig ved det paa Rheden liggende Vagtskib, som fører Flag paa Fortoppen, fra hvilket de erholde et Tegn, som strax ved Ankomsten til Byen bliver forevist een af Stads-Kaptejnerne Hr. Raadmand Niels Moe eller Hr. Daniel Isaachsen. Enhver som paa anden Maade

ankommer til Byen, maa vente strax at blive anholdt og til Hovedvagten henbragt.

Kristianssand den 6te December 1786.

F. v. Dietrichson.

Deres kongl. Majestæts bestalter Generalmajor og Interims-Kommandant over de kristianssandske Fæstninger etc. etc.“

Medens denne Plakat, forkyndt med Trommeslag og Opslag, forfærdede Kristianssand, var alt stille og øde paa Lofthuus. Søndag, som Lofthuus kom hjem til Mødet, havde han sendt sin Kone til hendes Fader paa Homborgøen, for at hun skulde opholde sig der medens Samlingen varede. Hun kom hjem Fredag Morgen og traf sin Mand paa Gaarden, men med sine to Spejdere paa Loftet i Øster og Vester, og da han havde faaet at vide, at Kapt. Bjørn var ivente med sit Kompagni, flygtede han samme Dags Eftermiddag med Kone og Børn, saa at — melder Fogden til Adeler — „Huset nu staar øde.“

Tiende Afsnit.

Bönderne i Kjöbenhavn. Nyt Lejde og nyt Kommissorium. Trolöshed mod Lofthuus. Skræk i Bradsberg. Kommissionens Ankomst til Kristianssand.

De i Kjøbenhavn efterladte Bønder havde imidlertid ikke glemt sin forsvundne Anfører eller undladt at røgte hans Tarv bedre og ædelmodigere, end man skulde tro af en Flok Almuesmænd, der ved Lofthuus's Flugt med Deputationens Papirer havde Grund til Fortrydelighed og Mistanke og vare satte i den største Forlegenhed, overladte til sig selv som den hovedafhuggede Slanges Krop, der piler iblinde hen igjennem Græsset. Kancelliet udstedte under 2den Decbr. til Adeler fornyet Arrestordre imod Lofthuus, fordi han havde misbrugt sit givne Lejde; men under samme Dato udstedte Bønderne en Ansøgning til Kronprindsen om den belovede Kommissions endelige Nedsættelse og om nyt Lejdebrev for Lofthuus, uag-

tet den Mand, de havde affærdiget den 15de Novbr. til ham med det forrige Lejdebrev, erklærer deri, at han ved Ankomsten til Helsingborg maatte „med allerstørste Forundring og Bedrøvelse modtage den ubehagelige Tidende om, at han var rejst.“ De havde nu modtaget Efterretning saavel om hans Hjemkomst som om at han atter var paa Flugten for Øvrighedens Efterstræbelser, hvorfor de ønskede, at et nyt Lejdebrev maatte blive Adeler tilsendt, og at de maatte beholde det gamle, om Lofthuas igjen skulde have taget sin Tilflugt til Sverige. „Tilmed — heder det i denne, af en Gunder Jensen Valle og 24 andre Bønder af Nedenæs og Bradsberg Amter undertegnede, Ansøgning — bede vi allerunderdanigst, at al anden mulig Bekjendtgjørelse om hans frie Hidkomst maa allernaadigst blive bekjendt, saavel iblandt Majestætens Undersaatter i begge Rigerne som i Sverig; thi det er os meget om at gjøre, at velmeldte Mand maa nyde al sikker Befordring, da han alene har anklaget endeel Øvrighed for de meest utilladelige Handlinger imod Majestætens hellige Love, og desuden har han alle vores Hoveddokumenter og Beviser i sin Forvaring om Øvrigheds, Præsters og Borgeres Behandling imod os.“ Ansøgningen bevirkede ogsaa, at Adeler reskriberedes den 9de Decbr., at lade bekjendtgjøre overalt, at det Rygte om Bøndernes Hensættelse i Stokhuset, som skulde have bevirket Lofthuus's Flugt, var usandfærdigt, og at Lofthuus endog i Kraft af sit Lejdebrev, hvoraf bekræftet Gjenpart fulgte til ham, kunde paany begive sig til Kjøbenhavn, dog at det skete i det seneste inden 2 Maaneders Tid, og at han imidlertid holdt sig rolig.

„Fra Kongen selv den Ordre udgik:
Han skulde sine Sager fuldföre.
I tvende Maaneder han Lejdebrev fik,
At Ingen ham maatte röre.
I Freden saa burde man leve.“

„Men — heder det — skulde han allerede være arresteret, kan det herved for det første have sit Forblivende, da han, tilligemed de øvrige klagende Bønder, kunde for den af Hs. Majestæt anordnede Kommission (af hvilket Kommissorio ligeledes herved følger Gjenpart) frembringe i al Stilhed og

Rolighed deres Andragende og Klageposter, som der paa det nöjeste skal vorde undersøgte og dem vederfares alt hvad Ret og Billighed medfører." Ligeledes erholdt Bønderne, som i Ansøgningen tillige havde andraget om et Laan af 200 Rdl. til Rejsepenge, en Gave af 100 Rdl., „paa det de jo før jo heller kunde begive sig paa Rejsen."

Det synes at have været Regjeringens alvorlige Hensigt, at skaffe de klagende norske Almuer Ret, og derved at befri sig for Besøgene i Kjøbenhavn. Ved Kommissorium af 8de Decbr. skyndte den sig nemlig efter denne Ansøgning, og paa første Efterretning om Opløbet, i Laugmand, Etatsraad Herman Colbjørnsen, Assessor i Overhofretten Enevold Falsen og Sorenskriver i Agers og Folloug, Jakob Aars, alle fra Kristiania, at udnævne en Undersøgelseskommission af saa upartiske og dygtige Medlemmer, som der fandtes i Landet; og ved Kancelliskrivelse af 23de Decbr., samt en egenhændig kongl. Befaling, tilforordnedes ogsaa Stiftsbefalingsmanden i Agershuus Stift, Gehejmeraad Jørgen Erich Scheel. Desuden indhentede Regjeringen ogsaa paany Generalprokurør Bangs Betænkning om, hvorvidt Forordningen af 5te Februar 1685 betræffende Almuens Klager burde undergaa nogen Forandring, og han tilraadede i en Betænkning af 13de Decbr. Forordningens 3die og 4de Artikels Indskjærpelse i Form af en Plakat med saadant Tillæg: „at dersom nogen Ansøgning nedkom underskreven enten af en heel Almue eller af nogle Faa paa Almuens Vegne, skulde den aldeles ikke komme i nogen Betragtning, men Enhver for sig have sit Anliggende at anbringe for sin Amtmand". Den Lofthusiske Deputations Ansøgning, der var stilet „fra de samtlige norske Bønder fra Agershuus og Kristianssands Stift", og hvis enkelte Undertegnere angave sig som Befuldmægtigede for eet eller flere, ligeindtil 4, Kirkesogne, synes ellers at have været den nærmeste Anledning til dette skjærpende Tillæg, som Regjeringen kunde tillade sig, da den jo nu havde indrømmet Almuen begge dens Fordringer, nemlig baade en anden Undersøgelseskommission, der skulde snarest muligt træde sammen i Kr.sand, og Lejde for Lofthuus.

Et saadant fra Kongens Haand udfordredes der for Loft-

huus; thi han var klog nok til ikke at stole paa det Fribrev for hans Person, Øvrigheden havde meddelt hans Kautionister. Vi skiltes sidst fra ham, uden at vi vide, hvorhen han havde taget Flugten. Og det kunde nok behøves; thi hvad skal man sige om den Troløshed, som lyser igjennem denne Fogdens Skrivelse til Adeler, af 9de Decbr., tre Dage efter Fribrevets Udstedelse, hvori han først melder, at Alting var roligt i Lillesand-Egnen, og dernæst skriver: „Alting seer nu ellers mørkt ud for denne desperate Mand (Lofthuus): Vinteren forhaanden i sin største Strenghed og intet Skib at komme af Landet med; en stor Deel af hans bedste Venner falde fra ham (?), som han nu har største Aarsag at anse som Fiender — alt dette bevæger mig til at tro, det ikke vilde blive nogen vanskelig Sag, om nogen Tid at faa ham paagreben; dog lader dette sig, i mine Tanker, ikke saa vel udføre ved Egnens nationale Soldater, som ved Gevorbne; men hvorledes disse skulle fremkomme fra Kristianssand, uden at blive bemærkede af Christians Spioner, hvoraf der destoværre findes nok baade i Høvaags og Birkenæs Sogne, derudi bestaar just Knuden?“ Og videre tilbyder Fogden sig i det Følgende, selv med 6—8 gevorbne Soldater („thi jo mindre Antal jo bedre“), at „vove et Angreb paa ham“, ifald der maatte falde fornyet kongl. Resolution om hans Paagribelse, hvilken da med Hs. Majestæts egenhændige Paategning paa nogle af de trykte Exemplarer burde forevises Almuen, paa hvem det vilde gjøre „en stor Impression.“ Fogden kunde nemlig ikke noksom rose dens Loyalitet, og gjorde sig store Tanker om, hvor godt han selv stod sig hos Almuen. „Var jeg ikke forsikret herom — siger han — vilde det ellers falde mig besværligt at bebo et saa eenligt og fra andre Bøndergaarde afsidesliggende Sted;“ og han anfører som Exempel paa Almuens Besindighed, at Lofthuus's højre Haand, Ole Gregersen Sangerejd, var kommen til denne hans Gaard Tønnevold med 25 aldeles fremmede Mænd, samme Dag han var rejst til Lillesand i Anledning af Bondesamlingen, men havde opført sig „meget skikkelig og høflig, ja vilde ikke engang komme ind i Huset, paa det han ikke skulde opvække nogen Frygt hos min Kone, men lod sig nøje med at tale udenfor Huset med min Fuldmægtig.“

„Lige Beskedenhed — tillægger Fogden ogsaa — viste og den forsamlede Skare denne Gang paa Lofthuus; de afsendte 4 og undertiden 2 Mænd ned til Lillesand, for at tale med mig, og disse vare altid udsøgte Folk, der med al Høflighed foredrog Almuens Forlangende.“ Alligevel kom dog Fogden ingen Vej med dem med Hensyn til hans eget Forlangende, nemlig at de skulde udlevere Lofthuus, og hans Forsøg paa med det Gode at faa dem til at falde fra. De ytrede vel, at Lofthuus unddrog sig fra Arrest, ikke af Frygt for sin Sags gode Udfald, men af Frygt for at blive, før Dom faldt, henslængt i et mørkt Hul, betynget med Lænker og i andre Maader haardt behandlet; men uagtet Fogden satte Almuen Ære og Liv i Pant paa, at Lofthuus, om den vilde indlevere ham, „ikke skulde blive belagt med Jern, men erholde anstændig Underholdning i Fæstningen, og paa at 3 til 4 af hans Venner altid skulde have fri Adgang til ham for at høre om det gik ham anderledes, fik han dog intet Svar paa disse Tilbud, omendskjønt han siden vil have hørt, at Lofthuus syntes heel ilde derom og „behøvede al sin Veltalenhed for at afværge, at Almuen ikke skulde antage samme.“

Lofthuus tog Flugten opad imod Tellemarken, saaat Amtmand Moltke i Bradsberg Amt rekvirerede militær Hjelp holdt parat imod befrygtede Almuebevægelser baade fra Kristianssand og fra Laurvig, hvor 2det smaalenske Infanteri-Regiment var stationeret, under Generalmajor Mansbach. Allerede samme Dag, Opløbet endtes, havde han holdt denne Forholdsregel fornøden, og den 12te Decbr. indløb et Iilbud til Kommandanten i Kristianssand, om at Lofthuus „havde udsendt Oprørerne, der havde gjort Almuen urolig i øvre og nedre Tellemarken,“ hvorfor den forlangte militære Hjelp maatte blive foranstaltet. Dette skete ogsaa, idet de til Garnisonens Forstærkelse i Kri.-sand indkaldte Nationale vel sendtes tilbage til sine Bygder, men de opbudte Kompagnier bleve befalede fremdeles at holde sig i sine Kantonnements. Alle mulige Forholdsregler til at faa Lofthuus fat bleve ogsaa tagne fra Moltkes Side ifølge Aftale med Adeler, saa det ikke staar til at negte, at han blev behandlet med en Underfundighed, som opfordrede ham til at bruge al sin egen derimod, og som betager hans forskjellige

Undvigelser, hans idelige Flygten og Skjulholden, det Skin af Fejghed, som ellers skulde hvile derover. Selvforsvaret kunde ikke føres anderledes.

Adeler, som ærgrede sig over Akkorden med Lofthuus, undlod ikke at fremstille hans senere Færd som en saadan Fortsættelse af hans forrige Stemplinger, at han gjentagende udbad sig ny Ordre fra Kancelliet med Hensyn til hans Paagribelse. Det skulde dog have sit Forblivende med de givne Bestemmelser, da man ventede Rolighed efter Nedsættelsen af Kommissionen til at undersøge saavel de stedfundne Samlinger som ogsaa Almuens Klager, hvorom det heder hos Venneslandspoeten:

„Regjeringen slutter at denne Person
Har underlige Ting at sige.
Thi maa bestemmes en Kommission,
At man kan Sandheden vide.
I Freden saa burde man leve.

Saa kommer fra Kristiania By
De Herrer, som skulde ransage
Foruden mindste Bulder og Gny
Hvad Bönderne havde at klage.
I Freden o. s. v.

De gjorde bekjendt for alle Mand,
De lode Plakater udstede,
At holde Forhör i Kristianssand;
Der skulde de sammentræde.
I Freden o. s. v.

Den 29de Decbr. ankom de tre første Herrer Kommissærer over Lillesand til Kristianssand, for der strax at begynde sine Inkvisitionsforhør, hvortil de klagende Almuesmænd fra de vidtløftige Distrikter, og fremfor alle Lofthuus, indvarsledes. Men hvor blev Stevningen forkyndt for ham? Hvilken Vind fik den at bære den frem, og hvor traf den ham? Oh, den spændte Streng eller det tonende Træ fører ikke Lyden hurtigere fra den ene Ende til den anden frem til det lyttende Øre, end Efterretningerne om hvad der passerede meddeeltes gjennem Almuens Masse til Lofthuus, som Ingen vidste hvor han var, men om hvem man af Almuens

Bevægelse kunde vide, hvor han i Øjeblikket havde været, ligesom man af Døningerne paa den stille Havflade Sekunden efter kan se, hvor en Haj gjennemskar Dybet.

Ellevte Afsnit.

Kommissionen og Lofthuus i Kristianssand. Östen Gunnulfsen Ingulfslands Opviglerier i Bradsbergs Amt. Lofthuus paany fredlös.

„Saa komme de Bönder med Breve og Ord,
Saa Mange, som havde at prove,
Hvad Övrigheden mod dem havde gjort
Imod de kongelige Love.
I Freden saa burde man leve.“

Omtrent en Uge inde i det følgende Aars Januar kunde Kommissionen begynde sine Forhør. Fogderne Weideman og Dahl havde opgivet en Mængde Vidner imod Lofthuus; den Første 50 af Raabygdelagets Fogderi, der skulde kunne forklare hans brugte Omgangsmaade med Almuen for at faa dem til at klage og følge sig; den Anden 40 af Nedenæs, der iblandt andet skulde oplyse, — at Almuen først efter Lofthuus's første Klage og Rejse til Kjøbenhavn havde deeltaget i eller vidst noget om hans Idrætter, samt at han havde misbrugt deres Underskrifter ved at overflytte dem paa sine egne Klageskrifter.

Kristianssand vrimlede saaledes nu af Bønder, der vare indkaldte ved trykte Plakater. Ogsaa Lofthuus indfandt sig, vækkende en umaadelig Opsigt i den nysgjerrigste af de norske Byer. Han fremstillede sig for Kommissionen den 11te, og blev forhørt om sine skriftlige Klager, hvortil han da blandt andet føjede en mundtlig over Justitsraad Schytte, som Vice-Generalvejmester, og en speciel over Lensmændene. Navnlig gik den ud paa Prokurator, Lensmand Aanon Salvesen, i hvis Sted der ønskedes en Bondelensmand. Øjestad, Fjære og Froland Sogne, der hørte til hans Ombud, ønskede „jo før jo heller at blive skilte ved ham, hvilket deres inderlige Ønske de bade saavidt muligt understøttet.“ En Mængde Klager,

deels specielle over enkelte Forurettelser, deels generelle for hele Bygdelag, gave Kommissionen nok at bestille. Ogsaa over Præsterne, især over Provst Erich Ancher Bruun i Evje, blev der ført Klager, og antager Brevskriveren fra Kristianssands Stift, at en Erklæring fra Biskop Hagerup skal have bidraget meget til Bestyrkelse af Uviljen mod Præsterne. Overhovedet fandt Kommissionen, at det ikke manglede paa andre Aarsager til de betænkelige Fænomener af Utilfredshed, end de Almuen selv tilregnelige, saasom forsømt Agerbrug, slet Huusholdning, navnlig med Skovene, og Letsindighed i at paadrage sig Kjøbmandsgjeld. Flere Begjæringer fremsattes ogsaa for Kommissionen, saasom om at Landskyld og Tiende maatte anslaaes i Penge, paa Grund af de høje Kornpriser, om fri Brændeviinsbrænden, om Eftergivelse for ubetalt Magasinkorn, om Udsættelse med Skatterestancernes Inddrivelse, og om Lettelse eller Befrielse for adskillige Skatter. „Den anseelig anordnede Kommission — siger Brevskriveren fra Kr.sands Stift — holdt sine Samlinger, undersøgte, forhørte, beraadslog. Men midt i alt dette hørtes endnu ej ringeste Uorden, ej mindste voldsomt eller usædeligt Foretagende. Ansøgninger og ærbødige, sindige Forestillinger vare alene de Vaaben, som den opbragte Almue brugte mod de kgl. Betjente, de dog overhovedet vare forbitrede imod. Thingene bleve holdte paa sædvanlig Maade og uden mindste Forstyrrelse.“

Kommissionens Undersøgelser omfattede blot Nedenæs og Raabygdelagets Amt, men vare dog af saa vidtløftig Beskaffenhed, at den i en Skrivelse til Kancelliet af 16de Januar kun antager det muligt om fire eller flere Uger at blive færdig. Den foreslaar deri, da at maatte blive forflyttet til Skien i Tilfælde af, at den hele tellemarkske Almue skulde blive anseet som Klagende, fordi de otte Mænd af Bradsberg Amt, der havde undertegnet Lofthuus's sidste Klage af 18de Oktbr., havde derhos erklæret, at de handlede som Befuldmægtigede for sine Hjembygder. Lofthuus havde truffet disse Folk undervejs paa Nedrejsen til Kjøbenhavn, og Kommissionen fandt intet Spor til noget foregaaende Overlæg imellem begge Amters Almuer. Imidlertid blev den, under 27de Januar, beordret at flytte sit Sæde til Skien, saasnart den var færdig i Kri-

stianssand, da Amtmand Molkte, i Skrivelse til Kancelliet af 10de Januar, erklærede, at Lofthuus, „deels ved sin egen Snedighed, deels ogsaa ved den Beskjærmelse, man seer han nyder, havde vidst at indtage endeel Bønder af Bradsberg Amt,“ og indberettede, at en Østen Gunnulfsen Ingulfsland af Tind Præstegjeld, der havde været vesterpaa i Lofthuus's Selskab, nu spillede en Slags Lofthuus i Amtet, ved at rejse om og afholde Samlinger til Klagers Affattelse. „Han afmalede,“ heder det i Lensmanden i Tinds Indberetning, „sin Raadgiver, Christian Lofthuus, med de bedste Farver, og sagde, at han skulde møde denne i Brevig ved Helligtrekongers Dag.“ Hensigten skulde da være, at rejse sammen til Kjøbenhavn. Han skildres ellers af sin Sognepræst som en bekjendt slet Person, der hverken ejede Huus eller Hjem, „omflakkende som en Kain,“ og som „saa rasende, at han engang i afvigte November Maaned skulde have erklæret for nogle Almuesmænd, der advarede ham, at han ikke agtede at holde op før han gik i Bolt og Jern.“ Denne zelotiske Ytring falder omtrent sammen med Lofthuus's Besøg indenfor Amtets Grændser, og af hans hele Færd sees, at Lofthuus har været hans Forbillede, omendskjønt han opererede paa egen Haand med større Ivrighed end Dygtighed, og med mindre Sammenhold mellem de Almuer, han søgte at ophidse. Af Amtmand Moltkes Andragende om at det maatte blive vedkommende Øvrigheder paalagt, at arrestere denne Østen, som Pasløs, saasnart han maatte blive antruffen udenfor Amtet, samt om at det samme maatte blive iværksat, om han skulde vise sig i Kjøbenhavn, synes det, som om ogsaa denne Person har vidst at sætte sig i en Slags Respekt af Frygt for de Følger, hans Heftelse kunde paa denne Tid have paa Almuen. Moltke beskyldte ogsaa de otte Bønder, som vare komne tilbage fra Kjøbenhavn, for at strejfe om i Bygderne, pressende Penge af Almuen, og med Trudsler om til næste Thing selv at ville søge sig den Ret, som de vidste Kongen og Kronprindsen ikke vilde negte dem; og tillægger han: „Det vilde vist være uforsigtigt af mig altfor nøje at undersøge slig ulovlig Adfærd paa et Tidspunkt, hvor Almuen er opfyldt med den Tanke, at Øvrigheden og Betjenterne, saavel gejstlige som verdslige, fornærmer og un-

dertrykker dem, og at deres Forhold ikke i nogen Deel bifaldes af Regjeringen.“ Af de civile Embedsmænd, som der førtes saadanne Klager over, vare især Sorenskriverne Wamberg og Lange ilde udsatte, og af de gejstlige især Sognepræst Monrad i Vinje. Allerede for næsten et Par Aar tilbage havde Almuen klaget over hans Udsugelser. Biskop Hagerup havde erklæret sig misbilligende om hans Færd, og Kancelliet tog deraf Anledning til at paalægge Stiftsdirektionen at indkomme med Udkast til et Reglement for Præsterne i øvre Tellemarkens Provsti. Østen Gun. Ingulfsland havde faaet baade Hjerdøler og Tindøler til at klage over sine Præster, og da Østen især syntes at have lagt Præsten i Tind, Møglestue, an for Had, mener Kancelliet, at han dertil har fundet ikke liden Opmuntring i en for Præsten højst fornærmelig Erklæring, som Biskoppen havde været uforsiglig nok til aaben at meddele Østen paa en Klage, han havde indleveret over Præsten, og som denne ikke havde seet. „Almuen,“ heder det i Kancelliets bebrejdende Skrivelse til Biskoppen i denne Anledning, „saa sig saaledes bestyrket i sin Mistanke mod Præsten og troede alt tilladt mod ham, saa han kun med megen Umage undgik Bøndernes rasende Adfærd.“

Paa ovenciterede Skrivelse reskriberedes Amtmand Moltke at tilkjendegive Almuen, at enhver for sig skulde indsende sit Andragende, som da paa det nøjeste skulde blive undersøgt, samt kommuniceredes, at, i Anledning af endeel indløbne Klager over Sorenskriverne Wamberg og Lange, var Kommissionen tillagt Undersøgelsesordre — en Forholdsregel, som Moltke fandt stødende for sin Autoritet. Han meente nemlig, at Almuen deraf vilde faa Anledning til at tro, at Amtmanden ikke nød Regjeringens Tillid; og uagtet han maatte erklære, at „Almuen syntes at være kommen til den højeste Grad af Forbitrelse,“ især mod Sorenskriveren i Nedre-Tellemarken, Lange, troede han dog at være istand til at raade Bod paa Misfornøjelsen, naar Regjeringen vilde tillade ham, i Fællesskab med en anden Embedsmand efter hans eget Valg, paa Vinterthingene at indvarsle Almuen til at lade sine Klager undersøge af ham, samt at indfordre alle de Skiftebreve, Domsakter og andre Dokumenter, hvormed de troede sig forurettede. Kan-

celliet gik ind paa denne Plan og udstedte, under 10de Februar, Bemyndigelse til Moltke og Justitsraad, Lagmand Eilert Hagerup i Skien, til at undersøge Klagerne over Sorenskriverne. Indkaldelsesplakater udstedtes, og efter Vinterthingene saa Moltke sig ogsaa istand til at afgive saadan Indberetning:

„Almuen har været rolig, fornøjet med de af mig føjede Foranstaltninger, og saaledes Orden i alle Dele vedligeholdt, hvilket jeg har troet mig pligtig at tilmelde paa en Tid, hvor jeg selv ikke kunde vente det; thi naar Bonden seer at have udvirket Kommission over samtlige Betjentere fra Lensmand til Amtmand, saa kan egentlig ikke siges, at der er paa det Sted nogen Øvrighed; thi den befalende Magt, tilligemed al Tillid tror Almuen at henhøre til den Kommission, som skal andrage deres Tarv og tilvejebringe dem Fordeel.

„Jeg bør tillige i Anledning af Oprøreren i Tind Østen Gunnulfsen Ingulfsland, som det høje Kancelli under 27 f. M. behagede at tilskrive mig om, ikke undlade at anmærke: at han endnu strejfer omkring i Bygderne, lokker Almuen til Klage, uden næsten at vide hvorover; thi det er ikke Almuen, de ere enkelte Mænd som kan tro sig at være fornærmet; til hver anden Tid lod jeg saadan en Mand som kan overbevises om at være Oprører, arrestere. Men nu da jeg maa frygte at han som en anden Lofthuus og Folkets Talsmand maatte ansees, yndes og beskjærmes, byder Forsigtigheden mig ej at gjøre et Skridt som kunde fortolkes som en Fornærmelse for Bonden, og Partiskhed for Betjenten.“

„Jeg kan ej heller undlade endvidere at igjentage, at naar ikke Ophavsmændene til saadan Uorden og Uroligheder blive til Exempel for andre afstraffede, kan ej heller nogen Kommission, om det ogsaa var en bestandig vedvarende, afværge samme. Bonden ligesaalidt som nogen anden skjønner paa Naade, naar han ikke er overbeviist om at Magten ledsager den, og at hiin er en Følge af denne, og dette kan han ikke tro naar han erfarer, at kunne extorkvere Naades Beviisninger, Belønninger og Kommissioner.“

Kancelliet bevidnede Moltke sin Tilfredshed med hans Foranstaltninger, men „i Henseende til Østen Ingulfsland, som endnu (først i Marts) strejfer om i Bygderne, skulde man holde

for bedst, at han ikke arresteres førend ved Undersøgelsen maatte befindes saadanne Forbrydelser imod ham, at han derfor paa lovlig Maade kan tiltales.“ Frygt havde sin Deel i denne Mildhed; thi hvilken Vigtighed denne Almuens Utilfredshed i det sydlige Norge tillagdes af Regjeringen i Kjøbenhavn, sees af en Kancelliskrivelse til Adeler af 13de Januar 1787, hvori der siges, at da der i to Postdage ikke er kommet nogen Indberetning fra ham, og der fra Hoffet var gjort Forespørgsel om Intet var indkommet, hvilket dog var formodet, maatte man have ham anmodet om, jevnligen at indberette.

Ved sine eftertrykkelige Forestillinger om, at hans Embedsanseelse vilde gaa tilgrunde, om Kommissionen skulde i Skien undersøge Bradsbergs Amts Klager, saafremt han ikke idetmindste selv tilforordnedes samme, og ved sit tilfølgetagne Forslag, lykkedes det Moltke at undgaa Kommissionens Besøg i hans Embedsdistrikt, og at udvirke Ordre for den, af 17de Februar, til at begive sig tilbage til Kristiania, naar den var færdig med sine Forretninger i Kristianssand, for der at oppebie nærmere Befaling, om det skulde eragtes fornødent, at den fortsatte disse i Skien. Paa en senere Erklæring fra Moltke, at han igjen havde midlertidigen indstillet sine Undersøgelser, udlader vel Kommissionen sig, under 13de Februar, om at ville fortsætte dem i Skien efter et kort Besøg i Kristiania; men der blev dog intet deraf. Han drev dem alene, rejsende om fra Thing til Thing, og tilfredsstillede Almuerne ved at udvirke Sorenskriverne paalagte at anmærke paa Dokumenterne, hvormeget der var blevet betalt. Den sluttede sine Forhandlinger i Kr.sand sidstnævnte Dato med, i Henhold til kongl. Bemyndigelse af 29de December 1786, at andrage om Sorenskriver i Østre-Raabygdelaget, Hans Smiths, og den konst. Sorenskriver i Vestre-Raabygdelaget, Prokurator Brønsdorphs Suspension og Tiltale for ulovlig Sportulering, og begav sig derpaa til Arendal, for at fortsætte Undersøgelserne, betræffende Last- og Kornhandelen, samt for at oppebie Udløbet af Lofthuus's Lejde, hvorefter den havde Ordre fra Kancelliet til at lade ham arrestere. Den 20de Februar afrejste Kommissionen, først til Lillesand, „for, ved at rejse igjennem dette Sted, der ligger kun nogle Bøsseskud fra Lofthuus's

Gaard, at udspejde hans nu brugende Forhold, Hensigter og Fremgangsmaade, for derefter at blive nogenledes satte istand til at udføre det os af det høje Kollegium ihenseende til ham Anbefalede;" og den følgende Dag ankom den til Arendal, efterat have truffet Aftale med Kaptejn, Generalvejmester Christopher Hammer, der logerede paa Lillesand, om Lofthuus's hemmelige Paagribelse, saasnart Lejdet var udløbet. I Arendal meente Kommissionen, at den, „som nærmere Fogden og den brugeligste af de Lensmænd, vi her i Distriktet kjende, Aanon Salvesen, desuden at være bedst istand til at træffe og iværksætte de til denne vigtige Hensigts Fuldførelse fornødne Anlæg." Lofthuus havde i Begyndelsen af Februar aflagt et Besøg i Kristianssand, men igjen begivet sig hjem, uden at ytre Tegn til nogen Rejse til Kjøbenhavn. Adeler undlod ikke at sende flittige Indberetninger til Kancelliet om, hvor han færdedes og hvad han foretog sig; og den 27de Februar kunde han endelig melde, at imorgen vilde Lofthuus's Lejde udløbe. Nu skulde som et Net drages over hans Hoved. Kommissionen opholdt sig derfor selv i Nærheden for at kunne sørge desbedre for hans Fastholdelse, som den vel holdt for et voveligt Foretagende, men som dog ikke kunde slaa fejl. Den skriver i denne Anledning saaledes til Kancelliet:

„Fremmede her i Stiftet, blottede som vi ere for alle de Adminicula, en saa vigtig Sendelse som vores synes at udfordre, er vores Forfatning en af de slibrigste, hvori nogen Tid kgl. Betjente, der føle den sande Ære og Nidkjærhed for hans Majestæts Tjeneste samt Landets Tarv, kunne befinde sig.

„Magt have vi ikke at disponere; det som supplerer den, og i denne Begivenhed var meest anvendeligt, Penge, ligesaa lidet. Med blotte Hænder staa vi altsaa i et fremmed Stift for en Entreprise, som, om den mislykkes, kunde avle de skadeligste Følger. Lofthuus er Folkets Yndling, han har bragt deres Klager frem for Thronen: det fejler derfor vel ikke, at Almuer, som føle, at han herved har nyttet dem, og som ikke ere skarpseende nok til at skille Forbryderen mod Landets Love fra Forfremmeren af deres Vel, ville, endog uden derved at lade sig Tanken om at være Oprørere indfalde, tage ham under Beskyttelse. Magt er altsaa, som sagt, uanvende-

lig, og vilde kun tjene til enten at kompromitere hans Majestæts kgl. Værdighed, eller at sætte Landets Fader i den haarde Fornødenhed, at vende Rettens Sværd mod sine Børn. List bliver da hvad der i dette Tilfælde maa bruges. Lofthuus maa i Stilhed søges arresteret, og alt hvad vi kunne gjøre er, ifald den af konkreterede Plan lykkes, da at gaa de umiddelbare Følger deraf behjertede i Møde.

„Planen er lagt med det nøjeste Overlæg, og paa den Maade, som i Overeensstemmelse med Lofthuus's hidtil udviste Forhold, sikrest forekommer os at love dens Opfyldelse.

„Om den lykkes, skal vi formodentligen med næste Post blive i Stand til at indberette, og skulde den fejle, (hvorfor vi ikke kunne indestaa) er den saaledes lagt, at Forsøget i det mindste ikke skal transspirere.

„At dens Udførelse vil fordre nogle Penge, haabe vi ærbødigst det høje Kollegium vil indse, og da vi ikke finde dem i vore Lommer efter et langvarigt Ophold paa disse ved slette Tider fordyrede Steder, have vi udstedet Anviisning paa Fogden Krigsraad Dahl til sammes Hævelse.

„Efter at have skjænket nogle Dage efter Planens forehavende Udførsel, til at betyde Almuerne, at Lofthuus's Arrest er Hs. Majestæts egen allerhøjeste Foranstaltning, og til at berolige dem, i Fald det skulde fornødiges, begive vi os i Følge det høje Kollegii os med sidste Post tilsendte Skrivelse, tilbage til Kristiania, og rejse med det samme om Skien, for der, ved Konference med Kammerhérre Moltke, at underrettes om den bedste Maade at indkalde de tellemarkske Almuer, hvorefter vi, naar Plakaterne i Kristiania ere blevne trykkede og til Publikation besørgede, venteligen igjen maa forføje os til Skien, for at foretage Undersøgelsen af disse Almuers Klager, da vi efter de senere Breve fra Kammerherre Moltke, hvori han melder, i Følge det høje Kollegii Skrivelse at have indstillet den ham anbefalede Undersøgning, ikke rettere se end at samme nu maa ske ved os, og herom i Kristiania ærbødigst forvente nærmere positiv Ordre. •

Arendal, i den kgl. Undersøgnings-Kommission, d. 27de Febr. 1787.

I. E. Scheel. Colbjørnsen. E. Falsen. I. Aars.“

Den 28de Februar kom. Det blev Aften. De Bestilte indfandt sig paa Gaarden; men — Lofthuus var væk.

Kommissionen synes ellers at have havt større Lyst til at lade Lofthuus uændset, end til at forhøre og arrestere ham, betragtende ham med et retfærdigere Overblik, mere som et uvilkaarligt, af Omstændighederne fremfødt, Organ for de Lidelser, hvis Omfang og Dybde den nu havde lært at kjende, end som Aarsag og Ophav til Urolighederne og Gjæringen i Gemytterne. Denne lagde sig hos de godmodige Fjeldmænd, da Undersøgelserne kom igang, og Lofthuus vilde sandsynligviis ligeledes forsvinde, som Fænomenet af en Sky, naar Luften har vundet sin Ligevægt igjen, og Elementerne til et Uvejr have udladet sig. Denne Anskuelse hos Kommissionen, samt at den fandt Lofthuus's Popularitet større end den havde tænkt, skinner frem af den humane Maade, hvorpaa den altid omtaler ham, og staar ikke i Strid med dens senere fattede Forsæt at lade ham i al Stilhed hefte ved Udløbet af hans ubrugte Lejde. Herpaa var det egentlig Adeler som drev. Thi i hans Tanker vilde det være at faa Igten ud af Bylden. Under 9de Decbr. f. A. havde han erholdt kgl. Befaling til „overalt, saavidt muligt, at lade bekjendtgjøre, at Rygtet, at de til Kjøbenhavn nedrejste Bønder skulde være satte i Arrest i Stokhuset, ikke aleneste var aldeles ugrundet, men at Lofthuus endog, i Kraft af det ham forundte Lejdebrev (hvoraf Stiftamtmanden blev tilsendt en Gjenpart for at tilstilles Lofthuus) kunde begive sig til Kjøbenhavn, dog at saadant skete idethøjeste inden 2 Maaneders Tid, og at han imidlertid forholdt sig stille og rolig;“ men Lofthuus havde ikke før indfundet sig i Kristianssand, før Adeler udbad sig Forholdsregler, om Lofthuus ikke til den bestemte Tid skulde ville begive sig paa Rejsen. Den uædle Tanke: „nu har vi ham; Rebellen bør ikke holdes Ord,“ synes at lyse frem af hans Forespørgsel, ligesom Lysten til at volde ham Sag og spilde hans Lejde af det Spioneri, han vedligeholdt rundt om ham under den hele Frist og af de overdrevne Rapporter om hans senere Færd, som det sees, han ikke har ladet det mangle paa.

Kancelliet svarede under 3die Febr., at Stiftamtmanden „isaahenseende ikke behøvede at føje nogen Foranstaltning,“

og meddeelte Kommissionen, at det ikke var befalet, at Lofthuus *skulde*, men at han *kunde* rejse til Kjøbenhavn, og at det skulde være Kommissionen overladt, efter den ved Undersøgelserne erhvervede Oplysning og befundne Omstændigheder, at lade ham arrestere efter udløben Frist, hvorved ikke paatvivledes, at der jo vilde blive brugt al mulig Varsomhed og Forsigtighed.“ Under 6te Febr. ytrede derimod Kommissionen i foreløbig Indberetning: „Og som af de med denne Post fra det højkongelige danske Kancelli opsendte Papirer (ɔ: de Adelerske Rapporter), der især angaa, hvad Lofthuus i den seneste Tid skal have handlet, og som vi ikke have kunnet erfare at have draget nogen saa betydelig som beskrevet, Folkets Samling til noget Voldsomt at attentere, efter sig, ikke sees at kunne gjøres saadant Brug som af de øvrige, forsaavidt de kunde anledige, og virkeligen have anlediget Undersøgning om Lofthuus's Handlingsmaade, i Forbindelse med Klagernes Modtagelse, siden alle Almuesmænd, hvoraf nogle temmelig forhungrede, allerede ere paa Tilbagerejsen til deres for en stor Deel langt fra Kristianssand, endog nogle og 20 Mile, beliggende Hjem, saa tro vi ogsaa fra denne Side al Anledning for os at bortfalde til videre at inkvirere imod Lofthuus, som Forbryder, det han desuden, idetmindste i nogen Grad til reen Følge af Forordningen af 1765, blot efter egen Tilstaaelse maa kunne blive, om *rationes politicæ* kunde tilraade nu forhaanden at forfare *criminaliter* imod ham.“

Kommissionens Ulyst til at komme Lofthuus tillivs viser sig ogsaa paa andre Steder i den foreløbige Indberetning. Saaledes siger den, at det ikke kan indsees, at den, efter Kommissoriets Indhold, har eller kan have noget videre til Hs. Majestæts Tjeneste at forrette i Kristianssand, „medmindre en speciellere end den allerede anstillede Undersøgning om Christian Lofthuus's Handeler med de klagende Almuer skulde være Gjenstanden deraf. Men foruden at en saadan *qva* Vidneforhør, hvortil den isaafald maatte forvandles, hverken er os befalet eller kan blive af Virkning til fuld Overbeviisning imod Lofthuus, uden efter foregaaende Aktion og igjennem formelige Thingsvidner, udentvivl af større Vidtløftighed, Udstrækning og *apparatus*, end maaske nogen i Landet forhen an-

stillet Inkvisition, saa forekommer den os heller ikke passelig paa nærværende Tider og Omstændigheder, da Lofthuus, forsynet med Lejdebrev, hvoraf han formodes at ville betjene sig til at rejse til Kjøbenhavn, og iblandt Almuen er anseet som Befordrer af dens Klager og af det Gode, den venter sig af Kommissionens Udfald, vedbliver at være idetmindste den største Deel Almuesmænds Yndling."

Det Kjendskab til de nogle og tyve Almuers Lidelser og til deres Godmodighed og Loyalitet, som Kommissionen havde erhvervet, maatte ogsaa bidrage til, at dens dygtige og skarpsynede Medlemmer ansaa det Passerede med mindre forfærdede, og Lofthuus med mindre hadefulde Øjne end Stiftets Embedsmænd gjorde. Efterat have bekræftet Ankerne over for høj Sportuleren og erklæret, „at Arendals Handel øjensynligen har virket de derover klagende Almuers Ødelæggelse, og at Frolands Jernverk langtfra ikke har gjort den Almue, som er sammes Cirkumference underlagt, lykkelig," ytrer Kommissionen; „imidlertid have vi den Fornøjelse, at kunne forsikre, at vi i den ganske Tid, vi have handlet med Almuerne, have fundet dem rolige og beskedne, Kongehuset, som de højligen elske, og Kongens Vilje aldeles hengivne; de have og meget fornøjede og fuldkommen pacificerede forladt os, i Forventning af mulig Hjelp mod deres Nød og betrængte Vilkaar, hvis fornemste Aarsag i det Hele er Kornmangel og Kornets umaadelige Priser, i en Egn, som i Misvæxts Aar ikke frembringer det Halve af hvad nødvendig Føde til Livets Ophold udkræver, og hvis Indbyggere, efter flere indfaldne Uaar, og efterat have i ligesaa lang Tid betalt Føden dobbelt og tredobbelt imod de forrige Tiders taalelige Priser, endeligen, endog uden andre mellemkommende Aarsager, maa være blevne indtil det Yderste udarmede, især de tilfjelds boende Raabygdelauger." *).

*) Især fandtes Tilstanden i Ombli og Gjævedal forfærdelig. Kommissionen, der befrygtede en uundgaaelig Hungersnöd i disse Egne, paa Grund af, at Arendals Lasthandlere, med hvem de i lang Tid havde drevet en ufordeelagtig, og „ganske vist — efter Kancelliets Udtryk — med ukristelig, om ikke lovstridig, Behandling forbunden, Handel," nu havde negtet at afkjöbe dem deres Last og videre For-

Kommissionen fandt dog, efter den givne Bemyndigelse, og da Lofthuus syntes at ville priisgive sig selv, ved ikke at benytte sig af sit Lejde, at det nok var værd et Forsøg paa at faa ham fat. Lykkedes det, vidste den nok ogsaa, at det ikke vilde blive seet med Mishag af Regjeringen, og Adeler brændte efter at blive befriet for sin frygtelige Bussemand. Rygtet gik ogsaa, at Lofthuus havde i den sidste Tid ymtet stærkt om, at en lang Rejse forestod ham, og det udlagdes deels som om han tænkte at forlade Landet, deels som om han vilde tage sin Tilflugt op i Tellemarken, for saa i Skien at komme Kommissionen mandstærk i Flanken. Dette rapporteredes Adeler, og han undlod da ikke at insistere paa hans Tilfangetagelse. I Stilhed og uden Bemyndigelse af Kommissionen, som her alene havde Ret til at handle, udkastede Sorenskriver Smith næsten 14 Dage før Lejdets Udløben den Plan sammen med Kapt. Hammer, at denne skulde overtale en af sine Venner, der havde et betydeligt Gjeldsbrev paa Lofthuus, saa han uden Mistanke kunde komme paa Gaarden, til at besøge ham: Hammer skulde da som hændelsesviis komme til, og Begge da se sin Kands til at overmande og gribe ham. Han skulde saa strax føres til Lillesand og saa tilvands til Kristianssands Fæstning. Denne Plan, som meddeeltes Etatsraad Colbjørnsen, maatte ikke aabenbares for Nogen; thi Hovedsagen var, at Lofthuus ikke paany kom efter, at Nogen havde isinde at arrestere ham. Men fandt den Bifald, da udbad Fremsætteren sig, at Kapt. Hammer, „der af Troskab mod Kongen og Fædrelandet vil gjøre sig en Fornøjelse af at paagribe denne betydelige Oprører," maatte dertil med allerførste Post erholde Fuldmagt og Angivelse af Dagen, da Lofthuus's Person kunde ansees fredløs. Kommissionen fandt Planen med Paagribelsen hensigtsmæssig. Skulde

---

strækning med Korn, tilskrev Stiftamtmanden om at se til at afhjelpe samme ved de virksomste Foranstaltninger. „Og imidlertid indstillede den det forarmede Folks Tarv til Hs. Majestæts landsfaderlige Forsorg, som den efter Pligt, Eed og Samvittighed fandt sig forbundne til at implorere." Hjelp blev ogsaa virkelig foranstaltet.

det ske, maatte det ske med List; og de udfærdigede betimelig følgende to Dokumenter til Kapt. Hammer:

I.

„Da vi ikke paatvivle, at Hr. Kaptejn og General-Vejmester Hammer, som bekjendt af sin Nidkjærhed for Hs. Majestæts og Landets Tjeneste, jo findes villig til at udføre Hs. Majestæts os tilhændekomne allerhøjeste Befaling, at lade Christian Jensen Lofthuus arrestere, naar det ham forundte kgl. Lejde expirerer, hvilket skeer førstkommende Onsdag den 28de Ds., paa hvilken Dags Aften de ham til at begive sig til Kjøbenhavn bevilgede 2de Maaneder ere udløbne: saa bemyndiges herved bemeldte Hr. Kaptejn Hammer i Følge den os i saa Maade af Hs. Majestæt tillagte Myndighed, til saadan Tid som forommeldt, at arrestere Oprørsmanden Christian Jensen Lofthuus, paa saadan Maade, som han sikrest og til Hs. Majestæts Viljes Opnaaelse tjenligst eragter, og derefter, i Følge Vinds og Vejrligts Beskaffenhed, at besørge ham transporteret enten til Kristianssands Fæstning eller Frederiksværn, og paa et af disse Steder at se ham til sikker Forvaring afleveret, hvorom hermed til Vedkommende Øvrighed følger Kommissionens Rekvisition. Enhver Forekommende, som Hr. Kapt. Hammer maatte behøve dette at forevise, ville betragte det med den Lydighed og Hengivenhed, som Hs. Maj. Kongens allerhelligste Befaling fordrer, og, som tro Undersaat, med Nidkjærhed gaa ham til Haande, i Fald han nogen Assistence skulde forlange, da den, som maatte findes dristig nok til at ville modsætte sig eller søge at standse den kgl. Befalings Udførelse, maatte vente sig Hs. Majestæts Unaade, og som Oprører mod Kongens Foranstaltning med Straf efter Landets Love at vorde anseet.

Arendal, i den kgl. Undersøgnings-Kommission den 24de Marts 1787.

Scheel. Colbjørnsen. Falsen. Aars.“

II.

„*Det tjener til Efterretning for* alle og Enhver, som dette forevises eller tilhændekommer, at, da Hs. Majestæt al-

lernaadigst har befalet, at Christian Jensen Lofthuus skal arresteres, have vi, som denne Befaling er tillagt, bemyndiget General-Vejmesteren i Kristianssands Stift, Hr. Kapt. Hammer, til samme, i Overeensstemmelse med Hs. Majestæts Vilje, at udføre, og bliver det derefter enhver tro Undersaats Pligt, at være ham, paa Forlangende, uden Vægring dertil behjelpelig, og ingen Forfang og Hinder, hemmelig eller aabenbar, deri at gjøre under kgl. Hyldests og Naades Fortabelse.

Arendal, i den kgl. Undersøgnings-Kommission, den 28de Februar 1787.

Scheel. Colbjørnsen. Falsen. Aars."

Da Lofthuus opholdt sig ganske rolig hjemme, vandt det Rygte Tro, at han stod i den Formening, at han endnu havde sex Uger at løbe paa efter Datum af Bekræftelsen paa Lejdet, og at han saaledes vilde lade sig finde i fuglfri Tilstand. Men Lofthuus maa nok ikke have meent dette oprigtigere, end han har stolet paa Lejdet, om han kom til Kjøbenhavn, og han har kun ført slige Ord i Munden, for at give Nysgjerrige en Forklaring, hvorfor det ikke hastede saa med Rejsen. Thi, som sagt, med Lejdets Forløb var Lofthuus ogsaa forsvunden. Kommissionen opholdt sig heller ikke efter at faa ham fat, men fortsatte Rejsen til Kristiania.

Tolvte Afsnit.

Lofthuus's Paagribelse og Bortförelse til Agershuus.

Lofthuus var væk. Aftenen før Lejdets Udløben forsvandt han fra sin Gaard, hvor han, paa nær Besøget i Kristianssand i den første Uge af Februar, havde holdt sig for det meste, saa man lige siden midt i Januar, kort efter at han havde fremstillet sig der for Kommissionen, ikke havde vidst at sige af nogen af de sædvanlige Samlinger under hans Forsæde. Da havde han efter Gudstjenesten havt endeel forsamlet paa Gjæstgivergaarden Møglestue, for at faa en Ansøgning istand til Kongen om, at Kommissoriet ogsaa maatte blive udvidet til Paakjendelse af Klagerne, til hvilken Tid Lofthuus da ogsaa

skulde forblive paa fri Fod. Denne Ansøgning, som mentes konciperet i Kjøbenhavn, skulde ogsaa, ifølge en Indberetning fra en Carl Treu i Lillesand, der af Adeler var overdraget hemmeligen at give Agt paa Lofthuus, virkeligen være kommen istand og afsendt til Kjøbenhavn. Det er at mærke heraf, at han følte sig ikke længer sikker, men at Bunden snart vilde svigte under ham, og Nettet drage sig sammen over hans Hoved. Selv af hine hans Ytringer, at en lang Rejse forestod ham, og at han ymtede for sine Naboer, at han vilde komme til at faa en besværlig Tuur med Kommissærerne, først til Bradsberg Amt og derpaa til Kjøbenhavn, saavelsom af den kunstlede Lid, han satte til, at Lejdebrevet skulde være i Kraft sex Uger over de to Maaneder, fremlyser en ængstelig Anelse om, at hans Rolle snart vilde være udspillet. Han holdt sig imidlertid hjemme indtil Forløbsdagene, besøgende stundom Naboerne og især en Kjøbmand Stenersen i Lillesand, „som den Eneste, han selv havde Fortrolighed til,“ heder det i en af de hemmelige Indberetninger til Adeler, medens der „i Almuens sædvanlige Fortrolighed til ham dog ingen Aftagen var at mærke.“ Han synes ogsaa at have holdt gode Miner; thi det heder, at det ikke manglede fra hans Side paa Forsikringer om, at „Alt skulde falde vel ud til begge Sider.“ Og om der er noget i, hvad der fortaltes og indberettedes, at han paa et Besøg med sin Kone hos Svigerfaderen i Homborgsund ved denne Tid er bleven negtet Modtagelse, viser dette dog ingenlunde nogen Synken af hans Popularitet, da det er en Erfaring, at Frænder, og især Svigerforældre og Svogerskab just ikke ere de, der ynde, at Een stikker sig frem for det Almindelige og sætter sin Velfærd ivove. Adelers Spion lægger ogsaa til, at hans økonomiske Forfatning skulde staa paa slette Fødder, „som da heller ikke var at undres over.“ Paa at sørge for Gaardsdrift og Huusstel var vel ogsaa lidet at tænke, og Patronatet for udhungrede Fjeldbønder, der tidt og jevnt aflagde Besøg med tomme Skræpper og et „Guds Fred“ ved Kjøkkendøren, skulde just ikke gjøre Staburet fuldt. Hvor udbredt hans, for Velfærd og Familjelykke kjøbte, Anseelse var imellem Almuen, viste sig ellers baade i den Forsigtighed, hvormed Regjering og Øvrighed troede at maatte gaa tilværks

med hans Heftelse, som man ikke turde undlade for egen Autoritets Skyld, og i Almuens Forbitrelse, da den endelig var gaaet for sig. Den havde vundet ved Undersøgelseskommissionen, der visselig ogsaa skyldtes Lofthuus, og ved dens forskjellige Følger til Almuens Beskyttelse, *) og baade i By og Bygd havde den skudt sine Forgreninger i Hjerterne videre om og højere op, end den egentlige Almuemasse strakte sig. Selv mellem Øvrighedens Betjening fandt man Lofthuusianere. Foged Dahl indberettede saaledes, at han paa sin Indrejse til Kommissionen agtede selv paa Lillesand at samle „underhaanden hos Egnens brave Folk Efterretninger om Lofthuus's Forehavende, og deraf uddrage den rimeligste Slutning,“ da hans personlige Nærværelse var saameget mere fornøden, som han „lidet eller intet kunde benytte sig af Stedets Lensmand, der vel i andre Henseender havde opført sig upaaklagelig, men i den Lofthuusiske Affære havde viist sig saa lunken og tilbageholdende, at det neppe lader sig beskrive.“ Og Salvesen klager over, at de Folk, som havde assisteret ham ved et foregaaende Forsøg paa at gribe Lofthuus paa Lunde i Fjære Sogn, baade selv gjorde sig Skrupler herover, og maatte høre mange Fantord af Almuen, saa han udbeder sig af Kommissionen, at den, ved given Lejlighed, under Examinationen af disse Folk, vilde betyde dem, at de ikke havde gjort ilde i at være Lensmanden følgagtig; „thi — siger han — jeg frygter, at jeg en anden Gang kunde behøve Hjelp, og da søge den forgjæves.“

Lofthuus havde vel ikke givet Slip paa sin Vagt; men det var ganske vist mere paa Grund af Tillid til sin Anseelse imellem Almuen, at han efter sin seneste Flugt vovede, ikke alene at vise sig oftere hjemme og paa Lillesand, men endogsaa gjentagne Gange ved Kirken. Det skete baade den 2den

*) Saaledes kan, foruden de to Sorenskriveres Suspension, ogsaa et Hyrdebrev fra Biskoppen til Distrikternes Gejstlighed, hvori den formanes til ikke at besvære sin egen Samvittighed eller Menigheden med Gjerrigheds Last, ogsaa regnes hertil. Som en af Udsugelserne paapeges, at nogle Steder skulde Præsterne bruge at trolove dem, der vilde gifte sig, den ene Dag, og Dagen efter, ja vel endog samme Dag, vie dem. Begge Forretninger betaltes naturligviis.

og 4de Marts, da han offentlig lod sig se i vestre Molands Kirke. Den første Gang ved Fasteprædiken rejste han efter Gudstjeneste bort med Ole Sangerejd og den øvrige Almue, men kom hjem samme Aften, og viste sig den følgende Dag to Gange i Lillesand, „hvoraf man slutter,“ heder det i en Indberetning fra Salvesen til Kommissionen, „at han tror sig sikker og at Ingen tør røre ham.“ Den sidste Gang tog han fra Kirken op i Raabygdelaget, og kom den 8de fra Vegaardshejen til sin Tilhænger Thorkild Glædje i Holt Sogn, hvor han hvilede Natten over, efterat have, som der angives, flakket 70 Mile om i de fire Dage. Dagen efter skydsede Thorkild ham til Landbø i østre Molands Sogn, og derfra kom han hjem først den 11te Marts, rejste bort igjen samme Dag, kom tilbage den følgende, og forsvandt atter. Han lod sig endog, da han første Gang forlod sin Gaard, forlyde med, at hans Hensigt var, den følgende Dag at møde for Kommissionen i Arendal, hvorpaa Kapt. Hammer flux forfulgte hans Spor, indtil han tabte det paa Landvig. Da havde Lofthuus været der en halv Time før; men efter en Times Ophold havde han igjen begivet sig paa Hjemvejen, — „en blind Tuur,“ siger Hammer, som han foretog af Frygt for Officerernes Komme til en i Lillesand, den 28de, berammet Mandskabstegning“. Hammer maatte da rejse tilbage, „skjulende sin Rejse under et falskt Skin.“ „Iøvrigt — siger han — har jeg godt Haab om en god Fangst. *NB.* Nogen Tid vil medgaa.“

Ved den gode Fangst meente nok Hammer især hvad der kunde falde af for ham efter fuldbragt Ærende. Han takker idetmindste for Overdragelsen heraf i de meest overdrevne Udtryk. „Med de varmeste Følelser,“ skriver han, „som kan tænkes i en tro Undersaats Hjerte, der ivrig opofrer den sidste Blodsdraabe, naar det gjælder Kongens og Landets Vel, har jeg af den høje Undersøgelseskommissions højst respektive Tilskrift og overdragne Fuldmagt i dybeste Underdanighed modtaget Hs. Majestæts allernaadigste Befaling om Christian Jensen Lofthuus's Paagribelse; og saadant at udføre skal jeg, i Kraft af den af den høje Kommission overdragne Fuldmagt, med yderste Flid og Forsigtighed, gjøre mig en sand Ære af. De Midler, som hertil maa og kunne bruges, faa at være

særdeles fine og hemmelige; thi hans eget og Tilhængeres vaagne Øje Nat og Dag tillader aldeles intet fremmed Foretagende eller mindste Bevægelse, da han strax veed at unddrage sig Hensigten, og ligesaa hastig tage Prækautioner imod Anlægget.“

Samme Motiv, som stikker frem af alle Hammers Skrivelser og Rapporter, nemlig det, at gjøre sin Lykke ved at gribe Lofthuus, var ogsaa det drivende hos Aanon Salvesen. „Den høje Kommissions Naade, skriver han allerede den 17de Februar, tilbeder jeg mig, med Ønske, at min Møje og min tilbagelagte 11 Aars Slæb i en fortrædelig Tjeneste, som *Lensmand*, maatte komme i naadig Betragtning.“ Disse To sloge derfor sine Hoveder sammen, valgte sig nogle Hjelpere, som de toge Taushedseed af, og lagde saa Raad op. Men disse undergik idelige Forandringer og Modifikationer. Allerede for Forløbet af Lejdet havde Hammer udkastet den Plan, at han vilde formaa et Par af de paa Lillesand boende Møglestuer til at gaa til Lofthuus, for at tale om Handelsmellemværende. „Forsynet med fornødne Ressourcer,“ skulde Hammer nu alene nærme sig Gaarden, hvis Møglestuerne forbleve der til Tegn paa at Lofthuus var hjemme, medens de i andet Fald skulde gaa ned til ham paa Vejen, og strax ved Indtrædelsen skulde nu alle Tre styrte over Lofthuus, og tvinge ham til at holde sig rolig, indtil Seigneur Carl Treu kom efter med Flere fra Gaarden Møglestue. Lofthuus skulde derpaa pakkes i en Baad, der skulde ligge sejlklar, under Paaskud af at skulle føre Justitsraad Schythe til Kristianssand. Fragtmanden skulde bestikkes, og saa afsted. Til dette Foretagende forlangte Hammer af Kommissionen 2 à 300 Rdlr., „som skulde blive de stærkeste Stridsmænd og Lovtalere for Almuen til at blive assisteerlig.“ Den 5te Marts var Hammer og Salvesen derimod komne overeens om, at Andreas Møglestue den følgende Aften skulde bede Lofthuus til sig, for at drikke et Glas. Under Laget skulde Hammer og Salvesen, hvilken Sidste, under Paaskud af en Auktion Dagen efter paa Skauerøen, skulde lægge til Bryggen i Skumringen, i Ledtog med Værten gribe Lofthuus og faa ham i Baaden. Lykkedes det ikke, vilde Salvesen efter Auktionen holde sig skjult i Lillesand, for nær-

mere at overlægge med Hammer og at oppebie bedre Lejlighed. Andreas Møglestue havde imidlertid „med Haand og Mund lovet sin Assistence, og med de helligste Forsikringer besvoret sin Taushed.“ Brevet, hvori Salvesen melder denne lumpne Plan, fører ogsaa for Hemmelighedens Skyld ikke mindre end tre Segl. Man seer, at disse Planer lignede de' føromtalte, hvori Sr. Thomas Stenersen skulde være Hovedredskabet, i det Grundtræk, at Gjæstevenskabet skulde misbruges til Forræderi.

Den 12te Marts om Aftenen var Lofthuus kommen hjem, og lod sig se nede paa Stranden. Men det varede ikke 10 Minuter, skriver Hammer, før han var borte igjen. Han laa heller ikke, siden Lejdets Forløb, nogen Nat i sit Huus, saa Lurerne nok kunde blive utaalmodige efter de store Løfter, de havde givet, og de mange Planer, de havde udkastet og meddelt Kommissionen. Hammer klager derfor: „Adskillige Forsøg og Snarer har jeg udsat for ham, som dog alle til denne Tid ere blevne ligesaa skjulte for ham, som frugtesløse paa ham. Thi han er som Fuglen, der flyver og kommer uden Spor.“ Han tillægger dog: „Atter er en ny Snare opsat, og hvoraf jeg med temmelig god Forhaabning venter et lykkeligt Udfald, der ved næste Posts Afgang vil vise sig. Da jeg, ifølge den høje Kommissions højst respektive Skrivelse og foregaaende meddelte Fuldmagt, samt Hr. Kammerherre og Stiftsbefalingsmand d'Adelers senere Tilskrift fremdeles med al optænkelig Flid og yderste Stræbsomhed vedbliver at søge den mig overdragne Kommission bragt til Exekution, og jeg ligesaalidet er skrækket af Lofthuus's udspredte skammelige Trudsler, som kjedet ved møjsommelige Undersøgelser og mislykkede Anlæg, venter jeg med godt Haab (det være kort eller længe), at udføre min Fuldmagt til Kongens og Fædrelandets Bedste.“ Dette er ligeledes under tre Segl sendt fra Lillesand til Kristiania, hvor Kommissionen nu fortsatte sine Arbejder.

Men det varede ikke saalænge før det lykkedes. Allerede Torsdagen den 15de Marts om Formiddagen slog Lofthuus's Time.

Natten mellem den 13de og 14de, Kl. 3, blev Lensmand Salvesen tilligemed en Christian Neersten, som før havde været med ved Forsøgene paa at fange Lofthuus, og to Mand indladt paa Gaarden Møglestue i den Hensigt at gribe ham, om han næste Prækedag maatte komme til Kirke. Han kom ikke; men Natten til den 15de fik Kapt. Hammer, der forklædt listede sig om i Omegnen, Øje paa ham, idet han med et Følge af 8—10 Bønder indfandt sig paa sin Gaard, satte Spejdere paa Loftet, og strax udsendte ridende Patruljer for at undersøge Vejene omkring Lillesand og navnlig om nogen Fremmed var ankommen dertil. Da det var blevet stille paa Lofthuus, fik Hammer de paa Møglestue Skjulte ud, hvorpaa de ad Markveje sneg sig ned til Lillesand, hvor de atter skjulte sig hos en Madame Christensen. Om Formiddagen Kl. 10 kom Lofthuus med fire Mand til Lillesand i det naboelige Ærinde, efter Bud, at se paa en Stud, der var bleven slagtet hos Stenersen. Han bar da en Huggert i Haanden, og hans Følge var forsynet med Knipler. Hammer knappede nu sin Kaarde under Frakken, og gik fra Mad. Christensens Huus til Stenersens, hvor han traf Lofthuus i Stuen. Efterat have hilset „venskabelig“ paa Lofthuus, siger Hammer: „Nu, siden jeg har beseet Mad. Christensens slagtede Ko, gad jeg nok se paa eders Stud, Hr. Stenersen,“ hvorpaa de Tre gik ned i Gaarden, hvor den almindelige Diskurs om Slagt i Bommen forefaldt. De gik ind i Stuen igjen; men da Lofthuus var bleven noget tilagters, formodentlig talende med sin Vagt, som stod udenfor, fik Hammer Tid at bede en Gjæstgiver Teilmann, som imidlertid var kommen ind i Stuen, at gaa ud paa Trappen for at vinke Salvesen og hans Folk over fra Mad. Christensen. Teilmann fik dog ikke Tid til at udføre dette, før Lofthuus allerede var kommen ind i Værelset igjen. Næsten øjeblikkelig viser Salvesen og hans Folk sig i Døren, og i samme Nu styrtede Hammer sig over Lofthuus, forkyndende ham „med brølende Stemme“ Arrest. „Mine Medhjelpere — siger han — anfaldt derpaa dette Rov som glubende Ulve og bandt hans Hænder.“ Lofthuus's Vagt styrtede nok til paa hans Anskrig, og gjorde nogle svage Forsøg paa at værge ham. Men de gjorde det dog ikke imod den større og be-

væbnede Mandsstyrke. Med Kaarden i Haand oplæste Hammer sin Fuldmagt, slængte et Exemplar til den forbløffede Vagt, og under Lofthuus's Bebrejdelser til dem, hvor nu deres belovede Liv og Blod var, og Tilraab, at de skulde gjøre Bud omkring, slæbte de ham ned til Stenersens Brygge, kastede ham i en færdigliggende Baad, og roede alt hvad Tøjet kunde holde ½ Miil til Kalvehavn i Homborgsund, hvor Salvesens større Baad biede paa dem. Under Sejl i en strygende Storm gik det nu afsted først til Mærdø efter Lods og saa til Lyngøer, „flyvende fort som Christian tilforn over Bjerge, Skove og Dale uden Spor og Efterretning," saa de, næst den Højestes Beskjærmelse, kunde tilskrive Lodsen deres Redning under en Fart, da Sejl maatte skjærpes i et overhaands Vejr, og Livet voves for ikke at blive indhentede. Thi Vagten havde, efter Trudsler om Hevn, adspredt sig og gjort Anskrig; og paa et hængende Haar vare de ogsaa blevne standsede før de kom vel ud af Havnen. Medens de slæbte afsted med Lofthuus, ilede nemlig en Lillesandsboer, Aanon Gregersen, forbi og skreg til Matroserne ombord i et Stenersen tilhørende Skib, som laa paa Havnen, at man nu kom med Lofthuus og at de maatte hjelpe. Dertil gjorde de Folkets Børn ogsaa strax Miner, og vilde over Rælingen i Baaden for at afskjære Vejen. Men Rhederen stod paa Bryggen og overskreg Aanon med haarde Trudsler om de rørte paa sig, og saa lode de da af. Hele Dagen, medens Baaden med Lofthuus i pilede afsted østerefter, saa de Baade sætte ud fra Landet, hvide, krængende Sejl, ikke lette at skjelne fra Bølgernes Fraadkamme; men den ene sakkede agterud efter den anden i det stærke Vejr, saa de i Behold naaede Lyngøer Kl. 6½ om Eftermiddagen. Lofthuus, der havde lagt bagbunden paa Bundtiljerne, blev nu bragt i Huus Natten over under idelig Bevogtning. Der „ved Arrestantens Leje" skrev Hammer Kl. 11 om Aftenen sin første Rapport og derfra daterede han den; men den anden omstændeligere var han saa heldig at kunne udstede fra Frederiksværns Fæstning den 17de Marts, hvorhen han ankom med Baaden den 16de om Aftenen Kl. 6. Lofthuus blev der overantvordet den Kommanderende, Kommandør Grodtschilling, som lod ham sætte i Vagten og belægge med

Jern, hvorpaa et Iilbud affærdiges til Kommissionen i Kristiania med Indberetning fra Hammer og Andragende fra Grodtschilling om at der maatte blive sørget for en sikrere Arrest paa et andet Sted „for en saa betydelig Fange." Tirsdag Morgen den 20de havde Grodtschilling Svar tilbage, at han skulde besørge Lofthuus sendt tilvands til Drøbak, naar det alene kunde ske med fuldkommen Sikkerhed, samt at man fra samme Dags Aften vilde være bered til at tage imod ham i Kristiania. For at være rigtig sikker, lod da Grodtschilling den armerede Skjærbaad „Elgen" lægge ud under Løjtnant Reiersens Kommando. Kl. 2 Natten til 22de Marts sejlede den af med Lofthuus og hans Tilfangetagere ombord, og under Orlogsvimpel ankom han samme Dag Kl. 1 til Drøbak, hvor Lensmanden i Agers Sogn, Knoph, modtog ham og uden Ophold førte ham under stærk Bedækning til Agershuus, Der blev han hensat i den nuværende Officeersvagt lænket til en Blok.

Ti Aar efter sad han endnu saa. Da besøgte vor Advokat Hjelm, som Student, ham. Han saa da gusten og medtaget ud. Men han rystede sine Lænker, og sagde med et flammende Blik: „Se! saaledes behandler man den Mand, som vilde befri Norge." Den Opsigt og Deeltagelse, han vakte i Hovedstaden, hvorhen hans Rygte var ilet foran ham, og som vedligeholdt sig under hans hele tiaarige Arrest indtil Døden forløste ham, og man maatte løse den egne graa Dragt af Liget, som man for de paaklinkede Lænkers Skyld havde maattet gjøre til ham heel og med Knapning paa Siden, havde udvidet hans Tanker om sig selv, men ogsaa hans politiske Blik. Han saa, at han kunde have spillet en endnu betydeligere Rolle og være bleven endnu farligere for det Bestaaende.

Jeg er dog overbeviist om, at hans bitreste Øjeblik var, ikke da Porten paa Agershuus drønnede i efter ham, eller da Smeden klinkede, men da han laa bagbunden paa Bundtiljerne udsat for Hammers og Salvesens Spot og triumferende Blik. Der er meget i deres efterladte Skrivelse, som gjør det meer end blot sandsynligt, at de ikke have undladt, selv med Døden for Øjet i det overhaands Vejr paa denne Maade at nyde sin Sejer.

Trettende Afsnit.

Böndernes Forbitrelse. Foged Dahls Indsættelse i Nedenæs Arresthuus. Deputation til Frederiksværn.

„Deraf bleve Bönderne atter opvakt
Til höjeste Harme og Vrede.
Nu vilde de komme med stormende Magt,
Ej længer om Retten at bede.
I Freden saa burde man leve.“ (Vise om Lofthuus).

Med Orkanens, med den stormdrevne Flammes Hurtighed i Hedens tørre Straa, kom Budskabet om Lofthuus's Bortførelse ud imellem Almuen. Den ene af de fire tapre Vagtkarle, hans Tjener Tarald Berthougsen, løb strax op til Gaarden Lofthuus, kastede sig paa sin Huusbonds Hest, og jog østerefter gjennem Bygderne, med det Sorgens Budskab, skrigende Folk sammen til at sætte efter, og det samme gjorde de Andre tilfods, hver paa sin Kant. I store Skarer strømmede Bønder allestedsfra til Lillesand. Landevejene mylrede, som Myrernes Stier, naar Tuen er bleven rørt i sit Centrum. „Til Stranden først, til Stranden!“ Der rullede Bølgerne dem imøde med ingen bedre Trøst i sin Drønen, end Ammens, der kun veed med Gyngen og egne Raab at overdøve Barnets Skrig. Men hvorhen? Østefter var man rejst med ham. Og „Lofthuus igjen, før de have taget Livet af ham,“ var nu den første og eneste Tanke. Altsaa: „østefter, østefter efter ham!“ Baade satte ud: smaa, for at følge Sporet, en stor med 30 Mand i, for at befrie og hevne. Og østefter droge Sværmene langs Kysten i travl Angst, som vandskye Hunde, der løbe rundt Vandet, medens Byttet svømmer derude, eller som Bølingen, der sandsesløs styrter afsted langs Kjærnets Bred, som for at standse Rovdyret, der svømmer over med Kalven. „Til Fogden, til Fogden!“ hedte det: „Han kan umulig være udenfor denne Handling. Med hans Minde og vel paa hans nærmeste Ordre maa den være skeet. Og har han saa ikke Ordre for sig, saa — — —“

Dette var Tanken, som drev dem afsted. Den var endnu ikke Beslutning om, hvad de saa vilde gjøre imod en Mand, de ellers ikke ialmindelighed havde noget imod, skjønt Lofthuus var ham fiendsk. Altsaa først til ham. De mødtes af

hans Budstikker, hvori Dahl forkyndte Almuen, at Paagribelsen var skeet ifølge højeste Bemyndigelse ved Kommissionen og ikke ved ham.

Dagen efter Fængslingen fik Dahl Nys om, at Almuen, uanseet hans Budstikker, flokkede sig sammen, og at flere Sværme allerede nærmede sig hans Bopæl. Han havde et Par Venner hos sig, og gik ud med dem, for at undersøge dette. Da — men lad ham selv fortælle, hvad der hændte ham, saaledes som han samme Dags Aften nedskrev en Beretning til Stiftamtmand Adeler om sit Møde med den opbragte Almuehob og dens Forgribelse paa hans Person.

„Underdanigst *Pro Memoria*.

I Eftermiddag tog jeg en Tuur til Fods til Konnestad, i Følge med Hr. Major Juell, Hr. Geert Geelmeyden og Skipper Ove Lindtvedt, i Tanke, af Gjæstgiveren sammesteds at erfare om han havde fornummet nogle nye Bevægelser af Almuen. Da vi kom hen til Bringsværdmoen, mødte os henved 60 Bønder, deels af Raabygdelauget og deels af Øjestads Præstegjeld, som vi standsede imod og hilsede til; de derpaa begyndte med største Bitterhed at klage over den ugudelige Behandling (som de kaldte det) mod Christian Lofthuus og hans Bortførsel, samt absolut paastod, at denne hans Paagribelse maatte være skeet efter min Foranstaltning som Foged, thi ingen anden kunde efter deres Formening have befattet sig dermed. Jeg svarede dem, at den kongl. Undersøgnings-Kommission havde ene og alene foranstaltet samme paa Grund af Hs. kgl. Majestæts allernaadigste Vilje og Befaling. Dette, skreg de i Halsen paa hinanden, var aldeles ikke saa, samt provocerede mig at vise den kgl. Ordre, som jeg svarede dem de kunde faa at se hos Deres Højvelbaarenhed i Kristianssand, desuden havde højbemeldte Kommission udstedt Plakater under Deres Hænder og Signeter til Almuens Efterretning, som jeg vist troede vare opslagne paa Lillesand, efter det Rygte jeg havde hørt. Alt hvad jeg med Sagtmodighed forestillede dem, hjalp intet; de skreg som afsindige Mennesker og fortalte at de i Dag havde faaet Efterretning fra Merdø, at man der havde været i Land med Lofthuus, og faaet ham paalagt flere Jern

og mere Reb, saa at hans Hoved var opsvulmet, og de mente nu, at han, som de sagde, var sprængt eller saa ilde medhandlet, at han neppe kunde leve m. m. Efter saadan Behandling mod Lofthuus kunde de ikke andet end forlange Arrest over mig, som upaatvivlelig maatte vide af dette Anslag paa hans Person, om ikke aldeles have foranstaltet samme.

„Efter at jeg mere end een Time havde formanet og foreholdet dem, hvad Ansvar de paadroge dem ved at arrestere mig, og i de meest pathetiske Udtrykke, min Invention kunde indgive mig, advaret dem i Kongens allerhøjeste Navn at afstaa fra saadan ulovlig Adfærd, maatte jeg fremdeles høre deres rasende Bulder og at de vedblev deres engang fattede Beslutning.

„De derhos i Hr. Major Juells, Hr. Geert Gelmeydens og Hr. Lindtvedts Overværelse lode mig vide, at saadan deres Beslutning ikke skede af Had eller Uvilje til mig, thi de ærede mig som en Mand, der havde viist dem al Retsindighed og Godhed i mit Embede, men de troede at jeg havde foranstaltet eller havt Kundskab om Lofthuus's Bortførsel, og følgelig maatte een lide for de øvrige; fik de derimod General-Vejmester Hammer, Lensmand Salvesen eller Christen Neersteen fat, vilde de hævne sig paa dem langt grueligere, og da isaa Fald sætte mig paa fri Fod, hvorhos de berettede, at de havde afsendt en Baad med 30 Mand udi at forfølge disse og meente de skulle have dem indhentet inden i Morgen.

„Da jeg mærkede at jeg ingenlunde kunde undgaa disse rasende Folk, hvis Mængde var nu voxet til 150, sagde jeg: at jeg ingenlunde gik godvillig i Arrest, men vilde de vedblive deres Forsæt, maatte de tage mig med Gevalt, hvorpaa efter nogen Betænkning 6 a 8 Stkr. kom frem og lagde Hænder paa mig, imedens de øvrige med Brølen og Skrig samtykte Arresten. Jeg fulgte saaledes med dem til Konnestad, havende i Følge med mig de 3de foranførte mine Venner *) da der

---

*) Justitsraad Schytte fortæller, „efter Sigende," at, da Toget trak over Strubro, var det Hensigten at stöde Fogden udover denne i Fossen, og at dette alene forhindredes ved disse Trendes Nærværelse. Det bærer alle Mærker af at være en Bagvaskelse.

skeede Holdt imedens Almuen bestilte en Hest for mig; jeg gik imidlertid ind i Stuen og endnu foreholdt Almuen det betydelige Ansvar de paaførte dem, og formanede dem at de skulde betænke sig vel og ikke lade sig forføre af endeel taabelige Bønderdrenges Raaben, hvortil de svarede, at dette maatte blive deres Sag, og at de havde engang foresat sig dette og vilde have i Dag angrebet mig paa min Gaard om de ikke havde truffet mig nu her.

„Her randt nemlig nogle af mine Foranstaltninger i Tanke, saa at de begyndte at tale imellem sig selv om Kongens Kasse, og gjorde mig det Tilbud at 8 Mand skulde afsendes for at forsegle samme paa min Gaard; jeg svarede de fik gjøre hvad de vilde i sin Tid svare til; derefter sagde de at de vilde følges med mig til Tonnevold og der forblive i 2de Dage, at jeg kunde imidlertid forsyne Alting, førend jeg blev arresteret, som jeg og overlod til dem at forsvare; — i Forvejen havde jeg proponeret for Almuen, at ifald de vilde sende 12 eller 24 Mand ind med mig til Kristianssand, hvis Bekostning jeg selv vilde udrede, skulle disse faa at se den originale kgl. Ordre til Christian Lofthuus's Paagribelse — hvilket mit Anbud de plat forkastede. Da vi vare færdige at rejse fra Konnestad, men endnu sad i Stuen der tilligemed Hr. Major Juell og Hr. Geelmeyden samt Lindtvedt, gjorde jeg endnu Almuen Formaning at afstaa fra deres desperate Foretagende og lyste Kongens højeste Unaade paa de der lagde Haand paa mig, samt erklærede, at jeg ikke rejste til Arresthuset, førend de med Magt tog mig. Atter indfandt sig et halv Snees Stykker som under de øvriges Opmuntring lagde Hænder paa mig, men istedenfor at rejse til Tonnevold efter deres egen Proposition, drejede de min Hest om og raabte af fuld Hals: ikke til Tonnevold, men til Arresthuset! Jeg fulgtes med dem i Følge med mine Venner til Lenets Arresthuus, hvor jeg udenfor Døren atter formanede dem alvorligen, og i Kongens allerhøjeste Navn forbød dem saadan Molest, samt igjen deklarerede at jeg ikke uden Gevalt besteg Arresthusets Dørtærskel, hvorpaa, efter nogen Paus af omtrent ¼ Time, atter nogle lagde Hænder paa mig og fulgte mig ind.

„Det fortrydeligste var, at en Deel unge Drenge, som op-

hidsede de ældre, fik maget det saa, at ingen af mine 3de Venner maatte gaa ind med mig i Arresthuset.

„Saaledes har nu den Lofthuusiske Skare taget Masken af og viist hvad de fører i Skjoldet.

„Deres Raab og Skrig indeholdt næsten ikke andet den hele Tid, end at de vilde stride for Christian Lofthuus til sidste Blodsdraabe.

„Ved et uforfærdet og standhaftig Mod har jeg udstaaet denne krænkende Behandling efter at jeg med alvorlige Formaninger blandet med Sagtmodighed har forgjæves stræbt at afværge samme.

„Med Glæde vilde jeg nedlægge mit Liv for min Konges Tjeneste, naar Almuens Rasenhed derved kunde standses, men desværre, jeg tror ikke at dette Offer vilde være fyldestgjørende, og at intet uden alvorlige Midler kan forskaffe denne Egn Rolighed igjen.

„Hvad denne rasende Færd har udøvet i Henseende til min egen Person, tilgiver jeg dem af mit Hjerte, thi vel kan man udlede Kilden hos en stor Deel af aabenbar Ondskab, men hos mange har det vist skeet af en overvættes Dumhed og stor Armod, derimod hvad de have udøvet imod mig som en Kongens tro Tjener og Betjent da vil jeg knælende for min Allernaadigste Konges Throne allerunderdanigst bede, at deres Opførsel ved denne Lejlighed ikke maatte formere deres Brøde i andre Maader.

„Af alt dette behager nu Deres Højvelbaarenhed at erfare, hvorledes Tingene forholder sig her i Egnen, og jeg overlader underdanigst til Deres højere Eftertanke, at udfinde snare og kraftige Midler til dette Ondes Dæmpelse.

Lenets Arresthuus den 17 Marts 1787. Dahl."

Almuen erklærede ellers Fogden gjentagende, at, hvad den gjorde med ham, skete aldeles ikke af nogen Uvilje mod hans Person, men alene fordi han, uden at advare dem, maatte have været vidende om Lofthuus's Arrest, og for at fremtvinge dennes Befrielse. De lovede ham honet Behandling, hvortil de maaske i Fattigdom og Godtro regnede, at de af sit Sammenskud tilbød ham 16 Skilling i Diæt om Dagen, og Frihed

saasnart deres Maal var opnaaet. Forøvrigt tilstededes Ingen Adgang til ham; otte Mand Vagt sattes ved Døren, og Schytte paastaar endog, at Major Juell maatte hemmeligen tilpraktisere ham Skrivematerialier. Imidlertid udfærdigede han, foruden ovenstaaende Indberetning, tillige en Skrivelse til Undersøgelseskommissionen, som de paatoge sig at sørge for, af saadant Indhold:

„Af 150 Almuesmænd er jeg igaar bleven tvungen til Arrest i Nedenæs-Lens Arresthuus, og denne Almue af forskjellige Sogne forlanger, at Christian Jensen Lofthuus bliver dem udleveret imod at de, Een for Alle og Alle for Een, indestaa for hans Persons Tilstedeblivelse indtil Sagens Udgang. De have forlangt, at jeg herom vil tilskrive den kgl. Undersøgningskommission, ligesom og, at de 4 Personer, som greb Christian Jensen Lofthuus, og efter den Almuen givne sikre Underretning skal ubarmhjertig have medhandlet ham, maatte dem udleveres. Disse 4 Personer ere General-Vejmester, Kaptejn Hammer, Lensmand Aanon Salvesen, Christen Nærsteen og David Natvig, som jeg underdanigst indstiller til den højkongl. Undersøgningskommissions gunstige Overvejelse, og tillige maa lige underdanig melde, at højbemeldte Kommissions Nærværelse i disse Egne var højlig nødvendig i denne Tid, da man ikke uden Grund tror, at en samlet Mængde af Fjeldfolk er færdig at rykke ind i Fogderiet.

Hougerød 17de Marts 1787. Dahl.

Almuen udbeder Svar med det allerførste, da de paastaa, at jeg ellers ikke bliver fri af Arresten.“

Ogsaa Sorenskriver Finne havde den 16de Marts havt et Besøg af Almuesmænd fra Fjære Sogn; men de opførte sig, efter hans eget Vidnesbyrd, høflig, og forlode ham, da han lovede at skaffe dem Plakater fra Stiftet, hvori Bemyndigelsen til Arresten godtgjordes. Disse begjærede han tillige underskrevne af Generalmajor Dietrichson og Biskop Hagerup, og han tilskrev ogsaa samme Dag med Skibslejlighed, der just afgik med gunstig Vind, Kancelliet om, at erholde lignende Plakater under Kongens Haand, hvilket han troede vilde være det eneste Middel til at stille Folket. Fra Stiftet udstedtes ogsaa strax trykt Plakat til at slaa op og uddeles, saalydende:

„*Friderich Georg Adeler.*
Herre til Gjemsø Kloster, Ridder,

Kongelig Majestæts Kammerherre og Stiftsbefalingsmand over Kristianssands Stift, samt Amtmand over Nedenæs og Raabygdelaugets Amter,

Gjör vitterligt: at den Arrest, som er foretaget af General-Vejmester Hr. Kapt. Hammer og Lensmand Aanon Salvesen paa Oprøreren Christian Jensen Lofthuus er skeet efter Hs. Majestæts allerhøjeste Befaling til Kommissærerne i den anbefalte Undersøgningskommission. Enhver Almuesmand befales derfor herved, at forblive i Rolighed ved deres Huse, og intet Sammenløb at anstille, saafremt de ikke ville vente at falde i allerhøjest-bemeldte Hs. Majestæts Unaade og paa det haardeste at blive straffede, da Oprøreren Christian Jensen Lofthuus ikke haver at befrygte nogen Overlast, men at blive begegnet efter Landets Love.

„Den Ærekjærhed, Troskab og Lydighed, hvoraf den norske Nation idelig har været bekjendt, forvisser mig om, at denne min Ordre strax af enhver bliver efterlevet.

Kristianssand den 17de Marts 1787.“

Den 19de Marts var allerede Skibet med Sorenskriverens Indberetning i Kjøbenhavn, og den 23de hidkom en kgl. egenhændig Plakat, hvori Bemyndigelse til at arrestere Lofthuus bekræftedes.

Folkesværmen ved Arresthuset tiltog bestandig, sammenkaldt ogsaa ved Budstikker, som Bønderne selv udstedte. Heelt oppe i øvre Tellemarken sendtes disse. De kom vel for sildig, men vakte dog nogen Bevægelse imellem Almuen. Da Lensmanden i Sillejord rejste om i Aamodtsdal Sogn for at bekjendtgjøre Stiftamtmandens Plakat, traf han paa en af disse Budstikker, hvori de derværende Venner af Lofthuus opmuntredes til at sende Tinddølerne Bud og samtlige til da at sætte sig i Anmarsch til Sammøde ved Helgeraa den 30te Marts, hvorpaa man skulde gaa lös paa Frederiksværn, for med væbnet Haand „at sætte deres Frelser paa fri Fod.“ I denne Budstikke, der var af 17de Marts, anførtes Fogden Dahls Arrestation som et opmuntrende Motiv til, at de Alle som een

Mand skulde rykke ud ɔ: „Man ur huset,“ som det kaldes paa Svensk, om almindelig Udmarsch fra Bygderne. Mod Enden af Maaneden saaes ogsaa en Mængde Nissedøler, Fyrrisdøler og Treunginger i Skien, sværmende om og bandende paa, „at de skulde tage Christian ud, om han var i hede Helvede.“ Men dette var kun Stormens Efterdøninger.

Den ved Hougerød Arresthuus forsamlede Mængde svor, at Fogden skulde sidde, til de fik Lofthuus igjen, og de raadslog oftere, om det ikke var bedst at sætte Sorenskriveren ind til ham, da de ogsaa nærede Mistanke til denne Embedsmand om at være medvidende i Lofthuus's Arrest, hvortil de paastode, at den kgl. Ordre, om en saadan gaves, burde have været bekjendtgjort i Forvejen. Han havde ofte Besøg af mere truende Natur, end hiint første, Dagen efter Fængslingen. Af og til kom Sværme bevæbnede med Knipler til ham, med den tydelige Hensigt at trække afsted med ham; men han snakkede dem fra sig, benegtende at have nogen Deel i, hvad der var foretaget med Lofthuus, og foreholdende dem, at han, om saa havde været, maatte have handlet som skeet var, om han ikke, som overhørig Embedsmand, vilde sætte Livet ivove for Bøddelens Haand. Heller, sagde han, vilde han da falde som Offer for sin Pligt, end for deres Raseri. Han takker ogsaa i en Beretning Arendals Embedsmænd og Borgere, fordi de, „i denne Prøvelsens Tid,“ jævnligen kom over til ham i Kolbjørnsvig for at paase, at Almuen ikke forgreb sig paa ham; men forøvrigt kunde han „ikke betegne, hvad han havde følt og udstaaet i Hedens ti Dage“. Ved nogle Venner i Arendal fik Sorenskriver Finne ogsaa et Iilbud afsendt til Frederiksværn, med Advarsel til Lofthuus's Paagribere, at det ikke var raadeligt for deres Livs Frelses Skyld, at de kom tilbage til Egnen. Een af Medhjelperne var dog saa uforsigtig at gjøre det; men de gjorde ham dog ikke videre, end at de satte ham i Jern i Arresthuset, tilligemed to andre simple Karle, som de havde Mistanke til. Det var Hovedmændene de vilde have fat paa, og der er ingen Tvivl om, at det da havde gjældt disses Liv. Paa et Rygte om, at Salvesen var kommen tilbage og skulde holde sig skjult i Arendal, begav en halv Snees Bønder sig den 19de Marts til Byfogden,

med Begjæring om, at han vilde lade ham efterlyse under Trommeslag, som den, der uden kgl. Ordre havde, i Ledtog med Kapt. Hammer, frarøvet dem Lofthuus. Den følgende Dag kom der atter en Deputation; og da man ikke fandt nogen Salvesen, lode de sig forlyde med at ville gaa til Kristianssand og tage Stiftamtmanden med til Kjøbenhavn, hvor Kongen nok vilde skaffe Ret over hans Navns Misbrugere. Salvesens Kone flygtede af Angst over Almuens Forbitrelse, som nu, under Besøget i Arendal, for dog at faa en Syndebuk, søgte Beskjæftigelse i at opspore en vis Gabriel Rostrup, der engang skulde have ytret, at man burde skyde Lofthuus, om man ikke paa anden Maade kunde faa ham fat*). Imidlertid vare fire Mænd af Øjestad Præstegjeld blevne afsendte med Fogdens aabne Brev til Kommissionen og for tillige at skaffe Underretning om, hvorledes Lofthuus befandt sig og hvad han havde lidt. Den 19de Marts meldte de sig hos Kommandør Grodtschilling i Frederiksværn, foreviste Brevet, som han i Afskrift expederede paa sin egen Haand til Kommissionen, og bad om Tilladelse til at maatte se Lofthuus, som de sagde, de havde hørt, skulde være gruelig mishandlet. „Da de saa ham, skriver Grodtschilling, tindrede Glæden ud af deres Øjne ved at se ham frisk og vel.“ Lofthuus bad da Kommandøren om Tilladelse til at maatte sige dem, at de skulde formane Almuen til at holde sig rolig, for ikke at fordærve hans Sag; og det blev da naturligviis tilladt. Efter Grodtschillings Raad gik nu To af de Deputerede tilbage over Land, medens de andre To lagde ud østerefter tilbaads, for at røgte Ærinde, forsynede med en Attest fra Grodtschilling om, at de havde talt med Lofthuus og „opført sig vel og anstændig.“ Men uvis om de virkelig vilde række frem, sendte Grodtschilling da saavel ovennævnte Afskrift af Foged Dahls aabne Brev som en Indberetning om dette Gesandtskab fra hans Bevogtere. Den 21de kom et nyt, bestaaende af 8 Mand, fra 3 af de nedenæsiske Præstegjeld, hvilke det dog ikke blev tilladt at se

*) For denne Mundbravur blev denne Person, der var en Sön af Klokkeren i Öjestad, og havde Expektance paa Ombudet, senereben, efter Lofthuusfejdens Ende, Fændrik ved 1ste vesterlehnske Regiment.

Lofthuus, og som, paa Grodtschillings Foreholdelse af deres rasende Adfærd mod Fogden, svarede, at de ønskede at noget Værre ikke maatte være passeret, imedens de nu vare borte, nemlig at Stiftamtmanden skulde være bleven belagt med Arrest af Almuen, siden Fjeldfolkene vare ved Deputationens Afrejse i Begreb med at rykke mod Kristianssand. Grodtschilling giver ellers ogsaa denne Deputation Lovord for dens Opførsel, og medgav den bekræftet Gjenpart af Kommissionens Ordre til Arresten. Lofthuus fik derimod Tilladelse til at tilstille denne en Skrivelse.

Attentatet mod Adeler blev dog ved et Gesandtskab af sex Bønder, som i Kristianssand traf Militærvagten paa Benene, ifølge Rekvisition fra Adeler af 18de Marts, for at sikre Kongens Kasse paa Tønnevold, „indcirkle Hoben og beskytte Adgangen saavel til Kristianssand som til Arendal, og tvinge Almuen til at udlevere Fogden.“ Fra Foged Dahls Fuldmægtig, Fridrichsen, havde han modtaget Rapport om Almuemassens Tilvext omkring Hougerød Arresthuus, samt at hverken Oplæsningen ved Major Juell af hans Plakat, eller dens Forkyndelse fra Prædikestolene, ifølge Befaling fra Biskoppen, havde havt anden Virkning, end at de fremdeles skrege paa at ville se Kongens egen Ordre. Efter dette overlod Adeler imidlertid til Højstkommanderende, Generalmajor Dietrichson, hvorvidt han maatte finde fornødent, at gevorbne Tropper med de fornødne Feldtkanoner rykkede ud. Dietrichson fandt det ikke overflødigt; thi Massen voxede idelig, og Rygterne multiplicerede igjen baade dens virkelige Antal og dens martialske Forsætter. Men i Garnisonens 80 Mand og i de fire Kompagnier Nationale, som kunde lade sig opbyde i nogen Hast, og som ogsaa strax bleve opbudte, fandt Adeler ikke nok Sikkerhed. „Hvormeget dèr kan stoles paa disse sidste,“ siger han, „vil lettelig indsees.“ Han tilskrev derfor Undersøgelseskommissionen den 21de Marts om, gjennem Generalitetet, at foranstalte yderligere Forholdsregler, „der kunde beskjærme Hs. Majestæts tro Undersaatter mod alt Overfald af denne sværmende Hob,“ og foreslog den at sende et Ilbud til Kjøbenhavn med Underretning om Tilstanden. En Slags Borgerkrig i større Stiil, end den berømte Paarsiske Fogedfejde paa An-

holt, var i sit Udbrud. Og den Tid var Stemningen imellem Folket og Militæret, især fra Officerernes Side, langt mere bitter og spændt, end i vore Dage. Det var altsaa nok muligt, at — — —

Fjortende Afsnit.

Ansögning fra Almuen. Fogdens Befrielse ved Militæret. Almuemassens Oplösning. Efterdrön i Tellemarken. Sværdet lægges i Vægtskaalen.

Før det kom til Udmarsch af Militæret, lod Adeler Bøndernes Udsendinge adspørge til syvende og sidst, om de inden Østerpostens Afgang den følgende Dag, som var den 20de Marts, vilde levere Fogden „ubeskadiget“ tilbage i sit Huus, og bringe Hovedmanden for hans Fængsling, en Torger Knudsen Ombli, til Kristianssands Fæstning. Men paa denne Indrømmelse vilde de ikke indlade sig, før den kongl. Ordre til Lofthuus's Arrestation blev dem foreviist; og Bekræftelse herpaa kom først ud efter Opløbets Ende i en Plakat af 23de Marts. Den ved Arresthuset forsamlede Almue var ogsaa netop nu, da den havde faaet Sorenskriver Finne, med eller mod hans Vilje, til at opsætte et Forsvarsskrift, i Form af en Ansøgning, til Kongen, mindre end nogensinde tilbøjelig til at give efter, uagtet de deri erkjendte, at de havde forgaaet sig mod Fogden. De bade deri om Tilgivelse for denne Handling og om, at ingen Enkelt maatte lide, siden de alle havde været enige i at tage denne Repressalie. Koncipisten fik dem kun med Møje til at maatte forme Andragendet om Lofthuus's Befrielse ikke som et Krav, uden hvis Indrømmelse de vilde lade det komme til det Yderste, men som en Indstilling til Kongens Naade, om han maatte stilles fri mod deres Kaution, indtil han blev sagsøgt og dømt. Forøvrigt erklærede de, at de havde sendt Lofthuus til Kjøbenhavn som en fornuftig Mand, der kjendte og deelte deres fælles Forfatning, og Hensigten havde dermed ikke været anden, end paa en ordentlig Maade ved Landsfaderens Naade at faa Ret, hvor Retten var deres:

Ret imod trykkende Embedsmisbrug, Ret imod Handelsundertrykkerne. Lofthuus, meente de, havde røgtet Ærinde, da han havde bragt Forsikring med sig tilbage om, at deres Klager vilde blive hørte og undersøgte, naar de bleve ordentligen foredragne, og der var dem saaledes vis Udsigt til, at deres Kaar, formedelst ham, vilde for Fremtiden blive bedre. De havde derfor samlet sig om Lofthuus, som deres Talsmand, og han havde budsendt dem for at høre deres Anliggender, og saaledes sætte sig istand til, med fuld Klarhed og virkelige Beviser, at tale og handle for dem i denne Egenskab, saa Kongens naadige Tilsagn kunde komme dem tilgode. Dette havde vakt deres Taknemmelighed mod Lofthuus, saa Tidenden om hans Fængsling, hvorved de maatte frygte for at se alle deres Forhaabninger om Lettelse for de Byrder, som nu trykkede dem og vilde trykke deres Børn i mange Led, tilintetgjorte, havde vakt deres heftigste Bekymring og Bedrøvelse. De kunde ikke tro, at han var fængslet efter kongl. Befaling, saasom de ikke, uagtet mange Begjæringer derom, havde kunnet faa nogen saadan at se. I Heftigheden af deres Sorg havde de derfor grebet til at anholde Fogden, der ikke havde underrettet dem om, at Lofthuus skulde fængsles, uagtet han to Dage forud formeligen var bleven adspurgt derom, og han efter Arresten havde ved Budstikker ladet bekjendtgjøre, at den var skeet efter kongl. Ordre. De ansaa heller ikke nogen Anden end Fogden berettiget til en saadan Handling, som de maatte finde saameget mere forunderlig, som de havde gaaet i Kaution for ham, og denne var bleven antaget. At krænke nogen Mand, uden Nødvendighed, var ellers ikke deres Hensigt, og allermindst at foretage noget Opsætsigt imod Landets Love og Kongens Befalinger. Kun vilde de beskytte Lofthuus, som de vidste var ilde anseet af Embedsmændene. Men „ialmindelighed — endte dette Indlæg — nedlægge vi os under Ds. Majestæts Naade, som vor Arveherre og Konge og som Guds Salvede, hvilken vi skylde Liv og Blod.“

Af dette Andragende lovede Bønderne sig meget; og det var dem kun om at gjøre, at faa det hurtigt og vel afsted. Iførstningen skulde tusinde Mand overbringe det til Kongen, saa tohundrede og tilsidst to af hvert Sogn. Men da Soren-

skriveren forestillede dem, at Mængden intet gjorde til Sagen, og foreholdt de Ældste, som havde Børn, at de vel ikke vilde antage det for godt, om En af deres Sønner samlede Hundrede for at tvinge sig noget til, og at Kongen jo var Landets Fader, blev det ved, at fire Mand skulde rejse, og først til Stiftamtmanden for at erholde hans Erklæring. Valget skulde der gaa for sig; men da Ingen vilde rejse, bade de baade den arresterede Foged og Sorenskriveren om, at opnævne Overbringeren, hvilket disse dog ikke vilde indlade sig paa. Siden hørte man kun, at nogle gik omkring og samlede Rejsepenge ind; men derved synes det ogsaa at være bleven.

Major Juells Oplæsning om Morgenen den 20de Marts af Stiftamtmandens Opfordring til Fogdens Løsladelse var ogsaa bleven forgjæves, saa højtidelig den end skete udenfor Arresthuset, med Fogden selv bag Gittervinduet, og under Assistence af den midlertidige Foged og en Løjtnant med to Underofficierer. Almuen, som da kunde beløbe sig til en 150 Mand, erklærede, at de ikke satte Fogden paa fri Fod, før de fik Lofthuus og hans Paagribere udleverede, og de tilstedede kun Samtale med Fogden under deres eget Paahør. Udpaa Eftermiddagen negtede de ogsaa dette, og nærmede sig strax, da det lod til, at der fandt Meddelelse Sted mellem Majoren og den Arresterede gjennem Gittervinduet. Da skal Sværmen, som ved Middagstid anslaaes til omtrent 500, have beløbet sig til 300, ligesom det ogsaa sagdes, at en stor Samling fandt Sted oppe i Frolands Sogn. Mange af disse siges at have været fra de østre Sogne, fra Holt, Tromø, østre Moland, ja endog fra Gjærestad og Søndeløv, ligesom man mellem dem fra Omegnen, der gik fra og til, bemærkede Fiskere, Strandsiddere og Skippere. Alle vare bevæbnede med store Stokke eller Svolke, hvoraf nogle tydeligen vare indrettede mere til Kamp, end til Vandring. Løst Pak og halvvoxne Drenge manglede naturligviis heller ikke, og disse gjorde da, som altid, meest Kvalm.

Samtalen gjennem Vinduet med Fogden gik ud paa, at meddele ham Stiftamtmandens Ordre til at tilstede, at den kgl. Kasse blev aabnet, optalt og deraf udtaget til Militærets Behov, som man nu saa maatte sættes i Virksomhed; og han fik

da Lejlighed, siden Kassen paa det nærmeste var tom, til at give Anviisning paa et Par hundrede Daler udestaaende Skatterestancer hos Lensmand Ole Wold, hvilke da ogsaa strax bleve hævede og Kredit aabnet i Arendal for det Manglende. Til Krig hører nemlig, som man af den store Frederiks Udsagn veed, ikkun tre Ting, der ere eet og det samme, nemlig Penge først, saa Penge og saa atter Penge.

Og nu brød den løs, og man skyndte sig saameget mere som man i Kristianssand ikke vidste andet, end at Lofthuus endnu hensad i Frederiksværn, hvorfra han muligens kunde komme eller blive taget ud. Den 21de Marts marscherede Generalmajor Dietrichson selv af fra Kr.sand med 82 Mand Gevorbne, i hvis Sted han efterlod 100 Mand Nationale, under Major Wiwets Kommandantskab, samt med et Kompagni nationale Grenaderer, og to Feldtkanoner med deres Betjening, og ankom den 23de om Aftenen, „efter utrolig Møje og *Fatigue* i det fast ufremkommelige Føre," til Gaarden Rød og Natvig i Øjestad, hvor Nattekvarteer toges. Men nu maa vi lade Generalen selv tale i sin Bulletin fra Arendal af 28de Marts til Generalitets- og Kommissariats-Kollegiet i Kristiania, da Slaget ikke alene var vundet paa Marken, men ogsaa i sine Følger.

„Efterat — siger han — jeg havde noksom *informeret* mig om Bøndernes Tænkemaade, at de ikke godvillig vilde udlevere Fogden, og efter at jeg havde brugt adskillige *moiens* til at sætte Splid imellem dem, og endelig saaledes ladet udsprede Trudsler af Ødelæggelse etc. betjente jeg mig af Morgenstunden, og efter at den utrættelige Major v. Juell om Natten med sit Kompagnis kjække Soldater, som vare posterede i Sandstøe i Nærheden af Arresthuset, havde forskaffet os Baade, satte jeg med 2de Feldtkanoner, Artilleriet, og de 2de Grenadeerkompagnier over Nedenæs Elv til Arresthuset, hvor vi *debanquerede*, og forefandt dog allerede til en 8 a 900 Bønder samlede; da den øvrige Hob, som Dagen tilforn skal have været til 2000, ikke var ankommen. Jeg forlangede at 2de af dem maatte komme ned til Elven at tale med mig, hvilket og skede, da jeg tilspurgte dem, og i Hs. Majestæts høieste Navn paalagde dem, i Følge Stiftets *Requisition*, at udlevere Fogden,

hvortil de svarede, at de gjorde det ikke, men vilde vi have ham, saa kunde vi tage ham, da jeg svarede, det skulde og ske. Jeg lod derpaa Artilleriet *placere* paa et bekvemt Sted, og lod Grenadeerkompagnierne med højreom! rykke opad Bakken, og *marcherede* selv foran, og fattede Post mellem Arresthuset og de samlede Bønder; de ansaa vores Anrykkende med en Slags Bestyrtelse, og ved Ankomsten toge de fleste Hatten af, men da en af dem med megen *importunité* stillede sig frem med Hatten paa, sagde jeg temmelig alvorlig til ham i det jeg viste ham Pistolen: „jeg skal lære dig at vise *Respect* for Kongens Folk," hvorpaa de alle raabte: „Hatterne af!" Jeg tilspurgte dem da atter, om de godvillig vilde udlevere Fogden, hvortil de svarede Nej; men vilde jeg have ham saa kunde jeg tage ham. Jeg forlangede altsaa Nøgelen til Arresthuset, hvortil de svarede: de vidste ikke hvor den var. Jeg greb derpaa til en Øxe, som jeg til den Ende havde forsynet mig med, og slog til Døren; men da den var for stærk, leverede jeg Øxen til en af de nærmest staaende Grenaderer, hvilken vist med en Grenadeers *fermeté tracterede* samme, og da den end var for stærk, kom Sergeant Gaardmand af mit Regiment, tilligemed en 3 a 4 Soldater med et svært Træ, og dermed stødte Døren op, da jeg gik ind, og tog Fogden ved Haanden og ledede ham ud til Almuen, sigende: „her er Eders Foged, har nu nogen Lyst at lægge Haand paa Ham, kan de gjøre det, men jeg befaler Eder i Kongens høje Navn ikke videre at forgribe Eder paa Ham eller Nogen," og hvorpaa Fogden med en standhaftig Frimodighed traadte ind imellem Hoben, og tilspurgte dem, hvad ondt han havde gjort dem, og om de havde noget over ham at klage? hvortil de eenstemmig svarede: han havde aldrig gjort dem noget ondt, og de havde intet over ham at klage, men havde alene *arresteret* ham i den Tanke derved at faa Christian Lofthuus tilbage.

„Foruden Fogden udtog jeg og af Arresten Under-Lensmanden David Natvig og Landværn-Soldat Gunder Valle, hvilken første de havde sluttet i Jern, og *arresteret* den sidste i et Huus i Nærheden, da de ikke vilde sætte ham i Arresthuset siden han var Militær, og begge disses Forbrydelse mod dem

bestod derudi, at de havde været Kapt. von Hammer behjælpelig at bringe Christian Lofthuus til Frederiksværn. Endelig udtog jeg og et ungt Menneske, navnlig Raastrup, som de og havde *arresteret*, fordi han havde brugt Trudsler mod deres Helt Lofthuus. Jeg traadte derpaa op til den samlede Bondehob, og saavel med truende som bevægelig Tiltale forestillede dem deres formastelige Foretagende, tilraadende dem at begive sig i Stilhed og Rolighed til deres Hjem og Forretninger, som de havde forsømt, og saaledes i allerdybeste Underdanighed at underkaste sig *Monarchens* allerhøjeste Vilje, hvilket de, (og jeg kan bevidne med grædende Øjne) belovede. Jeg lod derpaa de skarpladte Kanoner (dem jeg dog aldrig tænkte at betjene mig af) saavelsom de skarpladte Geværer i Almuens Paasyn affyre, hvilket foraarsagede dem en øjensynlig Frygt, og bestyrkede den Tro, at disse farlige Anstalter havde været indrettede til deres Fordærvelse. Jeg ilede derefter at undsætte Arendals By forinden Bønderne kunde naa samme, da de ikke alene i de urolige Dage der havde begaaet adskillige formastelige Udsvævelser, men endog truet Byen og Borgerne med Ulykker, og saaledes er jeg nu her *indqvarteret*, og tør jeg vel sige, at aldrig nogen gevorben *Guarnison* er i nogen By med større Glæde bleven modtagen, og i Dag *tracterer* Borgerskabet den ganske Kommando, og forbliver jeg paa dette kjære Sted, indtil jeg faar Forvisning om at Roligheden er *retableret*, og har jeg forlagt Hr. Major v. Juell med sit Kompagni i Grømstad, for at kunne have ham ved Haanden; ligesom Hr. Lieut. v. Dietrichson *senior* er forlagt med Hr. Major v. Wivets Kompagni paa Landvig for at spærre Bønderne Vejen til Kristianssand om de mod Forhaabning endnu ikke skulde være rolige, som jeg dog vist formoder; ligesom og henlagt en Kommando af en Underofficer og 16 Mand til Ladestedet Lillesand, hvor Fru Hammer er boende, som og af de rasende Bønder er bleven truet.

„Jeg gjör mig fuldkommen forvissed det høje *Generalitet* Højgunstig vil betragte denne min *Rapport*, ikke som nogen *Merite* jeg gjør mig af, med en *regulair* Magt at have *intimideret* nogle Hundrede elendige, skjønt rasende Bønder, men alene anseer samme som en Følge af de Pligter med

hvilke jeg finder mig forbunden alt omstændelig at indberette.

„Der er Ingen som paatvivler, at den retfærdigste Regjering jo vil kræve Regnskab af Eed, Tro og Lydighed overtrædende Undersaattere; men især af Hovedmændene saavel i den første som sidste *Revolte.* og hvilke jeg vel med Tilforladenhed kan opgive, men især Stiftet opnævne, og ifald saadant skulde ske, anseer jeg det for min Pligt jeg som her i Landet saa fuldkommelig bekjendt giver mine ringe Tanker tilkjende, nemlig at en 4 til 600 af de Norske gevorbne Tropper med en 16 til 24 Artillerister maatte vorde hidsendte, for om hans Majestæt befaler at bemægtige sig Oprørerne til velfortjent dog allermildest allernaadigst Afstraffelse, da forinden vist ingen Rolighed i Landet vil finde Sted; og skulde jeg, (hvilket jeg dog helst ønskede mig befried for) kunne ansees for som den, der kunde overdrages et saadant Foretagende, skal Eed og Pligt, samt den yderste Lemfældighed altid blive mine Ledere, men i det øvrige maa jeg tilbede mig, heller hvem dertil maatte blive befalet, fuldkommen *disposition* at handle efter Omstændighederne uden Skaansel.

„Den overmaade dyre Tid og Mangel af Levnets - Midler, da Bønderne har fortæret alle disse Ting i disse Egne, har gjort jeg har maattet indkjøbe Levnetsmidler for Soldaten, da det er en *pour* Umulighed at nogen Soldat kan opholde Livet her i Egnen paa denne Tid, om man end gav ham 12 til 16 *ß* daglig, og saaledes holder jeg Soldaten i deres *Travallie* ved Mod og Munterhed; men de værdige Officierer *) veed jeg ikke paa hvad Maade jeg tør understøtte, uden alene at have givet dem et Forskud, underdanigst indstillende til det høje

*) Disse vare: Major v. Juell;
Kaptejn, Generaladjutant v. Suckow;
Premierlöjtnanterne v. Bull, v. Blix, v. Dietrichson, *senior* og v. Dietrichson, *junior*;
Sekondlöjtnant v. Werenskjold, og
Fændrik v. Bruun.
Samt som Understab:
Sub.-Chirurgus Jordan og
Gevaldiger Johnsen.

Generalitet at *determinere* hvad jeg bør, efter deres *Charges* Medfør, tillægge enhver daglig, ej at tage i *Consideration* den Møje og ivrige Bestræbelser de efter deres Pligter har udvist og udviser; men alene at de maa blive *ruinerede* om de ikke naadigst vorder understøttede, da jeg hellig kan bevidne, vi ikke har haft eller kan faa et tarveligt Maaltid Mad under 32 til 48 *ß*. Til hvilken Ende og i hvilken Forhaabning en Liste over de samtlige Hrr. Officierer herved underdanigst nedlægges.

Arendal den 28de Marts 1787. *Dietrichson*."

„*P. S.* Just i dette Moment da Posten skal afgaa indløber mig vedlagde tvende Breve *) fra Hr. Stiftamtmand Kammerherre de Adeler, hvilke sætter mig i en uventet Bekymring, da uagtet jeg paa det fuldkomneste holder mig forvisset om Bøndernes Rolighed her i Egnen, og at jeg aldrig tror de for nærværende Tid griber til nogen Opstand, kunde det blive mulig naar en Flok af Fjeldbygderne lod sig tilsyne, de da igjen kunde lade sig forføre, hvorved saavel Arendal som Kristianssand vilde have at resikere, og i hvilken Befrygtning Arendals By har anholdt om at maatte beholde endeel af den herværende *Guarnison* og ganske frasagt sig de Nationale, befrygtende disse i Tilfælde mod deres Forældre, Slægt og Venner ikke skulde gjøre den fornødne Resistance; og da jeg finder deres Forlangende højst billig, afgaar jeg i Morgen, tilligemed Artilleriet og det første Grenadeerkompagni til Kristianssand, efterladende Hr. General Adjudant von Suckow med det 2det Grenadeerkompagni til Bedækkelse her i Byen, men selv opholder jeg mig i Grimstad, for snarest at kunne være ved Haanden med den nationale Forstærkning, naar og hvor meest maatte fornø-

*) Disse vare af 25de og 26de Marts. Det Förste indskjærper, at Grodtschilling i Frederiksværn maa mere end nogensinde tilholdes at passe paa Lofthuus, samt bemyndiger Generalmajoren til at lægge et Kompagni Nationale i Arendal. Det Andet udtrykker hans Ængstelse over at Stemplinger skulde finde Sted i Sætersdalen, hvorfor han hurtigst rappelleres til Kristianssands Beskyttelse. „Ikke veed jeg — skriver han — hvorledes Roligheden fuldkommen er etableret i den Egn, hvor De er, men dette veed jeg, at jeg gruer ved at tænke paa vores elendige Forfatning her."

diges. Underdanigst indstillende om det høje Generalitet efter den af mig gjorte *proposition* maatte finde for godt at foranstalte nogen Understøttelse, der da uomgjængelig med alle fornødne *proviant* Sorter (saasom Kjød, Flesk, Erter, Gryn, Smør og Ost) maatte være forsynet, da her intet som forhen meldt, er at faa, og ifald, det høje Generalitet, skulde have noget mig at befale, udbeder saadant her til Arendal at maatte adresseres for først at aabnes af Hr. General Adjudant von Suckow som Højst-Kommanderende i min Fraværelse."

Den 31te Marts kom Dietrichson, til Adelers store Glæde, i god Behold tilbage til Kristianssand, efterat have efterladt Suckow med de Gevorbne i Arendal, med saadan Instrux af 28de Marts: „Af hvad som ved Parolen er bleven befalet, vil Hr. Generaladjutanten let indse, at Konjunkturerne udfordre, at jeg med Artilleriet og det 1ste Grenadeerkompagni i Morgen maa forlade Arendal, for at lade de sidste afgaa til Kristianssand og selv, efter Omstændighederne, opholde mig i Grimstad, for med de der staaende nationale Kompagnier, i Tilfælde, paa fornødne Steder, at kunne være vedhaanden. Jeg overleverer saaledes til Hr. Generaladjutantens Disposition og bekjendte fornuftige Indsigt Overkommandoen her i Arendal, paa hvilket Sted Hr. Generaludjutanten vil bruge den Magt og Myndighed, Hs. Majestæts *souveraine* Magt og Byens Sikkerhed uomgjængelig maatte udfordre, saaledes: At om Bønderne, som de noksom har forsikret, holde sig rolige, de da paa ingen Maade vorde ilde begegnede eller molesterede; men skulde Bønderne med en Slags befrygtende samlet Magt søge, at *tentere* noget Ondt mod Byen, og Assistence fra Repræsentanterne blive forlangt, har Hr. Generaladjutanten i Hs. Majestæts allerhøjeste Navn og til Byens Sikkerhed og Forsvar, med yderste og muligste Forsigtighed og Lemfældighed at søge at *intimidere* den rasende Almue; men naar dette ikke vil hjelpe, da med Ild og Sværd at afholde og afværge al intenderende Ulykke og Overfald, og dertil opfordre Byens Borgerkompagni til at være assisteerlig, og hvorom Byfogden fra mig er tilskreven."

Men det forblev stille. Enkelte smaa Samlinger højere oppe i Distriktets Fjeldegne afbrød ikke Roligheden, hvortil

Visheden om, ikke at kunne naa Lofthuus, inden Agershuus Volde, vel bidrog meest. Den forstyrredes kun af et gevorbent Regiments Trommer, som Generalitetet i Kristiania sendte derhen med 4 Kanoner østerfra, for ganske at ave Lofthuus's modfaldne Venner. De af disse, som havde den sletteste Samvittighed, formedelst sin Virksomhed, „stak paa sig," som det heder, da de hørte dem. I Nedenæs var det at oversprøjte den nedbrændte Tomt; men ikke saa i Bradsberg Amt, hvor Misfornøjelsen endnu længe skjød Flammer ivejret. Did til Tellemarkens Dale kom Efterretningerne først seent. Lofthuus var saaledes alt paa Agershuus, da en af hans Budstikker, hvori han ytrer Frygt for at blive ombragt ved Forgift, og Ønsket om, at tage sin Tilflugt til Tellemarken, kom didhen. Budskabet om hans Fængsling kom nu, og samtidig med dette sattes en Kautionsskrivelse i Cirkulation Dag og Nat, hvori Tellebønderne tilbøde at skaffe Lofthuus tilstede, naar Øvrigheden krævede det, paa Betingelse af at han skulde udleveres dem. I den Anledning holdtes et Møde i Hitterdal, der siges at være afgaaet, „som en polsk Rigsdag." Nogle vare af den Formening, at Lofthuus maatte reddes, om det skulde koste Liv og Blod, Andre, at man først skulde afsende Deputerede til Stiftamtmanden. Nej, til Kongen, meente Nogle; Laugretten kunde rejse, osv. Og saa blev der da intet, hverken af dette eller af nogle andre Møder, som afholdtes ved Kirkerne. Justitsraad Clouman, som indberetter dette under samme Dato, som Generalmajor Dietrichson vandt sit Slag ved Nedenæs Arresthuus, ender sin Skrivelse til Moltke med følgende Tirade: „Ds. Højvelbaarenhed vil af dette og flere af Almuens sværmende Foretagender erfare, hvor tilbøjelig den er til en Opstand, saalænge denne Sværmer (Lofthuus) gives Tøjlen. Det var derfor at ønske, at ifald det forholder sig rigtig om hans Arrest, han og hastig blev ryddet afvejen; thi hvis ikke, vil jeg ej længe svare for Tellemarken, da dens republikanske Aand mere og mere tilvoxer, saa man med al Vogtsomhed ej længe skal blive istand til at hindre Udbrudet." Amtmand Molkte beretter ogsaa forskjellige Træk af Tellebøndernes Enthusiasme for Lofthuus. Saaledes, at da Ordren til Lofthuus's Heftelse, under hans Besøg i Tellemarken i Høsten 1786 blev

oplæst ved en af Kirkebakkerne, traadte en Døl, ved Navn Tarje Jòn, frem og raabte, at Alle som een Mand vilde forsvare Lofthuus. *) Mod Tellebønder havde Dietrichson neppe vundet sin Sejer for saa godt Kjøb. Men fordi han nu havde faaet den for det, fik han og Stiftamtmanden en Vise atpaa af den Natur, at der blev udlovet 50 Rdlr. for den, som kunde opdage Digteren.

„Se, Generalen kommer fra Feldten!
Se bag i Baaden, der sidder Helten!
Op alle Mænd! Til Glæden lad Tonerne være stemt!
Sjung om den Fare, hvori han svæved,
Om Fienden sit Sværd mod ham havde hævet,
Og Flinten ej var tillykke derhjemme paa Bjelken glemt."
osv.

Og om Stiftamtmanden:

„Gjör Plads for Stiftamtmand! se, han er kommen!
Vagt i Gevær! Og rörer ved Trommen!
Hej bomblebom bom bom bom, bomlebom bom bom!"
osv.

Smøreriet bærer, som man seer, alle Mærker paa at være kommet fra Almuemassens egen Midte. Og den var lofthusiansk i selve Kristianssand.

Femtende Afsnit.

April Maaned. Urolighederne stilne af. Militæret trækkes ind.

Den nedenæssiske Almue angrede, hvad den havde gjort imod Fogden, Krigsraad Dahl. Dette og Visheden om, at Lofthuus befandt sig i Forvaring paa Agershuus virkede nedstemmende paa dens Gemytstilstand. Grodtschilling i Frede-

*) „Vi mæter det ikke meer, end en Fastepræken," sagde En af östre Moland, da Sognets gamle Præst, Provsten Johan Grön Lund, Söndag efter Lofthuus's Paagribelse, fra Prædikestolen oplæste en særdeles rörende affattet Formaning til sin Menighed, som han vidste var sammenkaldet til at möde paa et Sted, der kaldes Liinstölen.

riksværn, som, efter hvad der forebragtes ham, havde frygtet for et forenet Anfald fra Vest og Nord paa det fra Landsiden aabne Frederiksværn, kunde derfor, da han den 30te Marts fik Efterretning om Fogdens Befrielse, permittere Forstærkningen, som han havde indkaldt, og tage Ladningen af Kanonerne. Og samme Indflydelse havde Efterretningen om Lofthuus's Ankomst til Agershuus paa Tellebønderne, der synes at have villet vove Alt for at tage Lofthuus ud af hans midlertidige Arrest i Frederiksværn. Efterretningen om hans Fængsling havde, efter Justitsraad Cloumans Beretning, vakt „en heftig Brusen i Almuens Blod" i de Egne, navnlig i Nissedal og Triungen, saa „alle Mand bevægede sig strax til et Tog, for at udrive deres formeente Skytsengel af Arresten;" men de vendte nu tilbage paa halv Vej „med veemodige Sukke," frygtsomme, siger han, for at Christian skulde blive ombragt ved Gift, og forbitrede over den haarde Medfart under hans Paagribelse. Med Morgedølerne „saa det endnu værre ud." De havde strax holdt en Samling, hvori det var bleven besluttet, at hver Mand skulde rejse sig for at befri Lofthuus; i Helgeraaen skulde de samles, og ikke mindre end 10 Rdl.s Mulkt, som de „selv agtede promte at exekvere," var bleven fastsat for Enhver, som holdt sig unna. Men ogsaa disse Bevægelser stilnede af ved Efterretningerne om Lofthuus's Bortbringelse fra Frederiksværn og Rolighedens Tilvejebringelse i Nedenæs, hvorhos Amtmanden Grev Moltkes Forsikring om, at et nyt Sportelreglement vilde emanere, ogsaa synes at have beroliget Gemytterne. Det blev ved, at fire Mænd af Hvidesø og Sillejord Præstegjelde tilskrev Kommissionsmedlemmet, Laugmand Colbjørnsen ved en Afsending om, at bevirke en Undersøgelseskommission nedsat i Skien, hvor det skulde vorde Lofthuus tilladt at vidne som Ihændehaver af deres Dokumenter, for at forklare baade sin egen og deres Sag. At de kgl. Plakater af 23de og 30te Marts overalt bleve oplæste fra Prædikestolene i begge Amter i de mange Helligdage i Paasken, som indtraf i Begyndelsen af April Maaned, bidrog ogsaa meget til, at Almuen overalt frafaldt enhver Tanke om Voldsomhed. Den eneste Samling man veed om i April Maaned var en den 6te April hos forrige Lensmand Jakob Ølmsvig i Vræn-

gen, som Bønderne vilde tvinge til at skrive for sig. Forøvrigt berettes samtidigen fra Nedenæs og Bradsberg Amter, saavelsom fra Generalmajor Dietrichson, at Alt nu i Midten af April Maaned var roligt.

Man skulde imidlertid ikke tro, det havde meget at betyde med Roligheden efter de militære Forføjninger, som bleve tagne kort efter. Thi vel havde Generalmajor Dietrichson troet, at kunne strax ved sin Tilbagerykning til Kristianssand, med det ene Grenadeerkompagni, aftakke 50 Mand af Major Juells Kompagni i Grimstad og 70 Mand af Major Wiwets Kompagni, der kantonerede paa Landvig, under hans ældste Søn, Løjtnant Dietrichson, ligesom og det i Arendal efterladte Grenadeerkompagni midt i Maaneden rømmede Byen, efterat Magistrat og Repræsentanter havde frafaldt sit Andragende om Garnison; men Maaneden gik ikke til Ende, før Kancelliet paany opskræmmedes af en Indberetning fra Adeler om nye befrygtede Uroligheder imellem den simplere Almue og Strandsidderne, hvorefter Tropperne da paany kom i Bevægelse. Det danske Generalitets- og Kommissariats-Kollegium anordnede derfor, under 28de April, igjennem det norske i Kristiania, at Generalmajor Dietrichson, uden Ophold, skulde lade et sluttet Grenadeerkompagni afgaa som Garnison til Arendal, og Ordre til Troppernes Opbrud paany afgik da den 5te Maj til Oberst Hesselberg og den 10de til Generalmajor Dietrichson. Man maatte hente Hjælp udenfor Stiftet, da de Nationale kun vare lidet at stole paa, og Adeler var altfor bange for at blotte Kristianssand formeget.

Imidlertid kom denne Forstærkning forseent. Aanon Salvesens pludselige Optræden i Arendal, i en ny Værdighed, gjorde hurtigere Hjælp nødvendig. Han troede Gemytterne tilstrækkelig afkjølede, — saa kolde, at de allerede havde skudt Iis, stærk nok, til at han kunde sætte Foden ud og vove sig midt ud paa den. Men han havde nær sat Livet til. Roligheden var ikke troendes. Med ham, Prokurator-Lensmanden, Halen paa Øvrigheden, den allerede før hans Tjeneste, den 15de Marts, Forhadte, og nu derfor Belønnede, kunde ingen Fred være.

Sextende Afsnit.

Belönningerne. Opløb i Arendal mod Salvesen. Militæret maa atter paa Benene.

Regjeringen havde tillagt Urolighederne i Nedenæs og tilgrændsende Amter og Lofthuus's Personlighed for megen politisk Betydning, til at der ikke nu skulde vanke Belønninger i Overflod. Paagriberne undlode heller ikke strax at lægge for Dagen, at de nu troede at have Krav paa at gjøre sin Lykke, eller, som Kapt. Hammer udtrykte det, paa at kunne „smigre sig med lykkelige og glade Udsigter.“ Det havde meer end blot Udseende af, at de befandt sig i Kristiania som Folk, der vare flygtede for at redde sit Liv; men det gjaldt nu om at kunne faa præsentere sig i Kjøbenhavn. Det lykkedes ogsaa Hammer sidst i Maaneden at erholde Rejseordre didhen af Undersøgelseskommissionen, hvorpaa Salvesen strax tilstillede denne en Jeremiade over sin Stilling, der ogsaa skaffede ham Tilladelse til at gjøre Kaptejnen Følge. Han klagede deri over sin Kones Flugt for Almuen med to smaa Børn, over den Tort, som var vederfaret hans gamle tro Tjener David Natvig, samt over, at de eneste Klæder, han havde kunnet faa med sig, vare de, han gik og stod i, og nu saa usle, at de snart vilde falde ham af Kroppen; men da han antog, „at Kongens Retfærdighed ikke kunde lade ham ubelønnet, naar han kun var istand til personlig at komme til Kjøbenhavn, for at andrage sit Anliggende og mundtlig at demonstrere, hvorledes det Hele var tilgaaet,“ ansøgte han om, at maatte følge med Hammer, og dertil at erholde 150 Rdlr.

Den 2den April om Aftenen ankom de til Kjøbenhavn, hvorpaa de den følgende Dag afleverede sine Depescher i Kancelliet og gjorde enhver af Ministrene sin Opvartning. Hammer erholdt samme Dag ogsaa en tre Kvarteers Audients hos Kronprindsen, der tilsagde Udførerne af Lofthuus's Arrest, som efter hans Udtryk ikke kunde været udført bedre, Kongens og sin egen særdeles Bevaagenhed. Det samme gjentog ogsaa Ministrene og mellem dem Bernstorff, det udlod sig med, at Dæmpelsen af de Lofthusiske Uroligheder var af saameget større Vigtighed, som han netop med sidste Post havde

erholdt Efterretninger fra Sverig om, at lignende Gjæring fandt Sted imellem Dalekarlene, under en Kapt. Stjerna.

Salvesen blev først befordret, nemlig til Toldkontrollør i Arendal, hvorimod det syntes at trække sig noget i Langdrag med Hammer. Det var nemlig bleven overdraget General von Huth at indstille ham til Befordring, og denne gamle Biedermann saa ikke Hammers Bedrift i saadan Lustre, som Kancelliet. Hammer klagede for Undersøgelseskommissionen over, at Huth endogsaa havde sagt ham reentud, „at det ikke var saa betydelig en Sag, at arrestere en Mand, at det ikke var meer end hans Pligt, ja, om Livet end havde været i Fare, maatte han, som Militær, altid være villig til at vove det i Kongens Tjeneste.“ Adskillige Gange forsøgte Hammer „at gjøre ham Sagen nøjere bekjendt,“ men Gamlingen vilde ikke høre derpaa, blev ivrig og gik sin Vej. Han maatte derfor bringe Kommissionen i Erindring, at han ikke alene havde sat sit eget, men ogsaa Kones og Børns Liv ivove, og udbede sig dens Medvirkning til at erholde 400 Rdlr.s Tillæg. Han vilde da renoncere paa Generalvejmesterskabet i Bergen, som var bleven ham tilbudt. Det blev dog ved, at han modtog dette, tilligemed Majors Karakteer og 200 Rdlr.s aarligt Tillæg.

De øvrige Deeltagere undlode heller ikke at melde sig. Andreas Møglestue, der havde at paaberaabe sig, at han havde været enig i Paagribelsen og huset Salvesen med Følge i to Nætter og een Dag, erholdt en Gratifikation af Kongens Kasse; hans Svigersøn, Carl Sigismund Treu, blev Overtoldbetjent i Mandal, Chr. Nærsteen, hvis Kone og Børn ligeledes havde maattet flygte, blev højtideligen paa Arendals Bythingstue, af Stiftamtmand Adeler, overrakt en Sølvkande paa 2½ Pots Størrelse og af 100 Rdlr.s Værdi, ziret paa Laaget, der bar Kongens Navnechiffer med Krone og Skjoldholdere, med saadan Indskrift: „Skjænket Chr. Andersen Nærsteen til Belønning for udviist Troskab den 15de Marts 1787.“ Adeler havde foreslaaet for Kancelliet, at Christian Nærsteen, om han „dristede sig til igjen at indfinde sig for at bebo sin ejende Gaard,“ skulde vorde befriet for at erlægge alle kgl. Skatter, og den Ældste af hans Afkom for Udskrivning, hvorom Rentekammeret lod indhente Undersøgelseskommissionens Betænkning.

Justitsraad Schytte har ellers forfattet en Fortegnelse over alle dem der bleve befordrede i den Anledning og som en Følge af Lofthuus's Paagribelse, og han faar ud, at disse i de 10¼ Aar til Lofthuus's Dødsdag beløb sig til hele 36, nemlig 8 af Overøvrighedsklassen, som en Følge af Adelers Afsked efter Ansøgning, med 1000 Rdlr.s Pension, 6 Generalvejmestere og lignende Embedsmænd, 8 Fogder og Sorenskrivere, 5 Toldofficianter og 9 andre Befordrede og Belønnede. Mellem disse kan dog kun følgende have nogen Mærkelighed for denne Histories Læsere: Kammerherre Moltke fulgte Adeler som Stiftamtmand i Kristianssand Stift*), Krigsraad Foged Dahl, der tog sig det, der var hændt ham, saa nær, at han søgte Afsked, befordredes til Foged i Nedre-Rommerige med 400 Rdlr. i Rejseomkostninger, og Foged Weideman i Raabygdelaget sukcederede ham i Nedenæs Fogderi.

Aanon Salvesen fik imidlertid at betale sin Ansættelse i Arendal med nogle Dages Dødsangst. Strax ved sin Ankomst midt i Maj fik han Underretning om, at Almuen i Omegnen raadslog om at gribe ham, og at den paany var bleven ophidset ved et Rygte om, at Lofthuus skulde være lagt i Stok og blev piinlig behandlet i sit Fængsel. En Skipper Jens Krøger fra Omegnen skulde have ladet sit Fartøj lægge bi, under god Vind udenfor, medens han roede iland med denne Efterretning. Salvesen fik under disse Omstændigheder det Raad af Sorenskriver Finne, ikke at rejse hjem til sin Bopæl, da Almuen just var samlet paa Sommerthinget i Sandstø, men heller at forblive i Arendal. Den 15de Maj erholdt han Underretning om, at Bønderne havde ved Kirkemødet besluttet at anholde ham, og om at Budstikker gik over det hele Lehn, der under Mulkt kaldte Folket sammen i dette Øjemed. Den 18de viste allerede en Snees Bønder sig i Byen, men de vendte om paa Vejen til Toldboden, hvor Salvesen holdt sig Dag og Nat, da de just mødte Byfogden, Kancelliraad Berg, med Lagretten og med Protokollen under Armen. Da Gaderne vare saaledes blevne fri for Bønderne, omendskjønt der var

*) Blev siden Stiftamtmand i Agershuus Stift og tilsidst 1ste Deputeret i General-Toldkammeret i Kjöbenhavn.

Sammenløb nok af Byens Folk, vovede Salvesen sig hen til Stiftamtmanden, der havde indfundet sig i Byen paa sin Thingrejse, og anholdt om, at militær Magt maatte blive rekvireret fra Kristianssand. Stiftamtmanden, der havde fundet Alt roligt paa en Tuur igjennem Gaderne, vilde dog ikke indlade sig herpaa, før Rygtet om Søndag den 20de berettede, at Bønderne mandstærke vare i Anmarsch.

Den følgende Dags Aften vrimlede ogsaa Byens Gader af forbitrede Lofthusianere, som med Støj og Skrig sværmede om, passende paa om Salvesen skulde vove at forlade Toldboden forat gaa hjem i sit Logis. Alt syntes at bebude en Storm paa Toldboden. „Salvesen, frem! Frem med Aanon Salvesen, eller vi brænde ham ud!“ hørte man fra de Masser, der stedse tættedes mere om Huset. Byfogden satte Brandvagter ud til Byens Sikkerhed og opholdt sig hele Tiden imellem dem, underhandlende med de Opbragte, og under dette lykkedes det en Kjøbmand Peder Thomassen at faa Salvesen, Kl. 11½ om Natten, praktiseret ombord i et paa Havnen beliggende Skib, hvorpaa Bønderne trak ud af Byen, efterat Byfogden havde lovet dem, at de den næste Dag skulde faa Salvesen i Tale.

Tirsdag Morgen mylrede de igjen ind i Byen og ned til Toldboden; men hvad skulde de se? I samme Øjeblik lægge to Jagter med Rødkjoler til Toldbodbryggen. Det var Kapt.-Generaladjudant Suchow, der, efter Stiftamtmandens Rekvisition, ankom fra Kristianssand med Løjtnanterne Bull og Wærenskjold, en Fændrik, fem Underofficerer, Tambour, Piber og 50 Grenaderer. „Hurra!“ raabte da En af Bønderne i den Tanke, at det var Nationale, „idag skal vi tage Salvesen ud med Soldater.“ „Han er nok allerede væk,“ raabte en Anden. „Vel! saa tage vi Byfogden, som har lovet os at faa ham i Tale,“ raabte en Tredje.

Suchow rangerede strax sine Gevorbne op ved Toldboden, hvorpaa Salvesen blev hentet iland og Byfogden satte en ordentlig Ret til Parternes Konfrontation mod hinanden. Bønderne, der kunde beløbe sig til 80—100 Mand, lode ved fire af sin Midte, som bleve sendte ind fra Gaden, føre til Protokols, at det var dem forebragt, at Salvesen havde i Kjøbenhavn beført dem for Kongen, ja endogsaa beskyldt dem for,

at dersom Lofthuus ej var bleven greben, vilde de otte Dage efter have gjort ham til Konge, og derfor vare de nu komne for at arrestere ham. Salvesen svarede hertil, at han vel før sin Nedrejse til Kjøbenhavn havde hørt noget saadant om Almuens Hensigter, men at han „i Kjøbenhavn var bleven overbeviist om, at Kongen, Kronprindsen og det ganske kgl. Huus elskede det norske Folk, og var kun bekymret over, at Chr. Lofthuus paa en falsk og underfundig Maade havde fordærvet dets gode Tænkemaade, ifølge hvilken Forfædrene til saa mange Tider havde udmærket sig ved Troskab.“ Disse Tilførsler bleve dernæst af Byfogden oplæste for den forsamlede Almue, hvorpaa Salvesen gik ind imellem dem og talte sin Sag. Efter nogen Ordvexling, hvorunder Salvesen især blev bebrejdet for Andeel i Lofthuus's Fængsling, og at han derved havde været Aarsag i, at de havde forløbet sig mod Fogden, forlangte Bønderne det Protokollerede beskrevet og forlode Byen paa Byfogdens og Generaladjudant Suchows Anmodning og Forsikring om, at Salvesen baade paa Toldboden og i sit Logis skulde være dem tilrede, om de siden vilde tale med ham.

Man hørte ikke siden til dem, uagtet det hedte, at Budstikker endnu af og til løb omkring i Dalene. Dog jo! omtrent 3 Uger efter fik Salvesen Nys om, at 30 Bønder, under Anførsel af en Gjermund Tøre, havde i tre Baade lagt sig imellem Arendal og Hesnæs, for at passe ham op paa en Embedsrejse, og at de paaland havde baade Toug til at binde ham med og Hest parat. Han holdt sig da naturligviis hjemme. Sit Livs Frelse ved hiint første Forsøg paa at faa ham fat tilskrev han alene, at de vare ganske uden Anførsel, endskjønt han meente, at Personer udenfor Bondestanden havde sine Fingre i Optøjerne i den Hensigt at faa ham bort. Et anonymt Trudselbrev, som kort efter det andet Forsøg tilvands blev fundet paa Arendals Brygge med Udskrift til ham, bestyrkede ham, Øvrigheden og selve Undersøgelseskommissionen i denne Mening. Nok! Manden var ilde anseet af Mængden, kjendte og ukjendte, hvorfor han samledes med sin Ven Hammer som Overtoldbetjent i Bergen. Han fik 200 Rdlr.

i Rejseomkostninger, og da han omsider tog Afsked 700 Rdlr. i Pension.

Dette Efterspil foranledigede kgl. Resolution af 25de Maj for, at et sluttet Grenadeerkompagni skulde indtil videre henlægges i Arendal, og to Kompagnier af det nordenfjeldske Infanteri-Regiment, forsynede med Artilleri, afgaa fra Kristiania til Kristianssand. Adeler og Dietrichson syntes dog ikke en saadan Styrke tilstrækkelig. Thi endnu ved St. Hanstider fandt de Symptomer paa, at Almuen ikke var at lide paa, „ligesom, skriver Generalmajoren, deres ofte holdende smaa Samlinger og deres uudstaaelige og formastelige Udeladelser om de hidbragte Kanoner og Garnisonens ubetydelige Antal, som de til sidste Mand har søgt Underretning om, give noksom Formodning om, at om Noget maatte indtræffe, der ikke fandt deres Smag, de da turde være rasende nok til at begynde nye og farlige Sammenrottelser.“

Syttende Afsnit.

Rygter om Almuen. Uroligheder paa flere Punkter i Landet. Kommissionen i Kristianssand. Proces og Domme i Lofthuus's og de to suspenderede Sorenskriveres Sag.

Intet Billede er oftere brugt og passer bedre, end at ligne opstandsartede Almueuroligheder med en Ild. De Lofthusiske lignede en Myrbrand, der kun af og til blusser op i Lue, men hvis Grændser under dens snigende Udbredelse vanskelig lade sig bestemme. Fra Nedenæs Amt have vi kunnet følge Urolighedernes Udbredelse over Bradsbergs, hvor især de Præstegjelde i Øvre-Tellemarken, der kaldes „Fjeldstuen,“ kom i Bevægelse. Foruden Østen Ingolfsland vare ogsaa en Zacharias Thoresen fra Aamodtsdal i Sillejord og en Engebret Hæktvedt særdeles virksomme der. Den Første gjorde endogsaa i Maj Maaned en Rejse til Kristiania, hvor han udgav sig for en Halling, forat komme Lofthuus i Tale; og det skulde have lykkets ham ved Bestikkelser, om ikke en af Vagten havde forraadt Sagen. Forsøget vakte Opsigt og foranledigede skjærpede Paamindelser fra Kancelliet om, at have nøjeste Indseende

med at ingen Uvedkommende fik Adgang til Lofthuus, for hvis Tilstedeblivelse Interims-Kommandanten paa Agershuus blev paabundet personligt Ansvar. Om Tellebønderne sagdes endogsaa, at der gaves dem imellem dem, som udlode sig med, heller at ville give sig under Kongen af Sverig, hvor de ventede at faa 16 Aars Skattefrihed. Men dette er ganske vist en Bagvaskelse, udklækket i en eller anden ængstelig dansk Embedsmands Sjæl imellem de mange af denne Klasse, som aldrig lærte at kjende Folket eller at elske Landet. Saavel Kommissionen som de anonyme Forfattere af det trykte Brev fra Kristianssands Stift og af det til Salvesen, hvorover han lod optage Thingsvidne, benegte aldeles, at Misfornøjelsen nogensinde tog en saadan politisk Retning. Den Sidste siger, „at det Rygte er løgnagtigt, som gaar, at Lofthuus skal have tragtet efter, ved Almuens Hjælp, at blive Vasal i Norge under den svenske Krone.“ Han kalder det „en sminket opdigtet Løgn,“ og ønsker, „at Løgneren maa staa tilskamme for sine Misgjerninger.“ Strengerejd Skibredes Almue tog sig endogsaa dette Rygte saa nær, at den tilthinge den 21de Maj 1787 lod føre til Protokols, „at slige Rygter havde ikke alene oprørt deres Gemytter og smertet dem paa det ømmeste, men at de meget mere vare fulde af Troskab og tillige taknemmelige for Kongens Naade med Undsætningskornet“ *). Og i denne Anledning resolverede Kongen under 15de Juni 1787 iblandt andet saaledes: „Thi ville vi hermed have Almuen tilkjendegivet, at ligesom slige ublue og for Opdigteren vanærende Rygter ikke ere komne Os for Ørene, saa have vi og ikke nogensinde draget vore kjære og retsindige Undersaatters Troskab i Tvivl, hvilken Vi og gjøre Os forsikret om, at de fremdeles ville udvise i Gjerningen, og om de skulde opdage Ophavsmændene til slige løgnagtige Rygter, have de at angive og anvise slige troløse Mennesker for vedkommende Øvrighed, paa det de paa lovlig Maade kunne tiltales til velfortjent Straf. Denne vores allernaadigste Resolution tillade Vi at maatte i Thingprotokollen indføres.“

Men kun som udtalt Idee, som antydet Mulighed havde

*) Almuerne tilskrev Lofthuus denne Ytring af Forsorg hos Regjeringen.

disse Rygter nogen Betydning og kunde vække Ængstelse. Ligesom ofte i det daglige Liv en Begivenhed synes forud tænkt, anet, seet, oplevet idrømme, har Historiens ogsaa sine dunkle, programmatoriske Forbud. Og et saadant vare disse Rygter. Regjeringen skulde blot vidst, at der fandtes Personer i Kristiania, som ærgrede sig meest af alt over, at en Idee, de syslede over sammen med Gustav III's Agenter, kunde være Almuen saa fremmed, at den ikke satte den i Bevægelse, saa forhadt, at den bevidnede Kongen sin Afsky derover, og at deres egne Planer alene derfor vare uudførlige. Den skulde vidst det; da havde den maaskee fundet de Huller, hvorifra hine Rygter om et Frafald kom ud, nærmere oppe imod Samfundets Højder, end den nybagte Toldkontrollør i Arendal befandt sig.

De Ytringer af borgerlig, ikke politisk, Misfornøjelse, der viste sig samtidigen paa forskjellige Punkter i Riget, som begyndende, af flyvende Funker tændte, Ildebrande, vare dog nok til at vække Regjeringens Ængstelse og Erindring om den Omsorg og Retfærdighed, den skyldte det lidende Folk. Den paaskyndte derfor det saalænge belovede Sportelreglement, hvorom Overøvrighederne skulde afgive Indstilling, og navnligen et specielt Regulativ for Præsternes uvisse Indkomster i Øvre-Tellemarken, hvilket ogsaa blev udfærdiget af Stiftsdirektionen i Kristianssand, Adeler og Biskop Hagerup *). Denne Sidste fik ellers en dygtig Næse af Kancelliet, fordi han havde gydet Olje i Ilden ved den Præsten i Tind prostituerende Paategning, han havde givet Østen Ingolfslands Klage. Men især stikker Kancelliets Ængstelighed for de norske Uroligheder og Mistanke om deres Forgreningers Dybde og Udbredthed frem i dets Medfart med en Peder Bentzen, en stakkels Skrædder fra Kristianssand, fra hvem der iblandt Lofthuus's Papirer var fundet et Brev, hvori han ønsker en Samtale med ham før Rejsen til Kjøbenhavn, og tilbyder ham sit Huus til Logi.

*) Föromnævnte Provst Erich Ancher Bruun i Evje, uagtet sine egne Udsugelser Prokurator Brönsdorphs ivrigste Anklager, blev Biskoppen paalagt at indstille til Forflyttelse til et andet, „dog ej bedre," Kald. Han kom saaledes, ved en Slags gejstlig Degradation, til Suldal.

Han blev strax arresteret og forhørt under sit Ophold i Kjøbenhavn, og han slap først løs midt i August mod Kaution for sin Tilstedeblivelse, uagtet Forhørene ikke oplyste videre imod ham.

Mere Opmærksomhed fortjente dog hine spredte Tegn paa en vidtudbredt Misfornøjelse, som samtidigen viste sig paa flere Punkter i Landet. Zacharias Thoresen, der synes at have været særdeles let paa Benene, fik Skyld for at have oppustet Gemytterne i Nummedal og Sandsvær. Grodtschilling indberettede et Rygte om at Gudbrands- og Østerdalen skulde være urolige, og i det fjerne Søndfjord fandt voldelig Modstand mod Øvrigheden Sted efter opskaarne Budstikker. Sex Bønder bleve i den Anledning fængslede og indbragte til Bergenhuus Fæstning. Nabodistriktet til Nedenæs, Lister og Mandals Amt, forblev derimod roligt, hvilket skyldtes dets afholdte og dygtige Amtmand, Etatsraad Peter Holm. Dets Deeltagelse indskrænker sig til et Andragende fra Findsland, Øslebø og flere Sogne, hvori der klagedes over de flere Skatter, som de nu imod før uden Hjemmel og uregelmæssigen fandt opførte i sine Skattebøger, og hvorimellem de især fandt Laugmandstolden og Afgiften til Radesygehuset i Flekkefjord, hvis Underholdning alene paabyrdedes deres Amt, ubillige, samt hvori de androg om fri Kornindførsel.

Denne bevilgedes indtil Juli 1788, og da et almindeligt Sportelreglement, som det dog først under 20de Juni s. A. blev Alvor med, belovedes, samt Kommissionsmedlemmerne, Falsen og Aars, ifølge Kommissorium og Tiltale imod Lofthuus af 3die August atter indfandt sig i Kristianssand for at fortsætte og afslutte Undersøgelses- og Vidne-Forhørene der, bleve Gemytterne overalt paa Vestlandet roligere alt som det leed med Aaret. Bønderne havde vel, som før berørt, sendt en Ansøgning i Vej om nye Kommissærer; men de havde faaet dette skarpe Svar, at „da de havde forbrudt deres Troskabseed og ikke viist den Ære og Kjærlighed, de skyldte deres Konge, skulde ***Opröreren*** Christian Lofthuus og de øvrige ***Rebellere***, saavelsom ***Forbryderne*** *) Sorenskriverne Smith og

*) Generalfiskalen, Justitsraad Uldals Beskyldninger imod disse Em-

Brøndsdorph indstevnes og efter Loven strengeligen straffes og dømmes." Dette virkede som Tordenslaget og Løvebrølet, der jager Dyrene iskjul. Kongen tvivlede om deres urokkelige Hengivenhed og Troskab — det var en Tanke fuld af lammende Græmmelse for de ærlige Bønder, som tillige i Udtrykkene om hine to Embedsmænd maatte finde, at det var hans og hans Regjerings alvorlige Hensigt at straffe deres Forurettere. Sagen imod dem sattes ogsaa samtidig med Kommissionens Forhandlinger i Kristianssand i Drivt fra 16de Juni 1787, først under Kommissærerne Byfoged Berg og Krigsraad Toldbetjent Aarestrup i Arendal, og siden, i dennes Sted, ved Bitræde af Borgermester Nidaros i Kristianssand.

Sytten Præstegjeldes Almuer bleve en efter hinanden til visse Dage indkaldte først til Undersøgelses- og derpaa til Vidneforhør med det samme, for at spare dem endnu en Indrejse til Kristianssand, hvortil flere havde en Snees Miil, og vel ogsaa for ikke at have formange af dem̄ i Byen paa een Gang. I Stevningerne vare kun de Personer opnævnte, der vare mistænkte som Hovedmænd, og Kommissionen var bemyndiget til, efter eget Tykke og Oplysningernes Medfør at indsætte dem i Varetægtsarrest i Kristianssands Fæstning. Aktor imod Lofthuus, som man ikke fandt det raadeligt at lade møde i Kristianssand, men senere at forhøre i Kristiania af de dærværende to Kommissærer, var Prokurator Stub, og af Kristians-

---

bedsmænd forklarer dette haarde Udtryk. De gaa ud paa, at de „havde gjort sig skyldige i adskillige Egennyttigheder og Uretfærdigheder til Rettens Forkrænkelse samt Almuens Udsugelse og Ödelæggelse, saasom at have stipuleret Betaling for at skaffe en Part favorabel Dom i en Skovdelingssag; ligeledes at have ladet sig betale for at give et Stervboes Kreditorer Udlæg i Stervboets udestaaende Gjeld, hvorimod Arvingerne skulde have faaet sig de rede Midler tildeelte; at have aftvunget Kjöber og Sælger store Summer for at bringe deres Kontrakter og Skjöder ved Gaardkjöb og deslige Begivenheder i Rigtighed og for at faa dem thinglyste; at have afpresset En og Anden Penge, under Trudsel af, at der ellers skulde blive anlagt Processer mod dem, eller at Ombud skulde blive dem paalagte, eller at deres Handeler skulde blive paaankede og gaa overstyr m. v."

sands Stift var Prokurator Antoni Schweder *) udnævnt til at varetage hans Tarv som Defensor, da Lofthuus selv ikke havde villet opgive nogen, saasom han agtede selv at føre sin Sag, og derfor maatte anholde om at blive ført til Kristianssand. Skulde dette blive ham negtet, erklærede han paa Notarialbeskikkelsen, som Sorenskriver Aars selv præsenterede ham den 18de Septbr. i Arresten, vilde han hverken vælge eller foreslaa nogen Defensor. Men Kommissionen fandt sig saa misfornøjet med den Maade, hvorpaa Schweder udførte sit Hverv, at den efter nogle faa Møder indkom med Klage over ham, og forlangte enten ham entlediget og Overhofretsprokurator Thomas Lund i Kristiania paalagt Defensoratet, eller sig i Naade afskedigede som Medlemmer af Kommissionen. De paastode, at det nok ikke var saa frit for, at han før havde selv havt Fingre med i Almueurolighederne, og at han nu vidtløftiggjorde Sagen ved utilbørlige Kontrakvæstioner og Forlangender og pustede til Ilden af al Magt. Især fandt de, at følgende tre Spørgsmaal fra Schweder vare af en saadan Beskaffenhed, nemlig først: om vel nogen Arrestbefaling imod Lofthuus var bleven bekjendtgjort? om ikke Fogden, da han desuagtet sidste Michaelsdag søgte at overrumple Lofthuus med Soldater, havde lagt Beslag paa og bortført fra Gaarden endeel Almuen tilhørende Papirer og Penge tilligemed noget Brændeviin og en liden Pistol? samt om det ikke var bekjendt, at Soldaterne ved den Lejlighed førte skarpe Patroner? Opløbet paa Lillesand skulde da været foranlediget ved en Voldshandling af Fogden, og for at faa det borttagne, der virkelig ogsaa retaxeredes, tilbage. Schweder beklagede sig igjen fra sin Side over Rettens Fornegtelse; men da ogsaa Aktor, Generalfiskalen Uldals Fuldmægtig, erklærede, at han maatte frasige sig sin Bestilling med Sagen om Schweder skulde vedblive, indstillede Generalfiskalen ham til Afskedigelse fra Defensoratet, uagtet han ikke kunde indrømme, at hine Kvæstioner vare hans Part saa unyttige, og fandt det betænkeligt at afskedige en Mand, som det lod til besad Almuens Tillid.

---

*) Havde været Byfoged i Kristianssand, men var ved Höjesteretsdom bleven fradömt Embedet.

Kommissionen, begyndt 20de Novbr. 1787, sluttede sine Akter den 10de Marts 1788. De beløb sig til 410 Ark, hvoraf særskilte Afskrifter, hver i to Bind, bleve i September s. A. overleverede den nye Aktor paa Generalfiskalens Vegne Overhofretsprokurator Hans Gundelach og Defensor M. German, begge i Kristiania *). Sagen mod Lofthuus og hans udfundne Medskyldige blev nu ført her, medens den mod de to anklagede Sorenskrivere førtes paa de gamle Tomter. Men det trak saa langt ud med hans, at man begyndte at tro, at der ingen Dom skulde falde i hans levende Live. Høiesteretsdom oplevede han heller ikke; men netop paa femte Aarsdagen efter hans Tilfangetagelse, den 15de Marts 1792, faldt saadan Dom inden Inkvisitionskommissionen, som dengang bestod af Stiftamtmand Grev Moltke, Konferentsraad Colbjørnsen, Assessor i Overhofretten Sommerhjelm og Sorenskriver Aars:

„Christian Jensen Lofthuus bør at straffes med Fæstningsarbejde i Jern sin Livstid. Gunder Gundersen Rise (af Øjestad) bør betale sine Voldsbøder med 60 Rdlr. og arbejde i nærmeste Fæstning i 3 Aar. Ole Gregersen Sangerejd (af Vestre Moland) bør arbejde i nærmeste Fæstning i 2 Aar. Omund Sældal (af Øjestad), Halvor Tivold (af Fjære), Vraal Hovatten (af Froland), Aanon Stie og Thorgrim Ombli (af Hejrefos) bør hver for sig at betale sine Voldsbøder med 60 Rdlr. og arbejde i nærmeste Fæstning i 1 Aar. Omund Furre (af Øjestad), Osmund Rødalen, Knud Staavesland, Halvor Gouslaa (af Hejrefos), Mikkel Væding og Thorkil Stener (af Øjestad) bør hver især arbejde i nærmeste Fæstning i 1 Aar. Endelig bør Aasul Olsen Rise og Gjermund Tørra for Generalfiskalens Tiltale i denne Sag fri at være. Sluttelig bør Christian Jensen Lofthuus og de øvrige Forbenævnte — Aasul Rise og Gjermund Tørra undtagne — En for Alle og Alle for En betale Generalfiskalen i Sagens Omkostninger 400 Rdlr., hvorimod de saaledes samtlige for den af ham over Enhver især videre og yderligere nedlagte Paastand, i Henseende til Straffen bør fri at være.“

*) Denne Akt har uagtet sin dobbelte Udgave hidtil ikke ladet sig opspore hverken her eller i Danmark.

De anklagede Sorenskrivere havde allerede erholdt sin endelige Dom. Kommissærerne Kancelliraad, Byfoged N. Berg og Borgermester O. Nidaros, havde saaledes dømt i Smiths Sag: „Den suspenderede Sorenskriver over østre Raabygdelaget, Justitsraad Hans Smith bør for de ham i denne Sag overtydede Forseelser bøde til østre Raabygdelagets Fattige 100 Rdlr., og betale ligesaameget til Justitskassen. Dernæst tilpligtes han at betale til Generalfiskalens Fuldmægtig, Aktor og Prokurator Rasmus Lassen, det paastaaede Salarium, 200 Rdlr., samt Stevningers og Lovdages Forkyndelsesbekostninger til Vedkommende, efter Aktors derom fremlagte Beregning af 27de Juli 1789, med 56 Rdl. 2 Mk. 16 Skill. Iligemaade tilpligtes bemeldte Justitsraad Smith til Os, som de befalede Kommissærer, at betale to Trediedele af den Akten foran tilførte Beregning med 553 Rdl. 32 Skill., og endvidere at betale den Aktor meddeelte Domsakts Beskrivelse efter lovlig Beregning. Alt at fuldbyrdes osv.“

Og i Brønsdorphs Sag var falden saadan Kommissionsdom: „Den suspenderede konst. Sorenskriver over vestre Raabygdelaget, Prokurator C. Brønsdorph bør, for de ham i denne Sag overtydede Forseelser, bøde til vestre Raabygdelagets Fattige 50 Rdlr., og betale ligesaameget til Justitskassen. Dernæst tilpligtes ham at betale til Generalfiskalens Fuldmægtig, Aktor og Prokurator R. Lassen, af det paastaaede Salarium 120 Rdl., samt til efterskrevne Kaldsmænd, hvad de efter indgivne Beregningslister have fortjent ved Stevningers og Lovdages Forkyndelse, saasom Asmund Reiersen 20 Rdl. 84 Skill., Ole Knudsen 8 Rdl. 40 Skill. og Ole Ramse 4 Rdl. 32 Skill., samt Lensmanden Gunder Skjesland og Ole Gundersen Næs forbeholdet, hvad de i lige Tilfælde tilkomme efter lovlig Beregning. Iligemaade tilpligtes bemeldte Prokurator C. Brønsdorph til Os, som befalede Kommissærer, at betale en Trediedeel af den foran Akten tilførte Beregning med $276\frac{2}{3}$ Rdl., og endvidere at betale den Aktor meddeelte Domsakts Beskrivelse efter lovlig Beregning. Alt at fuldbyrdes osv.“

Generalfiskalen Skibsted indankede Dommen i Smiths Sag til Højesteret, hvor, ifølge Dom af 19de Oktbr. 1791, Mulkten uforandret blev tillagt de Fattige alene, hvorimod Salarierne

bleve nedsatte til 100 Rdl. Brønsdorphs Sag synes ikke at være gaaen videre; og den maa hurtigen være gaaen afglemme, siden han inden faa Aar først blev Overhofretsadvokat og siden Toldprokurør i Throndhjem.

Gik det langsomt, inden det kom til Kommissionsdom i Lofthuus's og hans Medanklagedes Proces, gik det dog langsommere siden — saa langsomt, at hiin Mening om, at den endelige Dom først skulde ramme Liget, ret kom igang. Og da havde det for hans Vedkommende heller ingen Hast. Højesteretsdom faldt ikke før næsten to Aar efter hans Død, og hele 7 Aar og tre Uger efter Kommissionsdommen. Den 5te April 1799 blev Sagen plæderet for Højesteret af Generalfiskalen Skibsted *contra* Chr. J. Lofthuus's Stervbo og Arvinger, for hvem Ingen mødte, og af Højesteretsadvokat Rottbøll *contra* Ole Greg. Sangerejd med de flere Tiltalte; og da faldt endelig saadan Dom: „Kommisærernes Dom bør ved Magt at stande. I Salarier og Omkostninger betaler Lofthuus's Stervbo og Arvinger, tilligemed de 13 til Straf fældte Almuesmænd, een for Alle og alle for Een, til Prokurator Ras. Lassen 83 Rdlr. Saa betale og sidstnævnte 13 Almuesmænd paa samme Maade til Generalfiskalen i Salar for Højesteret 200 Rdlr.“

Først i Marts Maaned 1800 afrejste af disse 13 de 12, da Torgjus Ombli var død imidlertid, til Agershuus for at udstaa sin Straf, og efter 6 Uger og 1 Dag løslodes de igjen, saa de vare hjemme igjen hos sine Familjer først i Maj. Og da havde de at fortælle, at de vare blevne behandlede saa mildt, at de hverken havde havt Jern eller Slaveklæder paa sig. Kun fire Nætter havde de lagt blandt de øvrige Slaver, og hver 5te Dag havde de faaet „til Traktement“ 15 Skil. og et Kommisbrød. De smurte Sminke over Skamrødmen. Men den Godhed, som vistes dem, var i deres Fortælling liden mod den Deeltagelse, som var bleven viist Lofthuus af Byens Indvaanere. Ham, sagde de, sendte man altjevnt baade Steg og Viin fra Byen, og mange Storfolk kom og besøgte ham; og da han døde, kom der baade et Stykke til hans Ære i Ugebladet og et Minde paa Graven med en Inskription, som var værd at læse, men som dog ikke fik Lov at staa.

Attende Afsnit.

Lofthuus's Död. Over og om Lofthuus.

De hjemkomne Bønder havde ikke sagt formeget om deres henfarne Høvding. Der stod virkelig at læse i „norske Intelligentssedler“ for 28de Juni 1797, 15 Dage efter Lofthuus's Død, følgende Mindeskrift, med tilsatte Anmærkninger, trykt med udmærkede latinske Typer:

„**Christian Jensen Lofthuus.**
— — *hate injustice, succour innocence,*
Appal the Tyrant. and protect the oppress'd *)
St. John.

Saa har da Fængslet gjort Ende paa Dit daadfulde Liv! Saa skal Du ikke mere se Dit Landsted, som Du med saamegen Flid opdyrkede! *a*) — Ej skal Dit Øje mere skue Morgensolens Glands; men heller ikke skal Uvejr, Krig og anden Nød røre Dig. Hvil i Fred! — Ti sekellange Aars Indspærring uden Lovfældelse *b*) — mangeslags deraf flydende sammenhobet Kummer — maatte omsider overmande dette kjæmpestærke hærdede Legeme. Din Aands Kjækhed var sig altid selv liig. I Farer, i Forfølgelser forlod den Dig aldrig. Du døde — som Du havde levet — en sand Patriot; c) og Fred med Dit Minde! — — Maaske skulde disse Sandheds Ord ej

„*a*) Han fik 1781 den *störste* Præmie for Jordforbedring af det throndhjemske Videnskabers Selskab.“

„*b*) Over hans Sag og Forbrydelse (neppe noget Niddingsverk) hviler et cimmeriskt — for *ikke* at sige *cimbriskt* — Mörke. Minerva melder kun eengang lidt om de *dæmpede* Uroligheder ved Arendal. Rousseau siger: den Stærkeste er ikke stærk nok til *altid* at blive Herre, naar han ej *forvandler* sin *Magt* til Retfærdighed.“

c) „*Non ille pro caris amicis,*
aut patria timidus perire.“ Horat. **)

*) D. e.: „Had Uretfærd! staa Skyldlösheden bi!
Forfærd Tyrannen! Beskyt den Undertrykte!“

**) D. e.: „Han var ej bange for at dö
for elskte Venner eller Fædreland.“

være talte? *d*) *Dig* sættes vist ingen Bauta-Steen; men trøst Dig ved Romerens: *Coelo tegitur, qvi non habet urnam.* *)

V . . . . *n* **)

Ogsaa med Mindet over Graven havde det sin Riglighed. I den danske Avis „Dagens Nyt," udgivet af en Kornerup, findes i Nummeret for 7de April 1798 følgende anonyme Annonce: „Paa den i Aaret 1797 døde Christian Lofthuus's Grav blev en Nat kort efter hans Begravelse sat — man veed ikke af hvem — denne Inskription, malet paa et rødt Bræt:

„Gyseligt Minde efter *Christian Lofthuus,*
som paatog sig at tale Fortrængtes Sag,
men ulærd stödte an imod Lovene,
smidet i Lænker til en Klods, og saaledes
som Statsfange af Landet underholdt i 10 Aar
uden at nyde endelig Dom.
Martyr! Din frie Aand möder mange dine Lige,
der lede, fordi de vilde vel."

Brættet var kommet som en om Natten opskudt Paddehat. Det holdt sig ogsaa kun til udpaa Dagen, da det blev taget væk af Politiet, fordi det lokkede Folk til. Den gamle Kone fra Kristkirkegaardens Naboskab, som skulde vise Forfatteren af denne Skildring, hvor Graven havde været at finde, havde selv været med imellem den Skare af Gamle og Unge, som skulde hen at se, hvad der dog var paafærde derhenne paa Kirkegaarden.

Lofthuus var kjendt af Fornemme og Ringe i Kristiania. Medfølelsen for ham strakte sig over hele Borgerklassen, og fra dem var det han ofte i Sendelser af Mundgodt erholdt Be-

d) „Vor moralske Slummer" — saa ytrer sig en indenlandsk Skribent, Gudenrath — „vækkes ikke ved *frie* Mænds Henkastelse i Fængsel, Landsforviisning o. dsl. Den Adfærd har opvakt Ringeagt for *Naadeuddelingen* og Harme hos Alle, som elske Ret og Sandhed. Den har ogsaa foröget vore *fiint*tænkende Statsmænds Bekymringer for de *sidste* Fölger af *saadan* Politik."

*) D. e.: „Af Himlen dækkes den, som har ej Urne."

**) I en Afskrift af Justitsraad Schytte staar anmærket ved denne Signatur: „ɔ: Vangensteen, Studiosus." Altsaa den for nogle Aar siden afd. Kand. jur., Literatus Vangensteen, engang Storthingsmand og bekjendt som varm Friheds- og Fædrelandsven.

viser derpaa. Man brugte at besøge ham, og fra Byen sendte man ham ofte Meerskumspiber at indrøge, skjønt vel mere for at han kunde have noget at forslaa Tiden med. Der findes ogsaa i Kristiania-Intelligentssedler en Opsats om en Opfindelse af ham, hvorefter deslige Piber strax kunne indbejses de Farveschatteringer, som give dem deres Værd i Kjenderes Øjne; og, saa ubetydeligt dette Træk er, er der dog Spor deri af en Aand, som altid maatte have noget at bestille og spekulere paa: Bagateller i Mangel af vigtigere Ting. Fra Fæstningskommandoens Side synes han ogsaa, hvad Forplejningen angaar, at være bleven behandlet med Mildhed. Han tillagdes 24 Skilling om Dagen, og der lagdes ingen Hindringer ivejen for, at der af og til hjemme fra yderligere blev sørget for hans Behov. Kun med Hensyn til Omsorg for hans Tilstedeblivelse var man streng. Han klinklænkedes saaledes til en Blok, saa hans Klæder maatte gjøres med Opknapning paa Siden, og hensattes lige ved Overfæstningens Hovedvagt, saa Vagten altid havde Indgangen til hans Fængsel for Øje. Han sad nemlig i den nærværende Officiersvagtstue ved Enden af den første Barakke, og den maa vel have været noget slettere end nu, siden det viser sig af en Skrivelse fra Kaptejnvagtmesteren, at han allerede Dagen efter sin Ankomst klagede for Kommissionen over det Arrestværelse, man havde givet ham. Kaptejnvagtmesteren siger dog, at han ikke beskrev sit Værelse ret; og Lofthuus's krakilske Gemyt var nu vel strax efter Ankomsten vanskeligt at stille tilfreds. Han lignede ogsaa den hele Tid en Ulv eller Ræv, som man aldrig kan faa tam. Hans Sind blev, som rimeligt under den lange Hensidden, bitrere og bitrere, og hans Sundhed tog stærkt af i den sidste Halvdeel af hans Arrest. Han var paafaldende gusten i Ansigtet den Gang han i Advokat Hjelms Overvær rystede i sin Lænke, og skar frem imellem Tænderne hiint Udraab over, hvorledes man behandlede den Mand, som havde villet befri Norge. Det var ogsaa Aaret før hans Død, som indtraf den 13de Juni 1797. Da kunde Kaptejnvagtmesteren melde: „Efter nogle Aars Svaghed blev Arrestanten, Christian Jensen Lofthuus, pludselig anfalden af Blodstyrtning, hvoraf han i mindre end een Time opgav Aanden.“ Om hans Liigfærd var intet at sige. Der

hvilede jo Slaveridom paa ham, og altsaa fik han Pladsen derefter. Men ogsaa der skyde Stedmoderblomstrene sine rankende Stilke langs Mulden, overvævende de Vanæredes sidste Skjulsted ligesom med smaa trefarvede Fænniker til Tegn paa, at deres Vanære nu er forbi; ogsaa der topper Kløveren sine friske fyldige Hjerter over de brustne derunder, dryppende Honning af sine Horn, ligesom til Balsam for deres Saar; ogsaa der lude Blaaklokkerne som om de vilde til at ringe, og Duggens Vievand sprænges hver Morgen, og Mosen spinder sin Glemsel over Forbrydelsen og dens Straf — kort, intetsteds lærer Naturen Menneskene Forsoning og Tilgivelse med saa indtrængende Veemodighed, som paa den Plads imod Nord, inden en Kirkegaards Mure, hvor Gravene gjøres lavest, hvor ingen Rosmarin eller Rosenbusk plantes, hvor intet andet Minde rejses, end en Stok i et Hul, indtil det falder Præsten bekvemt, ved en bedre Lejlighed, at kaste de tre Skuffer med den viede Jord ned derigjennem. Der er det de Mennesker ligge, hvis Synder bleve bekjendte og straffede — straffede ogsaa med at begraves der i det øde Hjørne, i Morgendæmringens Time, nedslængte af Staten (saafremt ingen Doktor gjør Krav paa Levningerne for at øve sig i Anatomi), med et Præg af tør haardhjertet Kulde, af Lyst til at strække sine Jernarme ned under Mulden, saa det er at forundre sig over, at ikke Loven ogsaa befaler at saa Nelder eller Salt paa de friske sorte Pletter.

Der, i Forbrydernes Hjørne paa Garnisons- eller Krist-Kirkegaarden paa Forstaden Hammersborgs østlige Skraaning, var det ogsaa, at Lofthuus's Liig fik Plads. Men imedens Mange fandt den god nok og Mange for slet, var dog nok han Selv, i en Tilstand, hvori hans sande Værd og Uværd stod ham for Øje, den ligegyldigste og indifferenteste ved denne Disput. Skulde der være noget i det Onde, som sagdes om ham, udenfor hans Stemplinger, vilde den i Sandhed have været god og ærefuld nok. Thi det gik ikke ud paa mindre, end at han engang skulde paa en svigfuld Maade have ødelagt et Fartøj, som han ejede og førte. Men i alle de Dokumenter, og navnlig i al den, Lofthuus forøvrigt fiendske Korrespondence, som er bleven gjennemlæst under Udarbejdelsen af

denne Fremstilling, har der ikke været at træffe paa den fjerneste Hentydning af noget saadant. Kun i et epitafiumstilet Skandskrift over ham, som hans uforsonlige Fiende, Justitsraad Schythe, synes til sin egen Fornøjelse, for at udlade sin Harme, og ret at godgjøre sig med Triumfen, at have skrevet kort efter at Lofthuus var bleven sat fast, findes en Paastand om, at han „to Gange er bleven straffet som en grov Forbryder,“ og deraf een Gang paa sin Ære. Men har han erholdt den sidste Straf ved at ilægges sine tre Mark for at have ført en Mand betalt Gjæld til Regning, er dog dermed ikke sagt, at han har gjort dette mod bedre Vidende; og hans Popularitet og selskabelige Omgang med Folk over hans Stand, som virkelig fandt Sted, uagtet Schythe siger det modsatte, synes ikke at bekræfte, at han tillige har været fældet af den offentlige Mening, og at de Domme, som maatte være ham overgaaede, have været godkjendte af denne. Almindelig Mand har et godt Skjønnende og Greb paa at vurdere Gehalten ved de Personer, som give sig af med ham, og til hvem han betror sig. Han lader sig ikke skuffe i Længden, vel vidende, at han kun vilde være ilde tjent med et Menneske, som fortjente og fik Foragt; og at han er ligesaa nøjeregnende i sine Begreber om Moralitet, især hvor Spørgsmaalet er om ligefremme Overtrædelser af Budene, som sine mere dannede Medborgere, lader sig ikke betvivle. Hiin Forbrydelse, som Lofthuus beskyldes for af et Rygte, vilde være en saadan Udskejelse af Egennytten, at man ikke vilde kunne forklare sig, hvorledes det samme Menneske kunde faa det Lov af Almuen, at han var uegennyttig indtil Opofrelse. Men Meningerne om ham vare saa deelte, at den Dom, at der fra Karakterens Side vel neppe har været noget synderligt ved ham, bliver liggende i Midten. Schythes Afskrift af Æreslinjerne i Intelligentssedlerne har f. Ex. følgende smukke Intimation: „Saa stor en Skurk C. J. L. end var i Livet, læses dog“ osv. Men siden disse og Indskriften paa det røde Bræt ere blevne anførte, bør vi ogsaa høre, hvorledes Modparten har ytret sig om Helten i denne Fremstilling. Helten? Ja, som han kaldes i hiint Schythes kuriose Epitafium over ham i levende Live:

„Urolighedens Helt,
hvis Aarer ere fyldte med et hidsigt Blod,
hvis Hjerte er udkunstlet af en snedig Hyklekunst for Mængden,
hvis Hjerne er opspændt af uoverlagte og brusende Udsigter,
hvis Love ere Kroglove
og hvis Udövelser gjöre Afkrogene oprörte!
Du, som gjör Skumlerne understöttede,
du vil danne de vilde Begreber til at synes patriotiske,
du vil gjöre Oprörerne anseede som dydige Borgere;
men Sædeligheden gjör du derimod afmægtig og Livsaanderne rasende.
Betragt dig Selv og dit Forhold som Borger!
Du haver jo svævet fra din Ungdom af i lutter uordentlige Handlinger
og i en dig selv udarmende medfödt Trættekjærhed?
Du haver hadet Övrigheden;
ja Lovene have 2de Gange fældt dig, som en grov Forbryder,
og fradömt dig din Ære.
Og hvad er græsseligere i det menneskelige Selskab?
Og du, Lasternes Træl!
vil være de Uretlidendes Forsvar,
de Klagendes Lejesvend indfor Retfærdighedens Throne?
de Sukkendes Talsmand og de Grædendes Tröst?
Du, grove Lovens Forbryder! tör paastaa,
at hellige Pligterne, at ære Billigheden og at tilbede den gode norske Ærlighed?
Du Svigefulde tör opsvinge dig til Oprörernes Anförer?
Dog din List, har alene oprört Gemytterne.
Disse Folk, nu under din Fane,
knælede heller for den danske Nordens Throne og Billighedens Lov, end de
ved Udsvævelser fornærmede den gamle norske ærede Lydighed.
Men din oprörske Gejst indhylede dem forvildede Begreber,
din kaade Aand förte dem paa Afveje,
der stride mod Lovens nödvendige Forskrifter
og den hellige Enevolds höje Majestæts Magt og Værdighed.
Naar nærmede sig nogen af dine Landsmænd
med en sönlig Tillid, et ædelt Hjerte og en god Samvittighed til den danske Throne,
uden i den opthronede Konge at finde
en mild Fader og Menneskeven?

— — —

Du kaade vildfarende Aand,
ere ikke Landets Love hellige, er ikke Rettergangsmaaden overeensstemmende
med Folkets sande og indbyrdes Lyksalighed?
Hvilken Enevoldsmagt i Verden foreskriver vel sine Embedsmænd

et bedre og et ædlere Forhold og billigere Omsorger
for Folkets og Landets Vel end den danske?
Hvortil da din Sværmen, dit Oprör, din Skumlen, din Trædskhed og dine Hærolder
for at opröre Hjerter og Selskaber,
og for at gjöre dine sædelige Landsmænds Optrin rebelske?

— — —

Indseer du, dumme Aand,
Statskonstens Höjhed, Dybhed og Hellighed med et opklaret Begreb?
Indseer du, Udsvæver, med Ærefrygt Lovens Grundvolde?
Indseer du, Rebeller! Billigheden, som Statsmand, i sin rette Skikkelse?
Tör du, lille Dreng blandt Birkebenene,
uden at kjende dine Sætningers Rigtighed, opkaste dig til Dommer?

— —

Tör du, Opstands-Anförer! paatage dig
at indskrænke Udsvævelse og at bedömme de Optrin,
hvor dine Landsmænd skal straffes eller bedömmes?
Er du oplyst nok til at bedömme
Handlemaaden i en Tidspunkt, mere sleben end den,
i hvilken du læste Axel Thorsen, Holger Danske og den politiske Stokfisk?

— —

Andrager og opdrager du Sandheden, da beviis den!
Angiver du Misligheder, da vær sædelig i dit Forhold!
Udviis en dydig Menneskekjærlighed;
men aldrig Bulder, Uorden, Tumult, rasende Vildhed og Oprör:
Derfor er du udelukket fra Selskaber, dem du fordærvede og forhærdede,
og derfor er du som en ærelös *Rebeller* indsluttet og bespottet, berygtet og foragtet.
Dine fælsomme Optrin og dit oprörte Forhold
vidner alene om en forrykt Hjerne og et ondt Hjerte.
Vil *du* skaffe Ret i Landet, du som er dömt paa din Ære som en grov Mishandler?
Vil du, en buldrende Stemme og en hviskende Hvinen i Afkrogene,
stille Klagemaalene paa den offentlige Skueplads
og der stifte Enighed og Sindsrolighed?
Man maa sætte, hvad Farve man vil paa dit Optrin, som Kunsten kan udpensle,
og maa maskere dig, under hvilken Maske, dine Krumspring kan iföre dig,
Du er og du bliver en norsk **Rebeller,**
og dit Navn, *Christian Lofthuus,*
vil i den sildigste Alder endog erindres
som et foragtet."

Saaledes, med Fraktur, under denne besynderlige Udgydelse af gamle Schyttes oprørte danske Sjæl, hvori Kjendere af Friderich Reisers frygterlige Ildebrandsgeschichte maaske ville opdage en ikke saa ubetydelig Lighed i Stilen og i absolutistisk Devotion. I at Lofthuus's Navn vil erindres, har han dog Ret, skjønt neppe i, at det erindres som et foragtet. Denne Fremstillings Hensigt, der er at skildre Lofthuus som han var i Betydning af en offentlig Karakteer, skulde da ikke være opnaaet; og med denne for Øje, forfølgende hans offentlige Handlinger, medens hans private Karakteer ikke har ladet sig gribe i bestemte Træk, var jeg kommen til det Begreb om ham i det Øjeblik jeg greb Pennen, at han i hiin Henseende hverken var nogen foragtelig eller udygtig Personlighed til at udfylde den Plads, han valgte sig. Det var de Undertryktes Talsmand: den, hvorpaa der regner fleest Velsignelser og Forbandelser af alle, en Dødelig kan vælge sig. Men Forbandelserne komme fraoven, fra Magtens, fra Lynenes Regioner; Velsignelserne mumles sagte som Bønner dybt nede imellem Massen.

Før jeg lærte Lofthuus nøjere at kjende af Papirerne, for over fire Aar tilbage, idealiserede jeg mig i nogle Verslinjer en „Almuestalsmand,“ som jeg tænkte mig, temmelig nøje i hans *Billede*. Men om end nogle Strofer passe paa ham ,erkjender jeg dog, at der er andre, som ikke gjøre det. Saaledes lader det sig vel nogenledes siges om Lofthuus:

„Hvor Helten for Folket af Glædesblik hyldtes!
Ak! bedre det var, om med Taarer det fyldtes.

Thi visselig dör han for Folket. Afvæbne
han kunde Tyranner, men ikke sin Skjæbne.

Fra Slumrendes Hoved han Slangen nok slider;
men lynsnar ham selv den tildøde da bider.

Som Fossene styrte, naar höjest de svulme,
han dör af de Kræfter, han ikke kan dulme.

Han dör af et Hjerte, der sprænges af Flammer,
der taaler ej Hulken af fremmed Jammer.

Det voldsomme! Tæm det! O, kom dog med Lænker!
Thi Bönderne vredes, og Hövdingen tænker.

Som Lynet af svulmende Skyer fremglödes,
hans Tanker af voldsomme Fölelser födes.

Mon Bloddryp af Kristi hans Hjerte har faaet?
Thi stærkere har ej et Menneskes slaaet.

Hvi dyrker han roligen ikke sin Ager?
Mon Gud ham som Ild gjennem Dalene jager?"

Saa langt kan det nok gaa an; men i disse umiddelbart efterfølgende er der tillagt „Almuestalsmanden" en Sindsblidhed og og kristsindet Resignation, som Lofthuus ikke besad:

„Hvi udsaar den Ædle, som elsker saa Freden,
i Menneskesindet kun Naget og Vreden?

Dog blegne maa mangen Seraf, som sig maalte
med *ham,* da hans Aand frem i Himmelen straalte."

Jeg vil heller tro, at ved en saadan Jevnføring vil mangen anden Patriots Glorie tabe sig. Thi en sand Patriot, der vilde Folket vel med egen Opofrelse, om saa skulde paakræves, var Lofthuus, og med et saadant Gemyt staar flere af de Egenskaber, man fordømte hos ham, f. Ex. hans saa ofte fremhævede Trættekjærhed, i samme Aarsagsforbindelse som den underlagte Ild til Kjedelen, der skal koge. Han udrettede meget godt for de Almuer, han satte i Bevægelse: han vakte Regjeringens Opmærksomhed for det Udsugelsesvæsen, som gik isvang i Norge; han gjorde den bange for Folkets Fortvivlelse; han lærte den at kjende dets Nød; han bevirkede Begunstigelser for de meest Lidende, Straf over de groveste Sportulanter, og at Regjeringen iværksatte Forholdsregler imod Udsugelserne og til Afhjælpen af Nøden. Og han led indtil Døden herfor. Og hans Forsigtighedsregler imod at blive tagen tilfange vise, at han nok anede hvad der kunde hænde, og vidste hvor højt han havde drevet Spillet. Men til at gjøre dette, til at vove Frihed, Velfærd og Liv for Andre, skal der enten hiin kristsindede, helgenartede Resignation, som Loft-

huus manglede, eller den Lidenskabelighed og udskejende Fyrighed i et syndigere Gemyt, som Lofthuus besad. Menneskene ere ikke bedre, end at vi maa kalde den en tilgivelig Egenskab i sig selv og en Dyd, eftersom den driver sit Offer til at udrette noget Godt for Medmennesker. Det vilde, det gjorde Lofthuus, og derfor bør hans Vildfarelser ikke gjøre Efterverdenen saa blind for hans Fortjenester, som hans Tids Embedsmænd vare. Den Gravskrift: „Han vilde det endnu bedre, end han gjorde det,“ er baade den mildeste og den strengeste, man kan give ham. Thi hvad er daddelløsere og helligere end den gode Vilje? og han gjorde det ikke saa ilde endda, efter sin Stilling og den Tid, han levede i.

Skisser.

Sortkridttegninger

af

Siful Sifadda *).

I. Huusmanden paa Manglefjeld.

Jeg har seet en pjaltet, sultmager Trælskikkelse i Graad over et Dyr, som var ihjelfrøset ved en Budejes skjødesløse Udestængsel en taagekold Høstnat. Der laa en Kalkunhøne bag Hagagjærdet paa Foshøj — det blege fjærløse Hoved stivt udstrakt, som om det endnu i Døden vaagede over Yngelen, der klynkede i den sidste Krampe under Moderens Vinger, som forgjæves havde været udstrakte, for at dække den fremvoxne Yngel, og nu kun meddeelte sin egen Dødskulde til dens nagne Hoveder. „Stakkar! Stakkar!“ klagede den fattige Mand, aandede paa de Smaa, og aabnede sine Pjalter og lagde Moderens kolde Hoved til sit varme — jeg vilde sige — Menneskehjerte, dersom det ikke af Mange skulde kaldes Svulst om saa ringe og udtæret en Person.

Han syntes ogsaa at have naaet det Elendighedens Trin eller Højde, hvor Alt *neden*, hvor Alt *paa* Jorden bliver farveløst, uden Omrids, og taare- eller taagegraat, hvor Alt *oven*, hvor Stjernerne intet Haab, ingen Opløftelse vække, men kun synes i sløv Skræk som den urørlige Skjæbnes frygtelige evige Punkteren, hvor Alt *om* Mennesket bliver koldt og lufttyndt, saa det kun kan aande i besværlige Suk, og Hjertet i Brystet koldt og stivt som den døde Fugls Hoved.

Dog — enten lykkelige Mand, som ikke har naaet dette

---

*) Folkebladet 1833. Senere „paa ny restaurerede“ i Kristianssandsposten, 1841. (U. A.)

Punkt! eller vise Mand, hvem Elendigheden kun er en kjær Øvelse, og hvem den ikke forstyrrer mere, end Fossduret den sovende Møller! eller ædle Mand,

> „hvis ömme Hjerte
> formaar at slaa for fremmed Smerte,
> idet det dör af egen Sorg!“

Thi en af Delene maa Du være, som kunde græde over en mishandlet Fugl, medens du selv saa mere mishandlet ud end et Menneske burde. Men maaske der i den kolde Taage stod et større Væsen end Jordens Herligste, — et, mod hvem du i din Sultbleghed og i Pjalterne kun var som den døde Fugl med de lurvede Fjær mod dig med Menneskeaasynet og de glimrende Taarer; — og maaske lagde dette Væsen dit Hoved til sit himmelske Hjerte i samme Stund, du lagde den døde Fugls til dit? Dette er vissere, end at et Menneske skulde ville lægge dig til sit eller tage dig til sit Huses Hjerte: den livspredende Arne, — om du fandtes paa den kolde Jord under et Gjærde, stivfrossen som Fuglen, midt imellem dine klynkende Børn, dem du bedækte med dine Pjalter, indtil Døden lagde sine Iisninger over dig.

Jeg kjendte Manden: Det var Christen Haakaalien. Stakkars Christen! Han gaar endnu omkring med Rokker og Sneller og Øxen til Rodhugst; thi hjemme — nej det er forbi — men i Lejehytten i den fremmede Bygd sidder Kjerring med 7 Unger og Gamlefa'r, som blev blind, da Ulykken var som mørkest. Dog er der bedre end i Badstuen, hvor Christen holdt til med alle Sine; og i Badstuen, som en barmhjertig Fattigmand aabnede for de Huusvilde, var bedre end i Granbarkojen i den vilde Skov; og i Granbarkojen paa Manglefjeld var bedre end paa det nøgne Fjeld hiin Nat, efterat Proprietæren paa Fosser havde ladet Christen med alle Sine udkaste fra Hjemmet, som han og Gamlefa'r, før ham, af vild Mark havde opryddet — hiin Nat, som Christen erindrede, da han aabnede sine Pjalter og tog den dødfrosne Fugl til sit Hjerte, og aandede paa dens Smaa og græd over deres Klynken.

Saa gjorde Christen og hans Kone med de 7 Børn paa det nøgne Fjeld hiin Nat, og Nordenvinden var barmhjertigere end Menneskene; thi den væbnede sig ikke, som disse gjorde,

med al sin Haardhed og Kulde. De Syv levede da Solen randt, og Vinteren havde levnet Tranebær nok til dem paa Myren. Vel klynkede de og havde Krampetrækninger i den kolde Nat og i den klamme Morgenskodd, som Fuglens Unger; men da Solen steg højere, begyndte de smaa Uskyldige at lege i Lyngen. Tæt ved laa kram Vaarsne — der begyndte de allerede at bygge Huus, da de vare mætte af Bærrene og af Barkmeel rørt i Vand. Den Mindste havde det bedst; thi bag et Vaal sad Moderen med ham og gav ham Die; men da det led paa Dagen, maatte hun, den Arme, for at faa nok, blande sin Melk i en Kop med Snevand. Taarer forøgede den ogsaa, saa den Vesle, mæt og veltilfreds, slumrede ind til næste Nat, før Aftenvinden skar henover Fjeldet, svanger med alle de skaraklædte Sneefaners Kulde.

Men den forløbne Nat, da Forældrene, ligesom Fuglene sine Fjedre til Redet, plukkede af sig sine Klæder og bredte dem og Barkviste og Mose og Lyng over de klynkende Smaa, og aandede paa de valne Hænder, og krystede de blege Ansigter mod det bare skjælvende Bryst, og, mens de hemmelig saa med Taarer op mod de kolde Stjerner, bad dem „bare tie stil til Dagen kommer“ — den Dag de gruede for, da de skulde tælle de Syv, og maaske ikke finde alle ilive, — samme Nat var det dog lyst og muntert i Stuen, tæt nedenunder Berghammeren, hvor Familjen laa. Der i Stuen, hvorfra Christen mod Aften var bleven udkastet, blussede en Ild under en Gryde, hvori skulde laves Punsch, og paa et Bret (thi alt Christens Tøj stod udenfor Pallen) spilte Exekutionskarlen, Prokuratoren og Proprietærens Fuldmægtig Kort.

„Hihi! — sagde Prokuratoren, gnidende sine klodannede, høgeklogule Fingre — man kan dog indrette sig ganske hyggeligt tilskogs.“

„Jeg undres hvordan Christen har det paa Fjeldet nu — sagde Fuldmægtigen. — Jeg tror vi kan høre Ulen af Ungerne heelt hid.“

„Mon det ikke var Vinden? Det sneer stærkt“ — sagde Exekutionskarlen.

„Eller Ulvene?“ — sagde Prokuratoren.

„Nej, det var Ungerne“ — sagde Fuldmægtigen. Se her — Bejs og dobbelt Mariage!“

„Spillet har jeg“ — sagde Prokuratoren.

*

Dersom Nogen vil vide, hvorledes Christen holdt ud paa Fjeldet den følgende Nat og siden: da gik det nok an, efterat han havde faaet gjort sig et Hie, skjønt ikke bedre end de vilde Dyrs, men bygget som deres bag en Fjeldvæg, nedrodet tildeels i Jorden, tækt med Bar, Kvister og Mose. Men der fik han ikke Lov at sidde. Og havde ikke Højesteret (om hvis Retfærdighed der ikke er nogen Tvivl) i Sagen med hans Nabo, der drev ham saavidt, udrustet Herremanden med al Myndighed, om end ikke med den, som han engang forsikrede Christen, at han i Danmark kunde have, nemlig til at virre Huusmænds Haar om Pegefingeren og saa med Tommelfingeren trykke Øjestenen ud? I Mangel heraf havde han med Kløer trykt ud af disse Øjne Taarer, som ogsaa ofte ere Smaaøjne, der se langt ind i Himlen, og have Sjæl i sine Pupiller.

Udaf Hiet (som en Bjørn formodentlig arvede) trykkede Han ogsaa Christen. Nu maatte Christen med hele Flokken fra det kjære Fjeld, hvor han og Hans havde ryddet i et halvt Aarhundrede, ned i Bygden: — for dem ud i den vide Verden. Foran gik Christen med Rodøxen og en Sæk med Træboller til Salg, saa Konen med den Mindste paa Ryggen og en Gjentunge ved Haanden — bagefter kom et Par barbeente, fillede, sultblege Børn, slæbende paa noget Huusgeraad, Gamlefa'r med en Barkemeelspose, ledet af den næstældste Gut (thi han var bleven blind i Kojen), og saa endelig den ældste Gut, bærende sin yngste Søster, der skreg alt i Et og vilde hen til Mo'r.

Da dette Menneskelighedens Triumftog vandrede over Kirkevolden nede i Storbygden, kastede Christen et mørkt Øje til Gudshuset, hvor han hverken nu eller siden kunde komme med Sine, da han var for fattig dertil. Han bad dem rappe sig forbi, at ikke Folk skulde se dem, og med sky Øjekast og iilsom Gang gik Følget forbi, just som der indenfra Kirken hørtes Psalmen:

„Dig, Jesus! bör vi efterligne
i virksom Broderkjærlighed“ osv.

De Smaa vilde endda standse for Orgelmusikkens Skyld, som de aldrig før havde hørt: men Christen skyndede paa; thi udenfor Kirken stode Folk nok med to Kapper paa, som sagde: „ej da, nu er det ude med han Christen Haakaalia da!“

Men Ingen gav sin ene Kappe til de nøgne Smaa eller til Ham, som aabnede sine Pjalter, og lagde den dødfrøsne Fugls nøgne Hoved til sit Hjerte, og aandede paa og græd over de klynkende Unger hiin taagekolde Høstmorgen. Gud veed, om af reen Medlidenhed, eller om fordi han erindrede sig *sine* klynkende Unger, og de kolde blege Ansigter, og at han og hans Hustro aandede paa de forfrøsne Smaa, og græd og bedækte dem med sine Klæder hiin kolde Nat paa det nøgne Fjeld, og bad dem „tie stil til Dagen kommer.“ — Arme Christen! der kommer en Dag, da der ikke skal ties stil med hvad Du gjorde imod Fuglen og dens Unger, og med hvad Herremanden gjorde imod Dig og Dine. Engle skulle kappes om at fortælle det, og maaske En af dem skal sige: „Jeg skal vidne; thi jeg var hos dig i hiin Morgens Taage, og jeg lagde dit Hoved til mit Hjerte, da du lagde den døde Fugls til dit. Jeg var ogsaa hos dig paa Fjeldet hiin Nat, da du bedækkede dine jamrende Smaa med dine Klæder; og bedre Øjne end Menneskers saa da i Stjernelyset, at Englevinger dække dine nøgne Skuldre. — —

(P. S. Naar Proprietæren læser dette, siger han bare: „Aa engle mig her, aa engle mig der! Christen var min Huusmand, og dermed Basta!“)

II. Fjeldpræsten.

— — „Her har jeg da tilbragt den største Deel af mit Liv, afskaaren fra den hele dannede Menneskeverden, som det engang var min Glæde nær at betragte i dens fremskydende Liv, men som jeg nu ikke vover at henregne mig selv mere til. Jeg tilhører nu Kofterne og Skindbuxerne, Tjorepejserne

og de høje smalbremmede Hatte, som have tjent i Cicignon-Opløbet i Bergen, og hvoraf en Halling eller en Lomværing der østen Fjeldet tør le. Disse have tilhævdet sig mig. Dog har jeg engang glimret paa Kjøbenhavns Universitets Højsale, og Moldenhawer har emnet mig til akademisk Lærer; dog vandt et Par Afhandlinger i Rahbeks Minerva mig den Tids liberale Talenters Venskab, og Malthe Brun foreslog mig, i Fællesskab med sig og den gejstlige Renomist Heiberg at udgive et publicistisk Tidsskrift. Ak! hvorledes er det? Betænksomme Folk troede dengang, at jeg var sprungen et Stykke foran min Tid; — nu tilhører jeg ikke engang min egen, ja, om vi skrev 1814, og jeg pludselig traadte frem af min Krog, vilde enhver af Ejdsvolds-Reformatorerne kalde mig forældet.

Og isandhed! hvad skulde jeg tale om af nogen aandigere Beskaffenhed, end om denne Egns gjengse Materier d. e.: om Heste, Tvivlstilfælder ved Kvæghandel, besynderlige Ulykker og nye Kneb i Slagsmaal, Barseler, Nisser og vidunderlige Huldrehistorier? Jeg maatte finde paa noget bedre: enten om National-Konventet i 91—94, om Nelson, Parker, Willemoes, Chr. Colbjørnsen, om sidste Fejde i Iris og Hebe, Januar 1795, eller om Zarine, Ejnar Thambeskjelver, og om hvad godt Nyt der kunde pilles ud af Votre Serviteur, Otiosis. Videre kunde jeg ikke komme; — man vilde studse og le — ikke ad mine gode Universitets-Anekdoter om „Kirsebom-Pilenpalen" m. Fl., men ad mig; man vilde forundre sig — ikke over de fine moldenhawerske theologiske Undersøgelser, jeg maaske i min Godtro, dog derved at gjøre Indtryk, kunde bringe paa Bane, men over dette relikviemæssige Særsyn af et Menneske, som ikke længere hørte hjemme her. Virkelig skulde ogsaa en Underholdning, udspunden af en Bergens Adresseavis eller en halvaarsgammel Rigstidende — det eneste Literære som kommer hid — kun lidet tjene til at befri mig fra et saa nedtrykkende Omdømme.

Men jeg er langtfra ligegyldig ved denne Tilbagegang, hvortil jeg ikke skabtes. Jeg sørger mere over den, end over at mine stakkels Døtres Skjønhed er henvisnet i sin Ensomhed, og over at min ene Søn er gaaen ind i Kavaleribrigaden, samt over, at min anden Søn, som studerer i Kri-

stiania, skrev mig til, at han for det første kan udsætte sin Kjøbenhavnsrejse, da man nu i Kristiania kan lære ret godt Dansk med mere dertil hørende.

Mit Haar er bleven hvidt som den ludende Bræ, der er mit Tag; dog føler jeg, at mit Blod endnu kan bruse som Elven herudenfor, fuld af sine klingrende Iissøjler, bragende Stene, styrtende dem og sig fra Terrasse paa Terrasse i Minuter fra Bræ til Hav; ja jeg føler, at det kan banke mig ret haardt i Pulsen, at mit Sind med Ungdoms Hurtighed kan mørkne sig, som denne smale Blaastribe, jeg seer af Himmelen, i eet Sekund, i eet Stormkast fyldes med Skyer, der pludselig udrulle som Laviner over den hele Dal, mulmede og tunge, saa Fosserne neppe høres, tætte, som om denne Revne skulde tilstoppes, der kaldes en Dal, skjønt Ørnen synes at spænde sine Vinger fra Tind til Tind, naar den svæver derimellem. Mit Blod banker, mit Sind mørknes, naar jeg tænker paa Aarsagen til min sørgelige Skjebne, til min Tilbagegang, til mine hjemmeværende Børns Udannethed, til at jeg ikke saaledes har kunnet sørge for mine Sønners videnskabelige Opdragelse herhjemme under mine egne Øjne, at de ikke skulde være veke nok til at lade sig bøje til hine Daarskaber, som græmme mig. Men hvad anden Aarsag er der til mit Onde, end at jeg, som saa mange af mine Lige, *er afskaaren fra Literaturen*, som jeg dog dengang havde Kald og Lyst til stadigen at følge i dens Udvikling. „Stat! Stat! — raaber jeg, bortslængende et Hefte af Journal for Politik, Natur og Menneskekundskab, som jeg nys læste den 40de Gang — hvortil den tantaliske, gjækkende Grusomhed at lade mig i Rigstidenden se Lister over udkommende Bøger, uden at jeg, formedelst de uhyre Afgifter du æsker, kan anskaffe mig en eneste? Hvorfor hindre med saadan Gridskhed de Lysstraaler, der ellers kunde finde en let Vej til min afsondrede skumle Dal? — den, hvori jeg har opdraget Tusinde af dine Børn, hvori jeg gjør dette med Livsfare; og er dette en Tak, der anstaar dig, og som jeg fortjener? Har du noget vigtigere Hverv end at udbrede Oplysning? Men hvorledes opfylder du dette billigste af alle Krav, naar du svært beskatter Skrifterne og Kjøberne, og disse i stigende Forhold, eftersom de bo

fjernt til, og eftersom de, i fuldkomment Afkald paa alle Selskabelighedens Nydelser, og paa alle andre Glæder end de stille, som udrinde af Bevidstheden om opfyldte Pligter imod dig og sine Nærmeste, mest kunde trænge til de forædlende, Literaturen, — og at følge med Tiden, og de, som Videnskabelighed skjænker? Der klages over liden Livlighed i Literaturen og Boghandelen. Nu, skulde Staten, som skulde fremme dem, være disses værste Fiende? Der bor mangen Mand i Dalene, langs Fjordene, mellem Fjeldene, som vilde anskaffe sig, hvad der pranger i Bogladerne, om Staten ikke gjorde dette til en Velfærdssag.„ Der gaar den tomme Postsæk — et Par dyre Breve og nogle Avisruller dingle deri: — da staar Embedsmanden med sin understrøgne Literatur-Liste: „den skulde jeg have, den skulde jeg have, den og den og den — — men . . . .“ Da flyver der enten en Funke af hans Øje af Misundelse over disse Lykkelige, som bo Byerne (Bergen *exclusive*) nær eller saaledes, at dertil gaar Lejlighed, eller og han tænder sin Pibe med Ønske-Listen, lader Sig og Sine med Taalmodjghed rustificere, og kalder slige Ønsker, som at kunne skaffe sig en Bog, forfængelige.

Om nogle Aar falde de ham ikke ind — Papa røger Tobak og seer paa Skyerne, Hønsene og Kraakerne — Mama spinder og læser Grandison med ukjølnet Henrykkelse — nogle blegnende Jomfruer bestille ingenting — og de lange, kejtede Sønner forvexle det Udkast Slagtebønderne have givet dem af det fremblomstrende Kristiania, som de snart skulde besøge, med det, deres Fantasi skisserer dem af det eventyrlige Bagdad, som de læste om og læste atter om i Tusind og een Nat.

III. Exekution — Auktion — Exekution — Auktion.

1.

Der var Auktion hos Ole. Bankadvokaten havde været der. Det var 40 Daler til. Det var ikke noget at snakke om. Ole, Stakkar, snakkede dog bag Huusvæggen; men kun med Skyerne maatte det være; thi han stod der alene, mens Fiolen

klang indenfore, og medens store Dampe af Finkel, Sved og Kaffe, under forvirrende Glædesskrig, væltede sig ud af Sorgens Huus, saa ofte Døren aabnedes. Eller snakkede Ole med det fjerne Dur af Bankadvokatens Kariol — Han, der rejser bort efter veludført Arbejde? Hans Tale er ligesaa utydelig som dette Svar; thi Ole snakker med sammenbidte Læber: og naar En eller Anden af de lystige Gjæster rangler ud, omgiven af hine Glædesskyer, og taler til Ole, svarer han kun i Ørsken. — Ole! du skulde talt til den strenge Mand med Væsken og den halvdødkjørte Lejehest, da du med Huen i Haanden holdt Tømmen for ham, at han kunde stige ud. Maaske han var bleven forskrækket, om du havde raabt: „Barmhjertighed! Barmhjertighed!“ Maaske havde han været rimelig, om du til Protokollen havde negtet at overgive dig paa Naade og Unaade med Hensyn til Salariet.

Et Vindpust vifter en frugtsvanger Duft udaf den blomstrende Bygager. Ole holder sig som svimlende ved Skigaarden. Svimler han af denne Duft, eller af Tanken, at denne Ager opbrødes af hans Oldefader, englagdes af hans Fader, optoges igjen af ham ifjor Høst, bærer nu en herlig Førstegrøde, men er just solgt for ¼ Priis — den og Havren ved Siden, og Rugen i Lien, og Engen og Alt hvad der vajer og blomstrer over Odelsgrunden, og Grunden selv indtil Jordens Midte?

Samme Vindstød hviftede Haaret fra Oles Pande. Ole havde grædt. Ole maa have en Sjæl; thi han havde grædt og tænkt — det saa man.

Alligevel — da det leed udpaa, var der en Tid, da Oles Latter hørtes inde over Feleskurren, Dandstrinene og Femkortslagene i Bordet. Da syntes det ham, at der vilde være en let Udvej til et Laan, at han kunde slaa sig igjennem med Børnene paa en Plads, som han kunde kjøbe, naar han havde holdt frivillig Auktion over Løsøret og Besætningen. Og dette Gods? Aldrig havde han sat saa høj Taxt paa Vognbejtet, paa den brune Hoppe, Rødsi, Blomkolla, Jølsros, Kolla og Bjeldekua, eller paa Stueklokken, Skjænken, den store Bryggerhuuspande og andre deslige Ting, som den Kvel, naar han af og til kom udranglende paa svigtende Been, med Armen slyn-

get i inderlig Fortrolighed om en eller anden god Vens Hals. De 40 Daler vare ham kun som ligesaamange vel sørgelige, men hensvundne Sekunder, som disse smaa svindende Prikker, der svæve undertiden for svage Øjne, eller som smaa sorte Hjerter i bortfløjne smaa 40 Luftdjævle af Sekunder.

Men medens Fa'r regnede og styrede inde og ude i en Tilstand, der havde ligemeget af en fra det Indre vakt Nervespænding, som af en Beruselse, gik Vesle Ola eensom nede ved Bækken. Han syntes der var liden Morroklang i Felen idag; og istedetfor at spille til Stikken med alle Jevnaaringerne oppe paa Gaarden, kastede han flade Stene bortover Bækken, og stirrede paa de drivende Pinder. Vesle Ola tænkte: „nu skal jeg ud at jete hos fremmede Folk“ — og Stenen fløj af hans Haand, og Pinden drev, uden at han saa det.

Da der blev stilt paa Gaarden, og Vesle Ola gik hjem, laa Fa'r i Græsbakken fuld, sovende med blodig Pande. Vesle Ola bredte en Skindfell over ham, lagde sin Trøje under hans Hoved, og satte sig grædende utmed.

2.

Da Ole beregnede, hvorledes han skulde slippe ud af det, havde han nok glemt, at han skyldte en Mand 3 Ort, En 2 Daler og nok En 3 Daler, at Forligene vare hos Bygdeprokuratoren, og at Denne havde gode Klør.

Da Bygageren havde skudt, stod Ole atter ved Skigaarden, stirrende tankeløs udover den bølgende Flade. Inde exekverede Prokuratoren for de tre Forlig: een Exekution for hvert — ti Spd. for sit Møde for hvert. „De faa gjøre, hvorledes de vil“, mumlede Ole mod Skyerne, men i Protokollen stod: „hvorimod Debitor havde Intet at erindre.“ „De faa gjøre hvorledes de vil,“ mumlede Ole, da den brune Hoppe udtoges for 8 Spd. og Rødsi for 5 Spd. osv. — Alt ½ Gang lavere, end efter den Taxt, der gjældte i de Luftkasteller, han byggede hiin Aften af Kafferøgen, Finkelosen og Glædesdampen.

Vesle Ola sad atter ved Bækken og stirrede paa de drivende Pinder, uden at se dem. Da han kom hjem, laa Fa'r atter i Græsbakken, men ædru, vaagen, grædende, med Hænderne over Panden. „Hvad gaar ad dig nu, Ole,“ sagde Pro-

kuratoren, da han steg i Kariolen. „Lad han Far være!“ sagde Vesle Ola. „Dere har gjort det vel nok.“

Havde det kunnet blive værre, skulde Ole have sagt revsende til sin Søn: „Jøss, Ola! gjør ikke Prokuratoren vild, ellers beholder vi ikke Traa'en paa os.“ Men nu sprang Ola op, rev Sølvmaljen af Halsen og satte den i Guttens Skjorte, sigende: “Der Ola! Prokuratoren har taget Firemarksdaleren og Guldringen i Æsken din; dem du fik af Bedstemo'r!“

„For en Tjuv!“ sagde Vesle Ola. „For en Röver!“ sagde Gamle Ole. „For en Prokurator!“ sagde Bestemo'r, da hun saa ham vel rejst.

3.

Da Bygageren gulnedes, klang atter Felen i Oles Huus. Samme Glædeslyd derinde; samme Glædesskyer dampende udaf Døren. Der var bleven holdt 3 Auktioner efter de 3 Exekutioner, og atter var der udtaget 10 Spd. for hvert Møde af Prokuratoren den Dag. Men Ole stod ikke ved Skigaarden; heller ikke var han inde eller i Græsbakken. Siden han havde sagt til Prokuratoren: „stel dere hvorledes dere vil,“ da Denne dikterede til Protokols: „mod Rekvirentens Fordringer havde Debitor Intet at erindre“, havde Ingen seet ham inde; og siden Jølsros blev solgt for 5 Spd., og Prokuratoren fik den brune Hoppe for 6 og Rødsi for 4 Spd., havde heller Ingen seet ham ude paa Gaarden. Men Besætningen, Løsøret, Vesle Olas Vuggegaver og den lystige Dands i Sørgehuset gik ligegodt. Der var nok af Brændeviin, Mjød, Kager og Kaffe at faa for Skillinger af andre Folk i Kjøkkenet; og inde i Kammeret drak Prokurator og Auktionsmester en Panacee paa Rejsen, medens de slog højest Træf om Guldringen og Firemarksdaleren, som Prokuratoren sagde var god til en Bostonjetton.

Men netop som Prokuratoren strøg Vesle Olas Guldring, og Auktionsmesteren Sølvdaleren, med Hullet i til at hænge om Halsen, til sig, mens man inde i Stuen skurte op til en ny Polskdands og med vild Jubel hilste en nys ankommen Tromme, der skulde forestille Bas, — hvinte et Skrig rystende op fra Dalen, saa at Polskdands, Fele og Tromme standste med en saa øjeblikkelig Taushed, at man hørte Klingren af

Vesle Olas Guldring, der undslap Prokuratorens skjælvende Fingre, og, cirklende længe paa Gulvet, forsvandt i et Rottehul.

Snart afbrødes Stillet af forvirret Talesurren, Allarm som af heftig Trængsel, Hulken og Udraab. Man hørte Fiolinkassen at slaaes igjen, og mangt et „kom Anne! kom Mari — Jesu Navn lad os gaa!“ Auktionsmesteren stod lyttende ved Klinken, klemmende Sølvdaleren i Lommen med svedige, klamme Fingre. Prokuratoren — Gud veed, hvad han gjorde ved Vinduet, der vendte bort fra Gaardsrummet; men bort ønskte han sig for længe siden, og sagde adspredt: „hvad Fanden er det? hvad Fanden! vi skulde rejst for længe siden.“

Kammerdøren blev aabnet voldsomt. Man saa det mylre af Indtrængende. „Guds Død! Guds Død! Inkassator!“ raabte Prokuratoren blegnende, famlende om Vinduesposten, gribende den, saa Aarerne, lig sorte rygskydende Igler, svulmede opover de gustne Hænder.

Men de Indtrængende kom ikke med knyttede Næver. De bar Vesle Ola besvimet hen i Sengen, hvor 3 andre Smaasøskende jamrede sig. Man vidste endnu kun, at han var styrtet opad Bakken, og med et Skrig sjunket omkuld.

„Er det ikke andet?“ sagde Prokuratoren og Auktionsmesteren, og drak Panaceen ud.

Men der var noget Andet. Det vidste Folk, som nu kom der, Vesle Ola var kommen fra.

Sagen var, at Vesle Ola, der ogsaa i et Hang til Eensomhed ytrede et dybere Sind, end man skulde tiltro hans Alder og Herkomst fra Ole og den nys afdøde svage Moder, ligeledes idag havde søgt sin Yndlingsplads ved den dybe sorte Kulp i Bækken, hvor Saugspaanene hvirvlede sig saa. Men et andet end dette eensformige Skum havde der viist sig for ham idag. Han saa i det mørke Spejl, og saa — Faderens Hat drivende der i Hvirvl med Orrepinderne og Saugspaanene. Han saa i det mørke Spejl, og saa — Faderen hængende i Orrene paa den anden Side Bækken.

Prokuratoren kjørte fort paa Hjemvejen og vilde endeligen foran Inkassatoren, der slog den stive Kappekrave op som Skylapper.

Ole blev funden strax, men nedskaaren lidt ud paa næste Dag, da Lensmanden kom. Da havde Vesle Ola Nervefeber, hedte det, og talte over sig om Kulpen, om Hatten, der dandste til Musiken omkaps med Pinderne i Kulpen, om Guldringen, Æsken til Bedstemo'er, om at jete for fremmede Folk, om Prokuratoren, Tjuven og om han Fa'r baade først og sidst.

Nu skulde vel Ole begraves? Nej, nu skulde der ventes paa Amtsresolution om han skulde begraves som en Hund, som et ulykkeligt eller som et kristent Menneske. Den kom efter 14 varme Augustdage.

Vesle Ola er bleven mager og bleg, men talte ikke længer over sig. Men med eller uden Samling havde han talt om at ville se han Fa'r. Dette maatte han da. Mændene kom, som en Morgen, før Folk stod op, skulde bære ham bort fra Løvhytten nede ved Bækken, hvor han havde lagt, siden Ingen torde have ham i Huset af Rædsel. Vesle Ola fulgte med. Han saa Liget langtfra — ilte til, kastede sig om dets Hals; men sprang med et Rædselsskrig tilbage. Da Mændene kom efter, sad han med ligegyldig Vanvidsdorskhed og stirrede efter de drivende Pinder i Kulpen. Dette er siden hans daglige Arbejde, indtil han mod Aftenen rasende styrter opover til Gaarden, falder der med et Skrig, og lejes ind af gamle Bedstemo'r til Sengen.

Han er vanvittig, maaske ligesaameget fordi han havde Evne til at sætte sig ind i og bedømme Faderens fortvivlede Forfatning, og fordi han elskede sin Fader inderlig, som af Sorg over Dennes Selvmord og den rædsomme, aldeles forraadnede Forfatning, hvori han gjensaa ham, før hans Nervetilstand var saa vidt ordnet og styrket, at han kunde udholde noget saa Rystende og Oprørende.

Bygdens Præst beklager Tabet af en flink Konfirmand, Bygden, at fem Mennesker ere faldne dens Fattigvæsen tilbyrde, Prokuratoren trøster sig over Ringen m. m., ved den brune Hoppe og Jølsros og Rødsi; og Inkassatoren ved, at han har sine Bostonjettons fulde. Prokuratoren sagde bare, da Præsten fortalte ham Elendigheden i Oles Huus: „Det var som Pokkeren, Hr. Pastor!“ Men Inkassator siger flegmatisk: „Saa gaar det i Verden!“

IV. Gamle Jomfruer.

Der maa bo en Sorenskriver, eller en Oberst, eller en Prokurator, der hastigt og *rivende* har vidst at skaffe sig Ejendomme, i dette lange gamledags gule Huus med de svarte Vinduesrammer. En fiin, ung Dame, som med megen Viisdom kan snakke hele Aaret rundt om Balling og Bøcher, piller vist paa sin Bypynt bag et af disse to Vinduer, som, idet de fra et Kvistkarnap kige frem imellem de mørkbladede Aasper, ligne et Par uhyre svarte Hornbriller paa en lige uhyre guul Næse, omhviftet af de lange Florbremmer paa en Enkekappe.

En Oberst kunde bo der — javel! men En af de gamle; thi det afskaffede „von“ skulde synes ham at klæbe til disse Vægge, og en gammeldags Karet skulde passe til denne forældede Aaspeallee, naar den to Gange om Aaret knirkede udaf den henpaa Kirkevejen. En Sorenskriver? — jeg veed ikke, men jeg turde vedde paa, at der ingen Sorenskriver bor — maaske af den fejlagtige Følelse, at disse Folk forekomme mig, siden Sportelreglementet kom, for hyggelige til at huse i sligt et Uglerede. Og en Prokurator bor der nu slet ikke for de fæle Aaspers Skyld, der rasle om Natten, og for den skrigende Jernfløj paa Karnappet, og for de knirkende, synkende Gulve og for Brillevinduerne, som skulde kige ham imøde, hvergang han drejede indad Alleen, og minde ham om Enken, som han bedrog — hun med de stive, besvimede Øjne bag Brillerne, med Floret og de korslagte Hænder — hun som skreg: „kors os! den Underskrift er ikke min salig Mands!“

Dog bor der En, som tør se haant ned paa sin Nabo, om han er Bonde — som tør sige „Han“ og „Du“ efter Behag, og tage „De“ igjen, som med Hatten paa forlanger Hatten af — som inviteres med til de Fornemme, og sidder paa Standsgallerierne i Guds Huus. Hans Bedstefa'r var Kjøbmand, hans Fa'r Høker, som flyttede paa Landet — nu er Sønnen Standsperson, Konditioneret og Proprietarius. Hurra! Proprietarius! Slige Karle skal man plukke Paafuglefjedrene af paa!

Der gaar han ude paa Gaarden. Det er en gammel Mand

med plumpe og uvenlige Ansigtstræk. Det stivt opbundne Halstørklæde, Hattens og Hovedets Stilling, hans idelige Strygen og Seen paa sine sorte Klæder synes at vise Forfængelighed. Han synes at vente. Ansigtet vexler. Det viste glad Stolthed, da Kokka kom ud og ringede hans Par Folk ind. Han saa op til det lille Taarn og sagde: „du kan gjerne ringe mere.“ „Det lyder saa herregaardsmæssigt,“ synes hans Miner at sige. „Ussel Herregaard!“ synes de atter at sige, nu da 3—4 Øg kom fra Marken. Men tydelig sagde de: „*Der* er en Herregaard — Skam, at den skal være en Bondes!“ idet han kastede et ondt Øje opover nogle dejlige hviftedannede Agerskraaninger, fra hvis Midthøjde en stor velbygget Gaard rødmede med nye Tage og hvidnede med et kalket Steenfjøs. Han saa opover sin gamle Bygnings mørke Tag med et Blik, der kunde fure Mosen bort af Tagsteenhulingerne; men det synes ogsaa at love et nyt rødt Tag der, saafremt et iilsomt, blinkende mod Himlen, ikke lover et blaat — skjønt han vel kun saa efter Vejret, for at faa de nagende Avindstanker bort.

Men hvor behagelig en Sejer det end skulde have været at have rejst til Præstens eller Skriverens — thi did kunde ikke Bonden paa den smukke Gaard rejse i Besøg, (en Tanke, som øjensynligen faldt Manden ind, men hvis Udførelse han med den visse Overlegenhedsfølelses Skaansel udsatte endnu i nogle Timer for at kro sig deslængere i Gjæstebudsklæderne) —: saa viste det sig dog, at Proprietariussens Venten kun var et af hine, den udhvilte Ørkesløsheds Mellemrum, hvori en Drivt til Virksomhed, en spændt Tilstand tilsyneladende indtræder.

Proprietariussen befandt sig snart i sin Stue, spankulerende op og ned i dens mørke Baggrund, taus, med Hænderne paa Ryggen, af og til seende paa Thermometret ved Vinduet, eller til Fuglegiftglasset paa Kommoden. Der ved det sortkarmede Vindu, under Aaspetræerne, sad en afbleget Jomfru i højhalset Bomuldstøjkjole. Det var Proprietariussens Datter Mina eller „søte Mina-mi,“ som han kaldte hende. Hendes Ansigt viste Lidenskab, Trevenhed, Græmmelse og en højere fremjaget Alder, end hun virkelig havde. Tæt ved hende laa en Bog om „Kvindens Bestemmelse,“ og en gammel Kat strøg sig murrende mod en Valerian-Æske. Jomfruen

strøg Katten igjen — Andet lod det ikke til hun havde at bestille.

Proprietariussen gabede, Jomfruen gabede, Proprietariussen var stil og stur og suur, Jomfruen var stil og stur og suur. Dog syntes et Gjenskin af en forsvunden Godmodighed at flagre over hendes Ansigt, liig det matte Skin af en sluknende Lampe, hvergang hun syntes at falde i Staver og at se ligefor sig; men jeg vilde heller se i den gamle Kats Ansigt end i hendes, naar hun saa enten ind i den mørke Stue paa sin Fa'r eller udad de sortkarmede Vinduer mellem Aaspene, opmod den dejlige Gaard over de hviftedannede Agerhøjder. Da trak der sig tre Folder imellem Øjenbrynene, og tre fine Snerper paa hver Side af Overlæben, og Noget løftede sig under Kjolehalsen. Saaledes saa det ud i det gule Karnap.

„Der er nok Fadderstas idag med hos de Bønderfolk, paa Harildstad“ — sagde Proprietariussen seende opover Højderne, hvorfra Glædesskud gjaldt, og hvor et stadseligt Følge i Rejsekjærrer og tilhest saaes.

Jomfruen syntes ikke at høre, men stivt at betragte Gaarden. “Se ikke didhen, søte Mina-mi!“ — sagde Proprietariussen — „Lad det Bondepargas rejse, og lav dig til, søte Mina-mi! Du har godt af at komme ud!“

Mina svarte blot langtrukkent: „Var der Fadderstas igaar? jasaa?“ men istedetfor tre Folder i Panden skjød fire sig op, og istedetfor tre Snerper paa Overlæben bævrede den heel over af utallige. Sagte som en sig ansamlende Draabe glindsede en Taare frem i de matte Øjne, og Fingrene bævede, idet de greb efter Valerian-Æsken.

„Faar du Krampen din igjen, söte Mina-mi? tag Pulveret dit.“

Det maa have hjulpet; thi samme Dags Eftermiddag var Mina i et fortræffeligt overgivent Bagtalerlune hos Majorinden. Panden var glat, men Mundrynkerne spillede som de fine Traade i Ormetungen, og Mandfolkene inde i Sideværelset satte Beter af Uopmærksomhed, fordi de ikke kunde holde sig fra at lytte til Skvaldren i Stuen og til en Latter, som de ikke tænkte var tildeels hysterisk. Saa var Den for en Dag, saa Den — indtil Bygden var gjennemmønstret; men da endelig en liden

13aarig Frøken begyndte at tale om Fadderstasen paa Harildstad, menende, „at det dog gik vel vidt, naar Bønderfolk holdt Selskaber akkurat som andre Folk:“ saa faldt Jomfru Mina pludselig hen i sit dagligdagse Lune derhenne bag de sortkarmede Vinduer i det gule Karnap.

Dagen efter spankulerede Proprietariussen i sin uhyggelige Stue. Bogen om „Kvindens Bestemmelse“ laa der. Katten sad der; men Jomfru Mina var borte og tilsengs. Saa gik det et Aars Tid: en Dag oppe, stille, stur og suur i Vinduet, en Dag tilsengs. Da lød der atter ved Aftenstid Glædesskud fra Harildstad. Mina sad ved Vinduet og fulgte med tindrende Øjne Blinket, der kastede et hurtigt Lysnen gjennem Ruderne paa Proprietariussens mørke Skikkelse i Baggrunden.

„Nu fik Harildstaden sig en Datter til“ sagde Kokka igjennem Døren. Et Suk svarede borte fra Vinduet: „Det var Minas sidste!“

Otte Dage efter var der Fadderstas paa Harildstad; men Følget biede paa Gaarden, til et Ligtog fra Proprietariussen havde sneglet sig opover Bakken og forbi. Harildstaden selv stod der med Hatten i Haanden, og Taarer perlede nedover den stærke, vakre Mands Ansigt. En trivelig, tækkelig Kone stod hos, og trykkede ham i Haanden. „Lad os kalde den Vesle Mina“ hviskede hun, og et tilfreds Smiil viste, at Manden havde forstaaet hende. Harildstaden lod det konditionerede Ligfølge passere forbi uden at lægge Mærke dertil: baade den yderst taabelige Velærværdighed, Majoren der ikke kan saameget som en dygtig Fureer bør kunne, den syndige Prokurator med Ulvefingrene, Skriveren, der tror, at Englene studere Jura, og en 6—8 Æsler af Proprietariusser med Lensmanden imellem sig.

Men, da Proprietariussen nede paa Gaarden kjørte forbi, da for et stærkere Glimt end hiint i Tusmørket, et stærkere end hiint, der kunde fure Mos af Tagsteenhulingerne, udaf hans ærlige Øjne.

Majorinden fortalte siden, at Harildstaden, der var opvoxet med Mina, havde gjort hende Tilbud, da han antog Gaarden — at hun ikke havde været derimod — men at Proprietari-

ussen havde givet ham et haanligt Afslag, og spurgt ham, pegende paa Døren: „Hvor tør han som simpel Bonde tænke paa at fri til en konditioneret Mands Datter? haha!“ —

Jeg tænkte, at Mina hverken skulde være bleven suur, doven, mager, gusten, rynket, snerpet, bagtalersk, hysterisk eller tilsidst svindsottig og Gravens tidlige Offer, dersom denne fordømte Standsforskjel, der er mindre grundet i overvægtige aandige Fortrin hos den ene Part end man tror, ikke havde forbudt hende at naa „Kvindens Bestemmelse.“

I vort Land visne flere Evablomster for den end for Træk, koldt Klima osv.

*

Seer man ned igjennem Aaspalleen, synes Jomfruen i den højhalsede Kjole at sidde i et af de sortkarmede Vinduer. Men det er bare den gamle Kat, som sidder paa Bogen om „Kvindens Bestemmelse,“ og leger med Valerian-Æsken. Engang hændte det dog at Proprietariussen traadte frem fra den skumle Stues Baggrund, løftede Piis op, og slængte Bogen ud af Vinduet med et rasende Blik op til Harildstad. Gud veed hvad Proprietariussen tænkte!

V. Kopiisten.

Titlen staar her. Men jeg har lovet mere end jeg kan holde, saafremt man ved en Sortkridttegning forstaar noget andet end løst henkastede Træk af et sørgeligt, men virkeligt Liv. En Kopiistes skal heller aldrig tilbyde den indviklede Afvexling i Begivenheder, som man fordrer af Novellen eller endog af Levnetsbeskrivelsen; thi det er jo kun en Maskines, og det en trægere og trægere gaaende Maskines eensformige Bevægelse.

Men et Menneske gjort til en Maskine, et Menneske, der har kopieret saalænge til Kopieren er bleven til Natur, saa det ikke befinder sig vel uden under Kopieren, og kun har Agtelse for denne skjønne Kunst og for det selvsamme Kontoraag, hvorunder det har hentrællet Livet og bortkopieret al

Tænkeevne — skulde der ikke være et Øje, som vilde mørknes over denne Elendighed, forglemmende at le over den besynderlige karrikaturmæssige Figur, det hypokondriske Sletlune og de taabelige Begreber om Vigtigheden af en endeløs, indtil de mindste Bagateller gaaende, aandsindskrænket, smaalig Kopieren, som ere blevne de eneste tilbageblevne Træk af Individualitet hos Kopiisten?

Det er muligt, at der gives saa uduelige Mennesker, at de ikke kunne anvendes til Andet end Kopieren. Det er ogsaa vist, at dette Arbejde agtes langt højere end at sy Sko og snedkre, omendskjønt intet er elendigere. Der gives ogsaa høje Embedsmænd, som tro, at Statsmaskinens Gang og Kopieren er det Samme, og at hiin forbedres i samme Maal som denne udvides. Der er ogsaa en Slags Kopieren af Prædikener, Vers og andre Aandsprodukter, hvorved alle Parter staa sig vel, men dog Tilhørere og Læsere bedst. Men den Kontorkopieren, som i sine pedantiske Fordringer sætter alt Maal og Maade tilside, og kræver sine Smaaligheder forflerede i det Uendelige — *den* sluger Menneskesjæle, og enten gjengiver dem til Verden inden faa Aar forkuede, aandssløve og indskrumpne som deres Legemer, eller beholder dem netop fordi de ere blevne saa, d. e. fortræffelige Kopiister.

Jeg vil ikke skissere en Embedsmand i en afsondret Egn, der kunde findes ved Pulten Kl. 2 om Natten, naar han havde modtaget Breve; thi vare de Embedet betræffende, maatte de ind i dobbelte Kopiprotokoller, og angik de Andet, da havde de ogsaa sin Kopiprotokol, ikke at tale om de særskilte Svarprotokoller og Extraktprotokollerne, som kun deri vare forskjellige fra andre Protokoller, at han i dem tillod sig at skrive: „H. H." istedetfor „Hs. Højvelbaarenhed," „underdan." for „underdanigen," „Novbr." for „November" osv. Dette var nu engang blevet en Nydelse for den stakkels Mand, og en Slags Kunst, saasom ikke det mindste Sving, den mindste Tøddel maatte være borte eller anderledes i nogen af Kopierne. Desuden, skjønt det i Grunden blot var en Tidsfordriv, gav det ham store Tanker, (og altsaa hans indskrænkede Aand et Slags Sving), om hans Embeds Vigtighed og ærefulde Besvær. Derfor brystede han sig, naar han kunde sige: „igaar

skrev jeg 14 Kopier,“ og troede, at Andres Smiil derved kun var Selvlykønskningens over, at slige Byrder ikke laa *ex officio* paa deres Skuldre. At denne Mand var skabt til Bagateller, til Kopiist, er klart, og derfor bør han ikke beklages, da han selv paatog sig de ufornødne, aandssvækkende Arbejder, kun adlydende Kopiistnaturen — der virkelig er selvstændig, og danner en egen Klasse lavere Mennesker — da denne i hans Fuldmyndighed og Rolighed frembrød med en Drivts Vælde og en Fyrighed i Tilfredsstillelsen, der var ubunden imod den, der tilstedes den Pugelystne (saaledes viser sig Kopihanget i de tidligere Aar) af de halvt over Fliden blide, halvt over Pugværket rynkeslaaende Professorer paa Kollegierne.

Men eet af de Væsner, som Naturen stemplede til Mennesker og ikke til Kopiister, hvem alle Aandens Evner og dens ædle Selvstændighed forherligede i et sundt Legeme, men som dog ved Tvang og Vane bleve Maskiner, Kopier i aandig og legemlig Henseende af et Menneske, af en Overkopiist eller Overkopi — saaledes, at f. Ex. deres naturlige Godmodighed bliver til dottet, slavisk Underdanighedssind — eller en ynkelig Skygge af sig Selv, som de kunde været — saaledes, at f. Ex. deres ædle, naturlige Alvor og Selvstændighed i Sindet bliver til Kontorgrættenhed, og Tænksomheden kun til en ufejlbar Øvelse i at tage efter de fineste Pennesving, og Sindsstyrken kun til en exempelløs Taalmodighed i at kopiere og atter kopiere — kort eet af disse ulykkelige Væsner, der have kopieret sig til Intet, til Sløvsjæle i Krympkroppe, gad jeg tegne for hiin vanvittige Stolthed, der lader Forældre anse Kontoristkrakken for sine Børns Lykkestige.

Stolthed det? Det var Ømhed, som vilde, at det lille Konditionertmandsbarn Augustinus, der havde gode Evner, livligt Sind, Hændighed til Alt, stærkt øvet Legeme, hverken skulde fornedre sig til Plogen eller til Haandværk eller friste at fange Lykken i det hvinende Sejl. Derimod — hvilken glimrende Løbebane! — den gode Skriver vil tage den lille Augustinus paa sit Kontor strax han bliver konfirmeret — derfor maa han skynde sig med det, og søge at voxe saasmaat paa Krakken — derpaa faar han Inkassationer og lærer at sno sig igjennem Verden og lægger op Penge paa Bøndernes Be-

kostning til at holde sig i Byen med, og saa — Augustinus skriver jo en god Haand og faar nok gode Attester, om han flaar sig nogle Hudfiller til — saa ind i Departementet, i Kopidømmets Kloster, hvor saamangen vakker Karl fra Landet fik Absolution.

Stolte Ømhed, saaledes drømte du, og din skjønne Drøm er gaaen i Opfyldelse.

Augustinus var hos Skriveren, kopierede fra han var 14 til han blev 20 Aar, indkasserede til han var 24, lagde sig et Par 1000 Daler op i den Tid, fik herlige Attester uden videre Vanskelighed, og — det gik, som Ømheden drømte. Nu ville vi betragte den 40aarige Kopiist*).

VI. Vinkelskriveren.

1.

Vintermorgen. Prokuratoren ved sin Pult. Ude fyger det; og den blege Stribe over Aasen spaar en mørk og iilsom Dag, der, borthvirvlet af Foget, nedkuet af de tunge graa, kun ved smale hvide Bremmer fra den hele Masse afsondrede Sneskyer, snart skal begrave sig i Natten. Inde er det luunt. Lysene kaste et roligt Skin paa de grønne malte Gardiner, hvorpaa Kaffedampens Skygge gjenteer sig i livlig Bevægelse.

Men hvor den er uhyre! hvor synes den at rulle og at røre sig? Den ligner et af sin Grav opstigende Gespenst, rejsende sig langs Tapetet, bøjende sig under Taget.

Ha! den løbende Pen, hvis Spragen var den eneste Lyd, standser — de smaa tindrende Øjne bag Pulten blinke til Siden, forfølgende Skyggens Bevægelse. Men de forstenede Træk med Munden livnes atter: — det er jo kun et Spøgelse fra Kaffekoppen, og ikke et, der klæbede ved disse Papirer med det usynlige Blod paa. Denne væltende Sky er jo ikke belivet med Aand — er jo ikke Dunsten af de Taarer, hvormed de Skadesløsbreve engang beduggedes, hvori Manden med Pennen roder. Dog maa

---

*) Fortsættelsen mangler. (U. A.)

Kaffekoppen bort. Nu er det godt, nu gaar Pennen atter. Men paa den hvide Kaminvæg rejser sig atter Gespenstet. Forbandede Kokke! Hvad har du indkoglet din brændende Kaffe? Den maa drikkes ud. Nu er det godt, nu gaar Pennen atter. Men den nerveangribende, blodbevægende Drik opdamper fæle Skygger i Mandens Indre, vækkende, forenende sig med dem, som huse *der* før. Hvad er det? den flittige Mand ved Pulten befinder sig ikke vel. Det maa være af den stærke Kaffe. Sved glimrer frem paa Panden som en Nordlysbue paa Nathimlen, og Stemmen skjælver. Manden iler til Vinduet, lægger sin Pande mod de kolde Ruder — endnu synes den blege Dagrand ikke at have løftet sig. Den synes kun at være en Revne i Vinterhimlen, hvorigjennem al dens Storm og Fog udbrister. Manden længes efter Selskab. Døren maa op til Sidekabinettet, hvor de uskyldige Smaa sove, og Hun, der ofte har kysset det Sted, hvor hans Hjerte banker, og sagt: hvorfor skal Verden miskjende dette Ædle, som slaar saa roligt? — Ah! de røre sig alt. Nu er det godt, og Pennen gaar atter. Den sprager højt: Det var et lykkeligt Kneb, som faldt Manden ind med en Henrykkelse, der lader ham bruge bare Forkortelsessving. Uskyldiges Selskab er opmuntrende. Daggry er hyggeligt og Genifostres lykkelige Fødselsstund. Spøgelser ere Tant. Taarer dunste kun eengang. Usynligt Blod er Nonsens. Kaffe giver heldige Tanker, og vækker ingen anden Gejst end den, der bor i Hjerneskallen.

Men — ved Himlens Retfærdighed! det sukkede, det stønnede eengang, togang, tregang. Ak! endnu ikke Dag, endnu ikke vaagne de Uskyldige derinde? og den Ømme, som kan elske Slanger? Det sukker atter. Det er en dyb Stemme, som sukker atter. Ha! er det i Papirerne? Pennen falder, den lykkelige Tankegang løber med en sprungen Uhrfjers Hvirvlen og Kraft i tilbagegaaende Snirkler om i Mandens Hjerne. Sukkede det fra Pulten? Kunne gamle Bogstaver sukke? Ak! Manden blegner. Han springer op. Rullegardinerne, de smaa Uskyldige, den Godtroende maa op.

2.

Men hvad var det, som stønnede? Ikke Bogstaverne i

Prokuratorens Skadesløsbreve, ikke Tallene i gamle Regnskaber, ikke en mørk Gejst i hans Blækhuus, ikke heller sukkede den unge Hustro i Sideværelset, fordi hun atter finder sin Side tom, og ham, hun elsker, fordi han dog er af Mand, og ærer, fordi hun tror ham ufortjent anseet mellem Mand og Mand for en Slyngel, atter hivende og harkende ved det mørke Arbejde, tændende sine hektiske Kindflammer ved Nattelampen.

Men ude, ved Siden af Vinduet med de grønne Gardiner, blotter Snefoget, hvergang det drager Aande, eller naar det kløver sig i tindede Hvirvler, der søge op mod Huusmøningen, en fillet Skikkelse af en Mand. Alt en Time staar han der, og Sneen har faaet Tid til at lægge sig i en Kegleform om hans Been. Haanden bevægede sig mod Dørklinken, men atter og atter tilbage i den aabne Barm, hvor et Papir stikker frem. Da sukker han. Fillerne flagre i Stormen, der fylder Hullerne med fiin Sne, saa det synes, som om han har hvidt godt Linned under de bruun- og blaalappede graae vadmelsbuxer. Ellers er han ubevægelig. Dog vender han Hovedet ofte om, naar Haanden farer tilbage fra Klinken, og det med et Øjekast som om han ventede, at Noget skulde ske eller komme fra hiin smale Dagstribe. Men denne er ikke det blandede Geled af en Englelegion, der rykker dig til Undsætning, du Arme med Snehoserne, Klagen i Barmen, Døden i Øjet, Hungeren i Pjalter, Sygdom i Fyglinnedet og Haanden paa din Djævels brændende Klinke.

Nej! Han skal jo være din frelsende Engel — Han derindenfore med Pennevingerne og Stjernekrandsen om Panden, af Sved saa kold som Diamanter. Det er jo ikke ham, som kjøbte alle dine Medarvingers Krav, da du med Ret procederede om din Andeel efter Gamlekallen paa Bertnæs; paaførte dig otte Processer paa engang, ødelagde dig først i Bund og Grund, og siden alle de otte efter de Skadesløsbreve, Prokuratoren forlokkede dem til at give sig i Uvidenhed. Dette gjorde jo ikke Han, men hans Kollega; og over sin Kollega skriver han ingen Klage, hverken af Retfærd eller Barmhjertighed eller endog for dine sidste Skillinger, fattige Thor ved Døren! Derfor ryster din Haand tilbage fra Klinken, som om den var et flammefarvet Gribbenæb eller et guuledret Orme-

hoved. Og du har Ret: kom ikke til Ham med Sligt. Han vil vise dig juridiske Dokumenter og sige: „staar der ikke: mod 12 pCt. i Auktionssalar, 8 i Inkassationssalar, Skyds, og 20 Spd. for Mødet, havde Debitor Intet at indvende?“ Han vil sige: „kom ikke til mig med Sligt!“ Han vil le af togangbetalte Kvitteringer, af 15 og 20 pCt. Renter, af at forlokke uvittige Almuesmænd til at give Skadesløsbrev for at forfordele det Offentlige og Andres, af falskt og uordentligt Regnskab, af Snyderier, Udsugelser, ødelagte Famiijer, vandrende Mødre og hungrende Børn. Han skal sige: „min Gud! hvad vil I da Mand? Hvad skjønner I jer paa Jus?“ Han skal gløtte paa Døren for dig, og fra Sofaen skal en sød Stemme hviske: „ak, du min Gud! du stakkels Mand, hvor du da ogsaa er plaget!“

Smukke Kone! din Mand skal ikke plages med Anmodning om at skrive Klage over sin Kollega. Intet Støn skrækker ham mere uden det, der, uhørt af Andre, dog høres af ham midt under Stormstødene, under Karethrullenen, under de smaa Uskyldiges Latter eller Skrig, under Balmusik eller under den Fløjtes Spil, hvis ømme Toner han forstod, før han blev juridisk.

Han skal være i Fred, arbejde med Uforfærdethed under Dagslyset, modtage i Puds sit Middagsselskab og fortælle det, gnidende med livlig Glæde sine brilliantringede Fingre, at han nu befinder sig vel, skjønt han imorges var noget upasselig.

Han skal være i Fred. Den fattige Thor er borte. Han har for sidste Gang rørt ved Klinken; da faldt det ham ind, mellem hans eensformige Tanker, hurtigt nedslaaende som en Høg mellem graa Duer, at den ene Ravn hugger ikke Øjnene ud paa den anden.

Men da han gik, syntes et kulsort Ravnpar at spænde sig ud i de ellers matte Øjne, og i Øjenhaarene laa en klar sammenflydende Taarerække, der gjorde samme Virkning i hans sorgfulde Ansigt, som hiin hvide Dagstribe under den mørke Vinterhimmel.

„For Jesu Christ, hvilket Øje! Hvad mon Manden vilde?“ tænkte Prokuratoren, da han rullede Gardinet op, „at ikke Sultan holder slige fra Gaarden?“

*

I Selskabet hos Prokuratoren samme Dag bragtes følgende Spørgsmaal paa Bane: Kunne Almuesmennesker føle, tænke, elske, græde? Det besvaredes med 20 Nej mod 2 Ja. En aldrende Frøken meente, at „saadanne Folk“ kunde neppe med Billighed frakjendes visse Drivter, som stundom havde „mere end man skulde kunne tro“ af noget vist forædlende Aandigt; men Prokuratoren troede at kunne bevise, at de aldeles ikke kunne tænke, og at de mangle visse Følelser, som ellers ere de „egentlige Menneskers“ Særkjender, saasom Erkjendtlighed o. fl. Dog meente han, at man, hvad denne Følelse angaar, altid selv kunde rette paa dens Mangel. “Saadanne Menneskers“ Graad holdt han for at være en Kjertelsygdom.

Men et Fyg af Bleghed, som ikke Gjenskinnet af det Viinglas, han just førte til Læben, betog noget af sin Hvidnen, for over hans Kinder, da han sagde dette: — Ravneøjnene med den glindsende Taarebrem skinnede ham imøde, saaledes som udenfra, da han rullede Gardinerne op. De funklede i det mørke Portviinglas med Skumperlerne om. Han vovede ikke at drikke det, for at ikke de glødende Øjne deri skulde fortære hans Indre. „Gid de Slags Mennesker da for sig selv havde Indbildningskraften med alt dens Djævelskab!“ sagde Prokuratoren ved sig selv, og fandt Lejlighed til at slaa det forhadte, mørkøjede, taarekrandste Glas i Ovnen, „fordi der var kommen en Flue deri,“ hedte det. Men Prokuratoren tænkte paa Fluekongen selv: Han der kan gjøre sig stor og liden.

3.

„Du har lidt blodig Uret, Thor!“ sagde en Mand med bævende Røst samme Aften. Et Blik, han sendte over Dalen til Prokuratorens fuldtoplyste Huus, sagde tydeligt, at begge Kollegaerne vare der at finde. „Galskab af dig, Thor — blev han ved — at tænke, at Han derover skulde ville raabe om Ret for dig — Han, der ikke er et Haar ligere, der er medindviklet i denne og mangfoldige andre af din Ødelæggers Kjeltringerier. Klag for Belzebub over, at onde Aander drive Uvæsen!“ Thor svarte blot med Kummerens Adspredthed: „ja, det var

sandt!“ Et langtrukket utydeligt mumlende „Gud veed, hvor jeg skal hen?“ fulgte længe efter.

„Der bliver da intet andet Raad, end at jeg faar anraabe Retfærdigheden for dig, min kjære Thor — fortsatte Manden. Bare jeg ikke kommer paa Tugthuset for det Stykke Arbejde.“ — „For Guds Skyld, Mand! befat dig ikke dermed,“ raabte en ung Kone, gribende Blækskrinet ivrigen. „Du gjør os ulykkelige. Juristerne ere enige; de ville være enige i at ødelægge dig!“

„Thor har lidt blodig, blodig Uret, Kone!“

„Hvormange lider ikke det? Prokuratorens Tid kommer vel uden os; men bedst er, at passe sine egne Ting, og at passe sig i alt hvad man gjør. Lyd mig nu heri bare!“

„Thor har havt Formue og Gaard — det opslugte det Udyr af en Prokurator, og hylte endnu ovenikjøbet paa den øde Tomt: „tror Godtfolk ikke, at jeg har cachert mig?“ Thor har havt en Kone (her blev hans Stemme blød, og Konen klappede ham paa Skulderen), men hende dræbte Sorg og Nød. Thor har sex Børn, engang velforsynede og sunde, som vore (her traadte Taarer i den unge Kones Øjne), men nu, siden den Rovfugl slog ned, adspredte paa Betlerstien, syge, hungrende, nøgne.“

Mandens Stemme steg her indtil Vredens skarpe sitrende Tone. Konen bøjede sig kjælende over ham, og sagde, sættende Blækskrinet ned, med graadbrudt Stemme: „skriv da, skriv da i Guds Navn!“ Thor fik intet Andet frem, end „Gud velsigne jer! Gud velsigne jer begge!“ Men han sagde dette med en Røst, som ikke lod sig hærme. Anden Løn end denne Anviisning paa Himlen fik Manden heller ikke, da Klagen var færdig; men han tog den for god.

*

Da Thors Klage blev bekjendt, smidskede Prokuratorerne imellem sig: „tror Godtfolk ikke, at vi Jurister have cacheret os?“

4.

Nogle Maaneder efterat Thor var sluppen udaf Arresten, fordi han havde vovet at klage, befandt han sig paa Arbejde

i Kristiania. En Vogn med en Arrestant ruller ham forbi i Storgaden. Ha! saa Thor ret? Dog maa han vel se med disse Øjne; thi Ravneparret udspænder sig atter deri som ved Prokuratorens Dør hiin Morgen. Vognen standser ved Tugthuusporten. Ha! Thor har seet ret. Det er Manden, som skrev. Men Porten er allerede aaben. Hvem er det? hvem var det? spørger Mængden i Munden paa hverandre, medens Vognen drøner ind under Porthvælvet.

„*En Vinkelskriver!*“ svarer Slutteren — og Skjændselens Porte have slugt sit Rov. Ha! Thor saa ret med Ravneøjnene.

*

Men Ravnene fløj ud derfra, da Porten bragede igjen; dunkelt blinkende, ligesom snappende efter Lyset, ligne de nu et Par flagrende graa Duunfjære. Han vakler nedover Gaden mod Broen; der holdt han svingende om Rækværket. En grønglindsende Jagtvogn ruller derover. Begge Prokuratorerne sidde hilsende og smilende til begge Sider deri. Da stege atter Ravnene op i hans Øjne, mørke, funklende, huggende. Men de bleve siddende fra denne Stund, bruusfjedrede, huggende forgjæves om sig, da Folk stimlede om og raabte: „Manden er bleven gal! hej! hej! hvorfor seer du saa vildt, Thor?“

Thor fik Buur i Daarekisten at tumle sig i, ligesom hiint sorte Ravnelivlige, Vingevoxende, Nebhuggende tumlede sig i hans Øjenhuller til Søndagsmorro for alle Gamlebyens Døgenikter. Uvist er det endnu, om Nervebaandet er brustet, som bandt denne Ravn i Øje: men er det saa, da svæver den fri i Højden, for engang at nedstyrte paa sit Rov. Dog maa det vel være saa; thi Prokuratoren seer i den sidste Tid betænkelig imod Himlen, som om han saa et vist tindrende blankt Sort at svæve deroppe over sit Hoved, og naar han seer ned i et Glas Portviin, da svimler han som stirrende i en sydende Afgrund.

Det er imidlertid vist, at Vinkelskriverens unge Kone nedkom fortidlig af Sorg og døde med sit Barn, og at samme Dag, Prokuratorerne droge ind i Byen som i Triumf over Dommen, der fældte Vinkelskriveren, og som Thor kom i Daarekisten og Vinkelskriveren paa Tugthuuset, droge Tusinder gjennem samme Gade, over samme Bro, forbi de smilende Prokuratorer, den sindssvimlende Thor og hans læn-

kede Forsvarer, jublende: „Hurra for Friheden! idag er 17de Maj! Hurra for Grundloven!

Frihedens Tempel i Normandens Dale
stander saa herligt i Ly af hans Fjeld.
Frit tör han tænke (skrive?) og frit tör han tale,
frit tör han virke til Norriges Held!“

VII. De store Børn.

Der var stor Opstuss ved Kirken idag. Kun et Par sølvsnorede Kudskekraver og et Dusin fjedrede Silkehatte saaes i nogle Faetoner over den bølgende Mængde. „Her er folksomt som paa et Marked“ sagde en rødglindsende Proprietarius, idet han hjalp en Frøken i Vognen. „Godt, at man dog engang kan træffe andet end Pøbel i Kirken“ sagde Frøkenen med en flyvende Krølle paa Næsen, idet hun trak Kaaben efter sig.

Der maa have været en overordentlig Fest, siden baade Jurister, Fruer, Frøkener, Officerer og Proprietariusser ere tilkirke, ja siden de kom i god betids, da Præsten sagde Amen. Nej, nej — de kom tidlig nok disse Herrer, og Bostonpartierne til Eftermiddagen vare alt afgjorte i Pulpiturerne og Gallerierne og Standsskrankerne i Guds Huus før de, strækkende sig, børstende sig, spejlende, smilende og nikkende til hverandre, rejste sig under Velsignelsen, der ligesom Solskinnet daler over Onde og Gode.

En Stribe af blottede Hoveder hvidner igjennem Mængden. En lang fortsat Rullen kløver den. Guldsnorede, guulkokarderede Huer glimte i en Række henover den, liig en Lynstribe, der følger de takkede Kanter af en mørk Sky. Det er de „Konditionerede,“ som kjøre væk. Men et jamrende Hviin følger skjærende efter Kariol- og Diable-Duret. Det standser. Man seer sig om, man leer og ruller afsted. „Kom Løjtnant! kom Løjtnant!“ raaber man og ruller afsted. Thi det er kun en gammel Bedstemor i sin røde Atlaskeskaabe med Hermelinsbremmen og med Psalmebogen i det hvide Tørklæde, som er redet overende af den Grønne med Halen paa Hatten, da han til Afsked vilde lade sin Hest gjøre Kaprioler for En af

de Fjedrede i Faetonerne, for Frøkenen med det flyvende Høgeduun af en Krølle paa Næsen. Hesten gjorde ogsaa Komplimenterne, Fjedrene nikkede, den lille Sky forsvandt fra Næsen, et Blik af Venlighed foer som et Kornmod over Damens mørkladne Ansigt, og Knebelsbarten spidsede sig som et Par Vinger opimod Ørene til et Smiil; men Mor stakkels ligger med splittet Fløjelskyse under Teltbodstolperne, Hesten dandser paa Atlaskeskaaben og Psalmebogen svømmer utmed Mor i Gropen. „Gud ske Lov, at Løjtnantens Hest ikke trampede hu' Mor ihjel!" siger Mængden. „Det var endda vel."

„Gudskelov, at Løjtnantens Hest ikke trampede Psalmebogen isønder! Det var endda vel!" siger hu' Mor, og griber vaklende efter Klenodiet der det ligger, uden at ændse sine hvide Bomuldsgarnsvanter.

„Fanden skal . . ." — „Hvad, Knebel?" raaber Løjtnanten og et opbragt, bange Ansigt, som trænger sig frem i Mængden, i Munden paa hinanden. En Pisk hviner. En Hat svømmer med Psalmebogen. Hatten af! Hesten dandser i en skraa Linje, i kort Galop bort med Kavaleren.

Snart slutter han sig til Herrerne i Karjolerne og Diablerne, der drage nedover til Gjæstgiverstedet, hvor Menigheden skal forhandle et Par Sogneanliggender. Dette er det, som gav Gud den Ære at se disse sine *store Börn* i sit Huus. Mængden mylrede efter. Snart give Mændene i sine langskjødede, graa Kittelkjoler Bakken til Gjæstgiverstedet Udseendet af et stigende putrende Leerfald; snart lignede den mere en Braateli, fuld af stikkende Flammer i Lyngen, gloende Stubber og synkende og stigende Asketuer, naar de brogede Gjenter i brede Rækker, og i et Skridt, som Forlegenheden maaske gjorde hurtigere og haardere end smukt er, stimede nedover til det søde Honningkagested. Men dennegang gik de det forbi. Forgjæves klingrede voxne og halvvoxne Gutter med Kobberpengene i Lommen, og snakkede i Forbigaaende baade om Mjød og Honningkage. De gik forbi, og Gutterne slentrede efter, ikke ret tilsinds, skjønt de med frelst Ære sparte Penge.

Mændene bleve igjen. Der skulde vælges Forligelseskommissær efter Amtets Forslag af to. Alt gik godt. Løjtnanten

blev Kommissær, Proprietariussen ikke. Men bedre gik det siden: Løjtnanten fik Frøkenen i Faetonen for Kommissariatets Skyld, Proprietariussen ikke. Alt gik godt, og kun de Færreste mumlede om, at havde Valget været frit, saa var hverken den Ene eller den Anden af disse Herrer bleven valgt. Dog laa dette skjult under en vis mørk Ærgerlighed, der udspændte sig over Ansigterne. Dog gik Alt vel. Om Aftenen hørte man blot paa Salen hos de Store et Par Ørefigener, et Brøl og et Dunk i Gulvet. — Det var den nye Forligelseskommissær og Proprietariussen — men strax derpaa en lystig Sang af en dansk Vaudeville. Nedenunder derimod skraalte man af fuld Hals:

„Fri som nogen Greve
Norges Bönder leve!“

— Hiint Formynderskab var glemt.

„Fri som nogen Greve
Norges Bönder leve!“

jublede de graaskjæggede Børn, indtil hine mørke Mumlere selv drak Held for den vise og naadige Forsorg, som skal have Fingre og Øjne i Alt, ja indtil hiint Ansigt, der trængte sig med slig Harme og Angest i sine Miner frem af Kirkefolket, atter saaes straalende af Glæde imellem Kromændene; og fra denne samme Mund, som bandte Løjtnanten, der reed hans Bedstemor overende, hørtes nu et skingrende:

„Skam for den som ikke
Kommissarens Skaal vil drikke.
Hurra! Hurra! Den Skaala var bra'! Hurra!

„*Store Börn!* store Børn! *Saa alvorlige i Smaating?*“ sagde den nye Forligelseskommissær ovenpaa Salen hos de Store, idet han blev kastet nedover Trapperne, fordi — hedte det — han havde gjort Jox i Kaartene.

„Store Børn! store Børn! *Saa letsindige i vigtige Ting!*“ knurrede en Knark, (der ved frit Valg skulde være bleven valgt) med Armene ikors henne i Krogen i Bondestuen, da Sangen om „Frihedens Tempel i Normandens Dale“ og om den frie Bonde i forvirret Tummel blandede sig med Hurraerne for den nye Kommissær, og for den faderlige vise Forsorg, som man siger, selv de store Børn kunne have Godt af.

Sognefjorden*).

„Nu er det Tid at liste os ud" — sagde Prokurator Lux, seende ud over Fjorden. „Fjorden bedager sig. Det er imellem Guul og Gust. Bær Væsken ned, Arngrim!"

Arngrim tog den som om Fanden havde rakt ham en Pose med sine egne Steenkul.

Fjorden laa stille og blank og mørkblaa, som om den var en uhyre Stribe af en underjordisk evigfast Emaljehimmel. Man saa hvide Skyer at drive derunder. Var der noget at frygte for, maatte det være den blege troløse ovenover med sine snefaneagtige Skyfjelde. Det var Sognefjordens gode Time. Nu tog den sig sin Middagshvile indunder Hurrungknæerne i Lyster, bag Moldens høje Saate, strækkende sig langsmed Jordangerbakkerne og Angulsnæs, dysset i Slummer af Fejgumfossens sølvstrengede Langelejk. Der, hvor Prokuratoren roede, var Fjorden ligesom hiin vrede bortrullede Fjords evig rolige Bund, som om Sognefjorden egentlig bestod af to Elementer: et ubevægeligt, krystalartet, dunkelblaat; et bevægeligt, henoverfarende, sort, ondt, henoverfarende som Rynkerne over Panden, Jordskyggen over Maanen.

„Hal ud, Arngrim! Hal ud Thorstejn, Fingal, Viking, Ole!" Det var en Ottring. Prokuratoren vilde skyde Hajens Fart.

„Hal ud, siger jeg. Fjorden er ikke at tro. Den kunde komme igjen."

„Kjæme fulle!**)" green Arngrim. „Kobben dukkje." Han meente dermed, at en Sælhund, som til Prokuratorens store Glæde havde viist sin Tillid til Vejret ved ret at lægge sig til Ro paa et Skjær, saa de længe havde hørt dens Snorken inde ved Land, stak plaskende i Dybet, vejrende Stormens Ankomst.

---

*) Kristianssandsposten 1842. Som Indledning staar i Originalaftrykket Digtet „Sognefjorden" (S. II. B. S. 249. (U. A.)

**) ɔ: Kommer vel.

Prokuratoren saa paa Uhret og tog sig en Snaps. Gammel Kognak naturligviis. Det var en vigtig Rejse, men ikke ualmindeligere end Søndagene ere i Aaret, der vende ofte tilbage. 200 Daler vare at tjene, at fortjene. Thi saameget vilde ikke blive ham negtet af Kollegaen Prokurator Jux som Sættedommer.

„Plask! Der gik en anden Sælhund, og . . .“

„ . . Arngrim! hvad er det? Arngrim, pas! . .“

Noget flyvende Sort viste sig oppe i Fjorden ligesom om Fuglesværme kastede sig hist og her, eller ligesom om Kradyr lettede sig op i Vasbrynet.

„Guste kjæme,“ sagde Arngrim med et Blik bag Skuldrene, og alle Rødluverne drejede sig som ved en Snor. Aarene svævede et Øjeblik ubevægelige over Vandet som de straaledannede Sidefinner paa en Hval.

„Hold under Land! Giv paa!“ Prokuratoren saa ivejret med en Blegnen i sit Ansigt, skiftende som de sorte farende Strøg oppe i Fjorden. Der, over ham, stod „Drøfteren,“ et fremspringende Fjeld i Lejrdals eller Aardals Alminding, dannet som en uhyre Mefistofelesnæse, spodsk bøjende sig fra Skyerne ned i det sorte Dyb.

*

Om ti, om fem Minutter var Scenen anderledes. Bølgerne slugte hverandre som Drager nappende efter Baaden. De ligesom aandede, men ikke som om de droge Aande, men som jagende Hunde udskydende af sit Dyb ny Vindstyrke. En Gejst vilde have havt ligesaa ondt for at komme igjennem Luftstrømmen, der pressede sig ud imellem Fjordbredderne, som et Menneske for at sætte svømmende over en rivende Strøm. Men havde den kunnet holde sig over Baaden, vilde den have læst følgende Subtraktionsstykke i Prokuratorens Sjæl. Men en Gejst behøvedes ikke. Det stod for et Menneske at læse i de sitrende Træk, der ligesom Tal, der skrives og udslettes, formede sig om de blaanende Læber. 2—3—5 og 7 Tal vare synlige over dem, og Panden fyldtes af forsvindende og tilbagekommende Streger *in mente.* Det mumledes ogsaa næsten hørligt frem, og det var ikke frit for, at den ærlige

Arngrim, der sad med Ansigtet ligemod, mærkede hvad der foregik i Hosbonds Sjæl.

„O Gud! Gud! slipper jeg vel frem, vil jeg ikke forlange meer end 170 Daler.“

En Bølge, der syntes at ville efterabe Drøfteren, væltede sig frem til Luvart.

„O Gud! Gud! 150 Daler, 130 Daler, 120 Daler!“.

„Pas til Læ!“ raaber Arngrim.

„110 Daler, 105, 100 Daler!“ Og saaledes gik det ned indtil et rimeligt Salarium. Trækkene i Sjælen maatte se ud som naar en hvid Finger slaar Kors i Mørke, eller som naar Sandet bevæger sig over rodende Larver.

Da Prokuratoren saa han slap vel tilland, begyndte han vel at addere; men ikke betydeligt. Han kom kun til over de hundrede da Baaden lagde til. Skrækken sad i ham.

Han havde endogsaa været from undervejs i de fem Minutters Mellemtid før Gusten rigtig tog paa, og gjort et Vers som saa, med specielt Hensyn til Sognefjorden:

„Rens dit Hjerte, pröv dets Raad,
giv en Kalk til næste Kirke,
pröv din Tanke og dit Virke
för du springer i din Baad!“

„Jo saamen skal du have de 200 Daler,“ faldt Sættedommer, Kollegaen, Prokurator Jux's Eragtning og Dom for Ret at være. „Hvad er det for Snak? Jeg kjender dig ikke igjen. Er du fej? Du kan gjøre mig en Tjeneste igjen.“

Sligt kunde passere i gamle Dage før Nordre-Bergenhuus Amt begyndte at udmærke sig paa Storthingene.

Det blev derved. Med sine 200 drog vor Prokurator da afsted før Fjorden, den onde Fjord, begyndte at komme tilbage fra Havet. Da, i Morgendæmringen, saa den ud som Bly, som om det var umuligt at den kunde bevæges. Men —

Atter under Drøfteren, Djævlenæsen, hvor Lejrdals eller Aardals Alminding luder sig ud forat vejre, naar Gust eller Guul kommer og forat lodde Dybet med Tippen!

Hu! Da blæste det. Det var ligesom om Blydækket brækkede sig op og et Helvede af kaotiske Havhest- eller slangeagtige Former mylrede op. Langt ude i Fjorden saa Vindkastene ud som om Hjorde af sorte og hvide Bukke gallopperede over fra den ene Bred til den anden.

Prokuratoren erindrede, at han ikke havde bedet sit Fadervor før han rejste ud — ikke i mange mange Dage og Tider. Han trøstede sig vel en Tid med, at mangen Præst rejser ligesaa fastende; men han mærkede til sin Forfærdelse, da Vejret tog paa, at han havde glemt alt efter Ordene: „Du som er i Himlen!“ Did kom han mangfoldige Gange; men ikke længer. Han mindedes nok, at der stod noget om at forlade vor Skyld; men da han ikke kunde finde den rette Følge i det, gik alt i Skuddermudder.

I Mangel af noget Bedre, gav han sig da til at mumle Verset fra igaar.

„Guulen er strid idag,“ sagde Arngrim og halede ud. „Vi vare for seent ude.“

Prokuratoren bandte for sig selv den langvarige sidste Aal i Bostonen efter Retten, og Flaajeita'en ovenpaa, og som en mild Lysstribe foer den Tanke igjennem ham, at det var Nattevaage og Morgenkaffeen, som gjorde ham saa ængstlig. „Ja Kaffe gjør ængstlig.“ Og idelig repeterede han dette uden dog hvergang at føle samme Beroligelse, som da Tanken faldt ham ind, at Angsten sad i Maven og ikke i Sjælen. „Hvad skulde vel den ængstes for? For de 200? Sættedommeren vilde jo, at jeg skulde have dem. Og saa ere de fortjente med — —

„Gud og Æren,“ vilde han have sagt ved sig selv; men et Raab af Arngrim gav ham andet at tænke paa.

Da Tørnen var over, sagde den troskyldige Arngrim: „Ak, Prokurator, der skulde dog ikke være syndige Penge i Baaden? Thi slig en Guul kan ikke komme fra nogen Anden end den Onde?

„ . . Hej, der blæste et Papir overbord, Hosbond!“ Det var en Tier af de 200, som Prokuratoren uformærket lod gaa i Læ. Og saaledes gik ti. Sogningerne forud troede, at de saa flyvende Flammer.

Vejret øgedes. Der maatte være en Storm af Vest ude i Havet; thi her var meer end Guulens egen Styrke.

„Under! under!“ skreg Arngrim, Thorstejn, Fingal, Viking og Ole som med een Mund. En Bølge med Man og Kam rejste sig mod Baaden. Den havde Profilet under den buede Kam af et Maskaroni-Ansigt, af en chinesisk Troldmaske. Den lo, den brølte, den hvrinskede, den smaskede efter sit Bytte.

En rød Lap hvirvler sig i Luften og sluges af Bølgen, der rullede sig sammen som Slangen, naar den har fakket sit Rov, bøjende sin Kam i en Cirkel ned i sit eget Dyb. Det var det andet og sidste Hundrede. Og med engang. Der var ogsaa noget forfærdelig Kreditoragtigt i hiin monstrøse Bølge.

„Se saa!“ hviskede Arngrim over Skulderen til Thorstejn. Der gik Forskrivningen. Saa du den var som en Blodflek da den gik under. Og han gav sig som om han havde slidt Leveren af Livet.“

Den forfærdelige Bølge var over. Bagtil saa den virkelig ud som en umaadelig lang Ryg af en Havhest, som en Blanding af Hest og Slange. De, som kom efter, vare kun som smaa boltrende Iser. Sognefjordens onde Styrke var kommen forbi Drøfteren. Den skimtede allerede sin Hvile bag Urnæs og Solvern, forbi hvis yndige Strande den gaar som Løven, der vel ikke aflægger sin Natur, men dog logrer og murrer af Tilfredshed naar den i Kredsen føres forbi En, der har vundet dens Tilbøjelighed.

Prokuratoren kom vel hjem. Det var ellers en slet Rejse. Sognefjorden havde tugtet En af sine Bredders Mishandlere.

„De Lykkelige“ — sagde Prokuratoren, tænkende paa sine store Forbilleder paa Østlandet — „de Lykkelige, som kunne kjøre! Den fordømte Sognefjord!“

Figurer*).

I. Lutherske Lands-Pabster.

Ikke blot den katholske Kirke har sine Pabster og Pabstleins. Der er en Overflod deraf i vor egen udskregne evangeliske. Men vore tage sig ikke nær saa godt ud som hine med Fløjelskappe, den tunge glimrende Monstrans, de rige Præbender og den laskede Cølibatfedme, som en tro Huusholderske paa nogle og Tyve, ved Navn Therese eller Angelika, holder vedlige paa det alleromhyggeligste med Lammesteg, lidt Vildsvinekjød, friske Druer og netop saameget god Burgunder, som er tjenligt for Fordøjelsen og en sund Søvn derude i Kaprifoliehytten, hvor Therese strikker og jager Fluer bort, og hvor Ingen maa forstyrre Hans Velærværdighed. Men dette er jo et Stykke af en Prælat; og vi have jo ikke Prælater. Jo Emner til Prælater have vi, jammerlige Efterligninger af Prælater.

Hans lutherske Velærværdighed har ingen Therese eller Angelika; men han dyrker heller ikke Cølibatet. Han blev tidlig gift, fordi han blev tidlig befordret, og han blev tidlig befordret, fordi han tog tidlig Examen, og han skyndte sig med at tage Examen, fordi der i den Tid var gode Embeder at faa for slette Kandidater. Siden har Hs. V. ladet Theologi være Theologi, og en Stok, der driver for Strømmen, kommer ikke mageligere og sikrere frem, end Hs. V. er kommen fra det ene gode Kald i det andet. Thi Hs. Velærværdighed — eller Højærværdighed, som han vil kaldes, siden han alt har været Provst — har ikke følt sig bunden til nogen Menighed af Godhed for den eller af gjensidig Kjærlighed; men han har betragtet sine Kald alene som Porte til noget Større. Og dertil er han ogsaa indgangen; thi han tænkte strax: bedst at

*) Statsborgeren, 1837. U. A.

banke itide; søger, saa skulle I finde. Og saa søgte H. V. itide, nemlig strax noget Bedre blev vakant; og naar han havde søgt ni forgjæves, fik han altid det tiende. Og saaledes er H. V. hamlet tidlig op i et Embede, hvori den lutherske Pabst har kunnet udvikle sig frodigen.

Kom ikke til H. V. med den Nyhed, at forbedrede Religionsbøger ere udkomne. H. V. hader alt Nyt undtagen af Aaret, og saaledes da ogsaa Sligt. H. V. kan Pontoppidan paa sine Fingre, saa han endogsaa lange Stykker kan lægge Bogen paa Ryggen under Examinationen indtil han kommer udaf det, f. Ex. ved at se Fremmede i Kirken. Og da H. V. engang kan Pontoppidan, skal H. V. vel ikke gjøre sig den Umage paa sin gamle Alder at puge ind noget nyt forat Ungdommen kan blive bedre underviist, som det heder, og ikke faa noget Galskab ind, som det heder, og ikke med Plan blive opdraget i og til Dumhed, som det heder. Hs. Velærværdigheds Klokker og Skoleholdere dele naturligviis ganske Hs. Velærværdigheds Meninger, og saaledes ogsaa denne, og saaledes gaar det i Hs. Velærværdigheds Præstegjeld som det gaar. Hs. Velærværdighed har ellers Grunde, baade inden og udenfra hentede, for sin Forkjærlighed for gamle Erik. „Man er enig med mig i selve Hovedstaden, — siger H. V. og seer sig omkring, idet han tager sig en Priis og knepser med Fingrene — i Hovedstaden faar selv fornemme Folks Ungdom netop den samme Underviisning som min, og det skulde jeg tænke er nok og vel saa det.“

Hs. Velærværdighed gjør meget af Autoriteter, og saaledes ogsaa af Andres Prækener. Han var derfor i over 11 Aar — nemlig saalænge Tyveriet skede i dybeste Hemmelighed, og H. V. endnu gav sig den Umage at holde sig til det Tydske — berømt som Taler. Han excellerede altid i at fremsige Bønnerne med megen Salvelse og størst mulig Vidtløftighed, saa de altid udgjorde — alt med alt baade før og efter — idetmindste ⅓ af den egentlige Præken. I ondt Vejr, og naar der ere Faa i Kirken, knapper han ogsaa af i dem, og det er ikke saa frit for, at Fa'r da slaar sig kaad og vild, og holder noget af sit eget. Da er det morsomt at staa og lye ved Døren.

Hs. Velærv. holder strengt paa sine Rettigheder. „Jaja — siger Han — se til hvor godt I faa det, naar I har lagt mig i Graven med Jeres Tværhed eller jaget mig langt bort. I — Noksagt!“ Han skylder Standens Værdighed at behandle alle de Bønder med Foragt, som ikke kjøbe sig med en Ferskmad Tag over Hovedet mens de have noget at tale med Fa'r. Men er saa Ferskmaden feed, saa kan Fa'r, som ellers ikke er grej, være blid som en strøgen Kat, for saa kan han faa sig en varm Boston med Flaagjejta efterpaa med nogle Visse, nemlig saakaldte Konditionerede, som ere de eneste Værdige til at omgaaes Hs. Velærværdighed eller Højærværdighed.

Disse Konditionerede bestaa af Fogden med hans Karle, en Prokurator, der er et Skarn, en Døgenigt, hvis Far var noget mere, nemlig Løjtnant, en Brugsfuldmægtig, to tre Proprietariusser, som ere Proprietariusser fordi de ere Konditionerede eller ere blevne det, ikke paa Grund af nogen fortrinlig Dannelse, men fordi de efter nogle Aar ere blevne saaledes adlede paa sin Norsk af nogle Storfolk, de have hængt i R— paa. H. V. gjør meget af de Konditionerede, saasom de ere hans eneste Omgang, og meget *for* dem. Han tager det nemlig ikke saa nøje med dem hvad Offeret anbelanger, og har alligevel en egen bedre Præstekjole til Brug for dem ved Daabforretninger og andre Tjenesteforretninger, hvorefter H. V. skal paradere ved Bordet. H. V. er ligesaa dreven en Epikuræer som sin katholske Kollega; kun tager han det ikke saa nøje med en vaagen Nat engang imellem, saasom han har befundet, at tre Perikommer for hver Time, som burde været sovet hen, endda holder ham oppe Dagen efter. H. V. har i sin Mage truffet paa et beslægtet Gemyt, saa han lever i et exemplariskt Ægteskab. „Som jeg og min Frue!“ hører man derfor stundom exempelviis anført i Brudetaler, hvoraf han ellers har tre staaende. H. V. rejser gjerne et Dusin Mile forat gjøre sin Opvartning hos en Stormand, og undlader ikke, hvergang han er i Byen, at spilde Kirkedepartementchefens Tid med en unødvendig Visit, der ingen anden Nytte kan have end at Chefen dog faar se hvilke Pabster man dog kan have her i Landet. At H. V., fordi han er reen ram Orthodox, holder sig for en af Kirkens Støtter, følger af sig selv, saasom klogere Folk, hvor-

med det samme er Tilfælde, kunne tro sligt om sig ogsaa. Et orthodox Tidsskrivt holder H. V. ogsaa for Synets Skyld. Men da Ejdsvollsplanen kom, troede H. Velærværdighed det var et Flyveblad, og stak det hen i et Hul, hvorfra den aldrig vil komme frem, om man ikke purrer H. V. eftertrykkeligt. Næste Søndag holdt H. V. for tomt Huus, paa dem nær han havde sendt Bud til (for Bostonens og det Andres Skyld) en original Præken om „Tidsaandens skadelige Oplysning." Næste Morgen tog han Perikom. Men kun engang imellem. Og Sligt hænder ogsaa kun engang imellem.

II. En By-Pabst

adskiller sig ikke i meget fra sin landlige Kollega. Trækkene fra det Indre, Pabsteriet i sig selv, ere de samme. Han er maaske endnu inderligere i sin Uvilje mod alle Forsøg til at mane Præsterne op for Religionens sande Værdighed og Oplysningen, saasom han er, og kanske maa være, endnu omhyggeligere forat skjule den. Aabenbar Skjødesløshed i sit Kald er det, By-Pabsten mindst gjør sig skyldig i; men der er en fiin, fast umærkelig Skjødesløshed, en Kulde for sit Kald og Ufølsomhed for alt det meget, han kunde udrette for Guds Sag paa sin Post, som er ligesaa karakteristisk for ham som hint skjulte Had mod al Opvækkelse og Reformation, der i sin Indædthed, Varme og hykkelske Fordulgthed ligner det, endskjønt sortnende og skaldække, dog glødende-hede Jern. Jeg kaldte denne Skjødesløshsd umærkelig — den er ingen virkelig Skjødesløshed, for den var fra først af en Plan til at gjøre sig Embedet saa mageligt og Bylivet saa behageligt som muligt. Og den er ogsaa bleven opdaget, og — meddelt H. V. maaske for Halvparten (thi den anden tilhører ham selv udelukkende) fra den almindelige negligeerte Bytone hvad kirkelige Sager angaar — har den nu atter fra Hs. Velærværdigheds Side reproduceret sig i Menigheden. Det forhen kolde er bleven koldere, og det afskyeligt klamtkoldt, Sneglegemytkoldt, og Ufølsomheden for det Hellige har faaet een Hud til. Men hvorledes kan dette gaa til? Hs. Velærværdighed mang-

ler ikke Salvelse, prædiker ikke saa ilde og messer fortrinligt; og endda synes Menighedens Andagt ligesom at ostes og surnes i Hjerterne. Det kommer af denne klamme, amfibieagtige Kulde, som er ejendommelig for H. V., ikke fordi den paa nogen Maade viser sig i det Ydre, som har nok af Livsvarme og Sundhed, men den forstaaes ved en ubegribelig sympathisk Korrespondens at klæbe uadskillelig ved hans Gemyt. En tænker under de bevægeligste Steder: „Ej, Fatter, vil Du ogsaa ophøje Dig til en af Kirkens Pillarer?“ En Anden: „Hvormange Østers har Du tillivs?“ En Tredie: „Hvormeget tror Du af hvad Du siger, Far?“ En Fjerde tænker, naar H. V. messer paa det allersmukkeste, paa den skinhellige Farisæer, som gik op til Højalteret; og en Femte spekulerer paa, om ikke Kirketjeneste, Præken og Messe lod sig ligesaagodt forrette ved Maskiner, hvoraf hver enkelt tog i paa sin Tid. Det er af personlige Grunde og med Hensyn til sig selv, at Hs. Vhed paa ingen Maade kan lide gejstlige Taler med Liv og Glød; men kalder dem ugrundige.

Hs. Vhed føler igjen Menighedens Kulde, og saaledes skulde man tro den gjensidigen forøgedes og at Thermometeret bestandigt var i Synkende. En Menighed taaler meget og aldrig mere end i saadanne Sager, fordi man saa halvt om halvt er bleven vant til at tro, at saa skal nu engang være. Det bliver ved det gamle Forhold, og naar en Fremmed spørger en god Borger af den gamle Stok om hvorledes Præsten er, saa løber han vistnok i Tankerne igjennem en Række Velærværdigheder ligefra den Sidste, der efter Datids Brug latiniserte sit Navn med et „*us*“ i Enden, men svarer dog: „Aa brav!“ Hs. Vhed veed dette, og derfor er det kun i enkelte Øjeblikke stød- og tilfældigviis at han føler, at alt dog ikke er som det burde være. For Enkelte, der staa ham nærmere, søger H. V. da at reparere noget derpaa ved at være en god Selskabsmand, og derved saa smaat at understøtte den Mening, at han har for godt Hoved til at burde være bleven Præst. O Himmel! Og dog er dette en af den fordærvede Verdens Meninger. Og H. Vhed giver den selv Næring, og veed ikke, at den enfoldige Masse af Menigheden oversætter den plumpt hen

i sine Tanker: at H. V. er mindst af alt skikket til at være Præst, men en Synder saagodt som nogen, et Verdensbarn osv.

H. Vhed har og aa sine Bønder, hvorpaa han, ligesom sin landlige Medbroder i Herren, viser sin Stands Værdighed. Det er nemlig de simplere og fattigere Borgere, Folk, som ikke fryse, om de blive staaende noget ude paa Trappen, og endelig Skolelærerne. H. V. gjør Skolebesøg omtrent som jeg tænker mig Baron Wedel, om han blev degraderet til Løjtnant, vilde visitere Kavallerikvarterene. Hej vil du gaa! Hvad er det for et Dyr, Slubbert af en Udreder! Paa Spiltouget igjen, Trompeter! osv. Eller endnu bedre, en Landjunker træder ikke med den tugtende, knusende Anstand indimellem sit Hundekobbel som H. V. mellem sine Skolelærere, naar en Forretning kalder dem sammen.

H. V. er samvittighedsfuld, thi han undlader ikke at rangere sine Konfirmander paa det nøjagtigste efter Forældrenes Stand. Kundskaber komme her ikke i Betragtning af den gode Grund, at Alles nødvendigviis maa blive lige, siden H. Vheds Underviisning kun gaar ud paa Pontoppidans Gjennempugning. Hverken mere eller mindre. Naar den er gjennempuget er Konfirmanden færdig. Og H. Vhed med. Og saa kommer den velsignede Søndag, da H. Vhed „om Gud vil“ fremstiller paa Gulvet denne velunderviiste Ungdom, som han „med Guds Hjelp og Herrens synlige Velsignelse“ har forberedet til det hellige Naadesmaaltid.

Ak, smukke Julie, hvis fine Kinder H. V. saa ofte har klappet venligere end de Andres, og du, fattige Johanne Christoffersdatter, som for dine store blaa Øjnes Skyld kom lidt højere op i Rækken, d. e. nærmere Vinduerne, end du ellers skulde efter din Ringhed og Armod — eders gode Natur beskytte eder nu! eders Hjerte har endnu en Religion, som er skjønnere end den, I har maattet gjennempuge, det er Uskyldighedens — bevarer den, og siger om Pontoppidanen, som I skulle sige, naar et uroligt Hjerteslag siger at I have syndet: „aldrig mere!“

H. Vhed vil passere for et Stykke af en Skjønaand. Siden Dæmringen kom ud, og dens Beundrere optoge dens Pøbelagtigheder som Løsenord i den Intelligentsens Kamp mod

Raaheden, som de vedkjendte sig at føre, er H. Vhed især bleven besat af et polemiskt Belletristeri. Den Ypperstepræst Matthatias Makkabæus's Røst lød ikke højere paa Kampens Dag, end Hans Velærværdigheds naar slige Ting kom paa Bane i en Gjæstebudssal. O den prægtige Præst, hvor han da kunde give Medmennesker deres Rest! Kun var det stor Synd, at hans Harauger ikke rimedes ned paa Stedet, for saa vilde man have havt nok en komplet Dæmring, et polemisk Digt, paastedet, og det en vel saa god og saftig som den Første.

H. Vhed hader alle Blade undtagen Rigstidenden og den Konstitutionelle. Dem kan dog Folk læse, siger H. Vhed og læser just da de andre til sin Chokolade. H. Vhed vil ligesaa gjerne som sin Kollega paa Landet leve godt, men han veed at leve finere. Forskjellen imellem dem i denne Henseende er omtrent som imellem Pai og Postei. H. Vhed forsømmer ingen Opvartning hos de Store. Han er godt antagen i fornemme Selskaber; og naar han har holdt en god Liigpræken bedes han ved næste Lejlighed ogsaa til Gjæstebud imellem de simplere Borgere, som ogsaa kunne leve godt. Med disse gode Liigprækener gaar det saaledes til. Hs. Vhed har engang gjort op fire. Disse deles i otte Halvdele og sættes da afvexlende sammen, hvorved opkommer en tilsyneladende Variation, hvis Falskhed ikke kan kontrolleres mere paalideligt end at man kan sige: noget af det synes jeg at have hørt tilforn. Kaldes Halvdelen *a*, *b*, *c*, *d*, *e*, *f*, *g*, *h*, saa danner *ah* ikke det samme som *bg* o. s. v. Denne Kunst tilhører Pastoraltheologien.

Hs. Vhed er — men jeg er (som saa Mange) bleven lej af Hans Velærværdighed.

III. Smør-Kaptejner.

Nogle tro, de skulle skrives „Smøre-Kaptejner,“ fordi de smøres og maa smøres; men da de almindeligviis, naar de smøres, smøres med Smør, saa lader det sig vel forsvare at skrive Smør-Kaptejner. Ja skulde man udtrykke den inderlige Forbindelse, som Bonden har opdaget imellem Smør og Kaptejner, og hvori han er bleven vant til at tænke sig dem,

saa burde det vel endog være skrevet glatvæk i eet Ord: Smørkaptejn. Substantivet af „at smøre“ i den Bemærkelse, det her skal tages, heder ikke „Smøring,“ men „Smørjing.“ Og hvorfor? Jo fordi det udelukkende tilhører Bønderne. Kun de trænge til at smøre eller smørje, og saaledes have de Ret til at se det Ord, som udtrykker en af deres ejendommelige Plager, saaledes skrevet som de bruge og forstaa det. Det samme er Tilfælde med Ordet „Løjsning,“ som ogsaa betyder det Samme. Og da Folk for længe siden har gjort opmærksom paa hvad det vil sige, og at denne gamle nationale Skik endnu ikke ganske er gaaen af Brug, saa forstaa vi vel ogsaa hvad „Smørjing“ vil sige.

Der gives Folk, som tro, at en Kaptejn ikke kan leve uden Smørjing. Men det er vitterligt, at Smørjingen er tagen af og Kaptejnerne til. Den Mening kan altsaa ikke holde Stik. Vor Kaptejn var derimod overbeviist om dens Rigtighed; og intet gjør heller klogere end et langt praktisk Liv.

Praktisk havde det været, fordi det siden Han blev Kaptejn, idelig havde været opofret til at bøde paa den stedmoderlige Behandling, han troede Standen leed fra Statens Side, og kort havde det heller ikke været, dersom man vil regne de 21 Løjtnantsaar med, som han havde tilbragt i Garnison og som Premierløjtnant paa Landet. Men af disse var der kun tilbage Mindet af to Kammeratnavne, en aldeles paalidelig, behagelig Erindring af Prisen paa Kjøbmand *N. Ns* Kognak, diverse andet Hukommelses-Raskeri, dog uden nogen Orden, lidt Stranguri og visse hæmorrhoidiske Ulejligheder. Underligt skulde det dog være, om Kaptejnens Knebelsbart og Maaden at stritte den op paa (og dette var ingen uvigtig Akt i hans Liv) ikke skulde være den samme. Idetmindste var den ligesaa stor, rød og snoet som den Tid var Mode i Garnisonen, nemlig som et Antilopehorn, hvorved Ansigtet fik noget frygteligt bestandigt-smilende. Hine Aar faa vel tages med, og saaledes faa vi en gammelagtig Krigsmand ud, som fordrer Respekt og det ikke saa liden.

Men ak! at en saadan Krigsmand ikke skulde kunne bestaa sig for en Smørkugle, en Enkelt- eller Dobbelt-Pundinger af Smør!

At falde i Smør, kan lade sig høre; men *for* Smør? Ja saa lader sig ræsonere af Den, der ikke veed hvor farligt Skyts det er for en fattig Mand, eller hvad Virkning det kan have paa En, der aldrig faar nok Smør. Desuden er Smør altid saa godt som Penge, og ligesaagodt som Smør kan man tage Koen, hvorfra Smørret kommer, og ligesaa godt som hvad det er kan man tage Penge og omvendt. Kaptejnen var aldrig urimelig. Han tog altid først Hensyn til Andres Lejlighed; thi til sin egen havde han eengang for alle forlængst taget det primitive og siden urokkeligt befundne, at Alt kunde være nyttigt og Intet maatte forsmaaes. Behøver ikke en Mand paa Landet Kalve, Grise, Sauer, Veed, Sæletøj, Hestesko og tusinde andre Ting? Bagateller! kan en velstaaende Gut paa sine 70 Tommer slippe bort fra Geledet paa bare Hestesko? Med Sølvnagler i kanske, og Kalven og Sauen maa have noget om Halsen.

Men hvorledes kunde Kaptejnen have sit Kompagni fuldtalligt? Ej, hvem faar flere Unger end fattige Folk? og dem har man da nok af. Bygden havde mange Konditionerede, og disse havde mange opvoxne Sønner, som efter Loven skulde have været „tagne.“ Men hvem kunde tænke paa sligt? Præst, Prokurator, Kaptejnen selv, Proprietariusserne, Lensmanden havde hver sine dagdrivende Slamper paa Gaarden. Men at se disse under Musketten? Gudbevar's! De rejste til Tegningerne i sine Karioler og tilhest, for at spille Kort ovenpaa, og til Mønstringerne baade for den og anden Fornøjelses Skyld. Og naar de Konditioneredes Sønner — ofte Folk, som de velstaaende Bønder kunde overse — skulde blive fri for Tjenesten, fordi de skulde holdes for gode dertil, saa holdt disse Bønder ogsaa sine for gode dertil. En Postkarls, Færgemands eller Skydsskaffers lave Betjening var lidt efter lidt bleven ærefuldere, og virkelig ogsaa bekvemmere siden det ikke var vanskeligt at faa en eller anden Slusk af en Træl til at fungere. Og saaledes kom Kaptejnens Geled til at bestaa af prægtig Kanonføde.

Kaptejnen var meget anseet i Bygden, som — Himlen ske Tak, at der dog ere nogle igjen! — ikke var af de fordærvede, hvor Bonden vil holde sig til Loven og forresten give efter

sit Hjertelag. Han elskede sit Fædreland oprigtigen; thi Danmark foragtede han og Sverig var han mindre blid paa, og noget maatte han dog elske. „Jeg er, Djævelen knuse mig! en oprigtig norsk Gut af de Gamle!“ plejede ogsaa Kaptejnen at sige. Han bandede ogsaa forfærdeligt, undtagen naar hans Frue havde Selskab. Thi hun havde sine og han sine, og begge vare meget forskjellige. Hun vilde gjerne agere fiin Dame, omtrent tagende sig ud som en af de gamle Eventyrs-Prindsesser, der i sin Ungdom var bleven bortført af et børstet Trold, og dette bestod da især i at føre et stort Huus, og derfor maatte Løjsning til, og saaledes fik Kaptejnen sin Kone at skylde paa for sin Samvittighed, som stod i en inderlig Forbindelse med de hæmorrhoidiske Affektioner. Han forstod, skjønner man, kun at kommandere uden Huset; og dette skaffede ham Ord for ikke at være saa slem som han saa ud til.

Thi han saa forfærdelig ud: Kinderne spændte, røde og skinnende som et Par Kobberkjedler — Næsen klumpet, trodsig, opstaaende, uhyre i Størrelse, spillende i alle de blaaviolette changerende Farver, som gjør den nedhængende Klunds paa Kalkunhanens Neb saa mærkværdig — Øjenbrynene formelig krøllede eller lurvede som de uhyre Bakkenbarter og fuxrøde som disse og den skrækkelige Knebelsbart, som vi have *in mente* — Øjnene saaes lidet til; de syntes under rolige Omstændigheder højt som et Par Hagl, der ere blevne siddende i en Stryforladning, som man har skruet op; men under en interessant Akkord f. Ex. kunde det undertiden have Udseendet af at de skjød sig frem paa Stilker ligesom Hummerens Øjne, smaa, kulsorte, stenkulsblanke, uimodstaaelige, fortryllende, smeltende den mest haardnakkede Bondegjerrighed i Mandens eget Smør. Haaret — det var rødgraat, stridt og godt at tage sig i, naar Kaptejnen kom i Betryk i en Historie. Thi han var stærk i Historier fra 1814. Selv havde han ikke været med, men nær ved, og, som sagt, han var stærk i Historier fra 1814. Naar Kaptejnen mønstrede af, maatte Soldaterne raabe Hurra for ham som Skik og Brug er ihvordan Kaptejnen er. Og ihvordan han end var, saa var han dog retfærdig; thi naar han først havde faaet en Karl i Geledet, saa straffede han uden Persons Anseelse. Thi Per-

sonerne af Anseelse havde brugt Smørjing, og Smørjing er god til noget af hvert.

IV. Blodsugeren

danner Overgangen til en ny Figur, paa hvis Udkast vi tænke med Rædsel, nemlig Prokuratoren, naar han er slem, saadan som vi kjende ham i diabolisk Aabenbarelse. En Blodsuger, enten af de almindelige, som ingen Undseelse have for Verden, men bære sin Gjerrighed tilskue i et kummerligt Udvortes og den knappeste Levemaade, eller af de, ikke bedre, men smukkere og galantere, som vi ville skildre, er kun en ubetydelig Deel, et Led, der, ligesom Ormens afhuggede, lever for sig selv, af en saadan Prokurator. Blodsugeriet er kun en enkelt af de Klør, hvormed denne Høg holder sig fast i Menneskehedens Nakke; kun en enkelt af de Trævler, hvorigjennem denne Giftplante suger sin Næring. Udenfor Blodsugeriet kan Blodsugeren være det honetteste Menneske af Verden; Denne derimod kan bedrage, om han end ikke vandt en Skilling derved. Det er ham nok, naar han kun holder sig varm i Kunsten. Der kommer nok en Lejlighed, da han kan anvende den importablere; indtil da giver det altid, i Mangel af saadant, Aandsbeskjæftigelse og Øvelse, at lyve, intrigere og stifte Splid m. m. Jeg saa engang en saadan Prokurator tilsyneladende ledig læne sig udover et Gjærde. (Slige Tornebuske, tænkte jeg, maa der gro langs Vejene i Helvede). Han var ogsaa ledig; men paa sin Viis. Han morede sig med at faa en liden Gut til at slippe gule Myrer op i en Tue af de Brune og at se paa Myrderiet imellem dem. Barnet havde ogsaa omsider fundet Moro deri. Og saaledes gaar ogsaa den brølende Løve omkring.

Vi ville ikke have at bestille med disse almindelige Blodsugere, som blot forstaa den plumpe og simple Aagren, men sky den finere, mere anseete, igjennem forcerede Anvendelser af Rettens Mellemkomst og Processer, ikke alene at faa sit Tilaagrede, men Godtgjørelse efter Beregninger, hvormed det ingen Vanskelighed har. Hine modbydelige udsultede Spids-

næser i det kummerlige Antræk med de skidne smaa, om end tykke Tegnebøger i Skindlommen, forholde sig til disse kun som Grovsmede til Klejnsmede, og kunde vel for det fortjene Opmærksomhed; men da vort Valg er frit, kan der intet underligt være i, at vi foretrække at skildre en af disse Blodsugere, som have forstaaet, at man for at kunne leve med Ære som Blodsuger, maa ligne visse Vandplanter i at bære en smuk, kjækt i Solskinnet fjedervajende Flor over Vandskorpen, mens de hæslige, sejge, ormdannede Rødder sugende igjennembore Mudderet.

En saadan Blodsuger er en meget behagelig Mand, som gjerne seer Folk hos sig, er med, hos hvem man lever højt og godt, og Ingen spørger hvor det kommer fra. Derpaa kan han være tryg og bygge sin Frækhed. Hans Viin og Porter vil ikke forekomme Nogen som Blod, naar den kun er god. Derfor er den altid god. Han er ikke en Forbryder for, ligesom hine sin Races pøbelistiske Udskud, at nægte sig Livets Glæder. Og hans Glæde er ikke forstilt. Hans Latter er oprigtig. Hans muntre Leven, hans hyppige og eklatante Gjæstebud skulle ikke døve hans Samvittighed.

Hans Samvittighed — hahaha! Hvem leer? Det var en fæl Latter!

Han *har* ingen Samvittighed. Mest af hele sin Slægt er *han* fri for dette ubelejlige Onde. Hine plumpe Blodsugere ere saa spidsnæsede og blege om Truten fordi Samvittigheden kniber dem. Men Han — vor Blodsuger — er af smukt, triveligt Ansigtshuld. Hans Lysekroner straale ikke saa om Aftenen, forat han ikke skal se Skyggerne af sine Offere, af dem, som han drev til at give Døden det Eneste, han levnede. Hans Fløjelsgardiner ere ikke saa langtnedhængende, saa fyldige og bløde, forat de skulle dæmpe denne Lyd af Høstnattevinden i Træerne derudenfor, som ligner saameget Suk i sine stødvise Tag, og Hylen, naar den er mere vedholdende — jeg mener den Sukken og Hylen, som saa ofte (de dumme Folk!) fulgte paa hans ikke barskt udtalte, men uforanderlige: „Nej, jeg kan sgu ikke!“ Skulde han have fornummet noget Saadant, maatte han jo havt Fantasi eller Anfægtelser af Samvittigheden. Men ingen af Delene, og overalt Samvittighed

mindst. Den havde han ikke; og han fandt sig vel derved — idetmindste langt bedre end dem, der have formeget deraf. Thi intet gjør Livet surere. Han manglede den, ikke fordi han havde kvalt den, men fordi han aldrig havde havt den.

Engang dog — det var en Aften efter en Udkastelsesforretning, som Fogden selv sagde, han aldrig havde holdt Mage til, og hvor Kjærring og Unger havde skreget noget græsseligt, idet hun førte sine Syv ud, mens hun bar ved sit Bryst den Ottende, som var død under Forretningen af Krampe i den almindelige Skrigen — Engang dog, men ogsaa kun eengang, og det gik over som en Opstødelse — dengang nemlig, havde han dog, da han rejste alene hjem og følte sig noget flau i Maven, en Slags Anfægtelse af Noget, der lignede en Slags Samvittighed. Temmelig uvilkaarligt, ligesom et Lys pludseligt falder paa en mørk Væg, tegnede nemlig det Spørgsmaal sig i hans Indre: „men har jeg da nogen Samvittighed?“ Det blev ubesvaret, og, som sagt, det gik over som Hikke. Det blev ubesvaret, thi ved den løseste Eftertanke fandt Han, at det blot var udsprunget af Erindringen om hvad Fogden havde sagt og om at han er en Skurk, paa hvem et saadant Spørgsmaal nok kunde passe. I næste Sekund var hans Tanker: „Djævelen i denne Kariol, som Peer Peersen gav mig for de 14 Dages Henstand! saa støder den.“ Og i næste derefter (just som et Stjerneskud faldt): „Gid den Gaard der var min!“ Og i næste derefter igjen: „Der tør vel blive Raad dertil — bi lidt!“ Men han biede ikke. Kariolen med den skrækkelige Væske i for afsted gjennem Mark og Skov. Men intet Skud faldt bag de nathyllede Stammer, ingen stor mørk Skikkelse med et blegt fortvivlet Ansigt traadte frem, greb Hesten i Tøjlen og —

Næste Morgen laa ikke Blodsugeren med knust Hjerneskal i sin Seng. Thi Gud er langmodig d. e. Ulykken er sløv og Trældom hundartet af Gemyt. Men med en smuk lille blommet Morgenkalot sidder Blodsugeren ved sin Pult over den aabnede Væske, overregner Gaarsdagens Gevindst, og udkaarer sig af sine Lister et nyt Offer for Dagen. Chokoladen dufter ved hans Side, blaa venlige Kanasterskyer ombølge

ham, Taffeluhret pikker roligt som hans Hjerte. Endnu togange rundt Langviseren, saa er Forretningstimen. Han rejser sig, putter Protokollen under Armen og — i samme Stund seer nogle Gader længer henne et jammerfuldt Ansigt udad en Dør. Det sporger: kommer Han?

Jeg maa ellers oprigtigt tilstaa, at en Mand som Blodsugeren kan fristes til at holde sig selv for en brav Mand, naar han ikke mærker andet end Agtelse for sig hos alle Andre end de Stympere, som med alt sit Habengut ligge i hiin sorte Lædervæske. Eller skal man selv være den Første til at holde sig for slet?

En Usæd, som anretter mere Ulykke i Samfundet, end de, der gjøre sig skyldige deri, tro, nemlig den Svaghed, i det Selskabelige at vise Skurke (*NB.* De, der have Raad til at være med) de være det i menneskelig, borgerlig eller politisk Henseende, den samme Høflighed, som Mennesker, om hvem man intet ondt veed, bidrog meget til at bestyrke vor Mand i hans Mangel paa Selverkjendelse. Foragten viste sig ikke imod ham som et Moralitetens Korrektiv. Han blev hadet og frygtet, men af Folk, der vaandede sig under hans Greb. Af Andre blev han ikke, naar han viste sig i Selskab, behandlet som Fiirbenen, man jager med Foragt ind i sit Hul, eller som Snogen, som man søger at knuse saasnart den viser sig for at drikke lidt Solskin. Nej, nej, denne moralske Krokodil blev klappet og strøgen til han faldt i sin Sjælesøvn, denne giftige Hugorm blev behandlet af blødhjertede Damer som et Silkebaand, de gjerne gad have om Livet, og af agtværdige Herrer som et vatret Ordensbaand, for hvilket Hatten maa stryges. Præsten var hans aabenbare Ven; og hans naturlige Ræsonnement var da: hvorledes kan jeg da — *posito* — være Skurk? Foged og Dommer vare Hædersmænd begge, kjendte ham bedre end han kjendte sig selv, og fra dem havde han Attest paa at han baade var saa flink og retskaffen en Mand, som Nogen kunde forlange; og hans naturlige Ræsonnement var da, at det var en Tremarksløgn, om Nogen vovede at sige han alligevel var en Skurk. Rundt om sig saa han Folk, der ikke var likere, og dog bleve behandlede som Fiirbeen eller Slanger. Hvorledes kunde han da være en Skurk? Han var

istand til at tage Tremarksdom over sig selv, om han virkelig kunde lade slig Tanke falde sig ind. Og ve, om nogen Anden nærede den, og udtalte den! Han havde en Prokurator ved Haanden, som i enhver saadan Sag forsvarede sin egen.

Ærekjær var altsaa Blodsugeren, og det er en Dyd. Det var blevet ham en Nødvendighed, siden hans Affærer bestandigt udvidede sig; og han havde Ret til at være det, siden han var en Engel imod Prokuratoren. Denne — o Retfærdighed! — —

— — Men hvorfor forjog man Satan fra Jorden før Vinger vare voxede ud over de svovelgule Skuldre paa Den, der kunde erstatte ham, naar han blot kunde flytte sig selv med Tanken?

Idag er han kanske i Kirke (thi det hører ogsaa til). Og kanske i Blodsugerens Stol (thi det hører ogsaa til). En Bas og en Tenor blande sig i Menighedens Sang. . De To synge noksaa peent sammen:

„O Gud! du vil, at Kjærlighed
skal hver min Daad oplive“ o. s. v.

Men ingen Gysen løber igjennem Menigheden, Klokkeren kommer ikke af Koncepterne, Orgelets Tangenter blive ikke ubevægelige under Organistens Fingre, mens dets høje Malmpiber og Basunerne af sig selv begynde at intimere Dommedagschoralen, og de høje Hvælvinger styrte ikke sammen.

Thi Gud er langmodig.

V. Nok en Blodsuger.

Denne Art Mennesker er forfærdelig talrig, men yderst forskjellig. Vi have andre, mere fremragende Figurer i Kikkerten, og de trække os til sig ligesom de fjerne høje Fjeldtinder „hvorpaa Begejstringen bor,“ men ligesom Vandreren, forat naa disse, først møjsommeligen maa kravle Dal op og Dal ned og over en Række kjedsomme Smaahøjder, maa vi bekvemme os til at sysle med Fremstillingen af nogle flere Vari-

eteter af denne modbydelige Slægt, som gjennemroder Samfundets smudsige Dybder.

Ja de ere talrige, altfor talrige disse forskjelligartede Blodsugere, skjønt enkelte Afændringer af dem ere minskede i Antal og Slemhed imod før. Dette er f. Ex. Tilfældet med Kontorbetjenterne hos Skriver og Foged — en særdeles talrig Slægt, der dog, som sagt, meget har forbedret sig, uagtet den endnu som oftest maa nære sig paa egen Haand, saa godt de vide og kunne, af Bonden, paa hvem de slippes ud ligesom Kvæg paa Bejte. Det var noget forfærdeligt hvor de kunde gnage til Roden, og det netop i den Tid da det var knappest. Det var noget forfærdeligt hvor de sugede Blod ude; men de slikkede Penne hjemme. Netop i de Aar, da Følgerne af Pengeomvæltningerne viste sig, da Transaktionerne vare talrigst og voldsomst, da Nationen fik føle hvad dens Frihed (som den skal have faaet gratis) og dens ny Forhold (som den fik atpaa Kjøbet) — ja hvad det kostede — netop i de Aar huserede disse Betjente, som ikke kostede Husbond en Skilling, paa det frygteligste. Skjægløse Drenge viste at de havde Negle, som kunde flaa Hud af. Gaarde vare Regnepenge imellem deres Hænder. Nogle tusind Daler skrabede en slig Karl sammen i en Snup. Inkassationerne kom i Hænder, der vidste at snu en Skilling til den blev en Daler. Procenterne fløj op. Udsugelsens skjønne Videnskab uddannedes til et fuldkomment System. Aageren viste sig i alle sine Nuancer. Den kristelige Kjærlighed, som ynkedes over Tiderne, gav, under Form af Henstandsbetaling og atter Henstandsbetaling, Ødelæggelsen det Lavinmæssige, som begrov Huus og Mand og Viv og Børn etc. Nationen bestod ikke af andet end Udsugende og Udsugne eller Folk som skulde udsuges eller vare under Udsugningen. Disse to Dele kunde vanskeligere adskilles end Polypen fra sin Klippe. Og med disse Blodsugere fra Kontorerne, som sværmede paa Bygden medens Fatter hjemme havde et Par ganske unge Lærlinge under Vejledning af en gammel Stabejser, som forstod at skrive Skiftebreve med gammel Stiil — med disse forenede Prokuratorer og de faste Aagerkarle sig (som vi her ville have fat, om Rummet tillader det), og saa — o det var et Leben,

som endnu svider i mangen Mands Marg. Men om disse Tider er det vore Junkere og Frøkener sige: „i gamle Dage — o da var der muntert paa Landet!“ Ja da var der Gjæstebud som sa' sex, og Baller, hvor Udsugerne paraderede i Karreen, mens de blege Ansigter af de Udsugne stirrede igjennem Ruderne. Men hvem tænker paa gammel Sorg, naar man har nok af ny? Ny! Har Vi nogen ny i vore velsignede Tider? Eller har Menneskehjertet Kjældere, hvorfra det kan hale op den gamle Sorg, det behøver, for at moderere og døve den nye Glæde? Ved Sandheden, det er fejl at kalde den Sorg ny, som jeg tænkte mig skulde døve den, som vaktes af hine Uslinger i Blodsugeriet, som almindeligviis blive de ærligste og pynteligste Mennesker af Verden, naar de have skrabet sammen nok! Det er det; thi den Sorg kommer ikke i Nationen fra deres Fremmede, som den har taget til sin Barm, men fra Nationen selv imod den; ikke fra Udbygdinger mod Bygden, som optog dem; ikke fra Embedsmænd eller Deres; men fra Bygding mod Bygding, Bonde mod Bonde, Husbonde mod sine Slaver (hos os: Huusmændene), Menneske mod Menneske, der opsluger hinanden.

VI. En Pøbelkonge

er et frygteligt Menneske, dersom han har nogen aandig Overlegenhed. Men denne erstattes ikke af Ærgjerrighed alene. Pøbelen selv, som han styrer eller kan styre, om han vilde, maa have Frygt for ham, men en Frygt parret med Beundring og Hengivenhed. Vi have ingen saadanne; og de tilhøre ogsaa kun bevægede Tider. Er Fædrelandet i Fare, skeer et voldsomt Brud paa dets Frihed og Selvstændighed, vilde Pøbelkonger sandsynligen vise sig, og de skulde maaske bidrage mere end hvilkesomhelst andre Individer til det Heles Frelse. Men der er et andet Slags Pøbelkonger, som ikke have andre Støtter for sin Magt end Rigdommens Anseelse, en dunkel Oprindelse af Pøbelens egen Masse, et varigt Præg af dens egen naturlige Raahed, Besiddelsen af slige Bestillinger inden Kom-

munen, som lægge dens fattigere Medlemmer i Ens Lomme, lejede Haandlangeres Geskjeftighed, Spanderinger og mangfoldige andre af disse Egennyttens og den lave Forfængeligheds Midler.

Hvor Menneskene dog ere godtroende og svage! og hvorofte er dette ikke udraabt uden at de blive forsigtigere! En Mand, der beslutter at beherske engang i Tiden en heel Deel af sine Medborgeres Interesser, behøver kun en Tid at lade somom han ganske forener sin med deres og somom han er deres mest højrøstede Talsmand, og de skulle lidt efter lidt, først enkelte, men siden i Masser, villigen underordne sig ham, samle sig til ham som deres Repræsentant, Talsmand og Høvding, og selv naar de mærke, hvorledes det egentlig har sig med ham, mangle de Kraft til at skille sig fra ham, og lade det være nok med det Meel, han engang har faaet paa sin Kage i deres Dejgtrug. Men der hører Forstand og Udholdenhed til at drive noget saadant igjennem, siger man? Aa ja, den Forstand, at lægge Mærke til hiin Menneskenes Skrøbelighed, og den Udholdenhed, aldrig at undlade at benytte den, og det ikke blot til at vinde Anseelse imellem de Simplere, men ogsaa Rigdom paa deres Bekostning, og saaledes ogsaa, baade ved denne og ved sin Popularitet mellem hine, Anseelse imellem de Fornemme, hvorved han, istedetfor at tabe i Indflydelse mellem sine gamle Forvante, faar Anseelse af en mægtig Patron, af En, der virkelig kan beskytte deres Interesse, af en Talsmand mellem dem og Magthavende.

En saadan Pøbelkonge maa have fredelige Aar forat kunne se sin Magt voxe. I en bevæget Tid skulde hans indre Usselhed vende af sig selv Indsiden ud, og Massen skulde opdage hvor skjøre de Baand dog vare i sig selv, siden de ikke ere moralske, som bandt den til ham. Mængden, hvis Patriotisme er oprigtig, og som taalte i mange Aar, at han skrabede Meseparten af Fortjenesten til sig, i den Tro, at han i paakommende Tilfælde vilde være den Beredvilligste til Opofrelser, skulde med Forbauselse se disse at udeblive, og at han fra Toppen af sin sammenskrabede Dynge forblev uvirksom, kun lurende paa hvad Kant den stærkeste Vind blæste fra. Og omsider, naar Taalmodigheden forgik den, vilde den vel endog stikke Fingrene ind i hans hullede Patriotisme og hale Løve-

huden af Æslet, saa noget af dets egen Hud fulgte med. Og i de smaa Samkvem, i Knejperne og de intime Tobaksklubber vilde Samtalen, istedetfor at omhandle hvor lykkelige Smaafolk dog vare ved at have faaet En af deres egen Midte ved slig Magt, at han, med uforandret Sind, kunde være dem til Nytte, vilde den med klarseende, ubarmhjertig Nøjagtighed gjennemgaa alle de Gange, han havde taget Arbejde fra dem, og hans hele Historie med alle dens Træk af Anmasselser, Usselhed og fuul haardhjertet Egoisme lige fra hine mindre Tillistelser af Fortjeneste til den store Coup, hvorved Kongen fik sit Pallads paa en gammel Vens Bekostning.

Saaledes for de da med ham i Tobaksklubben, som følger*).

VII. Nok en Blodsuger.

Det er os ikke muligt at komme til Prokuratoren, til Figuren af Prokuratoren, saaledes som han er, naar han misbruger sit skjønne Kald til alskens Ugjerninger. Beslægtede, skjønt underordnede Karakterer af disse stereotype klassedannende fremtrænge sig altid foran, og Skildringen af ham fjerner sig ligesom jeg tænker mig Helveds inderste Hul kun tilgjængelig ad en Række af Forhaller og Indgange, der kunne være fæle nok, skjønt de dog ere den rolige Lises og Velbefindendets Opholdssteder imod hiin,

> hvis Lys er Satans Öjne inderst inde,
> hvis Væg forstenet Skræk. . . .

Over to af disse Indgange til Prokuratorens Figur har alt staaet „en Blodsuger“. Og over den tredie finde vi studsende det Samme. Er der da endnu flere Slags Blodsugere? Ja, og hvor man mindst skulde tro det: imellem Folkets egen uskyldige Masse, som plukkes og suges nok udenfra, imellem Bønderne, Bonde imod Bonde — ogsaa der raser denne forfærdelige uslukkelige Krig mellem de ulige Kaar, som overalt udbreder sine Ulykker over Menneskeheden.

Hvem skulde tro, at denne statelige aldrende Mand i den tarvelige graa Vadmelskjole med de blanke totenske Knapper

---

*) Fortsættelsen mangler. (U. A.)

i var en Blodsuger? Han ansees jo som en Pryd for Bygdens Bønder, som deres bedste Repræsentant ved enhver Lejlighed? Præstens Bord staar ham aabent, og Øvrigheden roser ham som det ypperste Exemplar af en Bonde. Uden Statsborgernykker, uden at være smittet af Tidens lede Aand, driver han sin Dont som Landmand og gjør Ret og Skjel d. e. han ofrer Præsten bedst, og giver den juridiske Øvrighed nu og da noget at tjene.

Og der er ingen skjult Foragt i den Udmærkelse, som Bygdens Honoratiores vise Manden i den graa Kjole med de smaa listige Øjne under de bustede Bryn. De se gjerne, at Bønderne sluge hinanden op indbyrdes, blot der falder noget af til dem. De have da sin egen Samvittighed frelst, og endda ovenikjøbet, naar de staa sig godt med Kaxerne, den moralske Fortjeneste, at de ikke lyve, naar de sige, at Resten bestaar af Pak, som Ingen reflekterer paa. Men hvad der er mærkeligere er, at der er saaliden Standssympathi, at Bondeblodsugeren ogsaa af Almuen vises al Ærbødighed som om han virkelig var en Ære for Bygden. Kommer han til Thinget i sin Kariol, faar han Tegn nok paa det, og standser han udenfor Kirken, sidder vanskeligt nogen Hat paa. Det Sidste er ikke mærkeligt, for — o det kan lade Blodet stivne! — til Kirken, til de Fattiges og Forladtes egen Vens Huus, som den kaldes, komme netop ikke de Fattige. De høre nok Klokkerne, men de sukke eller se med misundelige Øjne igjennem de smaa lappede Ruder paa de Forbifarende, og gjøre sig ikke rede til at fare afsted. Thi hvorledes skulle de kunne vise sig i Kirken i saa usle Klæder, de have? Undseligheden og Følelsen af Fattigdom have de beholdt. De ønske blot, at de Timer, hvori den er bitrest, at Kirketiden var forbi. De holde sig hjemme, om Blodsugeren, om hiin mægtige Mand, der nu just opfylder Kirken med sin durende Bas, har ladet dem beholde et Hjem. Men dette er altfor ofte ikke Tilfælde, og da kan man træffe de uddrevne Familjer paa de afsides Veje, under en Busk, bag en Laave, for ikke at blive seete af Kirkefolket.

Der nikker et rødfarvet Silkeskaut eller en nymodens Damehat paa et stort Rokkehoved med oppurrede Kurumpekrøl-

ler, og Kirkehattene og de blanke Kjøbstadkaskjetter stryge af — det er den mægtige Mand i den graa, som rejser fra Kirken. Staklerne liste sig endnu mere afsides. Moderen er kun angest for, at den Mindste skal skrige og røbe dem. Men den ulykkelige Fader stjæler sig til et Blik udover Vejen; thi han kjender Kariolen, Hesten og Manden —, ham i den graa, som drev dem ud uden Barmhjertighed. Og for første Gang falder det ham ind, at den mægtige Mand har Bordstabler i Mængde, en Saug og en Mølle, og at alt det kan brænde op ved een Stikke paa een Nat, og at det vil ærgre ham og gjøre ham fattigere end om han havde ladet Familjen blive siddende. „Ha!" Eller — har han ikke Brunen kjær? og vil det ikke nage ham, om den en Morgen kommer til Grinden med afskaarne Øren eller Hale? „Ha!" Ganske vist. Og ganske vist brænder der noget ondt i det Øje, hvormed Staklen seer efter sin ubarmhjertige Husbonde, og Armodens Fortvivlelse er den sorteste og frodigste Muld, Satan har at saa i.

Den, som tror, at Bønderne udgjøre een stor Stand, tager betydelig fejl. Det ovenfor brugte Ord „Standssympathi" har ingensteds hjemme, dersom det skal betyde, at Gaardmand Lars Kristensen føler Forbitrelse over at Gaardmand Cyprian Kjeltringsrud rykker Huusmand Ole bag Aasen med Kone og syv Børn uden Grund op medrode. Han Cyprian er lige brav Karl for det, og Lars tør gjøre det samme; thi Huusmændene — der ellers ere et talrigt Folk i Folket og det som forsyner Gelederne og skal forsvare med sit Blod Andrefolks Ejendomme — ere uden Beskyttelse. Selv mellem de ulykkelige Havesygens Offere er der liden Standssamfölelse; thi de ere adspredte, sløve af Lidelser og medfødt og bibragt Dumhed, og hver tror medrette at have nok med sin Elendighed. Kun da Kaxen i den graa havde ladet udkaste paa een Dag sex Huusmandsfamiljer, der fra Arildstid havde havt Plads i Gaardens Udeje, og de alle sex med Store og Smaa, Syge og Friske befandt sig paa een Plet paa Aasryggen, hvorfra de endnu engang kunde se tilbage — kun i det Øjeblik syntes et samstemmigt Hyl fra alle Mødrene og alle Børnene, og et vist Blik imellem Mændene at røbe nogen Sympathi og fælles Følelse af Elendighed, og fælles Tanker og Forsætter. Men enten de

nu ikke forstode hverandres Blik, eller de tænkte hver for sig paa sig selv, nemlig at det nok var bedst at naa Bygden inden Kvel for at faa noget at spise, saa er det vist, at de adspredte sig, og at de siden, naar de mødtes paa Betlerstien, ikke viste hinanden mere Sympathi end Hunde der have et Been mellem sig.

Det er forfærdeligt hvad Kaxerne af samme Art som hiin graa Mand kunne tillade sig mod sine Huusmænd. Disse have ingen Sikkerhed i Kontrakterne, om de gives. Det mindste Brud derpaa fra deres Side har Opsigelse og Udkastelse tilfølge, mens Huusmanden upaatalt maa tage tiltakke med hvorledes Husbonden holder den eller ikke. Den graa, hæderlige Bonde, som vi saa kjørte forbi sin skjulte udkastede Huusmand, havde al sin Tid øget Afgivt og Arbejdsdage, ja da han i Krigens Tid kom til Gaarden, og Huusmændene vare i Feldten, tvang han deres Koner til at arbejde i deres Sted, og da denne Haardhed var temmelig almindelig, fremkaldte den et offentligt Forbud derimod fra Regentskabet i hine Tider da Norge drømte sin smukkeste Drøm, som kun Halvparten er gaaen i Opfyldelse. Dengang gik en af Huusmandskonerne eller Trælkvinderne højstfrugtsommelig bag hans Plog, og en Anden fødte en Dreng paa Laaven under Træskningen, og da Bygden netop havde en Smørkaptejn i det Aar, Kaxens Søn skulde tegnes, maatte hiin Dreng deran i hans Sted.

Men, Gudbevar's, Huusmændene kom til sine Pladser igjen, paa nær en af dem, som strax blev udsagt, fordi han var bleven skudt til Krøbling i Feldten. De andre dyrkede sine Skogpladse ligesom deres Fædre før dem havde gjort, og da de vel havde lært af Nød og Exempler at rydde og dyrke op, og vare blevne gamle og havde netop faaet Pladsen i slig Stand, at de kunde begynde at nyde nogle Frugter af et Livs Slid og Slæb, saa — siger Manden i den graa Kjole hele Pargaset op, og da de bad for sig, var han saa medlidende, at han lod dem sidde mod Forøgelse i Afgivt og Arbejdsdage, og saaledes gik det fleregange, indtil det var dem umuligt at indrømme mere. Og da? Da sagde han dem ud for Alvor, og da de pukkede, ødelagde han dem ved sin Ven Prokuratoren, og fik dem udkastet efter Dom, og om Aftenen hørte baade Præsten og Fruen

med megen Beklagelse paa hvormegen Ærgrelse den brave Mand havde af sine Huusmænd. Den brave Mand? ja „som ikke gjør Nogen Fortræd“ bemærkede Præsten — „og den snille Mand, som tænker baade paa mig og dig“ — lagde Fruen til — „mens saamange Andre — — man skal saamen ikke se saameget som saa — “.

Samme Aften, som Bondeblodsugeren paa sin Tilbagerejse fra Kirken var strøgen forbi de hilsende Almuesfolk og forbi den udkastede Huusmandsfamilje, som ikke turde vise sig for Kirkefolket, tilbragte han Aftenen hos Præsten ved en Polskpas (som var det, Hs Velærværdighed, som saa Mange af sine Medbrødre i Herren, bedst forstod). Det trak som sædvanligt udover paa Morgensiden, siden Hs. Vhd. var kommen i Skuddet med at vinde, da det led udpaa.

„Hvor seent Maanen staar op inat“, bemærkede Hs. Vhd. idet han saa sin brave Sognemand vel i Kariolen. „Godmorgen! Godmorgen! Hr. Pastor! Tak for iaften!“ Kariolkaxen rullede afsted.

Men han havde rullet længe, og Maanen steg endda ikke op. Og hvor skulde den komme fra? Det var jo i dybeste Næ. Men den rødlige Glands steg højere og højere og udbredte sig videre langs med Aasryggen.

Og netop nu hælder det mod en uendelig Skraaning, *nu*, da en Tanke som Stikket af en enkelt Naal igjennem Hjernen. . . . „Ha Brunen! trav ud! opover! opover! naa bare Højden, at jeg kan se! —“

Og Brunen travede opover som om Bakkerne vare Sletter og Medhælde. Og fra Højden? „Gudsdød, Skadevarme er det!“ Og nu gik det Bakke ned og op, og naar han var nede imellem Bakkerne saaes de graarøde Skyer allerede at have overbølget Zenith, og naar han var oppe paa Toppen et Segment af Horizonten guult flammende i et mod Siderne skarpt begrændset Lys, mens tre Flammetinder rejste sig mod Højden.

„Ha, Brunen! trav ud! Skulde det være Bordstablerne, Saugen og Møllen! Ha, Brunen, trav ud! trav ud!“

Endnu er der en Højd, en lang uendelig Højd. Men Brunen traver. Hiin Aasryg er naaet. Derifra kan Alt sees. Det er Bordstablerne, Saugen og Møllen. Brunen studser ved det skarpe Lys, men standser ikke. Det gaar nedover med den, saa Stenene fyge. En skraldende Latter lyder bag Gjærdet. Der funkler det onde Øje fra idag af, og under Orrekjerrene, hvis Blade skinne som Blod paa den Side, som vender mod Branden, mens de ere natsorte paa den anden, slumre de smaa Skrighalse paa en udbredt Skindfæld, og en Kone hvisker: „Ole, pas dig, saa han ikke hører dig. Det var han Sjøl.“

Jo han har hørt den skraldende Latter, og han skulde have vendt sig i Kariolen og opdaget sin Mand, dersom Brunen ikke havde gaaet saa paa efter eget Tykke, og dersom han havde kunnet.

Thi hans Haand styrede ikke Brunen mere, skjønt den holdt uryggelig i Tøjlen. Hans Øre hørte ikke mere siden han hørte Flammens Bragen foran sig og bag sig Mordbrænderens Latter. Hans Øjne saa ikke mere siden han fra Toppen af Bakken saa . . . O Himmel! der styrter Stabler og Saug og Mølle sammen.! Lad styrte! Hvor stirrede hans Øjne og forbleve stivt, stivt stirrende, da han saa hvor de styrtede sammen, Stabler og Mølle og Saug!

Da Brunen kom paa Pladsen, skumdækt, skjælvende, dog standsende paa den sædvanlige Plet, bleve Folkene forundrede over at Husbond, som holdt i Tømmene, og sad der som før i den graa Kjole med de blanke Knapper, og hvis Øjne stode aabne . . .

„Men, Gud fri os, hvor de stirre! Husbond! Husbond! her er stor Ulykke skeet!“

„Aa ikke saa stor endda, Husbond har faaet et Slag,“ siger en gammel krumbøjet Kjærring med et Livs Trældom i sit Ansigt — hun, som engang maatte træske for sin Mand, mens han var i Feldten for Fædrelandet, og som fødte under Arbejdet, og maatte lade sin Gut til for Husbonds. Og denne Gut var den udkastede Huusmand, som iaften, mens Husbond var hos Præsten, havde været paa Bruget forat tale med sin Moder.

Ikke for andet? Det er en frygtelig Krig, Armod og Rigdom, Elendighed og Havesyge føre med hinanden.

VIII. Skolemesteren.

Det er et Par Gange regelmæssig om Aaret, Præsten i X ikke er dummere end de Mennesker, han befinder sig imellem. Det er, naar han er samlet med sine Skolemestere. De ere syv; men der er ingen Gradation imellem dem i Vet eller Kundskaber. De ere alle Alne af samme Stykke Vadmel: kun deri forskjellige indbyrdes og ifra Vadmel, at de mest udslidte staa højere i Priis for Almuen. Det er kun to Daler om at gjøre, men der skulde trælles et almindeligt Menneskeliv tilende før man kunde hamle op til dette lille Tillæg. Det var slemt, at Almuens Agtelse for Veteranerne ikke gjorde den beredvilligere til at øge paa. Med en Oppositions Kulde anhørte de gode Sognemænd Hs. Velærværdigheds Propositioner om noget Saadant, og de gjorde kun da et modvilligt Tilbageskridt og indrømmede en Dalers Penge, naar det blev oplyst, at Skolemesteren var blind eller døv af Ælde og det var at befrygte, at han skulde lægges paa Bygden som vandrende Lægdslem, eller naar de kunde skimte i Stakkelens aabne Grav. Det slemmeste var dog, at Skolemesterne tilsammentagne ikke gjorde Nytte for de usle Skillinger, Enhver af dem fik. Var *det* det slemmeste? Skulde det ikke være endnu slemmere, at H. V. og med ham H. H. Provsten o. s. v. holdt for at de gjorde Nytte nok?

„Guds Ord kan de, sagde H. V. og det skulde jeg tro er nok."

„Mere end det" — havde gjerne Provsten sagt; thi i sin sløve Tankegang var han tilbøjelig til at give Svar, som han før havde hørt, men uden Hensyn tilsom de passede eller ikke. Men dennegang tog han dog Svaret fra sig selv eller den almindelige Præstetro: „Meget rigtigt, Hr. Pastor, Almuesmænd har ikke godt af mere. Nej faa mig Skam! Herr Pastor, maa jeg have den Ære — "

Glassene vilde være faldne de værdige Fædre af Hænderne,

dersom de havde kunnet forlade Kalvestegen og været Vidner til hvorfor Kvelsgrøden paa en Gaard en Fjerdingvej borte blev sveden. Den Ulykke skede fordi netop En af de Syv af fordærvelig Oplysningssyge gik udenfor det bare Gudsord, og gav, efter endt Omgangsskole der paa Gaarden, et Kursus i Historie og Geografi til Bedste for en fem sex Drenge, som Videlysten holdt tilbage, for Manden selv paa Gaarden og for Madmor, som burde passet Grøden. Men hun havde ondt for at lukke Øret, for Skolemesteren holdt sine Extraforelæsninger i Gruen, hvor det hele Auditorium havde fundet Plads.

— — „St. Olaf, ja Gubevar's! han vandt over hele Verden til Karl Magnus kom, men saa maatte han give tabt. Det var det største Slag, som nogen Gang er bleven holdt; men Karl Magnus havde Christi Svedeskjorte til Fane og fuldt af Trynetyrker til at hjælpesig . .“

„Trynetyrker? Jeg troede aldrig der gaves slige,“ bemærkede Madmor.

„Jo de gives. Hehehe! jo de gives den Dag i Dag. Kom hid med et Stykke Kride skal jeg vise jer.“ Og nu tegnede den vandrende Magister til Alles Forbauselse et Slags Svinehoved paa den blanke Sodvæg i Arnen. „Se saaledes se de ud i Ansigtet, og se her disse to Streger ere Arme og disse to Been som paa andre Mennesker.“

„Tvi da, tørk det Stygge ud igjen, Det skal ikke staa der til Natten.“

„Det er bare Overtro, Mor, og Mangel paa Oplysning. Var Han endda her selv, skulde jeg ikke sige noget om at I blev bange, for han lever af bare kristent Kjød.“

„Bor han langt herifra Trynetyrken?“ „Nu da Skolemester!“

„Jeg regnte bare over. Først Kjøbenhavn i Danmark, saa Lundon i Engelland, det er 300 Miil, saa Parris i Frankrig, det er 500 Miil, Amsterdam i Holland, det er 600, Lissabon, som gik under, er 700, Rom i Pavedømmet er 1000, og derfra atter 1000 Miil til Tyrken uden Tryne, men saa er der ikke saa langt til Trynetyrken, for der er ikke større Forskjel

mellem dem end imellem Norske og Svenske paa Trynen nær, som de have fordi de ere Hedninger."

„Jøssu Namn, det maa være fæle Folk."

„Ja Gu' er' de fæle ja."

„Høh! Skull' en ha' hørt sligt," sagde Bonden selv, som var falden i Staver.

„Men Morianer da, Skolemester? Kjender I noget til dem!"

„Ja Morianer i Algier. Jeg har engang læst . . Men bi lidt, jeg har læst saameget. ."

„Gud veed hvor I kan rumme det alt, Skolemester. Men tag jer en Dram — værs' god."

Fortællingen om Morianerne blev afbrudt ved at Budejen, det første hun kom ind med Melken, raabte: „men Jøssu Namn, Mor, Grauten er sviji." Ingen af dem, som havde hørt paa Skolemesteren, angrede paa at Grøden var sveden. Mor gav et Stykke stegt Flesk tilbedste, som Skolemesteren fik for sin egen Mund, da han begyndte Maaltidet med den Bemærkning, at Trynetyrken plejede at anrette Kristenkjødet, som altid maatte være fedt, aldeles som Svinesteg. Man kunde kjende Landet alt langtfra paa Lugten o. s. v. Den første Hentydning var nok til at betage de andre Appetiten; men Skolemesteren var baade en stærk Aand og en stærk Mave. Iaften fik han sidde i Højsædet, og befæstede derfra endnu mere sin Anseelse ved nogle forfærdelige Bedrifter af „Puntekorven", som fra en liden Dreng af blev til Konge og slog Bonaparten. Disse havde han fra en liden i Kristiania udkommen Bog, men sin anden Lærdom havde han fra Studeringer i sine yngre Dage, om hvis Vidtløftighed kun Den kunde gjøre sig et Begreb, som havde seet Bøger, der vare større end Bibelen.

„Det er rigtig godt for Grænden, at vi har faaet saa flink Skolemester" — sagde Madmor, da hun var kommen bag den blaagraa Topsengs Værkensgardiner. „Han har lidt for voxne Folk ogsaa."

„Ja — a! Gudskelov, Oplysningen stiger," svarede den trevne Mand, „og at her er et kristnet Land, der ligger langtfra . . ." „Trynetyrken" vilde han have sagt, dersom han havde turdet i Topsengens Bælmørke, som blev ham uhyggeligt, før han ved nogle vældige Opstødelser, efter den med

Skolemesteren rigelig nydte Huusfusel havde opfyldt det med den Athmosfære, hvori han var vant til at snorke trygt og roligt, mens kanske (dog det er meget uvist) hans Sjel lettede sig i Drømme til en lysere Tilværelse end man skulde tro.

Udpaa Formiddagen næste Dag kom nu og da en Unge slængende fra Nabolaget, og tog Plads rundtom Bordet. Der blev da en Mumlen af Evangeliebøger, Katekismer og Forklaringer, alteftersom Enhver havde Bøger til, og alt paa fri Haand. Mange lærte at læse efter Psalmer. Det var Skolen, og der var noget Jacototsk i Methoden. Det var Skolen, og den graa, lurvede Mand med Næsebriller, som mumler med og veed at forbinde megen Air med Pegestikken, er Skolemesteren. Næste Dag vender han en Skammel med Benene ivejret, fylder den med Levningerne af Skolens Inventarium, og bærer saaledes Skolen til næste Gaard. Møder han saa Præsten undervejs, skeer Skolevisitatsen med et: „Bravo, Skolemester! Nu, hvor gaar det?“

„Takker brav, at sige som det kan, Deres Velærværdighed.“

„Ja jeg seer det gaar brav. Hvor gammel er han?“

„Lad mig se . . 2 gange 20 er 40, 2 gange 25 er 50, 2 gange 29 altsaa . . akkurat 58, at sige til Vaaren Deres Velærværdighed.“

„Han skal have 2 Dalers Tillæg til sine 8. Er han fornøjd?“

Og Skolemesteren drager sin Vej som det lykkeligste og stolteste Menneske under Solen, og Præsten sin. Han det lykkeligste, denne vandrende, hjemløse Betler? Ja hvilken gammel Betler, der elsker Tobak og Brændeviin, er ikke det lykkeligste Menneske, naar han faar Skillingen, der sikrer ham disse Nydelser. Endogsaa uden de 2 Daler (som, imellem os sagt, Skolemesteren betragtede som et Slags Æresmedaljer) var han altid langt lykkeligere end Præsten. Thi denne var aldrig fornøjet med sine Kaar eller med hvad han fik. Skolemesteren var ogsaa i Grunden mere æret end Præsten. Den aandelige Føde, han meddelte, var i Grunden ogsaa ligesaa sund og veltillavet, som Hs. Velærværdigheds. Sine respektive 8 Daler aarlig — nu 10, om Kommissionen ikke atter bliver for

stridig — kunde han, uden Sorg for Føden, (thi de gode Mødre havde altid lidt aparte for ham) anvende efter følgende faste Udgivtsbudget:

Klæder	2 Spd.	-	-
Sko	1	-	-
Skjorter	1	-	-
NB Skjænk til Skomager og Skrædder, som altid hjelpe med Bøding	-	1	-
Brændeviin og Tobak . .	3	4	-

Og naar nu hertil kommer de belovede 2 Daler, saa, som sagt, er der intet ivejen for Lyksaligheden. Men det besynderligste er, at Skolemesteren giver Præsten, den gamle lærde Akademikus med sit gode *haud* (*haud contemnendus* naturligviis) og med al den Ærbødighed, han har for hans store Lærdom, intet efter i at føle sig. Forskjellen imellem dem i det Punkt er, at Skolemesteren betragter sig som den belønnede Fortjenstfuldhed, Præsten sig som den ubelønnede. „Ingen lægger Mærke til mine stille Fortjenester af Almueskolevæsenet“ siger Hans Velærværdighed, ved sig Selv. „Lad det da i Guds Navn skjøtte sig selv. Jeg bliver træt. Saa kan man i Guds Navn have det saa godt“.

IX. Zobolam, Prokuratoren.

Hvorledes denne Række af Kjeltringsstreger kunde blive til, og danne et Liv, er mig klart nok, naar jeg veed, at Gemyttet var til, som kunde udtænke og udføre dem. Men hvorledes et saadant Gemyt kunde blive til ved en almindelig menneskelig Forening, var mig langtfra klart. Efterat have udtømt al fornuftig Gjetning, og fundet liden Støtte i den bibelske Banlysning over Undfangelsen, har Fantasien ledet mig paa en Vej i dette Mørke, ad hvilken jeg dog er kommen til en Slags Udgang, hvor et Dagslys, jeg gyser for, er falden over hans Tilblivens Mystér og har forklaret mig Gaaden af saa bundløs en Slethed, saa forvorpent et Liv. Hver Den,

som finder den Forklaring tilfredsstillende, jeg har dannet mig, over hvorledes han kunde blive saa, vil idetmindste intet urimeligt finde i de Skisseringer af endeel af hans Bedrivter, som skulle udføres paa disse Blade. Og omvendt, læste man disse først, vilde man, som jeg, studse ved at maatte gjøre sig Spørgsmaalet: er dette Menneske et Menneskebarn, som vi Andre? og af Agtelse for Menneskeheden føle sig tilbøjelig til at forklare sig hans Tilbliven omtrent som jeg, og til saaledes at antage, at slig Ondskab maa være kommen som Ondskab til Verden, at den er født i noget værre end Skrøbelighedssynd, at noget Ondt paa en overnaturlig Maade maa have blandet sig i hans Tilbliven, og at en rædsom Forbrydelse maa have gjort sig frugtbar i hans Tilværelse. „Det er djævelskt!" „Han seer ud som en Djævel". „Han maa være en Djævel!" o. s. v. hørte man ofte om denne besynderlige Karakteer, mens han endnu rasede i sin Ondskab før han forsvandt, og, som man paastod, efterlod sig intet andet end en ond Lugt. Men Folk med slige Udraab tænkte kun lidet efter, og, saa nær de end vare førte Sandheden af Medlidenhed eller Skræk, vare de dog revne den forbi. Thi han var kun et Stykke af en Djævel; ikke ganske en Djævel. Han havde mange menneskelige Skrøbeligheder, der hos ham vare Dyder. Han sov og spiste og doblede, og der var Afbrydelser og Pusterum imellem hans Ondskaber, hvori man ikke saa mere til noget Djævelskt (at sige naar man ikke saa ham i Ansigtet, der i slige velsignede Mellemrum saa ud som en udmaset Sky, naar den brygger og ælter sig op til et nyt Uvejr) end til Padden inde i Stenen, skjønt den kan sidde der lige frisk i tusinde Aar. Hugormen sniger sig ikke altid i de uskyldige men taabelige Lærkers Reder paa Jorden eller klatrer op i Iriskens, fylder det med sine væmmelige Ringe og dræber Moder og Yngel og lader Faderen dø af Sorg (og med Ingenting havde Han og hans Gjerninger saamegen Lighed); ogsaa Hugormen har fromme Øjeblik, hvori han borer sig ind i sin Klippe-revne, og hvori hans List slumrer og hans Gifttænder hvile.

Men hine Letskræmte og Blødhjertede med sine Overdrivelser burde vide, at netop disse høre Fanden til, og at han har hævdet Ret til at bortklippe disse fra selve Dyden. Mid-

delvejen tilhører Sandheden, og jeg har søgt at skaffe denne tilveje ved at iblande saameget Uskyldigt og Menneskeligt, som nogenledes kunde gaa an, for at faa sig den Forklaring ud over Muligheden af et saadant Væsens Tilbliven, som nu faar lade sig høre i

Ouverturen til Zobolam.

1ste Scene.

(Strandbred med en Hytte. Ayanna, en ung uskyldig Brud, spejdende ud over Havet. Lurifax, en ond Aand, svævende derover i en Maages Skikkelse).

Ayanna.

Maatte min Brudgom komme hjem i Aar,
da gav jeg til Stormen mit Fagerhaar.
Du vildfløjne Maage, mød ham! fortæl:
mig længes, mig længes tildøds min Sjel:

Maatte min Brudgom komme hjem i Høst,
da gav jeg til Øxen min Finger med Lyst.
Du vildfløjne Maage o. s. v.

Kom han, o kom han om en Maaned hjem
— tag Fingeren, Bile, ja alle fem!
Du vildfløjne Maage o. s. v.

Kom dog min Brudgom i en Ugestund,
min Fæstensring gav jeg til Havsensbund.
Du vildfløjne Maage o. s. v.

Kom han, o kom han om trende Døgn,
da Djævelen gav jeg til Priis en Løgn.
Du vildfløjne Maage o. s. v.

Min Brudgom, o kom du imorgenkvel,
jeg brændte min Bedstemors Evangel.
Du vildfløjne Maage o. s. v.

Min Brudgom, om kom du idag, idag! — —
(Bliver staaende med udbredte Arme, i Tanker).

Lurifax (Svingende nær hende).
Da gav du en Djævel dit Favnetag.

Ayanna.

Du hvinende Maage, mod ham! fortæl:
mig længes, mig længes tildøds min Sjel!

Lurifax.

Ha, Kvinde, du vinder en Djævels Behag.
At Jorden har Slige, det volder mig Nag.

Ayanna.

Han sidder vist nu paa sit kantrede Vrag.
O Gud, du forbarmer dig ikke idag!
Du hvinende Maage o. s. v.

(Lader Hovedet synke).

Lurifax (Svingende ovenover hende.)

—— Vellyst? Den har dog Jorden ene:
det Mudder, Skabelsen har levnet om dens Stene,
og hvori Alting gror.
Dens Ve har Helved vel, men Himlen ej dens Sødme.
Thi daler Englen ned,
som tørstig Fugl til Bækken, ned i et Hjertes Rødme,
at lædske sig derved.
Men da fly'r Satan til, og Englen fangen er,
. . . det glimrer henad Bækken . .
det er ej Nymfeblommer, ej Bladefald fra Hækken,
men stakkels Engels Fjer.
Bedæk't med denne Pragt, mens Satan staar i Sivet,
gaar denne Vellystflom, som driver hele Livet
og Skaberhjulets Tagg.
Dog plaske Helgner der;
Platoner stirre til de glide ud med Foden,
og mellem andre Vrag
Platonens Pande slaa's mod Lais'ens Bryst ikvag.

— Se der har atter jo en Engel sat sig ned,
at smage Jordens Lyst med sin Uskyldighed.
Var Glæden altfor kold, som du i Himlen nød,
da du har byttet den med Kvindens varme Skjød?

Du længes mod din Lyst, du længes; thi du smagte.
Dog du et Under er; thi du er lige reen,

dit Øje lige klart, dit Hjerte lige sagte,
som om din Sjel ej drak, men kun dit Kjød og Been.

Indbild en Djævel ej hvad Engle neppe tro!
Siig ej du pletløs kan i Livets Lyst dig to,
at du, som elsket har, endnu er reen og skjær,
som Erlen, paa hvis Fjær,
de oljeskinnende, ej klæbe kan en Draabe,
at du, endskjønt du baded
dig i det samme Vand, som sveed Alcidens Kaabe,
ej bærer mere Præg deraf end Rosenbladet
af Duggen, som det bar, men som en Vind bortstrøg.

Velan! jeg vil ej se den Dunkelhed, som fremmed
sig spreder i dit Blik, den hede Længslers Røg,
ej Sukkets Klang forstaa, skjønt grant jeg hvert fornemmed,
ej maale Taarens Vægt, skjønt tyng're end Metal,
dens Glød ej føle, skjønt mod den er Lavas sval.
Jeg intet vide vil af hvad jeg veed, men tænke,
at du Ayanna, reen som Helliggejstens Enke,*)
er eneste iblandt de skabte Kvinder, som,
i Elskers Favn har frelst dit Hjertes Jomfrudom.

Ha, er det saa — Velan! da er forloren du!
Thi Dyd og Angrens Jammer
optænder blussende i kloge Djævles Hu
en vild Begjærlighed, der ligner Bryndens Flammer.
Du er forloren . . ! Med
Jomfrulighedens Slør, med dette Hegn af Traade
du dig omspunden tror med en indviet Fred.
Haha! ej usselt er det Net;
thi hundred Fristere, der tro det skjørt og let,
bli' hængende deri, som Fluer, uden Naade;
men Hundrede og Een dog bryder gjennem det.

(Maagen svinger udover Havet; i Horizonten berörer den Vandskorpen, spreder Vingerne ud; de voxe; den faar et utydeligt Udseende af en Snekke for fulde Sejl, som bestandig kommer nærmere. Ayanna springer op og anstrænger sit Syn).

---

*) Der Teufel spricht.

Ayanna. (Med et Glædesskrig).

Det er ham!

(Med uvilkaarlig Latter.)

Det er ham!

(Under voldsomt Graadudbrud.)

Det er ham! . . O Gud!
Ti Aar af mit Liv kan du slette mig ud.

(Snekken synes tydeligere. Den nærmer sig. Lurifax staar i Stavnen som en ung Sjömand.)

Ayanna. (Vinkende.)

Lorenzo! Lorenzo! Han hører mig ej.
Men tregang han vinked, og tregange jeg.
Lorenzo! Lorenzo! Men Himmel! hvor han
dog rasende sejler — ret lige paa Land!

Sjömanden. (Fra Stavnen.)

Mit Skib heder „Maagen". Som var det af Fjær,
det gaar over Brænding og Baaer og Skjær.

Ayanna.

Han raser. Han knuses . .

Sjömanden.

Lad sejle paa Grund.
Thi, Elskte, mig længes et Kys paa din Mund.
Lad Snekken gaa under idet den naar Havn!
Thi, Elskte, mig længes at ta' dig i Favn.

(Skibet strander; forsvinder, efterladende en blodig Stribe paa Stranden. Sjömanden er sprungen af, og har Ayanna i sine Arme.)

Ayanna. (Kjærtegnende.)

Hvor bruun du er, Elskte? Meer mørkt er dit Blik?

Sjömanden.

Jeg tiende Gang under Linjen gik.

Ayanna.

Men tyd mig, Lorenzo, din Snekke har blodt.

Sjömanden.

Tildøde min Kjøl har en Havslange stødt.

Ayanna.

Min Ring — ak, Lorenzo, vort Kjærlighedsbaand,
den sidder ej meer hvor den sad paa din Haand?

Sjömanden.

En Sjørøver tog den; thi Ringen var Guld:
men knap var han væk før han sejled omkuld.
Men Haanden, som bar den — se den har jeg frelst!
Kom, Elskte, den veed jeg du vælger dig helst.

(Förer hende ind i Strandhytten.)

2den Scene.

(Morgen. Snekken vipper ved Stranden, Lurifax som Sjömand ilende ud af Hytten.)

Lurifax. (Med et Blik paa Hytten)

— — Saa. Denne Høstnats Fryd og saa Nimaanedsve,
og, fromme Kvinde, du,
som midt i Vellysts Favn bevarte Jomfruhu
til det bedaarte Nu,
der med dit Psycheslør hensvandt i Luftens Øde,
en værre Djævel skal end mig til Verden føde.

(Springer ombord. Snekken fjerner sig som den kom. Naar den har naaet Horizonten vexler dens Udseende med en Maages, som skrigende nærmer sig Stranden. För Forvandlingen er foregaaet er Ayanna styrtet ud af Hytten.)

Ayanna.

Lorenzo! hvor er du? For Guds Skyld! svar!
Lorenzo! vidste du, hvor svært jeg ængstes.
Lorenzo! Mand! Hvor du kan være haard!

Med Natten maa han have mig forladt
i samme Stund, da jeg i Halvdrøm syntes
en iiskold Slange strøg sig paa min Side,
den Samme netop som i Paradiset
forførte . . . (Seer Snekken)
O Barmhjertige! (Synker i Afmagt)
(Vaagnende) Ret saa Lorenzo! Skjær mig med din Kjøl,
som den har gjort med Havets Slange, meer
uskyldig end jeg nu. Men skjær til Hjertet;
thi dette Kvælende jeg ej udholder.

(Raaber) Lorenzo! Lorenzo! — Forbandede Storm,
som sluger Navnet, saa han ej det hører!
Da kom han . . Nej, det er jo stille:
Hans Navns forgiftige Udaanden kvalt

har Luftens Liv, og for hans Aasyns Billed
er Bølgen stivnet i Forfærdelse.
Al Havet synes tungt og blankt som Kviksølv.
Dog jager Snekken fort som henad Iis,
og kun hvor den er faret hen, kun bag den
sig letter Bølgen til et Aandedrag.

. . Lorenzo, flygter du? for Alvor flygter?
Ak nu det sidste Flig af Sejl gaar under.
Nej, nej! det kommer hid. . . Ak, kun en Maage
sig svinger op fra Punktet, hvor han svandt.
Velkommen, Fugl! Du kommer dog fra ham,
fra ham, som . . o du græsselige Nat,
som skjænded med dit fule Mulm et Liv,
du Moder til et Helved! Fæle Nat,
hvi blev du evig ej, og ej begrov
din Synd i egen Dybde uden Bund?
Nu stikker den som sletbegravet Liig
i Dagen frem, som ej Du burde havt.
Thi Morgnens Klarhed er et Spejl, hvori
du seer din egen Fælhed og besvimer,
til du af Aftenvinden gjenopvækkes.
Da kom, Lorenzo, atter paa din Snekke,
som bløder Stranden ud, og gaar i Havblik
for fulde Sejl — Da kom, du Djævel — ha,
om ret jeg aner at du er en Djævel —
da kom du elskte Djævel, og jeg skal
forbyde mine Hænder, Mund og Bryst
al Mulighed at bede. . . Kan jeg bede
med disse Hænder vel, som ømt har trykket
den onde Fristers Kløer til mit Hjerte?
med denne Barm, som varmte Slangekongen?
med Munden, som har kysset Guds Forbandede?
med Hjerte, som kan elske onde Aander,
fordi de ligne den jeg engang gav det?
(Fortvivlet, rivende sit Haar af sig, kradsende sin Barm.)

Ud, Hjertetorn, for mine Negles Saar!
Ud, fæle Minde, ud med disse Haar!

Lorenzo! Djævel! Tog du hvad du lysted,
saa tag da og mit Hjerte ud af Brystet!
Tag Troskabsringen! Du har din jo glemt.
Min har jeg bedre selv end Dyden gjemt.

(Slænger sin Ring tilhavs. Flygter.)

3die Scene.

(Det Indre af Helvedes Kathedral, bygget og smykket efter Enhvers Fantasi. Dog bör ikke glemmes en Kongestol med et Par glotindrende Öjne i ligeoverfor paa Prædikestolen Talrig glimrende og buntet Forsamling. Ypperstepræsten Blasfemiel trinende op til Höjalteret. Lurifax som Kordegn.)

Blasfemiel (Messende.)

Nu ***Achab! Verres! Clive!*** og ***Hastings*** og ***Tiberer***
og giftige ***Brinvilliers!***
omfavner Satans Fod! Fordømte, triumferer!
Thi alt et Hjerte bærer
den ***Zobolam***, hvis Daad skal overskygge jers.

Lurifax.

Amen!

Blasfemiel.

Thi over ham et Folk saa hvinende skal klage,
at af de Tordner, som i eders Sjele brage
en Klang bli'r kun igjen,
hvis sidste Tonen blidt i Himlen svinder hen.

Lurifax.

Amen!

Blasfemiel.

Ja, favner Satans Fod!
Thi, træt af Jer at pine,
har Han i Jomfrublod
nu avlet sig en Søn for at forløse Sine.

Seer gjennem vor Rotunds krystalne Tag af Hav
et Næs af hviden Sand sig skyder frem, der ligner
en Strime af en Sky, som, tungt belæsset af
det vrede Uvejrs Skyds, mod Husets Gavle digner . .
Der staar jert Bethlehem i usle Fiskerhuus!
Nedknæler, I Fordømte!

Snart se I Bunden af det dybe Vredens Kruus,
som I i Sekler tømte.

Lurifax.

Amen!

Blasfemiel.

Dæmoners skumle Smiil den Glorie være, som
i Djævlesonerens vefulde Fødselsnat,
hans Vugge krandse om!

Lurifax.

Amen!

Blasfemiel.

Basunen som ham hilser, den er Fordømtes Skratt.

Lurifax.

Amen!

Blasfemiel.

Og onde Skygger, som ej lærte Kløgt hos Gud,
skal være Østens Vise,
som komme for at prise
den *Zobolam*, hvis Skyld skal slette Helveds ud!

(Rædsom Jubel.)

4de Scene.

(Ayanni i en sorggiven liggende Stilling bag et Buskads paa en Hede. Tre respektable Koner mödes.)

1ste Kjærring.

— Nyt, Koner, Nyt! glædeligt Nyt! Ikke til Byen med Ræger og Melk idag, men med Nyt . . Nyt især for Jomfruer.

2den Kjærring.

Hvad da, Sybille? Hvad Nyt? Fortæl! Hvem er druknet? Hvis Huus er brændt? Hvis Ko har kastet? Er En forliist? Hvem er forliist? Saa tal da! tal da, i Jøssu Navn!

3die Kjærring.

. . Mand og Muus ja — hvem er forliist? Fortæl, fortæl!

1ste Kjærring.

Aahaa! Værre end det! Bedre end det. Den dydige

Ayanna, som knapt vilde se paa os, . . Tvi, Tvi! Tvi! siger jeg.

Begge de Andre.

Ja, vi med. Tvi! Men hvad er det da, Mor?

1ste Kjærring.

Ej, tænk engang — hvorlænge har nu hendes Trolovede været borte?

Begge de Andre.

Over Aaret, over halvandet, indpaa To.

1ste Kjærring (Med Gestus)

Og nu gaar hun som saa . . paa faldende Fode.

Begge de Andre.

Tvi! Haha! Godt Nyt!

1ste Kjærring.

Ja, godt Nyt; men halvandet Aar har han været borte, to Aar, paa det tredie. Godt Nyt! Afsted til Byen!

Begge de Andre.

Afsted, afsted til Byen med godt Nyt!

(Ile bort ad forskjellige Kanter.)

*

Dette var ogsaa en ny Iskjænken i den ulykkelige Ayannas Lidelsesbæger, som var diabolisk nok i Hensigt og Virkning, omendskjønt Djævlene her virkelig vare undskyldte; og den kom fra Menighedens frommeste og gudhengivneste Kristinder. Ayanna havde forladt sit Hjem, for at skjule sin Skam. Paa Heden, hvor hun troede sig ene, erfarer hun nu, at hendes gode Navn var forloret. Hendes Skjændsel var bedre bevaret i alle Vindes Sæk end i een af hine fromme Kvinders Mund. Hun kunde ikke skrige, da disse adspredte sig til Fuldbyrdelsen af sine kjærlige Hensigter. Det Stadium i Fortvivlelsen indtraadte, der udfyldes af den Sløvhed, som ikke kan fæste Tanken paa sin Elendighed, og ved hvis Taarer der ikke er mere Smerte end ved Vandet, der siler ud af en Klippe. Et Uvejr, som jog lavt hen over Heden, Stormen, som bøjede Sandpilen, bag hvilken hun havde skjult sig, og berøvede hende Dækket af dens Blade, Regnen, som fyldte

hendes Leje i Sandet, drev hende ikke bort. Ayanna slumrede under alt dette. Hendes sjelelige Lidelser medførte en legemlig Udmattelse, en Søvn, hvori hun ikke engang kunde drømme. Sjelen var besvimet. Legemet aandede i den lethargiske Søvn, kun hørlig for Tudsen, der sad imellem Pilerødderne og hele Natten fæstede sine Øjne paa den Fremmede.

Ogsaa Ayanna maatte vaagne engang; thi den Barmhjertighed er sjelden, at et Menneske, der slumrer ind af Udmattelse under sine Lidelser, ikke skulde vaagne til dem igjen, naar nogle elendige Blodkar ellers have Styrke til endnu at holde sammen. Ayannas Sjel vaagnede ikke med hendes Øje. Hendes Hoved følte Solen brænde før hun erindrede sig hvor hun var og hvorfor hun var der. Men der, i Nærheden af sin Faders Hytte, kunde hun ikke være, siden hendes Skjændsel var kommen i de tre Matroners Mund. En frygtelig Tankerække lod sig følge fra det første sløve, blyfarvede Blik, til et flammende Sort voxende opfyldte det, til det forvildet lod til at søge noget omkring sig. Ak, det maa have søgt Døden og ikke fundet den paa denne Hede med den afbladede Pilebusk og Vandpytten, som lod Frøens Ryg tør, naar den sad deri — saa matfarvet bliver det med eet, saa taageagtig er denne Sorgfuldhed paany, som stirrer ud af det. Og endnu kan Ayanna tænke paa Andre? hendes Sorg have Ømhed for Andres? Hendes Øje følger jo med en Naturforskers Opmærksomhed, hendes Øre lytter jo spændt, som om intet i Verden havde større Krav paa hende, paa Rørdrummen, den hæslige Fugl, Lygtemandens Følgesvend, der skriger, fordi Stormen har trillet et af dens Æg ud af Redet og ned mod Pytten, hvor Snog og Padde lurer. Rørdrummen er øm, saa styg og forhadt den er; den vil ikke miste eet af de mange, som den har faaet for at give Liv og pleje. Ayanna er øm; hun har ondt af Rørdrummen, den Hedens og Mosens Forbandede, der skriger som onde Aander, og hun tager dens Æg op, varmer det i sin Barm og ved sin Aande, og den vilde Fugl flyr ikke, mens hun lægger det i Redet.

Uskyldige Mennesker, om de end ikke ere skyldløse, forstaa altid Naturen; og Ayanna var efter vor Mening uskyl-

dig, skjønt hun var det Skrækkeligste, Verden veed: en falden Pige, en, som havde hengivet sig sin Trolovede i Gjenforeningens Øjeblik, og skjønt hun nu, bedragen, bar en Bedragers, en Djævels Barn under sit Hjerte. Selv den grusomste eller den Helligste af alle Religioner, den mest farisæiske af alle Sekter skulde dog ikke negte, at hun var god, saa god og øm som nogensinde, som nogensinde et Menneske, og maaske blødere end tilforn. Hun forstod Fuglen og Naturens rige Sprog i dens vilde Ømhed. Hun vilde ikke mere dø; thi hun døde ikke alene. „Gud vil ikke at jeg skal dø,“ var hendes fromme Tanke i den mest dogmatiske Form, da hun ilede over Heden forat fly og skjule sin Skam mellem Fremmede, i den store By, hvor man ikke rødmer over det Beskjæmmende.

Endnu besad da Ayanna de Kvindehjertets Klenodier, som selv ere kostbarere end Kvindens fysiske Uskyldighed, som Mændenes egoistiske Forfængelighed hartillagt en kunstig enorm Priis ved at sætte den ved Siden af Moderømheden og Religiøsiteten. Disse ejede Ayanna, da hun kom til den store By, hvor man ikke rødmer over det Beskjæmmende.

Ak, Ayanna, den samme Storm, som hvinede over dig paa Heden, blæste din Lorenzo lykkeligt i Havnen, riig nok til at kunne gjøre Hytten paa Stranden saa smuk, at han kunde føre dig ind der, selv vakrere, mandigere, trofast og glødende af Elskovsforhaabninger. Men de tre Matroner havde været der. Lorenzo havde faaet nok. Han var forsvunden; Ingen vidste hvorhen. I Sandet var ingen Fodtrin, og Spor i Bølgerne udslettes snart.

*

En Djævel havde krænket Ayanna; og dette var ikke det værste. Saa gjøre jo Menneskene ofte. Fornemme og rige Folk iklæde sig en Elskers Skikkelse, gaa omkring og forføre Fattigfolks uskyldige Døtre. Hvad værre havde Blasfemiels Tempeltjener gjort? Og dog ville Mange, som have gjort det samme og pralet deraf, holde Fortællingen for overdreven, fordi den, med partisk Kjærlighed for Menneskeslægten, tillægger en Dæmon en af dens egne Ugjerninger, hvoraf tusinde ske paa Jorden mens denne Pen løber Linjen ud. Og —

hvad der er det værste — hundrede af disse tusinde ske ikke af menneskelig Lidenskab (thi Mennesker af stærke, naturligt sunde Lidenskaber ere blevne sjeldne) men enten af dyrisk Sløvhed eller kold, ægte dæmonisk Beregnen og indgroet Lyst til at besnære den Taabelige og forføre den Uskyldige, som man tror tilhøre en Slægt i Menneskeheden, som ikke har dennes Følelse eller Ære. Denne er Armodens og Uvidenhedens moralske Negerrace, der har den Egenskab at kunne producere stærke Sønner til Arbejde og vakre Døtre til Vellyst for de Klasser, hvis Børn ere Gardeofficerer, Hofmænd, Riddere, Diplomater, Banquiers, Aspiranter til Æresposter, Adels- og Gentlemen af forskjellig Rang og Navn.

Da Ayanna naaede Hedegrændsen, var ethvert Spor af Lorenzo forsvundet. Han har rimeligviis foretrukket et Øjebliks Død for at føle Kvaler værre end Dødens, hvergang han i et langt Liv maatte tænke paa sin uoprettelige Ulykke. Han var et Menneske af naturligt sunde Lidenskaber, og er sandsynligviis død med en Forbandelse over Ayanna, den Troløse, som troede at have opofret sig ham. Men da har han og i næste Sekund, da han saa hendes Ulykke, foretrukket Helvede for Himlen, for der at søge dens Ophav og Hevn for Ayanna.

Dog lod Djævelen Lurifax hende beholde det Bedste: hendes Tro og Haab til Gud. Et Menneske berøvede hende ogsaa dette, et Menneske, et af de mange, som med glotændt Begjær efter „Skjønheden i Sorg," efter den øjensynligt Faldne, men „uendelig tinteressante Landsbypige, som ikke veed hvor hun skal gjøre af sig" begloede Ayanna, da hun gik ind i den store By, hvor man ikke rødmer over Skammen.

„Aha! der er adskilligt tilbage!" „Netop Saadanne falde i min Smag." Præstens Datter i Taubenhain, udentvivl?" „Seer jeg ret paa hendes lille Habengut, vil der blive godt Kjøb" — saaledes talede de Begloende. En af dem, en sortklædt, lang, smekker ung Mand med et Par Guldbriller fulgte hende, da hun satte sig under et af Træerne i Indkjørselsalleen og græd.

Den Sortklædte (Böjende sig venligt.)
Min kjære Kone, eders Graad mig smerter.

Ayanna (Seende paa ham, ryster grædende hans Haand.)
Ak, gode Menneske! — Du er det!

Den Sortklædte.
Dog har jeg ikke Graad for dig, men Tanke.
Kvæl Smerten med en Tanke. Det gaar an.

Ayanna (Ryster paa Hovedet.)
Forgjæves! Gode Menneske — I er det!

Den Sortklædte.
Saa haaber jeg. Dog er jeg ej som Andre.
Jeg sørger ej. Jeg kan ej. Thi jeg vil ej.

Ayanna (Seer forundret paa ham.)
Hvorledes?

Den Sortklædte.
Oprør gjør jeg ej mod Gud,
om han mit Liv med Sorger end beskatter.

Ayanna.
Oprør? mod Gud? Gid han ej hørte det!

Den Sortklædte.
— Men altid gudhengiven lader jeg
mig drive af de store Skjæbnestorme,
der gjøre af de Dødeliges Planer
kun uberegnelige Sandfigurer.
Men Dyd og Viisdom være just som Vimplen.
Thi hvor er Strid imellem Vind og Vimpler,
var dette Hav med slige end bedækket?
Men hvor er Fred imellem Almagtsviljen,
og usle Dødeliges? Ja, om Jorden
eet Menneske kun bar, dog trodsed dette
mod Den, der holder Jorden paa sin Aande.

Ayanna.
Sandt! sandt! Dog er du mere viis end god.
Misund ej Sorgen Klagen! Meer den har ej.
Den Sorg, som ej tør klage, er den værste.

Den Sortklædte.
Velan — hvis Sorgen *tör* ej klage: *tör* ej.
Da, som i Trældom al Ulykke skjærpes,

saa ogsaa Sorg. Men Sorgen tør nok klage;
men bør ej; thi i samme Stund den bøjer
med Ydmyghed sig under Almagtsviljen,
med Friheds Stolthed sig frasiger den
al Jamrens usle Trøst.

Ayanna.

Vel ussel; men
naar man ej anden har?

Den Sortklædte.

Du ej mig fatter.
Lær Viisdom da af Vimplen! Naar mon slaas
en Vimpel imod Stormen? Og er du
i Herrens Viljes Haand vel stærkere
end i Orkanen denne lette Strimmel?
Hvad Vind saa er, dog bølge alle Vimpler
med lige Lethed efter samme Streg,
som kom just samme Vind de havde ønsket,
for rel med frie Tække sig at røre.
Det er jo baade skjønt at se og rigtigt.

Ayanna.

Sandt, sandt! Guds Vilje ske!

Den Sortklædte.

Det samme som: lad Herrens Storme blæse,
og efter dem sig bøje alle Sind!

Ayanna.

Nu gad jeg sige: mere from end viis
I er, saafremt det skulde kaldes Viisdom
at baute op paasned saa højt man kan
mod Herrens Skjebnestorme.

Den Sortklædte.

Saa ej er det.
Men den er viis som from, der følger kun
og drejer Sind og Hoved altsom Stormen
udbruser over alles Hov'der, skjønt
usynligt kraftig dog fra Almagtsskjødet.
Da var jo Alles Liv som Blomsternes,
der bølge henad Strømmen.

Men Sorg og Ondt, hvad er det uden
at denne stærke Storm, hvori den Guddom,
som styrer Verden, bor, de frække Hov'der,
som vende sig imod, i Fjæset blæser?
Vend derfor denne Tankes Hoved bort,
som stedse i din Sjel sig rejser, for
at se udover Bølgen mod din Mand!
Jeg traf det! over Bølgen mod din Mand.
Fortørn ej Himlen, som har eder adskilt,
ved frugtesløse, ja ved frække Ønsker,
som om den Store skulde for et Suk
forandre sin Natur og standse Stormen,
og for en Taare trække Havet ind!

Ayanna. (Tørrer Taarerne bort.)

Sandt, sandt; ak, gode Mand!

Den Sortklædte.

Hvad, om du ønskte dig i Jomfrustand,
da Gud dig med din Mand (hvem han bevare!)
forente — var det ej en Trodsighed?

Ayanna. (Ryster hans Haand.)

Uhyre! uhyre! Ak, gode, gode Mand!

Den Sortklædte.

. . Dog øver du den samme Trods, kun omvendt.
Hvad Gud adskilte vil du jo forene?

Ayanna.

Velan — jeg vil ej sørge. Ej mod Gud
jeg kjæmper, men imod mit eget Hjerte.
Nu er jeg rolig i mit Hoved. Vel!
Jeg tror ej Gud har skabt et Menneske
til større Sorg end Fryd.

Den Sortklædte.

Nej — ej til Kummer;
aldeles ej til Sorg!

Ayanna.

Det var formeget.

Den Sortklædte.

Det, som vi kalde Sorg, hvad er det andet

end en højst nyttig Ring om Lungen, at
den brister ej af Latter, eller og
en Ballast, saa ej Frydballonen slingrer.
Dog, have vi ej altformegen Glæde,
hvortil da Sorg, da ufornødent Onde?
Og have vi formegen Glæde, da,
fordi os mangler lidt, hvortil da Sorg?
Den sande Viisdom byder Eder da,
som vel har kjærlig Mand og vakre Børn,
men ellers lider under Fattigdom,
ej at forøge Manglerne med Sorg.
Men Den, som svømmer i Alverdens Godt,
bør som en Strand for Lykkens Vraggods, som
et Slugdyb, der kan stedse tage mere,
sig aabne, saaat han, til Lykke vant,
beruses ej af den, ej leer saa højt,
at han til Sorgens Pauser netop trænger.

Ayanna.

Ja, hvo der kunde.

Den Sortklædte.

Ikke *kan*; men *skal*.
Thi kunde Mennesket, saa rev det Sceptret
af Herrens egen Haand. Her er at skulle.
Og Du skal ikke sørge, ikke plette
den Verden, Gud har skabt saa pletløs.
Hvad er din Sorg da? — fræk Formasten
til andet Brug af Livet end Gud vil.
Og derfor tør ej Graaden bort alene;
men ryk den sidste Sorgens Rod af Sjelen!

Ayanna.

Vel! Jeg er munter . . Ak, jeg kunde synge.
Tilgiv mig, du som er derude — Ak!

Den Sortklædte.

Hvad Ak? Du hykler Fryd for Frydens Skaber?

Ayanna.

Jeg kjæmper; men Naturen er saa stærk.

Den Sortklædte.

Naturen følg — det er den store Dyd.
Med hvilke Øjne seer den gode Skaber,
som lod Viinhøjene udbølge,
ej ned paa Bakken, som fordrister sig
at løfte tørre Stejlhed op imod
den Sol, der Verdnerne forgylder,
og frækt opunder Skyens Rigdomshorn?
Men slaar han Bakken ej med Neslerils?
med Tidsler pidsker den til Skræk for Alle,
som han med Bylder og med Pletter slaar
det Ansigt, der ej vil ved reenlig Tvæt
den Skjønhed lade straale, Gud det gav;
og lader haant om, efter Evne, at
forskjønne Verden?

Ayanna.

Sandt, det er fortjent.

Den Sortklædte.

. . Saa slaas I og, min smukke Kone,
med Sorg, fordi I haaner jer Natur.
Følg den; og den er Glæde — Glæde nyd da!
Da kan du jo paa samme Tid ej sørge.
Du er jo nitten Aar, og smuk endnu
og sund og livlig — Alt ved Herrens Godhed —
og eet Minut du tør dog være Enke?
Hvormange Aar mon Gud betroede dig
til slig forbandet frugtløs Ødslen-hen?
Mon denne friske Skjønhed gaves for
at kysses blot af Taarer? eller for
at fryde dig og Andre? — Nu, du rødmer?

Ayanna.

Den er ej min.

Den Sortklædte.

Er den ej længer Guds?
Dog Guds er Verden. Og din Mand er borte;
men hiint almene Bud paahviler stedse.
— Du seer med store Øjne? Nu, ja runded

de sig til Sole ud, de saa dog ej
en Sky af Tvivl paa denne Pande, der
er glat og blank, som straaled al den Sandhed,
den fanget har og gjemt igjennem den.
— Du dadler disse Heders trodsige Øde
midt i Naturens Svulmen — ha, hvor finder
du Ros for disse dine Nonneaar,
mens denne Frugtbarhed, Gud dig betroed,
henvisner uden Nytte, mens det Hjerte,
du knuger med din Haand at hænge stille,
skjønt Han i himmelsk Svingningstakt det satte
med Verdens Gang, med Livets store Hjerte,
hvis Straalepuls du seer udgyde sig,
ja selv med lille Bogfinks Elskovskvidren?

Ayanna.

I skrækker mig.

Den Sortklædte.

. . Ja tror du vel,
om alle Elskere fore ud paa Havet,
at det behaged Gud, at Menneskheden
forgik af efterladte Kvinders Griller?
Har du en Mand — velan! Men har du ingen,
saa tag af disse Millioner; thi
ej du har Ret at narre Skaberen,
at grave ned det dyre Pund, han gav dig,
at være gjerrig, naar han gav dig Alt,
at haane din Natur; thi den er Hans.

(Holder Ayanna tilbage, som vil fly.)

— Fly ej! Hvad siger du?

Ayanna.

Jeg er forskrækket
Forlad mig!

Den Sortklædte.

Gud har til Naturen
dig skjænket, og Naturen skjænket dig.
Hvad siger du?

Ayanna.

Ak, Intet, Hjertet banker.

Den Sortklædte.

Har Gud ej sendt mig for at trøste dig?

Ayanna.

I trøsted mig; men nu I mig forskrækker.
Som Stormen I de gamle Skyer bortfejed;
men blæste nye frem.

Den Sortklædte.

Jeg trøsted dig.
Er det ej nok for mig igjen at glæde?

Ayanna.

Gaa, gaa! Jeg veed ej.

Den Sortklædte.

Jeg dig trøsted.
Det har du glemt. Hvis Graad var ej en Synd
paa denne skjønne Jord, for dine Øjnes Skyld,
som skulle være klare for at se
kun Sandhed og den store Guddoms Godhed,
jeg græd med dig. Men nu da jeg har lært
dig Fryd, hvi skal jeg ej med dig mig fryde?
hvi Du ej fryde dig med mig?
Har Himlen, mens din kaarne Mand er borte,
ej sendt mig som en Mand til dig?
Hvis du, skjønt ung, har Smaa, hvis Fa'r er borte,
er jeg ej sendt af Gud som Fa'r for dem?
Hvi mødtes vi? hvi skar din Sorg mig dybt?
Se jeg — thi Gud det vil — se jeg vil bo
hos dig, og for den svare Synd dig vogte,
at lade Livsenssødmen tørres hen,
at lade Godheds Gave ligge ubrugt,
at lade Harpen hænge ubrugt, som
i søde Harmonier med en anden,
udtone Guds Algodheds Lovsang skulde!
Men, naar din Elsker kommer, da jeg ryster
hans Haand, og siger: se jeg trøsted hende!
I Ømhedskys jeg fanged hendes Taarer,

— dem du i Sandet ellers lod bortflyde.
Kom! . . Natten stunder til.

Ayanna.

Saa vil I tale?
Tør I? Ak, er det vist? Ja, tør I
saaledes tale til Lorenzo, hvis —

(Bedækker sit Ansigt med et Skrig.)

Den Sortklædte. (Omfavner hende.)

Jeg ham omfavner, som jeg dig omfavner.
Jeg siger: se her er din Hytte fredet!
Thi den en Ven bevogted.
Her dine Børn! Thi Gud de Faderløse
en Fader gav, mens du fløj om paa Havet.
Her er din Viv, med Fromsind som tilforn —
thi Enken ej gjensad formynderløs;
thi Ungdom ej gjensad foruden Glæde
thi Skjønhed ej gjensad foruden Ømhed;
thi Kvinden ej gjensad foruden Mand —

Ayanna.

Uhyre! bort! Nu har jeg dig forstaaet.

(Tilhyller sit Hoved grædende.)

Den Sortklædte.

Velan, jeg dig forlader, Landsbynar,
kun kjed af dig, endskjønt du tror forsmaaet.
Jeg gaar; thi der, Gudsdød, der er min Fa'r.

(Iler bort. En aldrende Standsperson kommer.)

Standspersonen. (Böjer sig ned over Ayanna med den guldknappede Stok paa Ryggen.)

Hvi græder du saa bittert, gode Kone?

Ayanna.

O, hvi jeg græder? Ak, et Spørgsmaal!
Bort, haarde Mand!

Standspersonen.

Hvad gjorde jeg?
Jeg vilde nyde Luften her ved Havet:
men finder den med Jammersukke fyldt.
Mit syge Hjerte skulde bades
i Morgensolen, og det overskylles

med Taarer, saa dets gamle Tungsind vaagner
forynget op igjen. Hvad har jeg gjort da?

Ayanna.

Nej, hvad har *jeg* gjort?

Standspersonen.

Nu besind dig, Stakkels!

Ayanna.

Stakkels? Javel, det passer nok.
Du ynker mig? Tak gode gamle Mand!
Du er for gammel til at ville synde.

Standspersonen.

Dog kaldte du mig haard, skjønt jeg kan hjelpe.
Af Sorg I skjeldte mig.

Ayanna.

Af Sorg? Javel!
Saa har jeg Hjelpen bortstødt? Nu velan,
der var vel ingen, hvis I er et Menneske?
Jeg har en Mistanke, ja en Mistanke, en Mistanke!

Standspersonen.

Hvor kan du spørge saa?

Ayanna.

Hm — Jeg er mistroisk.

Standspersonen.

Jeg frygter . . Arme!

Ayanna.

Hm — Jeg har min Grund.
Trav du ej bort nu som en Hest!
Smyg du ej bort nu som en Orm!

Standspersonen.

Jeg ej forstaar dig.

Ayanna.

Heller ikke jeg.
At ej forstaa sig Selv, det er dog værre.
O, Gamle, spar mig! Tænk at du er gammel.
Spot ej din Evighed! .

Standspersonen.

Min Evighed?
Hvad veed du om din egen?

Ayanna. (Forbauset.)

Gamle Mand!

Standspersonen.

Det er jeg for at være bleven viis.
Der er en Salighed. Den er paa Jorden —
i Øjeblik, hvori vor Sjel besvimer.

Ayanna.

Det gjør jo min af Sorg. Dit Ord er falskt.

Standspersonen.

Kun naar den vaagner er den jo usalig.
Men lad dit Hoved sorgbesvimet synke
til Medusaligs Barm; med fremmed Kummer
læsk egen Smertes Brand, og myrd dit Haab
med Tornen, draget ud af Andres Saar!
Lad os den Tjeneste hinanden yde.
Følg mig, og lær din Kummer mig at elske.
Følg mig — den bor paa Fløjelsbolstre under
de sølvblaa Tage hist.

Ayanna.

Jeg ynker dig.

Standspersonen.

Det gjør ej Gud, og derfor dig jeg elsker.

Ayanna.

Med sligt et Blik? Du Rædsomme, jeg saa det.

Standspersonen.

Har du en bedre Trøster?

Ayanna.

O, var Gud her,
da stod ej *du* her, men en Engel
med sønderbrudte Vinger, for ej at
forlade mig et Skridt.

Standspersonen.

Se, jeg er rolig.
Frygt ikke.

Ayanna.

Rolig? Det er Tegn paa Djævlen
at være rolig i sin Sorg og Fryd.
Dog lær mig det, skjønt jeg kun bruge vil
din fæle Rolighed, naar Alting svimler,
naar Hjernen bryde vil sit Gjemme og
hver Aare truer med at springe.

Standspersonen.

Kvinde,
det skal jeg lære dig . . Der er en Arm
her over Skyen.

Ayanna.

Ja, den bærer Verden.

Standspersonen.

Den skabte Verden, og udstødte den
i Rummet for bestandigt: Herreløs
den gaar sin Gang. Og Menneskene, som
jo skulde være Armens egne Fingre,
igjennemstrømmede af Guddoms Blod,
og luge alle Torne op af Jorden
og knytte lutter Krandse rundt om den
. . o, veed du ikke, Senen er afskaaren,
som binder Fingrene til Verdensarmen:
saa Armens blodige Stump i Himlen
i Smerte rører sig som glorødt Lyn,
og Fingrene bevæge fri og ledløse
som myge Snoge sig i Støvet?

Ayanna.

Ak, Herrens Arm — o ve mig! har forstødt mig.

Standspersonen.

Forstødt ej; heller ej dig trukket til sig.
Thi hør, om større Smerter ham bevæge.

(Læser.)

I Schweitz ved Rigis Fod en liden By
med Sekler hen i Fred og Lykke graaned,
en Bikube lig i Flittighed,
i Rigdom lig en irret, men fuldvægtig,

i Arvekiste nedlagt Albertsdaler.
Just dundred hundred Silkevæverstole,
just blinked tvende hundred Lja'er i Marken,
just røg til Middags hundred Skorsteenspiber,
just leged alle Byens større Børn
paa Torvet, mens ved Dørene de mindre
i Sandet bygged Huse op af Kjeppe,
og satte Dukker ind og gav dem Kringler. .
— da drøned det . . ve! førend Drønet endte,
var Alt, var Mænd og Kvinder, By og Børnene,
var dette skjønne Værk af Seklers Flid,
til hvilket Tiden smilte . . Alt begravet.
Kun hist og her en Skorsteenspibe syntes,
og dumpe Skrig med Røgen trængte frem.
Fra Rigis Top, der syntes i sin Højde
at hvile i Guds egen Haand, nedramled
en Steenlavin. Det Drøn, som vakte Byen
— saa iilsom skede det — hendrøned ogsaa
som Ligfærdsklokke over Byens Grav.
Du siger Intet? — Nu, det er dog klart,
at denne Flids og Uskylds By i Godtro
til Himlens vise Forsorg og til Bjergets
i Sekler prøvte Troskab, havde lagt sig
retsom i Lyet af en Almagtsstøtte.
Og det er klart, at denne Slynge
i Guds Haand, Uren, vilde ramlet
med samme Ligegyldighed udover
en Örk, som over fromme By.
— Du siger Intet?

Ayanna. (Eftertænksom.)

Dog døde de som i hverandres Arme
og uden Synd — det var et Trylleslag,
en Engel som nedsnubled ifra Rigi
og faldende i sine Elsktes Favn,
igjen opløfted dem med sig — Og døde
de ej i samme Grav? Men hist er Havet! . .
Hvor stort er det? og hist er Flyvesanden!
Hvor dyb er den?

Standspersonen.

Tranghjertede Kvinde!
Du kræver Medynk; har for Andre ingen.

Ayanna.

Ak skal jeg sige sandt, jeg hørte ikke.
Jeg lytted til mit eget Hjertes Slag,
jeg tænkte paa mig selv. Det er vel Fejl.
Det er en Fejl. Tilgiv mig!

(Brister i Graad.)

Den Graad, du seer saa paa, er Vand, kun Vand.
Men Steen er den, som falder inden Øjet.

Standspersonen.

Glem egen Sorg for Andres! Da de sørge
til Vederlag for din. Hør hid og slut!

(Læser.)

Et Skib med Sølv, med Kjøbmands Sved ballastet,
men ellers ladt med Koner og med Børn,
til Hjemmet Spanien stevned fra Amerika.
Alt pegte Mødrene paa Fædrelandet,
og Diebarnet saa derhen og klapped;
og, medens Fædrene med Hatte svang,
se firehundred skyldløse Lokhoveder
fra solbeskinte Højbord nikked — da
en Himlens gyldne Ager saa man bølge.
Men Alle blinkede af glad Forundring
med Øjet, da Gibraltar traadte frem.
Thi det Europas Porttaarn syntes
at træde dem imøde langt paa Havet.
Og som af Sky, men kun af hem'lig Fryd,
de lode Øjet glide henad en
Sølvstribe, som i Vesten syntes lodde
isammen Jord og Himmel. Det var Cadix.
Da braste op en Orlogsmand langs Kysten.
Ej antes Ondt, men Børn og Kvinder hilste
med Undringsudraab dette stolte Syn.
Ej antes Ondt. Fred laa jo over Havet.
Ej antes Ondt. „Mon det er Barcellona?
Mon Fuentarabia? mon Kastilla selv?

Nej, nej — det fører britisk Flag . . Velan,
naar denne Stolte skummer os forbi,
vi hilse den med Flag og et Hurra!"
Flux fløj Kastiliens Banner paa sin Plads:
paa Stortop, Arragons og Kataloniens
indtage hver sin Mast; paa Kryds og Kver
et spraglet Gjøs for hver en spansk Provinds
udspilte sig, saa inden et Minut
laa Skibet som en Blomsterpyramide.
Saa skeer det. Orlogsmanden gaar ved Siden,
saa begges Kjølvand smelted i hinanden.
Med eet i hvide Skyer den sig hyller
. . hui! Spaniolens Mast med Flag og Jublende
gaar overbord . . Et Skrald, og langt i Havet
bortlynes Snese Børnehovder . . Hænderne
end klappe medens Kroppene nedsynke.
Der fløj en Faders Arm med Moders Hoved,
som han, paa Britten pegende, just favned.
Der sledes Fosteret ud af Modersliv
og Hjertet langt bagefter hang som Rødder.
Man skreg til Christus Gud paa blodig Knæstump.
Men atter sexti Kugler — Christ! Maria!
Man skreg til Englene. Da strømmed Vandet
i Kuglers Spor og fyldte Sygerummet.
Man rakte højre Armstump op mod Himlen.
Da tog en Kugle Venstrearmen bort;
og i den Dampnat blodige Armestumper
som Fakler i Forvirring irred om.
Man skreg til Gud. Da sexti røde Kugler
i Skibet slog — Gud Fader! Skibet brænder!
Man skreg: „o gode, albarmhjertige Fader!"
Men — Solen skinned vel saa mildt som ellers;
dog Alt forgik. Som med vidaabnet Øje
Han saa de sidste hundred Børn og Mødre
fortvivlte klavre om paa Rælingen;
og hvergang Røgen kløvtes, saa han dem
at klatre i den sidste Mast til Toppen.
. . Nu sad en Fader med sit Barn paa Knappen;

men Flammen klavred efter . . Da et Skrald!
Og mens et Dyb i Skibets Form sig hvirvled
som Muslingsskalsbasune ned til Bunden,
en skyhyll't Klode saaes over Skyen.
Men — en Sekund, og Klodens og dens Indhold,
ja Skrog og Mast og Mennesker, som Drevpluk,
i Hvirvlen plasked ned, og Hvirvlen luktes.
Og, som var Intet skeet, en Vestvind foer
henover Stedet, parfumerende
med Andalusiens Vellugt blodig Bølge.
Vel mørkned Solen; men af Røgen kun,
og ikke af sig Selv, af himmelsk Vrede.
Ej Ligene til Bunden havde naaet,
før klart og blidt den skinned som tilforn,
og Røgen drev i Horizonten snart
kun som en Plet; men ifra Orlogsmanden
som Taksang hvirvltes op „*God save the King*,“
og *Rule Brittannia* drøned over Havet —

(Pause.)

Hvad siger du?

Ayanna.

Gud fri mig!

Standspersonen.

Friede Han
de stakkels spanske Børn og Mødre?

Ayanna.

Ak!
Det er en rædsom Trøst, I har.
Det er en rædsom Viisdom, som I lærer.
Dog — ja Hvo veed? — mon ikke Røgen, som
du sagde drev i Horizonten hen,
da Alting syntes — syntes, ja! — forbi,
var endnu skjønnere Skib, der, styret af
en Engel, og med Engleving til Bramsejl,
dem førte Alle til et skjønnere Spanien?
Dog er der ikke Tro meer som tilforn;
men Tvivl, du onde Lærer, troløs Tvivl
og Trøstløsheds Indbildning. — —

Den graahærdede Synder forlod Ayanna ulykkeligere end nogensinde: Hun flyede

didud hvor Skyld og Uskyld vandre sammen,
paa Betlerstien — —

Der fødte hun *Zobolam*.

II.

Der kom ingen Bøn mere over den ulykkelige *Ayannas* Læber. Saameget havde den gamle Verdensmands Viisdom bevirket, at hun troede enhver Bøn var forgjæves. Der var i hendes Tanker en Magt, en Vilje, bøjet under sin egen Forudbestemmelse, men ingen Barmhjertighed mere. Hvorfor da bede? Hun bad ikke engang under Fødselens Smerter; men med Hjobs Fortvivlelse i sit Hjerte bandede hun dog ikke som han sit Ophav — ikke just fordi det efter en saa trøstløs Tro vilde være nogen utilgivelig Formastelse, men fordi det ligesaalidet vilde nytte. Dette er Fortvivlelse — den, hvis frommeste Ord er de hellige, men næsten gudsbespottelige: „min Gud! min Gud! hvi haver du forladt mig?“

Bukker man ikke under for en saadan Troesomvæltning i sit Indre, følger der med den en overspændt Fornemmelse af Kraft, en krampagtig Sjelsstyrke, en stolt, følesløs Energi, som finder et selvbedragersk Behag i at isolere sig og at se sig overladt til sig selv. En overvægtig Ulykke frembringer denne Karakteer af de blødeste og mest sværmeriske Gemytter, naar de overstaa de første Knusninger og blive vante til Lidelsen. En haard livløs Skorpe overdrager Saarene; men der er Øjeblikke, hvori den brister af sig selv, saa Blodet pibler frem. Det er en Iis, som pludselig ved en uventet Temperaturvexel smelter uden Sol, før Vaaren er kommen, under den endnu stedse graa og vinterlige Himmel. I disse Træk er Ayannas Sindstilstand skildret. Hun, den bløde og rene Sjel, havde af Kjærlighed til sit Barn rustet sig imod Verden og besluttet, til Fordeel for dette, at afvinde Ulykken saameget hun kunde. Hun besluttede at drage saamegen Fordeel af Menneskene, som hun kunde, hvor de blottede en eller anden Svaghed, at vogte sin Sundhed og sit Udvortes, at arbejde eller betle. Hun saa ingen Forbindelse imellem sig og Himlen, især siden hun havde hørt en fanatisk Præst udbrede sig om det

ubetingede Naadevalg i den første Landsbykirke, hvori hun vaklede ind, da hun havde forladt Verdensmanden og Staden. Hun skulde have taget sig af Dage for strax at stevne disse Spørgsmaal ind for den Almægtige selv, dersom der ikke baade var Øjeblikke, hvori hun troede, ved at leve for sit Barn, at trodse den Skjebne, som tyranniserer selve Himlen, og som havde paalagt hende denne Byrde, og hvori hun troede, med sit Barn, at bære sin himmelske Forsoning, for alle hendes Smerters Skyld, til Verden.

Der er ingen Damer (idetmindste ikke med Ayannas Sjel) som læse dette Blad; og derfor kan jeg fortælle, at Ayanna, som var opfostret ved Arbejde, og som elskede Arbejdet fordi hun fandt det godt for sin Sjel og Legeme, men som havde en Sjel, hvis Følehorn*) zitrede og faldt hvor Andres og „Bedres“ bleve urørte — at hun arbejdede for sit Barn indtil hun for det ej kunde mere.

— — O, min Hustru, min Hustru, min Lyst! hvi skal jeg ikke føde for dig med Smerte?

Ayanna hørte ingen kjærlig Forbandelse over Naturen, da hun fødte Zobolam. Hun havde levet — det var nok og en Triumf for eller over Menneskekjærligheden — indtil hun fødte sit Barn. Da var den Fortabtes Aasyn som Kjærnets Flade, naar dets sidste Zitrende er dødt efter at Kjernrosen er stegen op, og i næste Minut var hendes Kjærlighed intet andet liig, end om hun havde bøjet sig ned og bidt Hul paa sit Hjerte og ladet alt sit varme Blod overstrømme den Elskede.

Ak, Ayanna, hvi bævede ikke Jorden under dig! — først mildt som din Svaghed, saa voxende som din Puls, da du rejste dig for at nærme dig et Menneskes Huus og betle om Brød for dig, for at du kunde faa Næring at give dit Barn?

Ayanna, Sjel, som jeg vil følge! og da du vendte tilbage, mæt som et Dyr, alene for at kunne yde den Skabning, i hvis Udvortes, Himmelske, nu din Sjel med Moderømhedens unævnelige Tørst vilde sænke sig — den mest opofrende Kjærlighed, og da du løftede Buskene op, hvorunder du havde skjult

*) „Tentakler“, — I som forarges!

ham, og saa hvorledes Hugormene havde samlet sig for at varme ham, og at Ravnene og Høgene bedækte ham og havde bragt ham raat Kjød og at han aad det . . O! Ayanna, Moderen, zitrede og bortjog Utyskene for at give sit Barn Næring. Hun var forsigtig af Kjærlighed til sit Barn, saa Slangerne ikke bed hende, da hun med nøgne Fødder traadte ind imellem dem, og de stærke Høge ikke knuste hendes Arme, da hun stødte dem bort for at naa sit Barn, som hun kun havde forladt for at søge Næring.

Hvor hun velsignede sin Synds Øjeblik, thi Barnets Træk lignede Lorenzo. Men det var et Øjeblik. Længer varer ingen Moders Skuffelse. Længer var ikke Ayanna lykkelig. Thi da hendes Barn første Gang slog sine Øjne op, som lignede et Par smaa Fiirbeenhoveder, der stikke frem af en brungrøn Mosedot — saa vaktes en Mistanke hos hende, der i samme Øjeblik den blev nogenlunde Vished var Døden.

Jeg gad dvæle ved Lorenzos og Ayannas Sammentræf i samme Sekund som Blodkarret brast. Men hendes Barn vrider sig i Sandet. Ho, der har ingen Nød med Fandens Horunge! Han havde ogsaa en Fader. Ravnens Vinger ere hvide tilinden. Derunder sov han, og Snogene stak sine melkfulde Hoveder i hans Mund og dem diede han, og da han blev tre Dage gammel red han over sin Moders Lig paa en Ræv til Byen. Dagen efter viste allerede Geniet sig udviklet; thi paa en Panteauktion saa man da en Dreng, der forbausede Alle ved sin Lidenhed og Barnlighed forøvrigt, at tage et Uhr op af Pantekassen, holde det alvorligt for Øret og sige „2 Daler og 12 Skill.! ikke en Styver mere værdt.“ Slaget faldt og Puslingen betalte — Gud veed hvor han havde faaet det fra, om han ikke allerede havde øvet en Streg paa Indrejsen.

Lige over for Barnet stod en Skomager — han, hvem Uhret var pantet fra, med begsorte begglindsende Øjne stivt heftede paa den Lille. Men Slaget faldt inden Skomageren fik Tid til at betænke sig paa at kjøbe det Uhr igjen, hvorefter han var vant til at staa op og arbejde. Den lille Zobolam gik ham forbi, da man forlod Auktionen, og spurgte ham: „hvormange er Klokken, Mester?“ Det var Fandens Horunge. Men han blev stor.

III.

Zobolams egentlige Navn var Benjamin; thi saa havde hans Moder kaldt ham, da hun førstegang trykkede ham i sine Arme. „Zobolam," dette skumle dæmoniske Navn havde hun udstødt i Dødsøjeblikket, da den rædsomme Vished om at noget Værre end en troløs Elsker havde bedraget hende, viste sig i hendes Fosters Øje og Natur. Og Drengene, mellem hvem han voxede op, gave sit Had Luft og Lyd ved at kalde ham uvilkaarlig saa. Det var som om en Aand engang tilhviskede en afmægtig Fortvivlelse, der havde udtømt sig i Skjældsord, at udstøde dette Navn som om det var Top og Tinde af alt Fælt; og siden beholdt han det da.

Hans Drengeaar gaa vi ellers ganske forbi. Han var mere hadet for sin Falskhed, Hang til at bedrage og Hevnsyge, end for sin Lyst til at plage med aabenbare Voldsomheder. Disse viste sig aldrig mod hans Overmænd, mod hvem han altid viste det samme Krybsind, som aldrig forlod ham. Forresten havde han altid et slet Forsæt eller en ond Glæde i Øjet, Blod og Haar imellem Neglene, og en Skilling i Lommen, som han langtfra var kommen rigtigt til.

Han havde forøvrigt saagodtsom ingen Ungdom. Hans Lidenskaber og Gjerninger vare tidlig den modne Synders. Hans Fa'r havde Glæde af ham; men aldrig meer end naar en Lignelse af Moderens Følelsesfuldhed overkom ham; thi da kunde han være vis paa, at det var Hykleri. Der havde dog i det Tidsrum, da hans generiske Sandselighed begyndte at kime, været Øjeblikke hvori en uvilkaarlig Blødhed betog ham; men da han mærkede, at Folk bar over med ham i meget hvergang en saadan Sindsrørelse paakom ham, og omtrent ytrede, at Fanden dog ikke er saa sort, som man gjør ham til: saa ikke alene forsvandt denne sidste Rest af hans Natur paa Moders Side, men han opnaaede ved første eller andet Forsøg den største Færdighed i at lade allehaande blide Sindsrørelser tilsyneladende overkomme sig. Han kunde lade en hellig Zitren overkomme sig, naar en Kirkeklokke ringede, lade en Taare engang imellem ved passende Lejlighed snige sig stille og ensom nedover Kinderne, og jage en Rødme op i dem, naar det var smukt, enten at blive undseelig eller hef-

tig, og det med samme Færdighed som man kan faa Platinasvampen glødende ved at aabne Gasventilen i Fyrtøjet. Kort sagt, hans Fader havde Glæde af ham.

Men jeg veed ikke hvordan det var med endeel slette Streger, som ingen saadanne Kunster kunde hjelpe paa, ingen Taare slette ud, ingen Rødme skjule. Nok er det — Landet blev ham forhadt, og han besluttede, at se sig om paa andre Steder i Verden. Enten det nu var, at Forfølgelsen kun afvandt ham Terræn Skridt for Skridt, eller roligere Spekulationer førte ham did — nok, Zobolam blev opdaget af sin Fa'r ilende over Heden, forbi det ensomme, øde Strandhuus,

— „hvor Kongelyset alt sig ind
i Arnens Krog har trængt.
Der stod det dödt med gusten Kind“ —

og ilende over den lange lange Flyvesandkyst og standsende med ængstlige Blik paa den yderste, flade, havomskyllede Pynt. Floden steg. Zobolam ængstedes ikke. Han syntes, at Bølgerne maatte syde tilbage, om de berørte hans Fødder. Djævlene maa ogsaa have Slægtskjærlighed, thi Lurifax var nær Zobolam, da Havet voxede omkring ham. Tregange slog en uhyre Ørn ned for hans Fødder, berørte Vandskorpen længe, bredte sine Vinger ud, bøjede sit stolte Hoved med en længselfuld Murren mod Kvindens, eller Svaghedens (!) og det Ondes nær fortabte Søn, og syntes at opfordre ham til at stige op paa den brede Ryg. Tregange skjød en Delfin op faa Alen ifra ham med en Ryg som Dækket paa et Skib. Den skurede langt ind paa Sandet, laa ubevægelig, vendte Siden saa meget til, at det kloge Øje saaes over Vandskorpen og et dumpt Skrig hørtes.

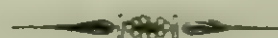
Men Zobolam forstod ikke Uhyret. Stivt holdt han sit Øje fæstet paa Landet, paa en rød omirrende Skikkelse, der kom stedse nærmere, ilende somom den stigende Flod var ham i Hælene. Var det en Stranddragon eller Bøddelen af Fladstrand? Zobolam maa vide det; thi han lader Floden voxe, og iler dog ikke tilbage. Delfinen brød sin Dyreklasses Love og skreg højt, skurende sig dybere ind i Sandet. Zobolam synker. Sandet bliver troløst, det bliver til Vand under ham. En lang hvid Brænding har allerede togange viist sig imellem

ham og den Røde. De stirre som forstenede paa hinanden. Elementerne lyde sine ubøjelige Love. Floden syder ikke tilbage for Dæmonsønnens Fødder. Den vilde ikke gjøre det for den sidste Steen af det sidste kristelige Altar. Dog maa der være mindre Barmhjertighed hos den Røde, siden Zobolam endnu stedse ikke gjør noget Skridt tilbage. Delfinen skriger, borer sig nærmere, vælter sig paa Siden, byder sin mastdannede Rygfinne til somom den vilde rive Ynglingen til sig. Men en Baad farer langsmed Stranden. Det er Fiskere, der ville fange Delfinen, som de tro paa Grund, og som skynde sig at komme udenom den førend Floden gjør den flot. Der forløber et Minut, hvori den er borte. Men før det gule Sandskum, som den lod efter i sin selvgjorte Kanal, er borte, er Baaden hvælvet, og et nyt Slag af Delfinen driver den, med Aarer og Sejl under Tiljerne, til Zobolam.

Nu kan han hjelpe sig. Det blæste en Aften og en Nat. Den næste Morgen var een Lykkeridder til ankommen til alle Lykkeridderes forjettede Land.

En velnæret Mand spadserede paa Stranden. „Hvorfra min Dreng?“ „Fra Skagen sidst!“ — „Det er mig nok. Gaa paa Kontoret.“

Derifra brød Zobolam sig sin Bane, og Forjettelserne opfyldtes, at han skulde forløse de Fordømte.

Eventyr.

Annalina.

Et Eventyr om to Söstre.

1.

Nu, hulde Søstre, hjelper ingen List. Jeg kjender Eder. Siden Sofie, den søde Naturens Datter, engang kyssede mit Øje, er Intet mig skjult. Jeg seer Bølgernes gjækkende Ansigter, læser Bladenes Skrift, føler Græssets Aarer at pulse, og hører Rosens Hjerte at banke.

2.

Slaa ikke *Eders* Hjerter af Angst nu? Men Tys! Jeg bytter Taushed mod Taushed. Forraader ikke Eder Selv ved at sladre om, hvad jeg vil fortælle. Allerede før troede jeg ikke unge alfagtige Piger ret; og om Eder veed jeg nu, at I ere egentlig ikke To, men eet Væsen, ligesom Hyacinthens eller Sneklokkens Stengler Fænomener af een Zwibel.

3.

I mindes Fuldmaane-Nytaarsaftenen ved den store Sjøs Udløb. En sølverne Bro af Maaneskin laa over Sundet, snart bævrende som et Slør, snart liig en alabasthvid Søjle af et nedbrustet Morganapallads. Over Magnus Blindes Valplads glimrede ligesom tusinde Spyd i Sneen. Ingen anden Lyd end Strømmens Rislen, og et sagte Suk langs den øde Strand som om Luften havde gjemt Slemmedegnens Smerte over Nederlaget, ingen anden Glands end Maanens. Den herskede alene. Kun nu og da fremglimtede en Stjerne, men traadte strax skjelvende tilbage.

4.

Medens de to yndige Søstre sad imellem de andre Piger,

drømmende ved hinandens Hjerte — listige, da saa jeg et Væsen med *Annas* Øjne og *Linas* Smiil ile hurtigen over Maaneskinsbroen og komme tilbage med en Sværm af Alfer og Feer. „Vor Dronning er kommen!“ sang de; „*Annalina*, hvor har du været saalænge?“

5.

De godtroende Piger inde i Huset, som saa Søstrenes Skikkelser længe omfavnende hinanden, sagde: „Slumrer du, *Anna*? Stille! *Lina* har lukket sine Øjne!“ Og Menneskene paa Stranden troede: „Nu hvirvler Strømmen, Bølgerne toppes, de vente Storm. Javist, de toppedes for Alles Øjne, men under Usynliges Fodtrin, idet de dandsede og sang: „Vor Dronning er kommen! *Annalina*, hvor har du været saalænge?“

6.

Det smertede de stakkels Feer, at Dronningen elskede Menneskene mere. Det smertede dem, fordi de kjendte disses Ondskab og tungbente Prosaiskhed. Men under de Usynliges Dands lister En sig bort — den skjønneste Fe med det huleste Hjerte, en Forræderske af Kjærlighed eller Ærgjerrighed. Udover den store Sjøs Flade fløj Konkylia til Mjøsens skumle Aand. „Skynd dig, Vældige:“ — raabte hun — „Dronningen, Du elsker, *Annalina* dandser i Sundet paa sin gyldne Bro. Skynd dig at fange hende!“

7.

Og Aanden, der i voldsom Stolthed ikke viger for Havets, rejste sig af sin Slummer under Helgø, og kom farende paa sine sorte Vinger, hurtig som en ond Tanke. Da mindes I, hvorledes der pludselig raabtes af Pigerne: „*Anna*, vaagn op! Lina, nu skulle vi rejse. Der kommer en Storm. Se Mjøsen, hvor sort.“ Og i samme Stund de to Søstre stod op, endnu ligesom halvt fraværende i en Drøm, forsvandt Dronningen *Annalina* af Feernes Midte. Neppe et Sekund efter splittede den elskovsblinde rasende Aand den gyldne Bro, og Alle sank.

8.

Ynkeligt var det at høre den perleskinnende Konkylia udstøde sine Klagetoner af Snekkehornet, hvormed hun vakte Ødelæggeren, og at gaa tilbunds, før Lyden var forsvunden; ynkeligt at se Feen Populine paa sit Aspeblád at synke som paa en Møllesteen, den smekre Salicine at klynge sig forgjæves til Pilekvisten, Nymfæa at drages i Dybet til sine livløse Stengler, og alle de Andre at forgaa under Aandens Gjennemfart. Den sølverne Bro, Alt tilintetgjorde den heftige Aand, der vilde fange *Annalina*, Fedronningen, som han engang havde seet og elsket, da han en Sommeraften i sin Ungdom gled som en Zefyr langs Totens yndige Strand, saa svag, at han ikke engang vovede at flyve over til Øen, men forbausedes over Sommerfuglenes Dristighed, der forsøgte derpaa.

9.

Men, *Annalina*, du har et andet Rige mellem Menneskene: Kjærlighedens, der er Himlens saa nære Grændseprovinds mod Jorden, at dens Sprog tales deri, og som tilhører Elskværdigheden suverænt og absolut. Deel dig Selv for stedse i begge dine Hjerter, og skift hiint dit Rige imellem disse. Den, som har fortalt dig dit eget Eventyr, var forhen en Oprører deri, men er nu dets lykkelige Slave.

Ævantyr om Ringerikji *).

Dæ va ei Ti daa Alt lev'de. No synés sjøl' Bloe bli kaldar i Bringa, aa Mykjy æ longu dant, som eigaang lev'de, elska aa stridde for sit Utvalde. Hjerta brunno i Djupe, Augu

*) Af „Langelejken, en Krands af Digtninger i Dölemaal“ (1842). — Stykket ledsages af fölgende Oversættelse:

Eventyr om Ringerige.

Der var en Tid, da Alt levede. Nu synes selv Blodet at blive koldere i Aarene, og meget er forlængst dödt, som engang levede, elskede og kjæmpede for sin Kjærligheds Valg. Hjerter brændte da

gleme or Steino, Ænaden voro som varme Bloaari, Bækkjidn lea se som Muskler aa Høgdidn reste se over Daladn, taa dæ dei syntes veent om dei. Bakkji, Dala, Juvi, — alle Laand æra som eit Minne om dei gamle Kjærleheitshistorien; — aa hadde inkji dei vaare, se skulde helle inkji dæ nærværande Liv ha vaare te.

*

Ringerikji aa ***Haland*** æra tvær Systa, gifte mæ kor sin Bror. ***Ringerikji*** mæ den høgsindte ***Hallingdal***, aa ***Haland*** mæ truhjertige ***Valdres***. ***Land*** ligg væl imyljo, men han æ ein Vén ette gammal Skjik: ein Fostbror, som har sit Uphaldsstæ ved Randsfjorens lange Bor, dækt mæ ein blaa sylvfryndsa Duk, som Huusfruga paa Hermanrud*), der trakteerte Halfdan Svarte so godt, inkje hadde Makji te. — Men om ***Ringerikji***, den yngste aa venaste taa Systadn, æ der ei Histori.

Baaë Brøradn høirde mæ dæ heile Land Rygte om den

---

i Afgrundene, Öjne tindrede fra Stenene, Elvene vare som lunkne Blodaarer, Bakkerne bevægede sig som Muskler, og Höjderne rejste sig over Dalene af Forelskelse i deres Skjönhed. Bakkerne, Dalene, Styrtningerne, alle Landenes Former, ere Minder om disse lidenskabsfulde Kjærlighedshistorier, uden hvem det nærværende Liv ikke skulde have været til.

*

Ringerige og ***Hadeland*** ere to Söstre gifte med hver sin Broder: ***Ringerige*** med den höjsindede ***Hallingdal***, og ***Hadeland*** med trohjertige ***Valders***. Man vil nok sige, at ***Land*** ligger imellem; men denne gamle Svend er en Huusven efter gammel Skik. d. e. en Fostbroder, som har sit Ophold ved Randsfjordens lange Bord, bedækt med en blaa sölverfryndset Silkedug, som Huusfruen paa Hermanrud*), der beværtede Halfdan hin Svarte saa godt, ikke havde Magen til. Men med ***Ringerige***, den yngste og yndigste af Söstrene, er det en Historie.

Begge Brödrene hörte med det hele Land Rygte om Möens Fa-

---

*) Hermanrud, en Sæterplads paa Vestsiden af Randsfjorden, hvor der i Grunden findes Spor af at en betydelig Bygning har staaet. Der skal en Huusfrue have boet i Halfdan hin Svartes Tid, og hos hende skal han have drukket sit Juleöl saa godt, at det, sandsynligt nok, bidrog sit til at denne Æresmand paa Tilbagevejen over Isen kjörte Livet af sig i Rökenvigen paa den anden Side Fjorden.

vene Moi. Valdres sende sin friske blaaskjærfade Svend *Beina* Hallingdal eit heilt Baafølje taa Elversvenner, som skulde frie tel o; men ingjenstane kunne dei koma gjønom. *Gjyrihaug*, ein gamal gjerig Kal taa Slægta, som sjøl vilde eige den Vene, rugode med argfuul Aabrysot aavaa henna, aa slængde alle Vægji mæ sine Fjeldkjæmpu, i so tette Rækkju, likesom han alt hadde favne sin Slægtning mæ sine eigne Arma. —

Ko kunna ho daa anna, ell' berje se ti Tyrifjorens blaa perlstukne Slør? Men dæ skjalv unde henna Suk. Den skallute Frier vart bestandig meir paatrængjande. Mæ ille Augu sogo has breiæxla Kjæmpu paa Jomfrué, som taarde vise deire Hærre fraa se.

Klæd i sit Slør sad ó aa lytta ette Baa fraa kjærligare Friera, — kos den hissige Beina aa Hallingdals Elversvenner forgjævest som buldrande Fossi trætte aa stridde mæ den iversjuke Vagt. Daa ba Jomfrué te Alfader, aa han sende Thor, sin Son, Gud for Styrkji, aa Hallingdals Ven, at han skulde frelse o. Tredubbelt Magt la' en daa, for sin Vens Skuld, i sit Toleslag, aa læt dæ gaa mot Kjæmperækkja, paa Vane kor dæ kunna raake som bedst.

---

gerhed. *Valders* sendte sin raske blaaskjærfede Svend *Bejna*, *Hallingdalen* et heelt Gesandtskab af Elversvende med Bejlerbud; men intetsteds kunde de trænge igjennem. *Gyrihaug*, en gammel gjerrig Knark af en Frænde, som selv vilde besidde den Fagre, rugede med arglistig Skinsyge over hende, og bevogtede enhver Adgang med sine Fjeldkjæmper, saa trofaste og fastsluttede i Rækken, som om han alt havde omspændt sin Frænke med sine egne Arme.

Hvad kunde hun da andet end at indhylle sig i Tyrifjordens blaa perlestukne Gevandt? Men det bævede under hendes Suk. Den skaldede Bejler blev stedse mere paatrængende. Med mörke Blik betragtede hans bredskuldrede Kjæmper Jomfruen, som turde give deres Herre Afslag.

Hun sad indhyllet i sit Slör, lyttende efter kjærligere Bejleres Bud, hvorledes den heftige Bejna og Hallingdalens Elversvende forgjæves, som murmlende Fosse, trættede og kjæmpede udenfor med den iversyge Vagt. Da bad Möen til Alfader, og han sendte Thor, sin Sön, Styrkens Gud og Hallingdalens Ven, for at befri hende. Tredobbelt Kraft lagde han for Vennens Skyld i sit Lyn, og svang det mod Kjæmperaden paa Maa og Faa hvor det kunde ramme som bedst.

Men Slage va ende som de kunne vaare gjort taa ein Gud for Styrkji. Attende raga *Gjyrihaugen* sjøl, — did som en enno staar med sin snaue Skalle over Ringerikji; attende tumla Kjæmpekringsen did, kor enno Fjelle staa kring Dalen. Lystige trængde se Beina aa dei are Frierbaa in. Frit lyfta for fyste Gaang dæ jomfruelike Ringerikji sin Bringe, dæ vene *Hole*, aa Tyrifjorens Slør nerulla fraa en Venheit, Værá taarde sjaa.

Men dæ va ein Gud for Styrkji som slo: — Mærkji ette Toleslage æ *Krokkleivè*: ein Stig hadde aapna se, som gjik te den Vene. Thor ok den sjøl fyste Gaang, aa hadde Frierbaa fraa sin Ven Hallingdal. Beinas Harm, som susa i „Munkefossen“ *), læt mærkji, kos Svare va, som letta Ringerikjis Bringe, dæ vene Hole, enno høgre. -- Han stupte, som dei sæa, i Hønefossen, „mæ Huvu gjønom Dydne“. Hans Herré hadde eit godt Gjymyt, aa hadde Ærbødigheit for Gudernes Vilu, dæ æ for dæ Skjedde. Han kaste sine Augu paa den ældre Systa, aa syntes no at ho va vakkrar end han nokonsinne før hadde totti, — aa no leve *Valdres* for længjisea likeso fornøigd

---

Virkningen var Styrkens Guds. Tilbage bævede Gyrihaugen selv; tilbage did hvor den endnu med sin skaldede furede Pandeskal rager over Ringerige Tilbage veeg Kjæmpekredsen did hvor Fjeldene endnu indringe Dalen. Jublende bröd *Bejna* og de övrige Bejlerbud ind. Frit hævede sig for förste Gang det jomfruelige Ringeriges Barm, det yndige *Hole*, og Tyrifjordens Gevandt nedrullede fra de Yndigheder Verden turde se.

Virkningen var Styrkens Guds. Lynslagets dybe Spor er Krogkleven: en Sti havde aabnet sig, som förte til den Fagre. Thor agede den selv förste Gang, bringende Bejlerbud fra Hallingdalen, sin Ven. Bejnas Vrede, brusende i „Munkefossen“ *), röbede hvad Svaret var, som lettede Ringeriges Barm, det yndige Hole, end höjere. Han faldt, som man siger, af Ivrighed i Hönefossen „med Hovedet gjennem Dören“. Hans Herre var af et godt Gemyt og havde Ærbödighed for Gudernes Vilje, d. e. for det Skete. Han kastede sine Öjne paa den ældre Söster, og fandt Yndigheder, han ikke för havde fundet, og *Valders* lever nu forlængst ligesaa godt og for-

---

*) Strax ved Indtrædelsen i Ringerigets Hovedbygd danner Bejna-Elven Munkefossen, og lidt nedenfor Hønefossen. Gyrihougen og det terrassedannede Hole ere bekjendte for enhver af Ringerigets talrige Besøgere.

mæ sit Haland, som de sæle *Hallingdal* mæ sit vene *Ringerikji.*

nöjeligt med sit *Hadeland* som den lykkelige *Hallingdal* med sit yndige *Ringerige.*

Mine to sorte Katte.

Ifjor havde jeg en sort Hunkat med hvid Snude og hvide Labber, som hedte „Nattens Diamant,“ fordi hun forresten var saa steenkulglindsende sort, at hun ligesom glindsede i Mørke; men hun var saa tyvagtig, at jeg, da min gode Naboerske alligevel vilde have den, skilte mig ved den. „Farvel, Diamant!“ sagde jeg, og puttede den i en Sæk, „men hvor skal jeg nu faa din Mage i Skjønhed og Pudseerlighed fra?“ Jeg meente i Skjønhed og Udyder; men i Adskillelsens Øjeblik sagde jeg dog ikke mere. Iaar har jeg faaet mig en sød liden ganske sort Hankat, der kom spadserende af sig selv, og som heder „den fortryllede Negerprinds,“ og om begge er der et Eventyr.

Hvad skulde nemlig hænde her en Nat med saa smukt et Maaneskin, at jeg maatte op for at se derpaa? Alt var som overgydt med et Perlemoder. Paa Rækværket af Altanen udenfor sad „Nattens Diamant;“ et sort Katteskind var skjødesløst kastet paa Gulvet, og en ganske sort liden Dreng stod og strøg hende paa det ømmeste.

„Kjære Misseliмiss,“ sagde han, „Bedstemor er ikke længer vred, naar du bare vil følge med tilbage. Derfor veed du jeg er kommen efter dig; men saaledes gaar den ene Fuldmaane efter den anden uden at det nytter mig.“ „Ja det var ogsaa et Indfald af dig Kiss-Kiss, at komme efter den lange Vej. Nej Tak, nu bliver jeg her, for jeg skal sige dig Musene ere saa søde.“

„Det føler jeg nok, naar jeg har Skindet paa,“ svarede Kiss-Kiss; „men hør! nu, da jeg er mig selv, hvor længes jeg efter en Skaal Flødemelk som hjemme hos Bedstemoder.“

„Da skulde du smage min Madmoders Fløde,“ sagde Misselimiss og slikkede sig om Munden.

„Ak, du er uforbederlig,“ sagde Kiss-Kiss sørgmodig. „Bedstemor sagde ogsaa, at hun frygtede derfor, saa det var med stor Møje jeg fik Lov at komme efter dig. Men husk dog, at du er en Prindsesse, søde Misselimiss.“ „Med min Frihed er jeg en Dronning,“ svarede hun.

„Paa et lumpent Loft . . Tænk paa Palmetræerne hjemme.“

„Slotstaget er højere. Du skulde føle et Bad i Stjernernes Skin der. O, det frisker min Pelts, saa den gnistrer som om Diamanter sprang af hver Haarspids. Desuden — fulgte jeg dit Raad, vilde man, paa Grund af vor Negerfarve, tro, at vi vare Slaver, og da er det bedre at være Katte med den Ære, som altid følger med Friheden.“ „Sandt nok, Misselimiss; men —“ „Jeg har intet „Men,“ taabelige Kiss-Kiss, Bedstemorsdalt, naar jeg har Lyst til nogen Ting,“ sagde Diamanten, vispende med Halen, som Kattene gjøre naar en Lidenskab opstaar hos dem.

„*Det* er ikke Friheden, Misselimiss. Det var den, Bedstemor sagde fortjente ikke Krandse, men Riis.“ „O, mind mig ikke om Vidjebuskene ved Kongofloden! Min Madmor er ganske anderledes taalmodig end Bedstemor kan du tro.“ Og Halen vispede atter. „Jeg har det godt,“ lagde hun til, og begyndte ganske rolig at spinde.

„Du vil altsaa ikke?“ sagde Kiss-Kiss med en Taare i Öjet. „Tys!“ hviskede Nattens Diamant, og skjød Ryg. „Hvad er det nu?“ spurgte Kiss-Kiss, gribende iilsomt efter Katteskindet.

„En Muus!“ Og vips var Veninden borte. Jeg hørte kun en Raslen og et fiint Hviin i Buskene nedenfor.

„Bedstemor havde Ret,“ sagde Kiss-Kiss, idet han trak Katteskindet over sig ligesom en Handske. „Den, som begynder at stjæle, bliver gjerne ved.“

Aha, lille Puus! tænkte jeg, er det saaledes fat med dig, saa gad jeg nok vide Sammenhængen noget nærmere; og derfor — næste Fuldmaane passede jeg paa, og greb Skindet just som Kiss-Kiss havde slængt det paa Rækværket og var krøbet op for at se efter om Diamanten ikke vilde komme pilende

henover Jordet sagtere end Skyggen af en Sky.' Jeg fik da følgende Historie at høre i Maaneskinnet, thi ind fik jeg ikke Kiss-Kiss saaledes som han nu saa ud, nemlig som en slank velskabt Negerdreng, sort, glat og glindsende som Ibenholt, med Tænder, der skinnede selv i Skyggen, og store venlige Øjne med megen hvid Emalje og store kulsorte Øjestene i.

„Paa hver sin Side af den store Kongo-Flod i Afrika ligger Kongerigerne Akim og Mequimbo, og næsten stedse i Krig med hinanden. Akimiterne havde lidt et skrækkeligt Nederlag af Mequimbanerne, som endog havde indtaget Hovedstaden, ødelagt alle dens Potter af Leerhytter, sat Ild paa den store bikubeagtige i Midten, som førte Navn af det kongelige Slot, og dræbt Kongen selv og paa det nærmeste hans hele Familje. Thi kun den yngste Prinds, Kiss-Kiss, var bleven reddet til Skovene paa sin Farbroders Arme; og var han ikke Øjestenen før, saa blev han det nu. Et Par Maaneder efter kom dog Farbroderen, en sand Helt, frem igjen af Skovene med endeel trofaste Krigsmænd med Fjedrene ligesaa kaut paa Hovederne som før, svingende Kjøllerne over Hovederne med det gamle Krigsskrig og truende over Floden til Palmeskovene i Mequimbo med ligesaa kjække udfordrende Gebærder som før. Men hvad skulde der blive af Prindsen, Landets Haab, Thronarvingen, den lille Kiss-Kiss? Han kunde dog ikke gaa med over Floden til en Krig, som vilde blive meer rasende end nogen af de foregaaende, siden den fæle Hevn, Hyænen mellem Lidenskaberne, var kommen med i Spillet. Da erindrede Høvdingen, at gamle Mumbobumbo, en Kone berømt for sin store Viisdom og saa anseet, at hun kaldtes Bedstemor over hele Landet rundt omkring, ja baade af Akimiter og Mequimbaner, boede ved Flodens Bredder under nogle Kokostræer, som lode sig skimte i Fjernet; og did blev nu Kiss-Kiss bragt, og Mumbobumbo modtog ham paa det Bedste, det vil sige kjærligen og med hvad hun havde, og det var ikke meget, siden en Trop Mequimbaner, som vare fra de fjerne Grændseskove og ikke kjendte „Bedstemor,“ ogsaa havde ødelagt hendes lille Ejendom. Hendes Agerbit havde man brændt, oprykket alt i Haven og jaget hendes Ko og Fjærkræet tilskogs, og kun Kokospalmerne havde man ladet staa, saa

hun døg havde lidt til Spise og Melk af de søde Kjerner for Plejebarnet og sig selv. Kiss-Kiss maatte da klatre op i Palmetoppen og kaste Nødder ned, og saaledes lærte han tidlig den Kunst. Men knap Tæring var det, og hverken Koen eller Hønsene og Duerne vilde vende tilbage.

Imidlertid hærjede Regenten af Akim paa den anden Side af Floden, og man saa ofte Flygtende svømme over, skjønt det var farligt nok for Krokodillerne. En Dag kom en Kvinde med prægtig Hovedpynt af Fjær og glimrende Arm- og Halsbaand af store hvide Perler og Diamanter til Bredden med sit Barn i en Kurv paa Skulderen, og endelig bekvemmer hun sig til at forsøge at slippe over. Moderkjærligheden overvandt Dødsfrygten. Hun kyssede sit Barn, kastede Hovedpynt og Smykker af, slængte Kurven paa Skulderen og lagde ud. Allerede var hun nær den anden Bred, hvor Mumbobumbo og Kiss-Kiss sad imellem Vidjebuskene, da man hører et Skrig og et Plask. Man seer kun, at Moderen strækker sine Arme op over Vandfladen, skyder Kurven med Barnet i fra sig ind imellem Sivene, og forsvinder. Men Bedstemor var ikke seen. Hendes Arme syntes at forlænge sig; Kurven fik hun fat i, og deri var da en liden Pige, som strax sprang op paa Græsset og sagde, at hun hedte Misselimiss, og var sulten. Fiendes Barn eller ikke, lidet nok før eller ikke — nok, Mumbobumbo tog ogsaa hende til Pleje; og ret som om Gud strax vilde belønne denne Menneskekjærlighed, stak den bortjagede Ko netop i samme Øjeblik sit Hoved hrøjtende ud af Krattet, og der forløb ikke en Dag i lang Tid uden et eller andet af Fjærkræet kom tilbage. Da Mumbobumbo kom til sin Hytte med et af os Børn ved hver sin Haand, briskede Kalkunskhanen sig udenfor Døren paa sin gamle Plads; en Piben hørtes ikke langt borte — der kom først een, saa to, saa tre af Hønsene. Næste Morgen vaagnede vi af at Hanen galede udenfor, og da Bedstemor aabnede Døren, fløj to af Duerne ind — Resten sad paa en Green ligeoverfor, ja selv hendes kjære lille Kanarifugl, hvis Buur var bleven sønderslaaet i Tummelen, kom tilbage.

Gjør hvad godt er, sagde Bedstemor, saa vil det være som

om der fløj Kanarifugle ind i dit Hjerte og fyldte det med Liv og med Sang.

Ak, Bedstemor var saa god! Men Arbejde vilde hun have. Men dette var ikke efter Misselimiss's Smag. Istedetfor at spinde, som Bedstemor satte hende til, lærte hun sig bare til at sige Snurrurr med Munden eller inde i Halsen, saa det lød livagtig som en Rok og narrede Bedstemor. Men ikke nok med det — fra en vis Dag var det som om en ond Aand var faret i hende. Hun hviskede nemlig til mig, at hun havde gjort den Opdagelse, at den Melk og Fløde, hun kunde stjæle fra Bedstemor, smagte tusinde Gange sødere end den vi fik i vore smaa Koppe, og det varede ikke længe førend hun ogsaa vilde have fundet, at der var en egen Fornøjelse i at gjøre netop hvad Bedstemor havde forbudt. Aldrig før havde Bedstemor vendt Ryggen før Misselimiss var i Potter og Pander. Sov hun Middag i samme Rum hvor en Kop Fløde kunde staa, listede Misselimiss sig ind paa Hoselæsten og kom saa ud igjen ganske hvid om Munden. Bedstemor havde forbudt os at forstyrre Smaafuglene i deres Reder; men intet Træ var for højt og smekkert for Misselimiss, naar hun vilde blæse Æg ud. Om Natten skulde vi naturligviis sove; men da listede Misselimiss sig op og gjorde tusinde Optøjer — kort, fra hint Øjeblik af, at hun havde smagt den stjaalne Fløde, var det som om en egen urolig, slikvurren, ugangslysten Natur havde bemestret sig hende.

Bedstemor taalte alt i det længste; men endelig en Dag, da Flødepotten atter var tom, kogte hendes Taalmodighed over, og hun tog da lille Misselimiss for sig, og sagde til hende i en streng Tone: „Hør, Barn, alle dine Streger ere mig bekjendte; men ligesom de have indpræget sig dybt i mit Hjerte, har jeg indgravet en Streg for hver af dem i denne Smaragd i min Fingerring.“ (Bedstemor bar virkelig en funklende Steen deri, der saa ud som et forstenet Katteøje). „En Kat har een og tyve Fejl, nemlig: Slikvurrenhed, Letsindighed, Dovenskab, Ustadighed, Trættekjærhed, Pyntesyge, Uredelighed, Lumskhed, Ulydighed, Ulærvillighed, Trodsighed, Falskhed, Lunefuldhed, Egenkjærlighed, Skadefryd, Mangel paa Respekt, Ranglelyst, Havesyge, Utaknemmelighed, Grusomhed,

og endelig i alt dette Uforbederlighed. Og nu har du allerede 20. siger og skriver tyve, Streger i Stenen. Faar du nu den sidste eenogtyvende til, er du bleven til Sind og Sjel en Kat, og jeg behøver blot at vise dig selv i Smaragden for at du flux ogsaa skal blive forvandlet dertil. Du vil nemlig med Forfærdelse se en Kat i Stenen, og den er dig selv, dit eget Billede. Men ret dig derefter! For hver en Fejl du aflægger, stryger jeg derimod en Streg ud, og naar alle ere komne væk, og jeg saa viser dig Smaragden, vil du igjen se en god lille Pige deri." Bedstemor Mumbobumbo var ikke at spøge med; men spøge med hende vilde just Misselimiss. En Dag vankede der Riis – ikke af den dejlige hvide, som voxede paa vor Ager, men af den samme Vidjebusk, hvor Misselimiss var dreven iland. Og hvad gjør nu Misselimiss? Afskyeligt, isandhed afskyeligt! Hun hevnede sig ved at rive Bedstemors Yndlings, Kanarifuglens Buur ned, saa den laa død der. Det var den afskyeligste Kattestreg. Men i samme Øjeblik hørtes ogsaa en Skjæren ligesom i Glas, der gik til Marv og Been. Det var Bedstemor, som grov den eenogtyvende Syndestreg i Stenen, og nu maatte Misselimiss for en Dag.

„Se!" skreg Bedstemor, og holdt hende Stenen, der lyste som et harmtændt Tigerøje, for Øjnene. „Se dig selv, dit Skarn!" Og i samme Øjeblik stod min Plejesøster der som en sort Kat med hvid Snude og hvide Sokker, som naar hun listede sig hen paa Hoselæsten og stjal Fløde. Siden den Tid havde jeg en saa forfærdelig Respekt for Bedstemor, at jeg ret ofte tænkte paa at løbe min Vej. Det var nemlig det første Misselimiss gjorde, da hun var bleven Kat; og for ret at komme bort, løb hun ombord i et engelsk Skib, og er saaledes kommen hid formodentlig efter mange Eventyr.

Bedstemor syntes dog undertiden at angre sin Strenghed og at savne Misselimiss. „Ingen kunde saaledes faa mig Frugterne ned af Træerne — mumlede hun stundom — Stakkels Misselimiss! hun var dog et Barn! — slet Opdragelse — tyvagtig Mequimbaner-Race — Riis kunde maaske været bedre, o. s. v. „Vil du, Bedstemor, sagde jeg en Dag til hende, skal jeg drage afsted for at se hvordan stakkels Misselimis har det".

„Hun er uforbederlig“ — sukkede Bedstemor. „Det er det værste“. „Sig ikke det, Bedstemor. Vi kunne dog forsøge. Var det ikke Kjærlighed, som strakte sine lange Arme ud i dine, da du greb Misselimiss i Floden?“

„Du er et godt Barn,“ sagde Bedstemor. „Maaske har hun dog forbedret sig. Og naar næste Skib kommer — —“. Bedstemor vidste Raad. I en smuk Maaneskinsnat samlede hun saameget Lys i sin grøngule Ædelsteen, at dens utaalelige Funklen, naar hun vendte den imod mig, kunde jaget mig ind i et Museskind, end sige i den sorte Kattebælg, hun holdt for mig, og saa bragte hun mig da ombord i det næste Skib, som kom. Jeg led meget der ombord af en Abekat, der behandlede mig som en Slags Fætter fra Landet; men hvad jeg forresten saa der, gav mig Lyst til at forblive Kat, om det saa skulde være mit Liv. Thi ombord i det Skib befandt sig baade min tapre Farbroder, Regenten af Akim, og hans Fiende Kongen af Mequimbo med mange af deres Folk som Slaver. Om hinanden laa de i Lænker; men naar de kunde komme til, fortsatte de Kampen med Hænder, Fødder og Tænder.

„Tror du — sagde engang Kongen af Mequimbo, idet han forgjæves i Lænkerne søgte at opløfte sine knyttede Hænder — at min tabte Frihed, min tabte Sejerhæder, mit tabte Kongerige er mit største Tab? Nej! nej! mit Barn! mit Barn! — Da min Hustru flygtede og Misselimiss blev borte — det er min Sorg, og deri har *du*, du ingen Deel — det er min Glæde! Hører du, deri har *du* ingen Deel. Idetmindste ikke Glæden af at have den nærmeste.“

Jeg gyste over denne Vildhed. Blev Misselimiss Kat fordi hun stjal Fløde, burde hendes Fader blive en Tiger eller Leopard, tænkte jeg. Men — vedblev jeg i mine Tanker — naar Misselimiss og jeg blive store, skulle vi stifte en evig Fred imellem begge Folk, skjønnere end om Blomsterkrandse forenede begge Flodens Bredder, og vi skulle afvænne dem med en Vildhed, der kan føde saa skrækkelige Ord. Tænk da nu hvad jeg maa føle, ved at finde Misselimiss ganske ubevægelig. Hverken disse skjønne Planer eller at jeg minder hende om, at hun er Prindsesse og at det yndige palmedækte Mequimbo venter hende, eller Fortællingen om Bedstemors Tilgi-

velse og om hvor svært jeg har havt det for at finde hendes Spor i det store London, har kunnet bevæge hende. Hun har tvertimod narret mig med sig herhid endnu højere imod Nord, fordi hun engang hørte nogle Matroser paa et norsk Skib, som laa ved Siden af det engelske, hvor jeg dog omsider traf hende, snakke sammen om hvor meget dejligere Maaneskinnet var hjemme i Norge end i England. Ak! Hun er ganske bleven Kat —“ tilføjede Kiss-Kiss sukkende — — „Men maa jeg nu bede om mit Skind, for der kommer Diamanten.“

„Vil ikke Du da blive hos mig, kjære Kiss-Kiss?“ spurgte jeg, idet jeg gav ham Peltsen, som han strax iførte sig.

„Jeg lover Intet,“ sagde Kiss-Kiss, „for der kommer Diamanten.“ Og vips var han væk. Prindsen var ogsaa en Kat. Men en god lille Kat, som for sit Hjertes Skyld fortjente at være Prinds, og jeg veed nu hvorfor jeg elsker den saa, mens jeg har saa mine egne Tanker om „Nattens Diamant,“ den utaknemlige, men smukke, sorte Hunkat med den hvide Snude og de hvide Poter.

Jeg tænker nemlig, at hvis bare gamle brave Bedstemor Mumbobumbos Magt strakte til at lade et hvidt eller graat Haar skyde frem i Misselimiss's kulsorte Pelts for hver Kattestreg, hun begaar, vilde hun nok vende tilbage igjen, for hvad andet holder hende vel, end det hun er forgabet i sin egen Skjønhed som Kat? Hun vil heller være Nummer Een mellem Kattene (og det er hun rigtignok) end Nummer To mellem Negerprindsesserne (som jo kunde hænde sig). Saa forfængelig er hun.

„End Friheden da?“ afbrød Prindsen mig i dette Øjeblik. „Og desforuden — Misselimiss har Ret — nu har jeg selv probert det — det er en kongelig Fornøjelse at sidde deroppe paa Slotstaget og lade sig bade i Stjerne- og Maanelyset, det ene hvidt som Melk, det andet guult som feed Fløde.“ En Kattelignelse!

Kat bliver Kat.

Røde og graa Dompaper.

„Hjelp! Brand! Brand i Rosernes Lejr!“ var det forfærdende Skrig, som opfyldte Paradiset en Aften efterat Engelen Gabriel havde fulgt Adam og Eva ud deraf, og det saaledes var bleven overladt til den vilde Natur, hvori alleslags kaade Skabninger dreve sin Spas. Nat-Sommerfuglene vare de værste, og fra dem var det Allarmen kom. Gjerne vilde de tidlig ud at sværme, og de syntes derfor, at Aftenrøden dvælede bestandig forlænge paa en liden Høj, hvor de skjønneste Roser havde forsamlet sig. Hvorfor spillede den ikke ligesaa smukt paa Hyldebusken, hvor det tidligt blev dunkelt? Den maatte have Roserne kjær. Under Cederne og Kastanjerne var det Nat, medens endnu hiin Høj, som de kaldte Rosernes Lejr, fordi disse derfra ligesom beherskede de underliggende Bed, syntes at staa i Flammer. Fuglene, som havde sunget den hele Dag, og sat sig op saasnart Solen gik under, vilde de ogsaa spille et Puds, fordi de troede sig selv bedragne for et Stykke af Natten — kort, Spektakler vilde de have, og det lignede rigtignok ogsaa slige Skabninger som Nat-Sommerfuglene, der endnu finde Fornøjelse i at spille Pierrot, kaste Folk Meel i Ansigtet, blæse Lys ud o. s. v.

Paa eengang fløj nu tusinde af dem op, kjede af længere at bie paa Aftenrøden, og med deres hæse Røst udstødte de hint Skrig: „Hjelp! Brand! Brand i Rosernes Lejr!“ læggende til: „Se! se! Ranunklerne har stukket dem an!“

Dette hang saadan sammen: siden Adam og Eva vare blevne udjagede af Paradiset, hvor de dog holdt nogen Orden, syntes rigtignok alt Ukrud at have forenet sig om at forvandle det til et Vildnis. I tætte Masser havde alskens Slyngplanter, Linbendler og deslige trængt sig frem omkring de smukke Bed af ædle Blomster, som Eva havde anlagt. Frækt pustede den svovelgule Bulme sin bedøvende Aande ud imod de rene Liljer, næsevise Storkenebber stak sig ned i Violernes Honningbægre og drak dem ud, Snerlerne kastede ligesom sine Fodangler ud imellem Hyacintherne; men fremfor alle syntes de giftige brændende Ranunkler at være de, som vilde herske. De havde antaget det pralende Navn „Soløje“, skjød sig frem

overalt paa sine smekre grenede Stengler, og disse var det nu, som skulde have Ord for at have tændt de fine blegrøde og hvide Roser ibrand.

Tusinde Nat-Sommerfugle fløj nu paa eengang op og indimellem Træerne, hvor Fuglene sov, med det taabelige, men forfærdelige Raab; og virkelig, det første Fuglene aabnede sine søvndrukne Øjne, syntes det dem som om Rosenhøjen stod i Flammer. Gabriel gjorde heller ikke det skjærende Lys, som faldt derpaa, mindre ved at svinge af og til med sit Sværd i Luften.

Men hvem der blev opskrækket var et Par Dompaper, der alt havde faaet sin første Luur med Nebbet under Vingen og paa eet Been i et af Kastanjetræerne deromkring. De vare ikke saa kloge som Irisken, Sisiken og mange Andre med bedre Hoved, der snart indsaa, at det kun var blind Allarm med Ildebranden, og satte sig til igjen. Ogsaa vare de virkelig de enfoldigste imellem Fuglene, hvorfor de altid maatte holde her for Spas og Vittigheder, og dertilmed var dette første Par Dompaper udgaaet fra Skaberens Haand saa graa som Spurve eller som det Leer, hvoraf de vare æltede.

„Hører du, kjære Pipelipipipah?“ (Udtalès med en Hærmen efter Dompapens Kvidder), spurgte Hannen, gnukkende sine Øjenlaag. „Og seer du? O, hvor Rosenhøjen blusser! O! o! Vi maa hjelpe til at slukke.“

„Nejmen om vi gjør,“ mente den Anden. „Skulle vi svide vore Fjedre op? De kunne være usle nok før.“

„Men i en af disse Rosenbuske ere vi jo klækkede, Pipelipipipah! De ere vort Fædreneland; og om vi skulle lade vort Liv . . -“

Og vips! fløj den ene modige, taknemmelige lille Dompap afsted, tapper som en Soldat, der styrter sig i Ilden. Alle Fuglene skogrede, og Falænerne fulgte efter ham med tusinde „Løjer. „Papengraa! Graapap! Papengraa! Graapap!“ lød det rundt ham. „Brænd dig ikke! brænd dig ikke!“

Den lille Helt forsvandt imellem Roserne. Da han igjen kom tilsyne, perlede en Taare af Krænkelse i hans Øje og en Blodraabe paa hans graa Bryst, som han havde forrevet paa en Torn. Han følte sig som om han maatte dø af Skam og

Sorg. Da susede det igjennem Skoven. Det var Englenes Fyrste, den herlige Gabriel, som nedlod sig paa Rosernes Høj.

„Du gode, taknemmelige Skabning“ — sagde han — „som vilde opofre dig for den Busk, som du kaldte dit Fædreland, fordi den havde givet din Barndom Ly, vid, at Gud, som tager Viljen i Gjerningens Sted, vil, at dit modige lille Bryst skal fra nu af være dækket med Skarlagenet af denne Draabe af dit trofaste Blod, og du skal vorde en af Skovens Fagreste, lignende en Rose paa dens Træers Grene!“ Og med disse Ord strøg Engelen Bloddraaben udover hans Bryst, og dukkede det endog til Overflod ligesom til en Daab i den dejligste af Roserne.

„Du har grædt?“ lagde den Herlige til, da han saa Taaren i dens Øje. „Vel, behold da ogsaa denne Glands.“ Og fra den Stund af har Dompapen de smukkeste Øjne af alle Fugle.

„Men Pipelipipipah?“ sagde Dompapen.

„Bi lidt, gode lille Fugl,“ sagde Engelen, „fordi du tænker paa hende, saa vælg dig endnu hvilke Farver du vil af disse Blomster her i dette Bed.“

Det var formeget for den Beskedne; men endelig valgte den sig dog af Akelejen noget Blaat til sine Sving- og Styrfjedre og af Liljerne et Par hvide brede Baand om Livet.

„Men Pipelipipipah?“

„Faar ingen Skarlagenprydelse,“ sagde Engelen halv vred. „Hun skal blive graa som før.“

Og saaledes er der da røde og graa Dompaper.

Pipelipipipah var meget forundret, da hendes Mage kom saa prægtig tilbage ligesom en Askepot af en Bondesøn, der har vundet sig Ridderkaabe i Felt ved sin Tapperhed og Trofasthed.

Piletræerne og Skjæren.

För Munden fuld af Glöder,
end jeg en Eed udstöder!
Og sværge falskt dertil?
För Munden fuld af Ild!

Der er jo mellem Piletræerne to Arter, hvoraf den ene strækker sine Grene stivt tilvejrs, og den anden luder dem ligesom sørgende til Jorden. Men engang strakte ogsaa begge disse sine Grene frit ud som de fleste andre Træer: som den bredskyggede Eg, den kuppelformede Løn, den prægtige Alm, den lyse, solskjære Lind og den venlige sølvskinnende Bjerk. Men Synd og Sorg har senere forvandlet dem. Thi hvad er ikke hændt, og hvor skrøbeligt har ikke Piletræet været?

To Piletræer, der havde hinanden kjær, stode sammen i deres fulde oprindelige Skjønhed paa hver sin Side af en Kirkegaardsport, med yndigt sammenslyngede guldglindsende Grene: bevægende sine Kroner af lauragtige Blade imod hinanden i Vinden. Det var en Søndag. Sangen inde i Kirken forstummer. Først kom Menigheden ud Par om Par, og saa Præsten i Samtale med sin gamle Klokker. Men hvad gik der af Klokkeren idag? Var det for Samtalens Skyld, eller fordi han var buden til Præstegaards, eller fordi han var bleven sløv med Alderen — nok er det, han blev ved at gaa, Menigheden fulgte efter et Stykke og adspredtes saa hver til Sit, og han glemte at lukke Kirken.

„Kikiki!“ skvatrede en Skjære, der hoppede paa Kirkemuren under Pilene, som det lod til i den uskyldige Hensigt, at samle Kviste og Kvas til sit Rede. „Kikiki! Kikiki!“ Men der var noget Andet i dens Skvatren, mens den hoppede op og ned, vippede med Stjerten og drejede Hovedet tilside og opad, somom den spejdede efter Noget. Ja den spejdede efter Noget; efter Præsten og Klokkeren og efter det sidste Skimt af Menigheden, som endelig drejede om paa Vejen og forsvandt.

„Kikiki!“ Vips! da fløj den indigjennem den aabne Kirkedør, og kom inden et Par Sekunder med Sølvkalken i Nebbet.

Der dryppede endnu nogle Viindraaber af den, og hvor de faldt til Jorden, skjød der smaa Jomfruroser og Forglemmigejer op. „De kunne røbe mig," tænkte Tyven, og saa fløj han først rundt om Kirken til den sidste Draabe var afdryppet, saa Kirken stod i en Ring af dejlige Blommer, og derpaa ind i det Dunkleste i det ene af Piletræerne, og forstak saa Kalken der i Træhjertet, hvor Skuddene vare tættest.

„Kjære, vene Piletræ", sagde Skjæren, „vil du bare negle, at du veed hvor Kalken er, om der skulde komme Nogen og spørge, og sværge derpaa, om det skulde knibe, skal jeg flyve tilhimmels og hente baade Solskinsguld til at forgylde Oversiden af dine Blade med og Maaneskinssølv til at forsølve Undersiden med, saa du skal blive det fagreste Træ i Skoven".

Det var noget at lytte til. Forgjæves hviskede det andet Piletræ: „Gjør det ikke! „Gjør det ikke! Søde Siljemi, gjør det ikke!" Kalken stod der allerede dybt nedtrykt mellem de inderste Kviste, og Skjæren hoppede allerede paa Kirketaget.

Men Dagen efter, da Klokkeren erindrede sin Forglemmelse, og kom hæseblæsende til Kirken, blev der en Forskrækkelse paa ham og Præsten. Begge rundtom i Bygden for at spørge efter. Men nej! Alle Mennesker negtede at vide det mindste om Kalken; Kvæg og Heste vendte Halen tilvejrs og løb bort over Marken, Faarene rokkede med Hovedet somom de havde faaet Vand i Ørene, Gjedebukken bevægede Hovedet frem og tilbage og til Siden, Mikkel Ræv bandte og svor, da han vidste han ellers ikke blev troet. Træerne rystede paa Hovederne, Ekkoet lo i Bjerghulerne, kort hele Naturen negtede at vide det mindste om Kalken. Fortvivlede kom Præst og Klokker tilbage til Kirken, og spurgte da tilsidst Piletræet. Da var der en Kamp hos det Uskyldige, som forgjæves havde fraraadet sin Elskede. Skulde den Ene røbe den Anden og derved lægge Øxen til dens Rod? Skjæren sad paa Taget paa eet Been og Hovedet under Vingen som den sov, men gløttede dog nu og da op i det afgjørende Øjeblik. „Nu, svarer du ikke?" sagde Præsten op igjen til Piletræet: „Nu, svarer du ikke Præsten", sagde Klokkeren.

Da — „Kikiki!“ skvatrede Skjæren fra Taget da den saa det — da løftede Piletræet pludselig alle sine Grene i Vejret og svor — svor, at den ikke vidste noget om Kalken. Men tilbage kunde den ikke faa sine meenederske Grene. Den staar saa endnu. Og siden den Tid valgte Skjæren den fortrinligen til Plads for sit Rede, og lader saaledes, til Tak for Hjelpen med Meeneden, sin Ureenlighed falde i Træhjertet, saa at der altid ere visnede og tørre Skud at se imellem de friske.

Men den anden Piil? Ak, da den saa det Forskrækkelige, at dens bedaarede Elskede løftede sine Grene til Meeneden, ak, da bøjede den sin Top til Jorden, og Sørgepilen staar der endnu bøjet over Gravene.

Jødesagen i det norske Storthing.

1842.

Solch' theure Wahrheit ward verfochten,
und überwunden ist sie nicht,
Euch, Kämpfer, ist kein Kranz geflochten,
wie der beglückte Sieg ihn flicht.
Uhland.

I.

Den 9de September.

Lys og Mørke. Konstitutionskommitteen og dens Indstilling.

Fredagen den 9de September 1842 er ikke en uvigtig Dag i det norske Folks Historie. Den er mærkelig i Europas, i den hele Kristenheds, i Menneskehedens. Aaret har ikke opviist nogen betydningsfuldere Forhandling inden alle de lovgivende Forsamlinger. Det var *da* Forslaget til Ophævelse af Bestemmelsen i Norges Grundlovs § 2, der fremdeles forbyder de mosaiske Troesbekjendere Adgang til Landet, blev afgjort i dets Storthing; og Resultatet af denne Dags Forhandlinger indeholder mere end nogensomhelst anden der afgjort Sag tillige en Angivelse for Verden, som denne vil lægge Mærke til, af det Kultur- og Civilisationspunkt, hvorpaa det norske Folk for Nærværende befinder sig.

Det norske Folk? Sagt formeget. Dog er Repræsentationen dets Blomstkrone, som bærer dets Slægts- og Artsmærker, hvoraf det kjendes. Men paa den store milliongrenede Busk ere ikke alle de enkelte Blomster fuldkomne; nogle endog saa vantrevne og lidet udviklede, at man ikke skulde kjende den igjen paa dem. Sørgelige Undtagelser selv i Repræsentationens Midte kunne derfor ikke gjøre Tanken, at intet Folk har et velvilligere Hjerte, intet Folk et lysere Hoved, til forfængeligt Selvbedrag. Der kan være Uaar i Historien, i en Nations Udvikling, Uaar paa Mænd, paa Beslutninger og sjelelige Bedrivter. Men Taalmodighed! Det er som naar Busken hviler et Aar, skydende Blade eller skiftende sine tørre Kviste. I det næste kjende vi den igjen i dens ejendommelige Fylde og Herlighed, fejrende ligesom en Højtid for sin egen Natur.

Europas Nationer tænke godt om Os, baade formedelst vor Nationalkarakteers Ry for gammeldags, uddøende Dyder og formedelst vor Statsforfatning. De ere ikke uvidende om at Norge, med Hensyn til denne, har sin Plads fremmest i de konstitutionelle Staters Rækker, nærmest efter de republikanske; og de af dem, som fortjene Navnet af frie og oplyste, ville ikke undlade at bedømme Norges Adkomst til denne Rang efter det paa hiin Dag, en Menneskealder efter Konstitutionens Indførelse, Passerede. Dommen vil blive streng. Den vil lyde paa Henviisning til Barbari, paa Uværdighed til en saadan Forfatnings Besiddelse. Det vil være den offentlige Stemme i Europas meest civiliserede og frie Lande, som vil fælde den, og i de ufrie ville alle oplyste, i den vide Verden alle ædle og følende Mennesker tænke det samme.

Men det vil være en Uretfærdighed; og forat forebygge den, udgives i vort eget og et fremmed Sprog dette Skrivt, der er en Række af Dokumentationer fra det norske Storthings ypperligste (ja uden disse skulde de vel heller ikke være dets ypperligste) Medlemmer, for at hiin Menneskealder ikke er gaaen hen for Nordmændene uden Fremskridt i deres politiske Oplysning. Hiint Forslag, der naturligviis forudsætter en saadan Fremgang, uden at kunne angive det Punkt, den har naaet, eller mere end blot haabe den tilstrækkelig, skulde ellers ikke have været fremsat, og heller ikke have nydt hverken den Understøttelse, det fik, eller sin senere Adoption af paa det nærmeste samtlige dets Talsmænd og Understøttere. I 1814, paa den konstituerende Rigsforsamling, gave alle Repræsentanter sin Stemme til hiin Banlysning; 28 Aar efter gave over Halvparten af Repræsentationen sin til dens Ophævelse. Mere kan man ikke forlange af et Folk, hvis Fleerhed af aktive Borgere endnu ere opdragne hiinsides Forfatningens Fødselsaar, og som er blevet ængstligt for sin Konstitution, og har troet at finde Beskyttelse derfor i streng Overholdelse af dens Integritet, det Slette med det Gode. Det er en Fordom, en haardpandet politisk Overtro; men det er en Nyhed, hiin Majoritet forkynder, at den staar for Fald. Og det blev tydeligen sagt under disse Forhandlinger. Repræsentanten *Ueland*, det opstukne Mærke baade i denne og andre Sager for Fleer-

heden af Storthingsbønderne, blev under dem adspurgt af Forslagets Vedtager, Sorenskriver *Sörenssen*, om han virkelig mente, at Grundloven aldrig skulde undergaa nogen Forandring, og han maatte svare med et nølende Nej, at han ikke saa kunde mene. Enkelte tør dog nok mene saa for fuldt Alvor, og at Manden af deres Midte her sagde formeget: men af enkelte Blylodder vil ikke Tiden lade sig standse i sin Flugt. Bagefter ville disse Folk se, at det har gaaet an, om de end aldrig faa Øjnene op for at det var Følgen af en indre, sjelelig Nødvendighed. af den, som styrer den moralske Verdensorden. Det er denne, Forfædrene kaldte „Skuld", den mægtigste, Guderne betvingende Norne, hun som var den eneste Fortrolige med Alfaders Vilje.

Sagens Udfald er bekjendt: af 94 Medlemmer stemmede 51 for Konstitutionskommitteens Indstilling, der med 5 Stemmer mod 2 gik ud paa at anbefale Forslaget, og 43 imod; og det erholdt saaledes ikke, paa 11 Stemmer nær, den ⅔ Stemmeflerhed, som udfordres for Grundlovsforslag. Men at det første Gang ikke manglede mere, er allerede betydningsfuldt for Fremtiden, som dog har sin bedste Forjettelse for denne Sag i, at Storthingets meest udmærkede Navne, næsten uden Undtagelse, findes imellem de Een og Femti. Dens fremtidige Sejer skulde allerede være forjettet med dens Talsmands, ***Sörenssens***, og med de Trendes i Konstitutionskommitteen, ***Fosses, Hjelms*** og ***Riddervolds*** Navne; nu, med de Øvriges, som have sluttet sig til Disse, kan denne Fremtid ikke længer være saa fjern. Det var et af de Nederlag, som ere Sejre; det var en Sejer uden Ros. Det var en Kamp imellem Intelligents og Fordom, Humanitet og Barbari, Lys og Mørke, hiint svangert med Kristen- og Menneskekjærlighedens ædleste Varme, sammensat af Nationens meest straalende Navne, dette kun opvisende faa, det er værd at hefte en beklagende Erindring ved. Det var en Storthingets Solformørkelse; skarpere er ikke Solskiven deelt imellem Lys og Mørke under et saadant partielt Fænomen, end Thinget viste sig ved Stemmegivningen i denne Sag. Og hvorledes foregik denne Kamp? Siden der ikke var Talent mod Talent, var der da Grunde mod Grunde? Der var dog 6 Præster paa Modpartiets

Side — sex Præster! Nej, intet bestyrkede mere Forsvaret end Angrebet. Saa slet blev det ført, saa slet, at Ordet „Debatter“ ikke kan bruges om det Passerede, at Undseelsen var synbar, at det afvexlende vakte Latter, Medlidenhed, Uvilje, Forbauselse. At en god Sag forsvares slet, taaler man, fordi Sagen taaler det; men man taaler ikke, at en slet Sag forsvares slet. Man vil idetmindste have Talentets Glimmer over den nøgne Usselhed. Man vil jo have selve Mørkets Gejster af en vis Skjønhed. Slet Forsvar for slet Sag vækker Modbydelighed, fordi man ved oftere givne Exempler er bleven paa en Maade vant til og har faaet et Krav paa, at høre den blive forsvaret godt. Men ved denne Lejlighed maatte selve Sagens Forsvarere ogsaa paatage sig Arbejdet, at fremhæve hvad der burde anføres imod. Modpartiet havde alene forbeholdt sig deslige Jammerligheder, som f. Ex., at de vare rejste hjemme fra sine Bygder med sine Nej'er, at Grundloven var bleven given af saa oplyste og fædrelandssindede Mænd, at man burde blive staaende ved deres Bestemmelser, at et Folk var Herre i sit Land som en Mand i sit Huus, hvor han kunde vise eller kaste hvem han vilde paa Døren, at en Rejsende var i Galizien bleven generet af en Jødes Paatrængenhed o. s. v. Belavet maatte man nu vel være paa at møde den værste Fiende, Fordommens tætte og træge Hær med Klubber i Hænderne, og man fik ogsaa det Skuespil, at de dermed iblinde sloge hverandre for Panden; men man forbausedes over ikke at finde en Anfører med et bedre Vaaben i Spidsen, men kun en Kamp ved at vende Ryggene imod, et Forsvar ved Massen, og ved at trække sig bag en Vold af Uimodtagelighed for Grunde. Den graahaarede Bonde, som først tog Ordet paa Modpartiets Side, var oprigtig nok til at erklære dette, at han nemlig var rejst hjemmefra med sit Nej, og den ene af Dissenterne i Kommitteen hentede sine Forholdsregler der nordfra, fra et af Norges vildeste, mindst oplyste Distrikter, som vel ogsaa derfor altid har været det uheldigste med sin Repræsentation. Paa en saadan Viisdom, som hiin Bondes, maatte naturligviis Konstitutionskommiteens Indstilling, Dokumenterne til Sagens Oplysning og de forskjellige Taler være spildt Arbejde, og oprøres maatte man ved at mærke under ethvert af Modpar-

tiets Ord den usleste af alle Grunde: den, at man havde dømt før man havde hørt.

Vist er det imidlertid, at saa ikke var Tilfældet med Alle før de havde hørt til Ende. Selve Forhandlingerne, det Overbevisende i Forsvarene, det Usle og Futile i Angrebene, bestemte ikke alene flere Tvivlende, men forvandlede paa Stedet flere af de hjemmefra bragte Nej'er, og bevirkede i Gemytter, som dog besad Imodtagelighed for Grunde og ømmedes ved at fornegte sit eget Hjerte, en Erkjendelse af Sagens Retfærdighed, som de endnu ikke havde faaet af dens Dokumentation. Dette er ikke blevét nogen Hemmelighed, ligesaalidt som det Faktum, at en syvende Præst, slagen af Blusel over hvor slet den Mening blev forfegtet, som han var kommen med i Thinget, henreven af sine bedre Standsbrødres Taler, og dog ikke noksom Tvingherre over sit Hjerte til at røste imod de Sætninger, han maatte elske, givende efter for disse Bevægelser i sit Sind, suspenderede sin Stemme og ilede ud i Voteringens Øjeblik. Flere Repræsentanter havde ikke lagt Dølgsmaal paa, at det gjorde dem ondt, at have stemmet imod en Sag, hvis Retfærdighed de maatte indrømme ikke kunde bestrides, men som de kun ønskede yderligere forberedt og bedre fattet og antaget af den store Almeenhed. En af Nejerne har offentlig givet en lignende Erklæring, og endnu En af dem har uopfordret tilstillet Udgiveren heraf en Skrivelse, med Tilladelse at gjøre den bekjendt, hvori han forsikrer, at kun Grunde — som han dog fortier — der næste Storthing ikke ville være tilstede, var Aarsagen til, at ogsaa hans Navn findes imellem de 43, og at „Ingen kan mere hjertelig ønske og med større Længsel imødese Mosaiternes Indlemmelse iblandt os og Deelagtiggjørelse i vore Goder". Det er en Bonde. Angeren er altid oprigtig. Massen af de 43 var ogsaa Bønder. Kun 8 af dem deeltoge i Æren at findes paa den Side, hvor Kristendom, Humanitet, Intelligents og Talent fandtes. De Øvrige have ikke bidraget til at skaffe sin Klasses Krav paa overtalligen at besætte Storthingsbænkene Venner i den oplyste Verden.

Konstitutionskommitteen var ypperligen besat, med Undtagelse af Repræsentanterne Gaardbrugerne *Guddal* fra Nordre Bergenhuus Amt og *Nödbek* fra Lister og Mandals Amt, hvilke begge, alene fordi de første Gang vare Repræsentanter, ikke burde været Medlemmer af denne vigtigste Storthingskommittee. Ventede man, at de, af beskedne Hensyn, om ikke til nogen anden Mangel end denne, eller af Ærbødighed for en *Fosses*, en *Hjelms*, en *Riddervolds* Patriotisme og bedre Skjønnende skulde underordne sin Mening deres, da tog man Fejl af disse to Undtagelser fra den Beskedenhed, som især klæder den aandige Armod saa vel. Om Guddal er der sagt, at han virkelig troede, at Jøderne dyrkede Billeder; men det kan blot være en øjeblikkelig Forglemmelse af sin Børnelærdom hos denne Lovgiver. Længe stod han alene imod Konstitutionskommitteens øvrige sex Medlemmer; men under dens endelige Forhandlinger viste det sig i Navnene *Guddal & Nödbek contra Foss*, *Hjelm*, *Riddervold*, *Björnsen* og *Koren*, at Lige havde søgt Lige, at der inden Kommitteen, ligesom ved chemiske Bundfældninger og Amalgamationer, var foregaaet en Afsondring efter det Eensartede. Man saa i Kommitteen i det Mindre hvad der i det Større foregik i Storthinget. Men for et lettere Kjøb besidder ikke et Folk en fri Forfatning, end at det ofte maa se sig i det Enkelte slet repræsenteret. Værre er det, at selve Storthinget er af Ubekjendtskab udsat for at tage Fejl af sine Folk og at give Personer en direktere Indflydelse paa Lovgivningen, hvis højeste Opgave det maatte være, i sine Hjembygder at leve de bestaaende Love saa efterretteligen som muligt. Og saaledes vare da hine to nye Repræsentanter slumpede ind i Konstitutionskommitteen, hvor de udrettede alt hvad de kunde, og det var, ikke at deducere nogen Modargumentation, men at gjøre saameget, at dens Indstilling ikke blev eenstemmig. Dens Lyspartier erholdt en Slagskygge, Kommitteens øvrige Personligheder en Modsætning i disse to dunkle Figurer, som fremhævede dem endnu mere. Sandheden kunde kun vinde ved at Fordommen havde sine Repræsentanter, stumme, ubevægelige som den. En Æressag maatte det have været, i en saa fortvivlet Stilling dog at vove et Forsvar; og det skulde have gjort dem daddelfri, om det

endog kun havde bestaaet i en Gjentagelse af de saa ofte hørte Kræmmerængstelser; men Kommitteindstillingen indeholder ingen Anførelse af Grunde fra de To, og Troen paa Konstituenternes Ufejlbarhed kan dog vel her ikke frigjøre, eller fortjene Navn af Forsvar. Det var en Protest som Stenens imod at flyttes. En kaotisk Forverden bringer sig endnu i Erindring ved disse over Marken enkeltspredte Klippemasser. De ere dens Repræsentanter midt inde i Kulturens Enemærker. Saaledes er det Gamledages Fordom repræsenteres langt inde i lysere Tider, af enkelte Protesterende, af disse korte Nej'er, haarde, ubevægelige som hine Forverdenens efterglemte Stene.

Imod disse Tvende stode da Mændene ***Foss***, ***Hjelm***, ***Riddervold***, ***Björnsen*** og ***Koren*** — de Første gamle Navne i Storthingenes Historie, den Sidste første Gang paa dette Repræsentant. Men der var ogsaa noget Interessant ved denne unge, tilbageholdende, menneskevenlige, i sin Egn saa afholdte Mand. I flere Aar nemlig Kapellan hos gamle ***Niels Hertzberg***, Mosaiternes varme Talsmand, har han succederet den Salige som Sognepræst til Kingservig i Hardanger, og i denne Sag opført sig som om han handlede paa sin forrige Principals Vegne, som om den Gamles Skygge havde mødt. Han talte ikke, men han fortjener denne Omtale, da Ingen bør forbigaaes i denne Fremstilling, som personligen har havt nogen Andeel i Sagen, i Talerne eller i Indstillingen. Hans Navn findes ved denne som Kommitteens Sekretær.

Skrev jeg ikke dette ogsaa for Udlandet, at det ikke skal misdømme Repræsentationen, vilde det være overflødigt, at fremstille for Landsmænd i Ordenes mangelfulde Træk de tre Førstnævntes udmærkede Personligheder. Det er den Sags Støtte, de have forherliget med sine Navne, at de kjendes og elskes af dem alle. Deres Profiler, saa ofte seete i Afbildninger, ere kjendte i Landets Fjerner, deres Navne hilses ved enhver patriotisk Lejlighed, der kalder Nordmænd tilsammen. Men de og de øvrige Mænd af den 9de September have erhvervet sig Krav paa Andres end blot deres Folks Interesse. Man maa kjende dem, se og høre dem.

Paa ingen Landsmand dvæle Normændenes Øjne med det

Behag som paa Artillerikaptejn *Herman Foss*, Repræsentant fra Bergen paa Storthingene 1827 og 28, fra Moss i 1830, og sidenefter uafbrudt fra Kristiania. Somoftest er han Odelsthingets Præsident. Han er Folkets Mand i egentlig Bemærkelse, og det fordi han er bleven det ved ikke at smigre det. Han er Thingets Ridder uden Frygt og uden Daddel, Oppositionens Hjerte og Samvittighed. Den humaneste og mildeste Karakteer gav ham fra først af Plads i dets Centrum, om man vil forstaa denne Benævnelse hos Os, hvor en „Venstre" og „Højre" ikke, som i andre Nationalforsamlinger, ere tydeligen adskilte som Ørnens Vinger, men ligge uudviklede sammen som Ungens i Ægget. Men fra dette Centrum gik han ud; hvert Storthing forøgede hans Dygtighed og hans Popularitet: og nu siden 1836 danner han Middel-, ikke Yderpunktet i den Fraktion af Thinget, som, om dets Medlemmer ordnede sig efter Meninger, vilde blive dets „Venstre". Demokratiet kjender hans Uafhængighed, og roser sig ikke i sit Hjerte, hvor *Foss*, ved Kniberier, og især hvor det angaar Statens Selvstændighed og Majestæt, ikke har været med. Aldrig er han det, og da mindst. Næst Sørenssen er han maaske Thingets bedste Taler. Hans Foredrag er, til Indhold og Materie, vægtigt, fuldttonende, transparentklart, opvakt uden dog at være spillende, lyst uden at være glimrende, uagtet en vis Fremstøden uslandset strømmende, som den dybe, ikke skummende, Bæk. Med bevidst Overblik følger det altid Sagen selv, udtømmende uden at udbrede sig eller tage Vindfang under og at stige i Højden. Hans Organ giver det en egen Eftertrykkelighed, der stemmer saavel med dets altid ordnede Indhold. Sjeldnere end man skulde tro stikker dog Digteren — thi *Foss* er en Mand med „Schwert und Leier" — frem deraf. Han undgaar det med Flid for Skrøbelighedens Skyld, der har Mistillid til poetisk Foredrag, som om æsthetisk Skjønhed var Sandhedens Sminke og ikke dens naturlige Aasyn. Dog ved Spørgsmaal, der angaa Nationalæren, bliver hans Tale belivet og varm, Eftertrykket endnu stærkere, fuldt af hiin Stødtakt. Da kan man være vis paa, at den ikke store, men velbyggede, Mand med det aabne, franke, ridderlige Aasyn rejser sig. Han lægger Hænderne paa Skranken . . „Kaptejn

Foss har Ordet" . . og en Tale høres, klar, logisk, overbevisende, somom den tonede direkte ud af den højthvalte, overordentlig smukke Pande. Dog taber den ikke ved at gaa igjennem hans, selv med en liden Læspen, tydelige og mandige Organ.

Foss har ført en Atheniensers Liv i Republikens gode Dage, deelt imellem Literaturen og Politiken i Folkeforsamlingen. Man skylder ham som Medforfatter en Bergens Beskrivelse, et vidløftigt Værk af Lærdom, Flid og Talent, som mangen rigere Literatur fattes Sidestykke til, og hans poetiske Gaver har ikke blot viist sig i vellykkede Oversættelser, f. Ex. af Frithjofs Saga, men ogsaa i egne Frembringelser. Hans Batteri ruller frem under hans Artillerisang, Alle stolte og begejstrede over at *Herman Foss*, Nationens Yndling, er deres Chef og Kammerat. Udenfor Tjenesten, naar Folket ikke har kaldet ham tilthinge, har Regjering og Kommune havt mangesidigt Brug for denne Mand, hvis Arbejdsomhed er ligesaa ualmindelig som hans Evner; og derfor har vel ogsaa Lyren maattet hænge mere paa Væggen, end den ellers vilde have gjort. Et mærkeligt Træk af denne samvittighedsfulde Arbejdsomhed og udholdende Dygtighed anføres i Expeditionssekretær Fougstads Skrift om Storthinget i 1836, hvor det heder: „Til det overordentlige Storthings vigtigste Beslutninger hører den, der sikkert vil bevirke vort Koffardiflags frie Brug paa alle Have og i alle Havne. Det er bekjendt, at Indstillingen er et Natarbejde af Kaptejn Foss. Efterat have bivaanet en lang Storthingssession til Kl. 8 om Aftenen, satte han sig i Storthingets Sekretariat forat skrive denne Indstilling, og man fandt ham ved Arbejdet den følgende Morgen, hvor han atter indtog sin Plads som Repræsentant i Thinget". Udgiveren skrev dengang disse, „Natten imellem den 21de og 22de Januar 1837" daterede, Linjer:

„*Til Herman Foss.*

Nu hvil Dig, Borger! Det er fortjent.
Nu löst er Flagget. Dit Værk er endt.
Ak, Norge ejer ej Laurbærskov!
Derinde, vilde jeg, at Du sov.

Dens söde Mörke den Natterad
dog ej betalte, Du vaagen sad.
Dens Frugt ej læsked med nok Behag
den Mund, hvis Aande slog ud vort Flag.

Dens Blades Glimmer, mens Duggen ved
sin egen Vægtighed skjalv og gled,
kun minded mat om hvor tidt og tæt
de Stjerner faldt mens Du skrev Dig træt.

Dens Vellugt skulde dog aande ind
en kvægsom Dröm i dit trætte Sind.
Og hvis mit Hjerte for haardt ej slog,
at drömme der jeg til det dig drog.

Nu har du levet en virksom Dag:
en Dag af Nætter. Befriede Flag
en Aftenröden, som den har endt.
Nu hvil Dig, Borger! Det er fortjent".

Men dette er ikke den eneste Gang *Foss* har ydet et saadant Sujet. Gad man staa op ved første Hanegal, mellem Midnat og Morgen, og liste sig henunder hans Vinduer, vilde man ofte i Storthingstiden kunne træffe ham ved Natlampen, tvingende Søvnen med Kaffe, holdende Gejsten vaagen med Anstrengelsernes Overincitation, med Arbejdets Paahvilende. Det maa være færdigt og endnu engang overvejet og gjennemseet til han gaar i Thinget. Det ligger da i Portefeuillen, han bærer under Armen.

Det andet Medlem af Konstitutionskommitteen, Indstillingens Forfatter, Højesteretsadvokat *Hjelm*, er endnu navnkundigere i Norge end Foss. Det er det Navn Menigmand letter paa Hatten for, og som forekommer ham som et Løsen til at raabe Hurra. Han har uløseligen kombineret det med 17de Maj, og han imaginerer sig i „*Jonas Anton Hjelm*" en Slags Løve med tolv Mands Vid liggende foran Grundloven halv indsvøbt i Nationalflagets røde Folder. Hjelm har ogsaa forsvaret det som en Løve. Der har idetmindste været en Leopards Murren i hans snarrende Stemme, naar han har anstrengt den for Nationalæren og de unionelle Krav. Paa disse Anliggender har han kastet sig med hele sin Sjels Fyrighed. *Hjelm* er vore Storthings interessanteste Personlighed, og visseligen

det største Geni, som har viist sig inden dem. Han er Oppositionens Hoved; men det er for stort for saa liden en Krop. En Revolution vilde være hans Element. Han er en revolutionær Karakteer. I hvilkensomhelst Nationalforsamling vilde han være en Stjerne, glimrende yderst paa Venstrens Spidse. I Frankrig vilde han have, i den første konstituerende Forsamling, staaet Mirabeau, i England Fox ved Siden. Naturen synes at have glemt Næse og Mund, saa smaa ere de, under Bestræbelserne for at organisere hans Hoveds Indre des fuldkomnere. Men Geniet tindrer ud af hans smaa pariserbrune Øjne ligesom hans kortbørstede graa Haar synes strittende rejste af dets Elektricitet, og et velvilligt Smiil ligger skinnende over de runde Kinder, saa man ikke har let forat finde Sporet af de Sindslidelser, som man veed denne fyrige Sjel har havt at føle. Thi hans Skjebne har ikke staaet i Overeensstemmelse med hans Evner. Indviklet i en politisk Trykkefrihedsproces nogle Aar efter Foreningen, faldt han i Unaade, berøvedes Regjeringsadvokaturet, og den ministerielle Karriere, som ikke usandsynlig havde aabnet sig for ham, lukkedes. Han trak sig tilbage til Gaarden Alby i Nærheden af Moss; men saa glimrende hans Advokatur havde været, havde det dog ikke levnet ham saameget tilbage, at en Mand, der i sin Økonomi ledes saameget af geniale Smagshensyn, i Længden kunde undvære denne Levevej. Hans Tilbagekomst til Kristiania betegnedes af Udgivelsen af et Maanedsskrift for Literaturen og af et af en afdød Ven forfattet Skrivt om Unionsstater; men man har Grund til at beklage, at en for Literaturen, og navnlig for Kritiken, saa skabt og udrustet Mand ikke giver sig mere af med den. Men Embeds- og Storthingsforretninger optage hans Tid, og hans Dygtighed til at arbejde, der endog overgaar Fosses, overbelæssedes ligesom dennes, endskjønt *Hjelm* veed at tage sig det mageligere. Han har været Repræsentant fra Smaalenenes Amt i Aarene 1830, 33, 36, 37 og 42. I 1839 undskyldte han sig med en Døvhed; men denne Gang toges den ikke for god, og nu flytter han sig i Thinget i Nærheden af den Talende, og replicerer fra det Sted han da sidder paa. Ved hans Foredrag hefter en komisk perennerende Hæshed, saa dets Rækker af den fineste Logik

og Dialektik tage sig ud som Diamantkjæder og gyldent Filegranarbejde under graa Spindelvæve. Deri, i Dialektiken, har han sin uopnaaelige Styrke. Det gaar til Volteslaaen. Stundom fristes han af sin Overlegenhed deri til at bruge den, somom Midlet var ham ligegyldigt, til en speciel Hensigts Opnaaelse, men som dog aldrig staar i Strid med de liberale Grundsætninger og de fædrelandske Interesser hans hele Sjel hvidgløder for. Den hvidgløder; saaledes har endnu ingen Normand kjæmpet for Landets Ære og politiske Ret som Hjelm. Fosses Nationalfølelse rødgløder; Dens, vi komme til, driver det kun til at det Sorte bliver varmt, men ikke rødt.

Det er til Provst *Riddervold*, 8 Gange Storthingsmand fra Frederikshald. Han er Storthingets Bevidsthed, dets personificerede Fornuft, uafhængig indtil Isoleren, og dog er det ham, man lader gribe Styret i vanskelige Omstændigheder, som Lodsen griber Skibets. Da, naar Debatterne have forvildet sig, Amendementerne ophobet sig, naar Sagen synes tabt i en Turv af Forviklinger, da synes han, som Minervas Fugl i Tusmørket, at se klarest, som den kloge Spindel at finde lettest frem gjennem Traadene. Han deler derfor Storthingets Præsidentskab med Sørenssen, der kommer ham nærmest i det vanskelige Hverv, at kunne styre Forhandlingerne. Selv aldrig forvildende sig, synes deres Forvikling at være det Element, hvori hans Aand bevæger sig fyrigst, udspændende friest sine Fibrer. Dette Skarpsindets kombinerende Overblik, denne urokkelige Besindighed gjør ham til Storthingets mest imponerende Personlighed. Ingen er elsket som *Foss*, Ingen beundret som *Hjelm*, men Ingen anseet som *Riddervold*. *Sörenssen* har ¾ eller mere af alt dette, og saaledes dog den største Hyldelsens Tribut. Et alvorligt Ansigt, en høj majestætisk Figur, klare skarpe Øjne, det lidenskabsløse Foredrag, saa tørt og mathematisk nøjagtigt gjengivende hans Tankegang, som om det var en chladnisk Lydafspejling i Sand af Bevægelserne indenfor hans Pande – alt dette giver tilsammen et fortræffeligt Udtryk af denne praktiske Tænkers Sjel. Kunde jeg tænke mig dem synbare, vilde jeg tænke mig dens Organer ordnede saa harmoniskt og strengt korrekt som Cel-

lerne i en Citron. Den sorte præstelige Kalot klæder et saadant Hoved godt. Dog vil jeg ikke tænke paa Sixtus, paa Ignatius eller de berømte politiske Kardinaler, men Minerva, Datteren af Zeuses Hjerne, burde have havt saadanne Præster.

I Modsætning til hine to Bønder tællede Konstitutionskommitteen en, som bedre vidste at hævde Standens Navn for politisk Oplysning. Det var *Ole Björnsen*, Kirkesanger i Hvidesø i Tellemarken, men en Præst i sin Oplysning og i sin Tænkemaade, Digteren Zetlitzes fejrede Ven, fra hvis eget lyse Hoved og ædle Hjerte mangen Folkesang er udstrømmet i hans Hjemdale. Han har paa de 6 Storthing, han har været Repræsentant siden 1815, altid været at finde imellem de uafhængige Moderate, og naar hans Røst, dyb som en Kirkeklokkes, har lydt, har det altid været for en Sag, som har gjort hans Humanitet Ære. Vi ville altsaa træffe ham igjen mellem Talerne for Jødesagen. Der mere. Thi, som ytret, Ingen af Mændene af 9de September, som personligen have havt Andeel i Sagen, i Indstillingen eller som Talere, bør forbigaaes hvor Hensigten er at give Verden en fuldstændig Afbildning af det Passerede. —

Indstillingen, der var overdraget Hjelm at udarbejde, kunde hverken med Hensyn til Skarpsindighed og stilistisk Færdighed eller til Interesse for Sagen været given i bedre Hænder. Den var anbetroet en Arbejdsdygtighed, rastløs som Saugens under den styrtende Fos, en Pen, skarp og fiin som en anatomisk Skalpel. Men ogsaa Indstillingerne i to andre betydelige Sager vare samtidigen blevne lagte paa hans Skuldre, og en Sygdom slog sig til i den sidste Tid, saa hans Arbejde i denne Sag blev saa seent færdigt, at Kommitteen endog ikke fik Tid til at lade alt hvad han havde skrevet trykke. Dog udgjør Indstillingen fulde 17 tættrykte Sider i stor Folio, hvoraf dog Dokumentationen optager en stor Deel. Men klart er det, at det ikke kunde gavne Sagen, at Indstilling og Afgjørelse, formedelst Storthingets nær anstundende Opløsning, fulgte saa nær paa hinanden, at dets Medlemmer ikke fik Tid til at gjøre sig bekjendt med den før den i Afgjørelsens Time oplæstes af Præsidenten. Denne Mislighed gav Anledning til

nogle vidtløftige Debattter *) før Referatet af Indstillingen, som toge Tid og Kræfter bort fra selve Sagen, og hvilke, om man vil forstaa dem, Indstillingen her maa forudskikkes, dog med Udeladelse af det meer Overflødige i Dokumentationen.

Altsaa — lad os tænke os, at vi først have gjort os bekjendt med Indstillingen før vi sætte os tilbage til den 9de Septbr., og imaginere os, at vi om Morgenen Kl. 9 ile afsted for at være Vidner til Lysets og Mørkets Kamp i det norske Storthing. Siden skulle vi se og høre den, saa godt det lader sig gjøre for mig med Pen og Blæk **).

*) Disse ordret meddeelte Debatter ere her udeladte, og det Sted, hvor de findes i Originalaftrykket, betegnet med Stjerner.
(U. A.)

**) Her fölger i Originalaftrykket Konstitutionskommiteens Indstilling, der gik ud paa at „sidste Passus i Grundlovens § 2, saalydende: Jöder ere fremdeles udelukkede fra Adgang til Riget — udgaar".
(U. A).

II.

Forhandlingerne i Storthinget.

Klokken mangler 5 Minutter i 9 om Morgenen den 9de September.

. . . „Idag om fem Minutter, i dette Øjeblik skal Jødesagen for i Thinget. Skynd Dig, skynd Dem, vil De være Vidne til Slaget“.

„Snak! (Eller: „med Tilladelse, De er nok i en Vildfarelse“) Den Sag har allerede expireret. Det er for seent. Den kommer ikke fore meer paa dette Thing. Jeg veed det positiv.“

„Nej, *jeg* veed det positiv. Betænk — et Grundlovsforslag . .“

„Men det er jo positiv umuligt, at Lovforandringen, om den bliver vedtaget, kan erholde Sanktion fra Stockholm inden Thingets Opløsning. Betænk . . .“

— „Da skulde *Jeg* rejse som Kureer“ — faldt en Forbi-Ilende, med en Bibel under Armen, i — „dersom man tvivlede om at Vejen lod sig gjøre.“

„Der gik Proponenten. Det er nok saa, at Sagen skal fore“, mente den Tvivlende og ilede afsted.

„Hvad vil Du vædde . . ?“ sagde med fremrakt Haand Et af disse Mennesker, som altid spilde Øjeblikkene (og tilsidst ville befindes at have spildt Livet) med Snak. Han vilde sagt: „hvad vil Du vædde, at Sagen ikke gaar?“ Men da han ikke fandt Nogen, som kunde svare ham, at den vilde gaa, saasom de Alle vare langt nede i Gaden, inde i Storthingsgaardens Port eller allerede i Trapperne, maatte han trække den fremrakte Haand tilbage.

Om han ilede efter, kan være saa ligegyldigt som det Andet; men Den, som den Dag vilde have Plads paa Storthingsgalleriet, maatte skynde sig. Man ventede de interessanteste

Debatter i den hele Session; man ventede, som vi have hørt, „et Slag“. Det blev ogsaa et, men ligesom naar Krigere øve sig i Vaaben paa udstoppede Halmfigurer, der med alle sine Blessurer dog blive staaende igjen som Sejerherrer, der have beholdt Pladsen.

Men omtrent som oven anført kunde Samtalen falde hiin Morgen mellem Bekjendte og Fremmede. Uvisheden, Spændingen, Interessen for Sagen og for at overvære dens Behandling, dens Sejer eller Nederlag, var saadan som jeg i ovensatte Linjer vil have antydet. Man vidste, at man aldrig vilde faa en bedre Anledning til ret at lære hver enkelt af Folkets Repræsentanter, i det Indre af deres politiske Troesbekjendelse, at kjende.

I nogle Nødder er der Mark; andre taale at ransages.

Dette Aars Storthing talte netop det grundlovbestemte Maximum af 100. Det havde ophævet denne Bestemmelse, og det var bleven sanktioneret af Kongen. Der var altsaa bleven „rørt“ ved Grundloven, og et Præjudikat afgivet for at Kongen skal sanktionere Grundlovsforandringer. Men denne Dag talte man kun 95 tilstedeværende Medlemmer; 5 af Sagens utvivlsomme Venner vare fraværende, nemlig Provsterne ***Heffermehl*** og ***Aall,*** der vare hjemforlovede til deres Kald, Sorenskriver *Nielsen*, med hvem det Samme var Tilfælde formedelst Sygdom, samt Prokurator ***Borchsenius*** og Lensmand ***Ringnæs,*** en særdeles oplyst og veltænkende Bonde, der begge, formentlig af samme Aarsag, ikke den Dag saaes paa sine Pladser.

Forslagets Vedtager, Sorenskriver ***Anton Wilhelm Sörenssen***, var paa den Æresplads, han saa ofte sees paa, nemlig paa Præsidentstolen. Paa ham, dets pligtige Forsvarer, maatte Alles Øjne hvile, som i Dystrendet paa den egentlige Turneringsridder, der skulde bryde Landse med hvem som kom. Han er ogsaa Storthingets bedst udrustede Kjæmper — et af de Mennesker, om hvem en Oldets Græker vilde sige, at Musen havde kysset ham i hans Fødselsstund paa Panden. Han er velsignet og indviet i Vuggen med den bedste af de him-

melske Kræfter til herlige og hellige Formaal: med Veltalenhedens ypperlige Gave til at bringe Sandheden Sejer, Menneskeslægten Fremgang, Uskyldigheden Erkjendelse og Triumf. Derfor, ved at være vedtaget af ham, ved at være antaget af ham som eget, og ved Adoptionen lagt til hans varme Hjerte, havde Sagen ikke blot erholdt en Forjettelse om at sejre, men et Stempel paa at fortjene det, en Vished om at der vilde blive kjæmpet indtil Taarer for Sejren. Thi endnu mere end hans Evner som Forhandlingernes Leder, er det den fuldendte Veltalenhed og navnlig den Varme, der ligesom fylder enhver af hans Foredrags Sætninger med Liv og Lys og pulserende Blod, der gjør ham til vort meest udmærkede parlamentariske Talent. Han henrives selv, og henriver derved. Han er, siden han fremtraadte, den Eneste i Storthinget, om hvem det kan siges, at han er veltalende i egentlig Forstand og i alle Ordets Bemærkelser. Organ, Blik, Stilling, Gestus — alt har forenet sig for at give hans overtænkte eller improviserede Foredrag det meest fuldendte, inspirationsmæssige Udtryk, den meest indtrængende Form. Dog er det aldrig poetisk, men i højeste Grad rhytmisk og velklingende, *Sörenssen* er ikke af fuld Middelhøjde, men hans Veltalenhed er stundom af den Art, at den synes at løse den vanskeligste af alle Opgaver: den at lægge noget til den naturlige virkelige Højde. Den er uddannet, ikke studeret. Hans mangeaarige Plæderen for Højesterets Skranker har givet ham Øvelse, uden at betage hans Foredrag noget af dets Naturlighed.

I 1830 begyndte han sin glimrende Storthingsbane som Repræsentant fra Kristiania, som derved har havt den Ære at skaffe Storthinget en permanent Præsident til Afvexling med *Riddervold*, naar de trætne under Byrden. I 1839 vilde man bemærke, at han ikke længer tilhørte Oppositionen, og man daterte dette fra en Audients hos Kongen, som da skulde have erobret hans Hjerte. Hvilket Gemyt skulde ogsaa være mere skikket til at forstaa og skatte Karl Johans paa engang store og elskelige Personlighed, hans historiske Betydning, hans Menneske- og Kongeværd og hans Kjærlighed i Sind og Gjerning for Norge, end et dermed saa beslægtet, end *Sörenssens* varmhjertede, følelsesfulde, enthusiastiske? Men sin Overbe-

viisning har han altid tilhørt. Det er den, som giver hans Tale dens ejendommelige Varme. Var det ikke saa, skulde man snart mærke dens Aflunknen til Affektation, dens Fornedring til Advokatens Routine, og naar han greb til den Floskulation, han nu foragter, skulde ikke blot han Selv, men Alle, som havde hørt ham før, gribe ham i en Uredelighed imod sig selv, som er denne oprigtige Natur umulig. Han hører nemlig til de varmblodige Folk, som vel kunne skifte Meninger (og det skeer ikke saa sjelden), men om hvem man veed, at de mene hvad de sige. Denne Egenskab er ikke saa almindelig, som den synes at burde være. Den elskes hos *Sörenssen*; og denne Mening om ham har Deel i hans fornyede Valg fra Hovedstaden, medens Storthinget, ved hans idelige Udnævnelser til Præsident, har lagt for Dagen hvor højt han æres for sine administrative Talenter.

Præsidenten ankyndiger Dagens Forhandlinger. Det er først et Par Budgetposter, og, efter deres hurtige Affærdigelse, meddeler han Konklusionen af Konstitutionskommitteens Indstilling om Forslaget til Ophævelse af Grundlovens § 2, sidste Passus. Ordet „Jøder“ høres. Det virker som en elektrisk Rørelse. Alles Hoveder vise spændt Opmærksomhed. Paa Galleriet trænge de sig frem endnu en Tomme. Nede i Salen mærkes hos flere af Repræsentanterne en Skyhed for at se sig tilbage, som ellers ikke har Sted, naar en interessant Sag har fyldt Galleriet.

Men hvad er det for Kvartblade, som cirkulere mellem Repræsentanterne, og hvoraf Exemplarer, endnu ferske og fugtige fra Pressen, lægges paa Pladserne og Bordene? Typerne ere saa svære, at de kunne læses fra Galleriet. Lad se! De maa være beregnede paa Bønderne, at de kunne læse dem foruden Briller. Det er jo et reent Flyveblad. Der kommer det. Lad se!

„*Til Storthinget.*

Hvad der er moralsk rigtigt bør ske. Det er ogsaa moralsk nødvendigt og nyttigt i Tiden, om end dets Nytte ikke for Øjeblikket kan opdages.

Dette er ligesaa vist som at hvad der er moralsk slet bærer sin Straf i sig, om det end er tilsyneladende nyttigt for Øjeblikket.

Dette er *Grundloven* for Guds Regjering, for den moralske Verdensorden, og anbefales til Eftertanke i Anledning af Dagens Kvæstion betræffende *vor* Grundlovs § 2, sidste Passus.

Desuden gives der en Mængde positive, utvetydige og *den Kristne ubetinget tvingende* Religionsbud fra *Jesu Kristi* egen og hans Apostles Mund, saasom Matth. 5, 44—45; 7, 12, 22, 39; Luk. 6, 36; Hebr. 19, o. fl., der alle falde bestyrkende sammen med ovenskrevne Erfaringssætninger.

Kristiania, den 9de September 1842.

ærbödigst
Henrik Wergeland."

I flere af Foredragene vil man finde disse Grundsætninger gjorte gjældende, saa det tør nok være muligt, at denne Froprædiken ikke har været saa ganske en Røst i Ørken. Proponentens Iver forat begrunde Sagen paa moralske Motiver viste sig ogsaa samme Morgen i den Konstitutionelle, hvor de tre første Passus af Ovenstaaende ogsaa vare indrykkede.

Alle fæstede Øjnene paa Præsidenten. Over hans velvillige og livlige Aasyn hviler en tungsindig Alvorlighed. Han forhører sig, om Nogen har noget at ytre før han gaar over til Indstillingens Oplæsning.

* * *

Efter dennes Oplæsning refererede Præsidenten følgende Skrivelse fra Forslagets Proponent:

„*Positive Religionsbud.*

Foruden det kristelige Kjærlighedsprincip, udtrykt af Jesus Kristus selv i Matth. 5, 44—45 i Sproget, der endogsaa byder os at „elske vore Fiender paa det vi kunne vorde vor Faders Börn, som er i Himlene og som lader sin Sol opgaa over Onde og Gode, regne over Retfærdige og Uretfærdige", findes der en Mængde aldeles positive, utvetydige og enhver sand Kristen tvingende Religionsbud, hvoraf herved anföres endeel:

1) Matth. 7, 12. „Alt hvad I ville, at Menneskene skulle gjöre imod Eder, det gjörer I ogsaa mod dem! thi saadan er Loven".

2) Matth. 22, 39. „Du skal elske din Næste som dig selv!“

3) 1 Joh. 3, 18. „Lader os ikke elske med Ord, ej heller med Tunge, men i Gjerning og Sandhed“.

4) Luk. 6, 36. „Værer barmhjertige, som Eders Fader og er barmhjertig.

5) Hebr. 13, 16. „Glemmer ikke at gjöre vel og at meddele; thi saadanne Offere behage Gud vel“.

6) Matth. 25, 40. Kristus vil paa Dommens Dag sige til de Barmhjertige: „Hvad I have gjort mod En af disse mine mindste Brödre, have I gjort mod mig“.

7) Philipp. 2, 4. „Enhver se ikke paa Sit, men Enhver ogsaa paa Andres!“

8) 1 Cor. 4, 7. „Hvo giver dig Fortrin? Og hvad har du, som du ikke haver annammet?“ Konfereret med:

9) 1 Petr. 4, 10. „Som Enhver har faaet en Naadegave, saa tjener hverandre dermed!“

10) 1 Joh. 3, 17. „Den, som har denne Verdens Gode, og seer sin Broder lide Mangel, og lukker sit Hjerte for ham, hvorledes bliver Guds Kjærlighed i ham?“

11) Rom. 12, 18. „Dersom det er muligt, da haver Fred med alle Mennesker, saavidt det staar til Eder!“

12) Joh. 13, 15. „Derpaa skulle alle kjende, at I ere mine Disciple, dersom I have indbyrdes Kjærlighed“.

I Kontinuation med vedlagte korte trykte Meddelelse, tillader jeg mig ærbödigst at oversende denne Tilbagekaldelse i Erindringen af de Religionsbud, som vistnok engang have været indprægede og endnu staa prægede i enhver Repræsentants Hjerte.

Den korte Tid imellem Kommitteeindstillingen og Sagens Afgjörelse hindrer mig fra yderligere Forsög paa at forsvare Toleranceproposltionen, der for mig har Vægt og Interesse som Samvittighedssag — et Skridt, jeg af denne Grund haaber fri for Mistydelse.

Skulde en Anskuelse, der tror med större Vægt at kunne stötte sig til borgerlige og lokale Forhold og til materielle Hypotheser, blive den sejrende, da udbeder jeg mig Propositionen uforandret fremsat til Afgjörelse paa næstkommende Storthing. Den hörer maaske til de Reformer, som betegne en mere oplyst og udviklet Tidsalder, omendskjönt det norske Folks gjæstmilde og menneskekjærlige Karakteer maatte indgive et ikke ugrundet Haab om, at Sagen allerede nu i Aaret 1842 maatte kunne gaa.

Ærbödigst
Henr.. Wergeland“.

Præsidenten opløftede et Nytestamente, som var Skrivelsen vedlagt, appellerende dertil med Hensyn til Citaternes Rigtighed.

Klokken var nu 12; men, med Tilsidesættelse af den sædvanlige Hviletid, erklærede Præsidenten nu Sagen undergiven Debat.

* * *

Den høje, smekre, noget ludende Figur, som rejser sig der i Thingets Midte, og som med det tungsindige, sensible Udtryk i sit Ansigt, det glatte mørke Haar, det bløde zitrende Organ ligner meer en Sydbo, en Italiener, end en Nordbo, er Amtmand ***Karl Falsen***, en Repræsentant, kjendt med Højagtelse fra 8 foregaaende Storthing formedelst den Følelsens Adel, der altid som en molstemt gylden Streng gjennembæver hans Foredrag, og formedelst den selvfornegtende Samvittighedsfuldhed, hvormed han yder den sejrende, af ham til det Sidste bestredne, Sag sin oprigtige Tjeneste, for dog endnu at gjøre den saa heldbringende for det Almindelige som muligt. Det er Cato mod Guderne og deres *res victrix*; men ikke Cato, som tror, at Alt er tabt. Thi Ingen forsvarer mere tommeviis sin Mening, og er dog mindre fortrydelig paastaaende, naar den ligger under i Voteringen. Denne sjeldne Egenskab, der tyder paa en Tænkemaadens Sinceritet, som maatte kunne forsone den mest legitimistiske Karlist med den deciderede Republikaner, en Chateaubriand med en Armand Carrel, har ogsaa vundet ham Anerkjendelse hos den Opinion, der nævner sig selv ved at sige: „***Falsen*** er Rojalist, en Aristokrat, og derfor ikke af vore Folk". „Men han er en patriotisk Rojalist, en Dannelsens Aristokrat", er den bleven tvungen at lægge til. Han er Broder af Manden fra 1814, af ***Christian Magnus Falsen***, den Nordmand, som har størst Fortjeneste af den nye Forfatning, og Søn af Digteren ***Encvold Falsen***, den Nordmand, der sørgede dybest over Fædrelandets Ulykke under den gamle. Naar han rejser sig i Thinget, mindes man disse Frændskaber, og begge Hines Skygger synes at omsvæve den Efterladte. Denne Gang var ogsaa Broderen fremmanet ved Anførelsen i Kommitteeindstillingen, og for vor irritable ***Falsen*** var dette at sætte Naalen til en Nerve. Af en Mand af ***Falsens*** Humanitet og Følelsesfuldhed (han er en af de Jurister, som ogsaa kunne græde) kunde man vente, at han vilde tale i Sagen; men efter denne Berø-

relse, at han maatte springe op som den anslagne Tangent. Og det skede.

Han var — hedte det — ganske paa det Rene med sin Stemmegivning i denne Sag, og havde heller ikke taget Ordet for udtømmende at gjennemgaa Spørgsmaalet; imidlertid troede han dog at maatte berøre det med nogle Ord. Man havde mange udmærkede Mænds Erklæringer for at det var stemmende med Religion og Politik at tilstede Jøderne Adgang til Riget, og der var heller ikke Noget i det gamle Testamente, som satte denne Nation i Opposition mod de kristelige Troeslærdomme. Vel havde man ogsaa Erklæringer om at Talmudisterne, hvortil flere Forfattere henregne alle europæiske Jøder, stille sig i skarp Modsætning til Staten, at de saaledes bekjende sig til Grundsætninger, som ikke Nogen kunde ønske vare Borgernes, f. Ex. at Lovene ikke have forpligtende Kraft for dem, og at de kun anse sig bundne dertil ved Magten. Men saadanne Principer var Noget, som ikke laa i deres Lære, og vare kun fremavlede ved de gruelige Forfølgelser, hvorfor de havde været udsatte; ved den store Humanitet, som er de senere Tider egen, have ogsaa Jøderne frigjort sig for saadanne Grundsætninger, der maatte lede til at de overalt bleve tilbageviste. Naar man tillige har sagt at Jøderne nu har opgivet Troen paa den kommende Messias, da var det Taleren ufatteligt efter hans Bekjendtskab til dem. Men alle saadanne Hensyn maatte vige for de vægtige Grunde, som vare anførte af det theologiske Fakultet, og man maatte heller overlade til den private Lovgivning at træffe Bestemmelser mod Misbrug, som muligens kunde opstaa, hvis nogle af de ovenanførte Grundsætninger endnu skulde være denne Nation egne. Historie og Erfaring siger rigtignok, at Jøderne have en Ulyst til alle nyttige Forretninger, medens de have alle Tanker henvendte paa Bank- og Pengeaffærer, og at der i deres Karakteer ofte er en utaalelig Paatrængenhed; men dette maatte vel være Forfølgelsernes bitre Frugter; thi paa den anden Side fandt man hos dem Lærdom, Geni, udmærkede Sindsevner, en usvigelig Vedholden ved deres Religion og en til det Utrolige grændsende Opofrelse for den. Man fandt saaledes hos dem, som hos andre Folk, udmærkede og

mindre gode Egenskaber. Men hvorledes de her ville opføre sig, kom vel mest an paa, hvorledes man opførte sig imod dem. Naar nu Kommitteens Grunde ere saa vægtige, forekom det ham, at den ikke burde have fremdraget den private Affære mellem Glogau og hans afdøde Broder, og stillet denne i et mindre heldigt Lys. At denne var af en anden Mening end Kommitteen, kunde ikke forundre Nogen, som tager Hensyn til, at der ligger 28 Aar mellem da og nu, at Forholdene have forandret sig siden den Tid, og at endnu Mange saaledes som det theologiske Fakultet anfører, tro, at der hos Jøderne findes Grundsætninger, der stille dem i Opposition mod Stat, Ret og Sædelighed. Kommitteen har sluttet saaledes, at hvad Falsen har udtalt maatte være de Grunde, som havde bevæget Rigsforsamlingen til at opstille den her omhandlede Bestemmelse i Grundloven. Men hvorledes kunde man gjøre en saadan Slutning? Brevets Udtryk viste jo klarligen, at han deri kun fremsætter sin subjektive Formening. Til Slutning udhævede Taleren det atter som Retfærdighedsfordring, at Jøden ikke behandledes som en Forbryder, som en Banlyst, og straffedes for den blotte Betrædelse af Norges Jordbund med de højeste Mulkter, samt at vor Religion bød at antage Forslaget.

Bag Falsén sidder en Repræsentant, som ved sin egen Personlighed kalder Rigsforsamlingen paa Ejdsvold tilbage i Erindringen. Det er den statistiske Forfatter, Amtmand *Gustav Peter Blom*, Repræsentant fra Drammen paa alle Storthing siden 1830. Han kunde ikke mangle i en Strid, hvor Intelligentsen sammenkaldte sine Kjæmpere, og han bar personlig Vidnesbyrd om den Forandring i Meningen om Kvæstionen, som siden 1814 er foregaaet hos Rigsforsamlingsmændene. Han er en praktisk Mand, af samme politiske Farve som Falsen, talende klart og sundt, men uden Varme, med en tydelig, dialektløs Stemme; hans Ansigt udtrykker Velvilje og hans statelige Figur bærer godt den Menneskealder, som er henrunden siden han paa Rigsforsamlingen i Ejdsvold, hvor han hørte til Unionspartiet, tidligen kaldtes til Deeltagelse i Fædrenelandets politiske Anliggender.

Blom ytrede: „Kommitteens Indstilling var saa vel begrundet, at Enhver derefter maatte kunne danne sin Mening,

og det var heller ikke for at udtale sig over Spørgsmaalet, han havde taget Ordet. Men som eneste herværende Medlem af Rigsforsamlingen vilde han give en historisk Oplysning. Skjønt det Modsatte var paastaaet, havde man dog paa Rigsforsamlingen godt kjendt til Frdn. af 30te Juli 1684 om Portugisjøder. Den blev endog fremført under Debatterne. Der var Flere, som talte Jødernes Sag, og iblandt Andre vilde han stedse med Glæde tænke tilbage paa det levende Foredrag, som Provst Midelfart holdt til Forsvar for Jøderne. De Grunde, Modpartiet havde anført, vare især hentede fra Jødernes Stilling i Almindelighed. Man fornærmede Ingen ved at lade Sagen *in statu qvo*, og man fandt det betænkeligt at optage en Nation, som aldrig havde ytret Lyst til at domiciliere sig, og som ikke knyttede sine Interesser til det Lands, hvor de fik Ophold. Norges daværende prekære Stilling i pekuniær Henseende gjorde det desuden farligt at indlade Folk, som beskjæftigede sig med Bankaffærer og i den Henseende vare os overlegne. Der var maaske ogsaa en anden Grund, som ikke blev omtalt i Forsamlingen, men virkede skjult, nemlig det Had, som dengang fandt Sted i Danmark mod Jøderne. Men ganske vist blev der omhandlet, at Lovgivningen tilstedede visse Jøder Adgang, og især deleshed blev der opkastet Spørgsmaal om hvori da Portugisjøderne vare forskjelige fra Andre af denne Nation, og da ingen vidste det, bleve Alle skaarne over een Kam. Men alle de Grunde, som den Tid vare forhaanden, finde nu ikke Sted. Han kunde ikke betvivle, at Rigsforsamlingen, hensat til 1842, vilde være kommen til samme Resultat som Kommitteen."

Men at Ingen af Præsterne endnu have talt? Standen har dog nogle af Thingets ædleste og talentfuldeste Medlemmer at opvise: den skarpsindige *Arup*, den kristmilde *Castberg*, den poetisk-følelsesfulde *Lammers*, Alle sande Præster til Hoved og Hjerte? Jo, i dette Øjeblik lader en sonor, malmfuld, øvet Røst sig høre. Det er *Arup*, Repræsentanten fra Drammen paa Storthingene i 1836 og 37, en Præst designeret af den offentlige Mening som en af de Værdigste til det bispelige Pallium, udmærket som Taler og Mand for sin Kommune, agtet som Tænker, Stilist og Kristen siden han i forrige Aar offentligen optraadte i Spidsen imod det intolerante Lovforslag

betræffende Troesforholdene, som var bleven udarbejdet ved Professor *juris* Hjelm. Han har forberedet sig. Af og til falde hans Øjne paa Papiret, uden at dog hans Foredrag taber sin Frihed. Han taler med stærk rhytmisk Betoning, i rullende veldrejede Perioder:

„Dersom Spørgsmaalet var om nu strax uden videre Forberedelser og Betingelser at tilstede Jøderne Adgang til Riget, vilde jeg ikke vove at stemme derfor, — vistnok ikke af religiøse og moralske Grunde, men af andre, der ere altfor ofte fremhævede til her at behøve at gjentages, — kun vil jeg nævne Jødefolkets aldeles særegne, for en væsentlig Deel ved Undertrykkelser bevirkede, Udvikling, samt en almindelig Opinion imod deres Optagelse, som, saalænge den ej er besejret, vil saagodtsom tilintetgjøre Øjemedet af at aabne dem Adgang til Landet. Men Spørgsmaalet er for Tiden ikke herom, thi om end Grundlovens Forbud hæves, bliver den øvrige Lovgivning tilbage, og igrunden er man, hvad Sagens endelige Afgjørelse angaar, ikke kommet et Skridt nærmere. Thi vel synes det, som om een Hindring ved den foreslaaede Grundlovsforandring vilde bortryddes, men den tilbageværende har dog aldeles samme Rod, som den hævede, den lovgivende Magts Vilje nemlig; og selv i Tid er der intet Væsentligt vundet, da det jo er klart, at ved et og samme Thing kunde Forandringen foregaa baade i den offentlige og private Ret. Saavidt jeg skjønner, er det ej Hensyn til hvad Jødefolket efter Naturretten eller Folkeret kunde fordre, der her maa gjøre Udslaget — thi om Indstillingen bifaldes, blive deres Rettigheder derved kun i ringe Grad større, end de vare før. Kvæstionen fremstiller sig for mig saaledes: bør Forbudet mod Jødernes Adgang til Riget, saalænge et saadant ansees hensigtsmæssigt, have sin Plads i Grundloven eller den almindelige Lovgivning. Sagen er saaledes et os selv, vor Lovgivning, men vistnok ogsaa vor Nationalære, vedkommende Anliggende. Betragtes Sagen derfor fra denne Side, kan jeg for mit Vedkommende ikke være i Tvivl om hvorledes jeg vil stemme, — jeg maa nemlig bifalde Kommitteens Indstilling. Allerede den Virkning, en Ytring af Storthingets Pluralitet i den Retning maatte have paa Opinionen, der efter min Anskuelse ikke er den mindst vigtige og derhos en højst uretfær-

dig Hindring for Jødernes Optagelse blandt os, taler derfor; men der gives andre og væsentligere Grunde. Der ligger noget ikke blot for Følelsen, men ogsaa for den rolige Eftertanke højst Stødende i en saadan almindelig, for alle Tider — thi det er jo Hensigten med at gjøre det til Grundlovbestemmelse — udtalt Fordømmelsesdom over et, vistnok i høj Grad mishandlet, ulykkeligt, men derhos tillige i saare mange af sine Individer hæderligt Folk. Tyrker og Hedninger kunne frit færdes i Riget, men Jøder, engang Guds udvalgte Folk, ærværdigt ved sin Ælde og sine Minder, der ogsaa ere vore, ærværdigt som Moder for den hellige Religion, vi bekjende os til, skulde som et besmittende og vanhelligt Folk staa udenfor, — og Dommen, som saaledes fældes, er i Betydning og Værdighed stillet ved Siden af vort konstitutionelle Livs vigtigste Garantier, og staar som en Grundlovbestemmelse i den Samling af Regler, der forøvrigt udmærke sig ligesaameget ved Liberalitet, som ved Erkjendelsen af Menneskets Værd som Menneske, uden Hensyn til de vilkaarlige og konventionelle Forskjelligheder, der ellers træde adskillende mellem dem. Dette er i mine Øjne en skrigende Disharmoni, der ikke snart nok kan bortfjernes; det er en Plet paa Frihedens blanke Skjold; det er en national Vanære, som Kultur, Humanitet og Religion i lige Grad stempler som saadan. Dersom Grundloven nu skulde gives, er der vel ingen Tvivl om, at den Bestemmelse, der foreslaaes udslettet, ingen Plads vilde finde i den; men at den i sin Tid fik Plads deri, grunder sig paa Omstændigheder, som dengang fast ikke kunde andet end virke mægtigt, og det er saaledes langtfra, at jeg vil kaste nogen Skygge paa Konstituenterne. Den, der har fulgt Jødernes Historie siden deres Adspredelse, vil finde, at der oftere fra Tid til anden har rejst sig mod dette vidunderlige Folk en dunkel Mistanke, et bittert Had, en mere eller mindre voldsom Forfølgelse, af Grunde, der vistnok for de Samtidige have havt sin fulde Vægt, men som Eftertiden har seet i deres hele Intethed. I Dyrtid vilde man i Jøderne finde Nødens Ophav, under smitsomme Sygdomme beskyldte man dem for at have forgiftet Brøndene; Religionsfanatisme forfølger dem stundom endnu — kort sagt, i enhver stor Nød vendte Blikket sig mistænkeligt mod Jøderne.

Men det var ej i moralsk Henseende alene, de saaledes uforskyldt bleve angrebne; og just i den Tid vor Grundlov blev given, var der indtraadt en saadan Forfølgelsesperiode i det med os da saa nøje forbundne Danmark. Det var en ulykkelig Tid; Pengenes Værd var sjunket i en uhyre Grad, Finantserne udtømte og Elendigheden frembrudt i mangehaande Skikkelser. Istedetfor at søge Kilder dertil i de Aarsager, hvor man vistnok nu erkjender, at de ligge, var det en almindelig, ja ogsaa hos de Oplyste en herskende Mening, at Jøderne ved deres Pengevirksomhed, ved deres egennyttige Isoleren og Stræben efter at berige sig, havde for en væsentlig Deel fremkaldt Elendigheden. En saadan almindelig udbredt Mening, om hvis Rigtighed Faa dengang tvivlede, kunde ikke andet end ytre sin Indflydelse paa det vigtige Arbejde, der grundlagde vor Frihed og Selvstændighed; men naar man er kommen til Erkjendelse om, at derved er begaaet en stor Uret, bør man heller ikke betænke sig paa at gjøre den god igjen. En det norske Folk vanhædrende og et fremmed Folk krænkende Bestemmelse bør ikke omgives med Grundlovens Hellighed; hvad Tidsomstændighederne fremkaldte, bør ej gives Varighed gjennem alle Tider; de Baand, der i denne Henseende ligge paa Nationalviljen, bør løses. Det er saaledes min Overbeviisning, at Forholdet bør bringes tilbage til det Punkt, hvorpaa det stod førend vor Grundlov blev given; og jeg agter saaledes at stemme for Kommitteens Indstilling".

At Rektor ved Bergens Latinskole, ***Hans Holmboe***, Repræsentant paa Storthingene i 1833, 36 og 37, vilde blive en af Sagens varmeste Talsmænd, kunde man vide af et fyrigt og vidløftigt Forsvar, han forrige Høst under sit Navn havde publiceret i Bergens Stiftstidende. Det lignede denne uafhængige Karakteer, at være sig denne Mening bekjendt imellem Kommittenter, hvis store Fleerhed i denne Kjøbmandsby rimeligviis fordømmer den. Ingens Foredrag var eftertrykkeligere. Og han er tillige isandhed veltalende. Uviljen mod Fordommens Magt lod Ordene falde som Thors Hammerslag i Jettens Pande. Den var ligesom hans Tales herligt bankende Puls. Han demaskerede denne Sagens egentlige Fiende, som man river Lagenet af et fingeret Spøgelse, og gav den til Priis for Spotten og

Foragten, der synligen svulmede om hans Læber og herligen gjorde det i hans Ord, i denne Sammenfletning af satiriske Snerter, hvoraf hans nervøse Foredrag baade nu og især senere hen for en stor Deel bestod.

Holmboe taler: „Skjønt alle Talere have ytret sig for Indstillingen, tror jeg dog af forhen faldne Ytringer om, at dette er en Sag, hvorom Enhver iforvejen har opgjort sin Mening, saa at Voteringen derfor gjerne kunde foregaa uden Debat, ikke at turde være uden Frygt for Udfaldet, hvorfor jeg anseer det for en Samvittighedspligt ogsaa at udtale min Mening. Det er dog muligt, at der endnu kan være nogle Vaklende, som kunde lade sig bevæge. Her er ikke Tale om hvad der er Sandhed og hvad der ikke er det; men det er blot Fordommene man har at bekjæmpe. Disse ere to Slags: religiøse og statsøkonomiske. De Første ere tilstrækkelig oplyste og gjendrevne af Kommitteen. Vanskeligt er det dog ikke at forklare hvorledes de ere opstaaede. De skrækkelige Forfølgelser, Jødefolket har lidt, har optændt zelotiske Jøders Had mod Forfølgerne, og forledet dem til at fremsætte Læresætninger, der stode i Strid mod Moralen. Disse, der vare svundne med Forfølgelsen, stode nu kun igjen som Skrækkebilleder, hvorfor man imidlertid fordømte det hele Folk. I vort Land har man vel ingen selvstændig Erfaring, men at Fordommen ogsaa her har rodfæstet sig, er naturligt, da Landets Lovgivning jo har stemplet den jødiske Nation som en Pest, man maatte sky. For disse Fordomme, som kun de Oplyste har kunnet bortmane, har vel heller ikke Disse været saa ganske fri. Ja selv i et af Foredragene idag har jeg troet at se Spor heraf. Jeg ytrer dette, udtalende min Overbeviisning, men ogsaa overbeviist om, at dette ikke vil eller kan blive optaget som nogen Fornærmelse. Embedsmændene kom herop fra Danmark, og maatte have Formodningen for sig om at være oplyste Folk; men hvorledes kunde *de* virke mod Fordommene, naar de selv havde inddrukket disse ved paa Regentsen fordetmeste kun at stifte Bekjendtskab med Udskuddet af Nationen, med Schakkerjøderne? Som et Exempel kan jeg anføre den afdøde Olding Nils Hertzberg, der interesserede sig saa varmt for Forslaget, men som selv

erklærede, at han med Vanskelighed havde kunnet frigjøre sig for de Fordommme mod Jøderne, som vare opstaaede hos ham i hans Studenterdage. Men i vor Tid har man mangfoldige Beviser paa, at der ikke er Noget i Almindelighed at udsætte paa Jødernes Færd i Lande, f. Ex. i Sverige og Danmark, hvor man behandler dem paa sømmelig Viis. De beskyldes vel for Ulyst til nyttige Foretagender, men man glemmer, at man paa samme Tid har negtet dem Lov til at beskjeftige sig som andre Mennesker. De vise Paatrængenhed i sin Karakteer, siger man; ja vel Schakkerjøden maaske, som vil blive af med sine gamle Sager. Forøvrigt de statsøkonomiske Grunde betræffende, som man har opstillet mod Jødernes Optagelse, da ere de fordetmeste udgangne af Børskommitteernes Betænkninger. Men disse ere saa sneverhjertede, saa svage, saa modsigende, at de virkelig hverken synes mig Gjendrivelse værdige eller at være i nogen Maade værd at reflektere paa. De frygtede saaledes t Ex. for Jødernes fordærvelige Indflydelse paa Handelen. Men man fandt ogsaa der, at det ikke egentlig var med Indførselshandelen Jøderne vilde beskjæftige sig og ytre sin fordærvelige Indflydelse paa, heller ikke paa Udførselshandelen var det og heller ikke paa Fragthandelen — men paa hvilken Handel da? For at forkaste Erklæringer, der indeholde saadanne Modsigelser, behøver man ikke just at være Handelskyndig. Man frygtede maaske Jødernes skadelige Indflydelse paa Sølvhandelen; hvis det imidlertid var det, man var bange for, at Jøderne skulde stjæle Sølv fra Sølvværket, da var der nok før i Nummedal og Sandsvær. — Her er derhos ikke blot Spørgsmaal om det Gavnlige og Hensigtsmæssige. Der gives Tilfælde, hvori man maa tage Fornuften fangen under Troens Lydighed. Bibelen nyder vel ikke megen Agtelse i vor Tid, men dog mere end Kramers Regnebog. Om Jødernes Bibel maa man her ikke spørge, men om vor, de Kristnes Bibel, og deri staar skrevet, at vi skulle elske vor Næste og handle mod ham som vi ville, at han skal gjøre mod os selv. Man vil vel heller ikke fornegte Evangeliets Lære, at ethvert Menneske, altsaa ogsaa Jøden, er vor Næste, og da haaber jeg, at man vil forene sig om at udslette af Grundloven et Forbud, der strider mod Kristendommens

første Læresætninger, og hvis Bibeholdelse, efter at dets Ophævelse er foreslaaet, maa geraade Nationen til Vanære og vil brændemærke den i Udlandets Øjne. Taleren endte med at oplæse en (fra Galleriet skreven) Meddelelse fra Wergeland, hvori han beder bemærket, at der ved sidste Naturforskermøde i Stockholm var bleven vakt Kvæstion om hvorledes der ved det næste, der er berammet til Afholdelse i Kristiania, skulde forholdes med Naturforskerne af den mosaiske Tro. Disse skulde have erklæret, at de før vilde undlade at komme end de vilde underkaste sig Ydmygelsen af at maatte søge om Lejde. Navnlig anførte Brevskriveren, at *Dr. med.* Steinheim i Altona havde i Brev til ham ytret denne sin rimelige Beslutning."

Men ***Falsen***, som var det Medlem, i hvis Ytringer Holmboe vilde have fundet Spor af Fordom fra Studenterdagene „vilde ikke kjende Jøderne fra Regentsen. Hans Bekjendtskab til dem, hedte det, skrev sig ikke blot fra hans Studenteraar, men fra senere Ophold i Danmark og de Oplysninger han igjennem derværende Beslægtede og Venner havde erhvervet."

Foss, „der under sit Ophold i Bergen havde staaet i nær Berørelse med Falsens Broder, og som i Forening med ham havde udgivet det Tidsskrivt, hvori Skrivtvexlen med Glogau havde staaet, var imidlertid ved de mellemkommende Taler bleven hindret fra at erklære sig i denne Anledning. Han bemærkede derfor, at det vilde lede til altfor stor Vidtløftighed, om man vilde indlade sig paa at debattere om Præmisserne til Indstillingen. For sit Vedkommende agtede han derfor blot at holde sig til Konklusionen, og havde kun nogle faa Ord at bemærke i Anledning af Amtmand Falsens Anke over det, der i Indstillingen var anført af og om hans afdøde Broder. For Denne havde han næret for meget Venskab og nærede for stor Agtelse for hans Minde til at han vilde have fremtrukket en Sag, som paa nogensomhelst Maade kunde kaste et mindre fordeelagtigt Lys paa ham. Det kunde han erindre og bevidne, at det ingenlunde havde været den Afdødes Mening, at Sagen skulde betragtes som privat; tvertimod havde han indrykket Brevet i „den norske Tilskuer", for at hans Meninger kunde drøftes for Offentlighedens Domstol.

Men hvad er det for en usømmelig Lattermildhed, som udbreder sig, og det ikke alene paa Galleriet, men i selve Salen? Skammeligt og ærgerligt! Publikum fniser højt, og Storthinget antager Udseendet af et Theaterparterre imellem Akterne. Det er *Flor*, gamle Krigsraad *Flor*, som taler. Det er nok. Det er bleven nok til at le ad, og Alderdom og fordums Fortjenester har viist sig for skrøbelige til at beskytte imod Forhaanelse. Men oprigtigt, vidste jeg ikke, at det var den oprigtigste Patriot, erindrede jeg ikke, at det var Jernmanden fra 1821, som talte — Latteren vilde ogsaa have smittet mig, jeg maatte over det jeg hørte have glemt Alderen og Stedet. Det sidste kan vel ikke fritage Eenfoldigheden fra at man leer hos sig selv eller endog fra at Smilebaandet slappes, men Alderen, Alderen – skal der meer end den Pietet, man bør kunne forudsætte hos ethvert Menneske, til, for ikke at glemme, at den har et Stadium, det nærmeste Graven, hvori Sløvheden er naturlig som Mosen paa det gamle Træ; vetløs Tale naturlig som hos Barnet. Dog bør den anhøres med bøjet Hoved, om end med Tanken: det faar dog engang en Ende. Barnets Pludder bærer man over med, fordi man veed, at den vil gaa over til fornuftig Tale; hvorfor da ikke med Oldingens, der vil blive til noget endnu visere, til Dødens Taushed med det faste, mildt-sardoniske Smiil om Læben?

Men ikke her, ikke i Storthinget maa man tale i Barndommen; her forlange vi Beskedenhedens Taushed af den sløve Eenfoldighed uden at spørge om Grunden til denne. Vi ville kun, at den skal holde sin Træpande tilbage, sige disse Ubarmhjertige; og hvad Svar er der uden et „Tys!“ som er endnu grusommere, fordi det synes at have til Hensigt, at drive Oldingens Prostitution endnu videre ved at lade hvad han siger blive hørt. Men „Træpande“ er ikke nok betegnende for den urokkelige Rolighed, hvormed *Flor* bliver ved at misbruge sin uomtvistelige Ret til at tale med i Thinget, og, idet han taler imod Sagen, at fremme den mere end Nogen af dens Talsmænd ved den Undseelsens Lamhed, som maatte falde over dem, der ellers deelte hans Mening. Der maatte en Pande af Jern, Øren som Konchyliens Steenhvirvler til for at blive ved som *Flor* blev ved fra sin Plads imellem eller

ved Siden af Arup og Blom. Der sidder han nemlig, tilkaldt som første Suppleant fra Drammen, hvilken By han med Ære har repræsenteret paa Storthingene i 1818 og 21. Da, som én af Demokratiets Fløjmænd paa yderste Venstre, vandt han Navn af Patriot i sine Følelser, Liberal i sine Anskuelser — nu, da man hører ham at anføre Negeremancipationens Følger som uheldige og at anføre dette som Grund imod nogen Begunstigelse imod Jøderne, maa han ialfald give Slip paa det sidste Navn, om end Ingen kan berøve ham det første. I denne Sag idetmindste lagde han, Republikaner i sin Tro og i sin private Vandel, dette Navn, sit Livs Krone, af sig, og, om han maatte oprøres ved at mærke Spot hos Mængden, Medlidenhed hos Venner, kunde der vel ikke være synderlig Oprejsning i, at denne blandedes med Forbauselse. Dog, som sagt, Intet anfegtede ham. Det er med høj, skrigende Røst, Brillerne snart skudte op i Panden, snart for Øjnene, oplæsende af en Bog, en Rejsebeskrivelse, som han gestikulerer med i Haanden, at han anstrenger sine sammensjunkne Kræfter, sin Hjernes stivnede Fibrer. Havde han endda indskrænket sig til at oplæse af den Drammens Avis, han redigerede indtil han kom til Thinget, de Grunde imod Propositionen, han forleden Aar opstillede deri i en Opsats, som ingenlunde gjør hans Pen nogen Skam, vilde ***Flor*** have været den bedste Anfører for de 43; men nu er der ikke liden Grund til at tro, at Ingen bidrog mere til at reducere Modparternes Antal til det det blev.

„Han havde — saavidt der lod sig finde Rede i hans Foredrag — personligen kjendt flere Jøder uden at være bleven saaret af deres fornærmende Paatrængenhed, og uden at være bleven forurettet af dem. Det kunde altsaa ikke være af Fordom han stemte imod Forslaget. Man havde sagt, at Ikke-antagelsen deraf vilde brændemærke Nationen i Europas Øjne; men han havde Grunde nok for sin Mening, og dem vilde han fremsætte og følge, enten han saa udsatte sig for at blive brændemærket eller ikke. Han nærede ikke Religionshad; han ansaa det vakkert nok, om man lyttede til Humanitetens og Religionens Stemme; men der opstod ofte skadelige Følger deraf. Saaledes f. Ex. af Negeremancipationen, der baade paa Jamaika og paa Kap havde afstedkommet Voldsomheder

og Ulykker. Men om der ej var andre Grunde, var der dog een, som for ham vilde være nok. Han vilde nemlig aldrig stemme for at gjøre Hul paa Grundloven, som er Basis for vor hele Lovgivning og Forfatning, og desforuden var det især statsøkomiske Grunde, som havde bestemt ham“.

Foredraget sluttede med en lang Oplæsning af Rejsebeskrivelsen, der indeholdt endeel Kuriosa om hvorledes Jøderne i Galizien havde været tjenstvillige indtil Paatrængenhed. Og saaledes var man da kommen tilbage til samme Punkt i Ringen, skjønt her slugte rigtignok Hovedet Halen op. En af Rejsenotitserne var ellers af den Beskaffenhed, at den vakte forøget Munterhed hos de mandlige, Undseelse hos de kvindelige Tilhørere, som den Dag var talrigere end ellers.

Men heller ikke denne Gang var der langt fra det Komiske (om det Udtryk kan bruges om en gammel Mands Skrøbelighed) til det Alvorlige; thi nu hørtes en Tale, der kunde bringe, og virkelig ogsaa bragte, Rørelsens Taarer i baade mandlige og kvindelige Øjne. Det var Præsten *Castbergs*, Repræsentant paa alle Storthing siden 1830. Og denne blide Stemme, kun moduleret for Formaninger og Velsignelser, har engang kommanderet foran et Kompagnis Front, denne Haand, som nu med let Svæven følger de fromme Ord, har engang svinget Kaarden i Spidsen for norske Musketerer. *Castberg* har været Officeer; men godt er det at mærke af hans hele sandt præstelige Væsen og af en Dygtighed, som Storthingene vide at benytte, at det ikke var forsvundne Aars gode Udsigter i det Gejstlige eller Omsorg for Familjen, der alene var Hoveddrivefjederen til at han ombyttede sin Stand. Han havde forberedet sig, men han talte højt og med et Udtryk, som indprægede i Hjerterne ethvert Ord og med dem den dybeste Agtelse for hans Tænkemaade.

Saa talte *Castberg* Ord til andet: „Jeg tillader mig ved nogle faa Ord at afgive den Erklæring, at ikke heller jeg tør negte min Stemme til Ophævelsen af det Forbud, hvorved Jøder ere udelukkede fra Riget. Jeg tør det ikke, fordi jeg som Kristen ej skulde kunne forsvare det og som Menneske er mig bevidst, at Samvittighedens Stemme, at Humanitet, at de ædleste Følelser i det menneskelige Hjerte oprøre sig mod en

saadan Krænkelse af den Kjærlighed, der minder om vor fælles Guds omfattende og uendelige Barmhjertighed. Man har til Forsvar for en modsat Beslutning taget saagodtsom udelukkende sin Tilflugt til materielle Interesser; men i den deraf udledede Argumentation skjulte sig store Vildfarelser. Det ydre Menneske staar dog ej isoleret fra det indre, og dersom dydige Grundsætninger lede Menneskets Handlinger, saa føre disse upaatvivlelig til Velsignelse, hvor lidet lovende end Udsigterne dertil stundom kunne være for menneskelige Øjne. Unegteligt er det derfor den klogeste politiske Regel, stedse at tage Gud med paa Raad, og var der end nogen klogere Regel for de udvortes Anliggender, saa burde dog Enhver bede Gud bevare sig fra at følge den. Overbeviist om, at denne Gud ej har givet os Norges Land saaledes til Odel og Eje, at vi med hans Vilje skulde kunne udelukke derfra et Folk, som han ogsaa opholder paa Jorden, tør jeg ej negte Jøden Adgang til Riget; thi det staar dog vel fast, at Jorden og dens Fylde er Herrens. Det er da min Mening, at der er langt vigtigere Indlæg i denne Sag end Skribenters og Børskommitteers — vi have Religionens, Humanitetens, Ydmyghedens, Kjærlighedens — disse har jeg agtet paa, og jeg vil lade mig lede af de Oplysninger, som ved dem meddeles, idet jeg trygt overlader Følgerne deraf til Ham, hvis kjærlige Omsorg omfatter den Frie og den Ufrie, den Kristne og Jøden."

. . . „Sagen gaar", hviskede man, da han havde talt. „Det er umuligt, at Nogen, efter at have hørt dette, kan være bekjendt at stemme imod."

„Og mindst Nogen af Præsterne", lagde Folk til, som ikke vidste, at der er flere Folder i Menneskehjertet end bag i Ryggen paa Præstesamarien.

„Nej, umuligt, umuligt! Det maatte være et Steenhjerte, en Hykler" o. s. v. hvad man nu kunde sige i Hedens Hyperboler. Deri var man idetmindste enig, at det var ønskeligt, at han var alt andet end Præst, og at dersom Nogen af Haugianerne i Thinget nu stemmede imod, var deres Kristendom *par excellence* ikke stort andet end Farisæisme.

De Fleste havde nu vel ikke troet sine egne Øren, da de hørte *Flors* afskyelige Ytring om Negeremancipationen, og

hans Venner tør nok gaa god for, at han ikke mente det saa ilde. Imidlertid blev, til Overflod, en menneskeligere Anskuelse, i Forbigaaende under Foredraget, ytret af en af Thingets Bønder. Det var af *Peder Faukald*, tillige et af dets lyseste Hoveder, Thotens Stolthed, Vest-Oplandenes faste Repræsentant siden 1830. Han er Hjelm imellem Bønderne: de samme højhjertede Anskuelser, de samme reen-menneskelige Hensyn, den samme europæiskartede Liberalisme ved Siden af den kraftfuldeste, mest udprægede Norskhed, det samme frie Blik over Forholdene, den samme Livlighed og Blodsvarme, ja lige indtil den samme Vivacitet i Organet, Udtrykket og Maade at føre sig paa. Man skulde tro det er en Franskmand som taler, saa hurtigt lyder det for Øret. Han er allerede et Stykke paavej før man faar følge med denne flydende Tunge, som den livligste Aand sætter i ustandset Bevægelse som Strømmen sit bløde, sivlige, ormende Græs. Han har fortrængt Haagenstad i hine Oplandes Folkekjærlighed, som den lyse, venlige, ranktskydende Bjerk trækker Alles Øjne til sig fra den mørke Furu, den seendrægtige Gran. Han er bleven den Første i deres Valg, og om Embedsmændene havde den samme Indflydelse paa Valgene, som Bønderne har, visselig han vilde vælges, uanseet at han er Besparingsmand saa streng som Nogen, men aldrig smaalig. En saadan Bonde føler Alle tilhører Nationen som en Ære, som et Exemplar af en norsk Bonde, Fremmede maa forbauses over, som en Undtagelse, der vil Aarhundreder til før den bliver Regel og almindelig. Og denne mest dannede af vore Bønder er ogsaa den mest modtagelige for Grunde, denne mest folkekjære imellem dem den mindst rædde for at bekjende sig til en Mening, som ikke er deres. Kort — dog endnu et Træk, som mere end noget andet viser Ægtheden af hans Dannelse, Perfektibiliteten af hans ualmindelige Sjel, Harmonien i Udviklingen af dens Evner. Det er ikke hans, Selvlærlingens, stilistiske Færdighed, men noget endnu sjeldnere hos vore Bønder, saa dygtige de ellers kunne være, det er, at han i høj Grad besidder Skjønsands, æsthetisk Følelse, Agtelse for Kunsterne. Han er ikke bange for at bekjende det Utrolige, at de ikke ere blot det ørkesløse Genies Affødninger, den ødsle Luxuses Plejebørn, men at de

ere national-nyttige og bør æres og plejes som Fædrenelandets ægte Førstefødte.

Hvor naturligt, at denne Bonde var den Første og Eneste imellem Bønderne — med Undtagelse af Kommitteemedlemmet *Björnsen* — som tog Ordet for Mosaiterne? Fordom kan ligesaalidt klæbe ved denne udviklede, krystalspillende Aand som Støvfnugget ved Lysets brændende Flamme; og, saa højt han elsker sit Thoten, troede han dog ikke, som Tønsager om Ejdsvold, at Hjembygden var det bedste Sted til at komme paa det Rene med hvad hine tre Konstitutionskommitteens udmærkede Hoveder behøvede Dynger af Skrivter og Rækker af Maaneder til, forat sætte sig ind i og at udvikle.

Saa talte *Faukald* . . „Tys! tys! lyder det mellem Tilhørerne, da Alle ere spændte paa hvorledes *Bonden* vil erklære sig, og Thingmændene vende sig imod ham, simple og opvakte Ansigter om hinanden. Kun Haagenstad bliver siddende, rolig og urygget som altid, drejende paa sine Tommelfingre under Skranken. Kun et enkelt lurende Sideblik under de buskede Øjenbryn, kun et enkelt. Han mærkede hvor det bar hen, at *Faukald* ikke den Dag hørte Bønderne til, ikke den Dag var hans Medrepræsentant. Han repræsenterede noget Højere: Civilisationen saadan som den tilhører en højere Oplysning, saadan som den endnu er ideal og uopnaaet af Fleerheden.

Faukald har Ordet: „Det er en Alvorsstund, denne Dag da den Sag, der nu er Gjenstand for Afgjørelse, maa ansees for et Samvittighedsspørgsmaal, fra hvilkensomhelst Side man end betragter den. Det gjælder Ophævelse af en Bestemmelse, der har sit Udspring fra en af de forud opstillede Grundsætninger, hvorefter vor Konstitution siden blev formet, men hvis Vedvaren tillige strider mod Erkjendelsen af naturlige Menneskerettigheder. Hvad Under da, at den læge Repræsentant er kommen i Thinget med Tvivl? Disse Tvivl forøge sig for mit Vedkommende hovedsagelig med Hensyn til Bestemmelsen i Grundlovens § 112, nemlig om Erfaring nu kan haves for Nødvendigheden af den foreslaaede Ophævelse. For at komme til nogen Overbeviisning herom, vil denne Sag ikke kunne betragtes fra det almindelige Standpunkt. Det er i verdens-

borgerlig Henseende samme bør granskes, skal noget afgjørende Resultat opnaaes. Maaske det var rigtigt i 1814, at Bestemmelsen om, at Jøderne fremdeles negtes Adgang til Riget, beholdtes i Grnndloven, foranlediget saavel ved vore særegne Forholde, som af andetsteds tilstedeværende Virkelighed; — men kunne samme Bevæggrunde fornuftigviis være tilstede nu? Jeg antager det ikke. Begrebet om Humanitetsgrundsætninger, saavelsom om de menneskelige Rettigheder have siden den Tid særdeles uddannet sig, og til en af Virkningerne heraf hører netop Negeremancipationen. Men disse Fremskridt maa vel ansees som Følger af opklarede Begreber og af en stigende Civilisation, hvis sikreste Støtte findes i Kristlærens Grundideer. Er nu dette saa, maa ogsaa Erfaringen antages at være tilstede i dette Tilfælde. Den demokratiske Tendents, som er Grundtrækket i vor Grundlov, er Borgen for, at Antagelsen ikke vil modsige dennes Aand. Ved gjentagende at have tænkt over denne Gjenstand er jeg kommen til den Overbeviisning, at jeg bør give min Stemme til Kommitteens Indstilling. Hvad det Materielle angaar, da er Sagen vistnok af mindre Betydning, idet Schakring ved vore Love er forbudt, og hvad Bemægtigelse af Handelen &c., som man saameget frygter for, angaar, da er der heller ikke nu noget i Vejen for, at Jøderne kunne igjennem Kommissionærer anvende sine Kapitaler her."

Faukald bliver ikke alene om Æren imellem Bønderne. En høj sort Skikkelse rejser sig, en dyb paa engang huul og fyldig, orakel- eller kirkeklokkeagtig Røst høres. Det er vor Ven fra Kommitteen, Kirkesanger *Björnsen*, som i et Foredrag, han holder skrevet i Haanden, giver et Sidestykke til Castbergs hjertegribende Ord. Ogsaa han forkynder denne Grundsætning, at den moralske Verdensorden hviler paa Retfærdighed, at det Retfærdige skal øves, om dets Nytte end ikke for Øjeblikket kan sees og begribes. Han fremmaner Jesus. „Det er, siger han, religiøse og moralske Grunde — disse som af Fleerheden af Talerne ere fremførte — der bevæge mig til at stemme for Kommitteens Indstilling. Man maa stedse uden materielle Hensyn handle moralsk rigtigt, da dette stedse vil lede til velsignede Resultater; men at udelukke en Klasse Medmennesker, uden

nogen Brøde, fra at betræde Jordbunden, kan vel Ingen paastaa er moralsk rigtig handlet. Han fandt ogsaa saameget mere overvejende Betænkeligheder mod at udelukke just *denne* Menneskeklasse, som den er Levninger af et Folk, der saa at sige er Moder til vor Religion, og fra hvem Jordens Lærere og alle Menneskers Frelser vare udgangne. Maatte han saaledes betragte Forbudet i Grundloven i moralsk Henseende for urigtigt, fandt han det ogsaa for sin Pligt at votere for, at det snarest muligt udgik."

Men nu kommer *altera pars*; men desværre for den ikke „Humlen", som man siger; men snarere Tyndtøl. *Audiatur!* Den, som talte først, plejer at brygge det paa hvad Andre har sagt. Men min Gud, det hvide Hoved, som rejser sig dernede paa første Bænk, Agershuus Amts første Repræsentant, Thingalfabetets Alfa, men ikke tillige Thingets Omega uden forsaavidt at han, som sagt, gjerne bier til Andre har talt og saa kommer bag efter — det er jo *Tönsagers*, fromt og mildttænkende, som om dets Hvidhed var Naadesymbolet, en himmelsendt Dues skinnende Vinger, neddalet for at bortjage alle skumle, umilde og vildfarende Tanker derifra? *Tönsager* maa være *for*, *Tönsager*, som er saa dannet og human, at Folk i Graat, som sidde nær ham, tro, at han ikke duer til at være Bonderepræsentant. . . Ak nej! Denne Gang var dette Hvide Faareuld, simpleste Faareuld. Fra Ingen hørte man et skrøbeligere Ræsonnement. *Tönsager*, den første Bonde, som talte imod Sagen, begyndte nemlig med den naive Tilstaaelse, at han var rejst hjemmefra med sit Nej, fortsatte med at indrømme Vægten af de Fordringer, som Humanitet og Tolerance opstille, hvisuagtet han dog vilde stemme imod, og sluttede med den besynderlige Paastand, at man, formedelst den bestaaende Civillovgivning ikke gavnede Jøderne ved det paatænkte (naturligviis det første nødvendige) Skridt. „Maaske havde der heller ikke (efter tre Aar og megen Skrivtvexling) været Anledning nok til offentligen at ytre sig om Forslaget." Saa skrøbeligt dette Ræsonnements Grunde end vare, deelte dog Modparterne, som man siden vil se, dem imellem sig, saa hver fik een af dem til Kjerne i sin Tale. Det er Armodens Nøjsomhed. Ja selv det Guddalske Argument, at Rigs-

forsamlingsmændene vare saa vise Mænd, at man maatte binde sig til alle deres Bestemmelser, laa *in nuce* i Tønsagers Foredrag. Thi Udgiveren, der kjender Tønsager personlig, maatte med Forbauselse se ham trække „Fortrolige Breve fra Rigsforsamlingen i Ejdsvold“ frem, og høre ham paaraabe sig Forfatterens dengang havte Mening. Nu er tilfældigviis Forfatteren af disse Breve Udgiverens Fader, og han har bemyndiget mig til at erklære paa hans Vegne, at han forlængst ikke nærer den længer. Og Taleren kunde heller ikke vel være uvidende om dette Meningsskifte, som udentvivl er foregaaet hos alle endnu levende Konstituenter.

Men ***Hjelm*** var ikke langt borte. Han havde taget Sæde tæt ved den sidste Taler, dannende et Ørehorn af det Hule i Haanden.

„Han havde nok ventet, at Dissents vilde opstaa, men han havde ikke troet at skulle faa høre saa svage Grunde, som her vare fremførte. Han vidste nok, at der var Jøder i Lemberg, men ikke at de vare saa tjenstagtige, som Flors Beretninger skildrede dem; i Konsekventse med Flors Slutninger kunde man paastaa, at der ikke bor kristelige Folk i Danmark, fordi man der træffer paa mange paatrængende Strandkadetter. Erkjender man først, at Humanitet og Religion byder at udslette den vanærende Bestemmelse i Grundlovens § 2, saa ere derved alle Hindringer for at gaa ind paa Forslaget ryddede af Vejen. Herved gjør man det første Skridt. Senere vil Civilloven gjøre de følgende. De Grunde, man havde anført for Udsættelse, kunde ligesaa godt anføres næste Gang Forslaget kommer paa Bane, og skulde de faa nogen Vægt, saa vilde der endnu hengaa mange Aar før man opnaaede Hensigten. Men med Hensyn til nogle Ytringer af en Taler maatte han bemærke, at Kommitteen aldrig kunde have den Tanke at ville fornærme afdøde Generalprokurør Falsens Minde, og havde ikke tænkt sig Muligheden af at noget Saadant skulde kunne uddrages af dens Ytringer, ellers vilde den sikkerlig have afholdt sig fra at anføre det i Indstillingen berørte Faktum. Grunden, hvorfor Kommitteeen havde gjort det, var den Vægt, der maatte tillægges Ytringer af en i politiske Forhold saa paalidelig Mand som Falsen. Hverken paa denne eller de øvrige Kon-

stituenter havde Kommitteen tænkt at kaste en Skygge for deres Meninger. Som Tidens Tjenere og ikke dens Herrer stode vi Alle under dens Paavirkning. Men Tidens Anskuelser ere nu anderledes end dengang, og navnlig vilde han anføre, at En af Konstituenterne, Professor Sverdrup, som dengang voterede for Bestemmelsens Optagelse i Grundloven, nu havde forandret Mening i den Henseende og udtrykkelig erklæret, at han nu vilde have stemt for Forandringen.“

Et uforvansket Bergenhusingsmaal lader sig høre. Det er *Harald Kolbejnsen Guddal*, som indlader sig paa at forsvare Minoriteten i Konstitutionskommiteten. Saameget faar man imidlertid ud deraf, at han, efter at have erklæret, at han henhørte til denne, forsikrer, at han vedbliver sin Mening, fordi man kunde være vis paa, at Repræsentanterne paa Rigsforsamlingen havde været saa oplyste og fædrelandssindede Mænd, at hvad de havde skrevet fortjente at staa uforandret.

Sörenssen har atter Ordet. Det var nu man skulde vente hans Hovedforedrag. Men Rørelsen af hans egen Interesse for Sagen og vel ogsaa Smerten over at Grunde, Forsvar fra Tankens og fra Følelsens Side, Anstrengelser, kort Alt dog alligevel vilde være spildt paa den forudfattede Mening, som nylig havde faaet Organer just som den selv var til, henrev ham indtil Taarer, saa der ikke blev stort af Talen. Dog hvilke Ord skulde have virket som disse Taarer, overtydet saa klarligen om hvor inderlig hans Overbeviisning om Sagens Retfærdighed var?

„Naar jeg hidtil har tiet i Sagen — talte han — da maa man ingenlunde misforstaa denne Taushed, som om den havde sin Grund i Mangel paa Interesse for Sagen. Men hvor, som her, de ædleste og dygtigste Kjæmpere have rejst sig til Forsvar for Sagen, der veed jeg intet at tilføje, der kunde have nogen Indflydelse paa Forsamlingens Oplysning med Hensyn til dennne Gjenstand; dersom ikke de Grunde, der af de mange hæderlige Mænd ere anførte, skulde kunne rokke Fordommen i nærværende Sag, formaar jeg ingenlunde at gjøre det. (Her afbrød Taarer ham). Det er Menneskehedens Sag, som har været ført. (Atter traadte Taarerne frem, og Hul-

ken vilde betvinge hans Stemme). Jeg stoler paa, at det Væsen, som styrer Nationernes Skjæbne, har oplyst Enhvers Hjerte og Forstand i denne Forsamling, og derfor vil jeg haabe det bedste Resultat — — —."

Sörenssen havde endt. Man saa, at han ikke kunde blive Herre over sin Sindsbevægelse. Der indtræder en Pause, betydningsfuld som den, naar Præsten tier for Alteret, og Ringen vexles eller Hænderne gives. I denne Stund var det ogsaa upaatvivlelig, at flere af de i Dagens Løb vundne Overbeviisninger gave sit Ja. Og de henbares ganske vist i den dømmende Guds Skjød, som seer Hjerter og Nyrer, og som tager Omvendelsen selv i det Sidste.

Men vore Bønder have haarde Huder, og kun liden Modtagelighed for Sentimentalitet. Og een af de haardeste er ganske upaatvivlelig den gamle Kirkesanger *Lars Jenssen*, Repræsentant fra Hedemarken siden 1830. Han har Fortjenester af Almueoplysningen som Forstander for et Slags Privat-Seminarium, men den Oplysning, som er falden ind i hans egen Sjel, maa ikke have været stærk nok til at gjennemklarne hans Forstand og gjennemvarme hans Hjerte. Den har kun været det Lys, som et Spejl, sat i Solen, kaster ind paa et Loft eller Pulterkammer. Da kan man faa se rare Ting hos Naboen: Parykblokker, svævende Gespenster af ophængte Klæder, en listig Kat, alskens Skrammel, som Ingen ellers vilde gjemme paa, o. s. v. Jeg vil nu ikke sige, at det seer saaledes ud i denne Repræsentants Hoved; men at det har Begreber, som, formedelst sin Træagtighed, ved det Tilsnit af Menneskelighed, som dog altid maa gives dem, gjerne kunde kaldes Parykblokker, og at der ikke mangler paa Skyggebilleder, er ikke Jødesagens Afgjørelsesdag den eneste i Storthingenes Annaler, som har afgivet Vidnesbyrd derom. Noget lignende til Katten paa Loftet mangler heller ikke i denne forslagne Repræsentants Hoved. Han kommer aldrig i Debatterne før han har faaet tillivs og fordøjet hvad der er bleven sagt til Fordeel for den Votering, han agter at afgive, og da faar man det i en Duodezudgave af *Lars Jenssen*, begyndende med et ganske ejendommelig vægtigt „*Jeg* tror nu", og endende med et demonstrativt „*Jeg* agter derfor at stemme *saa* o. s. v.,

det er: „og saaledes venter jeg, at enhver Bonde vil stemme med". I materielle Sager er det da altid den mindst mulige Bevilling, som skal drives igjennem, ved Konstitutionsspørgsmaal Grundlovens Urørlighed, og i Sager af aandig Natur, som denne, at give Aandigheden en Goddag, og, efter en Frase eller to for den sorte Kjoles Skyld, at faa den ned i Støvet. Det er en kommunalsmaalig Demokratisme uden Begejstring og Idealitet i sit Indre, uden smukke Theorier, uden Skjønhed eller Glimmer i sit Ydre. Det kommer ikke an paa et Talent i Spidsen, men paa en Stemmeangiver og saa det behørige Antal af Stemmende. Og en saadan Slags Klokkebuk har det lykkets *Jenssen* at blive, saa man kunde vide, at Mange vilde følge efter, da han begyndte med sit: „*Jeg* agter at stemme imod Kommitteens Indstilling".

Han gjentog derpaa den allerede berørte Betænkelighed, der støtter sig til Grundlovens Bydende, at Erfaring skal have viist Hensigtsmæssigheden af en Grundlovsforandring, den han benegtede at være tilstede. Jøderne selv havde jo ikke anmodet om nogen Adgang, saa det ikke kunde være nogen Krænkelse mod deres Rettigheder at negte dem samme. Ret dertil havde de ikke, og desuden kjendte Kirkesanger Jenssen ingen Nation, som havde havt Fordeel af at optage Jøderne. Man kunde godt efterleve Budet: „Du skal elske din Næste som dig selv", uden derfor at indrømme ham Plads i sit Huus, især naar han hverken bad derom eller trængte dertil. Saamegen Ret maa man dog have, og derfor agter *Jeg* o. s. v.".

Men Benyttelsen af denne saa ofte hørte Lignelse gik ikke af uden en Lektion for Vedkommende i Humanitetens og Gjæstfrihedens Pligtlære. „Kirkesanger Jenssen, ytrede *Holmboe* med Indignation i Maal og Mine, maatte han, med Hensyn til hans Sagte om hvorledes han troede at kunne bære sig ad i sit Huus, spørge, om han vel kunde finde det kristeligt, at sætte over sin Huusdør: „her bor N. N.; men der kommer ingen Trængende eller Fremmede ind!" og naar den Fremmede beklagede sig over at være bleven udviist eller kastet paa Døren, at svare ham, at Ingen havde bedet ham om at kom-

me ind, og at han maatte tage Skade for Gjengjæld.“ Jenssen blev Svaret skyldig.

Men i Thinget sad endnu en tjenende Broder af ulige større Evner og større Indflydelse. Saalænge *han* ikke havde erklæret sig, kunde man endnu ikke vide hvorledes Fleerheden af Bønderne vilde stemme. Det var Kirkesanger ***Ole Gabrielsen Ueland,*** Repræsentant fra Stavanger Amt siden 1833. Et ganske udmærket Hoved. Men denne Gang vilde det ikke begribe, at Grundlovbestemmelsen først maatte ophæves før man kunde komme til Civillovgivningen. Noget maatte man have at anføre; og *Ueland* er, med al sin naturlige Overflod paa Argumenter at vælge imellem, besynderligt nok, bekjendt for at være den mindst kræsne i Valget deraf. Det var ham, som anførte imod en Bevilling til Artilleriet at Napoleon, „som bekjendt“, havde vundet sine Slag uden denne Vaabenart. Det er ham om Maalet at gjøre. Han nytter Motiverné ud som Vanter, der kunne vrænges. Har et tjent til eet Maal om Formiddagen, kan det tjene til noget andet om Eftermiddagen. Det var ham, som fremhævede Vigtigheden af Sø- og navnlig af Skjærgaardsforsvaret, da der engang skulde bevilges til Landarmeen, og af denne, da Bevillingen til Flaaden var fore. Maalet var kun, at faa saa lidet som muligt til begge. Det glatte sorte Haar, det spidse, blege Ansigt, den smale Figur i den sorte Kjole giver ham ogsaa udvortes en Lighed med et Medlem af det berømte Jesu Selskab, saaledes som man forestiller sig dem. I Hjerte og Gemyt har han intet deraf.

Man hører i nogle Sekunder en jedderlandsk, slæbende Stemme, de Ord „Følelse“, „Fornuft“, „løbe af med“ o. s. v. Endelig fatter man, at det er *Ueland*, der har opdaget, at Sagen synes at have vundet Sympathier for sig ved nogle af de holdte Foredrag, og at han nu søger at bekjæmpe dem. Maaske *Sörenssens* Rørelse har røbet ham Tilværet af denne farlige Fiende for hans Mening. Nok, han advarer mod at lade sig bemestre af Følelsen. Man maatte ikke lade den løbe af med Fornuften. Heller ikke kunde han indse, at det stred mod Religion og Naturret, at et Land foreskrev Egenskaberne hos de Fremmede, det vilde optage. Desuden kommer man ej et Skridt videre med Hensyn til Jødernes Adgang til Riget,

om man end hæver Grundlovens Forbud herimod, thi den civile Lovgivning staar dog hindrende tilbage, saa det ganske vil bero paa kommende Storthing, om man, ved ogsaa at forandre denne, vil give den her foreslaaede Forandring nogen Betydning. Man kan altsaa uden Skade udsætte Sagen saalænge, og se Tiden an. „Sagen bør ialfald betragtes med rolig Overvejelse, som maaske ikke har været Tilfælde under disse Forhandlinger, hvor det virkelig syntes som om Følelsen løb af med Fornuften."

Sörenssen griber Ordet med Ivrighed: „Jo, ved den omhandlede Grundlovsforandring er der gjort et Skridt fremad, og det et stort og vigtigt, nemlig et, der er en nødvendig Forberedelse til at kunne ordne Sagen saaledes, som det er en oplyst, frisindet Nation værdigt, og højere Interesser fordre. Hvad den civile Lovgivning angaar, da kan den ikke forandres i denne Henseende uden at Baandet først løses i Grundloven. Desuden maa det, som af en foregaaende Taler antydet, erindres, at, hvorledes man end betragter Sagen, er det dog temmelig klart, at den her omhandlede Bestemmelse ej har sin rette Plads i Grundloven, og man bør derfor saameget mindre betænke sig paa at lade den udgaa. Men for Nærværende er blot Spørgsmaal om at gjøre dette første Skridt til at aabne Jøderne Adgang for Fremtiden, og derfor er denne Stund af afgjørende Vigtighed."

Holmboe: „Naar Ueland klager over, at Følelsen har gjort sig gjældende under nærværende Sags Behandling, da kan dette dog ikke anføres som Grund til at udsætte Sagen; thi enten den behandles nu, eller om 3 eller 6 Aar, er den af den Beskaffenhed, at den stedse vil tiltale enhver for det Rette varmtfølende Mand. *) Forresten er det ej alene Følelsen, som dog stedse vil fordre sit Krav, men ogsaa Fornuften, der her har gjort sig gjældende, og det ved vel saa gode og vægtige Grunde, som dem man har hørt fra Modpartiet."

---

*) Höhnen auch die herzlos Kalten,
die Erglühn für Thorheit halten,
brennet heisser nur und treuer
von des edlen Eifers Feuer!

Uhland.

En ubehagelig slæbende Røst lader sig høre. Det er *Ole Torgersen Svanö*, gammel Repræsentant fra Nordre Bergenhuus Amt, en af Haugianernes Patriarker. Han prætenderer altsaa Religiøsitet i højere Grad end almindelig, og man skulde da have ventet, at se baade ham, den særlige Ven af det gamle Testamente, og de øvrige Haugianere imellem Bønderne selvskrevne paa Sagens Side. Men denne Slutning holdt kun Stik med gamle Grendahl, en af den spredte Menigheds Fædre i det Throndhjemske, som ganske lod sig bestemme af Religionens Bud og Aand. Af Svanøs Religiøsitet var der denne Dag ikke mere tilbage end hiin Bedemandsstemme — ja med den Røst maa den bekjendte „Havde-ikke-Gud-forløst-dig-var-du-død-i-Synden Barebone“ have fremklynket sine puritanske Bønner. Hvad han sagde gik ud paa, at man burde udsætte med Afgjørelse indtil man havde faaet Sagen mere oplyst.

Svanø kunde være vis paa, at han vilde blive opfordret til at opgive hvilke Oplysninger han endnu savnede; men imidlertid gav *Ueland* Anledning til en mellemkommende Ordvexling, idet han nemlig gjensvarede Sørenssen og Holmboe, at, naar han først vilde se de Bestemmelser, Privatlovgivningen opstillede i denne Henseende, ophævet, før han stemmede for Forslaget, saa var det, fordi han først vilde have Garanti for, at Jøderne i Lovgivningen skulde behandles som vore Medmennesker, ikke som Trælle. Dersom Jøderne ikke ved den emanciperedes, saa de ganske kunde behandles som Brødre, og ej betragtes som en egen forhadt Kaste uden borgerlige Rettigheder, vilde han, om han ellers kunde ønske at give sin Stemme til deres Optagelse, hellere se dem fremdeles negtede Adgang, end optagne paa en saadan Maade.

Holmboe: „Men det er jo en Umulighed, at ordne Forholdene med den private Lovgivning før Grundloven har undergaaet den foreslaaede Forandring? Udsættelse af Sagen indtil Civillovens Bestemmelser samtidig ere blevne forandrede forekommer mig at ligne Drengens Ræsonnement, der ikke vilde springe i Vandet før han havde lært at svømme.“

Sörenssen: „Man kan dog ikke med Rimelighed tænke paa at behandle Jøderne i Lovgivningen som Trælle. Forresten kan jeg ikke andet end være enig med Ueland i, at

Jødernes Forhold til Landets øvrige Borgere ikke bør ordnes saaledes, at de udgjør en egen Kaste for sig selv, men gives borgerlige Rettigheder i Lighed med de øvrige Borgere, dog med den i Grundlovens § 92 indeholdte Indskrænkning. Derimod er det min Mening, om man gaar ind paa at aabne dem Adgang til Riget, at man gjennem den almindelige Lovgivning skal opstille visse Garantier, som f. Ex. at foreskrive visse personlige Egenskaber o. s. v., uden hvilke Forbudets Ophævelse ikke skulde komme dem tilgode."

Men endelig lader en af de 6 Præster, som fandt det passende for sit Kald at stemme imod et Forslag af dettes Natur, høre ifra sig. Det er den nye Repræsentant fra Søndre Bergenhuus Amt, Sognepræst *Hammer*, som med bøjet Hoved, nedslagne Øjne og i en yderlig affekteret Skriftestolstone erklærer, at ogsaa han satte Kjærlighedens Bud højt og istemmede hvad man havde sagt, at man skulde elske sin Næste som sig selv. „Men der stod ogsaa skrevet: dømmer ikke, saa skulle I og ikke dømmes! og derfor burde man ikke dadle Nogens Dom, og saaledes heller ikke hans, naar han efter bedste Overbeviisning stemmede imod Indstillingen."

Maaden hvorpaa disse Ord fremsagdes, Maneren, havde dog endnu større Deel, end deres Indhold og Aand, i det modbydelige Indtryk, som de synligen og hurtigen vakte. „Det var da ogsaa en Præst!" mumlede en kvindelig Tilhører, som havde tørret Taarer af Øjnene efter Castbergs Foredrag.

Men *Hjelm* udslettede snart dette Indtryk. Han, der havde indhentet og i Indstillingen præsteret saa mange, nøjagtigen dokumenterede, Oplysninger, kunde nok have Interesse af at vide hvad det var for nogle yderligere Ole Torgersen Svanø savnede. „Jeg synes sandelig — sagde han — at Hr. Svanø maa kunne være fornøjet med de Oplysninger, han havde faaet, og ialfald bør han paavise, hvilke Kommitteen da har forsømt at indhente, eller hvilke han ønsker. Og naar Ueland paastaar, at Jødernes Udelukkelse ikke strider mod Natturretten, da vil jeg henstille til Enhver, om det ikke maa ansees som en af den naturlige Rets første Bestemmelser, at

Mennesket har Ret til at opholde sig paa Jorden? Men denne Ret fik Jøderne jo ikke, naar andre Nationer vilde udelukke dem fra sit Land paa samme Maade, som vi, hvortil jo de andre Folkeslag absolut maa have samme Beføjelse. Det maa vel ogsaa ansees at stride mod et Menneskes naturlige Ret hvad der som i Kommitteeindstillingen oplyst tildrog sig mod Mosaiten Leja, som, uden at have begaaet anden Forseelse, end at være uvidende om vor Lovgivnings her omhandlede unaturlige Bud, blev kastet i 28 Dages Fængsel paa Vand og Brød — og man maa da vel spørge, om en Lov, der fører til saadanne Resultater, er retfærdig? Dens Strid imod Naturretten er desuden klarligen fremstillet i det theologiske Fakultets Responsum."

Svanö skulde nu paavise hvilke yderligere Oplysninger han ønskede. Han rejser sig stammende. Men Svanø har altid troet paa overordentlig Hjelp fraoven. Og det svigtede ikke heller nu. En barmhjertig Kollega, som sad ovenfor ham, hviskede nemligen til ham: „Siig Egidius! Egidius's Breve!" Og Svanø slap da udaf Kniben ved at ytre, at han, i Henhold til Provst Løbergs Forlangende *), f. Ex. havde meent, at Konsul Egidius's Skrivelser burde fremlægges. Man stod saaledes atter ved Udgangspunktet, hvorfor Præsidenten erklærede Sagen optagen til Votering, om Ingen havde mere at ytre. Klokken var 3. Alle taug.

Lodtrækning afgjør, at Voteringen skal begynde fra Kragerø, hvorefter den da gaar alfabetisk omkring til den atter kommer til Bogstavet K.

Voteringen foregik saaledes:

Byfoged ***Krohn*** (Kragerö): Ja! Sognepræst ***Castberg*** (Laurvig): Ja! Gaardbruger ***Midhassel*** (Lister og Mandals Amt): Nej! Foged ***Heiberg*** (do): Ja! Gaardbruger ***Nödbek*** (do): Nej! Skipper ***Bögvad*** (do): Nej! Byfoged ***Vogt*** (Moss): Ja! Sognepræst ***Aas*** (Nedenæs Amt): (Nr. 1 af de 6 Præster): Nej! Sognepræst ***Faye*** (do): Ja! Gaardbruger ***Nöstvig*** (Nordlands Amt): Nej! do. ***Kulstad*** (do.): Nej! Amtmand ***Stabell*** (do.): Ja! Gaardbruger ***Aandal*** (Romsdals Amt): Nej! do. ***Rökkum*** (do.): Nej! Provst ***Holtermann*** (do.): (Nr. 2). Nej! do. ***Thoresen*** (do.): Ja! Adjunkt ***Arentz*** (Skien og Porsgrund) Ja! Höjesteretsadvokat ***Hjelm*** (Smaalehne-

*) Under de her udeladte forelöbige Forhandlinger. (U. A.)

nes Amt): Ja! Gaardbruger ***Roll*** (do.): Ja! do. ***Herrefosser*** (do.): Ja! Artillerikaptejn ***Holst*** (do.): Nej! Byfoged ***Christensen*** (Stavanger): Ja! Skipper ***Svendsen*** (do.): Ja! Kirkesanger ***Ueland*** (Stavanger Amt): Nej! Provst ***Löberg*** (do.): (Nr. 3). Nej! Lodsoldermand ***Monsen*** (do.): Nej! Gaardbruger ***Bjelland*** (do.): Nej! Overlærer ***Lange*** (Tromsö) Ja! Krigsassessor ***Schnitler*** (Throndhjem): Ja! Kjöbmand ***I. N. Jensen*** (do.) Ja! Justitiarius ***Roll*** (Throndhjem): Ja! Konsul ***Jensen*** (do.): Nej! Lensmand ***Rygh*** (Nordre Throndhjems Amt): Nej! Gaardbruger ***Lyng*** (do.): Ja! Lensmaud ***Anziön*** (do): Nej! Prokurator ***Hansen*** (do.): Nej! Gaardbruger ***Sæter*** (Söndre Throndhjems Amt): Nej! do. Overstiger ***Olsen*** (do.): Ja! do. ***Soelberg*** (do.): Nej! do. ***Grendahl*** (do.): Ja! Grosserer ***Föyn*** (Tönsberg): Ja! Byfoged ***Finne*** (Österriisöer): Ja! Gaardbruger ***Tönsager*** (Agershuus Amt): Nej! do. ***Valstad*** (do.): (Et særdeles raat og lidenskabeligen udtalt). Nej! Statsrevisor ***Daa*** (do): (Med al Maalets Vægt). Ja! Gaardbruger ***Erlandsen*** (do.) Nej! Toldkasserer ***Lange*** (Arendal) Ja! Amtmand ***Schydz*** (Bergen) Ja! Assessor ***Aall*** (do.) Ja! Bagermester ***Martens*** (do.): Ja! Rektor ***Holmboe*** (do.): Ja! Gaardbruger ***Fuhr*** (Nordre Bergenhuus Amt) Nej! do. ***Svanö*** (do.): Nej! do. ***Guddal*** (do.): Nej! do. ***Frettem*** (do.): Nej! Lensmand ***Borge*** (Söndre Bergenhuus Amt:) Nej! Sognepræst ***Koren*** (do.): Ja! do. ***Hammer*** (do.): (Nr. 4). Nej! Lensmand ***Aga*** (do.): Nej! Amtmand ***Falsen*** (Bradsberg Amt): Ja! Kirkesanger ***Björnsen*** (do.): Ja! Sognepræst ***Lammers*** (Bradsberg Amt): Ja! Gaardbruger ***Fougner*** (Buskeruds Amt): Nej! do. ***Hoffardt*** (do.): Ja! do. ***Hoen*** (do.) Nej! Kaptejn ***Breien*** (do.) Ja! do. ***Foss*** (Kristiania): Ja! Höjeretsassessor ***Rye*** (do.): Ja! Sorenskriver ***Sörenssen*** (do.): Ja! Professor ***Schweigaard*** (do.): Ja! Gaardbruger ***Faukald*** (Kristians Amt): Ja! do. ***Staff*** (do.): Nej! do. ***Haagenstad*** (do). Nej! Sognepræst ***Harbitz*** (do.): (Nr. 5). Nej! Biskop von der ***Lippe*** (Kristianssand): Ja! Stiftamtmand ***Sem*** (do.): Ja! Prokurator ***Horn*** (do.): Nej! Kjöbmand ***Dahl*** (Kristianssund og Molde): Ja! Krigsraad ***Flor*** (Drammen): (Af al Magt). Nej! Amtmand ***Blom*** (do.): Ja! Sognepræst ***Arup*** (do.): Ja! do. ***Jönsberg*** (Finmarkens Amt): Ja! do. Provst ***Holmboe*** (do.): Ja! Gaardbruger ***Blix*** (do.): Ja! Provst ***Riddervold*** (Frederikshald): Ja! Kjöbmand ***Sandberg*** (Frederiksstad): Ja! Kirkesanger ***Jensen*** (Hedemarkens Amt): Nej! Gaardbruger, Lieut. ***Lützow*** (do.): Nej! do. ***Svenkerud*** (do.): Nej! Korpslæge ***Weidemann*** (Holmestrand): Ja! Gaardbruger ***Hemb*** (Jarlsberg og Laurvigs Amt): Nej! Sognepræst ***Otterbech*** (do.); (Nr. 6). Nej! Gaardbruger ***Laane*** (Jarlsberg og Laurvigs Amt): Nej! Geschworner ***Möller*** (Kongsberg): Ja!

Efter en kort Konferering siger Præsidenten: „Voteringen har havt saadant Udfald: af 94 Tilstedeværende have 51 Herrer erklæret sig for Kommitteeindstillingen og 43 imod, og Propositionen er saaledes *ikke* bifaldt.“ I samme Nu lyder et

Par Piber fra Galleriet, saa Præsidenten med hævet Røst maatte kalde dets Publikum, som nu var i Bevægelse, til Orden. Det sejrende Parti syntes ikke at føle nogen Stolthed over Sejren. Hvad havde det ogsaa at opvise uden de sex Præster? (som ere talte her, fordi man virkelig talte og mærkede sig dem under Voteringen). Mellem dem er dog kun Harbitz af nogen særdeles Duelighed inden Repræsentationen. Forøvrigt bemærker man ved Voteringslisten, at, med Undtagelse af de sex Præster, een Militær, een Jurist og een Kjøbmand, have alle Embedsmænd og Byerne (og mellem dem ikke at glemme Bergen, Bergen) været *for* Sagen. Man behøver ikke at paapege den skjærende Modsætning imellem disse sidstes Repræsentanter af Kjøbmandsstanden, saa faa de vare, og hine Præster, som syntes at forglemme sit Kalds, over *alle* Forhold satte, Grundlov, at al deres Idræt skal ske *a Deo, in Deo, ad Deum.* Ogsaa deri er et godt Varsel. Modstanden vil højst sandsynlig allerede næste Gang indskrænke sig til yderst faa af disse særegne Hoveder, hvori Fordommene og fixe Meninger synes ligesom at forskandse sig efterat have taget Underholdning til sig for hundrede Aar. Egentligt Religionshad vil ikke lade sig finde, ligesom det ganske vist ikke fandtes hverken hos de sex Præster eller hos de 28 Bønder eller hos Resten af de 43, som endnu ikke vilde give sig af med Israel. De Grunde, som anførtes, lade sig vel hverken godkjende formedelst deres Rigtighed i og for sig selv og med Hensyn til Tidsforholdene, eller ære fra Hjertets Side; men den, som bestemte de Fleste, var dog nok ingen slettere end Nordboens Hang til at temporisere. Ogsaa heri ligger et godt Varsel. Antages rigtigt, at Nej'ernes Hovedgrund var at oppebie et større Bekjendtskab til Sagen hos Almeenheden, give de ved hver Dag et Afkald derpaa. Næste Thing blev af dem selv ansat som en passende Termin for Udsættelsen; altsaa forvitres der for hver Dag i de to Aar og 4½ Maaned $\frac{1}{865}$ Deel af denne Betænkelighed, saa der ved Begyndelsen af Februar 1845 ikke vil findes noget tilbage deraf. At samtlige offentlige Blade, tildeels i særdeles skarpe Udtryk, have ytret sig om den Modstand Sagen fandt, er ogsaa et ikke forkasteligt Vidnesbyrd om at denne Forsig-

tighed var overflødig for Opinionens Skyld. *) De havde intet havt at frygte for Menneskenes Skyld, som de denne Gang dog syntes at frygte mere end Gud. Men at Modpartiet ikkedestomindre er Sagens Venner, naar kun Udsættelse finder Sted, indlyser ogsaa af, at Opfordringen til at sørge for Civillovgivningens samtidige Forandring netop udgik fra det. Nu! det maa skrives bag Øret. Det var Synd, om Vinket ikke blev taget tilfølge og Opfordringen fulgt.

Værd er det altsaa ikke at forlade Storthingssalen den 9de September med nogen bitter Følelse, med Haabløshed eller Stikket af den Tanke, at ved Afgjørelsen af slige Spørgsmaal var en Josef den 2den, en filantropisk Selvhersker, at foretrække for en raadslaaende Folkeforsamling. Det maatte da være en for Afgjørelsens Minut. *Cunctatio servilis, statim exsequi regium est.* Men dette Prærogativ er i Norge ogsaa Folkets. Det bruger det blot med større Betænksomhed. Men dersom Nyheden skulde kunne være en Sandhed til yderligere Skade end at den maa lide en Udsættelse, vilde det være at indrømme, at Alderen kan give en Fordom Privilegium paa Bestaaen; og af alle grundlovforbudte Privilegier er

---

*) Kun Morgenbladet har i denne Henseende været taust. Men i de förste Dage efter Sagens Afgjörelse havde den snu Kompan, i hvis snevre personlige Hensyn dette Blad arbejder, sine egne Grunde til ikke, ved at udtale sin Misbilligelse, at riskere Tab af nogle Stemmer til et Konfidentsvalg, som var i Storthingets Hænder. Han var nok selv Mand forat skaffe sin politiske Misfornöjelse Luft i Bladet; Nationen — det var ikke formeget forlangt — skulde nu skaffe den Bröd. Men uagtet Maalet nu synes direktere rettet paa en Storthingsplads, som en forelöbig og sikker Avance imod hiint denne Gang forfejlede, (ligesom man sætter sig i Besiddelse af et dominerende Forværk för man tager det egentlige Maal for Belejringen), vilde Sagen dog upaatvivlelig faa en nyttig Ven i dette vel langtfra agtede, men dog formedelst sin Udbredthed anseede, Blads Redaktör som Repræsentant. Det er derfor at önske, at det maa lykkes. Og hvorfor skulde det ikke det? I et nys afholdt Selskab af Agershuus Amts Valgmænd og Andre, mest Bönder, som förte til Skilt, at det var til Ære for Amtets Repræsentanter, indlod En af disse sig paa at give et saa bestemt Löfte om Belönning for en saadan Patriot, og Alt havde et saadant *Anlæg*, at det heller ikke er at tvivle paa, at jo ovenytrede Önske vil gaa i Opfyldelse.

det vel Fordommens, der mest maa stride imod en Forfatnings Aand, som, medens den er en af Tidens Triumfer, et af den senere Histories herligste Resultater, tillige har viist sig afpasset efter det opvakte og lærenemme norske Folks Tænkemaade og Evner til at bruge den.

Sagen er bleven forfulgt. I det følgende Storthingsmøde, den 10de September, refererede Præsidenten følgende Skrivelse:

„*Til*

Kongeriget Norges 10de ordentlige Storthing.

Da Debatterne i Storthinget idag, efter hvad der fra begge Sider ytredes, give Haabet, om at se Grundlovens § 2, sidste Passus paa et kommende Storthing ophævet, ny Bestyrkelse og da navnligen en af Modpartiets mest fremhævede Grunde bestod i et Ønske om en Udsættelse indtil næste Storthing, med den vedføjede Bemærkning, at man da samtidigen vilde kunne ordne Civillovgivningen i Overeensstemmelse med en saadan vedtagen Ophævelse af en Grundlovbestemmelse, giver Undertegnede sig den Ære herved ærbødigst at fremsætte Forslaget i saadan, ligeledes under Debatterne paapegede, Form:

„Bestemmelsen i Grundlovens § 2, sidste Passus, saalydende: „Jøder ere fremdeles udelukkede fra Adgang til Riget“ — ophæves.“

Kristiania, den 9de September 1842.

Henr. Wergeland.“

Propositionen erholdt følgende Paategning:

„Idet vi herved som eget vedtage forestaaende Forslag til Forandring i Rigets Grundlov, tillade vi os tillige alternativ at fremsætte samme i følgende Form:

„Bestemmelsen i Grundlovens § 2 sidste Passus, saa-

lydende: „Jøder ere fremdeles udelukkede fra Adgang til Riget“ — sættes herved ud af Kraft *).“

Kristiania, den 10de September 1842.

S. Sörenssen. H. Holmboe. Castberg. H. A. Krohn. G. Heiberg. Vogt. A. Faye. Stabell. Thoresen. H. Arentz. H. Herrefosser. I. Roll. F. Lange. I. L. Arup. Hans H. Dahl. N. A. Sem. G. P. Blom. I. H. Rye. G. A. Lammers. Nic. Benj. Möller. L. Holmboe. M. Blix. N. Jönsberg. Sandberg. Weidemann. Finne. K. Olsen. Samuel Foyn. N. Koren. O. Björnsen. O. E. Borchsenius. A. Hoffardt. T. Breien. H. Foss. Hjelm. A. Schweigaard.

Refereret i Storthinget den 10de September 1842, og da besluttet:

„Bliver under Præsidentskabets Haand ved Trykken at bekjendtgjøre for at komme til Afgjørelse paa næste ordentlige Storthing.“

S. Sörenssen.

p. t. Præsident.

Borchsenius.

p. t. Sekretær.“

I Forbindelse hermed fremsatte Hr. Sørenssen følgende Forslag: „Den kongelige norske Regjering anmodes om:

a) at foranledige paa hensigtsmæssig Maade Oplysninger indhentede og næste ordentlige Storthing forelagte angaaende Jøderne og deres Forhold, til Oplysning om, hvorvidt det kan ansees nyttigt, at de tilstedes Adgang til Riget.

b) at forelægge næste ordentlige Storthing Udkast til de Lovbestemmelser, som maatte ansees fornødne eller hen-

*) Det forekommer mig dog, som om at Udtrykkene „udgaar“ og „ophæves“ ere mere bestemte, mindre blot suspensive end det ovenfor vedtagne „sættes udaf Kraft.“

Udgiveren.

sigtsmæssige for det Tilfælde, at Grundlovens § 2 forandres derhen, at Jøder tilstedes Adgang til Riget.

Kristiania den 10 September 1842.

Sörenssen."

Besluttedes udlagt og foretaget i et senere Møde. Dette fandt Sted den 13de September; men Forslagets første Post blev ikke bifaldt mod 58 Stemmer, og dets anden ikke mod 57. ***Hjelm*** ytrede sig for, paa Grund af den stærke Opinionsytring, der laa i det; men ***Foss*** fandt, at en tilstrækkelig Opinionsytring udtalte sig i den overvejende Pluralitet, som Grundlovsforandringen havde havt for sig i Storthinget og desuden ved at Forslaget var fremsat paany og vedtaget af saamange af dets Medlemmer. Privat kunde Oplysninger ligesaavel indhentes, og Regjeringen vilde deraf kun se sig foranlediget til Nedsættelse af en ny Kommission.

Foss har idetmindste Ret i, at Opinionen har ytret sig stærkt nok til Fordeel for Propositionen ved Voteringen den 9de og ved Vedtagelsen den 10de. Denne har faaet Holdning og Tryghed, som Hittebarnsynglingen, der anerkjendes af sin rette Fader, og nu, lænet til ham, med frejdigt Øje kan se Fremtiden imøde.

Den er adopteret af 36 Medlemmer af det norske Storthing, godkjendt af dets ypperste Medlemmers Fleerhed og af denne overrakt det kommende. Da — *ça ira!*

Hassel-Nødder,

med og uden Kjerne, dog til Tidsfordriv,

plukkede af min henvisnede Livs-Busk.

1845.

(Udkomne kort efter Forfatterens Död).

Hasselbusken.

Ja gid at den Lignen
  med Haslen bestaa!
    I Væsen og Dragt
    ej Prunk eller Pragt;
dens Liv er Velsignen
  paa Jorden at saa.

Hvor nöje du ryster
  om Hösten dens Green,
    dog holder vist den
    paa Nödder igjen.
Sig Ekhornet höster
  om Juulkvellen eèn.

Thi Busken i Stene
  har tvundet sin Rod,
    lært Ömhed af Nöd,
    lært dele sit Bröd,
og fyldt sine Grene
  med Kjærligheds Blod.

Hule Nödder.

Ekhorn har nok selv spiist de Bedste.
Huller sidde jo i de Fleste?
Da til Tidsfordriv
i travaligt Liv
brug ej Tand, men Kniv!
frelse liden Maddik derinde.
Den en gylden Pung dig skal spinde.

Ekhorn veed vi nok er en Sköjer,
tænker kun paa evige Löjer,
spiser Kjernen söd,
men i Pigens Skjöd
kaster hulen Nöd.
Men just netop udi de Hule
Sommerfuglelarver sig skjule.

Ekhorn Egoist vil kun svælge,
Fantasus de Hule vil vælge.
Om de Friske veed
han jo den Besked:
der er Kjerne fed.
Men i en af hundrede hule
kan et stort Vidunder sig skjule.

Engang var en Perle inddrukket,
engang var en Guldnaal indstukket.
Huldren — det var slemt —
havde Naalen glemt
for en Alfes Skjemt.
Ofte blaa som Himmelens Bendel
bor der liden Sfinx Filifendel.

Fantasus har hört den at hamre
sidste Höst paa Hamsenes Kamre;
tænker saa som saa:
jeg de hule maa
nöje passe paa.
Der formummet tör jeg dig finde,
fagre Sfinx, du min Elskerinde!

Derfor Du de hule ej hade,
Livet liden Maddik tillade!
Sfinxen næste Vaar
med sin Vinge slaar
Ekhorns Næse saar.
Gylden Pung, som ligger tilbage,
bör du som et Minde ej vrage.

1. De sammenvoxne Træer.

Jeg var kaldet hjem til min ømme, elskede, skjønne Moders Begravelse. Hvem kunde holde ud inde? Sønderknust slentrede jeg nedad den gamle Allee, og jeg saa mine Sødskende ligeledes gribe til Udflugter ad andre Kanter fra det Sorgens Huus.

I flere Aar i min Ungdom havde jeg, strax jeg kom hjem, været vant til at ile Alleen ned, forat se til to, ligesom tvende forelskte Slanger, sammenslyngede Rognetræer. Da de i Aaret 1823 stode i al ungdommelig Fagerhéd, havde jeg udskaaret i hvert af dem Begyndelsesbogstaverne til mit og en underdejlig Piges Fornavne, og det saaledes at Trækkene vendte sig mod hinanden og kunde mødes. Dersom dette skete og Træerne trivedes, tillod jeg mig en fjern Anelse om Muligheden af, at ogsaa vore Skjebner kunde forenes, saa lange og, paa Grund af visse Omstændigheder, højst mislige Udsigterne end vare. Med mystisk Kraft blev jeg da hvergang jeg var hjemme trukket afsted, saasnart jeg var kommen, og ellers gik jeg aldrig der forbi, uden at betragte Trækkene og Træerne paa det nøjeste.

I det første Aar beholdt Trækkene sin givne Form; de nærmedes som to Læber, der vilde kysses, og Træerne trivedes fortræffeligt under Omfavnelsen. Det var ogsaa mit lykkeligste Aar. Ingen Sky paa min Drømmehimmel, uden jeg selv havde blæst den frem, og de Skyer vare blot glimrende Sæbebobler. Men næste Aar — Himmel, hvor afskyeligt havde ikke Trækkene trukket sig ud i Længden og paatvers, som mod hinanden vrængede Munde! Forskjellige gule Moseflekker røbede ogsaa, at Træerne skrantede. Min Tilbedte var rigtignok ogsaa bleven forlovet; men da dette ikke gjorde noget Skaar hverken i Kjærligheden, saa luftig som min var, eller i Forventningerne, udtolkede jeg ikke Træernes Vantriv-

sel anderledes, end at den Forlovelse var en Overgang ligesom Træernes Overgang vist vilde være. Min Kjærlighed længtes ikke efter nogen sandselig Belønning, uagtet jeg med Misundelse saa min Moder kysse den unge Pige — allerede da af Aar som af Stand en Dame — og mine Forventninger trængte sig med virkelig rosværdig Beskedenhed ganske tilbage til næste Aar, da jeg skulde blive Student; thi da, følte jeg, vilde de blive uhyre og Magten til at iværksatte dem ligesaa uhyre.

At sprænge en Officeer ivejret — Pyh, hvilken Bagatel for en Student i de gode Aar! Hun har forgabet sig i Uniformen. Jeg skal ogsaa komme hjem i Uniform og ved god Lejlighed ved et Selskabsbord, hvor hun er tilstede, skal jeg intonere Studenternes Triumfvise:

„Jeg er Student, med andre Ord:
jeg er min egen Herre" o. s. v.,

med betydningsfuld Gjentagelse af Kandidatverset;

„Og naar jeg saa ved grönne Bord" o. s. v.

Men foran Træerne kom aldrig Tanker, der havde saameget Materie ved sig, tilorde i mit Bryst. Der og i den Elskedes Nærhed formaaede jo ikke engang hendes Forlovelse at genere min Kjærlighed. Det var kun af og til paa Hybelen i Byen og med den studentikose Pibe i Munden at den karnificeredes saa grovt. Min Kjærlighed var saa nøjsom, at den følte sig oversalig, naar jeg ude i Gangen kunde snige mig til at kysse den Tilbededes Hat. Engang tog jeg dog fejl, som jeg opdagede da de unge Damer kom ud efter Theen. Jeg havde havt Nydelsen, ja nydt til Overmaal, saa jeg var bange at have sat Flekker paa Hatten; men Eftersmagen var fæl. En Forlovelse gjør en saadan Kjærlighed intet Afbræk. Det er den umuligt at tænke, at den ikke tilsidst skulde krones, men den vil dette kun gjennem Lidelser.

Da jeg Aaret derpaa saa til mine Træer, vare de endnu mere vantrevne i alle Henseender. Min Elskede var vel bleven fri ved hendes Forlovedes Død; men mine store Forventninger, om hvad en Student kan udrette, vare skuffede. Visen havde jeg nok udbragt, men slet og ubelejligt, medens en heldigere theologisk Student i Nabobygden kortefter virkelig ved

samme Vise tilsang sig en Kjæreste for en Tid. Jeg grublede og grublede foran Træerne. Endnu grønnedes de dog i Toppen, og det udlagde jeg til: „Hvem veed hvad der kan ske? Maaske hun, og maaske jeg, og maaske hendes Familje, og maaske min Familje, og maaske og maaske og saaledes tusinde Maaskeer. . . .“

Næste Aar var der kun et Par Krandse i Toppen og Navnetrækkene vare ulæselige. Jeg erkjendte Skjebnens Sejer og hørte op med at bigte foran Træerne, at de Forelskelser, som imidlertid kunde være mig overgangne som et Slags „røde Hunde,“ kun vare Surrogater for min virkelige og første uslukkelige Kjærlighed.

Træerne vare forlængst uddøde, dog stode de endnu med sine bemosede udløbne forvrængede Træk. Store Blaaklokker, klatrende Vikker og vilde Roser skjød lystigt op om de hvide forvitrede Stammer.

Næstnæstsidste Aar stode de endnu sammenslyngede i Døden, som da de havde Dafnes friske Slankhed, og Barken duftede under mine ængstelige vellystige Snit.

Næstsidste Aar var det jeg hjemkaldtes i hiint sørgelige Ærind, og vandrede nedad Alleen. Jeg tænkte ikke paa Træerne; alligevel førte Skridtene mig did, forat blive gjennemgyst af den dybeste Sorgtanke, et Barn kan yde sin Moder: den om de forsvundne Uskyldens Aar, da vi, netop i de Öjeblikke Slægtkjærligheden begynder at røre sig, fatte hvad det er at have en Moder, en Moder som seer hvad der foregaar i vore Hjerter, som seer at Traade, der famle efter noget Fremmed, begynde at udspinde sig deri og som dog med øm Uegennyttighed gjør alt for at fremme sit Barns Interesse.

Træerne vare borte. Afbrudte en Alen fra Roden laa de endnu omfavnende hinanden paa Jorden. Stunden da jeg skar Navnene i dem stod for mig; da vare de friske og livslystige som jeg ved Siden af min Moder. Der ligger min Ungdom, min herlige, sværmerske Ungdom! der ligger Livsenstræet i mit Paradiis, Vidnet om den Tid, da jeg nød Honningen af to Kjærligheder: den til min Moder og den til Hende, hvis Navn Træet havde baaret. Min Ungdom, fra det 14de til det 17de Aar, stod for mig saaledes som den blomstrede i Ferierne

med Kaktussens hurtige Fyrighed og overgaaende Pragt. . . . Jeg saa Mor i Gighen med Bybrunen fore paa en Visit til Nabogaarden med den hjemkomne, altid et godt Kvarteer forlængede Søn. Alt trak mig did: de venlige gamle Folk, Gaardens Præg af Alderdom og Adel, de kostbare gammmeldags Møbler i de altid af Vellugt duftende Værelser, hvori et chinesisk Skab med barokke forgyldte Figurer og en pragtfuld Seng med tykt rødt Damaskes Omhæng med Figurer især havde vakt min Interesse. Ligesaa de høje, susende Lønnetræer i Gaarden og rundtomkring en beslægtet Frøkens grotteagtige Gravsted, de høje Hækker med Jasminer og hvide og røde Roser, bag hvilke vi endnu legede Gjemsel, jeg og de to med mig jevngamle Husets særdeles elskelige Døtre og endelig — til disse kom min Tilbedede ofte i Besøg. Da især, naar jeg havde faaet opsnuset det, var det, min gode Mor purredes ud i Gighen, og til at tage mig med.

O lykkelige Dag! Men tusindfold lykkelig den Dag, da *tre* lyse Kjoler viste sig i Døren saasnart vi vare med Gighen under de store Træer.

Efter en saadan var det jeg om Morgenen skar Navnene i Træerne.

Med disse Tanker stirrede jeg paa de omfaldne symboliske Træer. Unævneligen vemodige, bleve mine Tanker tilsidst ikke ubehagelige. Besøgene paa hiin Gaard har nemlig altid vakt en lignende behagelig Erindring, som den man langt ude i Mandsaarene fra Skoledagene af nærer for Lørdagsaftnerne.

Dagen efter gik Liigfølget nedad Alleen. Jeg saa til Siden. Træerne laa der. Min Ungdom stod atter for mig, men ligesom Basreliefs i Gips. Selv min første Elskede havde Dødens Farve, men hun besad sin Skjønhed, og denne var af den Beskaffenhed, at man af hendes Hovedskalle, om den sees om hundrede Aar, vil kunne slutte sig til, hvor overordentlig den har været.

Hidtil havde dog Træerne staaet oppe; nu laa de i Græsset; og jeg tænkte: Min Ungdoms-Elskedes Lykke er knust; og hvad Glæde er der nu for mig i Verden, siden jeg ogsaa

har mistet min anden endnu tidligere, lykkeligere og stærkere Kjærlighed: min Moder?

2. Den græske Profil.

Det var i det Aar, da man førstegang i Norges-Hovedstad begyndte at brygge Øl i det Store og navnlig Otteskillingsøl. Jeg gik endnu paa Skolen; men et Par bergensiske Studenter i mit Logis gav mig gratis Underviisning i at drikke bemeldte Stærktøl i store Kvantiteter og i at røge Tobak, samt i flere Studenternetheder — jeg veed ikke een undtagen.

„Nu, Gut, drik!“ sagde den Ene af Kontubernalerne, et Menneske, jeg gjorde meget af ogsaa fordi han var saa smuk.

„Dona præsentis carpe lætus horæ et
linque severa!“

„Hr. Rasmussen — sagde jeg, idet jeg skjød baade Glas og Pibe fra mig — lad det være for ikvel; men gjør mig den Tjeneste at følge mig ind i næste Værelse.“ Det skede,

„Hun er i Byen — vedblev jeg — Jeg veed det positiv; Hun, som jeg har fortalt dem om at jeg har skaaret hendes Navnetræk i Træet. Hun bor hos sin Tante . . O Gud! Gud! kunde jeg blot faa se et Glimt af hende, blot Profilen, ikke selve Ansigtet engang, vilde jeg være lykkelig. Og jeg veed et Middel dertil, naar De blot vilde hjælpe mig, og jeg torde komme frem med det. De skulde ogsaa selv faa se hende. Aldeles græsk, det forsikrer jeg Dem.“ Leende tilsagde han mig sin Bistand, uagtet jeg forlangte intet mindre end at han, Toaars-Studenten, skulde staa Buk for mig, Skolegutten (skjønt rigtignok Mesterlektianer) saa jeg kunde kige indad Vinduet hos Tanten.

Klokken var kun 7, og før Kl. 10 blev det ikke saa mørkt, at Forehavendet kunde voves, især da der var en Skildvagt næsten ligeoverfor. Men jeg stillede hurtigt mit nye Konfirmationsuhr ½ Time frem og foreslog en Spadseretur imid-

lertid. Den Ulykkelige indlod sig derpaa, og under idelig Snak fra min Side om den mageløse Skjønhed han skulde se, trak jeg ham med mig først til Tøjen, Tøjen rundt, ud til Egebergsvingen, igjennem Byen en Fjerdingvej paa den vestre Kant, rundt Fæstningen samt de fleste af Byens reelle Gader. Aldrig vilde det blive mørkt nok — ikke engang saa mørkt, at jeg turde vove mig igjennem den Gade, hvor Tanten boede. Jeg fortvivlede; min Kammerat havde alt mange Gange ytret Lyst efter de forladte sex Ølflasker. „Ak, hvor skulle de smage, naar vi komme hjem!“ var min daarlige Trøst, der kun bragte det grinende Svar: „ja naar Fanden bliver det? Men nu ikke et Skridt længer!“

Jeg fik ham tryglet ned til Hjørnet, hvorfra man kunde se Tantens Huus. „Bravo! Gardinerne ere alt nede, og Lys tændt. Endnu et Kvarteer, saa er det mørkt nok til at jeg kan klyve op.“

Ogsaa dette Kvarteer lod han gaa, og det gik i den fuldkomneste Taushed, thi jeg hørte mit Hjerte slaa som om det vilde sprænge sig ud; snart syntes det at sidde fast i Halsen som den bekjendte *globulus hystericus.*

„Nu, Kujon! Kvarteret er gaaet“, brummede min Kammerat. Aarerne i min Pande pulserede voldsomt under den ideligt tilbagekommende Tanke: Hvad om du blev greben som Gadeskøjer og ført ind til Tanten og til — —!

Men jeg maatte til. Studenten stod allerede Buk og det ikke altfor stille; bag mig klirrede Skildvagtens Gevær. Nu sidder hun og Tanten og drikke The, tænkte jeg, og da kan du vel betragte hende imag.

Jeg var oppe paa min Vens Skulder med Ansigtet til Ruden, hvor Rullegardinet lod en Aabning til Siden.

O Fortvivlelse! Ingen at se!

„Ak! Hun er der ikke“, hviskede jeg . .

„Nu ja saa slipper jeg . .“

„Nej, nej! for Guds Skyld! Hun maa være der, Hun maa! Blot to Sekunder til! Blot een! O! o! Nu er en Evighed for kort; thi jeg seer hendes Profil paa Væggen. O Gudskelov! Det er dog noget. Det er meget. Jeg behøver ikke meer. Tak! Tak for Hjælpen. Men se nu De . . ganske græsk . . .“

Neppe stod han paa min Skulder, før han brast i en umaadelig Latter. Af Forfærdelse syntes jeg det var umuligt at komme af Stedet, og dog befandt jeg mig inden to Sekunder ved Hjørnet, medens Studenten laa brølende paa Fortouget og Skildvagten raabte: Hvem der?

Jeg løb og løb videre, og Uhyret efter, leende saa højt og saa umaadeligt, at Folk aabnede Vinduerne og raabte paa Vægteren. Desto meer rasende løb da jeg, for ikke at komme i Ulykken med ham. Men pludselig fandt min Forfølger paa under Latteren at raabe mit Navn, og saa standsede jeg da hurtigere end Loths Hustru, forstenet af Skræk som hun. Med skraldende Latter faldt han mig om Halsen; Begge tumlede vi ned paa en Trap.

„Veed du hvad det var for en Profil du saa?“ brølede han, atter afbrudt af sin Latter, uden mindste Hensyn til Tid og Sted. „Og siig mig, er ikke Tanten pukkelrygget?“ Og saa spurgte han vel ti Gange før han kunde give nogen Forklaring.

Men jeg lo ikke, da han underrettede mig om at hvad jeg havde anseet for min Tilbededes Profil kun var Skyggeridset paa Væggen af Tantens fremspringende Ryg. Nogle tilfældige Bøjninger af hendes Klædebon havde givet den græske Næse, de fine men distinkt tegnede Læber, Hagen m. m.

Øllet smagte ypperligt, da vi kom hjem. Jeg drak og røgte stærkt dertil, men med hollandsk Taushed.

„Et *Qvi pro quo*, Broder!“ sagde min Kammerat og stødte an.

„*Sibilla pro Illa*“ mumlede jeg med en Klang som af en sønderbrukken Potte. Jeg var virkelig ogsaa som sønderknust baade i Hjertet og i Benene.

„Men hvor havde Du din Efterretning fra om din Tilbededes Ankomst til Byen, spurgte Kammeraten mig Dagen efter.

„Hun stod som Ankommen i Avisen. Se her, jeg blev saa glad, at jeg kneb Nummeret fra Værten, og her staar under Gaarsdagen den 10de Maj ankommen. . Tys!“ sagde

jeg, bange forat høre det hellige Navn; „men her seer De selv.“

„Atter et *Qviproquo!*“ — lo han — „Avisen er jo fra ifjor af.“

Med slappe Træk og et Par Koøjne gloede jeg paa Tallet, som han pegte paa. Det lod sig ikke benegte; den var netop aarsgammel.

3. Kjærlighed paa Distance.

Omnis bonus homo tiro est.
Snil Gut — stor Trompeter.

Naar man elsker som jeg gjorde, nemlig uden bestemte Hensigter, uden Tanke om den Elskedes Besiddelse, der, som altfor stærk og berusende, med vellystig Gysen trænges langt hen i Baggrunden og kun tillades at fremtræde under Navn af Tanker paa Embedsexamen, — og især naar den Først-Elskede allerede er forlovet: saa kan man, inden man seer sig vel fore, komme til at elske To.

Forklare og forsvare dette vil jeg ikke; men Jeg (og jeg tænker Flere) veed at det gaar an. Begge forene sig i Fantasien ganske let og i uløselig Forbindelse som den magdeburgske Kugles Halvdele.

Paa et Julebal foregik denne Operation i mit Indre. Selv var jeg delt; men disse To, min første Inklination og den nye Optrædende, den sødeste Blondine mod den mest glimrende Brunette — o disse to Elskelige forbleve kun Eet, saa det var lige formasteligt at elske En af dem, men naturligt at elske Begge.

Jeg var Student, og anvendte første Semester flittigen til at gruble over Spørgsmaalet, om jeg ikke kunde forlove mig med Nr. 2 og dog vedblive at elske Nr. 1. Et Frierbrev blev skrevet hver Dag, sønderrevet og kastet ud af Vinduet i Haugen, saa min gamle Vertinde troede at Æbletræerne kastede Blomster for tidligt det Aar.

Ak ja, Æbletræerne blomstrede alt. Vinter og Vaar vare hengrublede. Tanken om Tidens Flugt bragte mig endelig til at skrive et Brev til min Elskede og hendes Plejemoder. Og det kom virkelig afsted. Tjeneren i Huset var bestukken. Svaret var ikke ugunstigt. Man ønskede mit Besøg i Huset til nærmere Bekjendtskab. Jeg skjalv og blegnede da jeg læste det, og fik endelig affærdiget en Takskrivelse, hvori jeg anmeldte mit snare Besøg.

Hver Søndag skulde nu dette gaa for sig. Jeg pyntede mig og gik modig nedad Trapperne og henad de første Gader; men ak! — lad mig tilstaa min Skam: ligesom naar man skal til Tanddoktoren, sank Modet ved hvert et Skridt, som nærmede mig til Huset.

Nok, jeg kom der aldrig. Hjem kom jeg ligesaa strøgen som jeg var gaaen ud; og naar jeg saa foran Spejlet tog Halstørklædet af, faldt det mig nok ind at jeg burde spytte mig selv i Øjnene.

En Dag kom jeg glædedrukken hjem. Familjen var flyttet paa Ladegaardsøen og jeg havde strax skaffet mig en uhyre Dollond forat faa Øje gjennem den paa min Elskede den Fjerdingsvej over Fjorden. Det var nok for mig.

I fjorten Dage var jeg det lyksaligste Menneske. Næsten hver anden Morgen Klokken omtrent 6 saa jeg min Tilbedede komme ud i nydelig Morgendragt forat tilse Blomsterne. Men da fik jeg at vide af en Bondekone, at jeg havde taget fejl af Landstedet, saa den, jeg havde betragtet med saadan Henrykkelse, maatte være den rige Kjøbmand P.s ikke for smukke Kone.

Det rette Sted kom nu i Kikkerten, og i de næste 14 Dage var jeg virkelig saa lykkelig at opdage en Fruentimmerskikkelse, som kunde være Hende.

Vinteren udover havde jeg i denne Kjærlighedshistorie havt en Fortrolig i en Student, som vankede meget ofte i min Tilbededes Familjekreds; men mine Kikkertobservationer fortaug jeg for ham, uden at ane at jeg havde vægtigere Grund dertil end min Frygt for at fordærve mine hemmelige Nydelser gjennem Kikkerten ved at lade nogen Dødelig faa Nys derom. Ellers havde jeg intet fortiet for ham, og jeg har mine Grunde,

hvorfor jeg tror, at min totale Ulykke skriver sig fra det Fængende i mine Lovtaler over Pigen.

Træt og sulten kommer jeg en Dag, hvorpaa jeg ikke havde seet andet ved Landstedet end en hvid Ko, altsaa en af de „spildte“, paa Spiiskvarteret forat faa min Middag.

„Har De hørt Nyheden?“ skreg man mig imøde. Student N. (min Fortrolige) er igaar bleven forlovet med Jomfru Grethe M.“ (min Tilbedede). „Paa Søndag skal der være stort Selskab ude paa Landstedet paa Ladegaardsøen,“ lagde En til, hvorved han gav mig Anledning til at dølge min første Bevægelse.

„Oline, en Dram og en Flaske Øl!“ raabte jeg kjækt. Det burde jo have været Viin; men jeg fortæller her den rene Sandhed — ja forat gjøre denne ret Fyldest, negter jeg ikke at jeg strax ovenpaa forlangte nok en af det Onde. Nu havde jeg god Grund til at blive rød, saa jeg undgik alle Spørgsmaal om hvorfor jeg blev det.

Men da jeg kom hjem, løb det rundt i mit Hoved. Jeg vil opregne nogle af de Beslutninger, som virkelig kom tilende og lod sig læse under Omhvirvlingen: 1) Nu vil jeg da blive en Sviregast. 2) Nej, nu vil jeg kaste mig paa Bogen, for Alvor. 3) Jeg tror jeg springer udaf Vinduet — nej, der vilde jeg blive hængende i Æbletræet.. 4) Drukne mig? — det er lavt. Jeg vilde se fæl ud, naar man fandt mig. 5) Hænge mig? Det er Niddingsdød. 6) Gift? Ja den der havde nogen paalidelig! 7) Skyde mig? Top! Men ak! mine stakkels Forældre! 8) Blive Filhellen? Det var smukt; men Rejsepenge? 9) Knuse mit Hoved mod Væggen? Væggen, som er hundredaargammel Rapning, vilde blive knust og jeg kun stikke mit Hoved ud til Publikums Fornøjelse som Lallekønig til Baslernes. 10) Forsvinde for i forskjellige Tjenester at friste Arbejdernes Lod? Være Færgemand en Tid, Grøftegraver en Tid, Stejnbryter en Tid o. s. v., og omsider blive opdaget paa Arbejdsanstalten og udført i Triumf som en af de største praktiske Filosofer? 11) Gaa over til Katholicismen og blive Munk? Tør sgu nok blive muligt. 12) Lægge mig flittig efter Billardspil, saa jeg kunde leve uden en Skilling fra mine Forældre? Ak, Den, der kunde drive det dertil! 13) Skrive mine For-

ældre til, at jeg udbad mig som deres sidste Godhed, at de vilde glemme, at De havde havt nogen Søn, som hedte Henrik Arnold, og at jeg maatte staa ene i Verden.

Der var Snese Beslutninger til; men virkelig saa fortvivlet var jeg, at det sidste gyselige, at staa ene i Verden, forekom mig som den største Lykke. Og det er ikke den eneste Gang jeg har tænkt saa.

Den Beslutning, jeg fulgte, var imidlertid at skrive Vers, som min Fortrolige, der til min Forbauselse lod som om Intet var passeret, ikke noksom kunde rose. Hvad der var passeret var jo ogsaa til Pas?

Jeg maa have elsket den søde Grethe M. i ædleste Forstand. Synet af et Gjenfærd har jeg altid følt vilde udøve en forfærdelig Indflydelse paa mig, ja selv Mennesker, jeg havde næret den største Agtelse for, var det rystende for mig at tænke mig synbare efter Døden. For hiin Piges Gejst — hun døde nemlig kort efter — har jeg derimod aldrig været bange. Det har endog i en lang Aarrække forekommet mig, som om hun virkelig tog Deel i mit Vel og Ve, og som om hun oftere omsvævede mig, uden at jeg kunde se hende, uagtet jeg ofte i ensomme Nætter bad hende at vise sig om det var muligt. Hvorledes skulde denne meenløse Skabning, sit hele Liv et fattigt forældreløst Barn, der maatte lære Ydmyghed af Barmhjertigheden — hvorledes skulde hun kunne medføre noget Forfærdeligt? Jeg maatte se hende i Hvidt med Lyseblaat, saaledes som jeg førstegang saa hende og altid tænkte mig hende klædt og saa baade den Falske og eengang den muligens Ægte i Kikkerten.

4. Et Helvedes Jevndøgn.

Skulde man tro det muligt, at gjøre en endnu ynkeligere Figur som Elsker, end den jeg allerede har gjort? Jeg skriver ikke for at advare mod Forlibelse i og for sig selv, (hvilket vilde være at sætte en Pind til at standse et Fossefald) men forat advare mod de Daarskaber, hvortil den kan forlede netop de Gemytter, som, paa Grund af deres Følelsers Styrke, deres Oprigtighed og Afsondren af det Sandselige og Egennyttige, mindst fortjene at blive til Nar for den; men som dog just allermest ere udsatte for denne Skjebne, og det ikke altid i den første Ungdom.

Idetmindste var jeg et Par Aar eller mere over de Tyve, da jeg en vakker Vinter-Søndagmorgen midt paa en milelang Mo befandt mig liggende i en af de Svejver, som Tømmerkjørere udhule i Vejen. Den garanterede Egenskab ved mit selvopfundne Kjøreredskab, en Slags Pulk, ikke at kunne vælte, var fløjten; og uagtet jeg ikke kunde øjne andet Liv i det lange Perspektiv frem og tilbage henad Moen, end min Brune i uafbrudt jevnt Trav til den ikke var større end en Flue, var jeg dog ærlig nok til at beslutte, for Eftertiden ikke mere at tale om min Pulks Uomvæltelighed; og anbefaler jeg dette Exempel især til dem som handle med Heste, Uhre, Fortepianoer og deslige.

Der gik meget længere Tid inden jeg fik Hesten fat, end jeg vil behøve til at fortælle Aarsagen baade til Rejsen og til dette kejthændede Omen, dette Rejsens første og mindste Uheld.

Jeg havde allerede i længere Tid fundet, at en theologisk Kandidat burde være forlovet, og at en Embedsmands ret smukke Datter en Miils Vej borte baade var et passende Valg saavel i sig selv som med Hensyn til Afstanden, eftersom Vejen var lang nok baade til at vise Lidenskab, om jeg vilde tage den gaaende, som og til at tilkjendegive Lidenskabens Stigen og Synken, altsom jeg tiere eller sjeldnere betraadte den Sommeren var gaaen hen med en Deel paafaldende Besøg af mig tilfods. Engang havde jeg endog altfor tydeligen røbet hvad der drev mig hver Uge til disse Spadsereture paa en stiv Miil

gjennem dybe Sandmoer først i Solheden strax over Middag og saa udpaa Natten Milen tilbage igjen. Frithjofs Saga var dengang i Alles Munde, og saa havde jeg da tidlig i Junimaaned ladet gjøre en bitte lille Sølvkurv af en Bondesølvsmed og sendt min Dame samme med nogle Jordbær saa nær Modenheden, som det havde været mig muligt at finde dem, samt et halvskudt Rugax i, ledsaget af følgende betydningsfulde Linjer af Tegnér:

„Det förste Jordbær, som blev rödt,
det förste Ax, sig gyldent böjed,
gav Han sin Ingeborg fornöjet.“

Men jeg fik saamen ogsaa Kurven tilbage.

Hvor jeg forbandede det Indfald at vælge den ominøse Tingest, en Kurv! Virkelig — jeg havde intet ondt tænkt derved, intet andet end at slige Sager virkelig laa mest passende i en Kurv. Men det andet Kjøn tænker altid finere, og saaledes maatte jeg tage Kurven tilbage, uagtet jeg antydede, at den dog lod sig bruge til at lægge Naale i.

Nu skulde jeg bære mig klogere ad. Jeg var bleven træt af Milemarscherne og Vinteren var kommen. Pigen var desuden i et Besøg paa længere Tid hos Præsten i en Nabobygd. Did besluttede jeg da at sende et alvorligt Frierbrev. Der kunde hun i bedre Ro fatte sin Beslutning.

Denne burde jeg da have oppebiet. Fredag Aften var et Brev paa 3 Ark til Jomfru C. C., adresseret til Nabopræstegaarden, personligen bleven afleveret til Postaabneriet. Middagen derefter skulde det være i de rette Hænder, og da jeg havde udbedet mig Svar med Omgaaende, enten det indeholdt Liv eller Død, kunde jeg sikkert vente dette Tirsdag.

Men at jeg Søndag Formiddag var at træffe liggende paa Moen midtimellem Præstegjeldene, kom af at jeg ikke havde kunnet udholde Uvisheden om jeg vilde faa Svar med Omgaaende eller ikke. Selv ikke den Omstændighed, at der neppe fandt det hjerteligste Forhold Sted mellem mig og den gjæstfri og dannede Familje, hun var hos, havde kunnet afholde mig fra at drage afsted tidlig om Morgenen, medens endnu alle Stjerner tindrede.

Jeg arriverede om Middagen. Min Gud! uagtet jeg nok

mærkede skjelmske Ansigter baade hos min Elskede og hos hele Husets Personale — ikke Spor af at noget Brev var ankommet. For at minde om Posten, krammede jeg ud al den nyeste Politik, jeg vidste. Man lader ikke særdeles interesseret deri; jeg siger, det er kun gamle Nyheder, men de seneste skulde det være værd at kjende til, og Posten er vel allerede kommen her til Bygdens Postaabneri.

„Kan saamen gjerne være,„ meente Pastoren.

„Maa jeg spørge om hvad Dage den hentes?“ spurgte jeg med Hjertet i Halsen.

„Aa, det er saa uvist,“ svarede den utaalelige Indifferentist. „Vejen er ikke saa kort, saa vi søge at faa Bud paa letteste Maade. Vi have saa meget Brug for Folkene.“

„Er det da saa langt did, Hr. Pastor?“ sonderede jeg.

„En stiv halv Miil.“

„Min Gud det var ubekvemt. Den Indretning bør forandres. Paa offentlig Bekostning bør Posten punktligen afgives ved alle Embedsmænds Døre.“

„Aa,“ bemærkede Pastoren, „Embedskorrespondencen er ikke af en saa presserende Natur. Den kommer altid tidsnok.“

Jeg fortvivlede. Værten var ikke til at bevæge. Lige forgjæves ymtede jeg om, at sidste Aviser upaatvivlelig maatte indeholde yderst interessante Theaterkritiker. Jeg leed Kvaler paa min Stol som et Insekt paa Naalen. Men skjønt det var Snak med at Aviser kunde være komne, saa maatte dog Brevet ligge paa Postaabneriet; men at det vilde blive hentet i Dagens Løb var der ingen Udsigter til, efter hvad jeg havde hørt, og længer end højst til næste Dags Morgen kunde jeg ikke give mig til at blive i det mig temmelig fremmede Huus.

Der maatte overordentlige og hurtigen iværksatte Kunster til forat faa Brevet fat. Men hvilke? Det var derpaa jeg spekulerede under den meest paafaldende Adspredthed og Forstemthed. Man spillede paa Fortepiano, man gav Duetter og Terzetter for min Skyld — Intet hjalp paa den ubehagelige Gjæst, Intet kunde bringe mig fra at tale om Posten eller fra at se udaf Vinduerne om Postbudet dog ikke skulde komme.

Det begyndte at skumre, blege Stjerner tittede alt frem hist og her. Jeg tænkte: snart ville de straale som da du tog ud imorges og en Dag altsaa være forbi. Der var ikke en Sekund at miste. „Hr. Pastor,“ siger jeg fortvivlet, „et Ord i Eenrum! Rentud — jeg *maa* have Bud paa Posthuset. De seneste politiske Efterretninger, som knytte sig til dem jeg fortalte, interessere mig saameget, at jeg vil være dem meget forbunden, om jeg med Deres Tilladelse for gode Ord og Betaling kan faa en af Deres Karle hurtigst afsendt til Posthuset efter Aviserne og hvad Post der ellers maatte være kommen her til Huset.“

Jeg var nok bekjendt for at være en lidenskabelig Politiker; men dette var vel drøjt. Havde jeg endda sagt, at jeg ventede en Theaterkritik, hvori der skulde være Sidehug til mig — det havde dog ladet sig høre. Men det Utroligste kom frem, slet belagt med nogle Vink om et Væddemaal om *Capo d'Istria*, der rigtignok forlængst som Død var udgaaet af Avisspalterne. Imidlertid haabede jeg det skulde blive imellem os; men den Skjelm af en Præst raabte højt ind i Sideværelset, hvor baade min Donna og Husets Damer vare: „Mo'r! lad Ole komme ind. Herr W. maa endelig have en Expresse til Posthuset.“ Jeg tilgiver dig det, Præst, tænkte jeg, fordi du igjen er saa snil at glemme, at ingen Avispost kunde være kommen. Fnisen syntes jeg nok at høre i alle Kroge; men jeg kunde intet se for det velsignede Tusmørke, der bedækkede min Forlegenhed og Rødmen over min Frækhed, da jeg ligesaagodt som Præsten maatte vide, at ingen opgaaende Post kunde være kommen.

Præsten havde ladet Ole faa Hest og Slæde og saaledes var han tilbage før jeg ventede det.

„Ole er alt kommen,“ hviskede Præsten.

„Allerede?“ raabte jeg rask og ilede ud i Sideværelset uden at turde trække Døren til, saa Tølperens Ord „Der var nok Intet til Dem, som hører Ejdsvoll til, men her er et stort Brev fra Ejdsvoll til Jomfrua, som er her i Besøg hos en Fa'r.“

Her er det man kan bruge Udtrykket om at synke i Jorden. Men hvad var der at gjøre? Ordene vare hørte, Bre-

vet i mine Hænder, dets Adresse i næste Værelse. Jeg ønskede jeg havde knækket Nakken da jeg væltede imorges; men jeg maatte derind; selv overrække i Fremmedes Nærværelse mit Frierbrev! Situationen var gyselig. Men handles maatte der.

Jeg vaklede ind i det klart oplyste Værelse. „Jomfru C.“ stammer jeg; „istedetfor Noget til mig, har Budet bragt et Brev til Dem.“

„Til mig?“ „Ja! her seer De! Vær saa god!“ Brevet er i hendes Hænder; men ved at bryde det paastedet og ved den Forvirring hun røbede ved at læse de første Ord, viser hun Alle hvilket latterligt Omfang og hvad Natur det var af.

Dette gik ikke an. Endnu en Grad i Torturen. Halvhøjt beder jeg hende i min Kval om at læse Brevet i Eenrum i næste Værelse. Hun gik ind; jeg blev tilbage paa Forundringsstolen. Eet Fruentimmer af de Tilstedeværende havde bestemt oprigtig ondt af mig under den almindelige Taushed, som nu indtraadte, kun afbrudt af Velinpapirets Raslen, hvergang Damen i Sideværelset vendte en Side om; thi hun holdt paa imidlertid at forgive mig med The og alt det Gode der kunde tænkes, og der var ingen forbidt Latter om hendes Læber. Jeg fordrev ogsaa den piinligste Stund i mit Liv med at fortære et umaadeligt Kvantum The, Tvebakker, Syltetøj og Godter, indtil endelig en Bevægelse i Sideværelset forkyndte at Brevet var baade læst og overtænkt.

Jeg ind. Diskussionen fremdeles for at aabne Døre. Det venligste Afslag. Vi afbrødes ved at den venlige Vært selv bragte Punsch ind. „Kom, sagde han leende, lad fem være lige!“ Jeg drak Skaalen med et Angsigt, hvori der fandtes alle Punschens Ingredientser undtagen Sukker. Ingen Spiritus kunde være dunkelrødere end mine Kinder, ingen Citron surere end mit Smiil, intet kogt Vand flauere end mine Træk.

Man vilde endelig jeg skulde blevet der Natten over og ikke tage over den lange Mo. Det var mig umuligt. Det var Synd at forhindre dem fra at slippe Latteren løs endnu iaften, tænkte jeg, og tog afsted efter det triste Aftensmaaltid.

Jeg kom først hjem, da Staldkarlen alt stod i Stalddøren med sin Løgt.

„Hvormange er Klokken, Ole?“

„Aa, sagde Han, henved Fire, efter Stjernerne at dømme, for saa stod døm just igaar, da han tog ud."

5. En stor Daarskab.

Til det Paradisiske ved min Hjembygd hørte ogsaa, at jeg var Almuens Yndling. Endnu blomstrer denne Kjærlighed som Vintergrønt'et i den øde Have. Og jeg elskede de gode Folk igjen, og jeg gjør det endnu, endskjønt denne lidenskabsløse Kjærlighed har bragt mig flere Ulykker og ladet mig begaa farligere Daarskaber end hiin sværmerske, hvis Magt til at dreje Hovedet om paa Folk man har seet Prøver paa.

„Holloj! Hej!" raabte en ægte Jydestemme efter en Officeer og mig paa en Ridetur en smuk Sommeraften just som vi havde passeret den majestætiske Allee til hiin velsignede Nabogaard. „Holloj! have Mherrer slig Hast?" lød Røsten atter fra Jordet ved Siden af Vejen med den hule Hæshed, som røber, at man har ført et raskt Liv i Ungdommen.

Det var den daværende Ejer af Gaarden, som raabte os an, ilende til Gjærdet fra sine Slaattefolk for at invitere os ned til en Eftasvel. Og en Eftasvel under de store Træer hos denne yderst gjæstfri og vittige Mand og i de gode Gamles Nærhed, var Noget jeg satte høj Priis paa. Han havde ligesiden min Konfirmation været min kjæreste Omgang, ja jeg satte ham højt mellem mine Venner, og at han nærede oprigtig Hengivenhed for mig, derom var og er jeg overbeviist. Han var den første voxne Mand, som havde drukket Dus med mig før jeg var bleven Student, og han fik mig til at dandse paa min Konfirmationsdag ved at hviske mig i Øret, da han saa hvor forhippet jeg var derpaa: „For de Rene er Alting reent."

Men nu! Havde han budet mig Dagen før, havde jeg strax sagt Tak og gjort omkring. Men nu — til Tak for den artige Indbydelse bruser jeg ud, med Blodet pumpet op i Panden:

„Nej Tak for mig! Mellem os maa det være forbi, Hr. Palle, siden jeg hører De er saa haard imod Almuen. Fy for Fanden o. s. v.“ Det ene Ord tog det andet. Udtrykkene fra begge Sider stege, ligesom sammenhvirvlede Blade i en Hvirvelvind, indtil de forsvandt, ligesom disse i Luften, udenfor Sprogets Omraade i Tvi'er og alskens paa Stedet opfundne Interjektioner. Tænker man sig Mundhuggeriet som en Bue, dalende i udtømt Mathed, da befandt Udtrykkene „Blodsuger,“ „forvorpne Dreng,“ „fordømte Jyde, som skal komme her og gifte sig ind i en agtværdig Familje“ og andre deslige sig allerede i Nedgaaende.

Men pludselig skyder der sig to grønne Straaler, som jeg aldrig havde seet før, ud af Hr. Palles smaa plirende Øjne. „Hans, Guldbrand, Ole, Peter, Jakob, hid!“ raabte han til sine Folk. „Have I hørt hvad han har sagt?“

„Ja, at I er en fordømt Blodsuger“, brølede jeg, figurerende chevaleresk med Hest og Ridepisk.

„Naa! Det er saa meget som I høre paa“, lagde han til, tørrende Fraaden af Munden. „Det er nok. De skal høre fra mig, Hr. W.“

Allerede samme Dag tror jeg Stevningsmændene indfandt sig. Stevningen blev vel ikke forfulgt; men den aabnede dog Rækken af de Stevninger jeg siden har været plaget med. Palle glemte mig denne Rencontre aldrig. Den blev Drageægget til Processer, der have fortæret flere af mine indre Kræfter og Mere af min Livsfriskhed, end en yderlig Fattigdoms Elendighed vilde have gjort. Da jeg i Høst paa Sottesengen havde Omarbejdelsen af Mennesket og Messias for mig, følte jeg mig overtydet om, at jeg ikke vilde have kunnet skrive dette Værk, om dette ikke var skeet før hine Prometheusgribbe af Processer begyndte at æde paa min Lever.

Siden jeg slap fra mine Processer føler jeg en Slags Isnen over Ryggen bare jeg seer et Udskud af en Inkassator. Den, som engang er bleven bidt af „en lang styg levandes En“, bliver ogsaa bange for en Tougende, heder det.

Saa dyrt har jeg betalt den Lære, som mine Læsere faa for intet, at ingen Last er farligere end den ædle Dyd, Oprigtighed, paa urette Tid og Sted.

6. $^{99}/_{100}$ Galskab, $^{1}/_{100}$ Fornuft.

. . Der staar Navnet paa Skissen — en, som naturligt kjæder sig til Mesteparten af de Foregaaende. Men — skal jeg? skal jeg ikke? skal jeg?

Nej! den springer jeg over. Hele Skissen angaar ogsaa kun et Sprang over.

Mere tør jeg ikke sige, og jeg har ogsaa allerede sagt *A*. Traditionen vil nok lægge *B*. og *C*. til.

Kun saameget! den Forelskede, som grubler i Ensomhed og især Den, som mangler Gjenkjærlighed medens han bærer paa andre Sorger, er ikke sikrere for at blive gal for et Øjeblik end Dampvogn-Passageren er forat Vognen skal løbe udaf Vejskinnerne. Et Glas formeget, nogle Draaber Blod mere op i Hovedet end dette kan godt rumme gjør her det samme som en liden Flintesteen i Vognfuren. . . Rtsch-Rtsch-Rtsch! der ligger Vogn, Passagerer, Konduktør!

Fornuften er vor Konduktør. Hundrede Gange har han ført lykkelig frem; den hundredeogeente Gang ligger Stenen der.

Her har man Kjernen. Æblet kaste vi i Lethe — — —

Nej nej! Jeg faar nok bekjende, at jeg et Øjeblik har seet Vanvidets forfærdelige Dæmon. . .

— Og, Lethe er desuden ikke at tro. Dens sejge Vande have Understrøm og skyde gamle Sager op. Dette Blad var just lagt hen, for ikke at modtage en Tøddel meer, da jeg faar et Besøg, som ret viste mig, hvorlidet jeg havde at vente af Tidens Barmhjertighed — et Besøg af en Personage fra Landet, der ikke kjendte mig anderledes end at han bragte mig Brev fra en Bekjendt i hans Hjembygd hvergang han var inde for at gaa rejekt til Artium. Igaar er det nu for tredie Gang. Faderen, en Præst af Fleertallet, havde troet at opdage Genialitet hos Gutten, fordi han aldrig kunde holde en Tanke fast og idelig sprang fra det Ene til det Andet i sin Tale. Hverken de Erfaringer Gammelen gjorde naar han overvar de Examiner, som Huusinformatoren, Kapellanen, to Gange om Aaret holdt

over Sønnen, eller de foregaaende to Hovednederlag kunde overtyde ham. Den latinske Stiil og den Udarbejdelse, som den 23aarige Dobbeltrejektist hver Gang havde bragt tilbage, fandt Kapellanen tilfredsstillende, saa han ikke kunde begribe hvorledes man havde kunnet rejicere. Men at det var saa fik Stakkelen at føle, naar Far trak Dimissormulkterne af Lønnen. Dette skede i Regelen hver Nytaarsaften; „thi, skal jeg sige Dem, Broder, jeg er en Ordensmand i Pengesager." Ingen af dem faldt det ind, at Hans Peter havde skrevet en lykkeligere Medkonkurrents Kladder af og ladet saa Afskriften revidere.

„Naa, hvilket prægtigt Skjæg, De har lagt Dem til siden sidst! Jeg gav gjerne hundrede Daler forat have et saadant; men er det sandt, at De engang har sprunget ned af en fem Alen høj Laavebro forat knuse Deres Hoved mod en Steen? De faldt noksaa blødt i Kløver og Thimothei", plumrede den gamle Dreng paa sin geniale Springemaneer udaf en Mund, saa bred, at hvert af de forskjellige Spørgsmaal syntes at falde ud af hver sin Mundvig.

„Ja", svarede jeg med Resignation.

„Tænk jeg lægger op Hebraisk iaar. Deres Hensigt var jo egentlig at springe i Elven der bag Husene?"

„Ja."

„De skulde vel ikke have nogle gamle Udarbejdelsesbøger til at blade i i Aften, for imorgen er Dagen. Og det skede jo midtunder et herligt Blomsterbal, hvor man endog havde drukket sin Flaske til Middag? Haha! Der skulde jeg have været med."

„Ja", svarede jeg med samme Rolighed; thi det forekom mig som om jeg led en retfærdig Straf.

„Kan De gjette, vedblev Geniet, hvormange der skal op i Aar? Sex træde tilbage, men Fanden krads' i mig om jeg gjør! Og det var jo fordi De fik tredie Gang Nej af Blomsterdronningen, Hende som De lod Sølvkurven gjøre til og som De selv maatte levere Frierbrevet til i hele den fremmede Familjes Nærværelse?"

„Ja," stønnede jeg.

„Det var da rigtig daarligt af Dem med Deres Hoved,"

sagde Artianeren med en Følgerigtighed i Tankegangen, som forbausede mig, saa jeg nær havde spart ham for et Spørgsmaal, som jeg nu troede ogsaa at kunne tillade mig til ham, nemlig det:

„Saa De virkelig skal studere?“

„Javistja“ var det raske Svar.

„Det var da rigtig daarligt af Dem med Deres Hoved“, tænkte jeg at give ham igjen; men idetsted spurgte jeg til min Universitetskammerat Kapellanen.

„Aa, Stakkar; han faar nu blive der saa længe til jeg kan tage Posten, for det har Far sagt ham. Er det ikke skammeligt hvad man skal erlægge til Kathedralskolen? Over hundrede skal op iaar; men Adjøs! Tak skal De have!“

Han gik, men han stak Hovedet indad Døren og raabte: „Den Historie om Spranget var god; jeg skal fortælle den til alle Artianerne ved Laget. Adjøs!“

Det Rokkehoved med den umaadelige Flab tilhørte en af de Nøkker i Lethefloden, som aldrig tillade nogen Ting, de faa Vejr af, at gaa tilbunds. Tossehovderne ere altid ivrigst beskjæftigede med Andre, og intet sætter dem heller i større Lyster end Daarskaber af Folk, der ikke høre deres Klasse til. De ere Nøkkerne; men den Kjærlighedens Lethe, som den Angrende tænker sig dog gives efter Aar og Bedrivt, den har ogsaa sine Sirener, som rode paa Bunden og løfte hvad de finde over Vandskorpen. Det er Sladdersøstrene i ti Miles Omkreds fra Gjerningsstedet.

„Om hundrede Aar vil man tale derom“, gyste det igjennem mig. „Broen vil raadne ned, men Stenen vil ligge og Elven rinde. Fortæl det da ligesaa godt Selv!“

P. S.

Min Ven, for hvem jeg havde besluttet ordentlig og udførlig at nedskrive min galeste Historie, i Fortrolighed meddeler jeg dig Følgende: Det er ganske vist, at jeg ilede afsted med et dumpt Brøl forat styrte mig i Elven med mine tre Nejer i Livet, og at jeg altsaa var gal, virkelig hjernegal;

men lidt Fornuft og Synsevne samlede sig dog sammen paa vejen, saa jeg tror, at jeg ikke saa ganske uden Beregning kom til at falde i den dejligste Kløver og Thimothei istedet for paa Stenen. Saameget er vist, at skjønt Alt var sort for mine Øjne, i de første Sekunder, saa kunde jeg dog skilne Gjenstandene bedre og bedre alt som jeg løb. Dette paa Kavaleers Diskretion!

P. S. Dersom Du virkelig endnu vil skyde dig for det mange Aar gamle Opslags Skyld, saa sigt lidt paasned.

7. Endelig slaar ogsaa min Klokke.

Den 12te August 1838 gav min Amalie Sofie mig sin Tro; den 14de vare vore Trolovelsesringe færdige, og Klokken tre om Natten imellem den 15de og 16de laa vi begge knælende foran min gode Moders Seng og fik hendes Velsignelse. „Lad mig se paa dig,“ sagde hun flere Gange til min Kjæreste, og hvergang kyssede hun hende inderligere.

Det ringede stærkt ovenpaa. Et Par Damer kunde ikke styre Utaalmodigheden efter at faa den Pige at se, som en Mand af min extraordinære Beskaffenhed havde valgt sig. Min Moder og jeg bleve saaledes alene.

„Henrik, sagde Hun, din Amalie har prægtige Øjne. Der er baade Forstand og Hjertensgodhed og Skjønhed i dem.“

„Ja ikke sandt, Mor, Hun bringer mig et Par herlige Diamanter i Medgift?“

„Ak, ja, hvad hendes Øjne og øvrige Væsen love er bedre end anden Rigdom,“ sagde min fortræffelige Moder, som ellers gjerne havde ønsket mig en Brud paa 100,000. „Men fortæl mig hvorledes du traf paa hende og gjorde hendes Bekjendtskab, Henrik.“

„Min sidste Kjærlighedshistorie? Nu ja, Mor, det skal jeg, naar jeg først faar snakket lidt med den Skinke med Tilbehør, som jeg saa Marthe havde sat frem i Stuen.“

Det er den sejrende Kjærligheds Sprog.

Jeg skal nu fortælle, hvorledes jeg endelig efter mit fyldte 30te Aar fandt og vandt en elleve Aar yngre Pige, som blev og er min Kone — jeg skal fortælle det ganske saaledes som jeg fortalte min Moder det.

„Du veed, kjære Moder, at jeg for de 4—500 Daler, Kampbellerne indbragte mig, endelig vilde kjøbe mig en liden Lejlighed paa Landet, og at jeg alt havde sluttet Handel om en Hytte ude i Briskeby, især fordi der stod en prægtig Syren udenfor. Husker Du med hvilken Glæde jeg viste dig Knopper derpaa allerede sidst i Februar, da jeg kjørte dig derud forat vise dig Stedet.

„Nu ja, Gudskelov du blev det kvit. Saameget Svineri som i det Briskeby, som du kaldte en ret smuk Landsby, har jeg aldrig seet.“

Min Moder havde Ret i at ønske mig tillykke med at jeg ikke blev Beboer af Briskeby; thi uden Handelens Opslag havde jeg aldrig truffet paa min Pige. Handelen gik ellers op af Grunde, der vare egne nok. Briskeby pligter nemlig under en Løkke, der tilhørte sal. Kongen, men som han havde skjænket en gammel Dame Brugen af for hendes Livstid. Jeg var en politisk kompromitteret Person, som Damen nødig vilde have i Naboskabet (enten hun nu frygtede for at jeg skulde republikanisere Briskeby eller blive Konge af Briskeby — en Titel jeg ganske vist havde faaet). Lejlændingen, som stod ifærd med at gjøre en Handel, hvorved han vilde have erholdt det Dobbelte af sin Hyttes Værdi, blev det betydet, at han ikke maatte sælge til mig; og saaledes blev der da intet af at jeg fik min Eremitage i Briskeby.

„Det var en langvarig og haard Vinter den sidste; aldrig Tøvejr uden i min Børs. Marts og April gik hen uden Tegn til Vaar. Da regner det to Dage allerførst i Maj og skinner Sol i to, og Vaaren var der og med den min umaadelige Længsel efterat faa mig en Hytte og en Flek Jord. Men hvor skulde jeg med nogle faa Hundrede kunne faa nogen anden Lejlighed end en Arbejdsmands Hytte? og hvor var den at faa? Nu vel da, saa lej da for iaar, tænkte jeg — for paa Landet vilde jeg; og fik jeg da Avisen fat og red afsted den

tredie smukke Dags, en Søndags, Formiddag til en averteret Lejlighed paa Østkanten af Byen. Den var mig meget for dyr. Mismodig drejede jeg min Hest om ad den samme Vej jeg var kommen. Tømmen hang slap paa Halsen. Jeg hørte og gloede efter Lærkerne og tænkte med dyb Bedrøvelse paa at jeg maatte opgive mit Haab om en Hytte og en Flek Jord af en Kohuds Størrelse. Brunen gik saaledes hvor den vilde, og jeg vaagnede først af mine Betragninger, da den Linjedandser af en Hest trippede nok saa net over en halsbrækkende Klop ude i en af de Smaagader, som føre til Gamlebyen. En ikke saa liden Fos bruste nemlig nu under Kloppen og vakte mig af mine Drømme."

„Nu, sagde jeg til Veslebrunen, kan du gaa saa vakkert, saa gaa hvor du vil. Og saa gik det da udover til Gamlebyen. Humlenes Surren i Piletræerne dyssede mig atter ind. Ak hvor yndigt Alt var! Da jeg kom til Broen blandedes den med Lyden af Sangen fra Kirken. Det var altsaa ikke Middag endnu, og saa lod jeg da Brunen gaa videre.

Jeg henfaldt atter i mine Tanker, hvorimellem den jeg fandt fornuftigst gik ud paa næste Dag at ride op imellem den fjerdinglange Forstad Saugene og banke paa Døren til hver Hytte, jeg taxerede for omtrent den Sum jeg havde, forat spørge Ejeren om han vilde sælge. Pludselig vaagner jeg af Brunens Skraben og Pusten. Han var standset ved en Slusk, som laa gru tvertover Vejen og sov. Men Vejen rak heller ikke længer end netop did. Jeg befandt mig paa et Fiskerleje, som kaldes Grønlien og ved den øverste Stue, et lidet Stykke op paa Ekeberg. Hvilken Udsigt over Fjorden og Akershuus og Byen og Landet! Man kunde se Maridalsfjeldene. Og Musiken hørtes saa tydeligt over fra Fæstningen. Og her paa denne Plet laa en Hytte, en Hytte af ægte Sort, liden og skrøbelig i højeste Grad, saa jeg kanske kunde blive dens Ejer naar jeg bød ret drøjt og kontant. Brunen skrabede Liv i dens Ejer for Øjeblikket.

„Er det din Stue den der med den Potetesflek derom?" spurgte jeg.

„Aa ja, Gud bedre os!" svarede Slusken idet han forskrækket sprang op og skubbede sig.

„Vil Du sælge den for 400 Daler kontant?“

Med opspilede Øjne og under en livlig Kløen i Hovedet, svarede han, at det vilde han nok. Og da han gik ind paa at flytte ud strax og at gjøre Hyttens Omgivelser ryddige for Halm, gamle Sko, Børneaffald og andet deslige allerede til den følgende Dag, saa red jeg sjeleglad tilbage i Galop som Ejer af en Hytte og en Jordflek, noget større end en Kohud, men langtfra stor nok til at udfylde den, naar Huden var skaaren i Strimler som Dido gjorde ved sit Grundkjøb.

Men allerede i de første Renselses- og Opfifnings-Dage fandt jeg, at jeg maatte have en Baad, for at stikke ligeover Fjorden istedetfor at trække den ti Gange længere Landvej omkring. Men Aarer og Sejl vilde man stjæle bort fra mig ved Bybryggen om jeg ikke havde et Sted at sætte dem ind paa i Nærheden. Dette fik jeg Lov til hos den Mand, som nu er min Svigerfader; og Dette gav Anledning til at jeg et Par Gange kom i hans Stue. Dette gav igjen Anledning til at jeg fik se og tale med hans ældste Datter Amalie Sofie, og dette gav igjen Anledning til at jeg hver Dag før jeg tog over kom i hans Stue og sad der og blev siddende der, først under Paaskud af at jeg var træt og siden som Ven af Huset.

Jeg troede, at mit Hjerte var udbrændt; men højere og højere sloge Flammerne ivejret. Der sad jeg Eftermiddag efter Eftermiddag, Aften efter Aften ved mit Glas Shrubb i en Krog af Sofaen.

„Shrubb?“ spurgte min Moder.

„Grog med Viin i.“

„Altsaa uden Brændeviin?“

„Pokker heller! Nej først laves Groggen *comme il faut* og derpaa haves Viin i.“

„Fy, Henrik! og det hver Dag?“

„Ja fordetmeste. Jeg havde godt Paaskud i Shrubben til at blive, og at jeg ingen Dag var borte fra min Krog i Sofaen, det er vist. Mine Venner troede, at jeg, strax jeg havde endt mine Forretninger og faaet min Middag, pilede over til Grønlien forat nyde Jorddrottens Selvbehagelighed og Landlivets egen Behagelighed. Nej, jeg var i god Ro (og Sikkerhed troede jeg) paa denne Side Havnen. Men da Nogle af dem

ærgrede sig over at de saa mange Gange havde gaaet rundt forgjæves, saa sporede de efter, og da mit Tilholdssted var en Lejlighed ligeved Jorden, opdagede en uforskammet Gloer mig. Nu kom da Rygtet ud pandekagevarmt om min Forlovelse længe før jeg selv havde mindste Haab; en gammel pyntelig Mand kom endog hen til os og gratulerede os med megen Omstændelighed midt i Sværmen paa et Forlystelsessted; og jeg fik af mine bedste Venner Navn af en uforbederlig gammel Abekat, som nu i mit tredivte Aar satte Kronen paa alle mine Galskaber ved at forgabe mig i en fattig og dertilmed en temmelig simpel Mands Datter. Det var Republikanere, som saaledes glemte Folkets Adel. Jeg var hjertelig glad, naar jeg kunde nyde mine Eftermiddage i Ro for mine Venner; de Skippere, som af og til ligeledes vederkvægede sig med et Glas Shrubb, gjorde ingen Forstyrrelse deri. Dem bemærkede jeg ikke. Mine Øjne fulgte idelig den yndige Skikkelse hvor hun gik og stod. Det første, der vakte min Opmærksomhed, var den næsten ærefrygtsagtige Kjærlighed, som Forældre og Søskende ydede hende. Werthers Tilbedede gjorde ikke heftigere Indtryk paa ham, naar han saa hende skjære Smørrebrød og dele ud til sine Smaasøskende, end denne unge Pige paa mig, naar hun syslede med sine. De elskede hende som Moder og Søster. Sine Øjnes Herlighed kunde hun ligesaa lidt skjule, som man kan sætte en Lyshætte over Vesuv. Hendes Godhed var jeg daglig Vidne til, om den ikke havde lagt ligesaa aabenbare over hendes Ansigt som Solskinnet over Marken en Dag, som fortjener Navn af vakker, og om Fortræffeligheden af hendes Forstand overtydedes jeg ved hvert et Ord jeg hørte. Hertil hvad du nu selv har seet, kjære Moder, alle Sundhedens og Ufordærvethedens Kjendemærker, en smuk Skabning, en behagelig Stemme, et indtagende Ansigt og et tækkeligt Væsen.

Det hændte undertiden, at nogle Veninder besøgte Amalie, og da blev der legt Gaadelege, hvori jeg ogsaa tog Deel, men altid til min store Prostitution, medens ingen Gaade var for haard for hende. Dette gav Anledning til at jeg engang bad den hele Kreds over til Grønlien. Ved Hjemrejsen indtraf et Regnvejr, som vilde været farligt for Sommerhattene. De Fleste lode dem da tilbage, og derimellem var Amalies, som jeg hang

over et overordentlig prægtigt Maanedsrosentræ. Om Morgenen, da jeg tog den af, var der virkelig udsprungen endeel Rosenknopper under den, skjønt ikke fulde ni, som jeg sagde i nogle Vers, jeg skrev over Tilfældet, og som da medfulgte Rosentræet og Hatten. Dette var min første indirekte Kjærlighedserklæring af nogen Tydelighed, skjønt det allerede længe var klart, at jeg sad i over begge Ørene. Alle Ungdommens Symptomer med Søvnløshed, Udygtighed til at gjøre noget, Menneskeskyhed, Aandsfraværelse o. s. v. vare forlængst indtraadte. De bleve mig utaalelige, og den 12te August fulgte den formelige og direkte Erklæring. Den 13de tilbragte vi paa Ekeberg sammen med Mauritz Hansen, en anden god Ven og et Par Flasker Champagner; og nu ere vi da allerede her, kjære Moder.

Snip! Snap! Snude! nu er mit Eventyr ude og nu Godnat!"

Saaledes fortalte jeg min Moder min sidste Kjærlighedshistorie — det Æg, hvoraf der endelig blev en Høne (men desværre en Goldhøne). Min Kjærestes ægte Guld havde udholdt Prøveilden hos Damerne ovenpaa. Det hedte i mit ene Øre: „Allerkjæreste, isandhed allerkjæreste!" I det andet: „Gratulerer, gratulerer af Hjertet. Deres Kjæreste har megen Aand." „Aa ja Hun er ikke for Katten," sagde jeg, syslende ivrigere med den samme Skinke, jeg havde gjort Bekjendtskab med, end galant kunde være. „Men hvor Pokker bliver hun af?" lagde jeg til med et langt Blik henpaa Stueuhret, uden at tænke paa hvor seent den Stakkel var kommen tilro, men kun paa hvor rask og frisk hun var, saa den Strabads havde lidet at betyde.

Der kom hun rødere i Kinderne end sædvanlig; men for mig en Aurora og yndigere end nogen af de ni Roser under Hatten.

Fa'r fulgte hende ind. Han kjendte allerede min Kjærlighed, og det vil glæde ham naar han seer, jeg her 7 Aar efter skriver, at den varer endnu. Han kjendte den, fordi han i

Byen havde truffet mig i Fortvivlelse over en Hindring, jeg havde opdaget med en Sorg, som maa ligne Minørernes, naar de efter Maaneders Arbejde stødte paa Fjeld i Løbegravene.

Jeg nød nogle paradisiske Dage, hvori jeg kunde gaa forbi de „sammenvoxede Træer“ uden at skotte til dem. Hver Time den Dag steg hun i Yndest, indtil det om Aftenen hedte: „men hvor kunde *Du*, Henrik, gjøre et saa fornuftigt Valg?“ — et Spørgsmaal, som jeg tror jeg gjorde ret i at optage som Artighedernes Kulmination, og som jeg besvarede: „jo, vi vare tre Blinde om det, først Amor, saa Tilfældet, og saa jeg.“

Men saa blind var jeg ikke, at jeg ikke lagde Mærke til, hvorledes hun ogsaa forstod at vinde Andres Hjerter end mit. Bondekonerne udtrykte hvor godt de leek „han Henriks Kjæreste,“ ved at beskue hende fra alle Kanter, strygende hende nedover Klæderne — kort jeg levede nogle Dage saa søde, som om de havde været beskinnede af min Syttenaars Sol. En Mængde Elskovsdigte fik sin Tilværelse ude i Naturen, og hvor glædede det mig at opdage, at min Brud elskede og forstod at vurdere Poesi.

P. S. Jeg tror, der i det Foregaaende indeholdes ret fornuftige Anskuelser om hvad Egenskaber man bør søge hos en tilkommende Hustru. Kvinder, som besidde dem, kan man ligne ved ægte Instrumenter; de ville ikke, som saa mange andre, efter ganske faa Ægteskabsaar, miste Klang og Strenge. Men der er et Strøg af Kvindehjertet, naar dette er fuldkommen organiseret, som i Følelsernes Vexel maa ligne Æolsharpens lette og instinktrigtige Anklang under Vindens Bølgen. Og Dette gjør Kjærligheden evig frisk og udødelig.

Idag, da jeg havde skrevet til dette sidste Postskriptum, anstillede jeg en Prøve med min Kone, om denne hellige Naturharpe endnu havde sine Strenges Letbevægelighed og Reenhed som i Pigedagene.

„Tag disse Skisser, sagde jeg til hende, og læs dem for dig selv i dit Kammer en efter en.“

Hulkende bragte hun mig igjen den Første, leende den

Anden; ved den Tredie sagde hun: „jeg har leet, Henrik: men jeg er lidt skinsyg paa din deeltagende Skygge. Jeg skal svæve om dig!“ Om den Fjerde sagde hun, at hun ikke vidste, om hun skulde le eller græde; den Femte bragte mig et Kys med de Ord: „Saaledes skulle netop unge Mennesker være;“ den Sjette bragte hun tilbage med det alvorligste Ansigt og det ømmeste Haandtryk af Verden; men da Hun kom med den Syvende og Sidste indtil dette Postskriptum, da faldt hun mig om Halsen med Smiil og Taarer og sagde: „Ja, Henrik, ja! vor Kjærlighedshistorie varer endnu.“

8. Fortale, hvor Fortale aldrig før har staaet.

„Men i Alverden, hvad kan nu dette Skriftemaal nytte til? hvorfor saaledes nedskrive sine egne Daarskaber og lidet betydende Hændelser, ville være Humorist paa Sottesengen og gjøre sig til Nar før Publikum i sine sidste Levedage? *Si tacuisses, Philosophus mansisses!*“

Denne vægtige og velmeente Indvending gjorde en Ven mig, som vel plejede at rose sig af, at han aldrig havde læst en Morskabsbog eller en Poesi siden han slap Chrestomathien, men som dog havde et Navn inden vor lille literære Verden baade som lærd Jurist og Filolog. Han havde nemlig for en af vore Boghandlere excerperet en juridisk Styverfænger-Haandbog, og ofte havde man seet statsretlige Afhandlinger med hans Navn *over* i Aviserne, spækkede med latinske Citater, skjønt disse rigtignok vare af det mest forslidte Slags. Han lagde ogsaa nu til: „*Memento mori!* Men — *audiatur & altera pars!*“

Ved et besynderligt Sammentræf havde jeg allerede forud samme Dag faaet en Mængde Trøstpiller ind af samme Art som hans „*Memento mori!*“ og „Humorist paa Sottesengen.“ En gammel Jomfru havde gjort mig en Visit om Formiddagen; da hun kom i Døren og fik se mit afmagrede blege Fjæs, slog

hun Hænderne sammen og skreg: „Naa du skinbarlige Død i Aabenbaringen!“ Da hun saa jeg havde en Tobakspibe ved Sengen, bemærkede hun kjærligen: „Ak ja, salig Præsten røgte ogsaa til det Sidste, og det vilde være Synd at negte Dem den lille Nydelse, naar De finder Smag i den;“ og da jeg hostede fandt hun at jeg hostede ganske som hendes Søskendebarn Kjøbmand Pedersen, „som døde i forrige Maaned af samme Syge.“ „Ja akkurat saa lyder Deres Hoste som hans — akkurat som naar jeg hører vor Pige Malene banke vaade Klæder.“

Efter denne naive Jomfru var der kommen en Departements-Embedsmand, som jeg vidste syntes godt om min Post. Det Første han gjorde var at styrte over mig og rive mig Piben af Munden, kaldende mig en Rasende, der gjorde Synd imod Fædrelandet ved saaledes at dræbe mig selv o. s. v. Men hans Komplimenter vare saa overdrevne og hans Adfærd saa theatralsk, at jeg besluttede at sondere ham noget dybere. Idet jeg forsikrede, at der intet Livshaab var tilbage for mig, ytrede jeg den faste Overbeviisning, at Ingen kunde erholde Embedet uden Han. „*Du maa og skal* ikke dø“ svarede han med Eftertryk. „Jo jeg dør“ sagde jeg med endnu større Eftertryk.“ Jeg har nu skrevet saa ofte paa Vers at jeg skal dø, at jeg maa gjøre det for Anstændigheds Skyld.“ - Disse Ord: „Du maa og skal ikke dø!“ og „Jo jeg dør!“ faldt tre eller fire Gange mellem os, og hvergang vendte jeg mig til Siden ligesom forat hoste, men egentlig forat iagttage hans Ansigt, naar han troede sig ubemærket, og — et Smiil spillede om den ene Mundvinkel, et Smiil som en Giftblanders, der seer de første Symptomer. Jeg havde med et saa vellykket Alvor overtydet ham om at ingen Anden end han kunde faa Posten, at han virkelig troede det. Troen paa den snare Vakance medbragte han selv.

Mod Aften fik jeg nu min lærde og oprigtige Vens beroligende Piller, saa det kunde være nok for en Dag.

Men det var det „*Audiatur et altera pars,*“ hvormed han saa humant indbød mig til at forsvare Udgivelsen af disse Skisser.

„*Pro primo* — svarede jeg da i samme Stiil — *dum*

nihil habemus majus, calamo ludimus. *Pro secundo* kan jeg sige med gamle Phædrus:

> *Duplex libelli dos est, quod risum movet,*
> *et quod prudenti vitam consilio monet.*

Og endelig *pro tertio & ultimo* har jeg nedskrevet de Skisser, hvorved der kan være Tale om at gjøre sig selv til Nar, til Underholdning for en melankolsk Ven, en theologisk Kandidat, som havde været ulykkelig i Kjærlighed og stundom, naar en vis Underlivs-Sygdom stødte til, gik svanger med den Plan at skyde sig en Kugle for Panden. Jeg sendte ham hver Dag en af mine egne Kjærlighedshistorier saaledes som de her sees at følge efter hinanden. Den første Skisse syntes, ligesom den kraftige Sundhedsbrønds Vand, at forværre Tilstanden og at virke imod hvad den skulde fremme; thi jeg fik en Billet fra ham, hvori han ytrede, at min Skisse havde ladet ham føle al Lykkes Forgjængelighed med saadan Bitterhed, at han alt havde ladet Pistolen, og at kun nogle pligtmæssig paahvilende Forretninger tvang ham til at leve Morgendagen over. Jeg maatte da skynde mig at skrive Skissen No. 2, der foruden en Kurv med Porter under Navn af det Otteskillingsøl, jeg skriver om, bragte mig det Bud fra ham, at han havde trukket Kuglen udaf Pistolen.

Men da det kom mig ihu, at man kan skyde sig endnu bedre med løst Krud, skyndte jeg mig at sende ham den tredie Dag af hans Paroxysme Skissen No. 3, som skaffede mig den glædelige Efterretning, at han havde skudt Pistolen af i Kakkelovnen, hvilket havde havt tilfølge, at samtlige halvtredsindstyve Beboere af det store Huus vare styrtede ind i hans Værelse i den faste Tanke, at han virkelig havde gjort en Ulykke paa sig. Ved denne Lejlighed havde han ogsaa faaet høre flere ikke opmuntrende Udladelser ude paa Gangen, saasom af en Husholderske: „Hvad skal ogsaa slige ensomme Fugle i Verden?“ af en Tjenestepige: „Se saa, nu skal man faa Pletter paa Gulvet, som man aldrig kan faa af!“ af en Diskontør, der boede paa en Fjerde-Etages-Kvist: „Djævelen og al Ulykke: han skylder mig fem Daler siden sidste Mandag — Renter og Kapital“ o. s. v.

Men i en Vandkur pleje Doserne at øges paa mod Slut-

ningen. Patienten fik altsaa endnu ovenpaa Aften efter Aften Skisserne 4, 5, 6 og 7. Og hvilke velsignede Følger! Efter den første kom han til mig og bevidnede sin Deeltagelse med de Ord, at han godt kunde sætte sig ind i min fortvivlede Stilling, og at han maatte tilstaa, at noget saa ubehageligt aldrig var mødt ham. Efter den anden lovede han mig en Skisse af en Scene, han ogsaa havde havt med en Prokurator, mod hvem min var en Engel. Efter den tredie sagde han: „Jeg forskaaner dig forat fortælle den — Ti stille, min Ven!" Og efter den fjerde, No. 7, var han vel borte i flere Dage; men hvor forbausedes jeg ikke, da han saa med glædestraalende Aasyn traadte ind til mig, trak en Flaske Champagner, som maa have været synlig for Alle paa Gaden, udaf Lommen og raabte: „Min Ven! min Ven! Tak for den Sidste! Den har lært mig at ogsaa jeg endnu kan blive lykkelig. Vi ere jo lige gamle Kavalerer, og ved nøjere at gjennemgranske mig, har jeg ogsaa fundet, at det mindre var ubehagelige Erindringer end Modbydeligheden mod Pebersvende-Ensomheden, som plagede mig. Og da jeg ikke kan vente et Vagtel-Tilfælde i Ørkenen som dit, saa har jeg besluttet, at se mig om, hvorved jeg da vil følge din Regel, at tage et Par aandfulde og milde Øjne som gode Diamanter i Medgift. Mellem os, hviskede han, jeg har opdaget et saadant Par, og Du skal idetmindste nippe til Glasset paa at jeg maa være heldig; jeg skal nok tømme Flasken, saa oplagt er jeg."

Den lærde Jurist var ikke altid meget heldig i at anvende sine latinske Almeensteder. Hvad han meente med det „*Rari nantes in gurgite vasto*", hvormed han belagde mit altfor artige Skriftemaal, veed jeg saaledes ikke; men da han hørte til den ufordragelige Klasse af pedantiske Mennesker, som altid ville have ogivet Grunde og atter Grunde og det „rationelle" Grunde, som de kalde dem, af sine Venner, ja ofte ogsaa af Fremmede, for hvad disse gjøre og lade, saa maatte jeg døje Følgende: „Nedskrive saadant for en Ven, kan passere; men for Publikum? Det er noget Andet, naar f. Ex. jeg meddeler en juridisk eller filosofisk Afhandling. Saadant er for Publikum. Det er til Publikums Nytte."

„Ogsaa min Hensigt med Udgivelsen" — bemærkede jeg

— „er at være endnu flere Mennesker, end min Ven, tilnytte, især unge, opvakte Mennesker af aabent Gemyt og Fantasi, nemlig ved forud at vise dem den Lidenskabs forfærdelige Magt, som de ganske vist skulle henrives af, og dernæst ogsaa dennes virkelige Ulykkesoffere ved at trøste dem med at det dog aldrig har gaaet dem saa galt som mig. Naar jeg tænker mig lidt tilbage, da kan jeg erindre tre Bekjendte, som have taget sig afdage af ulykkelig Kjærlighed, og Fire, som af samme Grund ere blevne Fyldesviin. Af de Halvsnees Bekjendte, som jeg har Grund til at tro giftede sig af virkelig Kjærlighed, leve maaske kun to lykkeligt. En veed jeg blev ødelagt allerede i det tredie Aar fordi hans Kone ikke forstod sig det mindste paa Huusholdningen; No. To gik til Grunde ved Drik, da han maatte søge offentlige Steder for Skidenhedens Skyld hjemme; No. Tre sank under de Byrder, den Elskedes Familje lagde paa ham med Endossementer og Accepter; No. Fire fik graa Haar og krum Ryg under Tøffelen; No. Fem blev ødelagt ved sin unge Kones Hang til Pynt og Fornøjelser; No. Sex bærer alt Mærker af Huusdrik, hvilket skal komme af, at der kommer hyppig Selskab til hans Kone, som han ikke liker, og da veed han intet andet Raad end at lave Grog paa egen Haand; No. Syv paastaar man har foretrukket Amerika for Ægtestandens Paradiis, og Nr. Otte, som i Forlovelsesdagene skrev de nydelige Vers i Aviserne til sin Kjæreste, paastaaes at være utro ifølge *jus talionis*.

De andre Skisser, jeg vil skrive, ere ogsaa til Nytte og Advarsel i andre Henseender, hvor et varmt Hjerte let kan koge over; andre kun til Fornøjelse. Bogen burde hede: „For Ungdommen."

„Ej! jeg har ikke læst en Morskabsbog siden Godmand tror jeg", greb Juristen Anledning til at bemærke. „Men lad gaa! *Imprimatur!* Forat friske paa Aanden skal jeg sende dig en yderst interessant Afhandling om Grundlovens rette Forstand af § 96."

Min lærde Vens *Imprimatur* skyldes det da at disse Skisser se Lyset; thi naar Han, der var streng som en Gottscheden, ikke fandt Noget derimod, saa kunde jeg vel vove det for Andre.

Men, lagde han til, *timeo Danaos & dona ferentes*", hvormed han mente at Kritikusserne vare at frygte.

„Mig Selv ville de idetmindste neppe ramme", mente jeg.

„*De mortuis nil nisi bene*", nikkede min trøstrige Ven i Døren.

9. Barndoms-Erindringer.

Da ingen af disse Skisser kan kaldes en Bagatel i Modsætning til de andre, saasom de samtlige ere det og ikke gjøre Krav paa at stilles højere som Underholdningsmiddel, end f. Ex. Hasselnødder og anden Knækkemad i en ledig Time, saa lader jeg den gaa med.

Den første af disse Erindringer gaar vist tilbage til mit 3die Aar, forsaavidt Børn i Regelen allerede da kunne gaa et Stykke Vej, og falder altsaa sammen omtrent med den om de første Buxer, hvilken staar med samme Friskhed for min Hukommelse.

Jeg var med mine Forældre paa det yndige Kjos ved Kristianssand, og var taget med paa en Spadsertur i den engelske Park. Medeet befinder jeg mig alene og midtfor en lodret Klippevæg, der glimrede i alle Farver af store Krystaller. Det var ligesom om to Træer bøjede sig tilside og viste mig den.

Iførstningen blev jeg bange; men omsider overlod jeg mig til Beskuelsen af al den Herlighed, og ligetil nu staar det herlige Syn for mig i sin første Friskhed. Hvergang jeg har seet gjennem et Glasprisma eller et Kalejdoskop, har jeg maattet erindre det. Men Sligt har blot kunnet vække Erindringen, ikke naa Synets Pragt.

Nogle Aar ældre søgte jeg efter Stedet; men forgjæves; og Ingen vilde tro min Fortælling uden lang Tid efter en Barnepige for mine Søskende — en som hvergang Uglen skreg eller en Hund tudede om Natten sukkede „Jøssu Navn!"

saa bestemt som en Klokkers Prosit følger paa Præstens Nysen. Hun erklærede for vist, at jeg havde været taget i Berg, og at det var derfor jeg var saa klog.

Mellem 4 og 5 Aar har jeg vel været, da jeg en Søndag Eftermiddag var ranglet med nogle Tjenestefolk og havde trukket min neppe 3 Aar gamle Broder med mig en Fjerdingvej eller mindre udenfore Kristianssands By. Endelig faldt det mig ind at vende tilbage; men da syntes Vejen mig saa lang, at jeg umuligt vilde kunne række hjem. En Angst betog mig, uagtet jeg havde den slagne Landevej for mig og Byen alt var synlig. Jeg mistvivlede om at slippe frem af Mangel paa Kraft, og vi skulde forbi en Sandgrop med en Steen paa Bunden, af hvilken der skulde springe en Hund frem, naar Nogen slog paa Stenen. Dette Vovestykke havde jeg engang gjort og heldigen salveret mig uden at se nogen Hund; men om at den var der tvivlede jeg ikke, og „nu skal Du se, tænkte jeg med Rædsel, at han tager din lille Broder, naar vi komme forbi, og hvad skal jeg saa sige til Fa'r og Mo'r?“ Jeg vilde bede — men jeg vidste ikke til Hvem — om Frelse for mig og min Broder. Da faldt det mig ind: *Han* maa bede som den Mindste og Uskyldigste, og saa tvang jeg Stakkelen ved at lugge ham til paaknæ midt i den støvede Landevej at folde sine Hænder mod Solen, der just stod i Horizonten, med Bøn til den om at hjælpe os til Byen. Men det vilde ikke gaa; Jeg maatte da diktere og den Vesle plapre efter. Bortvendt tilsagde jeg ham da omtrent fölgende Bøn, der kom frem under idelig Flæben:

„Kjære vakre Sol! gaa ikke ned, men følg os to ulykkelige Smaa til Byen uden at vi møde nogen Ko eller Gjedebuk! Gjør du det, skulle vi dig altid elske og tilbede, Amen!“

Altsaa komplet Afguderi. Men Bønnen gjorde sin Virkning saa godt som nogen anden; thi styrket og munter vandrede jeg derpaa videre til Byen; Forbederen fremdeles flæbende.

Fem Aar var jeg vel, da jeg engang mellem en heel Deel andre Smaagutter lænede mig paa Rækværket til Opgangen til Galleriet i Kristianssands Theater. En Bekjendt af min Fa'r kom just opad Trappen, og da han saa, at jeg havde syet et Kors af Guldgaloner paa min Trøje, tog han mig i Toppen og spurgte: „nu, Henrik, hvad Slags stor Mand vil du blive, naar du alt nu begynder med en Ridderorden?"

„Minister!" svarede jeg.

„Det er forlidet; hvorfor ikke Konge?"

„Nej for da regjerer jeg Kongen."

Jeg maa have læst noget om Richelieu eller Mazarin. Men dersom din Søn sætter Kors paa sine Klæder, saa spræt dem af; thi de betyde ikke noget godt hos ham selv, og af sine Kammerater bliver han betragtet som Drømmeren Josef mellem sine Brødre.

10. Fra Slyngelaarene.

Skamfuld og pøniterende inskriberer jeg saaledes denne Skisse; og uden det turde jeg ikke fortælle følgende Uglspejls-Streg, hvoraf der ikke kan hentes anden Lærdom end den, at Folketroen holder det for en større Ugudelighed at kaste rent Vand paa Folk end skident.

Da jeg omtrent havde faaet Cicero fat, logerede jeg hos en gammel Madam med hendes endnu mere forældet udseende Datter. Byen var dengang langt rigeligere udstyret med Karrikaturer endnu, og især syntes de at indehave Æresposterne i Borgerskabet. Til dette hørte vel ikke den Helt, jeg har at fremføre i denne lille Komedie, men det var som sagt rigt nok, og han havde i sin Tid gjort Figur deri, skjønt uden ved Afskeden at opnaa en Titel, som kunde overstraale den han allerede kunde bære og bar som i sin Tid Medbestyrer af et Slags Livrenteselskab. Dette havde for Livstid tillagt Hr. Garvermester Pripstrup Ærestitelen af Direktør, og han var Direktør Pripstrup hele Da-

gen fra 10 om Morgenen til 10 om Aftenen for Alle og Enhver i sin store hvide Gaard nær mit Logis, men fra 10 om Aftenen til 10 om Morgenen var han Garvermester Pripstrup i sin forfaldne Haandværksgaard paa en anden Kant af Byen. Det nyttede Ingen at ville forvexle disse to Personligheder. Kom der en Mand til den hvide Gaard og spurgte efter Garvermester Pripstrup, blev der svaret, at der ingen Saadan boede der; men at der i Grændsen boede En af det Navn. Og saa omvendt, om man i Gaarden i Grændsen spurgte efter Direktør Pripstrup. Med ubøjelig Haardhed blev denne Dualitet overholdt; præcis paa Minuten skede Omskiftningen.

Saaledes hørte jeg da hver Aften præcis Kl. 10 mindre end 4 Minuter den i dette Øjeblik Titelløses afmaalte Fodtrin. Paa en bestemt flad Steen plejede han at træde ind paa Fortouget og at følge dette lige under mit Vindu til en vis anden flad Steen, hvor han atter slap ud paa Gaden. Jeg besluttede at forsøge hans og min egen Akkuratesse; satte min Vaskevandsbolle i det halvaabne Vindu og lagde et Uhr paa Bordet. Jeg hørte alt Fodtrinene. „Staa dog op, Gut!" raabte jeg til min Kontubernal, som alt havde lagt sig for at være udenfor Alt. „Jeg kan ikke," svarede han, „för jeg ligger og holder en Rotte, jeg har fanget i Sengen, i Rumpen. Kom og hjælp mig!" Hver maatte hjælpe sig selv. Klokken var 10 mindre end 4 Minutter og Fodtrinene altsaa under Vinduet; ligesaa præcis blev Vaskevandsbollen, uden at noget Ansigt viste sig, øst ud, og ligesaa præcis traf Styrtebadet Vedkommende paa Skallen.

„Hoho, Gokarl!" skrallede en fortørket Stemme. „Bi til imorgen, saa skulle vi nok faa vide hvem som bor der."

Præcis om Morgenen, da Han gik fra Haandværksgaarden til Direktørhotellet, saa jeg ham svinge indad Porten og Standretten blev sat.

„Ak vi veed det Alt, Hr. Direktør," jamrede Kvinderne. „Havde det endda ikke været reent Vand, for det er en gyselig Ugudelighed."

„Hvis Søn er Knegten?" spurgte Direktøren, idet han bankede i Gulvet med sit høje Spanskrør. „Jeg skal saamen skrive et Alvorsbrev til hans Hr. Fader."

„Aa, han er en Søn af . . . “

„Stille, Madam! Stille, Jomfru!“ afbrød jeg: det vedkommer ikke Sagen, for jeg har hverken kastet reent eller skident Vand paa noget *Menneske.*“

„Naa!“ udbrød alle Tre paa een Gang.

Alene en Duperen indsaa jeg kunde frelse mig; og saa strømmede der da udaf min Mund følgende Forsvar, hentet fra den Dialektik, Disciplene dyrkede paa egen Haand: „Læg Mærke dertil, ikke paa noget Menneske, som har kunnet tage en saadan Fornærmelse til sig. Hver Aften præcis Kl. 10 mindre end 4 Minutter hørte jeg nok de samme Fodtrin, og om jeg nu vilde undersøge hvem det var, uvidende om hvem det var? Men jeg har ikke faaet at vide hvem det var, og Ingen kan sige hvem det var. . . .“

„Mig! Mig!“ brølede Direktøren, truende med Stokken — „mig, Direktør Pripstrup!“

„Og det siger De selv?“ vedblev jeg; „men jeg benegter det. Jeg veed at Direktør Pripstrup existerer her borte i Gaden og Garvermester Pripstrup — begge respektable Folk — i Grændsen, og at begge dog ere samme Person. Det kan være med denne Duplicitet, men at erkjende en Triplicitet vilde være for galt. Der existerer ingen Hr. Pripstrup uden paa hine to Steder. Alle henvises til et af dem eftersom de have at skaffe med Nogen af Pripstruperne. Personen paa Gaden, som skal have faaet Vandet over sig, kan kun være et Fantom udstoppet af Umuligheder, Benegtelser, Uvisheder, Posito'er, falske Syllogismer, Galskaber, Modsigelser, Syner, Hallucinationer og Nonsens. . .“

Saaledes gik Talen, hurtig som en Sagrende, rivende som en Uhrfjer, der løber af.

„Madam!“ harkede den gamle Mand. „Jeg anbefaler mig, da jeg seer her er en Fejltagelse. Ærbødige Tjener!“

Jeg var fri, og min Værtinde sjeleglad over at det gik saadan over; men nogen Forklaring over hvorfor det skulde være værre, at slaa reent Vand over en Mand end f. Ex. en Natpotte, erholdt jeg ikke. De havde altid hørt det, sagde de.

11. *Dies iræ.*

At komme ikast med en Prokurator er at tirre en Hugorm i sit Rede; men at rage ud for Militære er at faa en Bisværm over sig.

Jeg havde fornærmet en højadelig Kavalleriofficeer, Brigadechefens egen Søn, ved at invitere ham til mig sammen med nogle simplere Karrikaturer. Slyngelaarene høre ikke altid op med Skoleaarene. Men før det var bleven lyst Morgenen efter bragte ogsaa to Officerer mig en Udfordring, som jeg undslog mig for paa en Maade, der lod Officererne gaa bort i godt Lune.

De maa endog have ladet sig henrive til Hop deraf; thi neppe vare de borte før min Vært kom ind ganske fortvivlet over at de havde hoppet over nogle Rækker fersk Brød, som laa paa Gulvet. Dette fik jeg da at vide var i Folkeovertroen ligesaastor en Ugudelighed som at kaste reent Vand paa Folk istedetfor skident.

„Brødene faar jeg sælge til Kreti og Pleti,“ jamrede Huusfatter;“ i mit Huus skal ikke eet blive spist.“ „Kjære Hr. Hansen,“ sagde jeg, „vær vis paa, at kommer der nogen Ulykke af den Ugudelighed, saa vil den gaa udover mig.“

Med denne Streg skjærer jeg ellers al Forbindelse af mellem Ovenstaaende, som passerede om Vinteren 1828, og den Historie, jeg nu skal fortælle, som først fandt Sted paa Exerceerpladsen Gardermoen paa den mest glimrende Septemberdag samme Aars Høst. Dagens Skjønhed og Kavalleribrigadens Afmønstring havde lokket en Mængde fra de tilgrændsende Bygder did, og ogsaa jeg styrede af, da jeg just befandt mig paa en Hjemrejse fra Kristiania, og altid har havt den daarlige Skik at ville tage Alt med. (Med behørigt Eftertryk bemærket af Palle).

Jeg var tilhest; men da der er bleven ytret i et Indlæg i den Sag, som fulgte efter mit Besøg paa Gardermoen, den ypperlige Retfærdighedsgrundsætning, at jeg var saaledes ekvi-

peret, at deri var Undskyldning for Angjældende, om jeg havde lidt Uret: saa vil jeg underrette om, at om Lejehesten end var en Rosinante, saa bestod Rideekvipagen i en endnu vel konditioneret Oberstesadel fra 1788 af hvidt Klæde eller Fløjel; og min Dragt ellers i en grøn Frak.

Saaledes kom jeg ind paa Pladsen, og saaledes red jeg omkring i Fred til henimod Middag. Ved det Pas lader jeg min Hest gaa Skridt for Skridt og langs Lejren, følgende Strømmen af en Mængde Folk, som der bevægede sig ligesom paa et Marked; men med eet bortvises jeg af en Skildvagt, fordi jeg skulde være indenfor Lejrlinjen, som neppe var synlig. Da jeg forgjæves forlangte, at man da ogsaa skulde forbyde Andre at gaa og ride der, hvor det blev mig forbudt, tog jeg Post netop udenfor Leirlinjen lige ved Skildvagten forat oppebie en Officeers Tilbagekomst fra Exercitierne til Lejren. Men —

Napoleon sin Alder tælled efter Sejre;
der gives andre Helte, som tælle efter Lejre —

og saaledes vedvarede Øvelserne uden saadant Pusterum, at nogen Officeer kunde komme tilbage.

Solen stak imidlertid noget forfærdelig; men jeg blev holdende siden jeg alt havde biet saalænge, og der havde samlet sig Folk omkring mig. Jeg blev utaalelig tørst; en Civilist tilbød sig at hente en Flaske Øl; jeg vilde ikke drikke den paa Hesten; fik Tilladelse af Skildvagten at gjøre det i eller bag Vagtteltet; stiger *bona fide* af Hesten og gaar med min Flaske over Lejrlinjen; men neppe var jeg avanceret nogle Skridt, før Overjægeren i Vagtteltet, som oftere havde fornærmet mig under mit Ophold ved Lejrlinjen, styrter imod mig brølende, med Pallasken over mit Hoved: „hvad! vil Du drikke i Vagtteltet?“ Instinktmæssig løfter jeg Flasken op til Beskyttelse. „Hvad! vil du slaa?“ raabte den brutale Barbar og — Pallasken falder paa mine Skuldre. Det sortnede for mine Øjne, skjønt jeg beholdt saamegen Sands tilbage, at jeg ikke indlod mig paa at fegte med saa ulige Vaaben, og ganske vist havde han hugget mig ned; thi fuld var Karlen saavidt jeg kunde se. Hele Tiden var der ogsaa lystigt Leven at høre inde i Vagtteltet. Jeg steg tilhest igjen, efterat have skudt til Vidner, og

ventede endnu taalmodig flere Timer før Excercitien ophørte og Officererne kom tilbage.

Men nu begyndte andre, men ikke mindre smertelige Lidelser. Jeg blev vist fra Herodes til Pilatus den hele Lejr igjennem, uden at Nogen vilde vise min Sag nogen Opmærksomhed. At faa et Rap paa en Afmønstringsdag, mente man var Bagatel. Desuden skulde man nu til Taffels hos Generalen. . . „Maroder! Barbeervand!“ o. s. v. Alle vare saa enige, og flere Officerer krydsede mig i Lejrgaderne med saa triumferende Mine, at jeg ikke negter for, at Tanken faldt mig ind, at jeg leed for hine Huusbrøds krænkede Hellighed.

Jeg var reden ind paa Pladsen som en fri Mand; jeg tog bort som en vanæret Træl.

Da jeg ikke kunde faa Sagen behandlet arbitrært, klagede jeg. Generalen med sin tusind Mand stærke Brigade mente, at han ikke vilde kunne exercere i Fred, saafremt der ikke blev nedsat en extraordinær halv militær halv civil Kommission. Regjeringen gjorde som Generalen vilde. Palle engageredes af Officererne privat imod mig foruden Referenten, og han skrev et Indlæg, hvori han skrydede af sin store Lyst til at være bleven Militær og hvori han svor at ødelægge min Velfærd, og som han skal have overrakt Generalen i nitid Afskrift, Guldsnit og blaat Pragtbind. Men Generalen skal have fældet den Kritik, at han heller vilde være i mine Klæder end i Forfatterens. Men det vilde jeg ikke ønske Generalen for de vakre Ords Skyld. Thi Palle vidste at gjøre Klæderne gloende paa Kroppen som Herkules's forgiftede Skjorte. Idetmindste vidste han at jage mig Blodet til Yderdelene og saa tilbage i Hjertet igjen, som naar man pumper. Engang erindrer jeg det skede, da han tvang den høje Kommission til at forelægge en Kaptejn, jeg af og til besøgte, slige Spørgsmaal:

1) Plejer Kaptejnen at byde W. et Glas Grog naar han gjør Deponenten Aftenbesøg?

2) Drikker W. undertiden to?

3) Finder ikke W. ofte at Groggen er for slap, saa han blander i? o. s. v.

En anden Retsdag havde Palle fundet paa noget Nyt, der ogsaa kunde lade mig synes at jeg havde Herkules's Skjorte paa. Han hviskede mig nemlig i Øret: „Tror De ikke det vil gjøre godt ved Deres gamle Far, som sidder derborte, om jeg nu i hans bedste Sognemænds Midte lader spørge om Ingen af dem tror, at De ikke er saa ganske svendereen længere. Hihihi!" Jeg kaldte strax det militære Medlem udaf Retten og meddeelte ham Palles Forehavende. Haaret syntes jeg bevægede sig paa hans Hoved; og han fik ogsaa stagget Palle.

Jeg havde kaldt en Opfordring til et Almuemøde for at grundlægge en Bogsamling en „Budstikke." — Palle gjorde mig hed igjen ved at paastaa Livsstraf eller Slaveri for saadan Gjerning.

Nej, Generalen vilde ikke have fundet sig i mine Klæder. Og nu hertil at blive trukket om i alle Bygder i fem Aar indtil Sagen indankedes af Regjeringen i 1833 for Højesteret. Og denne fandt en Mulkt af 30 Spd. passende for en Forseelse, som Brigade og Regjering havde holdt værd saa extraordinære Forfølgelser.

Forbandelsen for Brødene var endnu ikke forbi. Jeg plæderede selv min Sag og — bragte en ny Proces med mig ud af Døren. Idet jeg nemlig baner mig Vej igjennem Tilhørermængden, hvisker en Person, som var Palles, men ikke min, Ven, til mig: „Gratulerer med Talen!" og han faar i min oprørte Sindsstemning en „Skurk" tilbage.

„Jeg hørte hvad han sagde," siger En til Gratulanten. „Jeg med," lægger en anden tjenstvillig Aand til; og saaledes havde jeg da en ny Proces ivente før jeg kom udaf Døren. Det kom imidlertid til Forlig, da jeg vedgik, at jeg havde været i en saa oprørt Stemning, at mine Ord ikke burde tillægges nogen Vægt.

Efterspil.

Nogen Tid efterat jeg var kommen hjem, indfandt Lensmanden sig forat exekvere Omkostningerne, som løb op i mange Hundreder. Jeg lagde en tydsk Bibel frem som et Habengut, der for gode Christne maatte være nok for hele Summen og mere til, (hvilket Laugrettet stilltiende syntes at erkjende) samt et Tableau af Grundloven med overstrøgen § 96, som jeg taxerede for 2 Skillings Værdi.

„Jeg vil ikke give en dansk Skilling for den," sagde En af Laugrettet, en gammel ypperlig Karl af en Løjtnant fra Dansketiden, „naar den har slig Smøre paa sig."

12. Portviin og Vrede ere To om een Mand, og altsaa formeget.

„Du her?"

„Du her?"

„*Garçon!* to Glas Portviin for mig. Store!"

„To for mig ovenpaa. Ditto!"

Hvem skulde jeg træffe hos Konditor Louis i Kristiania paa en Gjennemrejse uden min gamle Skolekammerat og Kontubernal Frants Hansen, som jeg ikke havde seet i flere Aar — han, som havde fanget Rotten i Sengen?

„Nu hvor staar sig? Skaal!"

„Aa, staar sig slet nok; men jeg tænker det gaar bedre. Jeg skal nemlig strax videre tilhest med et Kreditiv paa 400 Daler i Lommen til Vallø Saltværk, som jeg skal forpagte sammen med vor gamle Kammerat Lassen og Værkets Forvalter."

„Hohoho! Skaal paa det!"

„Nu ja, vedblev jeg; man maa tage sig noget til. Jeg har for mit Tilskud tillige faaet et Tilbud at faa et godt Logis og en Sejlbaad til min Disposition hele Sommeren over. Jeg tør da nok stryge Kysten langs engang til dig. Du husker dengang vi To alene

tog en Sejletur ud paa Byfjorden her og lode saa staa til til Moss fordi Vinden var god?"

„Jo da fik vi s'gu Skibskost ovenpaa, da vi efter tre Dages Forløb kom paa Skolen igjen. Jeg husker det nok — den fordømte Strøm i Mossefjorden, som vi maatte ro opimod, og Bjørnebærene, som vi maatte leve af til vi kom til Drøbak — Viin saa og Fisk tilaftens — den Himmelstorm om Natten, som vi ikke vidste enten var mod eller med — og saa den rasende Sejlads Dagen efter. Jo jeg husker det nok. Men har Du læst Morgenbladet idag?" lagde min Ven til ganske gelassen.

„Det var netop det jeg vilde se før jeg tog afsted igjen."

„Der staar Noget til dig fra din Uven i Ejdsvoll."

Jeg greb Bladet som en sulten Hund river et Been til sig. En gammel Departementsmand, som plejede at tilbringe noget over den halve Formiddag hos Louis, havde allerede vel saameget Fingre paa det som jeg; men med et „om Forladelse," hvori der laa al Bestemthedens Knurren, fik jeg det dog. „Død og al Ulykke!" udbrød jeg medens røde Skyer brøde frem paa Panden — „Han kalder mig en Løgner, om jeg vover at sige ham noget paa. Det maa have Svar paastedet, ja saasandt jeg lever! Den —! *Garçon!* to Glas Portviin af samme Slags." Skyerne bleve rødere. Jeg krammede Bladet og slængte det paa Bordet. Departementsmanden greb det med et ondskabsfuldt Griin. „Skaal!" sagde jeg idet jeg stødte an med skjælvende Haand, rød i Panden, bleg i Ansigtet. „Skaal! Jeg maa afsted."

„Betænk dig!" sagde min Ven. „Hvem bryder sig vel om hvad en Mand af hans Rygte siger?"

„Netop en slig En skal ikke vove det. Adjø!"

„En Lap Papiir, Pen eller Blyant," stønnede jeg nogle Minutter senere til Morgenbladets daværende Redaktør. Jeg fik en Blyant og en Strimmel Papiir, da han formodentlig troede det gjaldt et almindeligt Avertissement.

„Skal *det* ind?“ snøvlede Redaktøren skydende Næsen ivejret.

„Ind imorgen,“ svarede jeg.“

„Skal *det* ind som det er?“ snøvlede han igjen, skydende Næsen en Tomme højere.

„Ja ved alle Engle og Djævle det skal ind som det er, og imorgen om jeg maa bede.“

„Skal ske!“ snøvlede han synkende Næsen igjen.

Jeg tog ikke afsted den Dag, og den følgende befandt jeg mig — paa Tilbagerejsen til Ejdsvoll. Tidlig om Morgenen havde allerede en af Landets ypperste Jurister indfundet sig hos mig med det alvorlige Raad at ile hjem forat sætte mig i Forsvarsstand.

„Havde De viist mig forud, hvad der staar i Morgenbladet idag,“ sagde den brave Mand foran min Seng — „det skulde aldrig have lykkets Deres Modstander at faa Dem til saaledes at forløbe Dem. Jeg forudseer en Proces, som vil koste Dem megen Ærgrelse, megen Tid og mange Penge, uden at De dog vil faa Bugt med ham.“

„Jeg er Dem meget taknemmelig“, svarede jeg; „men jeg har hjemme altfor mange Anklagere mod Personen til at frygte for at have sagt formeget. Desuden maa jeg nu bestemt ned til Vallø Saltværk.“

„Tilbage, tilbage igjen maa og skal De!“ vedblev den ædle Mand. Jeg blev ved mit, saa at han forlod mig synligen krænket.

Jeg laa og stirrede mod Loftet en Tid. En Time efter min faderlige Vens Bortgang, var jeg hos ham. „Jeg rejser hjem igjen,“ sagde jeg.

„Bravo!“ sagde han. Et Glas Portviin paa Rejsen.“

„Tak! skjønt jeg tror, at Portviin har nogen Deel i Avisstykket idag.“

„Saa erklær Portviin for Deres Fiende for Eftertiden, og tag nu et Glas Madera isteden, og saa afsted. Gud være med Dem!“

„Han er altid med den gode Sag,“ svarede jeg. „Farvel!“
„Saa er Fanden paa Modpartens,“ lo han. „Farvel!“

Skjønt jeg ogsaa engang senere i mit Liv har gjort den Erfaring, at Portviin, saa svær og hed den er, isammen med Vrede afstedkommer Ulykker, saa gjorde jeg mig dog ikke videre Tanke om, at de tre Glas Portviin hos Louis kunde have nogen Deel i mit Svar paa min Modparts Opfordring, før jeg mærkede, hvorledes mine Landser under Processen, som ganske rigtig blæste op, brast som tørt Siv imod et Krokodillepandser.

Da erindrede jeg, at jeg havde været blussende rød i Panden der hvor jeg læste Bladet, og jeg opkastede mig det Spørgsmaal: om det vel var Harme alene?

Mistanken maa i alle Tilfælde hvile paa de tre Glas Portviin om Morgenen, og da det er bekjendt, at jeg slap flaaet, men Modparten heel og glat som en Aal, udaf Processen, bør det være nok til at afskrække fra at sætte Portviin til Blodet, naar det koger. Brændeviin er mindre farligt. Almindeligviis følger Øl ovenpaa, og saa Piben, og har man Piben fat, er man frelst. Med den i Munden kan man læse meget nærgaaende Ord uden at fare op. Man læser nemlig idetmindste to Gange, for ikke strax at give Slip paa Piben.

13. Min Ven Kandidatens Forsøg i Skissen.

Min Ven Kandidaten har holdt Ord og sendt mig en Skisse, som jeg ikke tager i Betænkning at føje til mine egne, hvis Volumen Døden truer med at afkorte. Den indeholder nemlig, som de fleste af disse Skisser, den Moral, at hos gode Mennesker skrive deres største Daarskaber sig fra deres bedste og ædleste Følelser. I nærværende Skisse ville vi f.

Ex. se, at en stor Godtroenhed ligner et enkelt nedfaldet Strøg af en ellers uindtagelig Fæstnings Volde. Børn krybe derover og en Fiende vil kunne marschere ind med flyvende Faner og klingende Spil.

Min Ven Kandidaten skriver:

„Den Proces, Du har været plaget med, Henrik, var imod min med Prokurator Ebenezer en Duel med Kjæmpegræs mod at slaa hinanden om Ørene med levende Hugorme. Men jeg har fortjent min Ulykke i denne Kamp mod Forbrydelsen og Underfundigheden og Kammeraderiet; thi jeg har af Godtroenhed overantvordet min hele Reserve i Fiendens Hænder, og han tilintetgjorde den ogsaa strax — rigtignok med Tabet af egen „Ære og Samvittighed og Salighed," men naar Venner og agtede Mænd have snydt mig paa samme Pant, har jeg ikke Grund til at forundre mig eller at beklage mig over Skurken.

Men dette ulykkelige Øjeblik var tillige et rædselfuldt — rædselfuldere end det Midnattens, hvori jeg engang hørte en for et for mangfoldige Aar siden begaaet Giftmord mistænkt Persons Bekjendelse isøvne. „Giften" — sagde han tydeligt efter en delirerende Mumlen om alskens andre Ting — „Giften ligger i Vinduet." Og medens han sagde dette, sad han halvtoprejst i Sengen og fægtede med Hænderne i Luften. Jeg laa paa en Gjæsterejse i samme Værelse; men da jeg hørte hine Ord, da betog Rædselen mig, saa jeg sprang op og ilte derfra. Haarene stode upaatvivlelig rejste paa mit Hoved, da jeg famlede mig frem i Nattens Mørke med Klæderne i Haanden; men det samme Fænomen har rimeligviis ogsaa viist sig paa mit Hoved ved den anden rædselfulde Aabenbarelse af Sjeleverdenens Mysterier, som jeg har oplevet. Synets Sands yder de mest levende Indtryk, og jeg gyste visselig da med dybere Skræk, uagtet det hændte midt paa Dagen.

„Midt paa lyse Dagen" plejer man at sige, og det lod sig nok sige med Hensyn til Tiden; thi det var ikke langt over Middag den 24 Septbr. Men i Thingstuen herskede et besynderligt, uhyggeligt, guulagtigt Lys, som jeg tilskrev Afglandsen af et Lønnetræ udenfor, der endnu havde Størstedelen af sine gulnede Blade. Af og til hvirvlede Vinden enkelte affaldne

opimod Vinduerne og holdt dem fast der en Stund som gjækkende Hænder — kort noget overordentlig uhyggeligt Høstligt med en egen gusten Lysning hvilede over Scenen.

Den var, som sagt, Thingstuen. Sagen var netop optagen til Doms. Dommerne og Prokuratorerne vare gaaene paa sine Værelser. Ingen Andre befandt sig i Stuen uden begge Modparterne.

Da indskjød min onde Genius mig, at jeg skulde forsøge et moralsk Experiment.

Strax jeg var kommen i Kladdene med Hr. Ebenezer, havde nemlig en juridisk Embedsmand, som jeg ellers kun af et særdeles hæderligt Rygte, og som var bosat paa et Sted, hvor Hr. Ebenezer havde efterladt sig et særdeles slet Rygte, som Fuldmægtig hos Fogden, skriftligen givet mig nogle Vink om en Forbrydelse, Denne skulde have begaaet, hvis behørige Oplysning maatte være mere end nok til at frigjøre mig og desuden tilstrækkelig til at skaffe min Hr. Urian paa Fæstningen, hvor han paastod *jeg* skulde hen for min Udladelses Skyld om Hans pletløse Velbaarenhed.

Men jeg var traadt frem for Almuen, troede at have nok i hvad den var kommen frem med, og havde derfor forsømt at gaa hiin Angivelse paa Spor. Og i dette Øjeblik faldt det ulyksalige Indfald mig ind, paa engang at vise min Modpart en Højmodighed og at forsøge paa om jeg kunde faa Bagsiden at se paa hans Samvittighed.

„De tror kanske nu“ — tiltalte jeg ham — “at jeg har forbrugt alt mit Artilleri imod Dem nu ved Underretten?“

„Ja ganske vist. De har nok intet sparet.“

„Jeg har noget svært Skyds tilbage; men som jeg ikke tror at komme til at behøve. Jeg skal derfor vise Dem denne Reserve, dersom De vil love mig paa den Ære og Samvittighed og Salighedshaab, De har, ikke engang at sige det til Deres Sagfører.“

Han lovede det højtideligen. Jeg nærmede mig ham lige under Øjnene, saa ham skarpt i dem, og sagde derpaa langsomt: „De har i P— forfalsket en Domprotokol.“

Virkningen var frygtelig. Det gustne, med den uhyggelige Lysning harmonerende, mefistofeliske Ansigt blev medeet krid-

hvidt; hver Nerve i det bævede som rørt af Galvanisme: Øjnene bleve glasagtige og blege. Og nu aabnede den sorte Mund sig i det hvide Ansigt for at le. Men hvilken Latter! Lungerne negtede Luft og Lyd. Saa maa ogsaa en Skygge kunne le. Mine Øjne lukte sig. Jeg udholdt ikke Synet. Jeg havde seet en Sjel i Fordømmelsens Øjeblik. Jeg hørte blot, at han styrtede ud af Værelset, opad Trappen til sin Sagførers Værelse.

To Minutter efter at jeg havde erholdt Løftet paa Ære og Samvittighed og Salighed om, at ikke engang Denne skulde betroes noget af Sagen, var denne Gjenstand for en Raadslagning, som førte til — at den gik op i Røg.

„Fy!“ sagde jeg til Prokuratoren og spyttede, da han igjen viste sig.

„Saa vigtig en Sag?“ svarede han gnidende sine lange magre Fingre saa det knagede i dem. „Men nu skal De se hvor langt De skal komme.“

Da Sagen var tabt, tænkte jeg paa min Reserve. Der var ingen at finde. Hvor jeg sporede fik jeg kun Rævelugten af at der havde været Nogen før mig.

P. S. Jeg har mulkteret mig paa en hvid strikket Nathue, hvormed jeg har dømt mig Selv til at gaa hver 24de Septbr., og det med den nedover Øjnene.“

14. Syttende-Majs-Bekjendelser.

Sidste 17de Maj fik jeg en Grundknæk, fordi jeg endelig maatte se Fanetoget, og denne 17de Maj (og det er netop paa denne Dag i dette Aar at jeg skriver dette) føler jeg Følgerne saa stærkt, at den sikkert bliver min sidste, hvis ikke et Underværk skeer. Jeg kan altsaa uden Frygt for et

Charivari og et Vindubombardement nedskrive den Bekjendelse, at jeg i de sidste 8—9 Aar aldrig har kjedet mig nogen Dag saameget som paa denne. Og det netop fordi man partout skulde være glad og stramt itrukken, i Bevægelse den hele Dag, og fordi man ikke kunde undgaa at blive overvældet med uhyre Kvanta af Drikkevarer og selv holde aabent Bouffet. Navnlig skulde nu *Jeg* være lystig, der havde været en Syttendemaj-Mand i en saa udmærket Forstand, at Pøbelen kaldte mig Syttendemajkongen og amalgamerede mit Navn med Dagen. Det hændte vel og et Par Gange, at jeg maatte liste mig hjem for at lette noget paa det Indtagne og saa atter vise et glad Ansigt, medens alle Nerver vare nedslappede og Benene værkede.

Forskjelligheden af de nydte Drikkesorter voldte almindelig en frygtelig Katzenjammer den 18de, og at denne var og rimeligviis endnu er temmelig almindelig, røbes af det Ord, denne Dag har faaet paa sig, nemlig at den er „den slemmeste Dag i Aaret."

Endog i de Aar, jeg blev udskreget for en Forræder, maatte jeg vise mig festlig og fornøjet; thi jeg vidste, at Folkets Masse ikke troede Bagvaskelsen. Ingen 17de Maj gik heller uden jeg fik et Hurra bragt mig i min Bolig af Skarer, som mine tilstedeværende Venner forsikrede saa meget anstændige ud. Den største plejede at fylde Altanen udenfor naar vi sad ved Aftensbordet, og da brugte jeg Servietten til at skjule min Forlegenhed med, naar jeg maatte ud og takke. Jeg svingede da af alle Kræfter med den istedetfor en Tale, som jeg mærkede de gode Folk ventede. Men det var mig umuligt. Fjæren paa Bagvaskelsens Piil, som stak mig i Hjertet saa de hvide Rødder hang ud, krislede mig bestandig i Halsen, saa Talen kun blev til en Hosten.

Det er min faste Overbeviisning, at alle de Kunster, man i de senere Aar har fundet paa forat holde Liv i Dagen, netop tære paa dens Liv. Jeg synes endnu at se de maabende Ansigter, hvori Kjedsomheden stod malet med lange Træk, gloende fra Fæstningsvolde og Brygger efter Kaproerbaadene. Det haglede og var surt Vejr nogle Aar efter hinanden; men hvem turde vel gaa hjem strax? Det nye Paafund med Fa-

netoget vilde være det bedste, dersom det ikke allerede ved Gjentagelse ved andre Lejligheder var bleven til en Slags Uddragning af Jakob v. Thyboes Sværd. Den lede Laugsaand stikker ogsaa frem i disse Standere; og der er saameget deraf i Norges Hovedstad i Aaret 1845, at Byen vilde lugte ligesaameget af den, dersom den røg af Piben paa hvert Huus, hvori den findes, som Smaagaderne lugte af stegt Makrel i Makreltiden ved Aftenstid. . . .“

Hertil var jeg kommen, da jeg blev overfalden af et saa overordentligt Ildebefindende, at jeg endog opgav Haabet om at faa endt denne enkelte Skisse, ikke at tale om Resten. Først nu den følgende Dag kan jeg udføre disse matte Linjer efterat være styrket baade med Nafta og den Griffithske Jernmixtur med Myrrha.

„Saadant vilde jeg ikke vove at skrive,“ sagde min Ven Kandidaten, hvem jeg havde ladet læse den afbrudte Syttendemajs-Bekjendelse. „Du vil komme til at passere for en Dagens Fiende og Forræder, og faa mærke dette paa mange Maader“.

„Gaa hen og undersøg det store røde Futteral der paa Pulten! se og læs!“ stønnede jeg. Forundret tog han frem deraf en 9 Tommer høj og derefter proportioneret indvendig forgyldt, Sølvpokal og læste:

„*XVII*de-Maj-Pokal.
En Amindelse til Ejdsvoll
fra
Henrik Wergeland.
$18^{17}/_{5}45$.

Gid 17de Maj, den Velsignte blandt Dage,
bestandig maa skjönnere vende tilbage!

*

I Ejdsvoll er Norriges Frihed föd.
Thi töm der med Jubel mit Gyldenskjöd!“

Han læste det til Formandskabet stilede Gavebrev, som endte med et „Leve Friheden! Gid dens Fødselsdag aldrig

maa blive glemt paa dens Fødested!" lukkede Futteralet, greb min Haand og sagde leende: „Naa! du er da en ægte, uforbederlig Syttendemajs-Gast."

„Ungdomskjærlighed ruster ikke," svarede jeg. „Og saa alt hvad jeg har lidt for den? Den kan aldrig blive mig ligegyldig."

„Men hvilke Triumfer har den ikke bragt dig? F. Ex. i 1833, da du paa den herlige Morgen, omringet af Tusinder af Folket og af Storthingets Fleerhed, holdt Talen ved Krohgstøttens Afsløring."

„Ak, alle de Æggedosiser jeg maatte sluge Dagen udover!" stønnede jeg. Men hør nu her bare hvad jeg har lidt paa og for denne Dag. 17de Maj 1829 fik jeg ikke alene et Sabelrap, men kom for Livstid paa det sorte Bret. Et andet Aar mistede jeg Hørselen til Julen fordi man affyrede en i Jorden nedgravet Metalsvingbasse, hvorpaa jeg havde lagt mit trætte Hoved. Nok en 17de Maj fik jeg Armen af Led ved ikke at trække Tenen rapt nok til mig ved Affyringen af et Kongehul. En anden 17de Maj havde jeg nær revet Armen ganske fra Skulderen og spiddet saamange Mennesker, som der af tynde Studenter kunne gaa paa en almindelig Raketstang, d. e. efter min Beregning tolv, naar hver gives Tykkelsen af ¾ Kvarteer og Stangen er to Alen lang. Man kunde ikke faa Raketten af, hvorfor jeg tog mit Piberør af og holdt Raketten horizontalt i venstre Haand medens jeg i højre holdt Pibehovedet til Fængkrudet og blæste til. En Ildsky, som borttog Øjenbryn, Øjenhaar, Pandehaar samt Skjæggets Førstegrøde, blindede mig i de første Øjeblik; men hvor forfærdedes jeg, da jeg fik at vide, at Raketten var faret midtimellem en Sværm Kamerater og mod Huusvæggen, som den paa et hængende Haar havde stukket i Brand. Kun mit skrækkelige Udseende og det fra Julen hentede Sprichwort: „det er 17de Maj i hvad vi gjøre," afledede Forbitrelsen. Endnu en 17de Maj sprang jeg i Fjorden i fulde Klæder fordi Baaden var overlæsset og man erindrede om at Frithjofs Helte plejede at gjøre saa ved lignende Anledning. Er det nok?

„Nok for een Mand" svarede min rimelige Ven. (Juristen var min urimelige; og vil man lægge Mærke til Tingen, vil

man finde, at Venner lade sig inddele saaledes). Men hvilken Triumf fejrede du ikke i 1836, da du saa dit Stykke opført mellem de jublende Brødre? Jeg erindrer Du var saa glad, at Du rev Trompeten fra vedkommende Orchestermand og gav et Mellemstykke til stor Rædsel for de indbudne Æresmedlemmer, som sad lige foran dig."

„Men bagefter?" svarede jeg. „En Embedsmand, som erkjendte Stykkets Uskyldighed, sagde dog, at jeg havde gjort bedre i at lade det være under nærværende Spænding; det var altid en Demonstration, som vilde blive lagt Mærke til."

„Hvilken Usling!" udbrød min Ven.

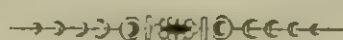
„Næste Aar gik jo ogsaa den navnkundige „Stockholmsfarer" over de samme Bræder, saa jeg nok viste, at jeg ikke erkjendte Ængstelsessystemet," bemærkede jeg. Imidlertid dyppede jeg mig ikke blot selv i Sværtegryden ved det Stykke Arbejde, skjønt jeg vel neppe kunde blive sortere end jeg allerede var; men de stakkels unge Mennesker, som toge Roller (den Farligste var dog givet en afdanket dansk Skuespiller) kunde ogsaa let faa sig et Blis i Panden. En af dem vilde ogsaa til min Forfærdelse just i Aabningsøjeblikket træde tilbage paa Grund af at Vinen generede ham fra Middagsbordet. Ej — wiswas! ud i Kjøkkenet! — bøj Hovedet! — en Bøtte Vand styrtedes over — han erklærede sig ædru og saa vips ind paa Scenen. Stykket gik; jeg blæste atter i Trompeten; men bagefter? Ja saa blæste den Konstitutionelle og Dagligt Allehanda. Dette havde jeg forudseet og havt den Klogskab at vælge et herligt Kobberstykke istedetfor 20 Daler i Honorar for Stykket, saa jeg gav de rasende Journalister en god Dag hvergang jeg saa paa det. Det holder jeg for den klogeste Handling i mit Liv ligesom den med Vandbøtten for det Ypperligste jeg nogensinde har lagt for Dagen af Konduite.

Men til at glo paa mit Stykke indskrænkede sig ogsaa min Triumf af *den* 17de Maj."

„Men hvilken Triumf nød Du da ikke, da du i Spidsen for Studenterne trak ned igjennem Byen forat hilse paa Storthinget, og saa Herman Foss kom ud paa Gaden og I om-

favnedes og gave hinanden Brodernavn?“ sagde min kjærlige Ven.

„Ja ja!“ udbrød jeg — „*Det* var en Triumf. *Det* opvejer Alt, afsvedet Skjæg, Arme og Been og Helbred og sorte Mærker — Alt hvad der kunde have gaaet i Løbet og hvad jeg har lidt for den 17de Maj, og det ikke for Triumfens Skyld; men fordi jeg har bevaret mig Æresmanden Herman Foss's Venskab.“

15. Min Studenteruniforms Historie og sidste Endeligt.

Var det ikke saa, at jeg den 17de Maj 1829 fik mig et Sabelrap Nr. 2?

Jo — o, desværre! Og et Kvarteer før havde jeg faaet et Varsel, som burde have bragt mig til at liste mig Baggaderne hjem og i min Seng.

Højstkommanderendes smukke mandige Ansigt havde nemlig viist sig en Tomme eller to fra mit, stukket indimellem to Jægere, bag hvilke jeg troede at staa *in salvo* i Tusmørket paa en Borgermands Trap. „Hoho!“ sagde han bare og gallopperede saa væk.

Nu, men ikke dengang skulde jeg gjerne ønske at Gud vilde holde sin Haand over ham; thi

— Som det er gaaet andre gamle Fædre,
det Ham er gaaet, Ham, Armeens Far:
han er i mange Ting jo bleven bedre,
ja ganske anderledes end han var.

Men istedetfor at liste mig Baggaderne hjem, holdt jeg det nok for raadeligst ikke at stole paa Borgermandens Traps Sikkerhed; men jeg iværksatte Retiraden gjennem Hovedgaden, hvor jeg da ogsaa fik mit Rap.

Jeg syntes at lugte gamle Hansens Huusbagsbrød. Endnu

svævede Forbandelsen over Dens Hoved, som havde givet Anledning til deres Krænkelse.

Lugten vakte min Skarpsindighed. Jeg fandt, at min af Hs. Mt. sanktionerede Uniform var vel saa fornærmet som jeg selv, og jeg besluttede, at bringe Højstkommanderende den samme Nat som Krigsbytte eller et Slags Trofæ. Oprigtig maa jeg ogsaa tilstaa, at jeg var misfornøjet med Kjolen; thi saa fiin og smuk den var med sit grønne Broderi paa Fløjel, havde den dog ikke opfyldt nogen anden af sine Hensigter, end den sletteste, den at gjøre Opsigt, siden jeg var den Eneste som bar den. Men hverken havde den erobret nogen Piges Hjerte eller skaffet mig det Navn af et Exemplar paa en Student, som den før min Tid havde skaffet en gammel Student, der aldrig bar andet Kjoleplag saalænge han laa ved Universitet.

Som besluttet saa gjort. Ferskt skulde Spoliet være. Klokken kunde da være saa omtrent Et om Natten, da jeg befandt mig foran Vedkommendes Port med Uniformen i en Kurv med vedlagt Brev. Porten forekom mig gik op af sig selv ved et Maskineri, og jeg vandrede nu op og ned i Gaarden, indtil jeg endelig besluttede mig til at sætte Kurven i en Trap indenfor en Dør, der syntes at føre til Værelserne.

Men jeg blev slaaet tilbage af et overordentlig skjønt tragisk Syn: en majestætisk Dame med langt sort opløst Haar over den hvide Natdragt og en Kandelaber i Haanden viser sig i Døren ovenfor Trappen. „I Guds Navn, hvad er det?“ raaber hun. „Tag det! Tag det igjen! O ulyksalige Nat!“

Jeg adlød øjeblikkelig. Lady Macbeth (som ogsaa var smuk) kunde ikke have udøvet en stærkere Indflydelse paa mig.

Om Morgenen maatte min Oppasser afsted med Kurven. Han blev først afviist, og, da han kom igjen, truet med Prygl, som rimeligt kunde være, dersom han kom igjen. Jeg fik da fat paa en ny Oppasser, som svor paa, at han skulde blive kvit Kurven. Og han blev det, men just ikke ved egen Fortjeneste. I den Tanke nemlig, at Højstkommanderende boede i den saakaldte Stiftsgaard, som var den svenske Statholders Residents, gaar han did og sætter Kurven udenfor Hs. Excel-

lences egen Dør. Den Første, som kommer, er Højstkommanderende, som kjender Kurven igjen og selv bærer den ind til Hs. Excellence med det Raab: „Her seer D. Exc. Toppen paa al Uforskammethed. Firegange har den været hos mig, og nu vover Udsenderen og at tilstille D. Exc. den."

Gamle Platen var en besindig Mand. Han bemærkede ganske rolig: "Der er et Brev med. Lad se!" Og saa satte han sine Briller paa, og rakte Generalen Brevet med de Ord: „Det er til Er!"

Dette er kommet udfra det svenske Statholderhotel. Man sagde, at saa Meget kom derind, Noget kom altsaa ogsaa ud derfra.

Udpaa Høsten spurgte en Politibetjent mig paa Gaden, om jeg havde noget imod, at en sort Kjole, som var eslet Højstkommanderende, men som heelt siden havde hensiddet paa Raadstuen, blev givet en fattig Konfirmand.

„Nærværende Ejer, Den der har vundet Kjolen fra mig, faar afgjøre det," svarede jeg. „For mit Vedkommende finder jeg Ideen smuk.

16. Dødens personlige Skjønhed.

Mit tiltagende Ildbefindende var bleven bekjendt for hiin Ven, der kunde le med den ene Side af Ansigtet medens den mørkeste Tungsindighed laa over den anden, og som kom nu for at bytte Haabets Papirlapper om med Vishedens rene Valuta.

„Du fæle og onde Død!" raabte han heftig. „Spil ikke her Fædrelandet og Literaturen et Puds!"

„Tys! Stille!" hviskede jeg. „Han er i Nærheden." Jeg havde dengang ikke Kræfter til at spøge med ham, uagtet jeg

nok skulde faaet Janusansigtet at se; men paa et Blad Papiir skrev jeg:

„Dödens Skjönhed.“

Den bör gjennembores af en dödbringende Trækvinds lange blaa Kaarde,
som siger at Döden er hæslig og ond.

*

Ond? Et Aar lever jeg nu af hans Barmhjertighed,
forskudt af Livet, fordi jeg vilde die det forlænge
og rev dets Bryster tilblods af Begjærlighed.

*

Hæslig? Min Gud, hvor gives der en slankere
og mere velskabt Kavaleer?

*

En Kappe og en Fjederhat,
og han gjör alle Don Juans Erobringer efter.
Selv Dödens Orme ere ikke saa hæslige som de,
der nylig kröb over mig: den falske Vens Fingre.

*

Dödens Figur har Regelmæssighedens Skjönhed;
hans Ansigt Aabenhedens; og hvilket kan være behageligere?

*

Dog er Han maaske smukkere bag end foran;
men hvormange Mennesker ere ikke det?
Et Janusansigt har han idetmindste ikke.

*

Men Du, som har det — hvad om ogsaa selve Benene i dit Ansigt
ere fordrejede, naar Du ingen Kjödmaske har at trække derover?
Da vil Den, som finder Din Beenrad, faa Ret til at kalde Döden hæslig?

17. Faar Fanden fat i et Haar, saa tager han hele Kroppen.

Den, der vil stille sig i Spidsen for en Oppositionspresse, maa besidde Formuens Uafhængighed, om han ikke vil gaa tilgrunde, efter en kortvarig Blomstring som en Slags Valmue paa Grændsen af Blomst og giftigt Ukrud. At dø i en Rendesteen bliver stundom den Forvovnes Lod. Den i hele

Verden, som mindst bør vove det, er dog en supplicerende fattig theologisk Kandidat. Han dræber selve Haabet. Han gjør en dum Streg, og tvertigjennem den sætter Departementet nok en Streg, og paa det sorte Kors som deraf udkommer faar han slæbe sit hele Liv.

Uden endnu at have gjort en saadan Streg, bar jeg allerede paa mit Kors, (med Tiden blev det en mangeaxet Vejrmølle). Uagtet man ikke vilde ansætte mig, lod man mig dog kaste den ene Klat Skillinger efter den anden bort til stemplet Papiir til nye unyttige Ansøgninger. Jeg anede, at det gik paa Livet løst, og havde derfor begyndt at studere Medecin, skjønt jeg fremdeles supplicerede, paa haabløst Maa og Faa, som naar man pilker fra det skarptsejlende Skib for dog at have noget at bestille.

Jeg sad just og morede mig med at blæse Tobaksrøg ind i et Dødninghoved saaledes at den siden langsomt trak ud af Aabningerne, da det bankede ængstligt paa Døren. Ind treen en Bogtrykker, bleg med sorte Næsevinger og Fortvivlelse i de slappe Træk. Det var Forlæggeren af Bondeoppositionsbladet Statsborgeren, en Slags Alligator, som i sex Dage laa skjult i sit Slam, men gabede baade hørligt og synligt den syvende, slugende da et halvt Dusin Embedsmænds gode Navn og Rygte i sig. Fanden var i den Tid meget mindre frygtet i Norge end Statsborgeren.

„Kjære Hr. W — stammede han — jeg kommer til Dem med en Bøn, og kun for denne ene Gang. Statsborgerens Redaktør er rømt for nogle Tremarksdomme; Bladet, der allerede er betalt af Abonnenterne, skal ud, og jeg har ikke en Linje Manuskript. Døm da i hvilken Stilling jeg er og hjælp mig saa med det ene Nummer for denne Uge, til jeg faar omraadt mig. Jeg er en fattig Mand, der har forbrugt en stor Deel af Forudbetalingen for Heftet, og ikke kan betale tilbage.“

Det forekommer mig, at Manden tørrede sig om Øjnene med Kjoleærmet; men jeg skal ikke sige det forvist. Saameget er dog vist, at han rørte mig til Medlidenhed, saa jeg lovede at hjælpe ham med det ene Nummer, men under dybeste Taushed. „De maa betænke min Stilling som supplicerende theologisk Kandidat,“ sagde jeg, „og at det at redigere Deres

Blad er omtrent som at tage Styret paa den Lorje, der fører Skarnet fra Slaveriet over til Hovedøen."

Manden gik sjeleglad, og han skjænkte mig et Glas Portviin, da jeg bragte ham Manuskript, bestaaende af selvgjorte „Indsendter" fra „Oplandet," „Nogle Borgere," „Flere Østtotninger," „endeel Almuesmænd," „X. Y" o. s. v. Men — næste Uge havde jeg ham igjen, og jeg slap ham heller ikke dengang. Heller ikke tredie Gang, da han endnu ikke havde faaet Redaktør. „De faar s'gu heller ingen, mente jeg, for der er Ingen, som har Mod dertil."

„Da er jeg luurt," klynkede Manden, „for Heftet, som jeg skylder Prænumeranterne, er ikke halvgaaet." Og han bød mig et ganske godt Honorar forat redigere det ud. Dengang blev det dog ved mit Nej.

Men jeg var alt i Snaren: jeg havde fanget mig selv og jeg blev siddende istedetfor at gjøre som Ræven, at bide det Lem af, som sad fast, og saa løbe derfra — d. e. jeg havde røbet min Stiil i sidste Hjælpenummer; man sagde mig paa Gaden: „Du redigerer jo Statsborgeren?" — „Gratulerer! Du er jo Statsborger nu?" — „Farvel, Marat!" men istedetfor at tilstaa, at jeg var skyldig af Barmhjertighed i det Par Nummere, og skamfuld at krybe tilbage, blev jeg ærgerlig og lod den djævelske Tanke fare i mig: Skal du hede Statsborger, kan du ligesaagodt være det. At vort eneste Oppositionsblad (thi dengang havde Morgenbladet kun Melketænder) skulde gaa tilgrunde, stemmede heller ikke med mine Principer, skjønt jeg langtfra billigede den Pøbelmaneer, hvori det var bleven redigeret af den forrømte Redaktør. Dets Fremkomst betragtede jeg som et Tidsfænomen, der havde en dyb Nødvendighed, som endnu langtfra var udtømt. Mine Venner pustede til. De lovede Bidrag. (Jeg fik ogsaa 1 — siger og skriver eet — i Tidens Løb). De sidste Kiler faldt, og saa løb da Beslutning, et Skib fuldt af Ulykker, af Stabelen.

„Fandenivold!" sagde jeg til Bogtrykkeren, som ganske riglig atter indfandt sig. „Jeg skal redigere Deres Hefte ud; men dermed Basta."

Men Fanden havde mig alt selv ved det ene Haar, som er nok. Jeg havde ingen Angivelser at traktere mit Publikum

med; kastede mig derfor paa Politiken og almindelige Spørgsmaal, hvorved Bladets Popularitet gik tilgrunde. For dog at gjøre det noget Pikant, skrev jeg Satirer, og forat faa en fast Materie at tage til, greb jeg begjærligen en Strid med et Blad af modsat Tendents; thi Stridigheder mellem Aviser vidste jeg ende aldrig. Med dette anonyme Hefte skulde det dog være forbi. Da annonceres jeg med mit fulde Navn som det berygtede Blads-Redaktør. Af Vrede paabegynder jeg et nyt Hefte, og flere fulgte derpaa.

Men det var et rent Helvede. Jeg trællede mig næsten tildøde i de Fremmedes Land. For at give Bladet Anseelse, befalede jeg dobbelt saa stort Format og at det skulde udkomme engang til om Ugen. Og alene maatte jeg arbejde paa nær hint ene Indsendte, som dog ved sin gnidrede Haandskrift skaffede mig meer Bryderi end om jeg selv skulde have skrevet noget af samme Omfang. Hvorledes det gik med Medecinen kan man let begribe. Ikke engang naar jeg spillede mig en Boston hjemme eller hos en Ven, var jeg fri for mine sorte Djævle, Bogtrykkerdrengene, som forlangte Manuskript. „Gaa til . .!“ hedte det nok; men — Heftet gik alt som en ustandselig Jaggernauths-Vogn. Under det knustes min Lykke. Rundtom jublede mine Fiender.

Disse tiltog, men ikke mine Venners Interesse. Man udbredte den Idee om mig, at jeg baade tænkte, følte og førte en Levemaade som den raaeste Pøbel. Man kaldte mig paa Prent i det Blad, jeg laa i Strid med, „en Akevitdrikker og en Myseostæder.“ Slid og Slæb var Lønnen for mit politiske Mod. Fordi jeg havde havt det Indfald, til Syn for Sagen, at aftrykke Reversen af en ny svensk Sølvspecie med det norske Rigsvaaben i, blev jeg først i hint fiendtlige norske og siden selv i svenske liberale Blade udskreget for en Fiende af Foreningen . . . Ak, da jeg vendte Aversen op, stod Karl Johans ædle Træk for mig, og jeg erindrede, at han allerede to Gange havde tilsagt mig sin særdeles Naade, dersom jeg opførte mig „*sage*“ ɔ: fornuftigt.

Nu var nok Fuglen for sidste Gang fløjen af Haanden.

18. Jeg giver mine Sager i gode Hænder og rejser.

Jeg havde faaet mig saameget Thingstueluft i Bryst og Næse, at jeg ikke syntes jeg kunde faa Vejr før alle Nordsjøens Storme havde blæst op i mine Næsebor og Lungesække.

Altsaa tilsjøs! — —

Men i det jeg sidste Gang gik tilsengs iland, med det Ønske, at det maatte gaa alle de giftsvangre Thingstuer som Sodoma og Gomorra, spurgte jeg mig selv, hvordan det vel vilde gaa med mine Sager. Jeg besvarede det med et: „Gid Fanden tog mine Sager!“ Og isandhed jeg behøvede En med Been i Næsen.

„Til Tjeneste“ svarede en Stemme ved Vinduet med en Gurglen i Halsen ovenpaa.

Jeg mærkede, at den forønskede Prokurator og Mandatarius var tilstede.

„Hr. Lucifer!“ sagde jeg, „vil De tage mine Kort mens jeg er borte? De forstaar hvad jeg mener?“

„Jeg spiller aldrig Maske,“ sagde han med en Ærlighed, som ikke findes ved alle Spilleborde — „og rentud — jeg kunde fristes af en gammel Makker.“

„Saa tag dog mine Kort ved det andet Bord, hvor jeg ogsaa sidder i det og har Knegtene imod mig.“

„Med Fornøjelse,“ sagde han. „Jeg er riglignok derfra tilbudt et Engagement; men jeg skal nok have et Øje med Deres Kort.“ Og med det samme slog han en Volte med et saadant Klask at jeg blev ganske vaagen.

Jeg gik trøstig ombord; men under en rask Sydvest blæste den Mistanke ind i mig, at Lyden af Volten har været min Ven Hanens Vingeklap, der havde lovet at vække mig.

19. Nationaliteter.

— — Hvikensomhelst Fremmed er udsat for i England at blive taget for en Franskmand og i Frankrig at blive taget for en Engelskmand. Paa begge Steder bliver man da behandlet derefter — det vil sige: betragtet og behandlet som priisgivet Bytte, Enhver kan hugge og flaa sig saa store Stykker af som han kan.

Begge Dele har hændt mig; men skjønt jeg, i min Egenskab af Normand d. e. af en Barbar, maatte kalde det en Ære, skulde jeg dog gjerne have undværet den, naar jeg havde maattet beholde de Shillings og Francs, som den kostede mig. Ved nærmere Eftertanke over at min slette Udtale af Sprogene nok var Aarsagen til Æren, formindskedes den ogsaa i Værdi.

Ude paa Portsmouths Havn laa Dampskibet Camilla og røg Kl. 5¾ den 4de Juli 1831 for Kl. 6 at gaa over til Havre. Hæseblæsende kom jeg til Kajen. Hundreder af Skuldermænd vilde rive mig til sig. Uden Akkord eller Spørgsmaal om Taxt, som ganske vist fandt Sted, kom jeg tilsidst under alle de Andres Forbandelser af i en Baad, der blev roet af To. Da vi kom Dampskibet nær, begyndte Kanaljerne at hviske sammen; men hvoraf jeg dog hørte, at de antoge mig for en Franskmand.

Jeg begyndte at ane Uraad og spurgte:

„*How much?*" Hvormeget?

„*Five Shillings!*" svarede den Nærmeste.

„*Too much!* For meget!" raabte jeg, der langtfra havde engelsk Mynt nok tilbage til at kunne afse halvanden Daler til denne Fart paa en kvart Miil eller saa. „*I am no Frenchman! I am a Norwegiam, by God!*"

„*You are a Frenchman. But Frenchman or not, we set you to land again, Sir!*" sagde Kjeltringen ganske rolig, og hans Kammerad begyndte alt at anduve.

Jeg var i deres Vold. Fem Shillings, netop mine sidste, paa Tiljen, og Faldrebet fat!

Før jeg fortæller det franske Sidestykke, vil jeg skildre hvorledes jeg ombord virkelig blev holdt for en Barbar fra det høje Norden.

Hvad der var at se fra Skibet af, Spithead med Flaaden, Øen Wight, Portsmouth, Landskaberne, var tilligemed Vejret saa herligt, at jeg besluttede at anvende de faa engelske Smaapenge, jeg havde, til at forhøje min ensomme Glæde med en Flaske Porter til min Pibe Tobak, og ikke til at skaffe mig et Natteleje paa anden Plads.

Der sad jeg da hjertelyksalig, skjønt jeg nok mærkede paa den forbispadserende elegante og rige Verden, at man betragtede mig som en raa Person, fordi jeg neppe var kommen ombord, før jeg rekvirerede at drikke og begyndte at dampe af et lidet Monstrum af en Pibe. Mit Haab var det dog, at man, paa Grund af mine Briller og sorte Klæder, vilde antage mig for en tydsk Student, skjønt disse langtfra havde det bedste Ord.

Da jeg syntes det blev lidt kjøligt, forlangte jeg for de allersidste Pence et Glas varm Toddy, tændte en ny Pibe, og saa derpaa med uformindsket Glæde Synene udenborde, de mange Sejlere, det henblegnende England og det mig omgivende Publikum lige modig an. Af Trods nippede jeg endog oftere til Glasset og dampede stærkere end jeg ellers vilde have gjort.

To lange bruunfjæsede Personer paa første Plads, i side hvide Kasimirsfrakker og store Straahatte, kunde endelig ikke tæmme sin Nysgjerrighed. Med en rask Vending gjorde begge Herrer Front for mig, og spurgte mig, efter en kort Bemærkning om Aftenens Skjønhed, hvor jeg var ifra.

„Fra Norge," svarede jeg paa slet Fransk, tvingende dem ind paa et Gebeet, hvor jeg maaske turde finde (og fandt) Partiet nogenlunde lige; „et Land frit som England og Deres eget, der er Nordamerika, om jeg ikke fejler."

De bejaede det.

„Karolina?" lagde jeg til; thi Slaveejeren stod præget i deres Ansigter og Holdning. De syntes forbausede.

„Slavestater begge," sagde jeg paa Norsk, og jeg læste paa deres Ansigter, at de med Mishag havde forstaaet det første Ord.

„Kom!“ sagde den Ene, idet han vilde trække den Anden med sig; men denne vilde først give mig „Slavestaterne“ igjen, og bemærkede derfor:

„Meget vildt Land det Norge.“

„England har een *Isle of Wight*, Nordamerika een *Manhattan* — Norge mangfoldige,“ svarede jeg roligen, tænkende paa Ladegaardsøen. (Wight har ogsaa *sin* skaldede Bagdeel).

„Nej,“ sagde Herren, „jeg mente Folket — meget vildt.“

„Min Herre,“ svarede jeg studs, „det veed dog at agte andre Folk, især dem, der ere frie som det selv. Seer De, jeg veed nu nok, at De har forundret Dem over, at jeg har pimpet hele Tiden, siden jeg kom ombord; men Porterflasken var til at skylle Støvet af, da jeg for en stor Deel har gjennemspadseret Øen Wight idag, og dette Glas,“ sagde jeg, idet jeg svælgede det Sidste,“ har været for Nordamerika.“

„For Nordamerika?“ raabte begge Frihedens uægte Sønner.

„Er det ikke den 4de Juli idag?“ spurgte jeg. „Den har jeg altid fejret med mine Venner i Norge.“

Forvandlingen i deres hele Væsen var forbausende. „Sir . . Monsieur,“ sagde den Ene: „De indseer, at vi Amerikanere kunne ikke staa tilbage. Holder De af Champagnerpunsch?“

„Det tror jeg,“ svarede jeg med Barbarens oprigtige Ligefremhed.

Bollen kom strax, og saaledes gik Aftenen paa det herligste. Da den var tom, sagde Yankeerne, at de nu vilde gaa tilsengs og spurgte mig med samme Oprigtighed, om jeg ikke vilde gjøre det Samme. „Om en liden Stund,“ svarede jeg. „Jeg vil endnu dyrke Stjernerne lidt, Unionens Symbol.“

Naboerne gik til sine gode Køjer. Jeg maatte holde ud paa Dækket om Natten i mine sorte Klæder. Jeg frøs saa jeg ikke kunde sove, til retfærdig Pønitentse for Aftenens Udsvævelser, skjønt egentlig en Følge af min Plukning af Baadsmændene.

. . . „*Ah, bon matin, Monsieur!*“ raaber en Franskmand op til mig Kl. 4 om Morgenen, idet han stak Hovedet ud af Kahytlugaret. „*Déja prét?*“

Jeg svarede, at Nysgjerrighed efterat se Frankrig havde bragt mig paa Benene.

„*Voilà! voilà!*" skreg han, sigende *la belle France* Goddag ved at klappe i Hænderne, medens han sagde England Farvel med en styg Gestus bag. „*Voilà l'entrée! voilà les portes du temple de la gloire!*" Virkelig gave Forvitringer de stejle rødagtige Klitter hist og her Udseende af Porte og Buer.

Saa ytrede sig nu *hans* Nationalstolthed.

En engelsk Fellow fra Oxford, som ogsaa havde formaliseret sig over mig Aftenen tilforn, men som nu nærmede sig med Høflighed, skjønt med en Overlegenhed, der ikke ganske lod sig skjule, gav mig nogle Prøver paa engelsk Nationalstolthed, der naaede Franskmandens og den, Yankeerne og jeg havde bombarderet hinanden med om Aftenen.

Jeg fandt, at Repræsentanterne for de fire fri Stater netop holdt hinanden Stangen i det Punkt, og at altsaa Ingen havde noget at rose sig af fremfor de Andre.

Nu det franske Sidestykke!

Vist 1½ Lieues udenfor Rouen omsværmedes allerede Diligencen af *Garçonner*, som skulde erobre Gjæster for sine respektive Hoteller. Ingen af Passagererne blev hængende ved Nogen af dem, undtagen jeg; man vilde ikke engang modtage de elegante Indbydelseskort, som de søgte at stikke Passagererne i Hænderne, utrættelig kapløbende med Vognen, uagtet Konduktøren ikke forsømte nogen Lejlighed til at give den Næsviseste af dem et Snert af sin forfærdelige Chambriere. Jeg sad ved Siden af ham, just som han lurede paa en travende *Garçon* paa sin Side af Forsædet, da jeg pludselig seer en blaa Bluse flagre op i Luften lige ved Siden af mig og jeg føler en glat Billet i Haanden.

Konduktøren brummede et forfærdeligt *Sacrrrr*! og bad mig kaste den ud til Knegten i den blaa Bluse, som vedblev at følge os; men da Billetten var saa smagfuldt udstyret med alle mulige heraldiske og Kogekunst-Emblemer, saa jeg

den over. Den anbefalte et Hotel *de Bourgogne, tout près de la poste*, som det eleganteste og billigste i hele Byen.

Ved Aftrædelsen i Postgaarden var den blaa Bluse strax ved Haanden og tilbød sig at følge med til sit forroste Hotel. Uden Følge havde jeg heller aldrig fundet frem gjennem de Krinkelkroge af Gader. Endelig standser han i en af de smaleste og mørkeste udenfor et uanseeligt Huus, som kun udmærkede sig ved et stort forgyldt „*Hotel de Bourgogne*“ over Døren og røde Gardiner for Dørvinduerne. Det ene Gardin havde jeg henne i Gaden bemærket bevægede sig. Værtinden havde luret paa, om *Garçonen* bragte nogen Gjæst idag. Da jeg traadte ind, sad hun paa en Slags Tronstol, bag et lidet Buffet, som just ikke lod ane stor Overflod i det Indre. Men Selv tog hun sig godt ud der hun sad. Hun var endnu ret smuk, havde de dejlige franske lysbrune Pudeløjne, var korpulent, bar sit Haar smukt, og ved hendes Paaklædning var intet andet at dadle end en Overlæsselse af Prætiosa. Men hun forestillede jo en Slags Dronning, og saaledes fandt jeg ogsaa det i sin Orden, og hilsede hende med stor Ærbødighed.

„*Madame! c'est un Anglais,*“ sagde Knegten i den blaa Bluse, som jeg ved første Blik paa Buffetdamen erkjendte for hendes egen Søn; og han sagde det med en umaadelig uforskammet repræsenterende Gebærde.

Et ganske overordentlig sødt Smiil overfoer Damens Ansigt, og blev siddende somom det virkelig havde været af Sirup eller Honning. Hun underrettede mig om, at man altid spiste der i Hotellet ved *table d'hôte*, og at der netop var één Plads tilbage for mig. Med den yndigste Armbevægelse viste hun mig Døren til *table d'hôte*, og jeg traadte ind.

Men hvilket *table d'hôte!* Der var maaske 7 a 8 Kuverts paa en Dug, der af Smuds saa ud som et Landkaart. De vare optagne af Sous-Officiers af Garnisonen (et Slags Mellemting mellem Soldater og Officerer.) Høfligt hilsede jeg dem og høfligt hilsede de mig, saa jeg strax lod en Flaske Viin (og den var skral) springe og lod den gaa rundt paa Garnisonens Sundhed. Officererne bleve snaksomme; men Taflet var snart endt, da det kun bestod af en umaadelig tynd Kjød-

suppe, nogle Strimler grilleret nyfødt Kalvekjød, hvorpaa Suppen var kogt, og ½ Tærte til Desert.

For 1 Franc eller halv anden havde jeg spiist en mange Gange solidere Frokost i Bolbek; og siden lærte jeg, at man i Paris kunde spise bedre for 15—18 Sous.

Diligencen skulde ogsaa snart atter afsted, saa jeg maatte gjøre klar for Værtinden, som modtog mig med et endnu sødere Smiil end før. Det skaffede hende ogsaa Afsætning paa en Cigar og et Glas Burgunderviin, som jeg tænkte maatte være fortræffelig i *Hotel de Bourgogne,* hvis Ejerinde virkelig ogsaa var fra denne Provinds. Kan gjerne være, at det var Burgunderviin, det jeg fik til Afsked; men fra Bordvinen kunde jeg idetmindste ikke skjelne den.

„*Combien, Madame?*“ spurgte jeg nu, da jeg efter Officerernes Exempel havde faaet tændt min Cigar.

„*Dix neuf francs et demi. Voilà votre compte!*“ læspede Damen med et endnu sødere Smiil end nogensinde. Dengang gjaldt Franken 32 Skill. norsk; jeg bemærkede derfor halvtvært: „*c'est trop, Madame!*“

„*Ah, vous êtes Anglais!*“ svarede hun med det samme Smiil og en blid Truen med Fingeren.

Nogle af Officererne drejede sig om paa Hælen med et besynderligt Udtryk af Lyst til at le.

Jeg protesterede og nølede med at betale. Hun blev ved sit søde „*Vous êtes Anglais.*“ Jeg krammede og krammede i Lommerne. Hun holdt den elegante Regning ubevægelig frem med et næsten dryppende Smiil.

„Det blæser anden Gang fra Diligencen,“ styrtede *Garçonen* ind.

Jeg kastede en Napoleonsd'or paa Disken.

„*Pour le Garçon?*“ sagde Damen idet hun holdt den halve Frank, jeg skulde have tilbage, imellem sine Fingre. Det var da saa netop, og han skulde da følge mig til Diligencen. Her var ingen Tid at prutte.

Jeg ilede paa Døren og hørte bag mig alle Officererne dreje sig om paa Hælen og et allersødeste „*Merci Monsieur Anglais! A revoir!*“

„Giv Knegten et Rap!“ hviskede jeg til Konduktøren, idet

jeg steg op; men ligesaa rask han havde været til at liste mig Indbydelseskaartet i Haanden, ligesaa rask var han til at fjerne sig.

„Har De spiist godt i *Hotel de Bourgogne?*“ spurgte Konduktøren mig.

„Prægtigt,“ sagde jeg. „Se Regningen!“

A la renommé
de France.

Ms. Weggelan, Anglais
au
Ms. P. Dudemain, Maitre
d'hotel de Bourgogne à Rouen . . . . Debet.

Diner a la table d'hôte (trois plats)	7 Francs.
Une bouteille de St. Julien (prima qualité)	5 —
Do. Do. Bourgogne (Do. Do.)	6½ —
Une Cigarre de Manille	1 —
	19½ Frcs.

Rouen a 5 Juillet 1831.

Qûitté-
pour Ms. Dudemain -
Adèle Therese Dudemain.

„*Trois plats — pauvreté!*“ bemærkede han; men da han saa videre, foer et mere tordenbragagtigt *Sacrrrr!* udaf hans Knebelsbarter.

„*Vous êtes trompé! Mais je trouverai les canailles! Sacrrrr!*“

„Man holdt mig for en Engelskmand,“ sagde jeg.

„*Ah! c'est différent!*“ (det er en anden Sag) svarede Konduktøren med en Gelassenhed, som stod i skjærende Modsætning til den nylig viste varme Interesse.

20. To smaa Genre-Modstykker.

Sjeleglad, skjønt gjennemsulten, sprang jeg fra det engelske Dampskib op paa Kajen i Havre med min Byldt under Armen. „*Monsieur*,“ siger en stor martialsk Soldat eller Douanier til mig idet han pegede paa Bylten.

„Ah!“ svarer jeg. „Jeg er en Student; (saaledes bør jeg nok rettest *in casu* oversætte Ordet „*Savant*,“ som jeg brugte) „der er ikke andet end Linned og Bøger.“

„*Passez Monsieur!*“ sagde Franskmanden, idet han artig lagde Haanden til Chakoen.

Dette var nu fransk Høflighed. Nu et Mödstykke af bergensisk, hvilket ikke ganske vil sige det Samme som norsk.

Aaret efter sprang jeg iland paa Triangelen i Bergen. Jo, der stod jeg. Hvor boede nu Madamen, jeg skulde tage ind til? Ej, der staar jo tre vakre Kjøbmænd at se til borte paa Bryggen. Jeg nærmede mig dem, lettede paa Hatten og spurgte den Ene af dem, en statelig Mand og en af Byens Patricier, om han vilde have den Godhed at sige mig hvor Madam Kaneliussen boede. Man kunde ganske vel se Huset fra det Sted han stod; men Bergenseren — han fandt en anden Anviisning bekvemmere for mig.

„Der, Far, sagde han, idet han pegte op i Luften, der er Taarnet paa Kirken i det Sogn, hvor den Madam bor, han søger.“

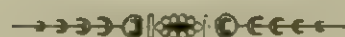
„Tak for god Underretning!“ svarede jeg min artige Vejleder, lettede atter paa Hatten, gik paa Maa og Faa op i Kirkesognet og fik det Logis jeg søgte uden at behøve videre at spørge. Dette skede ifølge en anden bergensisk Egenskab, som især udmærker det andet Kjøn, nemlig Nysgjerrigheden. Den holder Vinduerne godt besatte, og den Madam, jeg søgte, havde allerede opdaget mig ved sin Færdighed i at kunne se næsten om Gadehjørnet ved at trykke det ene Øje tæt op til Ruden og lukke det andet.

Hun stod alt i Døren, da jeg kom forbi. „Det er vist til mig De skal, for jeg er Madam Kaneliussen, her logerer saamen Mange fra Østlandet, som De vist er fra.“

„Ganske rigtig!“ „Aa vær saa god!“

Bergensere, som jeg har fortalt det lille Træk af Uhøflighed hos Deres Landsmænd, have naivt svaret: „jamen Du var iført et Par grove blaa Vadmelsbuxer, havde daarligt Skotøj og en Bondehalmhat.“

„Jamen den tog jeg høfligt af,“ kunde jeg kun svare.

21. Et herligt Øjeblik.

Saa let om Hjertet, saa elastisk af Aand har jeg aldrig følt mig som da jeg ved Konduktørens Side rullede af med Diligencen fra Havre til Paris. Klokken var sex om Morgenen. Duggen laa endnu over Mark og Enge, og jeg syntes at føle dens Friskhed ogsaa falden paa min Sjel. Jeg længtes efter at kunne give min overvældende Følelse af Velbehag Luft, og snart fandt jeg Anledning dertil. Paa de første Højder aabnede sig en herlig, naturlig Allee, der i det lange Perspektiv viste paa begge Sider af Vejen et Par hvilende Musketeerkompagnier. Den trefarvede Fane stod nedstukket i Jorden, og foran den vandrede et Par Officerer op og ned. Det var nok for mig, som følte en Franskmands Blod i mine Aarer siden jeg havde betraadt det Land, jeg elskede næst mit eget.

„*Vive l'Armée française!*“ udraaber jeg svingende Hatten. „*Vive le drapeau tricolore!*“ Og Hilsenen blev gjentagen af alle Passagererne. Udaf Vognen svingede Damerne sine Lommetørklæder, Herrerne sine Hatte. Strax kommanderedes i Gevær, Officererne sænkede sine Kaarder, Fanen blev svungen og mellem de vakre Geleder under den solforgyldte dugglimrende Alleehvælving rullede Diligencen langsomt hen under jublende Raab:

„*Vive l'Armée française! Vive le drapeau tricolore!*“

Dette oprigtige Udbrud af mine Følelser vandt mig megen Godhed hos Passagererne, ikke at glemme hos Konduktøren, *ancien militaire.* Nogle Blik, jeg erholdt af en dejlig fransk

Dame, har jeg aldrig kunnet glemme. Jeg læste deri Velvilje, Erkjendtlighed og patriotisk Begejstring, og jeg fik et i hver Bakke, hvori jeg sprang af og gik ved Siden af Vognen. Det huldeste Blik gjemte hun til i Rouen; men jeg fik det fra en anden Diligence, hvori hun skulde tage en anden Vej. Det var altsaa det sidste.

22. Visit hos Peter Andreas Heiberg.

Jeg tog ind i *Hotel du Havre* fordi gamle P. A. Heiberg boede der. Men det var en lej Gammelmand.

„Vær saa god at komme nærmere og at sidde ned,“ sagde han fra sin Sofa. „Nu ja, sid der!“

Men sad man saa der, saa sad man fast som en Flue i en Edderkops Væv; thi man kunde ikke blive ham kvit for alle de Historier, især fra hans Tid i Danmark, som han fortalte.

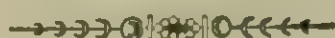
Kl. 12 var han begyndt med dem, Kl. 2 skulde Værten følge mig til *Palais royal.* Den var allerede Trekvarteer paa 2, og jeg fortvivlet over den Masse af kjedsommelige Anekdoter, som lod til at være tilbage, da han ved visse Personer havde anmærket, at han skulde komme til dem siden.

Jeg vred mig paa Stolen, jeg saa til Vinduet; han lod som om han intet mærkede, skjønt han dengang ikke var blindere end at han selv paa mit Ansigt maatte have kunnet læse Overmættelsen.

Endelig beslutter jeg at sønderrive Væven, idet jeg tager mit Uhr op og bliver stirrende paa det. Jo ganske rigtigt det gik, det gik allerede midtover Totallet med baade Langviseren og Kortviseren. „Hvad betyder det, min Herre?“ spurgte han studs. Jeg sagde ham hvor jeg havde bestemt mig hen til Klokken to. „Saa gaa!“ sagde gamle Heiberg (og jeg syntes han tyggede et „Fandenivold“ imellem Gummerne.) „Gaa

kun, naar De foretrækker at se ***Palais royal*** for hvad jeg kan fortælle dem."

Jeg tøvede ikke. Heiberg tilgav mig aldrig. Han var en Grav, som gjemte paa Alting, en gammel Æske fuld af Snurrepiberier og Nag.

23. Guldgruben.

„Ak, Madame, ak Mademoiselle!" sagde jeg med en ynkelig Stemme til Moderen og Datteren i Huset, da jeg kom ned i Stuen en Morgen i den første Uge i Paris; „der er hændt mig en stor Ulykke. Jeg maa forlade det velsignede Paris om ganske kort, for jeg savner endeel Penge, vist 100 Franks, om ikke flere." Begge sloge Hænderne sammen og skrege over sig, saa Værten kom til.

„Veed De da ikke bestemt hvormeget det var?" spurgte Jomfruen. Jeg maatte tilstaa, at jeg ikke havde ført nogen Bog. De sloge atter Hænderne sammen og skrege over sig. Jomfruen endte dog med et venligt: „***Mais, Monsieur!***" med truende Pegefinger.

Paa Værtens Ansigt saa jeg de samme Skyer som den første Dag i ***Palais royal***, da jeg bad ham vise mig et Spillehuus, og igaar, da jeg kom fra Versailles, og fortalte ham, at jeg der for Mangel paa Pas var bleven arresteret af selve Værten, jeg havde gastereret hos, hvis jeg ikke havde vidst at salvere mig ved Flugten, og det en ægte Flugt: gjennem en Bagdør, nedover nogle Alleer i Regn og Mørke, ind i en Kabriolet og i Galop tilbage til Paris.

Det var en særdeles agtværdig Familje den Værtens, ligefra Huusfaderen til den Savoyard, som var ***Garçon*** i dette Hotel, hvor jeg forresten ikke saa andre Gjæster end gamle Heiberg, som boede der fast, og mig. Paa Værtens faderlige Omhu for mig har jeg ovenfor anført Exempel, og Moder og Datter vare altid særdeles fornøjede, naar jeg vilde se ind til

dem i deres lille Stue. Faderen, en smuk overordentlig kraftig bygget Mand, havde staaet i Napoleons Garde og gjort Toget med til Rusland. Hans senefulde Arme vare gjennemhullede af Kugler. Mutter havde ogsaa faaet Sit af Legen ifjor, idet en Kugle nok saa net var gaaen igjennem hendes Kappestrimmel just som hun skulde kige ud af Vinduet, forat se hvordan det stod til paa Gaden. Den Historie blev da den gode gamle Kone ikke træt af at fortælle under hjertelig Latter, hvorved da Kappen med Hullet i maatte frem af Komodeskuffen. Datteren var en god, ret vakker, men ikke længer ganske ung Pige, der især lod til at interessere sig for Komediebilletter. Kort — jeg havde her truffet en Mønsterfamilje af den for sine huuslige Dyder idetmindste engang berømte Pariser-Middelstand.

Der sad vi. Værten trommede med sine Fingre paa Bordet. Mutter rystede af og til paa Hovedet. Datteren gav mig medlidende Blik ifra sit Sytøj.

„Ah!“ raabte jeg og sprang op. „Jeg er hjulpen. Msr. Heiberg er jo min Landsmand.“

Jeg opover Trapperne.

„Rejs, rejs strax igjen!“ var det Raad jeg fik hos Gamlingen, ledsaget af et Grævlingesmiil.

„Jeg har dog Penge til at blive her to Uger til . .“

„Nu ja, saa for Satan saa bliv her to Uger til.“

„Men paa mindre end en Maaned kan jeg ikke faa seet Parises Mærkværdigheder igjennem.“

„Saa maa De slaa en Streg over Resten af Mærkværdighederne. Der er intet andet for.“

Dermed var Audientsen forbi og jeg sprang temmelig opbragt nedover Trapperne igjen, med den ene Haand i Hidsigheden stukken dybt ned i Vestelommen. Men hvad Pokker er det som jeg kjender imellem Foret og Tøjet. En Knap? Nu, den kan ogsaa være god at have, tænkte jeg og standsede forat hale den frem.

O Under — en Napoleond'or! Og saaledes halede jeg ikke mindre end sex frem.

Tilfældet syntes mig værd at fortælle Heiberg; men han bemærkede kun ganske koldt, at det ikke var første Gang Lykken var en Daares Formynder.

Men destostørre Deeltagelse nød jeg nede i Stuen. Der blev atter Hænders Sammenslagelse, men ledsaget af den gladeste Latter. Værten mente at Hullet burde syes igjen. Jeg mente nej, da det maatte betragtes som en Guldgrube, som var god at tage til en anden Gang.

24. De egentlige Ophavsmænd til Jødernes Emancipation.

Uagtet mine Rejseskisser forstørstedelen lære, hvorledes man ikke skal opføre sig i fremmede Lande, maa jeg dog tillægge mig den Ros, at jeg ikke forsømte at se, hvad der var Seværdigt, saalangt jeg kunde række. Hertil regnede jeg ogsaa Folket, saaledes som det færdedes paa Torvene, Broerne, Kajerne, Dandsehusene i Forstæderne, *fêtes champêtres* o. fl. Steder, hvor det vrimlede i størst Liv og Brogethed. Jeg satte mig da hen, trak min Pibe frem og morede mig kosteligt. Jeg havde heller ikke bedre Raad paa Tid end til at hvile mig ud paa den Maade.

Saaledes tog jeg en Dag min Middagshvile paa en Steen ved Siden af en gammel Kones Bord paa Kajen ligeoverfor Institutet, hvor hun solgte gamle Bøger og Mynter.

Jeg havde just afkjøbt hende et lidet Oktavbind i Pergament af franske Memoirer, hvori jeg til min Forbauselse havde fundet et Par Anekdoter fra Regentens Dage, som jeg havde læst i Heibergs nysudkomne „Erindringer“ skulde være oplevede af ham og hans gode Venner Gregoire og Talleyrand. Jeg siger at det forbausede mig — nej det forfærdede mig paa Heibergs Vegne, af den Grund, at han i Indledningen skriver, at,

om hans Erindringer ingen anden Interesse maatte have, saa garanterer han dog helligen for at de i Alt have Sandhedens.

Jeg sprang op af en maliciøsk Glæde, og derved faar jeg ligeoverfor mig, i et Hjørne af Institutets Gitter, se Toppene paa to Turbaner. Didover altsaa.

Det var to marokkanske Jøder, som falbød alskens Smaating, Tobakstøj, Knusk, smaa Spejle o. s. v. Altsaa Skakkerjøder — ja Skakkerjøder; men tag du ærbødig din Hat af, kristne Grosserer eller Præst, for disse herlige Patriarkfigurer og Apostelaasyn — ja Apostelaasyn herlige som Rafaels St. Hieronymus og St. Ambrosius. De vare orientalsk klædte, men i et sortgraat Slags Lærred; men jeg glemte ganske de glimrende Farver, jeg havde ventet at se, for deres Personers Majestæt. Jeg følte mig ydmyget foran dem somom jeg stod for to af Menneskehedens Stamfædre eller foran Abraham og Melchizedek, under hvis Telt kun den ene sande Gud blev dyrket. Det gjorde mig ikke synderlig kryere, at de Begge lagde Haanden paa Hjertet og til Turbanen med den artigste Forbøjning. Jeg lettede højt paa Hatten. Ja selv da de i den ydmygste Tone bad mig kjøbe en Bagatel, følte jeg mig forlegen, men glad da jeg strax havde efterkommet deres Ønske. Vi skiltes med en ligesaa høflig Hilsen. Havde det ikke været for Skams Skyld, var jeg vendt tilbage forat beundre deres Gestalt, deres hvide rullende Skjæg, det kongelige og dog milde Aasyn, den bredryggede Pande, de langhvælvede Øjenbryn, den smukke Bronzefarve — kort Alt hvad jeg kunde tænke mig hos en Menneskenorm. Jeg fandt det nogenledes begribeligt, at Mennesker af et saa oprindeligt moralsk Udkast turde vove paa at træde frem for Alfader saa paa egen Haand med Deistens Bronzepande.

De Smaasager, jeg havde erhvervet mig i Udlandet, gjemte jeg paa saalænge de vilde holde. Længst Varighed syntes en Flintesteen at skulle have, som jeg, med vedhængende Kalk, havde pillet udaf det berygtede Chateau-Montgaillards Ruiner; men det blev ikke Tilfælde. Min Oppasser havde brugt den

op i Kjøkkenet og naturligviis først slaaet Kalken af, hvis mærkværdig faste Sammensætning det var min Hensigt at lade undersøge. Den skrøbeligste Ting af alle Smaasagerne havde derimod holdt sig længst, nemlig den lille Tobakssnadde, jeg havde kjøbt af de to marokkanske Jøder.

„Johannes! stop dên,“ sagde jeg en Eftermiddag jeg laa ørkesløs i min Sofa over i Eremitagen i Grønlien. „Og brug saa Stumpen af den Flint, Du veed, Knegt.“

Det var otte Aar efter mit Samtræf med de to Jøder, og siden havde jeg ikke ydet dem en Tanke. Da begyndte Røgskyerne, som omgave mig, først at vise Toppene paa to Turbaner, og lidt efter lidt stode begge de Ærværdige for mig i de sortegraa Kaftaner, og det hvide rullende Skjæg — kort ganske som paa *Quai de l'Institut*; lidt dunklere, jeg vil tilstaa det, men dog tydeligere end en almindelig Ihukommelses- eller Skabelses-Fantasi, og overalt tydelige nok til ganske at bemægtige sig Tanke og Erindring — jeg tænker omtrent ligesaa tydelig som de Aabenbarelser af Engle og Helgener, hvorpaa der sværges, som afmales og skal troes under Tvang af Millionerne.

Jeg erindrede iblandt Andet hvert Ord, jeg havde talt med dem om deres Stilling i Marokko, og at de havde sagt, at den var taalelig imod i flere kristne Lande.

Tanken om Jødernes Stilling hos os var den næste. Jeg fandt den skjændig.

Paa en smukkere Maade kunde Normændene ikke takke Gud for Friheden, end ved at vise hans kaarne Folk Kjærlighed og Omhu — et Folk der maatte lønne dem saa rigt, naar det endnu besad slige palmyrenske Søjler imellem sine Ruiner.

„Johannes!“ raabte jeg. „Røgen ud! Papiir og Blæk!“

Saaledes blev Forslaget om Jødernes Emancipation til. Æren ikke min, men de to marokkanske Jøders!

Jeg vilde have begrundet Forslaget paa den Aabenbarelse, jeg havde havt, dersom jeg ikke havde frygtet for at give En af Storthingsmændene den Vittighed til Vaaben, at jeg havde grundet det paa Røg.

25. Med i Legen, med af Stegen.

Den 14de Juli 1831 skulde Bastilledagen første Gang fejres igjen siden Republikens Dage. Republikanerne skulde derimod have bestemt sig til at gjøre den ligesaa blodig som Festens Stamdag; og at Regjeringen ikke betragtede Rygtet som falskt, var strax om Morgenen at se af de uhyre Troppemasser, der besatte de Steder, hvor en Opstand kunde udbryde med nogen Kraft, saasom Pladsene og de brede Gader, som førte til Bastillepladsen. Bagefter fik man vide, at den selv skulde have fremkaldt Bevægelsen, forat faa fat paa Hovederne for Republikanerne. En af de oprigtigste og kraftfuldeste af disse, som tillige var en ung talentfuld Mathematiker, blev ogsaa den Dag stukket ihjel af Linjetropperne, da han ikke vilde give sig.

Min Landsmand vilde helst holde sig hjemme. (I Regelen ere Bergenserne ellers særdeles modige); men endelig fik jeg ham dog med. Og hvilken prægtig Dag var ikke ivente? Thi alt paa *Pont neuf* traf vi Demagoger, der talte fra Rækværket med rasende Miner og Armbevægelser, og fra *Place la grève* holdt det meget haardt at trænge sig frem. Men ved at bære mig ad med Albuer, Bryst og Knæer som i Norge ved Ildebrand, lykkedes det os at slippe ind i en Kafee paa Hjørnet af Bastillepladsen og Boulevarden. Huset laa herligt til, saa Vinduerne i de øvre Etager vare bortlejede; men længe varede ikke Roligheden til fra Kafeelokalet at kunne nyde Synet af hvad der passerede udenfor.

Boulevard og Plads vare ganske fulde af Folk, alle Vinduer forstaar sig, Tage og Træer ligeledes. Nationalgarden paraderede *en haye*; af og til drog brede Pelotons af Linjetropper igjennem Massen, ligesom man trykker Kviksølv tilside, og da brølede Republikanerne „*Vive la ligne!*“ for at gjøre sig Godvenner med dem, hvorimod Nationalgarden betragtedes som en Tvang, fordi de gode Borgere ikke vilde have en Revolution hvert Aar i Juli. En rasende Folketaler, hvis Tribune var Rækværket udenfor vore Vinduer, forsvandt netop midt i en Periode, fakket af en Regjeringens Extraagenter for Dagen. Af disse strøg en Mængde omkring, klædte som Almu-

esmænd i Bluse, ja undertiden som Sansculotter med røde Huer paa, men lidet nok af Buxer. Disse plejede at blande sig mellem Tilhørerne omkring Folketalerne, høre til og skrige med indtil en tilstedeværende fast Politimand seer Kræfter nok til at vove at afbryde Taleren paa den allerubehageligste Maade, nemlig ved at give Sansculotten et Vink til at tage ham ned som en Frak af en Væg, uden Hensyn til Tankegang, Konsekventser, Punktum eller Komma.

Saaledes hørte jeg, at Taleren paa ***Pont neuf*** var forsvunden, og saaledes forsvandt ogsaa den udenfor Kafeen.

Men pludselig hørtes fra Tusindernes Struber, at der er en Spion, en „***mouchard***“ imellem dem; Nogle raabte at det var en Russer, hvorpaa da naturligviis Raabene: „***Vive la Pologne! à bas Casimir Perier!***“ Raabene vexle om til Forbandelser over at Moucharden (rimeligviis den Politibetjent, som havde ladet Taleren tage ned) var sluppen af deres Hænder.

„***Dans le Café! dans le Café!***“ begyndte ti Stemmer, gjentog Hundreder og Tusinder. Vinduerne sloges øjeblikkelig ind i de indre Værelser, Stole og Borde væltedes med Glasse og Kopper paa af de flygtende Gjæster. Værtinden i Fortvivlelse. Lemmerne maatte fore, saa vort Værelse kun fik Lysning af Dørvinduet.

„Nu maa vi gaa,“ havde min Kammerad betydet mig strax ved den første Allarm.

„Nej, nej!“ mente jeg; „nu begynder Ballet, nu bliver det først Moro. „Her sidde vi sikkert, naar vi tage vort lille Bord hen i Krogen. Madame, ***une bouteille de biére, si'l Vous plait.***“ Men Stakkel, hun havde andet at gjøre, nemlig at redde hvad der lod sig redde.

„Bryder man ind,“ sagde min Kammerad, „kunne vi blive tagne for Russere og blive sønderrevne.“

„Ej, vi retirere op i anden Etage.“

„Den er betalt og Trappen er stængt.“

En Afdeling Nationalgarder havde allerede været i Døren og befalt Kafeen ryddig for Folk. Vi vare ogsaa næsten de Eneste, som endnu holdt Stand, og Nationalgardisterne maatte indfinde sig andengang, før jeg kunde bekvemme mig til at opgive den Glæde at være Vidne til et saa betydeligt Pariser-

Opløb — en Gang at svømme med for nogle Øjeblik i Skummet over disse Afgrundsbølger.

„Nu saa afsted da!“ sagde jeg vranten, og vi gik til Døren. Min Kammerad, som nok vilde have Ryggen dækket, gik modig foran. Men neppe var han paa Tærskelen, før en muskuløs bruun, sortaaret og sorthaaret, opkiltret Arm, som tilhørte et udmærket Exemplar af en Sansculot, griber efter ham. Jeg river ham baglænds ind igjen, men med Tabet af hans Frakkeskjød.

Nu begyndte jeg ogsaa at blive bange (oprigtigt havde jeg allerede nogle Minutter før følt lidt dertil, ja selv i det heroiske Øjeblik, da jeg forlangte Ølflasken).

Vi saa raadløse paa hinanden. Værtinden havde vi intet Medhold hos, fordi vi ikke havde villet gaa; og vi vare nu de Sidste.

Da aabnedes Døren; en smuk adstadig Mand i sort Dragt med trefarvet Skjærf kommer ind og spørger barsk, om hvorfor Kafeen ikke var rømmet endnu. Det var Kvarterets Maire.

„Herre,“ svarede vi, vi ere Fremmede, Normænd, hverken Russer eller Spioner; men Folket udenfor vilde rive os sønder blot vi stikke Næsen ud. Se her!“ Og saa snoede Kammeraden Bagen til.

„Ah, vi skal nok finde paa Raad,“ sagde Mairen med et Smiil og et Buk. Efter en halv Minut førte han en Peloton Nationalgardister ind. Vi bleve stukne imidten. Døren aabnedes paa viid Væg; Højre omkring og ud.

Men Pokker tage Regjerings-Sansculotterne! De forfulgte sine Instruktioner ligetil midt i Sauvegarden for at rive en rød Nellik, som skulde betyde Republikanisme, ud af Knaphullet i min Kjole. Endelig slap man os i Sikkerhed bag et Hjørne.

„Hvad skulde vi der?“ sagde min Kammerat med et langt lidelsesfuldt Ansigt, idet han beføite Skaden bag.

„Studere, iagttage Pariserfolket,“ svarede jeg. „Jeg vilde ikke have mistet disse Scener for meget.“

Jeg lagde dernæst Mærke til, at Solen, som brændte overordentlig stærkt, var endnu kraftigere til at rense Pladsen end baade Tropper og Politi. Pelion erklærede det umuligt for

Pariserne at gjøre Oprør paa en Rengvejrsdag. De gjøre det ogsaa neppe naar deres Skjærsommersol har sin rette Middagsstyrke.

Regjeringen har saaledes Elementerne paa sin Side. Besynderligt da, at den alligevel altid taber alle Hovedslag.

26. Den forlorne Søns Dinéer.

En ung Landsmand, som for nogle Aar siden havde slaaet sig ned i Paris for der at fortære de halvsnees tusind Francs, han havde i Renter, havde allerede efter en Uges Forløb overtalt mig til at flytte i Nærheden af hans Bolig, forat vi kunne more os sammen om Dagen. Det var en stor Daarlighed af mig, da Hotel du Havre ved sine snaksomme to Damer var mig en Pensionsindretning med Hensyn til Sproget, og da min gjæve Grenadeer var mig en sand Livdrabant. Han trykkede ogsaa min Haand heftigt med et „*Dieu vous garde!*" Selv *Garçonen* var saa ganske efter Huset, at han, med Vemodsglands i sine nøddebrune Auvergneøjne, sagde, at de 3 eller 4 Francs jeg med en Undskyldning trykkede ham i Haanden, vare baade nok og formeget — en Bagatel, som jeg fortæller fordi den, sammenstillet med Beretningen om den durchdrevne Skjelm i Rouen, indeholder en af de største Viisdomsskatte, en Rejse kan afkaste, nemlig den, at Menneskene hverken ere bedre eller slettere end de altid have været, og at man med Glæden i de gode, man træffer paa, bør balancere Ærgrelsen over Spidsbuberne.

Min Landsmand og jeg førte vor Levemaade sammen i de mindre Restaurationer saaledes at den var knap nok for En med 8—10,000 Francs Renter, men for dyr for mig. Regningerne bleve nemlig altid halverede paa Skillingen. Endelig maatte jeg en Dag ved Frokosten i den sædvanlige Café lade ham vide, at jeg ikke aarkede at følge med længere. „Her seer Du hvad jeg har," sagde jeg. „Jeg kan ikke engang

slippe til Havre, for at tigge mig ombord paa et norsk Skib. Og endnu har jeg hverken seet Gobelins eller Luxembourg, og Julidagene forestaa. Laan mig derfor paa min Faders Navn et Par 100 Francs.“

„Umuligt!“

„Og Du som har saamange Femfrancsruller i din Kuffert!“ (Der vare de stablede op i Strømper).

„Jamen jeg lever i Paris, seer Du.“

„Kjære, følg mig til et Spillehuus. Jeg vil vove et Par Francs.“

„Er Du gal?“ sagde Landsmanden.

„Jeg maa fortvivle . . her alene i denne By uden en Sous snart,“ sagde jeg med uskrømtet Nedslagenhed.

„Ej! er der ikke andre Normænd end jeg i Paris, eller om ikke i Paris saa i Frankrig, der have en Slags Forpligtelse til at hjælpe Landsmænd, som ere iknibe?“

Min Eftertanke sprang Byerne langs Kanalen rundt; men kun en norskfødt Konsul var at finde i dem alle, en i Cherbourg af ypperligt Renomee.

„Jeg er hjulpen,“ udbrød jeg; „men først om tre Dage til Posten kan returnere. Saalænge vil du vel laane mig de faa Francs jeg behøver til Livsens Ophold?“

„Nej,“ sagde Landsmanden; „men jeg skal laane dig min Beefsteg-Maskine. Naar du saa kjøber for et Par Sous Kolever, Milte eller andre simple Sager samt lidt Nyrefedt og Salt hos Slagterkonen i Kjælderen i Huset, hvor jeg bor, og faar nogle kasserede Purre- og Kaalblade paakjøbet, saa kan Du hver Dag lave din Middag paa mit Værelse, mens jeg er ude og spiser. Hertil den sædvanlige *Café au lait* om Morgenen, saa gaar nok de Ventedage over uden *Dejeuner*.

Og saa skede det, fordi det maatte saa ske. I tre Dage holdt jeg den forlorne Søns Middag, han som maatte spise med Svinene. Men jeg kan sige, at jeg spiste baade med Svinene og med Hundene; thi det Grønne jeg fik, var alt hjemfaldet Svinene, og naar jeg kom forat hente min Portion Kolever eller Milte, var Kjælderen almindeligviis belejret af store Mynder og Dogger, som fik af samme Sort.

(Man faar gjette sig til fra hvilken Kant af Landet min Landsmand kunde være).

27. En Explosion.

En halv Time efterat jeg havde holdt min tredje *Fils-perdu-Souper* indløb virkelig i det artigste Brev fra Konsulen i Cherbourg en Anviisning paa 300 Francs paa en Bankier Delavigne. Han skrev endog, at det var ham kjært at kunne staa Sønnen af en Mand bi, som havde været Aarsag til at han var bleven noget i Verden, idet min Fader nemlig, da han rejste igjennem Konsulens Fødeby til Rigsforsamlingen til Ejdsvoll, skulde have havt Tilfælde at faa en saadan Indflydelse paa hans Skjebne. Jeg bandede nu ikke alle Landsmænd meer, men jeg bandede af al Oprigtighed den Kolever med hakket Silleriaffald over, som jeg havde proppet i mig, saa jeg ikke for flere Timer turde tænke paa et ordentligt og anstændigt Maaltid. Marschen til den diagonale modsatte Forstad Faubourg Montmartre lovede mig imidlertid ny Appetit, og jeg trak strax afsted til min Banker, i hvem jeg traf Digterens Fader. Da jeg kunde fortælle ham, at jeg havde oversat hans Søns Parisienne paa Norsk saa hurtigt efter at den havde viist sig, at jeg havde hørt den opføre til Instrumentalmusik af norske Bønder endnu før Aaret 1830 gik tilende, fik jeg til mine 300 Francs Indbydelse til at besøge Sønnen ude paa Faderens Landgods.

Stiv af Femfrancsstykker vandrede jeg gravitetisk langs ad Boulevarderne Montmartre, St. Denis og St. Martin, for omsider at slaa mig ned til en Middag Nr. 2, naar den grove Silleri ikke lod sig føle længer. Men endnu syntes jeg at fornemme at den laa ganske frisk i min Mave, saa jeg ikke var mere forhippen paa Middagen end at jeg af den tilstrømmende Mængde lod mig drive indunder *Theatre de la porte St. Martins* Vestibule. Der var annonceret til Opførelse Scener af Napo-

leons Liv, hvori Helten skulde gives af en Person, som paa det Overordentligste lignede ham. Desuden skulde Adam Nourrit synge Marseillaisen og Parisiennen. Det drog. Nourrit stod alt paa Scenen, da jeg tog Plads i anden Loge i anden Rad, altsaa omtrent ligeoverfor Grændsen af Orchester og Parterre. Dette var opfyldt med Graahatte, et Republikanertegn, og Huset ellers propfuldt. Det tegnede til at blive en livlig Aften. Nourrit var klædt i Bluse som en almindelig Arbejdsmand. Blusen var nemlig dengang yderst populær, fordi Julisejren var især vunden af Folk i Bluser, d. e. af Almuesfolk. Ethvert af Sangerens Omkvad gjentoges af Publikum, og da endelig Napoleons Kontrafej viste sig, var der ingen Ende paa Raabene: „*Vive l'Empereur! C'est lui-même! c'est lui-même!*"

Man gav saamange Scener af Kejserens Triumfer, at Klokken allerede var nær Midnat da man kom til Dødsscenen i Longwood. Jeg var gjennemrystet, da alt var ganske tro kopieret. Da træder Heltens Sejgpiner, den rødhaarede Hudson Lowe frem bag Sengen i Dødsøjeblikket. Jeg havde den hele Aften, siden jeg havde sunget med i Marseillaisen, følt mig som Franskmand. Under Triumfscenerne steg det til Selvforvexling, og nu, da Bøddelen viser sig, nu styrer jeg mig ikke længer, men strækker Armen truende ud fra Logen, raabende: „*a bas le coquin anglais!*"

Min Gud hvilken Virkning! Graahattene, hele Huset brølede: „*a bas les coquins anglais! a bas les Anglais!*" Jeg havde sat Ild paa en Krudtønde, skjønt Explosionen mere lignede en Torden i Vedholdenhed. En Deeltager i Logen, som ikke havde viist synderlig Enthusiasme hverken ved Marseillaisen eller Triumfscenerne, en Person, der saa mig ud for en Slags Departements-Embedsmand, listede sig ud saa fort han kunde. Jeg trykkede mig dybt ind i Logen, for med Resignation at oppebie Politiets Ankomst.

Den forekom mig uudeblivelig; men den udeblev dog — takket være Slapheden i 1831 Aars Regimente. *Louis Philippe* smigrede endnu Folket dengang.

28. Virkelig Scene af Parises Mysterier.

Jeg kan bevidne, at der netop paa den angivne Side af den lille aflange Plads, hvorpaa Forfatteren af „Parises Mysterier“ fører Læseren allerførst ind, ligger et saadant liderligt Huus, som det i hvis mørke Indgang Rodolphe udfører sit første Heltestykke. Jeg har endogsaa Mistanke om at jeg har været i hans Barbillons Klør, og at jeg kun har mit Liv at takke, at de ikke vare stive nok.

Der stod jeg i Vestibulen ved *Theatre de la porte St. Martin*. Klokken var 12 om Natten og en Gadebelysning slettere end i Kristiania ved den Tid. Vi vare langt henne i Juli, og da mørknes det alt Kl. 8 i Paris; og hertil kom nu, at en tæt Taage, fugtig som en Regn, fyldte Pladse og Gader. Alle Omnibusser, og deriblandt en, som gik ligetil Hjørnet tværtover for mit Logis, rullede væk i det Samme jeg traadte ud. Folkemassen forsvandt. Portene lukkedes. Lygterne i Vestibulen slukkedes paa en nær. Det var Diagonalen af Paris, fra bemeldte Theater til *Rue des deux fossées de St. Victor*, jeg havde at gjennemvandre under saa fortvivlede Omstændigheder, hvorimellem den værste var, at jeg var saa stuvet med Femfrancsstykker, der vare let kjendelige ved Beføling.

Men der var ikke andet Raad for end at traske afsted. Jeg tændte min Pibe for at affektere Rolighed og at jeg hørte de simplere Klasser til, og saa gik det da nedover den lange *Rue St. Martin*, hvor kanske tre Lygter vaagede in Alles. Mine Francs havde jeg alle i Vestelommerne samt i Kjolebrystlommen, hvor min højre Haand hvilte uafbrudt paa Skaftet af en lang norsk, til Rejsen gjort, Tollekniv, medens jeg klemmede Albuerne tæt ind til Siderne. Der var ingen Mennesker at fornemme; men Klangen af mine egne Fodtrin, Gjenskraldet fra de høje Huse i de trange Gader, var saa rædselfuldt, som om jeg havde været fulgt af en Skare Spøgelser.

Da jeg krydsede *Rue St. Honoré* syntes jeg ogsaa at se et, nemlig ligeoverfor Hjørnelygten (Nr. 3), Skyggen af Guldsmeden *Cardaiquac* (?) hvorom Hoffmann fortæller, at han var saa forelsket i sine egne Mesterstykker af Prætiosa, at han instinktmæssig maatte myrde de Hoffolk, han havde solgt dem

til, ved fra en Niche i Muren, hvori der stod et bevægelig Helgenbillede, at styrte over dem, naar de kom Gaden op fra Louvre. Der var virkelig en Niche; men tom. Men saa argumenterede jeg, Skyggen er jo ogsaa tom, og saa saa jeg da *Cardaignac* liig en Marionetfigür springe ned og op i Nichen igjen.

Jeg listede mig hurtigt, men sagte over *Honoré*-Gaden, og glemte dens Rædsler for nye; thi kort efter laa *place la grève* for mig, og medeet stode alle de Parteringer, Radbrækninger, Hestesønderslidninger og Guillotineringer, som jeg havde læst om vare foregaaede paa denne Plads, saa levende for min Erindring, at jeg syntes at hver Steen, jeg traadte paa, var et blodigt Menneskehoved, der sang sin Takt af Marseillaisen. *Cardaignacs* Skygge hoppede ikke lettere ned og op igjen end jeg over de skrækkelige Tangenter. Men nu! —

Nu stod jeg for en af Broerne, og disse vare især berygtede. Piben slukkedes netop da, og det var gjort som af en Ven; thi det var maaske ikke faldet mig selv ind, at den kunde forraade mig her paa det farligste Sted. Forøvrigt var jeg næsten ligesaa bange for at møde en Patrulje som en Røver, for jeg vilde ganske vist med min Stuvning med Francs og den frygtelige lange Tollekniv være selv bleven tagen for en Røver og Bandit. Paa Kattefjed kom jeg imidlertid lykkelig over.

Nu laa den ældste Deel af Paris for mig, *la Cité* med sine snevre, vifteformigt udgaaende Stræder, og nu var Knuden at finde et, som førte til Gaden *St. Victor*. Skildvagten ved Justitspalladset viste mig henover den lille aflange, af Seinekajen paa den ene Side begrændsede Plads, hvor *Eugen Sues* Fortælling begynder; og her begyndte ogsaa mit Eventyr.

Jeg stod stille midt paa Pladsen, grundende over Skildvagtens videre Anviisning, da Døren til en Kjelderknejpe aabnedes ligeoverfor mig; Latter og Skrig hørtes; en mat rødlig Lysning brød et Par Alen ud i Taagen. Et Par Personer tumlede ud og forsvandt i Sidegaderne. Da det atter var bleven stilt, og jeg skulde til at lette paa Foden, aabnedes Døren atter, og i Lysningen seer jeg Omridset af en enkelt Person i Mundingen af Kjælderhalsen. Han stod en Stund stille, lige-

som for at betænke sig, hvor han skulde gaa hen; men pludselig hører jeg hans Fodtrin ganske tæt ved mig. Jeg trykkede mig indmod en Væg; men hvordan det nu gik til eller ikke — nok, i Mørket havde Personen styret Kurs saa lige paa mig, at jeg ikke kunde undgaa ham. Jeg spurgte om Gaden *St. Victor*.

„Ah ja, *Rue St. Victor* — var det saa *Monsieur*? Javist — *Rue St. Victor* — derhen kan vi nok komme. Men først, *Monsieur*, først . . jeg er paa en liden Pisk iaften . . først tilbage med mig der jeg kom fra, om De behager."

Under disse Ord søgte han at komme mig saa nær paa Livet som mulig — endog at faa sin Arm indeni min; men jeg holdt min for fast til Livet til at dette kunde lykkes. Jeg saa, at jeg var raget ud for et Subjekt af sletteste Sort, men at jeg ogsaa i fysisk Styrke var Kjeltringens Overmand. Hvert Øjeblik ventede jeg et Stik i Livet, og holdt Kniven krampagtigen fast for at besvare det.

„Nej Tak, *Monsieur*, svarede jeg Karlen, det tør jeg paa ingen Maade. Jeg er en Barbeersvend fra Elsaz; min Mester er saa streng; jeg vil faa Prygl imorgen, fordi jeg har været saalænge ude."

Slusken — thi saa var han antrukket og stank han — blev meer og meer paatrængende baade med sine Tilbud og med sine Forsøg paa at komme mig digt paa Livet. Først proponerede han, at følge med ham hjem i hans Kvarteer for der at overnatte, og derpaa at han skulde følge med mig hjem; men begge Gange skjød jeg den strenge Mester foran mig. Atter begyndte han at ville have mig med til Kjælderen, da jeg medeet føler et utvetydigt Greb paa mit Legeme. I næste Sekund laa Personen med et Nakkedrev i Gaden og jeg var tilbeens paa Maa og Faa. Jeg løb og løb, til jeg atter støder paa en Skildvagt. Det var ved *l'Ecole de medecine.* Han viser mig ned i Gaden *St. Victor* ad et Tverstræde, og saa fandt jeg da hjem til mit *Hotel du Nord.*

Jeg aabnede Vinduet for at faa Luft. Det var bleven klart ovenover Taagen. Karlsvognen funklede just over Pantheon, og den mindede mig saa levende om mit sikre Hjem, at jeg

græd af Hjemve. Det havde jeg ikke gjort *à la table du fils perdu.*

29. Scene à *la* Molière.

For Gud syntes jeg ikke at smage Sellerien endnu fra igaar af, da jeg vaagnede om Morgenen efter den stormende Theateraften og Mysterienatten.

Det indgav mig den Plan at tugte min Hr. Landsmand, som havde levet af Coteletter og Artiskokker i de tre Dage. Jeg stuvede mig atter ud med Femfrancsstykker og gik til ham. Der stod Beefstegmaskinen endnu, og mig syntes at den fæle Lugt efter den sidste Diner endnu svævede om i det skumle Værelse. Døren stod aaben til det næste, som var ganske tomt paanær Sengen, hvori Harpaxen laa, og Kufferten hvori Kassen skulde befinde sig.

(Henrik træder ind med et højst determineret Ansigt og vækker Harpax, ved at knibe ham i Næsen).

Du seer en Fortvivlet for dig; men en, der er beredt paa at handle som en Fortvivlet — kort Penge maa jeg have, og mange Penge, før jeg forlader Dig. Som en Hund har jeg maattet leve i tre Dage. Længer taaler jeg det ikke, og da jeg veed, at Du har Penge nok der i Kufferten. . .

(Harpax letter sig op i Sengen, seer med Forskrækkelse, at Kufferten er aaben, og vil op).

„Ikke af Flekken, før Du har nævnt den Sum jeg maa udtage af det Møbel.“

„Er du bleven gal, afsindig, gal, ruskende gal?“ skriger Harpax.

„Kan være, svares der med stor Kulde; men saamegen Besindighed har jeg dog, at jeg seer, at jeg uden Fare forat opdages kunde kvæle dig paa sin Parisisk i disse øde Værelser, som neppe reengjøres hver ottende Dag. Men jeg haaber at bringe dig til Ræson, naar jeg først har Mynten.“

(Henrik styrter sig over Kufferten, Harpax i Skjorten over ham, men rystes af, idet Røveren rejser sig ivejret med en Strømpe fuld af Femfrancs.)

„Lad være mine Penge! lad være mine Penge!“ klynker Harpax som et Barn. (Strømpens Indhold øses ud i Kufferten. Pause, hvorunder Harpax kryber tilsengs igjen og trækker Dynevaret tæt op om Halsen.)

Pludselig brister Henrik i Latter, griber i Lommerne og lader Femfrancsstykker hagle ned om de øde Vægge.

„Hurra! Nej! Det er forbi med Grisedinéerne. Svindt nu Buxerne paa og lad os nu ud og faa en ordentlig Dejeuner.“

(Harpax staar op yderst fornøjet over Stykkets Løsning, og gjør som befalet.)

30. Scene à *la* Peder Paars.

To Gange har jeg været ude for agtværdige Borgere, og begge Gange har det været nærved at koste mig Livet. Første Gang i Kristiania 17de Maj 1829, anden Gang ved *St. Cloud*- Broen ved Paris.

Sammen med min Uadskillelige og endeel tydske „Professorer“ ɔ: forløbne Studenter, der træde op som Sproglærere i Paris, ranglede jeg en smuk Søndageftermiddag nedover Vejen fra en liden Landsby ved *Meudon*, hvor en *fête champêtre* holdtes, og nedimod Broen ved *St. Cloud*. Arm i Arm gik de Andre foran, medens Forbauselsen over en Bekjendelse af En af Professorerne holdt mig noget tilbage med ham. Jeg havde lagt Mærke til at han maatte være overordentlig gjerrig og havde ikke kunnet holde en Bemærkning tilbage, hvorpaa jeg havde faaet det rolige Svar: „Ja, Freund, ich gestehe, dass ich bin geizig im äussersten Potents; aber — ich bin ein Jude.“ Det var Aarhundreders Trældoms Følge: Mangel paa selve den moralske Blusel. Det gyste i mig, naar jeg sammenholdt dette usle Væsen med de to marokkanske Jøder.

„Frihed! Frihed for de Ulykkelige!“ raabte jeg. „Friheden kan kun igjen gjøre dem til Mennesker,“ og derpaa tog jeg Slyngelen under Armen og begyndte at synge Marseillaisen paa Fransk af fuld Hals. Paa min anden Side gik for sig selv en aldrende, men altid opstuvet, Notarius, hvis Melancholi var ulægelig siden det formedelst en noget blaa Næse aldrig var bleven til noget ved Giftermaalsbureauerne, hvor han havde meldt sig stadig i Gud veed hvormange Aar. Konfrontationen kuldkastede altid Alt.

Jeg lod ikke min Stemme synke, fordi jeg saa et Følge af korpulente agtværdige Pariserborgere komme mig imøde opad Bakken. Men medeet finder jeg mig omringet af dem, idet de med løftede Stokke og rasende Gebærder lode mig vide, at dersom jeg republikanske Knegt vovede at synge meer af den Sang, vilde de dukke mig i Seinen. Ja Ordet „*noyer*“ (drukne) blev ogsaa brugt. Den var ganske nær ved. Jøden var forsvunden og Faren blev større da En af dem faldt paa at spørge efter Pas (deraf, saavelsom af deres Maver og Reaktionstendents, sluttede jeg mig til, at jeg var i agtværdige Borgeres Vold). Jeg appellerede til mit Følge, som holdt raadvildt nede i Bakken, og ved min Landsmands Veltalenhed og Jødens, som atter var bleven kjæk, samt ved at indgaa paa den skjændige Betingelse ikke at synge Marseillaisen, slap jeg fra Badet.

31. Jeg giver Beviis for, at jeg ikke duer til Diplomat.

Den svensk-norske Ministerresident i Paris er saa galant en gammel Gentleman, som der vel kan gives. Da jeg gjorde min Afskedsvisit hos ham, havde han den Artighed at bede mig til Middag den følgende Dag. Det er at stikke ti Francs i Lommen tænkte jeg, for saa godt vil du nok komme

til at leve der; men jeg svarede: „Jeg skal have den Ære, Deres Excellence; men Ulykken er, at det er den sidste Dag jeg skal være i Paris, og da vilde jeg nødig skilles fra en Landsmand, jeg har været sammen med hele Tiden, nemlig med Hr. *N. N.*“

„Ah, den Person“ — svarede Hs. Excellence lidt stødt — „Han har for et Par Aar siden gjort mig en Visit; men siden har jeg ikke seet ham, uagtet jeg har indbudet ham . . .“

„Ja nu skal han nok komme,“ afbrød jeg. „Det sikrer jeg for.“

„Nu ja, siden De endelig vil være sammen med Deres Landsmand, saa vær saa god at invitere ham med.“

„Tak, Deres Excellence!“

Det var et prægtigt lille Taffel. Gjæsterne om det runde Bord bestode af et Par rejsende unge Svensker med deres Mentorer, nogle Damer og fornemme Franskmænd. Vært, Mad, Viin, Selskab — Alt var fortræffeligt, saa jeg ret var i min Es. Men nu kom Champagner i Iis og allerførst en Skaal for Norge, udbragt af Hs. Excellence. Derpaa en tre fire tause Glas. Nu syntes det mig det kunde være passende at takke for Skaalen med en for Foreningen, og saa rejste jeg mig da med Glasset i Haanden. I Begyndelsen gik det nok saa brav, men det varede ikke længe før Talen blev til til Tordener imod Rusland og Hevnraab over Polen. Karl Johan, mente jeg, skulde have givet Rigsdag og Storthing en god Dag og hugget ind.

„Ha, hvilke ubetvingelige Tropper, hvilken Væddekamp naar Normænd og Svensker skulde have kjæmpet sammen! Og i et saa helligt Korstog? Verden vilde ikke have seet deres Lige. De vilde aldrig kunne vige i hinandens Paasyn. Sejren havde altid siddet paa deres Bajonetter, og da havde Svea igjen hævet sit grønne Skjold Finland paa sin Arm, og de forenede Riger havde været sikre imod Østen som de ere det mod Vesten, ved mit Fædrelands Klipperygge. Foreningen leve!“

Neppe var Skaalen drukken før — Hs. Excellence hæver Taffelet i en Skynding som naar en Lejr afbrækkes paa en Flugt. Forlegenheden stod ogsaa præget paa alle de svenske Gjæsters Ansigter, saa det bagefter faldt mig ind, at der muligens kunde have været Russer tilstede; og deres Nysølvs-Civilisation har neppe berøvet dem den Vildes Egenskab at kunne slutte sig til Meningen af en Tale i et fremmed Sprog af enkelte Gestus og Ord. Og saadanne Ord vare „Rusland“ og „Polen,“ hvilke Navne jeg langtfra ikke udtalte med ens Tonefald.

32. Afskedsvisit hos Heiberg.

Jeg har ikke gjort gamle Heiberg Uret, naar jeg har sagt, at han aldrig glemte mig min Mangel af Interesse for hans Anekdoter. Jeg holdt mig da fra ham; men saa spurgte han igjen efter mig, og saa skede nu ogsaa gjennem min Kammerad da jeg skulde rejse. Jeg havde liden Lyst til at gjentage mine Besøg siden det sidste, da den Ulykke havde hændt, at jeg ikke kunde faa Døren op, hvorved følgende Samtale var bleven ført af mig gjennem Nøglehullet og af Heiberg fra Sofaen.

Heiberg: „Hvem der? Hvem pirker paa Laasen?“

Jeg: „Det er mig, Wergeland. Men bliv siddende, Hr. Heiberg — De er en gammel Mand, og jeg hjælper mig nok alene.“

Heiberg: „Visvas! det lader ikke til det . . .“

Jeg: „For Alting umag Dem blot ikke. Jeg finder nok udaf det.“

Heiberg: Hvad Pokker skulde De med min Laas? Det er da ogsaa ærgerligt — Jeg maa sige Dem, at det er mig meget ubehageligt . . .“

Da Døren endelig kom op, stod han vredeblussende for mig, og Modtagelsen var et ægte studst Postmester-Hvadgodt.

I Befippelsen angiver jeg, at jeg ikke alene vilde se til hans Befindende, men at jeg ogsaa havde et Spørgsmaal angaaende Talleyrand at gjøre ham. Følgen af dette ulykkelige Indfald, der skulde formilde ham noget, var to stive Timers Anekdoter, indtil Heiberg, Gud være lovet, selv skulde spise.

Til Gjengjæld stak jeg den lille gamle Memoiresamling, som jeg havde kjøbt af Kjærringen paa Kajen, i Lommen, da jeg havde bekvemmet mig til Afskedsvisiten i Følge med min Kammerad. Jeg saa at det glædede ham at jeg kom; men høfligere var han derfor ikke. Han lod til kun at have Opmærksomhed for min Kammerad. Allerede vare vi inde i Anekdothvirvlen; min Følgesvend lod til at ville holde ud til Enden; men mig var Tiden kostbarere end som saa. Det var intet Raad uden det yderlige, at trække Memoiren frem; og da jeg forgjæves havde traadt min Kammerad paa Foden og tilsidst faaet et alvorligt Spark igjen, saa kom den ogsaa.

Virkningen var frygtelig. „Jasaa *Monsieur*, De tvivler om min Sanddruhed?“ hvæsede Heiberg.

„Det ikke,“ sagde jeg idet jeg rejste mig; „men en Hukommelsesfejl finder Sted. Det maa have forekommet Dem at have oplevet hvad De kun har læst. Se her er Memoirer fra 1724 og her er Deres Erindringer . . .“

„Ej, lad Bogen ligge!“ green Gamlingen, idet han slængte den langt hen paa Bordet.

Derovenpaa naturligviis en Afsked som naar man ryster en Bjørns udaf Buret stukne Pote, nemlig ganske let og kort. Memoiresamlingen tror jeg jeg efterlod hos Heiberg halv af Onskab halv af Glæde over Friheden.

Heiberg bagtalte mig siden ved hver Anledning for mine Landsmænd. Jeg fik det ferskt endnu samme Høst. Deriblandt ogsaa, at han vilde fortælle Ministerresidenten, at jeg ved min Anmeldelsesvisit havde fundet det utaalelig aristokratiskt af ham, at han havde klappet mig paa Skulderen og sagt „min Ven,“ noget jeg kun troede hædrende for Kammertjenere. Saadant Bruushoved var jeg.

33. Fortvivlelsens Inspiration.

Min Kammerad var saa opromt efter Middagen hos Ministeren, at han fandt mit Forslag ganske rimeligt, at tage oven derpaa et Glas Punsch i *Palais royal*. Vi toge Plads under et af de smaa støvede Træer. Der skulde min Kammerad oppebie mig, medens jeg gik hen i Nærheden og løste Dampbaadbillet til Havre til næste Morgen Kl. 5. Derefter skulde vi tage Punschen paa Falderebet.

Efter et Kvarteers Tid var jeg tilbage; men — træffer hele Haven tom for Folk. Kun hist og her saaes endeel Personer at løbe langsmed Pladsens bebyggede Sider ligesom Rotter, der søge sine Huller, men finde dem tilstoppede. Altsaa ingen Kammerad ved Træet heller. Jeg vandrede om som i en Dødningstad. Naturligviis vilde jeg da ud igjen ad den Vej, jeg var kommen ind, nemlig ad Hovedentréen; men der standses jeg af et Kompagni Soldater. De havde sluppet mig ind, men vilde nu ikke slippe mig ud. Løbende ind i Haven igjen faar jeg vide af en Medfangen, at der i den korte Tid, jeg havde været borte, havde været et Opløb i *Palais royal*, saa Militæret havde maattet rense Haven.

Jeg er en slet Franskmand; men den Tale, jeg nu holdt for Fronten af Kompagniet til Kaptejn og Løjtnant, var baade flydende og tordnende, ja forekom mig at være saa godt Fransk, at jeg alene kunde tilskrive det en Inspiration. Men det var Fortvivlelsens; thi Dampbaadsbilletten var betalt og allerede var det mørkt. Talen gjorde ogsaa den Virkning, at Løjtnanten medens Kaptejnen gik ned ad Fronten vinkede mig tilside og førte mig selv ud af Haven og hen til en Sidebygning, hvor han med en venlig Hilsen stødte mig indad en Dør, overladende mig nu at sørge for mig selv. Gjennem et Kjøkken kom jeg op i Gaden *Richelieu*, hvor Opløbet syntes endnu at vare ved, og heldigviis blev jeg af en ung Person i Bluse puffet foran ham ind i en Omnibus, som netop gik til skraas over for mit Logis.

34. *Le Poëte national.*

Jeg begik den Uforsigtighed at takke denne Person for hans Artighed med Puffet, hvilket jeg tilskrev at jeg nu befandt mig i Frihed. Han erklærede sig ogsaa for at være en Befrier, hviskede mig i Øret, at han var af de Julidekorerede, samt at han forøvrigt var *poëte national.* Besynderligt; han skulde ogsaa til det samme Hjørne af Gaden *St. Victor* som jeg, og han vilde heller ikke der slippe mig, men endelig synge for mig nogle af sine *chansons nationales.* Dette maatte da ske i Cafèen paa Hjørnet, og saa havde han mig da hvor han vilde.

Omtrent Kl. 1 om Natten havde han først sunget ud om *coq gaulois, la liberté, la republique, la gloire de la France etc. etc.*

For hver Gang en Vise var sungen, overrakte han mig et Æresexemplar; men hvert maatte jeg ogsaa betale med et Glas Punsch.

Omsider maatte jeg bryde overtvert, skjønt han endnu havde „brillante“ Sager tilbage, som han sagde.

35. Jeg viser mig som en ægte Tourist.

Faa Timer efterat jeg havde sluppet *le poëte national,* gik jeg ombord i Dampskibet med Sorg over alt det, jeg havde maattet lade useet, og med Ærgrelse over det lidet Fransk jeg havde lært, af den gode Grund, at jeg hele Tiden havde talt Norsk med min daglige Kammerat, fra hvem jeg endog først skiltes i Havre. Jeg raader derfor Normænd i Paris, som ville lære det franske Sprog, til at sky Omgangen med Landsmænd, som om de Allesammen skulde være spedalske.

Jeg kan ikke sige, at jeg betragtede hver seværdig og ikke seværdig Gjenstand paa Seinebredderne; jeg sugede deres Billeder ind i min Sjel: hvert Slot, hver Park, hver af de

yderst antike smaa Byer fra Englændernes Tid, der ligge op med Seinen.

Formedelst Seinens Krumninger og utallige Anstød gik Formiddagen næsten med før vi tabte Calvarhøjen afsigte agter ud, og om Eftermiddagen steg noget højt Hvidt op forud, som vi ogsaa syntes bestandig beholdt den samme Afstand.

„Det er *Chateau Mont-Gaillard*, Europas mest pittoreske Borgruin, anlagt af *Robert le Diable*, som endnu spøger der,“ sagde Kaptejnen. Imorgen kunne MHr. i Rouen faa baade Kobberstik og Lithografier deraf.“

„Imorgen — hvorfor ikke endnu iaften?“ spurgte en Passageer. „Fordi vi ikke (som vi skulde) kunne naa Rouen idag. Vi række neppe længer end op under Ruinen,“ sagde Kaptejnen ganske rolig.

„Bravo!“ raabte jeg. Det viste, at jeg var Tourist af ægte Slags, ligesom det sure Griin, hvormed Passageren vendte sig bort, at han ikke var det. Sagnet om at Borgen var bygget af *Robert le Diable* gjorde Beslutningen fast hos mig at bestige den. Jeg skrydede af at han, som af norsk Rod, var en af mine Forfædre. Det gjorde Opsigt ombord; men naar jeg henvendte mig til En eller Anden af Passagererne, pegede han paa den tverbratte Klippe og paa Himmelen, hvor et skrækkeligt Vejr trak sammen, og betakkede sig. Min Landsmand med. „Saa bestiger jeg Borgen alene,“ sagde jeg; og det var sagt som af en ægte Tourist, og at jeg ikke tog mine Ord tilbage, var gjort som af en ægte Tourist.

Thi just som vi vare komne ligeunder Ruinerne brød det frygteligste Uvejr løs med Regn, Storm, Torden og Lynild, og det mørknede ogsaa allerede mod Aften, saa Alle vare glade ved at Kaptejnen lagde til.

„Og Ingen vil være med?“ raabte jeg endnu engang ned i Kahytten.

„Nej! nej! nej! nej!“ En Stemme lagde til: „*Robert le Diable* er ikke af mine Forfædre.“

Jeg ilede til Værtshuset i den lille antike normanniske

Flekke, som laa lige ved Hjørnet af Klippens Fod, forat faa mig en Vejviser. Men baade Vært og Værtinde sloge Kors for sig, da de hørte hvad jeg vilde. *Robert le Diable* drev ikke alene sit Væsen der, men endog ofte nede i Byen. Virkelig saa ogsaa Byen ud til at kunne være et behageligt Spadserested for en Gjenganger; ja Byen saa selv ud som et Spøgelse; thi jeg har aldrig seet noget tristere og mere gammeldags og forfaldent. Gavlerne dannede Spidsbuer over Gaderne, og om jeg i en af disse havde mødt Kardinalen af Bedford eller den tapre Talbot, vilde det ikke have forundret mig. Kun med megen Møje og en stiv Betaling fik jeg en halvvoxen Pige til at følge mig. Men neppe vare vi komne midt paa Skraaningen opad en snever og slibrig Sti, før hun begyndte at græde, sigende, at hun ikke torde gaa længer, da Røvere og Zigeunere havde sit Tilhold i Ruinerne. Og inden jeg saa mig for, gled Tøsen nedover Skraaningen og forsvandt.

Jeg havde nok af hende faaet en Forklaring over Spøgeriet i Ruinerne og nede i Byen, men jeg vilde heller have med selve *Robert le Diable* at gjøre end med En af de Slags Folk, hun nævnte. Jeg var derfor langtfra let om Hjertet; men da jeg ikke havde flere Penge paa mig end jeg kunde miste, og jeg let kunde give Tegn til Dampbaaden ligeunder, saasom jeg hele Tiden befandt mig paa den skarpe Klipperyg, samt først og fornemmeligst fordi jeg havde pralet saa ombord, saa kravlede jeg alene videre som en ægte Tourist paa opslidte Knæer, oversmurt med Leer og Kalk fra den slibrige Sti.

Men, Himmel, hvor blev jeg lønnet!

Der stod jeg yderst paa Randen, holdende mig i Midtsøjlen i et lille Buevindu i det yderste Taarn. Stormen hylede igjennem talløse Portaler og Vinduer, og Vindkastene nedborede sig i de mangfoldige Trappegange, som vare hvirvlede saa dybt ned i Klippen, at man midt paa denne saa Gittervinduer til Fængsler, og jog saa op af andre Aabninger store Kalkskyer, der saa ud i den uhyggelige Tusmørkebelysning som flyvende Gespenster. Men hvert andet Minut rullede Tordenen og Lynilden slog i lange Zikzaks og da! Da laa hele Landskabet i mangfoldige Miles Udstrækning under mig i en bleg Lysning,

gjennemflammet af Seinen, der i Krumninger og Glands syntes at være et Afbild af Lynet. Ruinerne med alle sine Buer og Taarne stode som medeet i bengalsk Ild. De vare overordentlig vidløftige, saa jeg let kunde fare vild i dem, og Klippen brat ogsaa til den anden Side. Et saa isoleret Punkt var mindre end sikkert i saadant Vejr — kort jeg overlod Ruinernes Undersøgelse til bedre Antikvarer, oppebiede endnu et Par Lynildsforestillinger af *Departements de la Seine inferieure & superieure*, puttede en Flintesteen med noget vedhængende Muurkalk til mig og gjorde saa som Tøsen for at komme gesvindt ned d. e. jeg lod mig for en stor Deel glide nedad de sæbeglatte Kalkveje, hvorved jeg fik en snehvid Maane paa et vist Sted. I Persien faa Tourister, som bekjendt, ogsaa en Maaneorden.

Men at slaa sig selv til Ridder er saa sin egen Sag, skjønt det allerede dengang var i fuld Mode i Frankrig. Min tapre Jøde-Professor fra Bakken ved Meudon var saaledes Waterloo-dekoreret med samme Ret som *le poète national* var Julidekoreret. Særdeles behageligt var det derfor for mig, at faa en Slags Installation af en ægte engelsk Tourist, der havde gjennemrejst baade Rhindalen og Schweitz. Han kom ombord fra den anden Strandbred for Dagen efter at bestige *Mont-Gaillard*, netop som jeg kom tilbage, og da denne Autoritet, ved at løfte mit ene Kjoleskjød op, medens jeg holdt det andet under Armen, havde seet Syn for Sagen, erklærede han mig „*by God!*“ for „*a true and veritable Tourist.*“

Faa Dage efter afgav jeg et endnu kraftigere Beviis end alle tilsølede Buxer paa at jeg fortjente den Udmærkelse som var bleven mig tildelt af Engelskmanden. Jeg befandt mig allerede i Havre for at fare af, uden at have nydt meer end een af Frankrigs ejendommelige Retter: Katte, Rotter, Frøer og *anguilles de montagne* ɔ: Fjeldaal, paa Norsk Buskefisk, Skogsorm; i Systemet: *Coluber berus*; *danice* Hugorm, Huggebasse, *europæice*: Viper.

I et Telt paa de elysæiske Marker, udenfor hvilket der

var ophængt et gammelt Hareskind til Tegn paa at der beværtedes med Haresteg, har jeg ganske bestemt maattet tære Ryggen af en Kat og det af en gammel en. Jeg sagde rentud til Værten, at jeg vidste nok hvad jeg spiste; men saa kom det virkelige Hareskind frem og jeg maatte tie.

Nu skulde jeg rejse og endnu havde jeg ikke smagt de tre andre Lækrerier. Hvor glad blev jeg da ikke ved at Værten i Hotellet bad mig være akkurat hjemme til Middag, da han kunde traktere mig med en Frøragout. Jeg lovede det bestemt, og isandhed de smaa sammenbøjede Bagbeen, som alene brugtes, vare saa snehvide og duftede saa dejligt af friskt Løv, at jeg blev forhippen.

Men ud, forat se fra Cap *la Hève* Kanalen gaa for en stormende Sydvest, maatte jeg. Herligt! og et Uvejr, der jog mig for et Par Timer ind under en naturlig Grotte i Forbjerget, forøgede det Pittoreske. Nu op til Fyrtaarnet; men neppe var det gjort før en tropisk Plaskregn drev mig ind til et Par simple Folk, der modtoge mig paa det allergjæstevenligste. Hvor lignede deres Dekorationssmag vor egen Almues! Der var det lille pyramideformede Skab af brogede, i Snorer ophængte Brædter med Snurrepiberierne paa; der var Træuhret; der var klistret paa Væggen de gloende Billeder af Tristam og Indiana, af Carolus Magnus o. fl. Madonna med Barnet ikke at forglemme (meget udbredt i Norge ogsaa); der var Balsaminen i en halseløs Flaske og Maanedsrosen i et firkantet Trækar. Ganske rørt tog jeg Afsked fra de gode Folk, da Regnen holdt noget op, og nu havde jeg en Allee at ile nedover imod Byen. Men det lod sig ikke gjøre at ile, uden at begaa Mord paa Mord, saamange Løvfrøer plaskede i Vejen efter Regnen. Det er alene dem man spiser, og de erindrede mig om hvad jeg sandsynligviis havde tabt.

Rigtig! Værten modtog mig med Skuldertræk: „*Monsieurs* egen Skyld! stor Delikatesse. Ikke een igjen.“

Da jeg kom hjem til Norge søgte jeg Oprejsning ved at stuve Laarene af en ualmindelig stor Padde. De smagte ikke saa galt.

36. *Le Drapeau blanc.*

Da Dampbaadpublikummet igjen kom tilsyne om Morgenen fik jeg mange Komplimenter fordi jeg under saa afskrækkende Omstændigheder havde iværksat mit Forehavende at bestige Ruinen. Men jeg blev dets Yndling ved et Indfald, som jeg vovede at give det tilbedste, da det bestod af bare Mandspersoner.

Ikke langt fra *Quilleboeuf* passerede vi tidlig om Morgenen forbi en ussel Landsby i Nedre Normandi, hvor Alle endnu hvilede i sødeste Ro undtagen Hønsene og Storkene. Bag den enkelte Række Kalkhytter ganske nærved Floden, hvoraf Landsbyen bestod, hævede sig et Slags spidst Skuur — meget ligt de gammeldags Udbygninger paa vore Løkkelader — og udaf en Glug stak, istedetfor en trefarvet Fane, en sand Skurefille, som aldrig havde havt anden Farve siden den var hvid, end Smudsets. En Passageer lægger Mærke dertil og skriger højt: „*Voila les exécrables Chouans!*“ Det var ogsaa grovt: — et Aar efter Revolutionen og en karlistisk Fane mellem Havre og Paris!

Præsten maatte være en Legitimist, mente en Anden. Den hele Landsby burde udrøddes, mente en Tredie. Men da jeg, forat formilde Stemningen, bemærkede: „*Le drapeau, Messieurs, n'est que la chemise de la maitresse du curé, que le révérend pére fait secher* —“ optoges dette med stormende Applaus og gjentoges med de øvrige truende Skrig, der omsider kaldte Befolkningen ud: Mænd med Buxerne nede om Benene, Koner med Skjørterne endnu over Hovedet, Mange i bare Linnedet, Enkelte ikke i det engang.

Nogle bleve staaende forbausede i Døren, Andre søgte at følge Dampbaaden med Buxerne i Haanden. Det kloge Parti, som holdt sig hjemme, kunde imidlertid ligesaa godt som det dumme der løb, høre de mangfoldige Forbandelser og Skjeldsord, hvormed de og deres Landsby og Præst bleve overhøljede. Thi man brølede dem ud fra Dampbaaden næsten med et Skydses Torden, og denne laa bi en lang Stund ligesom i en Blokade.

En emigreret spansk Licentiat ombord blev saa enthusia-

stisk over mit ugudelige Indfald, at han ilede hen til mig og trykkede mig i Haanden paa en saa egen Maade, at jeg forstod han havde givet mig Frimurertegnet. Jeg sagde ham, at jeg nok var en Slags Frimurer, men ganske paa egen Haand, og at jeg, paa Grund af at han for mit Indfalds Skyld havde antaget mig for en ordentlig og bestaltet, ogsaa troede, at Lystighed og Skjemt hørte mere hjemme i Logerne end paa mange andre Steder, hvor Indbydelser til Momus og Komus stode i Guldskrift udenpaa. Idetmindste havde Logerne Ord forat forstaa at skaffe sig Lystighedens materielle Vehikler.

„Ikke hos Os mere,“ sukkede Licentiaten (som man næsten kunde se igjennem som et Blad). Der fraadse nu Munkene.“

37. Tilfældenes Betydning.

Intet slaar os med større Ret med Forbauselse end naar vi, idet vi følge en Aarsagrække tilbage, opdage, at den standser ved et yderst ubetydeligt Tilfælde, et henslængt Ord eller deslige. Der er det vi, forat redde den fornuftmæssige Orden, maa tænke os et Forsyn, og at disse ubetydelige Første-Aarsager, disse Tilfælde, hvor vor Efterforskning maa standse, ere dets Konsekventser, tilhørende en Aarsagrække, som vi ikke længre kunne følge. Tre henslængte Ord af mig foraarsagede saaledes, at en fransk Tourist, der vilde til Amerika, kom til Norge, og at der istedetfor et Værk over Amerika, blev skrevet et over Norge — og jeg tror, det første franske.

Jeg stod paa Kajen i Havre hensjunken i Betragtninger af Modsætningen mellem de pragtfulde nordamerikanske Paketter og Elendigheden af de Passagerer, som de skulde indtage. Bestemt var det en Yankee-Spot med det gamle Europa — omtrent en saadan: „læg jere Filler kun i min Guldkasse, Madam! Jeg har ingen simplere.“

Ja disse Mennesker vare udslidte Filler. Al Farve af Lykke

og Sundhed var forsvunden af dem. Man saa igjennem dem, og da saa man Fortvivlelsen. Og Alle, jeg spurgte, vare fra Tydsklands, ja Europas, mest velsignede Landstrøg, fra Baden, et Land man kjører igjennem fra Nord til Syd under Valnødalleer og hvor Viinstokken klatrer tømmerstoktyk opad Hejdelbergslottets Ruiner! Og det var ikke egen eller Fa'rs og Bedstefa'rs Trældom, som ludede i disse Usselrygge og stod indmejslet i de flade dyriske Ansigter — nej Farfarsfarfarsfarfarsfars, Generationers, under Feudalismens og Smaadespotiets Jernstøvler udpinte Generationers. Med dem som med Jøderne. Men omplantede i en fri Jord, vil ganske vist Generation udgaa af Generation menneskeværdigere og stærkere og skjønnere, indtil de gamle Katters og Alemanners Skikkelser ere igjenfødte. De kvindelige Emigranters Dragt havde meget tilfælles med vore Halling- og Valders-Pigers, og de vare blonde som disse; men der udvandrer vel neppe Nogen fra Norge i saadan Elendighed, som Disse, der syntes at leve af de Gryn og Kaffebønner, som de pillede op efter Sjouerne.

Men hvem skulde jeg se lidt længre henne paa Kajen ved en anden Paket uden Hr. Angelot, Advokat ved *Cour royal* i Paris, en Mand, jeg kjendte noget til fra Hotellet og om hvem jeg vidste, at han vilde rejse forat adsprede sig over Tabet af hans Fader og af egen Sundhed. En Gigt havde nemlig nødt ham til at tage til Krykken.

„Jeg tager til Amerika,“ sagde han.

„Rejs til Norge,“ sagde jeg. „De vil der træffe en Verden, ligesaa fremmed for dem som Amerikas.“

Han gav intet bestemt Svar da; men jeg lovede ham, at jeg i mit Hjem skulde vise ham Bønder af et andet Slags end disse tydske der omvrimlede os.

Dagen efter skulde jeg rejse. „Jeg kommer efter,“ sagde Franskmanden til mig, idet jeg gik ombord.

Han holdt Ord, og jeg ogsaa mit. I Julen førte jeg ham om imellem Bønderne, og han var forundret over den gode Levemaade, de viste, over de glade Ansigter, de hyggelige

Huse. Paa et Sted blev han, som en Søn af det tapre Paris, modtaget af et Kor af unge Mænd, som til Instrumentalmusik sang Parisiennen og Marseillaisen. Pariseren var ganske henrykt, og da den gjæstfri Vært havde indbudet til Dands med, saa jeg ikke andet, da det led paa Natten, end at han uden Krykke valsede noksaa raskt om med Bondepigerne.

Hr. Angelot har siden udgivet et Volumen over Norges statsøkonomiske Forhold; men han lod, idetmindste for det første, kun 100 Expl. trykke. Men skriver det sig ikke fra de tre henkastede Ord: „Rejs til Norge?"

38. Eventyr i Vandet.

Naar jeg kan forsikre, ikke ved min Forfatteræære, men ved min borgerlige Ære, at i det Væsentlige er $^{100}/_{100}$ og i det Uvæsentlige $^{95}/_{100}$ af de foregaaende Skisser fra Landjorden i eet og Alt sande, maa man indrømme mig, at jeg har havt Eventyr nok tillands for de fire Ugerstid i Paris, hvor jeg levede saa ubemærket og for mig selv. Jeg havde endnu flere; men da jeg ogsaa skal have en liden Plads for nogle Eventyr i Vandet, faar det være nok.

Ja „*i*" Vandet — ikke blot tilvands — men bogstavelig midt i Vandet, ikke alene paa Sjøen, men *i* Sjøen. Først to Gange i England, saa een Gang hjemme. Det er Bagateller, men af den første kan man dog lære hvor vigtigt det er at tage Hensyn til Omstændighederne, især naar de ere aldeles overvægtige og tvingende. Den anden lærer ved et slaaende praktisk Beviis, at man bør undersøge Farvandet; og den Tredie, at der er ingen Ulykke saa stor, at den jo kan komme ved ikke at se sig for.

Da vi efter en grusom lang Overfart (hvis Pinsler ere skildrede i „den engelske Lods") endelig lagde an paa Spithead, bleve vi kommanderede til Karantæne-Rheden og lagte i Nærheden af Vagtskibet. Norge var vel ikke engang mistænkt

for Cholera, som Rusland og Danmark; men Vagtskibets Kommandør, en virkelig, endog aldrende Marineofficeer, kunde ikke trods alle Kaptejnens og mine Demonstrationer paa Kartet, faa i sit Hoved, at vi ikke behøvede at komme i Berørelse med noget af disse Lande. Danmark maatte vi efter hans Mening bestemt berøre, og at Norge hørte Rusland til, var en bekjendt Sag. Først efter et fuldt Jevndøgn skaffede han sig bedre Oplysninger hos Havneadmiralen i Portsmouth. Men det Jevndøgn blev mig utaaleligt langt. I faa hundrede Alens Afstand strakte den henrivende *Isle of Wight* paa det mest lokkende sine grønne egekronede Strande ud. Ak Den, der blot hvilte paa dem et Minut og drak Løvduften under et af de herlige Træer! Friskan! den Stub svømmer jeg rat, og Hajer er vel neppe her hvor saamange Dampbaade gaa.

Da jeg havde tænkt dette, havde jeg alt Skjorten af og vips var jeg i Vandet. Men hvor forfærdedes jeg ved at høre Kaptejn og Mandskab raabe mig ombord om jeg havde mit Liv kjært, og at se dem vinke af alle Kræfter over til Vagtskonnerten. Jeg troede iførstningen at man i Nærheden af denne havde seet Finnen paa en Haj, og en ubeskrivelig Rædsel betog mig; men endelig opdager jeg noget der saa ligesaa farligt ud, nemlig en Mariner ombord i Vagtskibet, der havde lagt en lang Skibsmusket an paa mit Hoved med samme Koldblodighed, som paa en Vildands. Og han beholdt Sigte, men paa en anden Deel af mig, medens jeg, saa fort jeg kunde, kravlede opad Faldrebet.

I „den engelske Lods" har jeg langtfra skildret Southamptonsfjorden yndig nok. Der staar nok ikke et Ord om de nydelige Landsteder med Haver og Parker, som bedække dens yndige Østbredder. Vi passerede just, med en Briis, der holdt Modstrømmen eller lidt mere, forbi et af disse Paradiser mens der syntes at være Selskab der, af de mange Herrer og Damer at dømme, som spadserede i Parken.

Det var brændende hedt. Kvæget stod langt ud i Vandet forat svale sig. Her, tænkte jeg, kan du dog tage dig et Bad

ved at svømme langsmed Skibet. Jeg klædte mig af forud, og hoppede ud fra Bougen.

Men inden jeg naaede Vandskorpen hørte jeg Lodsens og Kaptejnens Forskrækkelsesskrig paa Engelsk og Norsk; og da jeg stak Hovedet op, var jeg til min Forbauselse ved Faldrebet, sakkende mere og mere agter ud. Endelig begreb jeg Ebbens Magt, og at der var alle Udsigter til at jeg vilde enten drive udigjen paa Spithead eller, om Lykken og en Sidestrøm var med, maatte skraa mig iland mellem det badende Kvæg under Parken, hvor Damerne og Herrerne spadserede. Scenen maatte blive idyllisk nok for Selskabet, naar den livagtige Adam kom drivende gjennem Paradiset med Hjorden foran.

Det lykkedes endelig for den engelske Lodses stærke Arme at naa mig med en Kabbel langt agter ud, og saa blev jeg da halet op. Men hans Eder og Forbandelser vare også stærke, og af dem fik jeg et Styrtebad ovenpaa.

„Se bare ud, hvor Strømmen gaar,“ sagde Kaptejnen.

Den gik virkelig ogsaa i slige ∽∽∽∽∽∽∽∽∽∽∽∽∽∽∽∽∽∽∽∽∽∽∽∽

Men, Mjøsen, Mjøsen! Mjøsen! af din argeste Nøk havde jeg ikke fortjent det Puds, der blev mig spillet i en af dine smukkeste Bugter — Jeg, som har lignet din Flade med et Hav, hvoraf et Kongeriges Provindser opstige — jeg, som naar Du var vred, var saa ærbødig imod dig, som imod en løs Løve paa Tomandshaand — Jeg som har givet dig Navn af mit Fædrelands bankende Hjerte, og som hiin ulykkelige Aften hvilte saa rolig ved dette Hjerte. Fy! sænk dig i dine Afgrunde! Aldrig mere skal jeg sætte Lid til dit falske Ansigt, hvormeget det end smiler.

Jeg var paa en Fodrejse over Fjeldene til Bergen i Selskab med en engelsk Literat, en svær Britte og udmærket Tourist.

En herlig Lørdagsaften befandt jeg mig svømmende paa Højden af Smørvigodden paa Toten, medens min Kompagnon lavede sig til inde i Vigen. Der lagde jeg mig til at flyde af

Frygt for Sjøormen og forat oppebie Baaden, hvori mine Klæder laa. Denne var en elendig skarpbygget Slags Hummertine, overladt med Soldater fra Helgeøen. Landet forlode de med Hurra, saa de sikkerlig der havde udmærket sig; men at de vilde gjøre det tilsjøs lod det ikke til efter Rotagene at dømme, da de endelig lagde ud.

Træt kravlede jeg op i Baaden, og satte mig paa Rælingen forat puste ud. Da slaar en Tambur, som uheldigviis var med, en Hvirvel — og meer skulde der ikke til for at kvikke mig saa op, at jeg gjorde en baglænds Kolbøtte ud i Vandet.

Skræk og Rædsel! Da jeg kommer op er Engelskmanden væk. Jeg havde slet ikke lagt Mærke til, at han med fuld Oppakning sad paa den anden Ræling; og saa havde han maattet gjøre en tilsvarende Kolbøtte til min. Farkosten var paa at kantre med hele Besætningen; den ene Aare fløde langtborte forud, Engelskmandens Halmhat i Læ.

Min Rejsekompagnon blev saa længe borte, at jeg mistvivlede om at se ham igjen. Da viser der sig Noget, men paa samme Side som jeg, der lignede overordentlig Rygfinnen paa et tumlende Marsviin . . Det kunde være Ormen, og i dette Øjeblik ønskede jeg han vilde sluge mig. Men endelig overtydedes jeg om, at det var min Kompagnons Ransel og at den, Gud i Himlen være lovet! endnu sad paa hans Skuldre. Ved den slæbte jeg ham da til Baaden og bad ham holde sig fast til jeg fik Hatten og Aaren fat, saa vi kunde komme tillands igjen. At han ikke kunde svømme og at han havde været under Baaden og det dybt, saa jeg til min Forfærdelse. Tregange maatte jeg spørge om han havde Bund, før han virkelig naaede den. Men derpaa vandrede han i Land og drog saa sporenstregs videre. Jeg indhentede ham om Aftenen, plæderede min Sag og bad om Forladelse. Intet Svar. I otte Dage kom der ikke anden Lyd over hans Læber, end Tænders Gnidsel. Jeg forestillede ham, at ingen Rejsende endnu havde undersøgt Landet saa grundigt som Han, der havde været paa Bunden af dets Hovedindsjø. Han skar bare Tænderne, saa jeg trak om med ham som med en olm Elefant. Jeg betragtede det som en Bod, saa jeg gjorde det, om ikke med Fornøjelse,

saa dog med Hengivenhed i min Skjæbne. Først da jeg paa en Overgang fra Gusdal til Gudbrandsdalen spaaede ham, at han vilde enten forvride Benet eller fare vild, om han udførte sin Trudsel at ville forlade mig, og begge Ting virkelig gik i Opfyldelse, syntes det gamle Venskab at vende tilbage. „Nu kjender De mit Fædreland fuldkomment,“ vovede jeg endog at sige idet jeg badede hans stærkforvredne Ankel i Eddike. Der var dog altid en Gaasehudskulde mellem os siden Mjøsbadet; og naar jeg tænker derpaa, rinder det mig ogsaa ganske koldt over Ryggen.

39. Hadelandsrejsen.

Egentlig burde den hele Skisse hede et Fjeldeventyr, da dens første Afsnit holder sig i vilde Fjeldet, dens andet og tredie lader mig træffe paa Klippehjerter og fange et Væsen, som bar alle Mærker paa at høre de Underjordiske til, om det ikke selv var kommet lige lugt ud af Fjeldet.

Kl. 3 en Nytaarsaften begav min Fætter Otto og jeg os med Brunen og Pulken over Fjeldet fra Romerike til Hadeland forat besøge en Onkel. Det mørknedes allerede i det tætte Snefog, og da vi vare komne en Fjerding eller to op, maatte vi afskedige Vejviseren fordi han tilstod han havde viist os fejl. Altsaa et Stykke tilbage og saa paa egen Haand.

Men det gik galt. Efter flere Timers Anstrengelser i aldeles vild Fjeldmark, i Bjørnenes og Filfrasernes vejløse Region, i tæt Mørke og Snefog, opgav vi Begge — og min Fætter var en robust Karl — at komme længer. Hesten stod tvertover et kuldblæst Træ og syntes at være af samme Mening som dens Herrer, der alt havde hyllet sig ind til Natten og lagt sig aldeles udtømte og raadvilde i Pulken.

Men jeg var Veslebrunens Ejer og jeg elskede den som en Ven — ja mere, med Lidenskab. „Det gaar ikke an,“ raabte jeg efter en 10 Minutters Stilhed; Hesten maa reddes,

og kanske han redder os med, naar vi faa ham drejet om og vi lade ham selv styre Kursen tilbage. Jeg skal gaa tilbage og se om Sporet endnu er der.“

Sporet var allerede borte i det forfærdelige Snefog; men hvad er det? Lyden af en liden Foss? „Holloj, Fætter, kom og se — ligger der ikke en liden Kværn der paa den anden Side?“ Omsider bleve vi enige om at det bratte Hvide derover maatte være en snedækket Kværnvæg, og nu bemærkede jeg med indiansk Skarpsindighed: er der en Kværn, er den ikke saa overmaade langt fra Folk; disse har malet til Juul, og faa vi Brunen over lugter han sig nok frem. Det gjaldt Hestens Liv at balancere over de spidse store Klippestykker, hvorimellem Fossen nu silrede ganske sagte. Men o! det lykkedes; en Linjedandser kunde ikke have gaaet nettere, og da den kom paa den anden Side prustede den friskt og frejdigt som om den forstod, at vi nu vare paa ret Vej. Vi kravlede efter paa Hænder og Fødder og nu lode vi den Brune styre Kursen, mens vi trampede bag efter i den dybe Sne. Efter en Fjerdingsvejsmarsch prustede Brunen atter. Vi vare ved Hanoa eller Uloa — en Plads med et ligesaa vildt Navn som Egnen var det. Derfra da med Fakler om Morgenen til Hadeland.

Min Onkel havde i den Grad vakt min Interesse for en Gut af Taterrace, der skulde være i Besiddelse af de mærkværdigste umiddelbare Aandsevner, at jeg besluttede at tage indom den Gaard, hvor han skulde opholde sig for Tiden. „Og tag saa uden videre ind iaften til min gode Bekjendt Hr. Gästström i Nabodalen, en overmaade gjæstfri Mand. Hils ham blot fra mig.“

Jeg kom til Gaarden, hvor „Vesle-Anders“ skulde være. Hans Figur var aldeles æsopisk, hans Ansigtstræk, Kinder, Øjne og Næse, aldeles mongoliske. Han kom frem med et Bræt, som han havde udskaaret i Form af en Fele og bespændt med Taglstrenge; og paa dette Instrument spillede han nu med en ligeledes selvgjort Bue ikke blot Dandse, men nogle

vidunderlige egne Kompositioner, som han sagde faldt ham i Øjeblikket for Haanden. Jeg var allerede forbauset; men blev det endnu mere, ja jeg kan sige indtil Ærbødighed som for noget Overnaturligt. Thi da jeg giver ham et Bibelsprog at prædike over — deri skulde han især have sin Force — faar jeg en Præken at høre, som ingen Præst skulde skamme sig ved, ja Enhver af Landets Præster gjøre ham den ikke efter. Men det kunde være en Tilfældighed; Anders kunde før have faaet samme Text. Altsaa en ny en; men løst med lige glimrende Udfald! Anders overtænkte sin Text en halv Minuts Tid med halvlukkede Øjne og foldede Hænder, og saa begyndte han med god Diktion og i et velordnet logisk Foredrag at udvikle den. Jeg antog, at hans Prækener dog kun bestod af velsammensatte Brokker af en læst Postil; men — Anders kunde ikke læse. For et saadant Vidunder maatte der sørges; og man gav mig ham med saameget større Glæde med, som det Kvindemenneske, han hidtil havde fulgt med, (Moder eller Søster?) just laa Lig paa Gaarden. Anders blev sat foran i Pulken under et Teppe, og saa gik det i samme vedholdende Snefog videre. Paa Harestuvandet vare vi begge bange for Ulve, hvorfor Anders af og til spillede et Stykke paa Felen.

Ved Midnatstid standsede vi udenfor Hr. Gäströms for Gjæstfrihed virkelig bekjendte Huus.

„Væk ikke Hosbond og Madmor,“ sagde jeg til Pigen, skjønt jeg var gjennemfrossen og Sult og Tørst peb i mine Indvolde. „Blot en Seng til vi imorgen tales ved.“ Nogle rimede Sengklæder bleve i et iiskoldt Værelse lagte i en Seng. Det havde sikkert paadraget mig en Dødssygdom var jeg bleven liggende der længer end jeg fik Lov til af den gjæstfri Huusherre. Men efter et Minuts Lidelser eller to kommer Pigen ind med det Budskab fra Gäström, at jeg strax skulde staa op igjen og forføje mig afgaarde.

Jeg var overbeviist om at Pigen maatte have misforstaaet sin Hosbond, og bad hende gaa ind at sige, at jeg kom paa hans Bekjendts min Onkels Anbefaling

Nej, der var ingen Misforstaaelse. Jeg var viist paa Døren og fulgte Anviisningen strax med det Bud til Hr. Gästström, at jeg rystede min Saale paa hans Tærskel. Anders lagde til, at han gjorde det Samme.

Denne Fremfærd af en for sin Gjæstfrihed bekjendt Mand, midt i Julen i Norge, mod en Fremmed, var mig uforklarlig. Manden var svensk; men Svensken giver ikke Normanden efter i Gjæstfrihed, og han havde været mangfoldige Aar i Landet. Men en paa Stedet Velbekjendt gjorde mig opmærksom paa, at han havde Ord forat drive sin gamle medfødte „Ødmjukhed“ selv mod sine Nærmest-Overordnede ganske overordentlig vidt. „Og veed Du desuden ikke, at han regner sig til de Grevelige?“ lagde han til med Eftertryk.

Patronen var i sal. Grev Wedels Brød, og man havde i Folkesnakken udbildet sig et Fiendskab, der skulde finde Sted mellem den hele noble Familje og min Ubetydelighed. Altsaa i den Tro at gjøre Herren til Behag? men jeg tror, at havde Hr. Forvalteren vovet personligt at afgive underdanig Indberetning, havde han faaet sig et dygtigt Ørefigen af Hr. Greven, og det baade links og rechts.

Det var kosteligt at se de Ansigter, hvormed de Præster, jeg kom forbi paa den anden venligere Side af Fjeldet, hørte Anders's Prækener. Han beundredes overalt; men jeg kan ikke beskrive den Forbauselse, som betog en theologisk Kandidat af erklæret Herrenhutisme, da han hørte Vidunderet præke. Efter Herrenhutisk Tro ske stundom umiddelbare Inspirationer fraoven; Kandidaten løftede ogsaa Hænder og Øjne mod Himlen af Ærbødighed og Begejstring. Ligesaa beundrede Kandidaten, der var en dygtig Musiker, Anders's musikalske Talenter. Han var virkelig ogsaa en liden Waldemar Thrane med sin Pukkel og sin Genialitet. Min Fader vilde lade ham opdrage til Skolelærer; men lære vilde han ikke. At stryge om syntes at være ham en ubetvingelig Drivt, og det især naar der etsteds var Drik og Dands. Han tog da sin nye ordentlige Fele og strøg afsted, spillede og prækede

for hvem som vilde, uagtet det Sidste var bleven ham strengelig forbudt, og kom saa fuld hjem mod Morgenen. Et ubetvingeligt Hang til Brændeviin gjærede i hans vilde Natur, og den 14 eller 15 Aars Vanskabning løb efter Gjenterne, skraaede Tobak og drak trods nogen Karl. Jeg forsøgte at faa ham indunder Vajsenhusets strenge Tugt; men Statuterne tillod det ikke. Der blev anvendt milde og alvorlige Tiltaler — hans Fejl vare uudryddelige. Og tilsidst strøg han rent bort, da jeg engang havde givet ham en Revselse med mit Piberør, saa den vel ikke var saa streng endda.

Men sikk'en Fulas! Paa Grændsen af Bygden bliver han spurgt om han ikke var den der Gutten hos Wergeland; men da han raskt svarer: „Aa jeg kjender vel den Gutten; men mig er det ikke;" slipper han væk og — ind til Kristiania. Nu var han hjulpen. Endnu skal hans usle Legeme udholde hans umaadelige Udsvævelser; dog har jeg hørt at han skal være for sløv til at præke og musicere originalt mere.

Men hvilken uberegnelig Rigdom af Aandsgaver gaar ikke tilgrunde i Armodens Masser, indtil Staten erklærer det fødte fattige Geni for sit Barn og tager det under sin Opdragelse!

40. Jeg prostituerer mig som Jæger.

Tourist og Tourist er To, men Jæger og Jæger er Eet. Der gives en Mængde Tourister, som blot drives om af en Lyst til at samle Kuriositeter *per fas & nefas*, saa man ordentlig passer paa dem som paa Tyve — Andre, som drives af Forfængeligheden at kunne sige om enhver Plet „jovist har jeg været der." Men der gives ogsaa Tourister, der drives, uden Affektation for det Pittoreske, af sin Idealitet til at nærme sig Gud i den inderligere Betragtelse af hans Godhed og Almagt, som Skuet af en skjøn Natur yder. Paa de ensomme Højder hensynke de i denne ophøjede Vellyst, medens den uægte Tourist trækker Klokken op forat se om det kan være passende

Tid at stige ned, og Jægeren kun glor efter Vildtet. Men fælles for Touristerne af enhver Klasse saavelsom for Jægerne er den Ligegyldighed, hvormed de vade ud i et Morads, glemme Maden, svede og udmase sig, kaste Penge bort, rive sine Klæder isønder, og udsætte sig for Tab af Liv eller Helbred.

I 1843 blev jeg af nogle ivrige Jægere indbuden til at deeltage i en Storjagt paa Krogskoven i Pintsedagene. I Pintse vil Alt ud i det Grønne, og jeg havde den hemmelige Plan at liste mig ned paa Ringerike, uagtet Straffen for Desertion var den skjændige, men af hele Selskabet med Haandslag vedtagne, at Enhver af dette skulde have Lov til at stryge den grebne Desertør med den Strydot i Ansigtet, hvormed han havde reengjort sit Gevær. „Pyt“ — tænkte jeg — „i Steensfjorden er der nok Vand til at vaske Skamflækkerne af med,“ og saa tog jeg da med, ikke fri for at nære forræderske, mere touristiske end jægermæssige Hensigter.

Vi rejste af i Regn og kom til Stedet i Regn — fire Mile paa desperat Vej — Bagatel! — En halv Times Rekreation — saa ud i Regnen igjen i den dryppende Skov, der alt hyllede sig i sin Aftenkappe — Fire Timers Jagt — I Kvarteer med en Hareunge Kl. 11 i saadant Mørke at Rugderne fløj os paa Næsen — Rekreation til Kl. 12 — To Timers jammerlig Hvile i usle Senge — Op og ud Kl. 2½ i Regnen igjen for at komme igjen til Middag. Modfalden slentrede jeg bagefter Følget. At komme til Ringeriket, opgav jeg for Vejrets Skyld; men vandre om paa de maleriske Højder om Kleven, det kunde jeg dog. Altsaa i en Sving af Stien, hvor de andre ikke kunde se mig, Højre om og i forceret Marsch tilbage til Sengen.

Jeg vaagnede Kl. 6, og nu stod min Forbrydelses Følger for mig. Først vilde jeg da nyde alle de Frugter deraf, der lode sig tage, og derimellem var da Besøgene paa Klevhøjderne de vigtigste. Det var ogsaa saavidt Opholdsvejr. Neppe havde jeg tændt min Pibe forat gaa ned til Dronning Eugenias Udsigt, før den Idee

faldt mig ind, der (om Musen lod sig kalde) at skrive et Poem, som idetmindste kunde fordele Selskabets rimelige Harme noget. Jeg fik en liden Draabeflaske med Blæk, ½ Ark Papir, og inden faa Minutter sad jeg paa Jordbakken med mine Skrivesager foran mig paa Bænken. En kold Vind blæste mig i Nakken, saa jeg maatte skynde mig, og i saamange Minutter, jeg kunde holde Vinden ud, fik jeg færdig en Vise i den dengang yndede „Schmahrske“ Stiil — d. e. et Rococo-Arbejde af Sentimentalt og Humorist — som jeg haabede skulde opfylde Hensigten. Dog var jeg saa lidet sikker paa, at dette vilde lykkes, at jeg holdt det for bedst at opsøge Selskabet. Mindst ¾ Miils Marsch gjennem de afskyeligste Egne. Men der tog jeg Post paa en Sætervold midt i Jagten som om Intet var passeret. Tause hyttede Jægerne ad mig; men da Jagten fremdeles viste sig frugtesløs, stormede de Alle imod mig med Huj og Skrig. Imidlertid blev der dog tilstaaet mig et Forsvar medens Strydotterne bleve lavede til i de vaade sodfulde Geværpiber. Jeg fortalte da at jeg var skræmt tilbage af et Skovtrold og sang derpaa følgende Strofer:

En Jæger.

Det Önske, Brödre, jeg vil harmfuld sjunge,
fortjener ej Pokal og ædel Viin;
men gid, at, som et glorödt Jern, min Tunge
kan præge dybt min Harme i jert Sind!
Jeg önsker, at den Jæger, som sin Ære
har med sin Post saa skjændigen forladt,
maa aldrig meer Gevær paa Skuld'ren bære
og drikke med en ærlig Kammerat.

Den Undvegne.

Ak I, som vandre alt til Ringerige,
at skyde Björn og Hare og Tiur,
alt mens I gik Jeg tusind skjöd af Slige,
idet jeg töjed ud min Morgenluur.
Og mens paa vaade Been, moradsbestænkte,
I vandred Dale ned og Bjerge op,
da kikked jeg, som mig i Dynen sænkte,
igjennem Drömmenes Kalejdoskop.

I tænkte, jeg kun æde kan og drikke
— ja drikke alt, undtagen dydig The.

At jeg kan sove, I erindred ikke;
    og alle gode Ting bör være tre.
I Slumren Blodet let i Aaren triller,
    som Morgenviin, fra Finger og til Taa,
imens i Öret bliden Engel spiller
    en Melodi, som Drömmene forstaa.

Jeg hörte i min Slummer Gjöge galte
    og Droslers höje klare Sölverlyd;
men ingen skyldlös Skabnings Liv betalte
    en vild og blodbetegnet Jægers Fryd.
Jeg slumred ved en venlig Huldres Side,
    og Alfer ved mit Leje Harper slog.
Nu vide I, hvi jeg min Flugt itide
    til Sengen fra de skumle Skove tog.

Hvorledes kom vel *Jeg* blandt Jægre vilde,
    Jeg, som ej anden Skabning fældet har,
end denne Hvidvejs, denne fromme, milde
    dödblege Blomst, som jeg paa Brystet bar?
. . . *Jeg*, der en blaa Viol har ikkun myrdet
    istedetfor den vilde Duehun,
ja föler med Violens Mord bebyrdet
    mit Hjerte tungt ifra den samme Stund?

Hvi skulde Anemonen ikke aande
    sin söde Sjel ud paa sit Födested?
Og Hvo kan vide, om ej Dödens Vaande
    Violen paa mit grumme Hjerte led?

Da jeg en Pige Anemonen bragte,
    hvi brugte hun det Udtryk: „den er död?"
Et Sting af Skræk mig gjennem Hjertet jagte:
    „Hvad, om nu mig en Magt fra Himlen skjöd?"

„Hvad, om den skumle Taage hist af Storme
    blev til en Jetteform isammenjagt?
Hvad, om dens Strimer pludselig sig forme
    til Dödens Pile, hver paa mig anlagt?

Hvad, om Gestalten ud sin Arm da rakte,
    og greb mig, som jeg plukked Blomsten af?
Mon ikke Denne samme Rædsler smagte,
    da Döden jeg for tidligen den gav?"

Saa tænkte jeg, imens min Morgenpibe
jeg smögte paa den underskjönne Klev,
men tænker nu, at Hver af Jer begribe,
hvi jeg inat medeet tilbage blev.
„Hver har sin Lyst“ -- det være skal Moralen —
og derfor tænker jeg, vi slutte Fred,
ogbytte nu Geværet med Pokalen,
der skyller Skam og Harme sammen ned.

Dommen, som faldt, lød at jeg skulde være fri for Straf fordi jeg havde udmærket mig som Poet; men jeg skulde erklære, at jeg havde prostitueret mig som Jæger.

„Ja med Fornøjelse, MHrr.,“ udbrød jeg sjeleglad. „Skjønt Faktum dog er, at jeg har gjort Noget, mens I Samtlige Intet har udrettet. Men se her er dog en ret vakker Udsigt.“

„Fanden i Vold med Udsigterne!“ — sagde Formanden — „Tys! har ikke Diana der Los? Afsted igjen!„

Alle vare væk som blæste. Men da en Prostitueret ikke har noget at tabe, kastede jeg mig rolig ned paa det herlige Græsteppe og tog Nisten fat.

41. Mit stolteste Øjeblik

er unegtelig det, hvori jeg fra min Loge var Vidne til mine Fienders morderske Nederlag i det saakaldle „Theater- eller Campbeller-Slag.“ I det Ophøjede nærmede det sig Synet fra *Mont-Gaillard* af de rasende Elementer. Hvad der menes med bemeldte Navn samt den nærmere Beskrivelse vil jeg dog ikke indlade mig paa. En saa mærkelig Begivenhed kan Traditionen aldrig glemme, og da denne snarere lægger til end tager fra, vilde jeg formindske min egen Berømmelse, om jeg bandt den til skrevet Ord.

Hvor kan jeg tale saa? Her kan ingen Overdrivelse finde Sted hverken af Pryglene (thi de faldt rigeligen og uden Persons Anseelse) eller af Massakrens vilde Skrig, Skandalen paa

de Slagnes Side, Triumfen og Glæden paa de Sejrendes. Første Logerads Damer stode i allehaande af Øjeblikkets raske Stillinger og viftede med Lommetørklæderne som med Sejersfaner; anden Logerads Damer raabte Hurra, og paa Gaderne gratulerede Borgerne hinanden mange Dage efter, medens de slagne Intelligentsriddere af gode Grunde holdt sig hjemme.

Ja saaliden Overdrivelse kan finde Sted, om end intet skrevet Ord fastholdt Begivenheden, at Traditionens Fortælling vel endog skulde blive mattere end Sandheden kræver. Den veed f. Ex. intet om, at jeg havde et Syn liig det Maleren Kaulbach maa have havt, da han undfangede Ideen, at fremstille de Slagnes Gejster i fortsat Kamp ovenover Hunnerslaget. I det Øjeblik nemlig en Højesteretsadvokat (i gamle Dage min fortrolige Ven) viste den grusomme Raahed at lægge en skingrende Barnetrompet an lige ved min gamle Faders Øre, medens en Højesteretsassessor gjorde det samme ved sin gamle Svigerfaders, syntes jeg fra min Loge yderligere at se forskjellige fæle Dæmoner at stige op af Parkettet for at gjøre Intelligentsridderne (Fiendens Partinavn) samme Tjeneste som Valkyrierne Hakon Jarl i Hjørungavaagslaget. Jeg saa Misundelsens, Raahedens, Ondskabens, Hadets, Selvkjærlighedens og Dumhedens Dæmoner. Jeg spurgte dog ikke min Sidemand, om han saa noget, da jeg er vis paa at han vilde have svaret at det maatte være Lamperøg.

Da jeg kom hjem ordinerede jeg strax af de Krigsomkostninger, jeg kunde forudse, en ny Kappe med blodrødt For til Minde om Sejren — altsaa en Slags Triumfdragt, og da jeg sagde til mig Selv: „man vil ødelægge dig som Poet,“ svarede det i mit Indre: „Det skal blive en Løgn! Gjejt, der trives jo meer man bander dig! Løvetand, der voxer jo meer du trædes under Fødder, værer mine Symboler!“

12. Révenge.

Tre Aar og vel saa det gjemte de slagne Intelligentsriddere paa Hevnen, og holdt den saa frisk, som om Bulerne endnu vare der; men da fik de Tilfælde at støde en Glassplint i mit Hjerte, som endnu værker der.

Jeg sad just paa et herligt gyldent Løvetandteppe udenfor mit Logis paa Slotspladsen og legte med en Ræv, da der indfandt sig nok en Mikkel. En af mine oprigtigste Fættere kom nemlig tydelig med den Ræv bag Øret, at se hvad Virkning et Budskab, der rimeligviis vilde have knust ham, havde paa mig.

„Stakkels dig, Fætter Henrik!“ sagde han. Det er Synd paa dig; men tag dig det dog ikke altfor nær. Jeg kommer ligefra Athenæet; hvor du er negtet Optagelse. Oprørende Scener fandt Sted. Man hujede og skreg: „nu har vi ham, „Hurra!“ da Propositionen fremsattes, og man sprang over Borde og Bænke da Voteringen *en bloc* fandt Sted.

Værre end selve Troppens Høvdinger raste dog dine gamle Venner. De denuncerede dig endog som Spion, og det blev grebet som et Motiv, der maatte kunne undskylde Englene. „Hvad have vi mere behov?“ skreg man. Selv Blodets Baand viste sig brustne. Ja, lieber Vetter, selbst dein Schw—“

„Schweige! hvislede jeg saa Mikkel viste Tænder; og idet jeg trykkede den til mit Bryst, sagde jeg: „Om jeg slap dig, du vilde, utæmmelige Dyr, midt i store Byen, vilde du ikke blive ivrigere forfulgt af alskens Pøbel og Hunde end jeg bliver det. Men ligesaalidt som du faar Dødsskuddet, Mikkel, af dine kejtede Forfølgere, faar jeg det af mine.“

Fætteren vilde fortælle mig noget af Detaljerne; men den Historie forekom mig allerede i Grundtrækkene saa væmmelig, at jeg ikke vilde høre noget derom. Og jeg har holdt dette helt til Nu. Kun nødtvungen og ganske tilfældig har jeg faaet Navne i mine Øren paa Flere, der før ikke noksom havde kunnet smigre mig i mine Øjne som Digter, og som jeg derfor var enfoldig nok til at regne mellem mine Venner,

men som i Athenæet baade talte imod mig og hoppede over Bord og Bænke med Pluraliteten da der skulde voteres.

„Du tager dig det dog ikke nær, Henrik?“ sagde min gode Fætter.

Jeg smilede og rakte ham en Løvetand. „Der er mit Symbol,“ sagde jeg. „Har du seet et kosteligere Blomsterteppe? Dog har tusinde Fodtrin traadt derpaa. Asinæerne kunne ikke formørke denne blaa Himmel, ikke gjøre disse grønne Blade sorte. Og meer behøver ikke Jeg til min Lykke.“

Nu kan jeg lægge til: Jeg dør nu sandsynligviis i mit 37te Aar; men jeg vilde ikke have levet saa længe, om jeg skulde have taget mig Modgangene for nær.

Den hovedkuls Votering gjorde det muligt for Enkelte af hine trofaste Venner at tro, at de ikke vare blevne bemærkede, og at de i yderste Nød nok kunde vove en Benegtelse. Flere af dem havde ogsaa nærmet sig med den gamle Sødhed, og jeg har oprigtig ladet som om Intet var passeret, som om de kun have været „bortdrevne af Omstændighedernes Strøm“ (Skurkenes Kjærlighedskappe). Kun da en dansk Person af Asinæerne igjen vovede at tale i de gamle Toner, forekom Maalet mig saa sledsk og hans Adfærd mig saa ussel, at jeg røbede at Glassplinten endnu sad i mit Hjerte.

Men naar jeg ovenfor har sagt, at den endnu værker der, da er det kun hvergang jeg paa mit aarelange Sygeleje kan have ønsket mig et eller andet Værk fra Athenæet. Men dette er bleven — evig lukt for mig.

48. Mystifikationer.

1. Dansken.

Intet maatte forundre mig meer, end en Dag i 1836 fra min Seng, hvor jeg laa syg, at se Hr. Kopist Haaken Pindes Pergamentansigt stikke ind ad min Dør. Han var en af de grundigste Departements-Dagdrivere; men han havde dog Dagen besat med at opfinde og føre Sladder ud. Med mig havde han altid havt overordentlig at bestille, saa Besøget højligen overraskede mig. Strax jeg havde seet Fjæset, fik jeg se Bagen og hørte ham sige udigjennem Døren: „Jo værsaagod, Han er hjemme — værsaagod!"

Han havde begyndt at føre en Dansk, som dengang begyndte at vinde nogen politisk Berømmelse, til mig; og virkelig bestod Hr. Pindes Hovedbeskjæftigelse om Sommeren i at føre ankomne Danske omkring. Med største Omhyggelighed havde han hidtil holdt dem fra at besøge mig; men denne Rejsende havde formodentlig ved et bestemtere Ønske faaet Haaken til at føre sig om. Haaken var inderlig fidel. „Godmorgen Du" og „hvor staar det sig, Du?" „hvad skriver Du nu paa Du?" og „Gudvelsignedig Du," saa jeg var færdig at kaste op i den Fremmedes Nærværelse. Jeg bad denne at komme igjen Dagen efter alene. Da han kom havde jeg just skrevet et Sørgedigt over Professor Lundh. „Der seer De Prøve paa Raggen," sagde jeg, idet jeg rakte ham Papiret.

„Raggen? Raggen?" spurgte Dansken.

Det vil sige Haarene paa visse Slags Dyr, saasom Bjørne, Ulve og Varulve. Dette er af den norske Varulv, som De har vist den Interesse at ville se."

Han negtede ikke, at jeg var bleven skildret ham omtrent saa af — Hr. Haaken Pinde; men at dette havde vakt hans Mistanke, saa han med Bestemthed havde ytret det Ønske at lære mig at kjende. „De kan vel ikke føre mig til ham?" havde han spurgt Hr. Pinde.

„Hvorfor ikke," havde Haaken svaret, „vi ere jo Studenter sammen og Duus."

2. *Svenskerne.*

En Dag skulde jeg som Amanuensis paa Universitetsbibliotheket føre et Par svenske Magistre omkring. De ønskede at se den norske Skjønliteratur. Jeg viste dem et lidet Knippe. De spurgte efter Henr. Wergelands Skrifter, og begyndte en Diskurs, der viste, at de havde været i de Venners Hænder, som man kan vogte sig for selv.

De havde ikke spurgt om mit Navn, og jeg vovede nu en Spas.

„De viser ham en ufortjent Ære, Hr. Magister!“ sagde jeg fra den anden Side af Reolen, hvor jeg holdt mig forat skjule min Latter. „Her i hans Fædreland spørger man aldrig efter hans Skrifter. De ere formeget *råhetens alster,*“ som man vilde sige paa Svensk.

„*Alls riktigt,*“ bemærkede Svenskeren. „*Så har vi alltid hört dem beskrifve, och det måste vi säga uppriktigt, att der finns en obeskriflig råhet i det obetydliga vi tillfälligtvis har sett af honom.*“

„Nej, da har vi i Welhaven en Digter, som leverer ægte Juveelarbejde,“ sagde jeg bag Reolen uden at le; thi jeg meente det.

„*Så har vi hört. Han skal vara alls utmärkt.*“

„Han skriver ikke meget; men det læses opigjen og opigjen af Enhver, som gjør Fordring paa Dannelse. At læse Wergeland tillader ikke den gode Tone; ja man maa ikke engang nævne hans Navn i godt Selskab uden at lægge „med Respekt at sige“ til.“

„*Det vore mycket; men alls tilpass. Hans politik måste vara nog till at bannlysa hans namn af sällskapen. Dock syns han omtykt af folket.*“

„Pøbel, Pøbelpak!“ svarede jeg i en harmfuld Tone. „Tror De ikke vi har Pøbel i Norge?“

„*Vist tror vi det,*“ sagde den ene Magister; „*men vi måste dock medgifve, at i Wergelands dikt till Hjelm'en här forleden fanns gullkorn för en bättre publik ibland.*“

„Ja, *ibland,*“ bemærkede jeg og førte dem saa hurtigt til Døren, at de ikke fik Tid at spørge om mit Navn, i hvilket

Tilfælde jeg vilde have været i en slem Knibe — „*ibland*, Hr. Magister; men, „*rari nantes in gurgite vasto.*“

„*Javist — rari nantes . . ödmjukaste tjenare, ödmjukaste tjenare. Men måste vi udbedja oss . . .*“

„Aa, ingen Aarsag, mine Herrer! Adjø! Adjø! Lykke paa Rejsen, mine Herrer!“

Gudskelov! Døren var imellem mig og Magistrene!

Da Magistrene boede hos en Onkel i Byen, er det højst rimeligt, at de til Middag allerede fik Mystifikationen opklart; og der er al Rimelighed for at dette er omtrent skeet som jeg gottede mig med i Indbildningen.

„Nu, kjære Fættere,“ siger Onkelen, „hvor har I beseet jer i Formiddag?“

„*På Universitetsbiblioteket, kära onkel, hvar vi kringvistes med mycken artighet af en Amanuens.*“

Ja der er To. En har vel de *vices.*“

„*Den, der förde oss om var en mycket storväxt karl med ögonglas.*“

„Det var Wergeland.“

„*Poeten väl icke ändå?*“

„Just ham. Vi have nok i den Ene . .“

„*Nå så adertonhundratusen! Vi äro blevne mystificerade, bror!*“

„*Ja, bror, til fanders!*“

44. Karl Johan.

Den Decemberaften i 1838, da Karl Johan (velsignet være hans Minde!) gjorde sit sidste Indtog i Kristiania og Alt jublede medens han drog ind ad den pragtfuldt illuminerede Æreport, stod der to Malkontenter i Nærheden af den. Den

ene var en Officeer, som i 1814 efter Foreningen havde søgt fremmed Krigstjeneste, men som nu forgjæves stræbte at komme ind i den norske Armee igjen! og den anden studse, tause, blege Malkontent var mig — mig, der elskede Karl Johan mere end Nogensomhelst i den hele Folkemasse, og veg ikke i Hengivenheds-Enthusiasme hverken for Brahe eller for Due. Moralske tørre Regulariteter, Kvadrater og stivlinjede Triangler af Dyder have aldrig kunnet vække mere end kold Agtelse hos mig. Ogsaa her kræves en Skjønhedslinje, der i sine frie Slyngninger tager noget Jordisk med imellem det rent Himmelske. Den moralske Storhed maa være menneskelig, ellers forstaaes den ikke; især naar den tillige er iført jordisk Storhed. Man bukker nok for den og lægger Vers for dens Fødder; men den vinder hverken Brahers eller Duers Hjerter, eller faar begejstrede Vers som mine. Jeg tør sige dette; thi jeg kan føre Vidner paa en Inspiration endnu samme Aften til Karl Johans Forherligelse.

Kilden til at blive begejstret for ham flød ogsaa bestandig i mit Bryst, idet jeg elskede ham med et Barns altid friske Kjærlighed. Og besynderligt nok, han stod herligst og elskværdigst for mig i Vredens Torden og Lynild. Jeg var saa vis paa at Solskinnet vilde komme; ja hvad mig selv angaar, da var det bleven til en fix Idee, at Han aldrig kunde længe lukke sit gode Øje for mig, fordi han sympathisk maatte føle hvor jeg elskede Ham, selv mens jeg begik Handlinger, der maatte gjøre det umuligt for ham, at bevise mig nogen Naade.

Karl Johan besad ogsaa siden mit tyvende Aar et Hengivenhedspant, som jeg tænkte virkede som en Amulet for mig. Det var i 1828, da han havde udstedt sin strenge Kundgjørelse mod 17de Maj; min Fader var rejst ind til Kristiania; men inden vi vidste Ordet af det, havde vi ham tilbage.

„Jo! sagde han, Kongen fandt det medrette paafaldende, at netop min Søn, Søn af en Mand, som han havde skjænket sin fortrinlige Naade, var den mest Desperate mellem Studenterne til at modsætte sig den kongelige Vilje betræffende den 17de Maj.“

Ligetil nu havde jeg altid i Karl Johan seet Republikaneren fra den 18de Brumaire. Det gjorde mig ondt, om jeg skulde maatte slaa en Streg over dette Fantasibilled; jeg sva-

rede derfor rask: „Ja naar Kongen bliver despotisk, modsætter jeg mig ham, Jeg!"

„Du, Dreng!" udbrød min Fader vred. „Henrik! Henrik!" sagde min Moder og græd.

Jeg ilede paa mit Værelse og to Minutter efter stod jeg for min Fader med følgende fiirkantede franske Linjer, stilede til Kongen og med mit Navns Underskrift:

„Je n'ai que mon esprit & ma vie;
mais ils n'appartiennent à moi:
*ils appartiennent à mon **Roi**,*
*qui est l'ami de ma patrie.**)

Da min Fader igjen kom ind til Kongen, tog Denne ham hen paa en Sofa og spurgte: „Nu! Deres Søn?"

„Et Svar paa Vers og paa Fransk, Sire."

„Det beholder jeg," sagde Karl Johan leende, og stak Papiret i sin Portefeuille med nye Naadestilsagn.

Næste Aar var 1829 — bedrøvelig 17de Majs-Ihukommelse — men da jeg i 1830 havde en Audients i Stockholm, lyste den hjerteligste Velvilje ud af Kongens Aasyn. Jeg var ogsaa særdeles vel tilmode, da jeg havde moret mig ganske udmærket i Forgemakket. Hvem skulde jeg nemlig opdage der uden en, som man sagde, formedelst sin Bøjelighed under en af de sidste svenske Statholdere, fremtrukken Officeer. Jeg mærkede snart, at han ønskede ganske at undgaa en saa kompromitteret Landsmand som jeg, og naturligviis tiltalede og begegnede jeg ham da som en meget god Bekjendt. Hans vexlende Kulør, de urolige Been, de pillende Fingre røbede i hvilken Kval han befandt sig.

Svenskerne, som udgjorde Resten af de Audientssøgendes Halvkreds, gottede sig; men Ingen mere end den opvartende Kammerherre. Forat give Landsmanden lidt Pusterum, gjorde Kammerherren mig opmærksom paa et Alpemaleri, hvor Vegetationen gik højt opmod Sneen. „Men min Landsmand der,

---

ɔ:

*) Min Gejst og mit Liv besidder jeg blot:
Ejer jeg kaldes ej kan:
de Begge tilhöre min Drot,
den Ven af mit Fædreneland.

Hr. Greve," bemærkede jeg, „har i det Savoyiske kunnet spise Apelsiner og se de snedækte Alper. Ikke sandt, Hr. Major?"

Han nikkede og drejede sig fra.

„De skal for Hs. Mts. Øjne, Hr. Major?"

Han nikkede og drejede sig til.

„Det er nok, i vore velsignede Fredsaar, den eneste Ild, Hr. Majoren kommer i . . ."

„Hr. Wergeland, behag at træde ind . . ." anmeldte Kammerherren, og saaledes begav det sig da, at jeg første Gang kom Karl Johan for Øjne med et næsten leende Ansigt.

Ikke et Ord om det Passerede eller om at jeg strax den første Dag havde opsøgt Datids Oppositionsmænd — Noget, som strax var bleven Kongen berettet og havde ladet ham ytre, at jeg maatte være èn besynderlig Person, som aabenlyst søgte Omgang med hans Fiender, skjønt jeg nok egentlig vilde besøge ham. Karl Johan tiltalte mig længe og med et Udtryk af Faderlighed, som jeg aldrig kan glemme, og han gjentog sine naadige Tilsagn, dersom jeg opførte mig „*sage.*" Men naar har jeg gjort det? Aldrig, at slutte af disse Skisser og Bekjendelser; og her maa jeg lægge den Bekjendelse til, at min Fader havde stor Ret, da han skrev paa Titelbladet af en af mine Farcer: „De sidste Kloge, Farce af „den allersidstkloge, H. W."

Min Optræden 17de Maj 1833 var en temmelig djærv Demonstration og jeg blev den Gamle. Alligevel modtog Karl Johan mig paa det Huldrigste i 1835, ja endog strax ved Indtrædelsen med et Udraab af Velbehag med mit Ydre. Jeg beklagede mig over, at Departementet ikke vilde ansætte mig. „Da jeg var 20 Aar," sagde jeg, idet jeg tog „Skabelsen, Mennesket og Messias" frem af Hatten, „skrev jeg dette Værk til Religionens Forherligelse; nu er jeg 6 Aars brødløs Kandidat." Hs. Majestæt syntes forbauset over Voluminet og lod spørge, om der var noget Kald, jeg for Tiden ønskede. Nu et Navn af de flere, som vare ledige; men idetsted svarer jeg Daare: „Ikke det; jeg udbeder mig kun at komme i retfærdig Betragtning."

Jeg erindrer ellers at følgende Repliker faldt imellem Hs. Mt. og mig paa Fransk. Hs. Mt. udlod sig smigrende om mine Aandsevner, hvortil jeg bemærkede, at de ikke syntes at være mig til Anbefaling; „dog er det ikke min største Fejl, at jeg har et Hoved, men at jeg har et Hjerte.“ Smilende svarede Kongen: „Jeg vil tro det; men Fornuften maa lede Hjertet.“ „Ikke altid Sire!“

„Sandt, sandt, Monsieur Wergeland, ingen stor Handling uden Lidenskab!“

Siden saa jeg ikke Karl Johan Ansigt til Ansigt; men dybere staar ikke hans majestætiske, livlige, milde Ansigtstræk indgravet i hans Medaljer end i mit Hjerte. Mellem da og til Indtogsaftenen vare tre Aar henrundne, hvori jeg havde været endnu mindre „*sage*“ end nogensinde før. Stockholmsfarerne vare skrevne og opførte uden Skaansel, jeg havde været i Statsborgerpolen, skrevet rasende Flyveblade ved Storthingets Opløsning og Rigsretten, og i Slotskirken paa Akershuus havde jeg bedet for Karl den 3die Johan, bevæget dertil af en øjeblikkelig Indskydelse, da jeg rundtom saa saamange Medlemmer af Storthinget, hvor dette Navntal just i de Dage var bleven erklæret for det rigtige. Man søgte ædelmodig at skjule dette for Karl Johan; men gjennem svensk Tunge fik han det Passerede at vide, og i sin første Vrede skal han endog villet have mig tiltalt for Majestætsforbrydelse.

Det er umuligt, at Karl Johan nu kunde bære over med mig mere — Jeg tør ikke engang søge om Audients — hans Ankomst vil være frugtesløs for mig — og nu da jeg er forlovet og søger det mindste Kapellani! — Ha, at jeg ikke sidste Gang nævnte et af de ledige Embeder, da havde jeg havt det! — Men saa havde jeg ikke kjendt min Kjæreste? — Lad saa om det var Bispestolen i Akershuus stryge! — Men ak, nu ere vi ulykkelige begge to, og Skylden er min, min!! Selv har jeg forspildt Tilsagnene, selv har jeg betaget Verspantet paa min Enthusiasme al dets tildrømte Amuletkraft.

Med saadanne Tanker stod jeg taus ved den illuminerede Æreport, da min Helt sidste Gang rullede ind i sin norske Hovedstad, og kan jeg vel saaledes kaldes en Malkontent

baade med mig Selv og med Anstalterne eller rettere sagt med hele Verden.

„Fanden maatte staa her længer!“ brummede den anden Malkontent. „Det siger jeg med,“ svarede jeg, og saa bar det afsted med Os. Vi frøs og vare vaade af Sludvejret, og uden videre Aftale toge vi til Hotel du Nord, hvor Officeren søgte Ovnen indtil jeg havde brudt Tausheden med Rekvisitionen af to Glas Toddy.

Jeg havde kastet mig i Sofahjørnet med Haanden over Øjnene.

„Hr. Wergeland — sagde Værten med en let Berørelse — Toddyen er færdig.“ Jeg svarede ikke.

„Hr. W. er vist syg,“ hviskede en af Stuepigerne. „Der staar Kamferdraaber i Skabet.“

Officeren blev utaalmodig. Han udbragte „paa en lykkelig Aften for os begge!“ Jeg svarede ikke. Han vilde flytte sig ved Siden af mig i Sofaen; men temmelig studs bad jeg ham beholde sin Plads. Jeg var nemlig i den Tro, at min gode Genius sad ved min Side og hviskede mig ind de digterske Inspirationer, der havde betaget mig.

Thi saa var det. Digtet „Kongens Ankomst“ var allerede blevet til.

Jeg reciterede det paastedet i den første raa Tankeform, og nu sagde jeg til Krigsmanden, at Pladsen i Sofaen var ledig, og besvarede hans Skaal „paa en lykkelig Aften for os Begge“ med et dygtigt Drag.

Den blev det for mig; thi dette Digt, der brændte af Enthusiasme uden at ryge af Smiger, lod Karl Johans Øje søge mig, medens jeg syntes at maatte undgaa det. Han saa jeg havde det gamle Hjerte for ham, og fra det Øjeblik, han havde ladet sig Digtet forelæse, skjænkede han mig sin Huldrighed for bestandig. Jeg blev endog underrettet om, at jeg skulde faa mit Kapellani . . .

. . . Kapellani og Bryllup! Jeg svimler! En Flaske Champagne gjør mig ikke saa beruset.

„Hvad fejler dig?“ spurgte man mig.

„Fejler mig? Jeg faar mit Kapellani . . O nu skal jeg og Veslebrunen leve godt!“

„Men det er jo det usleste i hele Landet,“ bemærkede man.

„Ej Snak! Halvandethundrede Daler; men saa de dejlige grønne Bakker, hvor vi træffe Kristiania-Vegetationen igjen blandet med den subalpinske, altsaa dejlige duftende Blomster, og saa Træerne udenfor, og at kunne holde Heste, Kjør og Faar derefter og saa at kunne spise sin egen landlige Kost. Den som klager herover fortjener Intet.

„Og skal jeg sige dig,“ hviskede jeg, „Kapellaniet er rakt mig fra Himlen, det er et Slags Honorar fra Karl Johan for Digtet „Kongens Ankomst“ og Digtet kom fraoven.“

„Amalie“ — jublede jeg min Forlovede imøde — „Nordens baade Nordstjerne og Karlsvogn bestraale os. Jeg faar Nannestad Kapellani! . . Men sig mig, veed Du, om der skal være Møbelauktion i denne Uge?“ Vi maa tænke paa Sligt nu.

Velsignelser over den ædle Konge stege op fra et uskyldigt Hjerte trykket til mit.

„Det kommer af, at Karl Johan har Sands for Poesi,“ bemærkede jeg stolt.

„Nej af at han er saa god,“ sagde min Brud.

„Ve mig om jeg negtede det, udtalte jeg med Højtidelighed. Gud ham velsigne!“

„Amen!“ hviskede det ved mit Bryst.

45. Kapellaniet forvandles til en vakker rød Sky.

Som buden Gjæst havde jeg tilbragt en Aftenstund Vinteren 1839 hos en tydsk Maler. De andre Par Gjæster var ogsaa Tydskere og Artister; den Ene af dem en preussisk Landwehrsofficeer af et martialsk Udseende. Da jeg brød op, vilde de Alle endelig følge mig over Isen til min Hytte i Grønlien; og da jeg ikke kunde blive deres Artighed kvit og følte, at jeg maatte have noget at byde dem derfor ved Hjemkomsten, forsynede jeg mig forud med to Flasker Punschextrakt hos en ved Siden boende Destillatør.

Ulykkeligviis erindrer jeg, idet vi passere det saakaldte Palæ, hvor Hs. Mt. Kongen boede, at jeg havde bestemt lovet den vagthavende Officeer at besøge ham i den saakaldte Kongevagt. Klokken var halv Ti; men jeg foreslaar mit Følge en Afstikker derind paa nogle Minutter.

Med de, af Latter halvkvalte, Ord: „Giv dig, Officeer! Vagten er turneret,“ aabner jeg Døren til Officeersvagten, hvor der alt var mørkt.

„Aa Fanden, er det dig? Velkommen! Stue-Gefrejder, Lys og varmt Vand!“

For at komme gesvindt til det, blev min ene Extraktflaske sat i Brug; En af Tydskerne havde en Guitar med, og inden vi vidste af det sad vi i god Mag i den varme Vagtstue ved en rygende Bolle med Strengeleg og dampende Piber. Det kunde have været et Kvarteer, da Pladsmajorens Ansigt, midtunder en preussisk Bravoursang og Røg og Damp, viser sig i Døren ligeoverfor mig, som præsiderede i Sofaen. I min Sag med Kavaleriet havde han været mig ivrigen imod, og jeg havde givet ham det igjen i et Selskab i forrige Aar, saa jeg anede Ulykke, ja jeg syntes at læse den i de Øjne, han satte paa mig. Efterat have havt en Samtale med Løjtnanten, hvorunder Denne skal have forløbet sig mod Subordinationen, befalede Majoren os at fortrække; og det gjorde vi da under klingende Spil — da vi vare komne paa Isen.

Dagen efter fik jeg at vide af min Patron, at der paa Grund af den Historie i Kongevagten ikke kunde blive Noget af med Kapellaniet. Pladsmajoren havde sporenstregs meldt det der Passerede til General W; General W. havde igjen sporenstregs endnu samme Aften forebragt Hs. Majestæt det; og Hs. Mt. havde især fundet Mishag i, at Udlændinger havde tilladt sig saadanne Friheder i Højstsammes Bolig og til en saa upassende Tid. En Allerhelvedes Krigsretssag for Insubordination blev anlagt mod Løjtnanten, og man satte ham ogsaa hele tre Maaneder paa Frederikssteen. Min Sindsstemning kan jeg ikke skildre. Jeg var ganske sløv af Sorg.

„Hvad fejler dig dog i disse Dage, Henrik?“ spurgte min Kjæreste mig da vi Søndagen efter spadserede paa Isen.

Nu maatte Hemmeligheden frem.

„Amalie!“ sagde jeg. „Jeg faar ikke Kapellaniet; kanske aldrig noget. Men se der disse dejlige røde Skyer, hvor Sólen nu gaar ned, der er mit Sognekald! Den glimrende enkelte Straale der er Spiret paa den Kirke, jeg faar!“

Nu græd hun; mit Øje funklede.

Hun fik den smukke Scene endnu samme Aften saaledes beskreven:

„Se hist, min Elskede, híst hvor Dagen
til Hvile lægger sig paa Skarlagen,
hvor Solen dalte
blandt Skyer gyldne og purpurmalte! . .
Se der i Vest
i hine svömmende skjönne Lande,
först der, kan hænde, sit Vuggelöfte vil Skjæbnen sande:
at jeg, din Elsker, skal blive Præst.

Den Straale hisset, i Luften jaget,
er Kirkespiret, hint Gyldne Taget!
Hiint Violette
derudenfor er en Blomsterslette.
De mörke Lag,
af Straaler brudte, er Lunde dunkle;
hint Röde Hjemmet . . . . o se hvor Vindverne gyldne funkle!
Vi kunde være der end idag!

Din Guitar vil paa sin Plads at hænge
du finde, Elskte, med Straalestrænge.
Og dine Blommer
i Vindvet hilse dig, naar du kommer.
Derudenfor
i Leg paa Engen sig himmelfödte
Smaaengle tumle,
for hvem ej moderlig Smerte blödte,
. . Dit Hjerte föder — o en er vor!

Omkring os, Elskte, i glade Skygger
en salig Menighed bor og bygger,
hvor henrykt Folket
min Lære seer i dit Aasyn tolket.
Dit Klædebon
de kysse Alle med Sammenstimlen
omkring dig, Hustru, naar hjem fra Kirken igjennem Vrimlen
vi vandre begge To Haand i Haand.“

46. Jeg bliver Fædrenelandsforræder.

Karl Johan blev sig selv lig. Dagen efter de røde Skyers Aften melder min ædle Patron mig, at Hans Majestæt, i Mangel af Kapellaniet, tilbød mig 200 Spd. af sin egen Kasse aarlig i to Aar for det Første, hvorefter Hans Majestæt vilde tænke paa at se mig ansat.

Efter et Par Minutters Betænkningstid svarer jeg, at jeg med Taknemmelighed vilde modtage Hans Majestæts naadige Tilbud, dersom jeg maatte gjengjelde det med fritvalgte Arbejder for Almuens Oplysning.

Til denne Beslutning var jeg kommen under det Par Minutters Taushed ved følgende Tanker: det er en Ære for mig som Forfatter at erholde et saadant Tegn paa min Konges Yndest — Jeg skylder den Pige, der har knyttet sin Skjebne til min, at modtage Tilbudet — Afslaar jeg det, gaar jeg ogsaa Glip af Haabet om Ansættelse, og da er og mine Forældres Haab om noget Udbytte af Bekostningerne paa min videnskabelige Bane spildt. — Modtager jeg det, slaar jeg en Baut langt udenom alle de Skjær, hvorpaa min Lykke ellers vil forlise: udenom mine mægtige Fienders Indflydelse — Jeg kan nu gifte mig, naar jeg lægger Gratialet til Amanuensisgagen — Jeg staar alt i Gjeld for Møbler, der antyde noget Saadant, saasom en Dobbeltseng — kort! det vil være uforsvarligt og taabeligt af mig, om jeg ikke modtager.

Altsaa svarede jeg som jeg svarte, og fik Dagen efter Meddelelse om at Hans Majestæt med Tilfredshed havde hørt mit Svar.

Men nu var jeg Landsforræder og havde solgt mig. Jeg vedblev at skrive i uforandret Aand; jeg skrev Aar ud og Aar ind for Almuen. Man roste det; men — solgt var jeg, Forræder var jeg. De Nærmeste af mine Venner vare de Første som vendte mig Ryggen. Engang har en Anonymus spyttet efter mig udaf et Vindu; en anden Gang har En mumlet Noget, som bestemt skulde være „Forræder“ idet vi krydsedes paa et Hjørne.

Aviserne brød Staven over „Hofpensionisten“ og En af hine Nærmeste af mine Venner, ja den Allernærmeste, angreb

mig i Trefjerding-Aar regelmæssig en Gang om Ugen paa det grusomste i et Blad, han udgav.

Jeg fölte det nok. Men lykkeligvis havde jeg taget Bolig paa et afsondret Sted, hvor der var en smuk Have med herlig Udsigt og en trærig Kirkegaard ligeoverfor. Hvem kunde der andet end være rolig, naar Hjertet var det? Og saa røgte jeg jo Tobak, og kunde fra min Udsigt blæse de store Røgskyer udover Byen? Den var bleven mig forhadt siden jeg daglig blev spurgt paa dens Gader, om jeg havde læst sidste Nummer af ovenomtalte Blad, eller blev underrettet paa det første Gadehjørne af en tjenstfærdig trobleven Ven af lavere Rang paa min Venneliste, om at Morgenbladet og den Constitutionelle vare begge To ude idag mod mig. Den første af disse Blades Redaktører udspredte endog om mig, at jeg var Spion, og negtede Alt fra mig undtagen Poesi Plads i Bladet. Jeg sendte da Poesierne til den Constitutionelle, eftersom de faldt, for dog at skaffe dem et Opbevaringssted, og for dog af og til at vise Folket, at min Sjel var frisk under Hudfletningerne. Men Redaktøren bekjendtgjør, at hverken Prosa eller Poesi af mig faar Plads i hans Blad; og saaledes havde jeg da ogsaa faaet en Knebel paa, saa man i Provindsaviserne begyndte at spørge efter mig. Men hvad gjorde det, da jeg havde min Have, min Pibe og om Aftenen min Gravlund?

I Haven skrev jeg „Blomsterstykket“ medens Forfølgelserne rasede som værst; med Piben røgte jeg en Farce til, som idetmindste bragte Latteren paa min Side, og paa Kirkegaarden fik jeg Trøst af min Gud.

47. Saa nær var det.

Hans Majestæt Kong Karl Johan havde naadigst besluttet at udnævne mig til Bureauchef og Rigsarkivar; en Anonym, som nu af Hjertet under mig Posten, vilde at jeg skulde blive hvad jeg var; og saa var det paa et hængende Haar blevet.

Paa en Café otte Dage før jeg dog blev Bureauchef, blev jeg en Aften saaledes overdynget med fordetmeste fugtige forlods Gratulationer, at jeg blev ør i Hovedet. Jeg tog mig en fast Plads; men da jeg vel saa mig om, vare Vennerne og Gratulanterne borte, og jeg omringet af en Sværm modbydelige Ansigter, der syntes at gotte sig over min illuminerede Pande. Alligevel vil jeg tro, at jeg har størst Skyld i det Mundhuggeri, som nu begyndte; thi jeg var ærgerlig og havde min Tunge fuld af Spydigheder længe før den blev sluppet løs.

Striden indskrænkede sig dog til mig og en Person, som vist i 15 Aar havde gjort mig alt det Onde, som han havde kunnet, indtil det stak en Landsmand af ham at blande sig deri paa en uforskammet, næsten truende Maneer.

„Min Herre!" siger jeg, idet jeg rejser mig op ligefor Skrællingen — „dersom mine Buxer var istykker, vilde jeg anmode Dem om at sy dem sammen igjen."

Virkningen var et Raseri; men et som vendte sig indvendig. Hans Læber skjalv, en blaalig Farve udbredte sig over Ansigtet, Sveden brød frem paa Panden.

„Kom lad os gaa!" mumlede han til *min* Mand. „Vi ville ikke længer være udsatte for Grovheder af denne Person, Kom! kom!" Og med et krampagtigt Haandtag trak han Landsmanden afsted.

Hans Sønderknuselse er let begribelig, naar man hører, at Personen, som her gav en ret anseelig Spekulantrolle, var egentlig en kjøbenhavnsk Skræddersvend. Og tænk han bar Guldbriller paa den Næse, han stak saa ubetænksomt frem for at faa den knebet.

Men nu Følgerne for mig! Først et infamt Avertissement, og dernæst med første Post til Stockholm en Skrivelse, hvis Forfatter eller Forfattere jeg ikke kjender, men som var af det Indhold, at jeg veed, at om den var kommen før Udnæv-

nelsen til Bureauchef allerede var udfærdiget, var der intet blevet af denne.

Carl Johan havde en jomfruelig Afsky for sædelige og konventionelle Udskejelser.

Men — Udnævnelsen og Skrivelsen krydsede hinanden paavejen! Ja saa nær var det!

Den, der allerførst overbragte mig med tusinde Lykønskninger det virkelige Budskab, var ligeledes en dansk Person, som jeg har gode Grunde forat antage var vel underrettet om hiin Skrivelses Indhold. For der var ganske bestemt Fleer om den, endskjønt den udfærdigedes af Hr. Anonymus. Der var nemlig hvad man kalder formegen Mudder i Lejren (dengang havde Troppen virkelig en Lejr) og man stak for øjensynlig Hovederne sammen til at Formeningen om et Slags Komplot ikke skulde vinde Rimelighed.

Og saa nær var det! Men vil Gud ikke tilgive denne Malicioskhed, saa vil jeg.

48. Jeg dør.

Der skal et Underværk til, om ikke Overskriften sandes, inden denne Bog seer Dagsens Lys; men jeg mener med det „Jeg,“ som dør, det gale Jeg, man i det Foregaaende har lært at kjende. Ja det er vist, det er allerede væk. En i streng Ild udbrændt Levning ligger tilbage; — der skal snart dømmes af hvad Gehalt.

Den strengeste Dom, Mennesker kunne fælde over et Medmenneske, den at han har solgt sin Sjel, har man taget tilbage. Man har opdaget den blodige Pande, jeg har faaet ved at følge Principet „bejnt fram,“ og svalet den med Laurer og Blommer. Man taaler uden Mistanke, at den nærværende

Konge og Dronning har overøst mig med Naadesbeviisninger. Selv Vennerne, der forhen vendte mig Ryggen, have nu forstaaet hiin Blodskrift.

De ville for Eftertiden ligesaa højt og dyrt forsikre — hvad Alle ere overbeviste om — at jeg var en ærlig Sjel, som de før forsikrede — hvad Ingen følte sig overbevist om — at jeg var en Forræder. Og til hver Landsmand, som giver mig den Lov, siger jeg et oprigtigt og kjærligt

Tak for mig!

49. Et frænologiskt Foredrag.

Efter en Snees Aar hænder det ganske Almindelige ved en Sidesti paa Byens Kirkegaard, at et Dødninghoved kastes et Par Spadserende mellem Benene. Den Ene sparker naturligviis forbitret til det; men den Anden standser det ved at sætte Stokken i Nakkehullet og saa at hæve det op.

„Naa, kvilket *cranium!*“ udbrød han. (Han var Mediciner kunde man høre paa det unødvendige latinske Ord) „Bule paa Bule! De stridigste Organer i chaotisk stivnet Forvirring! Hvad vil du have for det *cranium*, du kastede op, Graver?“

„Geranium? Jeg kastet op en Geranium?“ lyder det fra Dybet. „Fruentimmeret, som satte den herud hvert Foraar, er vist dødt; her skal en ny en ind, og saa tænker jeg da Geranien kan være min Sportel.“

Da han endelig fatter Meningen, bliver man enig om $\frac{1}{4}$ Skilling til en Halvpægl Brændeviin — saa lavt er Brændevinet nu sjunket.

At her kun kan menes Flensborgerbrændeviin, vil ellers blive klart af det Følgende.

Paa Vejen hjem hverver Medicineren et helt Auditorium til at holde et frænologisk Foredrag over Dødningskallen. Men min Aand følger dennegang med mit Hoved, og just som Medicineren har faaet det paa Bordet og skal begynde sit Fore-

drag, begynder jeg mit. Jeg kan ikke sige, at Dhrr. bleve meget bange; thi Oplysningen var steget overordentlig i de sidste Snees Aar. Imidlertid fik jeg dog Ordet.

„Maa jeg spørge Mhrr. om Nogen af dem har læst Henrik Wergelands Hasselnødder eller Bekjendelser og Livsskisser?"

„Hvad Pokker er det for en Bog?" brød man i Mundene paa hinanden paa ganske godt Dansk.

En mener, at den maatte høre til de forældede Bøger, der udkom i Kristiania før det, efter Skandinavismens Indførelse, blev forbudt at trykke Bøger andetsteds end i Kjøbenhavn; men Frænologen gav Haab om at have Bogen paa Loftet mellem sin salig Faders Bøger. Thi i de sidste Aar før hint Forbud bestod den norske Boghandel i at sælge *en masse*, og „naar min Fader, sagde Frænologen, fik 90 pct. Rabat plejede han at kjøbe. Han havde tabt svært paa de Spekulationer; dog erindrer jeg, at han engang sagde, at han dog ikke havde mærket nogen Aftagen i Afsætningen af et andet Forbud af det nye Gouvernement mod at lade Bøger, der vare trykte i Norge i den gamle Tid, sælges i Danmark — noget som Skandinavismens Formaal, Civilisationen krævede."

„Jeg er bemeldte Skrifts Forfatter," sagde jeg; og ønsker meget at have det vedhaanden.

Det skede omsider efter en Pause, hvorunder Studenterne drak Øl og røgte Tobak, som i vore Dage, men uden at byde mig hverken det Ene eller det Andet, skjønt jeg tror nok at jeg havde taget en Pibe.

Skisserne bleve uddelte og jeg holdt da følgende Foredrag (optaget i Datids medecinske Ugeskrift):

„Mhrr.! disse Buler i min Pande har man i sin Tid holdt for Digterorganer og afmodelleret dem paa det nøjagtigste, saasnart man mærkede, at det led med mit Timeglas. Jeg erindrer dengang at jeg rablede ned paa en Medecinflaskes Seddel:

„Nu, da jeg neppe har to Pægle Blod,
nu er jeg vakker og nu er jeg god,
nu, da jeg blegner,
Byster man gjör og Portrætter man tegner."

. . . „Til Texten" knurrede det bag i Auditorium; thi

Ungdommen er om 20 Aar meer velopdragen end nu, efter Afskaffelsen af de sidste Levninger af Pietet.

„Men Mhrr! skulde Digterorganet sidde der, maatte min Sjel ogsaa have sit Allerhelligste der; thi jeg var — og det var min Ulykke med et saa sneverbegrændset Sprog — intet andet end Digter. Men nu var Tilfældet, at det første Glas Viin, jeg kunde nyde i et Selskab, farvede begge disse Promontorier cinnoberrøde, saa jeg blev givet til Priis for Bagtalelsen, hvorhos jeg følte Heden af et Par Kulmiler. Men naar min Sjel undfangede et Digt, syntes jeg at den aandede i en reen endog kjølig Atmosfære, som naar de dejlige Snestjerner sidde paa Kvistene og man kan se uendeligt højt opigjennem disse i den dybblaa Luft. Et eneste Glas Viin vilde have adspredt al poetisk Evne. Bulerne vare hvide og kolde. Derimod, Mhrr! har jeg Mistanke om at disse Buler kun ere Mærker efter den Maneer jeg brugte i mit Liv, nemlig at gaa efter mit eget Hoved. Tidlig mærkede jeg dem, og jeg begyndte ogsaa tidlig at gaa efter mit eget Hoved Altid indbildte jeg mig dog, at jeg styrede lige paa det Rette fordi jeg altid gik ligefrem; men disse to Bevægelser, som jeg troede maatte falde sammen, kunne divergere noget forfærdelig. Ville Mhrr. (hvad jeg ikke bør tvivle om) leve hvad man kalder godt, saa raader jeg ganske ifra denne Ligefremmarsch; en anden Sag er det om Nogen skulde foretrække en rolig, men som oftest noget tidlig, Grav. Thi dertil fører den; men ikke det at gaa efter eget Hoved. Det kan føre til dybere Afgrunde. Unge Mennesker gjøre derfor bedst i at gaa efter sine Forældres.

„Vi ere voxne Folk selv!“ piber en Hønekyllingstemme; men jeg vedbliver:

Havde jeg gjort det med Prokuratoren, havde vi levet ligesaa sikre for hinanden som Krokodilen og Sangfuglen paa hver sin Side af Nilen. Det er da Moralen af den Skisse.

Derimod, Mhrr., have alle disse Buler paa det øvrige Hoved været Hjemsteder for Organer, Borgtinder, hvor oprørske Vasaller mod Fornuften have holdt til, et reent Albanien eller Montenegro. (Hør ham! hør ham!) Ja! disse Skisser, som de nu kjende, bære helt igjennem Vidnesbyrd om det Ufor-

nuftiges Vælde. Her i denne spidse Top har ganske vist den Forfængelighed boet, som trak mig op paa Toppen af Mont-Gaillard i Regn og Uvejr. Organet ligner ogsaa denne Klippe. Thi hvem tvivler om at det var andet end Forfængelighed, som drev mig, og ikke den affekterede Lyst til det Pittoreske? Det er da Moralen af den Skisse, ja af en god Deel, som Mhrr ville have bemærket. Herre over Forfængeligheden blev jeg aldrig ganske, saa selv dette med Oprigtighed skrevne Straffeskrift over mig Selv er fuldt af Ytringer deraf. Da man traadte mig under Fødder som værst, valgte jeg Løvetanden, der netop trivs under saadanne Omstændigheder, til mit Symbol; men kunde en Ørnefjer været et hovmodigere?

Min Medbejler som Digter var hovmodigere end Kragen, da den havde faaet Paafuglfjer i Halen; naar han blev angreben, var han saa klog, at han krøb ganske stille i sig selv som Skildpadden. I Solskinsvejr kunde han skyde en ganske overordentlig lang Giraffehals udaf Skallen, og strax hørte jeg det naske i de Laurbær, der vare lagte paa mit Hoved af et mildt Publikum.

Disse firkantede Organer her bag Øret, Mhrr., kan kun lignes med Bagnoer og gergasenske Svinehuse; og i dette Strøg maa vel ogsaa Organet for den Hevngjerrighed ligge, som man saa gjerne vilde tillægge mig, forvexlende den med Selvforsvaret. Dette uhyre nathueformede Organ har imidlertid tilhørt Godmodigheden, og mellem de modstridige Organer gjælder det Høg over Høg. I dette teltlignende Organ maa den tartarvilde Indbildningskraft have boet, der saa ofte strøg af med min Fornuft. Bagefter fandt jeg, at den især havde forført mig til alle de taabelige Kjærlighedshistorier.

Skulde mine mange Exempler (og tænk jeg lægger Dølgsmaal paa ligesaaamange til) endda ikke være afskrækkende, saa vil jeg dog gjøre alle flinke unge Studerende, der give sig Indbildningskraften ivold af Forlibelse, opmærksomme paa at de gjøre bedst i at gaa over til et eller andet polyteknisk Haandværk som erklærede Realister; thi det er noget ganske overordentlig hvor man under saadanne Omstændigheder gaar tilagters i Græsk og Latin, al sand Dannelses ædle og urokke-

lige Marmorgrundvold, og i Mathematik, dens majestætiske Portikus og Tag.

„Der spørges ikke meer efter Græsk og Latin. Det er afskaffet for en ti Aar siden“ peb Hanekyllingen mellem *auditores*. „Der er ansat Sprogiærere i Kjøbenhavnsk siden Skandinavismens Indførelse, og vi have allerede ondt forat forstaa Dem.“

Jeg lod Dødningehovedet skjære Tænder, saa en faldt ud. En, der havde bestemt sig til at blive Tandlæge, stak den i Lommen med Lovtale over dens gode Emalje.

„Ja, min Herre, sagde jeg, det er en af Skjæretænderne, og dem brugte jeg især til at tygge Fladbrødet, hvorpaa Myseosten laa, siden Intelligentsens Hovedrepræsentanter, forat betegne min Pøbelagtighed, bekjendtgjorde, at jeg var en Akkevitdrikker og Myseostæder. Og Fladbrød veed De er godt for Tænderne.“

Auditoriet lo; men indlod sig i en heftig Disput om hvad Myseost var. En mente, at den var forbudt siden Anordningen om fri Indførsel af dansk Ost, og en Anden, at den maatte have indeholdt en opiatartet Ostgift siden den var sat sammen med Akkevit. Spørgsmaalet skulde blive fremsat i næste medecinske Foreningsmøde.

Jeg fortsatte altsaa:

„Mhrr. ville bemærke, at hverken Galls, Ottos, Spurzheims eller de nyeste engelske og franske Organfortegnelser række til Halvparten af de Organer, som vise sig paa dette *cranium*. Og hermed har det saadan Sammenhæng, Mhrr.! at der har boet to himmelvidt forskjellige, omendskjønt beslægtede, Gejster i denne Skalle: Jeg Henrik Arnold Wergeland, og min Halvbroder Siful Sifadda, som ogsaa havde sine Organer. Enhver som læser Begges Skrifter maa strax erkjende denne Dobbelthed. Der er ikke een Linje af den Første, som ikke er elegisk, alvorlig; ikke een af den Sidste uden den er spøgende, satirisk, koboldagtig. Jeg befattede mig derfor ikke egentlig selv saameget med Kampene; thi jeg lod min Halvbroder drage ud, og han opførte sig altid tappert; men da jeg døde forbød jeg ham at gjøre mig Følge før han havde udgivet sine mange Farcer i eet Bind med Træsnit, men med Bort-

sløjfning af det værste Personlige. Men endnu har jeg ikke seet til ham, saa han maa drive om her endnu.“

„Da bliver han nok en usynlig Jerusalems Skomager,“ bemærkedes fra Auditoriet, „for ingen norsk Bog, der er ældre end Skandinavismens Indførelse, maa oplægges paany i Nordskandinavien, som det forrige Norge nu kaldes . .“

„Hvad? Ikke gamle Norge mere, som altid?“ hvinede jeg ud imellem de sidste Tænder.

„Nej Syd-, Øst- og Nordskandinavien. Leve Skandinavien!“ brølte Auditoriet.

„Nej Leve gamle Norge!“ klaprede Dødningehovedet. „Hjelp, Siful! Ud med denne fordærvede Ungdom!“

Knegten kom ikke, medmindre han stak i den Markrotte, som pludselig hoppede udaf et af Dødninghovedets Øjne. Det uskyldige Dyr gjør en forfærdelig Virkning. Hulter til Bulter styrter det hele rationale Auditorium, som uden mindste Skræk havde hørt et Dødninghoveds Foredrag, udpaa Døren, og Rotten efter.

